

سُنَنِ ابْنِ مَاجَهَ

به کوردی

لِلْإِمَامِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ مُحَمَّدِ بْنِ يَزِيدِ بْنِ مَاجَةَ الْقَزْوِينِيِّ

منتدی اقرأ الثقافی

به رگی دووهم

www.iqra.ahlamontada.com

وه رگیترانی

محمد احمدگرده شینخالی

حوکمی فه رموده کان وه رگیراوه له

الشیخ محمد مصححی بن حسن حلاق

سُنُّ ابْنِ مَاجَهَ

به كوردی

پروژهی پیت

بؤ وه رگیرانی سه رجه م کتیه کانی فهرمووده

رئکخراوی پیت

بؤ په روه رده و نوژیته وهی زانستی

سُننُ ابْنِ مَاجَه

به کوردی

نووسینی: الإمام أبي عبد الله محمد بن يزيد ابن ماجه القزويني

وه رگیرانی: محمد أحمد گرده شیخالی

دیزاینی ناوه وه: ستافی پیت

خه تی بهرگ: ستافی پیت

چاپی یه که م: ۱۴۴۴ک - ۲۰۲۲ز

۶۳۰ لاپه ره

۱۷ x ۲۴ سم

بابه ت: ئایینی

له به رپوه به رایه تی گشتی کتبخانه گشتیه کان - هه ریمی کوردستان

ژماره سپاردنی (۱۱۵) سی سالی ۲۰۲۲ پیدراوه

سُننُ ابْنِ مَاجِهَ بہ کوردی

نووسینی

الإمام أبي عبد الله محمد بن يزيد ابن ماجه القزويني
(209 هـ - 273 هـ)

وہرگنیران

محمد أحمد گرده شیخانی

په رتووکي

به ریکردنی مردوو

بابهت: سهردانکردنی نهخوش

۱۴۳۳- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لِلْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتَّةٌ بِالْمَعْرُوفِ: يُسَلِّمُ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيَهُ، وَيُجِيبُهُ إِذَا دَعَاهُ، وَيُشَمِّتُهُ إِذَا عَطَسَ، وَيَعُودُهُ إِذَا مَرِضَ، وَيَتَّبِعُ جِنَازَتَهُ إِذَا مَاتَ، وَيُحِبُّ لَهُ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ»^(۱).

واته: عهلی رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: مسولمان شه ش مافی مسولمانی له سهره، که به چاکی نه نجامیان بدات: نه گهر پیی گه شت سه لامی لید بکات، ههرکات بانگهیشتی کرد بو میوانداری به دهمیه وه بجی، وه وه لامی پزمینه که ی دهداته وه (کاتی ده پزمی ده لی: «الحمد لله»، هه قه له سهر مسولمان له وه لامدا بلئی: «یرحمک الله»)، وه کاتی نهخوش ده که وی سهردانی ده کات، وه شوین تهرمه که ی ده که وی کاتی که مرد، وه ههر شتیک بو خوی پیی خوشبی، بو نه ویش پیی خوش ده بی.

۱۴۳۴- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لِلْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ أَرْبَعٌ خِلَالِ: يُشَمِّتُهُ إِذَا عَطَسَ، وَيُجِيبُهُ إِذَا دَعَاهُ، وَيَشْهَدُهُ إِذَا مَاتَ، وَيَعُودُهُ إِذَا مَرِضَ»^(۲).

واته: نه بو مه سعود رضي الله عنه ده گپرته وه، پیغه مبهر ﷺ فرموویه تی: مسولمان چوار مافی هه یه به سهر مسولمان: کاتیک پزمی نزای بو بکات، به دهم میوانداریه که یه وه بجی، وه کاتی دهمری ناماده بی (بو کفن و ناشتی)، وه کاتی نهخوش ده که وی سهردانی ده کات.

۱۴۳۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خَمْسٌ مِنْ حَقِّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ: رَدُّ التَّحِيَّةِ، وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ، وَشُهُودُ الْجَنَازَةِ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ، وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ إِذَا حَمِدَ اللَّهَ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۷۳۶.

(۲) صحیح لغيره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲۴۰، ومسلم: ۲۱۶۲، وأبو داود: ۵۰۳۰، والترمذي: ۲۷۳۷، والنسائي: ۱۹۲۸.

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: پینج شت ھەبە ئەوەی کە مافی مسوڵمانە لەسەر مسوڵمان: ھەلامدانە ھەوێ سلاوو، بە دەمەوێ چوونی میوانداریە کەبە و، ئامادەبوون لەسەر جەنازە کەبە و، سەردانی نەخۆش و، ھەلامدانە ھەوێ پزەمینە کەبە ئەگەر گوتی: «الحمد لله».

۱۴۳۶- عَنْ مُحَمَّدَ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: «عَادَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم مَا شِئًا وَأَبُو بَكْرٍ، وَأَنَا فِي بَنِي سَلَمَةَ»^(۱).

واته: موھەممەدی کۆری مۆنکەدیر، دەلی: گویم لە جابیری کۆری عەبدوللا رضی اللہ عنہ، بوو دەبگوت: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بە پیاوێ سەردانی کردم، ھەروەھا ئەبو بە کریش، منیش لە ناو ھۆزی بەنو سەلەمە بووم.

۱۴۳۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا يَعُودُ مَرِيضًا إِلَّا بَعْدَ ثَلَاثٍ»^(۲).

واته: ئەنەسی کۆری مالیک رضی اللہ عنہ دەلی: پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم سەردانی نەخۆشی نەدە کرد تاکو سێ رۆژ تێدەپەری.

۱۴۳۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِذَا دَخَلْتُمْ عَلَى الْمَرِيضِ، فَتَنَفَّسُوا لَهُ فِي الْأَجْلِ، فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَزِدُّ شَيْئًا، وَهُوَ يُطَيَّبُ بِنَفْسِ الْمَرِيضِ»^(۳).

واته: ئەبو سەعیدی خۆدری رضی اللہ عنہ دەلی: پێغەمبەری خوا صلی اللە علیہ وسلم فەرموویەتی: ئەگەر چوونە لای نەخۆش لە کاتی مردن دووری بخەنەوێ (بەوێ کە دڵخۆشی بکەن و دلی بدەنەوێ و دوای بۆ بکەن) بێگومان ئەوێش ھێچ شتی پەت ناکاتەوێ، بەلام نەخۆش دلی پێخۆش دەبێ و ئاسودە دەبێ.

۱۴۳۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم عَادَ رَجُلًا، فَقَالَ: «مَا تَشْتَهِي؟» قَالَ: أَشْتَهِي خُبْزَ بُرٍّ، قَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ كَانَ عِنْدَهُ خُبْزُ بُرٍّ، فَلْيَبْعَتْ إِلَى أَخِيهِ» ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِذَا أَشْتَهَى مَرِيضٌ أَحَدَكُمْ شَيْئًا، فَلْيُطْعِمْهُ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۵۷۷، ومسلم: ۱۶۱۶، وأبو داود: ۲۸۸۶، والترمذي: ۲۰۹۶، والنسائي: ۱۲۸.

(۲) موضوع.

(۳) ضعيف جداً. أخرجه الترمذي: ۲۰۸۷.

(۴) ضعيف.

واته: ئینو عه بیاس ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهەر ﷺ سهردانی پیاوئیکی (نه خوشی) کرد، ئنجا فهرمووی: ههزت له چیه؟ گوتی: ههزم له نانی گه نمه، پیغه مبهەر ﷺ فهرمووی: ههر کهس نانی گه نمى ههیه با بۆ براکهی بنیری، پاشان پیغه مبهەر ﷺ فهرمووی: ههركات نه خوشه که تان ههزی بۆ شتیک چوو بیده نی بیخوات.

١٤٤٠- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى مَرِيضٍ يَعُودُهُ، فَقَالَ: «أَتَشْتَهِي شَيْئًا؟ أَتَشْتَهِي كَعْكًا؟» قَالَ: نَعَمْ، فَطَلَبُوا لَهُ^(١).

واته: ئه نه سی کورپی مالیک ﷺ ده لی: پیغه مبهەر ﷺ چوو بۆ لای نه خوشیک و سهردانی کرد، فهرمووی: ئایا ههزت بۆ هیچ شتیک ده چی؟ ئایا ههزت له که عکه (جوړه ناتیکى فارسییه)؟ گوتی: به لی، ئنجا بۆیان داوا کرد.

١٤٤١- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ: «إِذَا دَخَلْتَ عَلَى مَرِيضٍ، فَمُرْهُ أَنْ يَدْعُوَ لَكَ؛ فَإِنَّ دُعَاءَهُ كَدُعَاءِ الْمَلَائِكَةِ»^(٢).

واته: عومه ری کورپی خه تتاب ﷺ ده لی: پیغه مبهەر ﷺ پئی فهرمووم: ئه گهر چوویته لای نه خوش پئی بلی با دوعات بۆ بکات، چونکه بیگومان دوعا و نزای نه خوش وه کو دوعای فریشته کان وایه.

بابهت: پاداشتی سهردان کردنی نه خوش

١٤٤٢- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ أَتَى أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، عَائِدًا، مَشَى فِي خِرَافَةِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسَ، فَإِذَا جَلَسَ غَمَرَتْهُ الرَّحْمَةُ، فَإِنْ كَانَ غُدُوَّةً، صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُمْسِي، وَإِنْ كَانَ مَسَاءً، صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُصْبِحَ»^(٣).

واته: عه لی ﷺ ده لی: گویم له پیغه مبهه ری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: ههر که سییک بیته لای برای مسولمانی بۆ سهردان کردنی، تا ئه و کاته ی که داده نیشی میوه کانی به ههشت ده چنیتته وه، جا کاتیک که دانیشت، سۆز و میهره بانی خوا دایده پۆشی، جا

(١) ضعیف.

(٢) ضعیف جداً.

(٣) صحیح. أخرجه أبو داود: ٣٠٩٨، والترمذي: ٩٦٦٩.

نه گهر کاته که به یانی بو تا کو ئیواره حه فتا هزار فریشته نزای بو ده کهن، نه گهر ئیواره ش بو، حه فتا هزار فریشته تا کو به یانی ده بیته وه نزای بو ده کهن.

۱۴۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ عَادَ مَرِيضًا، نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: طِبْتَ، وَطَابَ مَمْسَاكَ، وَتَبَوَّأَتْ مِنَ الْجَنَّةِ مَنْرِلًا»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که س سهردانی نه خوش بکات، جارچییه ک بانگ ده کات له ئاسمانه وه (ده لی): زور باشت کرد وه رویشتنه که شت زور باش بو، وه مالیکت بو خوت ناماده کرد له بهه شتدا.

بابهت: ته لقینی مردوو به وتنه: (لا إله إلا الله)

۱۴۴۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: مردوو ه کانتان (نه وانه) له سهرمه گدان) ته لقین بدن به: «لا إله إلا الله».

۱۴۴۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»^(۳).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: مردوو ه کانتان ته لقین بدن به: «لا إله إلا الله».

۱۴۴۶- عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ لِلْأَحْيَاءِ؟ قَالَ: «أَجُودُ، وَأَجُودُ»^(۴).

واته: ئیسحاقی کوری عه بدوللای کوری جه عفر رضي الله عنه له باوکیه وه ده گپریته وه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: مردوو ه کانتان ته لقین بدن به: «لا إله إلا الله الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»،

(۱) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۲۰۰۸.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۱۷.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۱۶، وأبو داود: ۳۱۱۷، والترمذي: ۹۷۶، والنسائي: ۱۸۲۶.

(۴) ضعيف.

واته: هيچ په‌ستراوینكى به هه‌ق نیه جگه له خوا نه‌بى كه خاوه‌نى هیدى و مه‌ندو به‌خشنده‌ییه، پاك و بى‌گه‌ردى بو په‌روه‌ردگارى عه‌رشى مه‌زن، سوپاس و ستایش بو په‌روه‌ردگارى جیهانیان، گوتیان: ئه‌ی پى‌غه‌مبه‌رى خوا ﷺ ئه‌ی (ئهم ته‌لقینه) بو زیندوو‌ه‌كان چۆنه؟ فه‌رمووى: باشتريه و باشتريه.

بابه‌ت: ئه‌وه‌ی كه له‌لای نه‌خۆش ده‌بێت بگوترێت كاتى گيان كێشانى

١٤٤٧- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا حَضَرْتُمْ الْمَرِيضَ أَوْ الْمَيِّتَ، فَقُولُوا خَيْرًا، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤْمِنُونَ عَلَى مَا تَقُولُونَ» فَلَمَّا مَاتَ أَبُو سَلَمَةَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سَلَمَةَ قَدْ مَاتَ، قَالَ: «قُولِي: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلَهُ، وَأَعْقِبْنِي مِنْهُ عَقْبِي حَسَنَةً» قَالَتْ: فَفَعَلْتُ: فَأَعْقَبَنِي اللَّهُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْهُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ^(١).

واته: ئوممو سه‌له‌مه ﷺ ده‌لى: پى‌غه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رموويه‌تى: ئه‌گه‌ر لای نه‌خۆش یان لای كه‌سێك بوون كه له سه‌ره‌مه‌رگدا بوو، قسه‌ی چاكه بكه‌ن، بى‌گومان فریشته‌كان بو ئه‌وه‌ی كه ئیوه ده‌یلێن ئامین ده‌كه‌ن (واته: داواى قبول بوونى ده‌كه‌ن له خواى په‌روه‌ردگار)، جا كاتى ئه‌بو سه‌له‌مه ﷺ مرد هاتمه‌ خزمه‌ت پى‌غه‌مبه‌ر ﷺ و گوتم: ئه‌ی پى‌غه‌مبه‌رى خوا ﷺ له راستیدا ئه‌بو سه‌له‌مه ﷺ مرد! فه‌رمووى: بلى: خودایه له منیش و ئه‌ویش خۆشبه، وه له داواى ئه‌و باشه و چاكه بكه به به‌شم، گوتى: منیش وامكرد، ئنجا خوا باشتري له ئه‌وه كرده به‌شم، كه موحه‌مه‌د ﷺ پى‌غه‌مبه‌رى خوا بوو (داواى ئه‌بو سه‌له‌مه ﷺ بوو به‌ خیزانى پى‌غه‌مبه‌رى خوا ﷺ).

١٤٤٨- عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَقْرَأُوهَا عِنْدَ مَوْتَاكُمْ، يَعْينِي يَس»^(٢).
واته: مه‌عقیلی كورپى یه‌سار ﷺ ده‌لى: پى‌غه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رموويه‌تى: له‌سه‌ر ئه‌وانه‌ی كه له سه‌ره‌مه‌رگدان بى‌خوینن، مه‌به‌ستى سووره‌تى «یس» بوو.

(١) صحيح. أخرجه مسلم: ٩١٩، وأبو داود: ٣١١٥، والترمذي: ٩٧٧، والنسائي: ١٨٢٥.

(٢) ضعيف. أخرجه أبو داود: ٣١٢١.

۱۴۴۹- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: لَمَّا حَضَرَتْ كَعْبًا الْوَفَاةَ أَتَتْهُ أُمُّ بَشِيرٍ بِنْتُ الْبَرَاءِ بْنِ مَعْرُورٍ، فَقَالَتْ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ إِنَّ لَقِيَتْ فَلَانًا، فَاقْرَأْ عَلَيْهِ مِنِّي السَّلَامَ، قَالَ: عَفَرَ اللَّهُ لَكَ يَا أُمَّ بَشِيرٍ نَحْنُ أَشْغَلُ مِنْ ذَلِكَ، قَالَتْ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَمَا سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِنَّ أَرْوَاحَ الْمُؤْمِنِينَ فِي طَيْرٍ خُضِرٍ، تَعْلُقُ بِشَجَرِ الْجَنَّةِ» قَالَ: بَلَى، قَالَتْ: فَهُوَ ذَاكَ ^(۱).

واته: عه بدورپه حمانی کوری که عبی کوری مالیک رضي الله عنه له باوکیه وه ده گپریته وه، ده لی: کاتیک که عب له گیان کیشاندا بوو، نوممو بیشری کچی به پرائی کوری مه عرور هاته لای و گوتی: نهی باوکی عه بدورپه حمان نه گهر به فلان که س گه یشتی (دوای مردن) سه لامی منی پیبگه یه نه، نه ویش گوتی: خوا لیت خوشبئی دایکی بیشر نیمه زور له وه سه رقالترین (که بتوانین بهو شتانه رابگه ین)، (دایکی بیشر) گوتی: نهی باوکی عه بدورپه حمان له پیغه مبهری خواوه صلى الله عليه وسلم نه تبیستوه که ده یفه رموو: بیگومان پرووحی نیانداران له ناو سینهی بالنده یه کی سه وزدا هه لواسراون به دره ختیکی به هه شته وه (وه ک هیلانه یه ک)؟ گوتی: به لی (بیستومه)، گوتی: جا نه مه نه وه یه.

۱۴۵۰- عَنْ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ، قَالَ: «دَخَلْتُ عَلَى جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَهُوَ يَمُوتُ، فَقُلْتُ: اقْرَأْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم السَّلَامَ» ^(۲).

واته: موحه ممه دی کوری مونکه دیر، ده لی: له کاتی مردنی جابیری کوری عه بدوللادا جووم بو لای، تنجا پیم گوت: سه لام به پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بگه یه نه.

بابهت: نهوهی که پروادار له سر نارجه حتی روح کیشان پاداشت وهرده گرت

۱۴۵۱- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم دَخَلَ عَلَيْهَا وَعِنْدَهَا حَمِيمٌ لَهَا يَخْنُقُهُ الْمَوْتُ، فَلَمَّا رَأَى النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم مَا بِهَا قَالَ لَهَا «لَا تَبْتَسِي عَلَى حَمِيمِكَ، فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ حَسَنَاتِهِ» ^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح.

واته: عائشه رضي الله عنها ده گيريته وه، پيغهمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم چوته ماله كهى له وكاته دا به كيك له نزيكه كانى خوى له لاي بوو كه له نازارى گيان كيشان دابوو، جا كاتى پيغهمبهر صلى الله عليه وسلم حاله كهى بينى پي فهرموو: دلت ناره حهت نه بيت به حالى كه سه نزيكه كهت، بيگومان نهو حاله له چاكه كانى نه ژمار ده كرى.

۱۴۵۲- عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «الْمُؤْمِنُ مَوْتُ بَعْرِقِ الْجَبِينِ»^(۱).

واته: ئينبو بوره يده رضي الله عنه له باوكيه وه ده گيريته وه، ده لى: پيغهمبهر صلى الله عليه وسلم فهرموويه تى: بروادار كاتى دهرى ناوچاوانى عهره ق ده كات (له توندى نازارى مردن يان به هوى پاك بوونه وهى له تاوان به هوى نازارى مردنه وه).

۱۴۵۳- عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: مَتَى تَنْقَطِعُ مَعْرِفَةُ الْعَبْدِ مِنَ النَّاسِ، قَالَ: «إِذَا عَايَنَ»^(۲).

واته: نه بو موسا رضي الله عنه ده لى: پرسيارم له پيغهمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم كرد: (كاتى گيان كيشان) كهى بهنده واى ليدى كه خه لكى نه ناسيته وه؟ فهرمووى: نهو كاتهى كه (فريشتهى گيان كيشان) ده بينى.

بابهت: چاو داخستنى مردوو

۱۴۵۴- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَلَى أَبِي سَلَمَةَ وَقَدْ شَقَّ بَصْرُهُ فَأَغْمَضَهُ، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصْرُ»^(۳).

واته: ئوممو سه له مه رضي الله عنها ده لى: پيغهمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم چوو بو لاي نه بو سه له مه (كاتى مردنه كهى) نه ویش چاوه كانى كراوه بوون، (پيغهمبهر صلى الله عليه وسلم) چاوه كانى بو داخست، پاشان فهرمووى: كاتى كه رووح دهرده چى چاوه كان شوئى ده كه ون.

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي: ۹۸۲، والنسائي: ۱۸۲۸.

(۲) ضعيف جداً.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۹۲۰، وأبو داود: ۳۱۱۸.

۱۴۵۵- عَنْ شَدَادِ بْنِ أُوَيْسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا حَضَرْتُمْ مَوْتَاكُمْ، فَأَغْمِضُوا الْبَصَرَ؛ فَإِنَّ الْبَصَرَ يَتَّبِعُ الرُّوحَ، وَقُولُوا خَيْرًا؛ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تُؤْمِنُ عَلَيَّ مَا قَالَ أَهْلُ الْبَيْتِ»^(۱).

واته: شه ددادی کوری ئهوس رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: کاتی که مردوو ه کانتان گیانیان ده کیشری چاوه کانیان داخه ن، بیگومان چاو به شوین پروو ده که وی، وه قسه ی باش و چاکی له سهر بکه ن، چونکه به راستی فریشته کان داوای گیرابوونی ئه و قسه یه ده که ن، که خه لکی ده و روبه ری (مردوو ه که) ده یلئ ن.

بابه ت: ماچکردنی مردوو

۱۴۵۶- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «قَبَّلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عُمَانَ بْنَ مَطْعُونٍ وَهُوَ مَيِّتٌ، فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى دُمُوعِهِ تَسِيلُ عَلَى خَدَّيْهِ»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ عوسانی کوری مه زعونی ماچکرد به مردووی، وه ک ئیستا له بهر چاومه، که فرمیسک به سهر پومه ته کانیدا ده هاته خواری. ۱۴۵۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، وَعَائِشَةَ رضي الله عنهما، أَنَّ «أَبَا بَكْرٍ، قَبَّلَ النَّبِيَّ ﷺ، وَهُوَ مَيِّتٌ»^(۳).

واته: ئیبنو عبباس و عائشه رضي الله عنهما ده گیرنه وه: که ئه بو به کر ﷺ پیغه مبهری ﷺ ماچکرد ئه و کاته ی که وه فاتنی کردبوو.

بابه ت: شوشتنی مردوو

۱۴۵۸- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَنَحْنُ نُعَسُّ ابْنَتَهُ أُمَّ كُلْثُومٍ فَقَالَ: «اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا، أَوْ خَمْسًا، أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ، إِنْ رَأَيْتُنَّ ذَلِكَ، مِمَّا وَسَدْرِي، وَاجْعَلْنَ فِي الْآخِرَةِ كَأَفُورًا، أَوْ سَيْنًا مِنْ كَأَفُورٍ، فَإِذَا فَرَعْتُنَّ فَأَذِنِّي» فَلَمَّا فَرَعْنَا أَذْنَاهُ، فَأَلْقَى إِلَيْنَا حَفْوَهُ، وَقَالَ: «أَشْعِرْنَهَا إِيَّاهُ»^(۴).

(۱) حسن.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۱۶۳، والترمذي: ۹۸۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۴۵۵ و ۴۴۵۶ و ۴۴۵۷، والنسائي: ۱۸۴۰.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲۵۳، ومسلم: ۹۳۹، وأبو داود: ۳۱۴۲، والترمذي: ۹۹۰، والنسائي: ۱۸۸۱ و ۱۸۸۶ و

۱۸۸۷ و ۱۸۸۹ و ۱۸۹۰ و ۱۸۹۳.

واته: ئوممو عه تيبه ﷺ ده لئى: ئه وکاته ی که ئوممو کولسومی ﷺ کچی پیغه مبه رمان ﷺ ده شۆرد پیغه مبه رى خوا ﷺ ته شريفى هینا بۆ لامان و فهرمووی: سى یان پینج جار یان زیاتر بیشۆن، ئه گهر واتان پباشبوو، به ئاوی سیدر وه جاری کۆتایی به کافور یان شتیک له کافور (بیشۆرن)، جا ئه گهر لیبوونه وه پیم بلین، جا کاتى لیبووینه وه هه والمان پیندا، ئه ویش کراسه که ی خۆی بۆمان هه لدا و فهرمووی: بۆی بیکه نه ژیر کراس (له سه ر گۆشت بیکه نه به رى).

سدر: جۆره ڤووه کیکه گه لاکه ی وشک ده کرى بۆ خاوین کردنه وه، به کوردی پتی ده لئین: مۆرد.

۱۴۵۹- عَنْ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ، مِثْلَ حَدِيثِ مُحَمَّدٍ، وَكَانَ فِي حَدِيثِ حَفْصَةَ «اغْسِلْنَهَا وِثْرًا» وَكَانَ فِيهِ «اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا، أَوْ خَمْسًا» وَكَانَ فِيهِ «ابْدَأْوا بِمِيَامِنِهَا، وَمَوَاضِعِ الْوُضُوءِ مِنْهَا» وَكَانَ فِيهِ: «أَنَّ أُمَّ عَطِيَّةَ قَالَتْ: «وَمَسَطْنَاهَا ثَلَاثَةَ قُرُونٍ»^(۱).

واته: حه فسه ﷺ له ئوممو عه تيبه وه ﷺ گيرايوه ته وه به هه مان شيوه ی فهرمووده که ی موحه ممه دی کورپی سيرين (فهرمووده ی پيشتر)، هى حه فسه ﷺ ئه وه شى تيدايه: (که پیغه مبه ر ﷺ فهرموويه تى:) به تاک بیشۆرن (واته: شۆردنه که تان تاک بن سى یان پینج وه هه روه ها)، وه ئه وه شى تيدايه: سى جار یان پینج جار بیشۆرن، وه ئه وه شى تيدايه: به لای راستی ده ست به شۆردنى بکه ن و، به ئه ندامه کانى ده ستوێژ، وه ئه وه شى تيدايه: ئوممو عه تيبه ﷺ گوتى: قژه که یان بۆ شاننه کرد و کردمان به سى که زيبه.

۱۴۶۰- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ: «لَا تُبْرِزْ فَخِذَكَ، وَلَا تَنْظُرْ إِلَى فَخِذِ حَيٍّ، وَلَا مَيِّتٍ»^(۲).
واته: هه لى ﷺ ده لئى: پیغه مبه ر ﷺ پیمی فهرموو: رانت ده رمه خه، وه ته ماشای رانى زیندوو یان مردوو مه که.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۲۵۴ و ۱۲۵۸، ومسلم: ۹۳۹، وأبو داود: ۳۱۴۳ و ۳۱۴۵ و ۳۱۴۷، والترمذي: ۹۹۰.

والنسائي: ۱۸۸۷.

(۲) ضعيف جداً. أخرجه أبو داود: ۳۱۴۰ و ۴۰۱۵.

۱۴۶۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لِيُغَسَّلَ مَوْتَاكُمْ الْمَأْمُونُونَ»^(۱).

واته: عەبدوللای کوری عومەر رضي الله عنه دەلی: ینەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: با ئەوانە مردوووە کاتتان بشۆرن کە لییان دلنیا (لهوهی کە له کاتی شۆردنی مردوووە کەدا، هەر شتیک دەبینن له مردوووە کە، دەپیارین).

۱۴۶۲- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ غَسَلَ مَيِّتًا، وَكَفَّنَهُ، وَحَنَطَهُ، وَحَمَلَهُ، وَصَلَّى عَلَيْهِ، وَلَمْ يُفِشْ عَلَيْهِ مَا رَأَى، خَرَجَ مِنْ حَطِيبَتِهِ، مِثْلَ يَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ»^(۲).

واته: عەلی رضي الله عنه دەلی: ینەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: هەر کە سیک مردووێک بشۆری، کفنی بکات و بۆنی خۆشی لییدات و هەلیگری و نوێژی لەسەر بکات و هەر شتیکێی له مردوووە کە بینی ئاشکرای نەکات، له گوناھەکانی پاک دەبیتەو وەکو ئەو پۆزەیی کە تێیدا له دایک بوو.

۱۴۶۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ غَسَلَ مَيِّتًا، فَلْيَغْتَسِلْ»^(۳).

واته: ئەبو هورەیرە رضي الله عنه دەلی: ینەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: هەر کە سیک مردووێک شۆرد با خۆی بشواتەو.

بابەت: شوستنی ژن لەلایەن مێردە کە یەوە و شوستنی پیاو لەلایەن ژنە کە یەوە

۱۴۶۴- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «لَوْ كُنْتُ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ، مَا غَسَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَيْرَ نِسَائِهِ»^(۴).

واته: عایشە رضي الله عنها دەلی: ئەگەر پێشتر بمزانیبایە نەک دواتر (حوکمی شۆردنی پیاو لەلایەن ژنە کە یەوە)، ئەو جگە له هاوسەرەکانی کەسی دیکە ینەمبەری ﷺ نەدەشۆرد، (واته: هاوسەرەکانی دەیانشۆرد).

(۱) موضوع.

(۲) ضعيف جداً.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۱۴۶۲ و ۳۱۶۱، والترمذي: ۹۹۳.

(۴) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۱۴۱ مطولاً.

۱۴۶۵- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: رَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْبَقِيعِ، فَوَجَدَنِي وَأَنَا أَحَدُ صَدَاقًا فِي رَأْسِي، وَأَنَا أَقُولُ: وَرَأْسَاهُ، فَقَالَ: «بَلْ أَنَا يَا عَائِشَةُ وَرَأْسَاهُ» ثُمَّ قَالَ: «مَا ضَرَّكَ لَوْ مِتَّ قَبْلِي، فَقُمْتُ عَلَيْكَ، فَغَسَلْتُكَ، وَكَفَّنْتُكَ، وَصَلَّيْتُ عَلَيْكَ، وَدَفَنْتُكَ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ له به قیغ گه پرایه وه، بینی که ژانه سهرم لئی، وه منیش ده مگوت: نای سهرم (به هوی زور نازاره که وه)، فهرموی: به لکو من نهی عائشه نای سهرم (واته: پیغه مبهری خوا ﷺ نه خوش بووه و زانیویه تی که عائشه چاک ده بیته وه، به لام پی ده چی نه و کاته نزیک وه فاتی بووی، بویه نه خوشیه که ی ناشکرا کرده)، پاشان فهرموی: هیچ ناره حهت و زیانی نابی بوت که تو پیش من بمری، خوم به کار و باره کانت هه لبستم و بتشوم و کفنت بکه م و نوژت له سهر بکه م و بتنیزم.

بابهت: شوشتنی پیغه مبهری ﷺ

۱۴۶۶- عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: لَمَّا أَخَذُوا فِي غُسْلِ النَّبِيِّ ﷺ، نَادَاهُمْ مُنَادٍ مِنَ الدَّاخلِ: «لَا تَنْزِعُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَمِيصَهُ»^(۲).

واته: ئیبنو بوره یده رضی اللہ عنہ له باوکیه وه ده گنرپته وه، ده لی: کاتیک ویستیان ده ست بکه ن به شور دنی پیغه مبهری ﷺ به کیک بانگی کرد له و شوینه ی که له و کاته دا تییدا بوون گوتی: کراسه که له بهر پیغه مبهری خوا ﷺ دامه نین.

۱۴۶۷- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَمَّا غَسَلَ النَّبِيُّ ﷺ ذَهَبَ يُلْتَمَسُ مِنْهُ مَا يُلْتَمَسُ مِنَ الْمَيِّتِ، فَلَمْ يَجِدْهُ، فَقَالَ: «بِأبي الطَّيِّبِ، طَبَّتْ حَيًّا، وَطَبَّتْ مَيِّتًا»^(۳).

واته: علی کوری نه بو تالیب رضی اللہ عنہ ده لی: کاتیک که پیغه مبهری ﷺ شورد، وای بو ده چوو که وه ک ههر که سیکتر نه و شتانه ی لیده رده چی (که له کاتی مردندا به هوی شلوو نه وه دهرده چی)، به لام هیچ شتیکی لینه دی، نه ویش گوتی: به باوکه وه فیدات بم، نهی نه و که سه ی که به پاکی ژای و به پاکی مردی.

(۱) حسن. أخرجه البخاري: ۵۶۶۶ بعضه.

(۲) منكر.

(۳) صحيح.

۱۴۶۸- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا أَنَا مُتُّ فَاعْسِلُونِي بِسَبْعِ قَرَبٍ مِنْ بَثْرِي، بِثُرِّ غَرْسٍ»^(۱).

واته: علی رضي الله عنه ده‌لی: پیغمبهری خوا ﷺ فہرموویہ‌تی: ہدر کاتیک من مردم، بہ
 حہوت دؤلچہ ئاو بمشورن له ئاوی بیرہ کہم بیرى غہرس.

بابہت: کفنی پیغمبہر ﷺ

۱۴۶۹- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، «كُفِّنَ فِي ثَلَاثَةِ أَنْوَابٍ بَيْضٍ يَمَانِيَةٍ، لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ» فَقِيلَ لِعَائِشَةَ: إِنَّهُمْ كَانُوا يَزْعُمُونَ أَنَّهُ قَدْ كَانَ كُفِّنَ فِي حَبْرَةٍ، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: قَدْ جَاءُوا بِبُرْدِ حَبْرَةٍ، فَلَمْ يَكْفُوهُ^(۲).

واته: عائشہ رضي الله عنها ده‌گیریتہ‌وہ: کہ پیغمبہر ﷺ له سئ پوشاکی سبی یه مانیدا کفن
 کرا، کہ کراس و میزہری له گہ‌لدا نہ‌بوو. بہ عائیشہ‌یان گوت: وا گومان دہ‌بن کہ له
 پوشاکی حیبہ‌ردا کفن کراوہ، عائیشہ‌ش رضي الله عنها گوتی: پوشاکی حیبہ‌رہ‌یان ہینا بہ‌لام
 له ئہ‌ودا کفنیان نہ‌کرد.

الحبر: جوڑہ قوماشیکی خہ‌تخہ‌تی یه‌مہ‌نی بووہ.

۱۴۷۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: «كُفِّنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي ثَلَاثِ رِيَاطٍ بَيْضٍ سُحُولِيَّةٍ»^(۳).
 واته: عہ‌بدوللای کوری عومہر رضي الله عنهما، ده‌لی: پیغمبہری خوا ﷺ کفن کرا له سئ پارچہ
 قوماشی نہ‌رم و تہ‌نکی سوحولیدا.

سحولیة: گوندیکہ له یه‌مہ‌ن.

۱۴۷۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما، قَالَ: «كُفِّنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي ثَلَاثَةِ أَنْوَابٍ قَمِيصُهُ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ، وَحُلَّةُ نَجْرَانِيَّةٍ»^(۴).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲۶۴، ومسلم: ۹۴۱، وأبو داود: ۳۱۵۱، والترمذي: ۹۹۶، والنسائي: ۱۸۹۷-۱۸۹۹.

(۳) صحیح لغیرہ.

(۴) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۱۵۳.

واته: ئىبنو عهباس رضی اللہ عنہ، ده لى: پيغهمبهرى خوا ﷺ له سى پؤشاكدا كفن كرا: ئه و كراسه ي كه تييدا گيانى كيشرا، دوو پؤشاكى نه جرانى.

بابهت: ئه و شتانه ي كه بؤ كفن كردن سوننه تن

۱۴۷۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خَيْرُ ثِيَابِكُمُ الْبِطَاطُ، فَكَفَّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ، وَالتَّبُوهَا»^(۱).

واته: ئىبنو عهباس رضی اللہ عنہ ده لى: پيغهمبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: باشترينى پؤشاكه كانتان پؤشاكى سيبه، مردوو ه كانتانى تيدا كفن بكه ن وه له بهرى بكه ن.

۱۴۷۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «خَيْرُ الْكَفَنِ الْحُلَّةُ»^(۲).

واته: عوباده ي كورى صاميت رضی اللہ عنہ ده گيرتته وه، پيغهمبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: باشترينى كفن جوره پؤشاكى حولله يه (پؤشاكى يه مه نييه له دوو پارچه پيكدى).

۱۴۷۴- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا وَلِيَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ، فَلْيُحْسِنْ كَفَنَهُ»^(۳).

واته: ئه بو قه تاده رضی اللہ عنہ ده لى: پيغهمبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: ئه گهر يه كيكتان كار وبارى كفن كردنى برايه كى كه وته ئه ستو، با به جوانى كفى بكات (پؤشاكه كان خاوتن و بؤن خووش و ته واو بن).

بابهت: ته ماشا كردنى مردوو كاتى ده خريته ناو كفن

۱۴۷۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَمَّا قُبِضَ إِبْرَاهِيمُ ابْنُ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا تُدْرِجُوهُ فِي أَكْفَانِهِ حَتَّى أَنْظَرَ إِلَيْهِ، فَأَتَاهُ، فَأَنْكَبَ عَلَيْهِ، وَبَكَى»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۸۷۸ و ۴۰۶۱، والترمذي: ۹۹۴.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۱۵۶.

(۳) صحيح. أخرجه الترمذي: ۹۹۵.

(۴) ضعيف.

واته: ئه نه سى كورى مالىك ﷺ ده لى: كاتىك ئىبراھىمى كورى پىغه مبه ر ﷺ وه فاتى كرد، پىغه مبه ر ﷺ پىيانى فەرموو: مه یخه نه ناو كفنه وه تاكو ته ماشاى ده كه م، ئنجا هات و خوى دا به سه رىدا و گرىا.

بابه ت: قه ده غه كردنى بلاوكردنه وهى هه والى مردوو

١٤٧٦- عَنْ بِلَالِ بْنِ يَحْيَى، قَالَ: كَانَ حُدَيْفَةُ ﷺ إِذَا مَاتَ لَهُ الْمَيِّتُ، قَالَ: لَا تُؤْذِنُوا بِهِ أَحَدًا، إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَكُونَ نَعِيًّا، إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِأُذُنِي هَاتَيْنِ، «يَنْهَى عَنِ النَّعْيِ»^(١).

واته: بىلالى كورى به حىا، ده لى: كاتى حوزه يفه ﷺ كه سىكى لى ده مرد ده يگوت: هه واله كه به كه س مه ده ن له راستىدا ده ترسم (ئه وه هه والدانه) بىته ئه وه شتهى كه نه هى لىكراوه، وه به راستى من به وه دوو گوئيهى خوم گويم له پىغه مبه رى خوا ﷺ بوو كه نه هى ده كرد له بلاوكردنه وهى هه والى مردوو.

بابه ت: ئاماده بوون له سه ر جهنازه

١٤٧٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَسْرِعُوا بِالْجِنَازَةِ، فَإِنْ تَكُنْ صَالِحَةً فَخَيْرٌ تَقَدَّمُونَهَا إِلَيْهِ، وَإِنْ تَكُنْ غَيْرَ ذَلِكَ فَشَرٌّ تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ»^(٢).

واته: ئه بو هوربه ربه ﷺ ده لى: پىغه مبه رى خوا ﷺ فەرموو به تى: به له بکه ن له شار دنه وهى جهنازه، خو ئه گه ر چا كه كار بى، بو شوئىكى باشتري ده به ن، ئه گه ر واش نه بى، ئه وه شه ر و نا په حه تيه كه له سه ر خوتان لاده به ن.

١٤٧٨- عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ ﷺ: «مَنْ اتَّبَعَ جِنَازَةً فَلْيَحْمِلْ بِجَوَانِبِ السَّرِيرِ كُلِّهَا؛ فَإِنَّهُ مِنَ السُّنَّةِ، ثُمَّ إِنْ شَاءَ فَلْيَتَطَوَّعْ، وَإِنْ شَاءَ فَلْيَدَعْ»^(٣).

واته: ئه بو عوبه يده، ده لى: عه بدوللاى كورى مه سه وود ﷺ گوتى: هه ر كه سىك شوئى ته رمىك كه وت، با ئه وه داره بازه كه ته رمه كهى له سه ره له هه موو لايه كانىبه وه

(١) ضعيف. أخرجه الترمذي: ٩٨٦.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ١٣١٥، ومسلم: ٩٤٤، وأبو داود: ٣١٨١، والترمذي: ١٠١٥، والنسائي: ١٩١٠ و ١٩١١.

(٣) ضعيف.

هه لښگری، چونکه به پراستی نه وه سوننه ته، پاشان نه گهر ویستی با ههر به رده وام بی له هه لښگری، وه نه گهر ویستی با وازبینی.

۱۴۷۹- عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، أَنَّهُ رَأَى جِنَازَةً يُسْرِعُونَ بِهَا، فَقَالَ: «لِتَكُنْ عَلَيْكُمْ السَّكِينَةُ»^(۱).

واته: نه بو موسا رضي الله عنه ده گپړېته وه، پېغه مبهري صلى الله عليه وسلم بینی جه نازه یه ک زور به په له ده بهن، بویه فهرمووی: پېوېسته هیمن و له سه رخو بن (واته: نابی زېده پووی بکری له په له په ل کرده که دا).

۱۴۸۰- عَنْ ثَوْبَانَ رضي الله عنه مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم نَاسًا رُكْبَانًا عَلَى دَوَائِهِمْ فِي جِنَازَةٍ، فَقَالَ: «أَلَا تَسْتَحْيُونَ أَنْ مَلَائِكَةُ اللَّهِ يَمْشُونَ عَلَى أَقْدَامِهِمْ، وَأَنْتُمْ رُكْبَانٌ؟»^(۲).

واته: سه وبانی رضي الله عنه خزمه تکاری پېغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم ده لئ: پېغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم بینی که خه لکیک به سواری و لاخه کانیا له گه ل جه نازه دا ده پون، نه ویش فهرمووی: نایا شهرم ناتانگری فریسته کانی خوا به پیاده ده پون و تپوهش به سواری؟!

۱۴۸۱- عَنْ زِيَادِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ حَيْثَةَ، سَمِعَ الْمُغِيرَةَ بْنَ شُعْبَةَ رضي الله عنه، يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «الرَّاكِبُ خَلْفَ الْجِنَازَةِ وَالْمَاشِي مِنْهَا حَيْثُ شَاءَ»^(۳).

واته: زیادی کوری جوبه یری کوری حه ییه ده گپړېته وه، گوئی له موغیره ی کوری شوعبه رضي الله عنه بووه که گوتوویه تی: گویم له پېغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم بوو ده یفه رموو: نه وه ی که سواره با له دواى جه نازه پروات، نه وه یشی پیاده یه ههر چو نیک ده یه وئ.

بابهت: روښتن له پېش جه نازه وه

۱۴۸۲- عَنْ سَالِمٍ، عَنِ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: «رَأَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم وَأَبَا بَكْرٍ، وَعَمَرَ يَمْشُونَ أَمَامَ الْجِنَازَةِ»^(۴).

(۱) منکر.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۱۰۱۲.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۱۸۰، والترمذي: ۱۰۳۱، والنسائي: ۱۹۴۲ و ۱۹۴۳ و ۱۹۴۸.

(۴) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۱۷۹، والترمذي: ۱۰۰۷، والنسائي: ۱۹۴۴_۱۹۴۵.

واته: سالیلم له باوکییه وه ﷺ ده گپریته وه، گوتوویه تی: پیغمه بهر ﷺ و نه بو به کر و عومه رم بینوه که له پیش جه نازه ده رویشان.

۱۴۸۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ، وَعُمَرُ، وَعُثْمَانُ يَمْشُونَ أَمَامَ الْجَنَازَةِ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لی: پیغمه بهری خوا ﷺ وه نه بو به کر و عومه ر و عوسمان له پیش جه نازه ده رویشان.

۱۴۸۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «الْجَنَازَةُ مَتْبُوعَةٌ وَلَيْسَتْ بِتَابِعَةٍ، لَيْسَ مَعَهَا مَنْ تَقَدَّمَهَا»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری مه سهوود رضي الله عنه ده لی: پیغمه بهری خوا ﷺ فه رموویه تی: جه نازه ده بی به دوایدا پرۆی نه ک له دواته وه بی، هه ر که سیک پیشی بکه وی نه وه له گه ل جه نازه که دا نیه.

بابه ت: قه ده غه کردنی جل له خو دارنن له کاتی بردنی جه نازه دا (یا خود له بهر کردنی پۆشاک ماته م و لابردنی پۆشاک ناسایی)

۱۴۸۵- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ، وَأَبِي بَرزَةَ رضي الله عنه، قَالَا: حَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي جِنَازَةٍ، فَرَأَى قَوْمًا قَدْ طَرَحُوا، أَرْدَيْتَهُمْ يَمْشُونَ فِي قُمْصٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَبْفِعْلِ الْجَاهِلِيَّةِ تَأْخُذُونَ؟ أَوْ بِصُنْعِ الْجَاهِلِيَّةِ تَسْبَهُونَ؟ لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَدْعُو عَلَيْكُمْ دَعْوَةَ تَرْجِعُونَ فِي غَيْرِ صُورِكُمْ» قَالَ: فَأَخَذُوا أَرْدِيَّتَهُمْ، وَلَمْ يَعُودُوا لِذَلِكَ^(۳).

واته: عیمرانی کوری حوصه ین و نه بو بهرزه رضي الله عنه، گوتوویانه: له خزمه ت پیغمه بهری خوا ﷺ ده رچووین له گه ل جه نازه یه ک، ئنجا (پیغمه بهر ﷺ) بینی خه لکیک جلی سه ره وه یان دا که ندبوو به کراسه وه ده رویشان (شیوازی پۆشاکیان گوپی بوو وه کو

(۱) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۱۰۱۰.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۱۸۴، والترمذي: ۱۰۱۱.

(۳) موضوع.

دلته‌نگییه‌ک بو مردووه‌که)، نجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: نایا وه‌ک کرده‌وه‌ی سه‌رده‌می جاهیلی و نه‌زانی ده‌که‌ن؟ یان خۆتان به‌ کرده‌وه‌ی سه‌رده‌می جاهیلی ده‌چوینن؟ خه‌ریک بوو نزایه‌کتان لیبیکه‌م که شیوازان بگورین، گوتی: نجا عه‌باکانیان له‌به‌ر کرده‌وه و جارینکی دیکه‌ته‌و کاره‌یان نه‌کرد.

بابه‌ت: نه‌وه‌ی که‌ نه‌گه‌ر جه‌نازه‌ ناماده‌بوو دوانه‌خرن و به‌ ناگه‌وه‌ شوینن نه‌که‌وه‌ی

۱۴۸۶- عَنْ عَلِي بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: « لَا تُؤَخِّرُوا الْجِنَازَةَ إِذَا حَضَّتْ »^(۱).
واته: عه‌لی کوری نه‌بو تالیب ﷺ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر کاتیک جه‌نازه‌ ناماده‌کرا دوا‌ی مه‌خه‌ن.

۱۴۸۷- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ ﷺ حَدَّثَهُ قَالَ: أَوْصَى أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ ﷺ حِينَ حَضَرَهُ الْمَوْتُ، فَقَالَ: «لَا تُتْبِعُونِي بِمِجْمَرٍ، قَالُوا لَهُ: أَوْسَمِعْتَ فِيهِ شَيْئًا؟ قَالَ: نَعَمْ، مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ»^(۲).
واته: نه‌بو بورده‌ ﷺ ده‌لی: نه‌بو موسای شه‌عهری ﷺ کاتیک که‌ له‌ گیان کیشان دابوو وه‌سیه‌تی کرد، نجا گوتی: به‌ بوخوردانه‌وه‌ شوین (جه‌نازه‌که‌م) مه‌که‌ون، بیان گوت: نایا شتیکت ده‌رباره‌ی بیستوه‌؟ گوتی: به‌لی، له‌ پیغه‌مبه‌ری خواوه‌ ﷺ.

بابه‌ت: نه‌و که‌سه‌ی کۆمه‌لێک له‌ مسولمانان نوێزی له‌سه‌ر ده‌که‌ن

۱۴۸۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ صَلَّى عَلَيْهِ مِائَةً مِنَ الْمُسْلِمِينَ غُفِرَ لَهُ»^(۳).
واته: نه‌بو هوره‌په‌ره‌ ﷺ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سێک سه‌د مسولمان نوێزی له‌سه‌ر بکه‌ن، له‌ گونا‌هه‌کانی ده‌بوردری.

(۱) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۱۷۱ و ۱۰۷۵.

(۲) حسن.

(۳) صحيح.

۱۴۸۹- عَنْ كُرَيْبٍ رضي الله عنه، مَوْلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: هَلَكَ ابْنُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، فَقَالَ لِي يَا كُرَيْبُ فَمَنْ فَاَنْظُرْ هَلِ اجْتَمَعَ لِابْنِي أَحَدٌ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَقَالَ: وَيْحَكَ كَمْ تَرَاهُمْ؟ أَرَبَعِينَ؟ قُلْتُ: لَا، بَلْ هُمْ أَكْثَرُ، قَالَ: فَاخْرُجُوا بِابْنِي، فَأَشْهَدُ لَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَا مِنْ أَرْبَعِينَ مِنْ مُؤْمِنٍ يَشْفَعُونَ لِمُؤْمِنٍ، إِلَّا شَفَعَهُمُ اللَّهُ»^(۱).

واته: کوره بیبی رضي الله عنه خزمه تکاری عه بدوللای کوری عه بیاس رضي الله عنه ده لئی: کورینکی عه بدوللای کوری عه بیاس مرد، ئنجا پئی گوتم: نهی کوره یب ههسته ته ماشا بکه بزانه کهس بو کوره کهم کوبوته وه (بو نوئز له سهر کردن)، منیش گوتم: به لئی، نه ویش گوتی: هاوار بو تو چه ند ده بن؟ چل (کهس ده بن)؟ گوتم: نه خیر به لکو زیاترن، گوتی: که واته کوره کهم بیننه ده ری (بو نوئز له سهر کردن) گه واهی ده دم که به راستی له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بیستومه ده یفه رموو: هیچ پروادارنک نیه که چل کهس له پرواداران تکای بو بکه ن ئیلا خوا تکا که یان وهرده گری.

۱۴۹۰- عَنْ مَالِكِ بْنِ هُبَيْرَةَ الشَّامِيِّ رضي الله عنه، وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ، قَالَ: كَانَ إِذَا أُتِيَ بِحِنَازَةٍ، فَتَقَالَ مَنْ تَبِعَهَا، جَزَّأَهُمْ ثَلَاثَةَ صُفُوفٍ، ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهَا، وَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا صَفَّ صُفُوفٌ ثَلَاثَةً مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى مَيِّتٍ إِلَّا أَوْجَبَ»^(۲).

واته: مالیکی کوری هوبه پرهی شامیی رضي الله عنه که له هاوه لان بووه، ده لئی: کاتیک که جه نازه یه کیان ده هینا و کهمی (خه لک) له گه ل دابوو، نه وه خه لکه کهی دابهش ده کرد بو سی ریز، پاشان نوئزی له سهر ده کرد، وه گوتی: بینگومان پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموو یه تی: ههر کاتیک سی ریز ریزبوون له مسولمانان بو (نوئزی) مردوو، (تکایان) جیگیر ده بی (وهرده گری).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۴۸، وأبو داود: ۳۱۷۰.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۱۶۶، والترمذي: ۱۰۲۸.

بابهت: باسکردنی مردوو به چاکه

۱۴۹۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: مَرُّ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِجِنَازَةٍ، فَأُتِنِي عَلَيْهَا خَيْرًا، فَقَالَ: «وَجَبَتْ» ثُمَّ مَرَّ عَلَيْهِ بِجِنَازَةٍ، فَأُتِنِي عَلَيْهَا شَرًّا، فَقَالَ: «وَجَبَتْ» فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْتَ لِهَذِهِ وَجَبَتْ، وَلِهَذِهِ وَجَبَتْ، فَقَالَ: «شَهَادَةُ الْقَوْمِ، وَالْمُؤْمِنُونَ شُهُودُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ»^(۱).

واته: نههسی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئی: جه نازهیه ک به لای پیغه مبهردا صلى الله عليه وسلم تیه پری جا ستایشی (مردوو که یان) ده کرد، فهرمووی: پیویست بوو، پاشان جه نازهیه کی تر به لایدا تیه پری، جا به خراپه باسیان ده کرد، فهرمووی: پیویست بوو، گوترا: نهی پیغه مبهردی خوا صلى الله عليه وسلم بو نهوه یان فهرمووت: وه رگیرا، وه بو نهوه شیان فهرمووت: وه رگیرا!! تنجا فهرمووی: گه واهیدانی خه لک بوو، وه پرواداران گه واهیده رانی خوان له سهر زهوی.

۱۴۹۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: مَرُّ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِجِنَازَةٍ، فَأُتِنِي عَلَيْهَا خَيْرًا فِي مَنَاقِبِ الْخَيْرِ، فَقَالَ: «وَجَبَتْ» ثُمَّ مَرُّوا عَلَيْهِ بِأُخْرَى، فَأُتِنِي عَلَيْهَا شَرًّا فِي مَنَاقِبِ الشَّرِّ، فَقَالَ: «وَجَبَتْ، إِنَّكُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ»^(۲).

واته: نه بو هورپه ره رضي الله عنه ده لئی: جه نازهیه ک به لای پیغه مبهردا صلى الله عليه وسلم تیه پری، جا (خه لکی) ستایشی چاکه یان ده کرد له کاره چاکه کانیدا، نهویش فهرمووی: وه رگیرا، پاشان به کیکیتر به لایدا تیه پری، جا (خه لکی) باسی خراپه یان کرد، له کاره خراپه کانیدا، نهویش فهرمووی: پیویست بوو، بیگومان نیوه گه واهیده رانی خوان له سهر زهوی.

بابهت: شوینی وه ستانی پیشنویر

له کاتی نویرکردنی له سهر جه نازه

۱۴۹۳- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ الْفَرَزَارِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «صَلَّى عَلَى امْرَأَةٍ مَاتَتْ فِي نِقَاسِهَا، فَقَامَ وَسَطَهَا»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۳۶۷ و ۲۶۴۲، ومسلم: ۹۴۹، والترمذي: ۱۰۵۸، والنسائي: ۱۹۳۲.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۳۳، والنسائي: ۱۹۳۲.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۳۲، ومسلم: ۹۶۴، وأبو داود: ۳۱۹۵، والترمذي: ۱۰۳۵، والنسائي: ۱۹۷۶ و ۱۹۷۹.

واته: سه مورپی کورپی جونده بی فه زاری ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ نوژی له سهر ژتیک کرد، که مندال بوون مردبوو، جا له ناوه راستی (جه نازه که ی) پراوه ستا. ۱۴۹۴- عَنْ أَبِي غَالِبٍ، قَالَ: رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ﷺ «صَلَّى عَلَى جِنَاةِ رَجُلٍ، فَقَامَ حِيَالَ رَأْسِهِ، فَجِيءَ بِجِنَاةٍ أُخْرَى، بِامْرَأَةٍ» فَقَالُوا: يَا أَبَا حَمْرَةَ صَلِّ عَلَيْهَا، «فَقَامَ حِيَالَ وَسَطِ السَّرِيرِ» فَقَالَ لَهُ الْعَلَاءُ بْنُ زِيَادٍ: يَا أَبَا حَمْرَةَ هَكَذَا رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَامَ مِنَ الْجِنَاةِ مُقَامَكَ مِنَ الرَّجُلِ، وَقَامَ مِنَ الْمَرْأَةِ مُقَامَكَ مِنَ الْمَرْأَةِ؟ قَالَ: «نَعَمْ، فَأَقْبَلَ عَلَيْنَا، فَقَالَ: احْفَظُوا»^(۱).

واته: نه بو غالب، ده لی: نه نه سی کورپی مالیکم ﷺ بینی نوژی له سهر جه نازه ی پیاونیک کرد، جا له ناستی سهری پراوه ستابوو، تنجا جه نازه یه کی دیکه یان هینا ژن بوو، جا گوتیان: نه ی یاوکی چه مزه نوژی له سهر بکه، نه ویش له ناوه راستی جه نازه که پراوه ستا، جا عه لائی کورپی زیاد پنی گوت: ئایا بهو شیوه یه بینوته که پیغه مبهری خوا ﷺ له نوژی جه نازه ی پیاو له و شوینه پراوه ستاوه که تو لئی پراوه ستای، وه له هی نافرته لهو شوینه پراوه ستا که تو لئی پراوه ستای؟ گوتی: به لی، نه ویش پرووی له تیمه کردوو گوتی: (بهم شیوه یه شیوازی نوژی جه نازه) له بهر بکه ن.

بابهت: خویندنن قورئان له نوژی جه نازه دا

۱۴۹۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «قَرَأَ عَلَى الْجِنَاةِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»^(۲).

واته: ئیبو عه عباس ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهر ﷺ له سهر جه نازه سووره تی فاتیه ی خویندوووه.

۱۴۹۶- عَنْ أُمِّ سَرِيكٍ الْأَنْصَارِيَّةِ ﷺ، قَالَتْ: «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نَقْرَأَ عَلَى الْجِنَاةِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۱۹۴ مطولاً، والترمذي: ۱۰۳۴.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۰۲۶، والصحیح ما أخرجه البخاري: ۱۳۳۵، وأبو داود: ۳۱۹۸، والترمذي: ۱۰۲۷،

والنسائي: ۱۹۸۷ و ۱۹۸۸.

(۳) ضعيف.

واته: نوممو شهرىكى نه نصارىي ﷺ، ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمانى پيكر دووين كه سوورپه تى فاتيحه له سهر جه نازه بخوينين.

بابهت: دوعا كردن له ناو نويزى مردوو

۱۴۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَى الْمَيِّتِ، فَأَخْلَصُوا لَهُ الدُّعَاءَ»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره ﷺ ده لى: گويم له پيغه مبهري خوا ﷺ بوو ده يفه رموو: ههر كاتيك نويزتان له سهر مردوو كرد، به دلسوزيبه وه دوعاى بو بكن.

۱۴۹۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا صَلَّى عَلَى جِنَازَةٍ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيَاتِنَا وَمَيِّتِنَا، وَشَاهِدِنَا وَعَانِنَا، وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَخِيهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ، اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ، وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ»^(۲).

واته: نه بو هورپه پره ﷺ ده لى: ههركات پيغه مبهري خوا ﷺ نويزى له سهر جه نازه ده كرد ده يفه رموو: خوايه له زيندوو و مردوو هه كانمان خو شبه، وه له تاماده بووان و نه وان هشى كه تاماده نين، وه له گچكه و گهوره مان، وه له تير و ميينه مان، خوايه نه وهى زيانت پيدا له ئيمه نه وه له سهر ئيسلام بيژيينه، وه نه وهى پرووحت لى وه رگرت هه نه وه به ئيمان و پرواوه بيمرينه، خوايه له پادا هشتى بيه شهان مه كه، وه له دواى نه و توشى گو مپايهان مه كه.

۱۴۹۹- عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْفَعِ ﷺ، قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَأَسْمَعُهُ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنَّ فُلَانَ بْنَ فُلَانَ فِي ذِمَّتِكَ، وَحَبْلِ جِوَارِكَ، فَقِهِ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ، وَعَذَابِ النَّارِ، وَأَنْتَ أَهْلُ الْوَفَاءِ وَالْحَقِّ، فَاعْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ، إِنَّكَ أَنْتَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ»^(۳).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۱۹۹.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۲۰۱، والترمذي: ۱۰۲۴.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۲۰۲.

واته: واسیله ی کوری ته سقه ع ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ نوژی له سهر پیاویک له مسولانان کرد، منیش گویم لیبوو ده یفه رموو: خواجه فلانی کوری فلان له ته ستوی تو دایه، وه له ئه من و سه لامه تی تو دایه، که واته بیپاریزه له به لای گور و سزای ناگر، وه تو خاوه نی وه فای به به لینه کانت به ههق، سا لئی خوشبه و به زه بیت پیدابیته وه، بیگومان تو لیبوو رده و به به زه بیت.

حبل الجوار: ئه وه به که کاتی خوی که سیک بترسایه، ئه وه به لینی له گه وره ی ئه وه هوزه وهرده گرت، هه تا کو له سنووری ئه وه دایه، پاریزراو و سه لامه ت بی.

۱۵۰۰- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ، قَالَ شَهِدْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ، وَاعْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ، وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ، وَاسْلِهِ مَاءٍ وَتَلْجِ وَبَرِّدْ، وَنَقِّهِ مِنَ الذُّنُوبِ وَالْخَطَايَا كَمَا يُنْقَى الثُّوبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ بَدَارِهِ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، وَفِيهِ فِتْنَةٌ الْقَبْرِ وَعَذَابُ النَّارِ» قَالَ عَوْفٌ، فَلَقَدْ رَأَيْتُنِي فِي مَقَامِي ذَلِكَ أَمْتَنِي أَنْ أَكُونَ مَكَانَ ذَلِكَ الرَّجُلِ ^(۱).

واته: عهوفی کوری مالیک ﷺ ده لئ: ناگام لیبوو که پیغه مبهری خوا ﷺ نوژی کرد له سهر پیاویک له ئه نصاره کان، جا گویم لیبوو ده یفه رموو: خواجه سوز و ره حمه تی خوتی به سهردا بریزه و لئی خوشبه و به زه بیت پیدابیته وه، وه سه لامه تی بکه وه، چاوپوشی لیبکه، وه بیشوره وه (له گونا هه کانی) به ئاو و به فر و ته رزه، وه له گونا هان پاک ی بکه وه ههر وه کو چون پوشاکی سپی له چلک پاک ده کریته وه، وه به مالیک قه ره بووی بکه وه و بوی بگوره که له ماله که ی خوی چاکتر و باشر بی، وه خیزانیک که له خیزانه که ی باشر بی، وه بیپاریزه له به لا و فیتنه ی گورو سزای ناگر. عهوف ده لئ: ئه گهر له و کاته دا منت بینیا، ئه وه ئاواته خواز بووم که من له شوینی ئه وه پیاوه بام.

۱۵۰۱- عَنْ جَابِرٍ ﷺ، قَالَ: «مَا أَبَاحَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَلَا أَبُو بَكْرٍ وَلَا عُمَرُ فِي شَيْءٍ، مَا أَبَاحُوا فِي الصَّلَاةِ عَلَى الْمَيِّتِ» يَعْنِي لَمْ يُوقَّتْ ^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۶۳، والترمذی: ۱۰۲۵، والنسائی: ۱۹۸۳ و ۱۹۸۴.

(۲) ضعیف.

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده لئ: نه پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ و نه ئه بو به کر و نه عومهر له هیج شتیک به ئه نذازهی کاتی نوژی مردوو مؤله تیان پینه داوین، واته: کاته کهی دیاری نه کراوه (واته: هه موو کات دروسته نوژی مردوو بکری).

سه رنج: زانایان بوچوونیکى دیکه شیان هه یه له رافه ی ئه م فهرمووده یه، که ده لئین: مه به سستی پی دو عاگردنه نه ک نوژ کردن!!

بابهت: ئه وهی که چوار (الله أكبر) هه یه له نوژی جه نازه دا

۱۵۰۲- عَنْ عُمَانَ بْنِ عَفَانَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «صَلَّى عَلَى عُثْمَانَ بْنِ مَطْعُونٍ، وَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعًا»^(۱).
واته: عوسمانی کوری عه ففان رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پیغه مبهر رضی اللہ عنہ نوژی له سه ر عوسمانی کوری مه زعون رضی اللہ عنہ کرد، وه چوار «الله أكبر» سی له سه ر کرد (له نوژه که دا).

۱۵۰۳- عَنْ الْهَجْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى الْأَسْلَمِيِّ رضی اللہ عنہ صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَلَى جِنَازَةِ ابْنَتِهِ لَهُ، فَكَبَّرَ عَلَيْهَا أَرْبَعًا، فَمَكَتُ بَعْدَ الرَّابِعَةِ سَيْنًا، قَالَ: فَسَمِعْتُ الْقَوْمَ يُسَبِّحُونَ بِهِ، مِنْ نَوَاحِي الصُّفُوفِ، فَسَلَّمْتُ ثُمَّ قَالَ: أَكُنْتُمْ تَرَوْنَ أَنِّي مُكَبِّرٌ حَمَسًا؟ قَالُوا: تَخَوَّفْنَا ذَلِكَ، قَالَ: لَمْ أَكُنْ لِأَفْعَلْ، وَلَكِنْ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «كَانَ يُكَبِّرُ أَرْبَعًا، ثُمَّ يَمْكُتُ سَاعَةً، فَيَقُولُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ، ثُمَّ يُسَلِّمُ»^(۲).

واته: هه جهری، ده لئ: له گهل عه بدوللای کوری ئه بو ئه وفای ئه سله می رضی اللہ عنہ هاوه لی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ نوژم له سه ر جه نازه ی کچه که ی کرد، ئه ویش چوار «الله أكبر» ی کرد، ئنجا له دوا ی چواره م «الله أكبر» که میک به بیده نگى مایه وه، گوتی: منیش گویم لیبوو خه لکی له ریزه کاندا «سبحان الله» یان بو ده کرد، (وه کو ئاگادار کردنه وه)، ئنجا سه لامی دایه وه و گوتی: ئایا پیتان وابوو که پینج جار «الله أكبر» ده که م؟ گوتیان: ترساین ئه وه بکه ی! گوتی: نه خیر ئاوام نه ده کرد، به لام پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ چوار «الله أكبر» سی ده کرد، پاشان کاتیکی که م ده مایه وه ئه وه ی که پی خوش بووا یه ده یفه رموو (له دوعا کردن) پاشان سه لامی ده دایه وه.

(۱) ضعيف.

(۲) حسن لغیره.

۱۵۰۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، «كَبَّرَ أَرْبَعًا»^(۱).

واته: نینو عه بیاس رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، که پیغهمبه ر صلی اللہ علیہ وسلم چوار «الله اکبر» سی ده کرد (له نوژی جه نازه دا).

بابهت: نه وهی که پینج (الله اکبر) سی کردوه

۱۵۰۵- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ «يُكَبِّرُ عَلَيَّ جَنَائِزَنَا أَرْبَعًا، وَأَنَّهُ كَبَّرَ عَلَيَّ جِنَازَةَ خَمْسًا» فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يُكَبِّرُهَا»^(۲).

واته: عه بدوره حمانی کوری نه بو له یلا رضی اللہ عنہ ده لی: زهیدی کوری نه رقه م چوار «الله اکبر» سی له سهر مردوو کانمان لیده دا، وه نهو له سهر جه نازه یه ک پینج «الله اکبر» سی کرد، منیش پرسیارم لیکرد، نه ویش گوتی: پیغهمبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه وه نده «الله اکبر» سی کردوه.

۱۵۰۶- عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، «كَبَّرَ خَمْسًا»^(۳).

واته: که سیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہ له باوکیه وه له باپیریه وه ده گپریته وه ده لی: پیغهمبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم پینج «الله اکبر» سی کردوه (له نوژی جه نازه دا).

بابهت: نوژی کردن له سهر جه نازهی مندال

۱۵۰۷- عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «الطُّفُلُ يُصَلِّيَ عَلَيْهِ»^(۴).

واته: موغیره ی کوری شوعبه رضی اللہ عنہ ده لی: گویم له پیغهمبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بوو ده یفه رموو: مندال نوژی له سهر ده کری.

(۱) صحیح لغيره.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۵۷، وأبو داود: ۳۱۹۷، والترمذي: ۱۰۲۳، والنسائي: ۱۹۸۲.

(۳) ضعيف.

(۴) صحیح.

۱۵۰۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا اسْتَهَلَ الصَّبِيُّ، صَلَّى عَلَيْهِ وَوُورَتْ»^(۱).

واته: جابری کوری عہدوللا رضي الله عنه دہلی: پیغمبری خوا صلى الله عليه وسلم فرمویہ تی: نہ گہر مندالی تازہ لہ دایک بوو دہنگی لیوہ ہات، نہوہ نویژی لہ سہر دہ کری و میراتی لیدہ گیردی.

۱۵۰۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «صَلُّوا عَلَيَّ أَطْفَالِكُمْ، فَإِنَّهُمْ مِنْ أَفْرَاطِكُمْ»^(۲).
واته: نہ بو ہورہ یرہ رضي الله عنه دہلی: پیغمبر صلى الله عليه وسلم فرمویہ تی: نویژ لہ سہر مندالہ (تازہ لہ دایک بووہ کان) تان، بکہن نہوانہ پیشبارن بو ئیوہ (بو قیامت و لہ پیش خوتانہوہ رہوانہ یان دہ کهن).

فرط: نہو کہ سہی پیش خہ لکہ کہی دہ کہوی تا کو نامادہ سازیان بو بکات.

بابہت: وہفاتی کوری پیغمبری خوا صلى الله عليه وسلم و، نویژ لہ سہر کردنی

۱۵۱۰- عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، قَالَ: قُلْتُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أُوَيْسٍ رضي الله عنه: رَأَيْتَ إِبْرَاهِيمَ ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَاتَ وَهُوَ صَغِيرٌ، وَلَوْ قُضِيَ أَنْ يَكُونَ بَعْدَ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم نَبِيًّا، لَعَاشَ ابْنُهُ، وَلَكِنْ لَا نَبِيَّ بَعْدَهُ»^(۳).

واته: ئیساعیلی کوری نہ بو خالد دہلی: بہ عہدوللائی کوری نہ بو نہ وفام رضي الله عنه گوت: ئایا ئیبراہیمی کوری پیغمبری خوات صلى الله عليه وسلم بینیوہ؟ گوتی: بہ مندالی مرد، خو نہ گہر پریار بووایہ لہ دوای موحممد صلى الله عليه وسلم پیغمبر نیکی دیکہ بیوایہ، نہوہ کورہ کہی دہ ژیا، بہ لام لہ دوای نہو ہیج پیغمبر نیکی دیکہ نہی.

(۱) صحیح لغیرہ، أخرجه الترمذی: ۱۰۳۲.

(۲) ضعیف جداً.

(۳) صحیح، أخرجه البخاری: ۶۱۹۴.

۱۵۱۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَمَّا مَاتَ إِبْرَاهِيمُ ابْنُ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، وَقَالَ: «إِنَّ لَهُ مُرْضَعًا فِي الْجَنَّةِ، وَلَوْ عَاشَ لَكَانَ صَدِيقًا نَبِيًّا، وَلَوْ عَاشَ لَعَتَقْتَ أَحْوَالَهُ الْقَبْطُ، وَمَا اسْتَرْقَى قَبْطِيٌّ»^(۱).

واته: ثبینو عبباس رضی اللہ عنہ ده‌لئی: کاتیک که ئیبراهیمی کوری پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم وه فاتنی کرد، پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نوئیزی له‌سهر کردو، فهرمووی: بیگومان له به‌هشتدا دایهن (یان شیردهری هه‌یه) خو‌ته‌گهر ژیا‌بو‌وا‌یه، نه‌وه ده‌بوو به راستگو و پیغهمبهر، وه ته‌گهر ژیا‌بو‌وا‌یه، نه‌وه خاله‌کانی که قیبتی بوون نازاد ده‌بوون، وه هیح قیبتیه‌ک نه‌ده‌بوو به‌کویله.

۱۵۱۲- عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْحُسَيْنِ رضی اللہ عنہا، عَنْ أَبِيهَا الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہما، قَالَ: لَمَّا تُوِّفِيَ الْقَاسِمُ ابْنُ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَتْ خَدِيجَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ دَرَّتْ لُبَيْتَةُ الْقَاسِمِ، فَلَوْ كَانَ اللَّهُ أَبْقَاهُ حَتَّى يَسْتَكْمِلَ رِضَاعَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِنَّ مَمَامَ رِضَاعِهِ فِي الْجَنَّةِ» قَالَتْ: لَوْ أَعْلَمَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَهَوَّنَ عَلَيَّ أَمْرُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِنْ شِئْتَ دَعَوْتُ اللَّهَ تَعَالَى فَأَسْمَعَكَ صَوْتَهُ» قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ بَلْ أَصْدَقُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ»^(۲).

واته: فاتیمه‌ی کچی حوسه‌ین رضی اللہ عنہما له باوکیه‌وه حوسه‌ینی کوری علی رضی اللہ عنہ ده‌گپریته‌وه، ده‌لئی: کاتیک قاسمی کوری پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم وه فاتنی کرد، دایکی پرواداران خه‌دیجه‌گوتی: شیر ی قاسم زور بوو (یان زور بووه)، خو‌زگه‌ ما‌بو‌وا‌یه، تا‌کو خو‌اردنی شیره‌که‌ی ته‌واو ده‌کرد، ئنجا پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: ته‌واو‌کردنی شیر خو‌اردنه‌که‌ له به‌هشتدا‌یه، (خه‌دیجه) گوتی: ته‌گهر بزانه‌ وایه، نه‌ی پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نا‌خوشیه‌که‌م به‌لا‌وه‌ ناسانتره، پیغهمبهریش صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: ته‌گهر پیت خو‌شه‌ داوا له‌ خوا ده‌که‌م تا‌کو گوی بیستی ده‌نگی بییت، گوتی: نه‌ی پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به‌لکو خوا و پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به‌راست ده‌زانم. (واته: ته‌واو پروام هه‌یه بو‌یه پیویست ناکات گویم له‌ ده‌نگی بی).

(۱) صحیح دون جمله‌ العتق.

(۲) ضعیف جداً.

بابه‌ت: نوێژکردن له‌سه‌ر شه‌هیدان و کفن کردنیان

۱۵۱۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَتَىٰ يَهُمَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ، فَجَعَلَ «يُصَلِّي عَلَىٰ عَشْرَةِ عَشْرَةٍ، وَحَمْرُهُ هُوَ كَمَا هُوَ، يُرْفَعُونَ وَهُوَ كَمَا هُوَ مَوْضُوعٌ»^(۱).

واته: ئیبنو عه‌بباس رضی اللہ عنہ ده‌لی: له‌ رۆژی (غه‌زای) ئو‌حووددا شه‌هیده‌کانیان هه‌ینا بۆ لای پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ، ئنجا ده‌ که‌س ده‌ که‌س نو‌یژی له‌سه‌ر ده‌کردن، حه‌مه‌زه (مامی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ) چۆن دانرابوو هه‌روا مایه‌وه، ئه‌وانیتر هه‌لده‌گیران و لاده‌بران، وه‌ ئه‌و (حه‌مه‌زه) چۆن دانرابوو هه‌روا مایه‌وه و لانه‌برا.

۱۵۱۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ، وَالثَّلَاثَةِ مِنْ قَتْلَى أُحُدٍ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَقُولُ: «أَيُّهُمْ أَكْثَرُ أَخْذًا لِلْقُرْآنِ؟» فَإِذَا أُشِيرَ لَهُ إِلَىٰ أَحَدِهِمْ قَدَّمَ فِي اللَّحْدِ وَقَالَ: «أَنَا شَهِيدٌ عَلَىٰ هَؤُلَاءِ، وَأَمْرٌ بِدَفْنِهِمْ فِي دِمَائِهِمْ، وَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِمْ، وَلَمْ يُعَسَّلُوا»^(۲).

واته: جابیری کوری عه‌بدو‌للا رضی اللہ عنہ ده‌گیریته‌وه، پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ شه‌هیده‌کانی ئو‌حوودی دوو دانه‌ به‌یه‌که‌وه، یان سه‌ دانه‌ به‌یه‌که‌وه، له‌ ناو یه‌ک پۆشاک و کفندا کۆده‌کرده‌وه، پاشان ده‌یفه‌رموو: کامه‌یان زیاتر قورئانی له‌به‌ره؟ جا ئه‌گه‌ر ئاماژه‌یان به‌ یه‌کیک کردبایه، ئه‌وی پیش ده‌خست له‌ کاتی ناشتندا، وه‌ ده‌یفه‌رموو: من گه‌واهی بۆ ئه‌وانه‌ ده‌ده‌م (که‌ له‌ رینگای خوا شه‌هید بوون)، وه‌ فه‌رمانی کرد که‌ به‌ خوێنه‌کانیانه‌وه‌ بنیژرین، وه‌ نو‌یژی له‌سه‌ر نه‌کردن، وه‌ نه‌شۆردران.

۱۵۱۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «أَمَرَ بِقَتْلَى أُحُدٍ أَنْ يُنَزَعَ عَنْهُمْ الْحَدِيدُ وَالْجُلُودُ، وَأَنْ يُدْفَنُوا فِي ثِيَابِهِمْ بِدِمَائِهِمْ»^(۳).

واته: ئیبنو عه‌بباس رضی اللہ عنہ ده‌گیریته‌وه، پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمانی کرد که‌ شه‌هیده‌کانی ئو‌حوود چه‌که‌کانیان لێ بکریته‌وه، هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ی که‌ له‌به‌ریان کردوه بۆ جه‌نگ ئه‌ویشیان لێ دابری، وه‌ به‌ پۆشاکێ خۆیانه‌وه‌ به‌ خوێنه‌کانیانه‌وه‌ بنیژرین.

(۱) منکر.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۳۴۳، وأبو داود: ۳۱۳۸، والترمذي: ۱۰۳۶، والنسائي: ۱۹۵۵.

(۳) حسن لغیره.

۱۵۱۶- عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ، سَمِعَ نُبَيْحًا الْعَنْزِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «أَمَرَ بِقَتْلِ أَحَدٍ أَنْ يَرُدُّوا إِلَى مَصَارِعِهِمْ، وَكَانُوا نُقِلُوا إِلَى الْمَدِينَةِ»^(۱).

واته: نه سوه دی کوری قهیس ده گپریته وه، گویی له نوبه یحی عه نزیی بووه، گوتوویه تی: گویم له جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه بوو ده یگوت: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرمانی کرد که شه هیده کانی ثوحود بگه پرتیرینه وه بو شوینی جه ننگه که یان (تهو شوینه ی که لئی شه هید کراون)، له کاتی کدا که شه هیده کان گوازارا بوونه وه بو مه دینه.

بابه ت: نوژیی مردوو له ناو مزگه وتدا

۱۵۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ جِنَازَةً فِي الْمَسْجِدِ، فَلَيْسَ لَهُ شَيْءٌ»^(۲).

واته: نه بو هوریره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: ههر که سیک له ناو مزگه وتدا نوژی له سهر مردوو بکات، هیچی (پاداشت) ی بو نیه.

۱۵۱۸- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «وَاللَّهِ مَا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَلَيَّ سَهْلًا ابْنِ بَيْضَاءٍ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ» قَالَ ابْنُ مَاجَةَ: حَدِيثُ عَائِشَةَ رضي الله عنها أَقْوَى^(۳).

واته: عایشه رضي الله عنها ده لی: سویند به خوا پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نوژیی له سهر سوهه یلی کوری به یزا نه کرد، تنها له ناو مزگه وت دانه بی (واته: تاساییه نوژی له سهر مردوو بکری له ناو مزگه وت)، جا ئینو ماجه ده لی: فهرمووده که ی عایشه رضي الله عنها به هیزتره له فهرمووده که ی نه بو هوریره رضي الله عنه.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۱۶۵، والترمذي: ۱۷۱۷، والنسائي: ۲۰۰۴.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۱۹۱.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۷۳، وأبو داود: ۳۱۸۹ و ۳۱۹۰، والترمذي: ۱۰۳۳، والنسائي: ۱۹۶۷ و ۱۹۶۸.

بابهت: ئەو کاتانی که مردوو نوێژی له سهه ناکرێت و تێیدا نانێژرێت

۱۵۱۹- عَنْ مُوسَى بْنِ عَلِيٍّ بْنِ رَبَاحٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: سَمِعْتُ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ، يَقُولُ: «ثَلَاثُ سَاعَاتٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْهَانَا أَنْ نُصَلِّيَ فِيهِنَّ أَوْ نَقْرَ فِيهِنَّ مَوْتَانَا: حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَارِغَةً، وَحِينَ يَقُومُ قَائِمُ الظَّهْرِ حَتَّى تَمِيلَ الشَّمْسُ، وَحِينَ تَصِيفُ لِلْغُرُوبِ حَتَّى تَغْرُبَ»^(۱).

واته: موسای کورپی عه لی کورپی په باح ﷺ ده لێ: گویم له باو کم بوو، ده یگوت: گویم له عوقبه ی کورپی عامیری جو هه نی ﷺ بوو ده یگوت: سێ کات هه به که پێغه مبه ری خوا ﷺ قه ده غه ی کردوه که نوێژی تیدا بکه ی، یان مردوو ه کانمانی تیدا بنێژین: ئەو کاته ی که خۆر هه ل دێ به ته واوی، وه ئەو کاته ی که خۆر ده گاته کاتی نیوه پۆ، تا کو (له ناوه راستی ئاسمان) لاده دات، وه ئەو کاته ی لار ده بێته وه به ره و ئاوا بوون تا کو ئاوا ده بی.

۱۵۲۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «أَدْخَلَ رَجُلًا قَبْرَهُ لَيْلًا، وَأَسْرَجَ فِي قَبْرِهِ»^(۲).

واته: ئیبنو عه بیاس ﷺ ده گێر یته وه، پێغه مبه ری خوا ﷺ پیاو یکی خسته ناو گۆره وه به شهو، چرای داگیرساند له ناو گۆره که یدا.

۱۵۲۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَدْفِنُوا مَوْتَاكُمْ بِاللَّيْلِ، إِلَّا أَنْ تُضْطَرُّوا»^(۳).

واته: جابیری کورپی عه بدوللا ﷺ ده لێ: پێغه مبه ری خوا ﷺ فه رموو یه تی: مردوو ه کاتان به شهو مه تێژن مه گهر ناچار بن.

۱۵۲۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «صَلُّوا عَلَيَّ مَوْتَاكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۸۳۱، وأبو داود: ۳۱۹۲، والترمذي: ۱۰۳۰، والنسائي: ۵۶۰ و ۵۶۵ و ۲۰۱۳.

(۲) حسن لغيره. أخرجه الترمذي: ۱۰۵۷ بزيادات ضعيفة.

(۳) صحیح لغيره. أخرجه مسلم: ۹۴۳.

(۴) ضعيف.

واته: جابیری کوری عهبدوللا ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهەر ﷺ فهرموو یه تی: نوێژ له سهەر مردوو ه کاتان بکهن به شه و بی، یان به رۆژ.

بابهت: نوێژکردن له سهەر ئههلی قبیله

۱۵۲۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ لَمَّا تُوْفِيَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي جَاءَ ابْنُهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَعْطِنِي قَمِيصَكَ أَكْفُنُهُ فِيهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَذِنُونِي بِهِ» فَلَمَّا أَرَادَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْهِ، قَالَ لَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: مَا ذَاكَ لَكَ، فَصَلَّى عَلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «أَنَا بَيْنَ خَيْرَتَيْنِ: اسْتَغْفِرُ لَهُمْ، أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ» فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: ﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا نَفَمَ عَلَى قَبْرِهِ﴾ (٨٤) ﴿التوبة﴾ (١).

واته: ئیبنو عومەر ﷺ ده لێ: کاتی که عهبدوللای کوری ئوبه ی (سه رۆکی دوور ووه کان) مرد، کوره که ی هات بۆ لای پیغه مبهەر ﷺ گوتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ کراسه که تم پێ بده، بۆ ئه وه ی باوکمی تیدا کفن بکه م، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموو ی: هه رکات ئاماده تان کرد ئاگادارم بکه نه وه، جا کاتی که پیغه مبهەر ﷺ ویستی نوێژی له سهەر بکات، عومەر کوری خه تباب ﷺ پێی گوت: (ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ) پینگه ی ئه وه ی پینه داوی، ئنجا پیغه مبهەر ﷺ نوێژی له سهەر کرد و به عومه ری ﷺ فهرموو: من له نیوان دوو هه لبژارده م: «أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ، أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ»، واته: داوای لیخۆش بوونیان بۆ بکه ی، یان داوای لیخۆش بوونیان بۆ نه که ی، ئنجا خوای خاوه ن ده سه لات ئه م ئایه ته ی دابه زاند: ﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا نَفَمَ عَلَى قَبْرِهِ﴾ (٨٤) ﴿التوبة﴾، واته: وه (ئه ی موحه ممه د ﷺ) تۆ نوێژ مه که له سهەر ه یچ که سیک له وانه که مرد هه رگیز، وه پامه وه سه ته له سهەر گۆره که ی.

۱۵۲۴- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: مَاتَ رَأْسُ الْمُتَأَفِّفِينَ بِالْمَدِينَةِ، وَأَوْصَى أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ، وَأَنْ يُكْفَنَهُ فِي قَمِيصِهِ، فَصَلَّى عَلَيْهِ، وَكَفَّنَهُ فِي قَمِيصِهِ، وَقَامَ عَلَى قَبْرِهِ، «فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا نَفَمَ عَلَى قَبْرِهِ﴾ (٨٤) ﴿التوبة﴾» (٢).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ١٢٦٩، ومسلم: ٢٤٠٠ و ٢٧٧٤، والترمذي: ٣٠٩٨، والنسائي: ١٩٠٠.

(٢) منكر بذكر الوصية.

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده لئ: سهرۆکی دوو پرووه کان مرد له مه دینه، وه وه سیه تی کردبوو که پیغه مبه رضی اللہ عنہ نوئزی له سهر بکات، وه (پیغه مبه رضی اللہ عنہ) له کراسه که ی خویدا کفنی بکات، ئنجا (پیغه مبه رضی اللہ عنہ) نوئزی له سهر کرد و له کراسه که ی خویدا کفنی کرد و چوو بو سهر گۆره که ی (ناماده ی ناشتنی بو)، جا خوا ئه و ئایه ته ی دابه زاند: ﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا نَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ﴾ (۸۴) التوبه، واته: وه (ئهی موحه ممه د رضی اللہ عنہ) تو نوئز مه که له سهر هیچ که سینک له وانه که مرد هه رگیز، وه رامه وه سته له سهر گۆره که ی.

۱۵۲۵- عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْفَعِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صَلُّوا عَلَيَّ كُلِّ مَيِّتٍ، وَجَاهِدُوا مَعَ كُلِّ أَمِيرٍ»^(۱).

واته: واسیله ی کوری ئه سقه رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبه ری خوا رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: له سهر هه موو مردوویه ک نوئز بکه ن (مردووی مسولمانان)، له گه ل هه موو پیشه وایه ک جیهادو تیکوشان بکه ن.

۱۵۲۶- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ جُرِحَ، فَأَذَتْهُ الْجِرَاحَةُ، فَدَبَّ إِلَى مَشَاقِصَ، فَدَبَّحَ بِهَا نَفْسَهُ «فَلَمْ يُصَلَّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ» قَالَ: وَكَانَ ذَلِكَ مِنْهُ أَدَبًا^(۲).

واته: جابیری کوری سه موربه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیاویک له هاوه لانی پیغه مبه رضی اللہ عنہ بریندار کرابوو، برینه که ش زوری بو هینابوو ناره حه تی کردبوو، بویه به هیواشی به ره وه سه ره تیریک رویشت و خوی پیکوشت، ئنجا پیغه مبه رضی اللہ عنہ نوئزی له سهر نه کرد تاکو بیته په ندیک که کهس ئه و کاره نه کات.

بابهت: نوئز کردن له سهر گۆر

۱۵۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ امْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَتْ تَقُمُ الْمَسْجِدَ، فَفَقَدَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَسَأَلَ عَنْهَا بَعْدَ أَيَّامٍ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهَا مَاتَتْ، قَالَ: «فَهَلَّا أَذْنُتُمُونِي، فَأَتَى قَبْرَهَا، فَصَلَّى عَلَيْهَا»^(۳).

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۹۷۸، وأبو داود: ۳۱۸۵، والترمذي: ۱۰۶۸، والنسائي: ۱۹۶۴.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۵۸، ومسلم: ۹۵۶، وأبو داود: ۳۲۰۳.

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەوہ: کہ ئافرەتییکی رەشپییست ھەبوو مزگەوتی خاوەن دەکردەوہ، ئنجا پیغەمبەری خوا ﷺ ماوہیەک بوو نەیدەبینی، ئەویش دواى چەند پۆژنیک پرسیاری دەربارەى کرد، پێیان گوت: ئەو ئافرەتە مردووہ، فەرمووی: ئەى نەدەبوو ھەوالم پێدەن؟ ئنجا ھات بۆ سەر گۆرەکەى و نوێژى لەسەر کرد.

۱۰۲۸- عَنْ يَزِيدِ بْنِ ثَابِتٍ رضی اللہ عنہ، وَكَانَ أَكْبَرَ مِنْ زَيْدٍ، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، فَلَمَّا وَرَدَ الْبَقِيعَ فَإِذَا هُوَ بِقَبْرِ جَدِيدٍ، فَسَأَلَ عَنْهُ، فَقَالُوا: فَلَانَةٌ، قَالَ: فَعَرَفَهَا وَقَالَ «أَلَا أَدْنُتُمُونِي بِهَا» قَالُوا: كُنْتُ قَائِلًا صَائِمًا، فَكَرِهْنَا أَنْ نُؤَدِّيَكَ، قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا، لَا أَعْرِفُ مَا مَاتَ مِنْكُمْ مَيِّتٌ مَا كُنْتُ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ إِلَّا أَدْنُتُمُونِي بِهِ؛ فَإِنَّ صَلَاتِي عَلَيْهِ لَهُ رَحْمَةٌ» ثُمَّ أَتَى الْقَبْرَ، فَصَفَّفْنَا خَلْفَهُ، فَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعًا^(۱).

واته: یەزیدی کورپی سابت رضی اللہ عنہ که لە زەیدی برای گەورەترە، دەلی: لە گەل پیغەمبەر ﷺ دەرچووین جا کاتیک گەیشتینە بە قیە گۆرینکی تازەى لیوو، پرسیاری کرد دەربارەى (که هی کئیە)، گوتیان: فلان ئافرەتەیه، دەلی: (پیغەمبەر ﷺ) ناسیەوہ و فەرمووی: ئەى بۆ ھەوالتان پینەداوم؟ گوتیان: جەنابت بە پۆژوو بوویت و خەوتبووی، پێیان ناخۆش بوو ئەزىتت بدەین، فەرمووی: ئەو کارە مەکەن، ئەوہ تان لی نەبینم کہ یەکیکتان لی بمرئ و منیش لە ناوتاندايم و ھەوالم پینەدەن (واته: ھەوالم پێدەن و ئاگادارم بکەن)، چونکە بێگومان نوێژکردنى من لەسەر ئەو کەسە دەبیتە رەحمەت بۆى، پاشان ھاتە لای گۆرەکە و ئیمەش لە پشتییەوہ ریز بووین و چوار «اللە اکبر»سى کرد (نوێژى لەسەر کرد).

۱۰۲۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ امْرَأَةً سَوْدَاءَ مَاتَتْ، لَمْ يُؤَدَّنْ بِهَا النَّبِيُّ ﷺ، فَأُخْبِرَ بِذَلِكَ، فَقَالَ: «هَلَا أَدْنُتُمُونِي بِهَا» ثُمَّ قَالَ لِأَصْحَابِهِ «صُفُّوا عَلَيْهَا، فَصَلُّوا عَلَيْهَا»^(۲).

واته: عەبدوللای کورپی عامیری کورپی رەبیە لە باوکییەوہ رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەوہ: ئافرەتییکی رەش پیست مرد، وە پیغەمبەری ﷺ بۆ ئاگادار نەکراوہ (نوێژى لەسەر بکات)، ئنجا ھەوالمی ئەوہی پێدرا، ئەویش فەرمووی: ئەوہ نەدەبوو ئاگادارم بکەن؟ پاشان فەرمووی بە ھاوہ لەکانی: ریز بین لەسەر گۆرەکەى، ئنجا نوێژى لەسەر کرد.

(۱) صحیح. أخرجه النسائي: ۲۰۲۲.

(۲) حسن صحیح.

۱۵۳۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: مَاتَ رَجُلٌ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَعُودُهُ، فَدَفَنُوهُ بِاللَّيْلِ، فَلَمَّا أَصْبَحَ أَعْلَمُوهُ، فَقَالَ: «مَا مَنَعَكُمْ أَنْ تُعَلِّمُونِي؟» قَالُوا: كَانَ اللَّيْلُ، وَكَانَتِ الظُّلْمَةُ، فَكْرِهْنَا أَنْ نَشُقَّ عَلَيْكَ، «فَأَتَى قَبْرَهُ، فَصَلَّى عَلَيْهِ»^(۱).

واته: ئىبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده‌لى: پياويك مرد كه پيغهمبهرى خوا ﷺ سهرداني ده‌کرد، ههر به شهو ناشتيان، جا كاتيك رۆژ بووه پيغهمبهریان ﷺ ئاگادار كرده‌وه، ئه‌ويش فهرمووى: چى رينگر بوو كه ئاگادارم بكه‌ن؟ گوتيان: شهو بوو، تاريك بوو، حه‌زمان نه‌کرد ناره‌حەتت بكه‌ين، ئنجا هات بو لای گۆره‌كه‌ى و نويزى له‌سهر كرد.

۱۵۳۱- عَنْ أَنَسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «صَلَّى عَلَى قَبْرِ بَعْدَ مَا قُبِرَ»^(۲).

واته: ئه‌نه‌س رضی اللہ عنہ ده‌گيريتته‌وه، پيغهمبهر ﷺ نويزى له‌سهر گۆريك كرد، دواى ئه‌وه‌ى (كه‌سه‌كه) خرابووه ناو گۆر.

۱۵۳۲- عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، «صَلَّى عَلَى مَيِّتٍ بَعْدَ مَا دُفِنَ»^(۳).

واته: ئىبنو بوړه‌يده له‌باوكيه‌وه رضی اللہ عنہ ده‌گيريتته‌وه، پيغهمبهر ﷺ نويزى له‌سهر مردوويه‌ك كرد، دواى ئه‌وه‌ى كه نيزرابوو.

۱۵۳۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَتْ سَوْدَاءُ تَقُمُ الْمَسْجِدَ، فَتُؤَفِّتُ لَيْلًا، فَلَمَّا أَصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، أَخْبَرَ مَوْتَهَا، فَقَالَ: «أَلَا آذَنْتُمُونِي بِهَا؟» فَخَرَجَ بِأَصْحَابِهِ، «فَوَقَفَ عَلَى قَبْرِهَا، فَكَبَّرَ عَلَيْهَا، وَالنَّاسُ مِنْ خَلْفِهِ، وَدَعَا لَهَا، ثُمَّ انْصَرَفَ»^(۴).

واته: ئه‌بو سه‌عيد رضی اللہ عنہ ده‌لى: ئافره‌تيكى ره‌ش پيست خزمه‌تى مزگه‌وتى ده‌کرد، ئنجا ئه‌و ئافره‌ته به شهو مرد، جا كاتيك رۆژ بووه‌وه، پيغهمبهرى خوا ﷺ له‌مردنه‌كه‌ى ئاگادار كرايه‌وه، ئه‌ويش فهرمووى: نه‌ده‌بوو ئاگادارم بكه‌نه‌وه له‌مردنه‌كه‌ى؟ ئنجا له‌گه‌ل هاوه‌له‌كاني ده‌رچوو، له‌سهر گۆره‌كه‌ى وه‌ستا و «الله أكبر»-سى له‌سهر كرد، خه‌لكيش له‌پشتيه‌وه بوون، وه‌ دوعا و نزاى بو كرد، پاشان رۆيشت و جنى هيشت.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۸۵۷، ومسلم: ۹۵۴، وأبو داود: ۳۱۹۶، والترمذي: ۱۰۳۷، والنسائي: ۳۰۲۳ و ۳۰۲۴.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۹۵۵.

(۳) صحيح لغيره.

(۴) صحيح لغيره.

بابهت: نوښر کردن له سر نه جاشی

۱۵۳۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِنَّ النَّجَاشِيَّ قَدْ مَاتَ» فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَأَصْحَابُهُ إِلَى الْبَقِيعِ، فَصَفَّنَا خَلْفَهُ، وَتَقَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَكَبَّرَ أَرْبَعَ تَكْبِيرَاتٍ ^(۱).

واته: نه بو هوړه پره رضي الله عنه ده گڼرېته وه، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فرمووی: به دلنيایي نه جاشی مردوه، جا پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم له گه ل هاوه لانی دهرچوون بو به قيع، نجا له پشتيه وه ريز بووین، وه پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم پيشکهوت، نجا چوار «الله اکبر» ی کرد (واته: نوښری جه نازه ی کرد).

۱۵۳۵- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِنَّ أَخَاكُمُ النَّجَاشِيَّ قَدْ مَاتَ، فَصَلُّوا عَلَيْهِ» قَالَ: فَقَامَ فَصَلَّيْنَا خَلْفَهُ، وَإِنِّي لَفِي الصَّفِّ الثَّانِي، فَصَلَّى عَلَيْهِ صَفَيْنِ ^(۲).

واته: عيمرانی کوری حوصهين رضي الله عنه ده گڼرېته وه، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فرمووی: بيگومان نه جاشی براتان مردووه و نوښری له سر بکن، گوتی: نجا هلسا و نوښرمان له پشتيه وه کرد، وه من له ريزی دووهم بووم، دوو ريز (نوښر خوین) نوښریان له سر کرد.

۱۵۳۶- عَنْ مَجْمَعِ بْنِ جَارِيَةَ الْأَنْصَارِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِنَّ أَخَاكُمُ النَّجَاشِيَّ قَدْ مَاتَ، فَقُومُوا فَصَلُّوا عَلَيْهِ» فَصَفَّنَا خَلْفَهُ صَفَيْنِ ^(۳).

واته: موجه میعی کوری جاریه ی نه نصاری رضي الله عنه ده گڼرېته وه، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فرمووی: بيگومان نه جاشی براتان مردووه، جا هلسن نوښری له سر بکن، نيمه ش له پشتی (پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم) بووین به دوو ريز.

۱۵۳۷- عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ أَسِيدٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم خَرَجَ بِهِمْ فَقَالَ: «صَلُّوا عَلَيَّ أَيْ لَكُمْ مَاتَ بَعْزٌ أَرْضُكُمْ» قَالُوا: مَنْ هُوَ؟ قَالَ: «النَّجَاشِيُّ» ^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۲۴۵، ومسلم: ۹۵۱، وأبو داود: ۳۲۰۴، والترمذي: ۱۰۲۲، والنسائي: ۱۹۷۱ و ۱۹۷۲ و ۱۹۸۰ و ۲۰۴۲.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۹۵۳، والترمذي: ۱۰۳۹، والنسائي: ۱۹۷۵.

(۳) صحيح لغيره.

(۴) صحيح.

واته: حوزه یفه ی کوری ئه سید ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهه ر ﷺ له گه لیان ده رچوو، فه رمووی: نوێژ له سهه ر ئه و برابه تان بکه ن که له خاکی ئیوه دا نه مردوو ه، گو تیان: کئی ه ئه و که سه؟ فه رمووی: نه جاشی.

۱۵۳۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «صَلَّى عَلَى النَّجَاشِيِّ، فَكَبَّرَ أَرْبَعًا»^(۱).

واته: ئیبنو عومه ر رضی اللہ عنہما ده گپرتته وه، پیغه مبهه ر ﷺ نوێژی له سهه ر نه جاشی کردو، چوار «الله أكبر» سی کرد.

بابهت: پاداشتی ئه و که سه ی

نوێژی جه نازه ده کات و چاوه ری ناستنی ده کات

۱۵۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ جِنَازَةً فَلَهُ قِيْرَاطٌ، وَمَنْ انْتَبَرَ حَتَّى يُفْرَغَ مِنْهَا فَلَهُ قِيْرَاطَانِ» قَالُوا: وَمَا الْقِيْرَاطَانِ؟ قَالَ: «مِثْلُ الْجَبَلَيْنِ»^(۲).

واته: ئه بو هورهیره رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پیغه مبهه ر ﷺ فه رمووی هه تی: هه ر که سیک نوێژ له سهه ر ته رمییک بکات، ئه وه پاداشتی ده درتته وه به ئه ندازه ی قیراتییک، وه هه ر که سیک چاوه ری بکات تا کو ده نئیریت، پاداشتی ده درتته وه به ئه ندازه ی دوو قیرات، گو تیان: قیرات چیه؟ فه رمووی: به ئه ندازه ی دوو کیوه.

۱۵۴۰- عَنْ ثَوْبَانَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ جِنَازَةً فَلَهُ قِيْرَاطٌ، وَمَنْ شَهِدَ دَفْنَهَا فَلَهُ قِيْرَاطَانِ» قَالَ: فَسُئِلَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم عَنِ الْقِيْرَاطِ؟ فَقَالَ: «مِثْلُ أُحُدٍ»^(۳).

واته: سه وبان رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه رمووی هه تی: هه ر که سیک له سهه ر جه نازه نوێژ بکات پاداشته که ی قیراتییکه، وه هه ر که سیک ئاماده ی ناستنی بیته پاداشته که ی دوو قیراته، ئنجا پرسیار کرا له پیغه مبهه ر ﷺ ده باره ی قیرات، ئه ویش فه رمووی: به ئه ندازه ی ئو حوده.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۷، ومسلم: ۹۴۵، وأبو داود: ۳۱۶۸، والترمذي: ۱۰۴۰، والنسائي: ۱۹۹۴-۱۹۹۷ و

۵۰۳۲.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۴۶.

۱۵۴۱- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ جِنَازَةً فَلَهُ قِيْرَاطٌ، وَمَنْ شَهِدَهَا حَتَّى تُدْفَنَ فَلَهُ قِيْرَاطَانِ، وَالَّذِي نَفَسَ مُحَمَّدٌ بِيَدِهِ الْقِيْرَاطُ أَعْظَمُ مِنْ أُحَدٍ هَذَا»^(۱).

واته: ئوبه ی کوری که عب رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فہرموویہ تی: ہہر کہ سیک نوژ بکات له سہر جہ نازہ، پاداشتہ کہ ی قیراتیکہ، وہ ہہر کہ سیک نامادہ بی تاکو دہ نیژری پاداشتہ کہ ی دوو قیراتہ، سویند بہو زاتہ ی کہ گیانی موحمہ مہدی بہ دہستہ، قیرات لهو کیوہ ی ئو خود گہورہ ترہ.

بابت: ہہ لسان لہ بہر جہ نازہ

۱۵۴۲- عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا رَأَيْتُمْ الْجِنَازَةَ فَقُومُوا لَهَا حَتَّى تُخَلَّفَكُمْ أَوْ تُوَضَّعَ»^(۲).

واته: عامیری کوری پہ بیعہ رضی اللہ عنہ، له پیغه مبهرہ وہ رضی اللہ عنہ دہ گبریتہ وہ، فہرموویہ تی: ہہرکات جہ نازہ تان بینی لہ بہری ہہ لسنہ وہ، تاکو تیدہ پیری، یان تاکو دادہ نری.

۱۵۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ مَرُّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ بِجِنَازَةٍ، فَقَامَ وَقَالَ: «قُومُوا؛ فَإِنَّ لِلْمَوْتِ قِرَاعًا»^(۳).

واته: ئہ بو ہورہ پیرہ رضی اللہ عنہ ده لی: جہ نازہ یہ کہ بہ لای پیغه مبهردا رضی اللہ عنہ تپیہری ئہ ویش ہہ لساہ وہو، فہرمووی: ہہ لسن، بہ راستی مردن راجلہ کینی دہوی.

۱۵۴۴- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِجِنَازَةٍ فَقُمْنَا، حَتَّى جَلَسَ فَجَلَسْنَا»^(۴).

واته: علی کوری ئہ بو تالیب رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ لہ بہر جہ نازہ یہ کہ ہہ لساہ وہو، ئیمہ ش لہ بہری ہہ لساین، تاکو دانیشتہ وہو، ئنجا دانیشتینہ وہو.

(۱) صحیح لغیرہ.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۳۰۷ و ۱۳۰۸، ومسلم: ۹۵۸، وأبو داود: ۳۱۷۲، والترمذي: ۱۰۴۲، والنسائي: ۱۹۱۵ و ۱۹۱۶.

(۳) صحیح.

(۴) صحیح بغیر هذا السياق. أخرجه مسلم: ۹۶۲، وأبو داود: ۳۱۷۵، والترمذي: ۱۰۴۴، والنسائي: ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰.

۱۵۴۵- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا اتَّبَعَ حِجَارَةً لَمْ يَتَعُدَّ حَتَّى تُوَضَعَ فِي اللَّحْدِ» فَعَرَضَ لَهُ حَبْرٌ، فَقَالَ: هَكَذَا نَضَعُ يَا مُحَمَّدُ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَقَالَ: «خَالِفُوهُمْ»^(۱).

واته: عوباده‌ی کوری صامیت رضي الله عنه ده‌لی: پیغهمبه‌ری خوا ﷺ که شوین جه نازبه‌ک ده کهوت دانه‌ده‌نیش‌ت تاکو نه‌خرابایه ناو گۆر، له و کاته‌دا زانایه کی جووله که له‌وی بوو، گوتی: ئە‌ی موحه‌مه‌د ئیمه‌ش ئاوا ده‌که‌ین (به پیوه ده‌بین)، ئنجا پیغهمبه‌ری خوا ﷺ دانیش‌ت و فه‌رمووی: پیچه‌وانه‌ی ئە‌وان بکه‌ن.

بابه‌ت: ئە‌وه‌ی ده‌گوترن له‌ کاتی چوونه ناو گۆرستان

۱۵۴۶- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: فَقَدْتُهُ، تَعْنِي النَّبِيَّ ﷺ، فَإِذَا هُوَ بِالْبَقِيعِ، فَقَالَ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، أَنْتُمْ لَنَا قَرَطٌ، وَإِنَّا بِكُمْ لَاحِقُونَ، اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُمْ، وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُمْ»^(۲).

واته: عایشه رضي الله عنها ده‌لی: جارێکیان پیغهمبه‌رم ﷺ له‌ چاو و ن بوو، دواتر بینیم له‌ به‌قیعه، ئنجا فه‌رمووی: سه‌لام و ئارامی خواتان له‌سه‌ر بی ئە‌ی ئارامگای پرواداران ئیوه پیش ئیمه‌ کهوتن، وه ئیمه‌ش به‌ دواتاندا دین و یتان ده‌گه‌ین، سا خویه له‌ یاداشتی ئە‌وان بی به‌شبان مه‌که‌ و له‌ دوا‌ی ئە‌وان تووشی ئاشوبمان مه‌که‌.

۱۵۴۷- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُعَلِّمُهُمْ إِذَا خَرَجُوا إِلَى الْمَقَابِرِ، كَانَ قَائِلُهُمْ يَقُولُ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ، نَسَأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ»^(۳).

واته: سوله‌یانی کوری بو‌ره‌یده رضي الله عنه له‌ باوکیه‌وه ده‌گیریته‌وه، ده‌لی: پیغهمبه‌ری خوا ﷺ فیری ده‌کردن که چوونه گۆرستان بلین: سه‌لامی خواتان لی بی، ئە‌ی خه‌لکی مه‌نزگا له‌ پرواداران و مسولمانان، وه ئیمه‌ش به‌ ویستی خوا به‌ ئیوه ده‌گه‌ین، داوا‌ی لیخۆش بوون بو‌ خو‌مان و بو‌ ئیوه‌ش له‌ خوا ده‌که‌ین.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۱۷۶، والترمذي: ۱۰۲۰.

(۲) صحيح دون: «اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُمْ، وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُمْ». أخرجه مسلم: ۹۷۴ بنحوه، والنسائي: ۲۰۳۷ و ۲۰۳۹ و ۲۹۶۳ و ۳۹۶۴ مطولاً.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۹۷۵، والنسائي: ۲۰۴۰.

بابهت: چۆنیهتی دانیشتن له ناو گۆرستان

۱۵۴۸- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي جِنَازَةٍ، «فَقَعَدَ حِيَالَ الْقَبْلَةِ»^(۱).

واته: به پرائی کوری عازیب رضي الله عنه ده لئ: له گه ل پیغه مبهری خوا رضي الله عنه ده رچووین له گه ل جه نازه یه ک تا گه یشتینه لای گۆره که ی، ئنجا (پیغه مبهر رضي الله عنه) دانیشتن پرووه و قبيله.

۱۵۴۹- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي جِنَازَةٍ، فَانْتَهَيْنَا إِلَى الْقَبْرِ «فَجَلَسَ، وَجَلَسْنَا، كَأَنَّ عَلَيَّ رُءُوسَنَا الطَّيْرِ»^(۲).

واته: به پرائی کوری عازیب رضي الله عنه ده لئ: له گه ل پیغه مبهری خوا رضي الله عنه له گه ل جه نازه یه ک ده رچووین تا کو گه یشتینه سه ر گۆره که ئنجا دانیشتن، وه ئیمه ش دانیشتن، به جوړنک وه کو ئه وه ی که بالنده له سه ر سه رمان بئ (واته: زوړ به ئارامی دانیشتن).

بابهت: مردوو خستنه ناو گۆر

۱۵۵۰- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم إِذَا أُدْخِلَ الْمَيْتُ الْقَبْرَ، قَالَ: «بِسْمِ اللَّهِ، وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ» وَقَالَ أَبُو خَالِدٍ مَرَّةً: إِذَا وُضِعَ الْمَيْتُ فِي لَحْدِهِ قَالَ: «بِسْمِ اللَّهِ، وَعَلَى سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ» وَقَالَ هِشَامٌ فِي حَدِيثِهِ: «بِسْمِ اللَّهِ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ»^(۳).

واته: ئیبنو عومەر رضي الله عنه ده لئ: کاتیک که مردوو ده خرایه ناو گۆر پیغه مبهر رضي الله عنه ده یفه رموو: به ناوی خوا، وه له سه ر دینی پیغه مبهری خوا رضي الله عنه، وه ئه بو خالید جارنک گوتی: کاتیک مردوو خرایه ناو گۆره که ی فه رموو: به ناوی خوا، وه له سه ر سوننهت و ریبازی پیغه مبهری خوا، وه هیشام له گپرانه وه که یدا گوتی: به ناوی خوا، وه له پیناو خوا، وه له سه ر دین و ریبازی پیغه مبهری خوا رضي الله عنه (واته: له کاتی ناشتنی مردوو که دا پیغه مبهری خوا رضي الله عنه ئه وه ی ده فه رموو).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۱۲، والنسائي: دون قوله: «حِيَالَ الْقَبْلَةِ» ۲۰۰۱.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۷۵۳ مطوّلًا، والنسائي: ۲۰۰۱.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۱۳، والترمذي: ۱۰۴۶.

۱۵۵۱- عَنْ أَبِي رَافِعٍ رضي الله عنه، قَالَ: «سَلَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سَعْدًا، وَرَشَّ عَلَى قَبْرِه مَاءً»^(۱).

واته: ئەبو رافع رضي الله عنه دەلێ: پێغه مبهری خوا ﷺ به هێواشی و به هێمنی سه عدی خسته ناو گۆره که ی، وه ئاوی به سهر گۆره که یدا پژاند.

۱۵۵۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، «أَخَذَ مِنْ قَبْلِ الْقِبْلَةِ، وَاسْتُقْبِلَ اسْتِقْبَالَ»^(۲).

واته: ئەبو سه عید رضي الله عنه ده گێرێته وه، پێغه مبهری خوا ﷺ له لای قیبله وه وه رگیرا بو ناو گۆر، ئنجا پرووه و قیبله خرایه ناو گۆره وه.

۱۵۵۳- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ رضي الله عنه، قَالَ: حَضَرْتُ ابْنَ عُمَرَ فِي حِنَاةٍ، فَلَمَّا وَصَعَهَا فِي اللَّحْدِ، قَالَ: «بِسْمِ اللَّهِ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ» فَلَمَّا أُخِذَ فِي تَسْوِيَةِ اللَّيْنِ عَلَى اللَّحْدِ قَالَ: «اللَّهُمَّ أَجِرْهَا مِنَ الشَّيْطَانِ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، اللَّهُمَّ جَافِ الْأَرْضَ عَنْ جَنْبَيْهَا، وَصَعِدْ رُوحَهَا، وَاقْفَاهَا مِنْكَ رِضْوَانًا» قُلْتُ: يَا ابْنَ عُمَرَ أَشَيْءٌ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَمْ قُلْتَهُ بِرَأْيِكَ؟ قَالَ: «إِنِّي إِذَا لَقَادِرٌ عَلَى الْقَوْلِ، بَلَّ شَيْءٌ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ»^(۳).

واته: سه عیدی کوری موسیب رضي الله عنه دەلێ: له گه‌ل ئیبنو عومهر رضي الله عنه بو ناشتنی جه نازه یه ک ئاماده بووم، جا کاتیک له ناو گۆره که یدا داینا، گوتی: به ناوی خوا، وه له پیناو خوا، وه له سهر ریبازی پێغه مبهری خوا ﷺ، جا کاتیک دهستی کرد به ریکخستنێ خسته کانی سهر گۆره که ی گوتی: خودایه له شه‌ری شه‌یتان بیپاریزه، له سزای گۆر بیپاریزه، خودایه زه‌وی له تهنیشته کانی جیا بکه‌وه (گۆری بو فراوان بکه)، گیانی به‌رز بکه‌وه، وه په‌زامه‌ندی خۆتی بو بنیره، گوتم: ئە ی ئیبنو عومهر رضي الله عنه ئایا شتیکت له پێغه مبهری خوا ﷺ بیستوو له وه ی که ده‌یلێ، یان له خۆته وه ئەم پارانه وه یه ده‌که ی؟ گوتی: بو مه‌گه‌ر من ده‌توانم قسه‌ ی خۆم بکه‌م، (نه‌خیر) به‌ لکو له پێغه مبهری خوا ﷺ بیستومه.

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف.

(۳) ضعیف.

بابهت: سوننهتی لاگور

۱۰۵۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّحْدُ لَنَا، وَالشَّقُّ لِعَيْرِنَا»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: ناشتن به لاگور بو ئیمه‌یه (بو مسولمانان) وه چال کردنی گور بو غه‌یری ئیمه‌یه.

۱۰۵۵- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّحْدُ لَنَا، وَالشَّقُّ لِعَيْرِنَا»^(۲).

واته: جهریری کوری عه‌بدو‌ل‌لای به‌جه‌لی رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: ناشتن به شیوه‌ی لاگور بو ئیمه‌یه، وه چال کردنی گور بو غه‌یری ئیمه‌یه.

۱۰۵۶- عَنْ سَعْدِ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ قَالَ: «الْحِدُّوا لِي لِحْدًا، وَأَنْصِبُوا عَلَيَّ اللَّيْنَ نَضْبًا، كَمَا فَعَلَ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ»^(۳).

واته: سه‌عد رضی اللہ عنہ ده‌لی: به شیوه‌ی لاگور گورم بو هه‌لکه‌نن وه بمنیژن، وه به خشتیش گوره‌که‌م هه‌لچنن، هه‌روه‌کو بو پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌و شیوه‌یه کراوه.

بابهت: نه‌وه‌ی هاتوه‌ دهر باره‌ی چانکردن

۱۰۵۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَمَّا تُوِّفِيَ النَّبِيُّ ﷺ كَانَ بِالْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَلْحَدُ، وَآخِرُ يَضْرَحُ، فَقَالُوا: نَسْتَحِيرُ رَبَّنَا، وَتَبَعْتُ إِلَيْهِمَا، فَأَيُّهُمَا سَبَقَ تَرَكْنَاهُ، فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِمَا، فَسَبَقَ صَاحِبُ اللَّحْدِ «فَلْحَدُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ»^(۴).

واته: نه‌سه‌ی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده‌لی: کاتیک که پیغه‌مبه‌ر ﷺ وه‌فاتی کرد، له مه‌دینه دوو پیاو هه‌بوون گورپان هه‌لده‌که‌ند، یه‌کیکیان به لاگور و، نه‌و‌یتر به چالکردن، گوتیان: ئیستیخاره به په‌روه‌ردگارمان ده‌که‌ین به دوا‌ی‌اندا ده‌تیرین کامیان زوو‌تر هات نه‌و گوره‌که‌ هه‌لکه‌نی، ئنجا نه‌وه‌ی که به لاگور گوری هه‌لده‌که‌ند پیشتر هات، ئنجا لاگورپان بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ تاماده کرد.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۲۰۸، والترمذي: ۱۰۴۵، والنسائي: ۲۰۰۹.

(۲) حسن بطرقه.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۶۶، والنسائي: ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸.

(۴) حسن صحیح.

۱۵۵۸- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: لَمَّا مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم اِخْتَلَفُوا فِي اللَّحْدِ وَالشَّقِّ، حَتَّى تَكَلَّمُوا فِي ذَلِكَ، وَارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمْ، فَقَالَ عُمَرُ: لَا تَصْخَبُوا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم حَيًّا وَلَا مَيِّتًا، أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا، فَأَرْسَلُوا إِلَى الشَّقَاقِ، وَاللَّاحِدِ جَمِيعًا، فَجَاءَ اللَّاحِدُ، «فَلَحَدَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، ثُمَّ دُفِنَ صلی اللہ علیہ وسلم»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: کاتیک پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم وه فاتی کرد، هاوه لان راجیایان تیکهوت له باره ی گوره که ی که لاگور بیت یان چال، تا وای لیهات قسه یان له سهر کردوو ده نگیان بهرز بووه، نجا عومهر رضی اللہ عنہ گوتی: له لای پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم هات و هاوار مه کهن چ به زیندوویی چ به مردووی، یان شتیک له و بابه ته ی گوت، (عومهر رضی اللہ عنہ گوتی:) نه وانه ی که لاگور لیده دن و نه وانه شی گور به چال هه لدکه نن به دوا ی هه موویاندا بنیرن، نجا نه ویهان هات که به لاگور گوری ناماده ده کرد، نجا گوری بو پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ناماده کرد، پاشان ناشتیان.

بابهت: چالی گور

(واته: چالکردنی ناوه راستی گوره که به نه دازه ی مردووه که)

۱۵۵۹- عَنِ الْأَدْرَعِ السَّلْمِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جِئْتُ نَيْلَةَ أَحْرُسُ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَإِذَا رَجُلٌ قَرَأَ تَهْ عَالِيَةً، فَخَرَجَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذَا مُرَاءٍ، قَالَ: فَمَاتَ بِالْمَدِينَةِ، فَفَرَعُوا مِنْ جِهَازِهِ، فَحَمَلُوا نَعَشَهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «ارْفُقُوا بِهِ، رَفَقَ اللَّهُ بِهِ، إِنَّهُ كَانَ يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ» قَالَ: وَحَفَرَ حُفْرَتَهُ فَقَالَ: «أَوْسَعُوا لَهُ، أَوْسَعَ اللَّهُ عَلَيْهِ» فَقَالَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَقَدْ حَزِنْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ: «أَجَلٌ، إِنَّهُ كَانَ يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ»^(۲).

واته: نه دره عی سوله می رضی اللہ عنہ ده لئی: شه ویک بو پاسه وانی پیغهمبهری صلی اللہ علیہ وسلم هاتم، له و کاته دا پیاویک قورثانی به دهنگی بهرز ده خویند، نجا پیغهمبهری صلی اللہ علیہ وسلم هاته دهره وه، منیش گوتم: نه ی پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه و پیاوه ریابازه، گوتی: جا نه و پیاوه له مه دینه مرد، له ناماده کردنی بوونه وه بو ناشتن، تهرمه که یان هه لگرت، پیغهمبهری صلی اللہ علیہ وسلم فرمووی: له گه لئی نهرم و نیان بن خوا نهرمی له گه ل بنوینن (واته: په له مه کهن له رویشتن) به راستی نه و پیاوه خوا و پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم خوش ویستوه، گوتی:

(۱) صحیح دون ذکر عمر وقوله.

(۲) ضعیف.

ننجا گۆره که یان بۆ هه لکه ند جا فه رمووی: بۆی فراوان بکه ن خوا سۆزی فراوانی به سه ردا بریژی، هه ندی له هاوه لانی گوتیان: نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ به راستی بۆی دلگران بووی، فه رمووی به لی، به راستی نه و خوا و پیغه مبه ری خوی ﷺ خوش ده و یست.

۱۵۶۰- عَنْ هِشَامِ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اخْفِرُوا، وَأَوْسِعُوا، وَأَحْسِنُوا»^(۱).

واته: هیشامی کوری عامیر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویته ی: (ده رباره ی گۆر) هه لیکه نن و چالی بکه ن و، فراوانی بکه ن و، چاک ی بکه ن.

بابه ت: نیشانه کردنی گۆر

۱۵۶۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «أَعْلَمَ قَبْرَ عُمَانَ بْنِ مَطْعُونٍ بِصَخْرَةٍ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ گۆری عوسمانی کوری مه زعونی به به ردیک نیشانه کرد (بۆ نه وه ی دواتر بنا سرتته وه).

بابه ت: قه دهغه کردنی دروست کردنی خانو

له سه ر گۆر و گه چکاری و له سه ر نووسینی

۱۵۶۲- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ تَجْصِيسِ الْقُبُورِ»^(۳).

واته: جابیر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ گه چکاری کردنی گۆری (یان دروست کردنی گۆر به گه چی) قه دهغه کردوه.

۱۵۶۳- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُكْتَبَ عَلَى الْقَبْرِ شَيْءٌ»^(۴).

واته: جابیر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ قه دهغه ی کردوه که هیه چ شتیکی له سه ر گۆر بنووسری.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۱۵، والترمذي: ۱۷۱۳، والنسائي: ۲۰۱۱ و ۲۰۱۷.

(۲) حسن.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۷۰، وأبو داود: ۳۲۲۵، والترمذي: ۱۰۵۲، والنسائي: ۲۰۲۹.

(۴) صحیح لغيره. أخرجه أبو داود: ۳۲۲۶، والنسائي: ۲۰۲۷.

۱۵۶۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، «نَهَى أَنْ يُبْنَى عَلَى الْقَبْرِ»^(۱).

واته: نه بو سه عید رضي الله عنه ده گپړېته وه، پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم قه ده غه ی کردوه که خانوو له سهر گور دروست بکری.

بابهت: پرژانندی گل (خول) به سهر گوردا

۱۵۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، «صَلَّى عَلَى جِنَازَةٍ، ثُمَّ أَقَى قَبْرَ الْمَيِّتِ، فَحَتَّى عَلَيْهِ مِنْ قِبَلِ رَأْسِهِ ثَلَاثًا»^(۲).

واته: نه بو هوړه پره رضي الله عنه ده گپړېته وه، پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم نوژی له سهر جه نازه به ک کردو و هاته سهر گوره که ی و سئ جار گلی پرژانده سهری له لای سهریبه وه.

بابهت: قه ده غه کردنی روښتن

به سهر گور و دانیشن له سهری

۱۵۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَأَنْ يَجْلِسَ أَحَدُكُمْ عَلَى جَمْرَةٍ تُحْرِفُهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَجْلِسَ عَلَى قَبْرِ»^(۳).

واته: نه بو هوړه پره رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: هه ری به کیک له تیوه نه گهر له سهر پو لویه کی ناگر دانیشن و بیسوتینئ، باشتره له وهی که له سهر گوریک دانیشن.

۱۵۶۷- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَأَنْ أَمْشِيَ عَلَى جَمْرَةٍ، أَوْ سَيْفٍ، أَوْ أَخِصْفٍ نَعْلِي بِرَجْلِي، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَمْشِيَ عَلَى قَبْرِ مُسْلِمٍ، وَمَا أَبَالِي أَوْ سَطَّ الْقُبُورِ فَضَيْتُ حَاجَتِي، أَوْ وَسَطَ السُّوقِ»^(۴).

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۷۱، وأبو داود: ۳۲۲۸، والنسائي: ۲۰۴۴.

(۴) صحیح.

واته: عوقبهى كورپى عامير ﷺ ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرمويه تى: نه گهر به سهر پؤلويه كى تاگردا، يان شمشير نيكدا برؤم، يان نه عله كانم به ناو قاچمدا بچن، زؤر پيم خوشره له وهى كه به سهر گؤرى مسولمان نيكدا برؤم، وه گونى پينادهم و وه كو يه كه له ناوه پراستى گؤرستان سهر ئاو بكه م، يان له ناوه پراستى بازاردا (واته: ههردوو كيان كارى كى ناشيرين و نه خوازاون).

بابهت: دانانى پيلاو له سهر گؤرستان

١٥٦٨- عَنْ بَشِيرِ ابْنِ الْخَصَّاصِيَّةِ ﷺ، قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا أَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «يَا ابْنَ الْخَصَّاصِيَّةِ مَا تَنْقِمُ عَلَى اللَّهِ؟ أَصَبَحْتَ مُمَاشِي رَسُولِ اللَّهِ» فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ: مَا أَنْقِمُ عَلَى اللَّهِ شَيْئًا، كُلُّ خَيْرٍ قَدْ آتَانِيهِ اللَّهُ، «فَمَرَّ عَلَى مَقَابِرِ الْمُسْلِمِينَ، فَقَالَ: «أَذْرَكَ هَؤُلَاءِ خَيْرًا كَثِيرًا» ثُمَّ مَرَّ عَلَى مَقَابِرِ الْمُشْرِكِينَ، فَقَالَ: «سَبَقَ هَؤُلَاءِ خَيْرًا كَثِيرًا» قَالَ: فَالْتَفَتْتُ، فَرَأَى رَجُلًا يَمْشِي بَيْنَ الْمَقَابِرِ فِي نَعْلَيْهِ، فَقَالَ: «يَا صَاحِبَ السَّبْتَيْنِ أَلْقِهِمَا»^(١).

واته: به شيرى كورپى خه صاصيه ﷺ ده لى: له كاتيكدا كه له خزمه تى پيغه مبهرى خوادا ﷺ ده رويشم فهرموى: نهى ئيبنو خه صاصيه چ شتيكت پيناخوشه له لايه ن خوداوه؟ له كاتيكدا كه له گه ل پيغه مبهرى خوا ده رويت، گوتم: نهى پيغه مبهرى خوا هيچ شتيكم له لايه ن خواوه پيناخوش نيه، هه رچى چا كه يه خوا پيى داوم، ئنجا به لاي گؤرستانى مسولماناندا تپه پرى و فهرموى: ئا نه وانه چا كه و خيى زؤريان هاته رينگا و بينان، پاشان به لاي گؤرستانى موشريكه كاندا تپه پرى و فهرموى: ئا نه وانه چا كه يه كى زؤريان به سهردا تپه پرى و نه يانبيني و خويان لى لادا، گوتى: پاشان ئاورپى داوه و پياوئكى بينى كه به نه عله وه به ناو گؤره كاندا ده پروات، ئنجا فهرموى: نهى خاوه نى دوو نه عله كه نه عله كانت دابنى.

السبت: جوهره نه عليكه له پيستی ده باغ كراوى مانگا دروست ده كرى.

(١) حسن. أخرجه أبو داود: ٣٣٣٠، والنسائي: ٢٠٤٨.

۱۵۶۸م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُثْمَانَ يَقُولُ: حَدِيثٌ جَيِّدٌ وَرَجُلٌ ثَقَّةٌ^(۱).

واته: بهم سه نه ده ش ئەم فهرمووده گێردراوه ته وه.

بابهت: سەردانی کردنی گۆرستان

۱۵۶۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «زُورُوا الْقُبُورَ؛ فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمْ الْآخِرَةَ»^(۲).

واته: ئەبو هورەیره رضي الله عنه ده لێ: پێغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: سەردانی گۆرستان بکەن، چونکه ئەو سەردانی کردنه رۆژی دوا بیتان بیر ده خاته وه.

۱۵۷۰- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، «رَخَّصَ فِي زِيَارَةِ الْقُبُورِ»^(۳).

واته: عایشه رضي الله عنها ده گێرێته وه، پێغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم مۆله تی داوه بۆ سەردانی کردنی گۆرستان.

۱۵۷۱- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ، فَرُزُّوْهَا؛ فَإِنَّهَا تُزْهِدُ فِي الدُّنْيَا، وَتُذَكِّرُ الْآخِرَةَ»^(۴).

واته: ئیبنو مەسعوود رضي الله عنه ده گێرێته وه، پێغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: له سەردانی کردنی گۆرستان قه ده غه م کردبوون، به لām ئیستا سەردانی بکەن، چونکه دونیاتان له لا کهم ده کاته وه و دوا رۆژتان بیر ده خاته وه.

بابهت: سەردانی کردنی گۆرستانی هاوبه شدانهران

۱۵۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: زَارَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم قَبْرَ أُمِّهِ، فَبَكَى وَأَبَكَى مَنْ حَوْلَهُ، فَقَالَ: «اسْتَأذَنْتُ رَبِّي فِي أَنْ أَسْتَغْفِرَ لَهَا، فَلَمْ يَأْذَنْ لِي، وَاسْتَأذَنْتُ رَبِّي فِي أَنْ أُزَوِّرَ قَبْرَهَا فَأَذَنْ لِي، فَرُزُّوا الْقُبُورَ، فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمْ الْمَوْتَ»^(۵).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۲۳۰، والنسائي: ۲۰۴۸.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۹۷۶/۱۰۶، وأبو داود: ۳۲۳۴، والنسائي: ۲۰۳۴.

(۳) صحيح.

(۴) صحيح لغيره.

(۵) صحيح. أخرجه مسلم: ۹۷۶/۱۰۶، وأبو داود: ۳۲۳۴، والنسائي: ۲۰۳۴.

واته: ئەبو هورهیره رضی اللہ عنہ ده‌لێ: پیغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم سەردانی گۆری دایکی کردو، گریا، ئەوانەشی که له دەوری بوون گریانندی، ئنجا فەرمووی: داوای مۆلەتم له خوا کرد بۆ ئەوەی داوای لیخۆشبون بۆ دایکم بکەم، بەلام مۆلەتی نەدام، وه داوای مۆلەتم له خوا کرد بۆ ئەوەی سەردانی گۆرەکه‌ی بکەم، مۆلەتی پێدام، ئیوه‌ش سەردانی گۆرستان بکەن، چونکه ئەو سەردانییه مردتان بیر دەخاتەوه.

۱۵۷۳- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبِي كَانَ يَصِلُ الرَّحِمَ، وَكَانَ وَكَانَ، فَأَيْنَ هُوَ؟ قَالَ «فِي النَّارِ» قَالَ: فَكَأَنَّهُ وَجَدَ مِنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَيْنَ أَبُوكَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «حَيْثُمَا مَرَرْتُ بِقَبْرِ مُشْرِكٍ فَبَشِّرْهُ بِالنَّارِ» قَالَ: فَأَسْلَمَ الْأَعْرَابِيُّ بَعْدَ، وَقَالَ: لَقَدْ كَلَّفَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم تَعَبًا، مَا مَرَرْتُ بِقَبْرِ كَافِرٍ إِلَّا بَشَّرْتُهُ بِالنَّارِ ^(۱).

واته: سالم له باوکیه‌وه رضی اللہ عنہ ده‌گیریته‌وه ده‌لێ: ده‌شته‌کیه‌ک هاته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم گوتی: ئەه‌ی پیغه‌مبەری خوا باوکم (هاوبه‌شدارنەر بوو) په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی به‌جێ ده‌گه‌یاندو، ئاوا و ئاوا بوو، ئایا له‌ کوئیه‌؟ فەرمووی: له‌ ناگر‌دایه‌، (پاوی) ده‌لێ: کابرا دلته‌نگ بوو، جا گوتی: ئەه‌ی پیغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم باوکی تو له‌ کوئیه‌؟ پیغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: هەر کاتیک له‌ هەر شوینیک به‌ لای گۆری هاوبه‌شدارنەریک تیه‌پری مژده‌ی ئاگری پێده‌، گوتی: جا له‌مه‌ودوا ده‌شته‌کیه‌که‌ مسوڵمان بوو، گوتی: پیغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به‌ کارنکی قورس فەرمانی پینکردووم، به‌لای گۆری هه‌یج کافرینک تیه‌پ نه‌بووم مه‌گەر مژده‌ی ئاگرم پێداوه.

بابه‌ت: قه‌ده‌غه‌ کردنی ئافره‌تان له‌ سەردانی کردنی گۆرستان

۱۵۷۴- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم زَوَارَاتِ الْقُبُورِ» ^(۲).

واته: عه‌بدوهره‌حمانی کۆری حه‌سانی کۆری سابیت له‌ باوکیه‌وه رضی اللہ عنہ ده‌گیریته‌وه، ده‌لێ: پیغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه‌فرینی کردوه‌ له‌و ئافره‌تانه‌ی که‌ سەردانی گۆرستان ده‌کەن.

(۱) صحیح.

(۲) حسن لغیره.

۱۵۷۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم زُورَاتِ الْقُبُورِ ^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه فرینی کردوه لهو ئافره تانهی که سهردانی گورستان ده کهن.

۱۵۷۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم زُورَاتِ الْقُبُورِ» ^(۲).

واته: ئه بو هوریره رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه فرینی کردوه لهو ئافره تانهی که سهردانی گورستان ده کهن.

تیبینی: ئه و نه فرین کردنانه که له م فهرموودانه دا هاتوون، پیش ری پیدرانه که بوون، که به شیویه کی ناشهرعی و نه گونجاو ده چون بو سهر گورستان.

بابهت: شوینکهوتنی جه نازه بو ئافره تان

۱۵۷۷- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «نُهَيْتَا عَنِ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَلَمْ يُعْزَمْ عَلَيْنَا» ^(۳).

واته: ئوممو عه تیه رضی اللہ عنہا ده لئی: (ئیمه ی ئافره تان) شوینکهوتنی جه نازه مان لی قه ده غه کراوه، به لام قه ده غه کردنی حه تمی نا (واته: به پیی ئه م فهرمووده یه حه رام نیه، به لکو ناپه سنده).

۱۵۷۸- عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فَإِذَا نِسْوَةٌ جُلُوسٌ، فَقَالَ: «مَا يُجْلِسُكُنَّ» قُلْنَ: نَنْتَظِرُ الْجِنَازَةَ، قَالَ: «هَلْ تَخْسِلُنَّ» قُلْنَ: لَا، قَالَ: «هَلْ تَحْمِلُنَّ» قُلْنَ: لَا، قَالَ: «هَلْ تُدَلِّينَ فِيمَنْ يُدَلِّي» قُلْنَ: لَا، قَالَ: «فَارْجِعْنَ مَأْزُورَاتٍ غَيْرَ مَأْجُورَاتٍ» ^(۴).

واته: عه لی رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ده رچوو لهو کاته دا هه ندی له ئافره تان دانیشتبوون، ئه ویش فهرمووی: چی ئیوه ی لیره دانیشاندوو؟ گوتیان: چاوه ریی جه نازه که ده کهین، فهرمووی: ئایا ئیوه دهیشون؟ گوتیان: نه خیر، فهرمووی: ئایا

(۱) حسن لغیره دون ذکر «السرّج» فضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۲۳۶، والترمذی: ۳۲۰، والنسائی: ۲۰۴۳.

(۲) حسن. أخرجه الترمذی: ۱۰۵۶.

(۳) صحیح. أخرجه البخاری: ۳۱۳، ومسلم: ۹۳۸، وأبو داود: ۳۱۶۷.

(۴) ضعیف.

هەلێدەگرن (بۆ گۆرستان)? گوتیان نەخێر، فەرمووی: ئایا ئێوە دەبینێژن و دەبخەنە گۆرپەوه؟ گوتیان: نەخێر، فەرمووی: کەواتە بگه‌رێنەوه گوناھبار دەبن و پاداشت وەرناگرن (واتە: بە پێی ئەو فەرموودەیه ئەگەر نەگه‌رێنەوه، گوناھبار دەبن و لێیان قەدەغە کراوه شوێن جەنازه بکەون).

بابەت: قەدەغەکردنی شین و رۆژکردن بۆ مردوو

١٥٧٩- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم: ﴿وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ ^(١٢)﴾ الممتحنة، قَالَ: «النُّوحُ» ^(١).

واتە: ئوممو سەلەمە رضي الله عنها دەگێڕێتەوه، پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم دەربارەى ئەو ئایەتە: ﴿وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ ^(١٢)﴾ الممتحنة، واتە: وه بێ فەرمانیت نەکەن لەهیچ کارێکی چاکەدا، فەرمووێتە: (بە مانای) گریان و رۆژپۆیه (ئەو گریانەى قەدەغە کراوه).

١٥٨٠- عَنْ حَرِيْزِ مَوْلَى مُعَاوِيَةَ رضي الله عنه قَالَ: خَطَبَ مُعَاوِيَةُ بِحِمَصٍ فَذَكَرَ فِي خُطْبَتِهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، «نَهَى عَنِ النَّوحِ» ^(٢).

واتە: حەریز کە خزمەتکاری موعاویە رضي الله عنه بوو، دەلى: موعاویە لە حیمص وتارییدا، جا لە وتارە کەیدا باسی ئەوهی کرد کە پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم گریان و رۆژپۆی قەدەغە کردوه (بۆ مردوو).

١٥٨١- عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «النِّيَاحَةُ مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ، وَإِنَّ النَّائِحَةَ إِذَا مَاتَتْ، وَلَمْ تَتَّبَعْ، قَطَعَ اللَّهُ لَهَا ثِيَابًا مِنْ قَطْرَانٍ، وَدِرْعًا مِنْ لَهَبِ النَّارِ» ^(٣).

واتە: ئەبو مالیکى ئەشعەری رضي الله عنه دەلى: پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرمووێتە: شین و رۆژکردن لە کردەوهی سەردەمی جاهیلییه، وه ئەو ئاڤرەتەى کە ئەو کارە دەکات ئەگەر مرد و تەوبەى نەکرد پۆشاکێکی بۆ لە قەتەران دروست دەکری و، زڕییه کیش لە کلپه و بلیسەى ئاگر.

(١) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ٣٣٠٧.

(٢) صحيح لغیره.

(٣) صحيح. أخرجه مسلم: ٩٣٤.

۱۵۸۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «التَّيَّاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ، مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ، فَإِنَّ التَّيَّاحَةَ إِنْ لَمْ تَتَّبَعْ قَبْلَ أَنْ تَمُوتَ، فَإِنَّهَا تُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهَا سَرَابِيلٌ مِنْ قَطْرَانٍ، ثُمَّ يُعَلَى عَلَيْهَا، بِدِرْعٍ مِنْ لَهَبِ النَّارِ»^(۱).

واته: ئیننو عه عباس رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: شین و پو پوکردن له سهر مردوو له و کارانه ی سهرده می نه فامیه، نه و کهسه ی نه و کاره ده کات نه گهر پیش مردن تهوبه نه کات، له پوژی دواییدا به جوړیک زیندوو ده کریته وه که پو شاکیکى له بهردایه له قه تران، پاشان له سهر نه و پو شاکه زریه کی له بهر ده کری له کلپه و بلیسه ی ناگر.

۱۵۸۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ تُتْبَعَ جِنَازَةٌ مَعَهَا رَأْتَةٌ»^(۲).

واته: ئیننو عومهر رضی اللہ عنہما ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ شوینکه وتنی جه نازه یه کی قه ده غه کردوه که شین و هات و هاواری له گه لدا بن.

بابهت: قه ده غه کردنى له دهم و چاوى خودان و یه خه دادرین

۱۵۸۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيْسَ مِنْنا مَنْ شَقَّ الْجُبُوبَ، وَضَرَبَ الْخُدُودَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ»^(۳).

واته: عه بدوللا رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک یه خه ی دادرى (له کاتی به لاو گرفتارییدا) وه له پوو خساری خوی بدات، یان هاوار بکات به هاوارکردنى سهرده می جاهیلی، له تیمه نیه.

۱۵۸۵- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، «لَعَنَ الْخَامِشَةَ وَجَهَّهَا، وَالشَّاقَّةَ جَبِيهَا، وَالذَّاعِيَةَ بِالْوَيْلِ وَالتُّبُورِ»^(۴).

(۱) صحیح لغیره.

(۲) حسن بطرقة وشواهد.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲۹۴، ومسلم: ۱۰۳، والترمذي: ۹۹۹، والنسائي: ۱۸۶۰ و ۱۸۶۲ و ۱۸۶۴.

(۴) صحیح.

واته: ئەبو ئوما مە ۱۵۸۶- عَن عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدٍ، وَأَبِي بُرْدَةَ ۱۵۸۶، قَالَ: لَمَّا ثَقُلَ أَبُو مُوسَى أَقْبَلَتِ امْرَأَتُهُ أُمُّ عَبْدِ اللَّهِ تَصِيحُ بَرْنَةٍ، فَأَقَاقَ، فَقَالَ لَهَا: أَوْ مَا عَلِمْتَ أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّنْ بَرِيءٌ مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ وَكَانَ يُحَدِّثُهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «أَنَا بَرِيءٌ مِمَّنْ حَلَقَ، وَسَلَقَ، وَخَرَقَ»^(۱).

واته: عەبدوپرەحمانی کۆری یەزید و ئەبو بوردە ۱۵۸۶- عَن عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدٍ، وَأَبِي بُرْدَةَ ۱۵۸۶، قَالَ: لَمَّا ثَقُلَ أَبُو مُوسَى أَقْبَلَتِ امْرَأَتُهُ أُمُّ عَبْدِ اللَّهِ تَصِيحُ بَرْنَةٍ، فَأَقَاقَ، فَقَالَ لَهَا: أَوْ مَا عَلِمْتَ أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّنْ بَرِيءٌ مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ وَكَانَ يُحَدِّثُهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «أَنَا بَرِيءٌ مِمَّنْ حَلَقَ، وَسَلَقَ، وَخَرَقَ»^(۱).

واته: ئەبو موسا نەخۆشییە کە لەسەر قورس بوو، خێزانه کە ی که دایکی عەبدوڵلا بوو هات و هاواری دەکرد، (ئەبو موسا) بە ناگهاتهوه، پینی گوت: ئایا نازانی من بەریم لەو کەسە ی که پینغەمبەری خوا ﷺ لینی بەریه؟ جا لە پینغەمبەری خواوه ﷺ بۆی دەگیرایهوه کە فەرموویەتی: من بەریم لەو کەسە ی که (لە کاتی ناخۆشیدا) سەری دەتاشی و، قژی دەپنێ و، دەنگ بەرز دەکاتەوه (یان کە ئافرەت لە پوخساری خۆی دەدات) و ئەوهش کە پۆشاکێ لەبەر خۆی دادهپنێ.

بابەت: گریان لەسەر مردوو

۱۵۸۷- عَن أَبِي هُرَيْرَةَ ۱۵۸۷، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ فِي جِنَازَةٍ، فَرَأَى عُمَرَ امْرَأَةً، فَصَاحَ بِهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: دَعَهَا يَا عُمَرُ، «فَإِنَّ الْعَيْنَ دَامِعَةٌ، وَالنَّفْسَ مُصَابَةٌ، وَالْعَهْدَ قَرِيبٌ»^(۲).

واته: ئەبو هورەیره ۱۵۸۷- عَن أَبِي هُرَيْرَةَ ۱۵۸۷، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ فِي جِنَازَةٍ، فَرَأَى عُمَرَ امْرَأَةً، فَصَاحَ بِهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: دَعَهَا يَا عُمَرُ، «فَإِنَّ الْعَيْنَ دَامِعَةٌ، وَالنَّفْسَ مُصَابَةٌ، وَالْعَهْدَ قَرِيبٌ»^(۲).

۱۵۸۷-م- عَن أَبِي هُرَيْرَةَ ۱۵۸۷، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ فِي جِنَازَةٍ، فَرَأَى عُمَرَ امْرَأَةً، فَصَاحَ بِهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: دَعَهَا يَا عُمَرُ، «فَإِنَّ الْعَيْنَ دَامِعَةٌ، وَالنَّفْسَ مُصَابَةٌ، وَالْعَهْدَ قَرِيبٌ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۰۴، والنسائي: ۱۸۶۳.

(۲) ضعيف. أخرجه النسائي: ۱۸۵۹.

(۳) ضعيف. أخرجه النسائي: ۱۸۵۹.

واته: ئەبو هورەپرە ع دەگێڕیتەوه، پێغه مبهەر ع له گەل جه نازه به ک بوو، جا عومەر ع ئافره تێکی بینی ده گریا، تیه وه خوړی (بو ئه وهی بیده نگ بی)، جا پێغه مبهەر ع فەرمووی: ئەی عومەر ع وازی لیبینه چاوه کان فرمیسک ده رێژن و، نه فس و ده روون و دل په ریشانه (به هوئی به لاکه وه)، رووداوه که ش نزیکه و تازه به.

١٥٨٨- عَنْ أَسَمَةَ بْنِ زَيْدٍ ع، قَالَ: كَانَ ابْنُ لَبْعَضِ بَنَاتِ رَسُولِ اللَّهِ ع يَقْضِي، فَأُرْسِلَتْ إِلَيْهِ أَنْ يَأْتِيَهَا، فَأُرْسِلَ إِلَيْهَا أَنْ «لِلَّهِ مَا أَخَذَ، وَلَهُ مَا أُعْطِيَ، وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى، فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْتَسِبْ». فَأُرْسِلَتْ إِلَيْهِ، فَأَقْسَمَتْ عَلَيْهِ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ع وَقَمْتُ مَعَهُ، وَمَعَهُ مَعَاذُ بْنُ جَبَلٍ، وَأَبِيُّ بْنُ كَعْبٍ، وَعَبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ، فَلَمَّا دَخَلْنَا نَأْوِلُوا الصَّبِيَّ رَسُولَ اللَّهِ ع، وَرُوحُهُ تَقَلَّقَ فِي صَدْرِهِ، قَالَ: حَسِبْتُهُ قَالَ: كَأَنَّهَا شَنَّةٌ، قَالَ: فَبَكَى رَسُولُ اللَّهِ ع، فَقَالَ لَهُ عَبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ: مَا هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الرَّحْمَةُ الَّتِي جَعَلَهَا اللَّهُ فِي بَنِي آدَمَ، وَإِنَّمَا يَرَحِمُ اللَّهُ مِنَ عِبَادِهِ الرَّحْمَاءَ»^(١).

واته: ئوسامه ی کورپی زهید ع ده لئ: یه کیک له کچه کانی پێغه مبهری خوا ع کورپکی هه بوو، له کاتی گیان کیشاندا بوو، ناردی به شوین پێغه مبهردا ع بو ئه وهی بچیته لای له وکاته دا، (پێغه مبه ریش ع) بو کچه که ی نارد ه وه که خوا مافی ئه وهی هه به که وه ریبگرتیه وه، ئه وهی به خشویشیه تی، هه ر مولکی خو به تی، وه هه موو شتیک له لای خوا کاتی بو دیاری کراوه، که واته: ئارام بگره و له بهر خوا خوړاگر به (بو ئه و کۆسپه)، دیسان به دوایدا نارد ه وه، سوێندی له سه ر خوارد (که ده بی بچئ)، ئنجا پێغه مبهری خوا ع هه لسا و منیش له گه لیدا هه لسام وه موعازی کورپی جه به ل و ئوبه ی کورپی که عب و عوباده ی کورپی صامیتی له گه ل دا بوو، جا کاتیک چووین منداله که یان بو پێغه مبهری خوا ع هینا، له وکاته دا هه ناسه ی سوار بوو، ده لئ: پیم وابی گوتی: وه کو کونده به ک وابوو که ده به ژننی، گوتی: ئنجا پێغه مبهری خوا ع گریا، عوباده ی کورپی صامیتیش گوتی: ئه وه چیه ئه ی پێغه مبهری خوا ع (ئه و گریانه)؟ فەرمووی: ئه و سۆز و به زه ییه که خوا دایناوه له ناو هه موو ئاده میزادیکدا، وه خوا ته نها له گه ل ئه وان به سۆز و میهره بانه که سۆز و میهره بانیا ن هه به.

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ١٢٨٤، ومسلم: ٩٢٣، وأبو داود: ٣١٢٥، والنسائي: ١٨٦٨.

۱۵۸۹- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ رضي الله عنها، قَالَتْ: لَمَّا تُوِّفِيَ ابْنُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِبْرَاهِيمَ بَنَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ لَهُ الْمُعَزِّي: إِمَّا أَبُو بَكْرٍ، وَإِمَّا عُمَرُ: أَنْتَ أَحَقُّ مَنْ عَظَّمَ اللَّهُ حَقَّهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «تَدْمَعُ الْعَيْنُ، وَيَحْزَنُ الْقَلْبُ، وَلَا تَقُولُ مَا يُسْخِطُ الرَّبَّ، لَوْلَا أَنَّهُ وَعَدُ صَادِقٌ، وَمَوْعُودٌ جَامِعٌ، وَأَنَّ الْأَجْرَ تَابِعٌ لِلْأَوَّلِ، لَوْجَدْنَا عَلَيْكَ يَا إِبْرَاهِيمُ أَفْضَلَ مِمَّا وَجَدْنَا، وَإِنَّا بِكَ لَمَحْزُونُونَ»^(۱).

واته: نه سمانی کچی بهزید رضي الله عنه ده لئ: کاتیک که ئیبراهیمی کوری پیغمبهری خوا صلى الله عليه وسلم وه فاتی کرد، پیغمبهری خوا صلى الله عليه وسلم گریا، ئنجا به کیکی له وانهی دلیان ده دایه وه - یان نه بو به کر یان عومهر - پی گوت: تو شیواترینی نه وانهی که هه ق و مافی خوا به گه وره داده تین (مه به ستیان له وه بوو که پیمان وابوو نه و گریانه ناهه قه)، پیغمبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموی: چاوه کان فرمیسک ده ریژن و دلش غه مبار ده بی، وه شتیکی نالیین که خوا توره بکات، خو نه گهر به لئینی راست و کوبوونه وهی دیاری کر اومان (له قیامه تدا) نه بووایه و، نه وه نه بووایه که نه وانهی دواتر به شوین نه وانهی پیشترا ده که ون (واته مردن هه موومان کوده کاته وه نه گهر نه وه نه بووایه)، نه وه زیاتر له ئیستا بۆت غه مبار ده بووین نه ی ئیبراهیم، وه ئیمه به دنیایی بۆت دلته نگین.

۱۵۹۰- عَنْ حَمَنَةَ بِنْتِ جَحْشٍ رضي الله عنها، أَنَّهُ قِيلَ لَهَا: قُتِلَ أَخُوكِ، فَقَالَتْ: رَحِمَهُ اللَّهُ، وَإِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، قَالُوا: قُتِلَ زَوْجُكَ، قَالَتْ: وَاحْرَزْنَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ لِلزَّوْجِ مِنَ الْمَرْأَةِ لَشُعْبَةً، مَا هِيَ لِشَيْءٍ»^(۲).

واته: حه منه ی کچی جه حش رضي الله عنها ده گپریته وه، که پیمان گوت: براهت کوزرا، نه ویش گوتی: خوا له گه لیدا به به زه ی بی، وه ئیمه هه موومان مولکی خواین و، ههر بۆ لای نه ویش ده گه ریینه وه، گوتیان: میرده که ت مردوو، نه ویش گوتی: نای بۆی دلته نگم، ئنجا پیغمبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموی: ژن بۆ میرده که ی په یوه ندیه کی وای هه یه که بۆ هه یج شتیکی تر نه تی (واته: ئاساییه که بۆ میرده که ی زیاتر له ههر که سنی دلته نگ ده بی).

(۱) حسن.

(۲) ضعیف.

۱۵۹۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَرَّ بِنِسَاءِ عَبْدِ الْأَشْهَلِ، يَبْكِينَ هَلَكَاهُنَّ يَوْمَ أُحُدٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَكِنَّ حَمْرَةَ لَا بَوَاكِي لَهَا» فَجَاءَ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ يَبْكِينَ حَمْرَةَ، فَاسْتَيْقَظَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «وَيَحْهَنُ مَا انْقَلَبْنَ بَعْدُ؟ مُرُوهُنَّ فَلْيُنْقَلِبْنَ، وَلَا يَبْكِينَ عَلَيَّ هَالِكٍ بَعْدَ الْيَوْمِ»^(۱).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنهما دەگىرئىتهوه، پىغەمبەرى خوا ﷺ بەلاى ئافره تانى ھۆزى عەبدولئەشھەلدا تىپەرى لە کاتىکدا کہ بۆ شەھىدەکانى رۆزى ئوھود دەگريان، ئنجا پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووی: بەلام حەمزە کەسى لەسەر ناگرىت، ئنجا ئافره تانى ئەنصار ھاتن و لەسەر حەمزە (مامى پىغەمبەر ﷺ) گريان، پىغەمبەرى خوا ﷺ بە خەبەر ھات و فەرمووی: ھاوار بۆيان کہ تا ئىستا نەگەراونەوه؟ فەرمانیان پىیکەن بگەرئىنەوهو، لەم رۆژە بە دواوہ لەسەر ھىچ مردووہ ک نەگرىن. (ئەو رۆدواوہ پىش قەدەغە کردنى گريان بووہ لەسەر مردوو ھەرۆھ کو رۆونە لە سىاقە کەدا).

۱۵۹۲- عَنِ ابْنِ أَبِي أُوْفَى رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْمَرَاتِي»^(۲).

واته: ئىبنو ئەبو ئەوفا رضي الله عنه دەئى: پىغەمبەرى خوا ﷺ پىاھەلدانى بەسەر مردوودا قەدەغە کردوہ.

بابەت: سزای مردوو بەھۆى گريان و رۆ رۆیى نزیكەکانى

۱۵۹۳- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْمَيْتُ يُعَذَّبُ بِمَا نَبِيحَ عَلَيْهِ»^(۳).

واته: عومەرى کورى خەتتاب رضي الله عنه، دەگىرئىتهوه پىغەمبەر ﷺ فەرموویتەتى: مردوو سزا دەچىزئى بە ھۆى ئەوانەى کہ گريان و رۆ رۆیى لەسەر دەکەن (ئەگەر کەسە کە خۆى وەسپەتەى کردبى رۆرۆى بۆى بکەن).

۱۵۹۴- عَنْ مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «الْمَيْتُ يُعَذَّبُ بِبِكَاءِ الْحَيِّ، إِذَا قَالُوا: وَاعْضُدَاهُ، وَكَاسِيَاهُ، وَانْصِرَاهُ، وَاجْبَلَاهُ، وَنَحَوْ هَذَا، يُتَعْتَعُ»، وَيَقَالُ: «أَنْتَ كَذَلِك؟ أَنْتَ كَذَلِك؟» قَالَ أَسِيدٌ: فَقُلْتُ سُبْحَانَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ: ﴿وَلَا تُزْرُ وَارِزُّهُ وَرَزَّ آخَرَى﴾ (۳۶)

(۱) حسن.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۲۸۷، ومسلم: ۹۲۷، والترمذي: ۱۰۰۲، والنسائي: ۱۸۵۳ و ۱۸۵۵.

الأنعام، قَالَ: وَيَحَاكَ أَحَدْتُكَ أَنَّ أَبَا مُوسَى حَدَّثَنِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَتَرَى أَنَّ أَبَا مُوسَى كَذَبَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ؟ أَوْ تَرَى أَنِّي كَذَبْتُ عَلَى أَبِي مُوسَى^(١).

واته: موسای ئەشعەریی لە باوکیهوه ﷺ ده گێڕێتهوه، پێغه مبهەر ﷺ فهرموویهتی: مردوو سزا ده چێژێ به هۆی گریانی زیندوووه کان له سهری، کاتیکی ده لێن: پشتیوان و سه رو کبان پۆ، ئەو که سه مان پۆ، که بهرگی ده کردین یارمه تیده رمان پۆ، پشتیوانی وه کو کیومان پۆ، یان شتیکی له و بابه ته یان گوت، به توندی له ئەوه ده گێرێ و پێی ده گوتری: تۆ ئاواى (به توانجه وه)؟ ئەسید (پاوی) ده لێ: گوتم: پاک و بێگهردی بۆ خوا، خوا ده فهرموی: ﴿وَلَا تُزْرُ وَازِرَةٌ وَزْرُ أُخْرَى﴾ (١٦٤) الأنعام، واته: وه هیچ که سیکی گونا هکار گونا هی که سیکی تر هه لئا گریت. موسا گوتی: هاوار بۆ تۆ من له ئەبو موسا بۆت ده گێرمه وه، که له پێغه مبهری خوا ﷺ گێراویه ته وه، جا تۆ پیتوايه که ئەبو موسا درۆی به زمانی پێغه مبه ره وه ﷺ کردوه، یان پیت وایه که من درۆ به زمانی ئەبو موسا وه ده که م.

١٥٩٥- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: إِذَا كَانَتْ يَهُودِيَّةً مَاتَتْ، فَسَمِعَهُمُ النَّبِيَّ ﷺ يَبْكُونَ عَلَيْهَا، قَالَ: «فَإِنَّ أَهْلَهَا يَبْكُونَ عَلَيْهَا، وَإِنَّهَا تُعَذَّبُ فِي قَبْرِهَا»^(٢).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لێ: ئافره تیکی جووله که مردبوو، پێغه مبهری خوا ﷺ گوێی لیبوو که بۆی ده گریان، فهرمووی: بێگومان خزمه کانی بۆی ده گریهن و، ئەویش له ناو گۆره که یدا پێی سزا ده درێ.

بابهت: ئارامگرتن له سه ر کۆست و ناخۆشی

١٥٩٦- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى»^(٣).
واته: ئەنه سی کوری مالیک رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لێ: پێغه مبهری خوا ﷺ فهرموویهتی: ئارامی و خۆراگری ئەوه یه که له سه رتای کۆسته که وه بێ.

(١) حسن. أخرجه الترمذي: ١٠٠٣.
(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ١٢٨٩، ومسلم: ٩٣٢، والترمذي: ١٠٠٤ و ١٠٠٦، والنسائي: ١٨٥٥_١٨٥٦ بنحوه.
(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ١٢٨٣ و ١٣٠٢ و ٧١٥٤، ومسلم: ٩٢٦، وأبو داود: ٣١٢٤، والترمذي: ٩٨٧، والنسائي: ١٨٦٩.

١٥٩٧- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: «ابْنِ آدَمَ إِنْ صَبَرْتَ، وَاحْتَسَبْتَ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى، لَمْ أَرْضَ لَكَ ثَوَابًا دُونَ الْجَنَّةِ»^(١).

واته: ئەبو ئومامە رضي الله عنه دەگێڕێتەوه، پێغه مبهەر صلى الله عليه وسلم فەرموویەتی: خوای پاک و بێگەرد دەفەرمووی: ئەی نهوهی ئادەم ئەگەر ئارامت گرت و بە هیوای پاداشتی من ئارامگر و خۆراگر بوویت (بۆ کۆست بەلا) لە سەرەتای کۆستەکه، ئەوه بە هیچ پاداشتی پازی نابم لە بەرانبەردا بۆ تۆ جگە لە بەهەشت.

١٥٩٨- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها، أَنَّ أَبَا سَلَمَةَ، حَدَّثَهَا أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصَابُ مِصْيَبَةٍ، فَيَفْرَعُ إِلَى مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ مِنْ قَوْلِهِ: ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَجِعُونَ﴾ (١٦٦) الْبَقْرَةَ، اللَّهُمَّ عِنْدَكَ احْتَسَبْتُ مِصْيَبَتِي، فَأَجْزِنِي فِيهَا، وَعَوْضِنِي مِنْهَا، إِلَّا أَجْرَهُ اللَّهُ عَلَيْهَا، وَعَاضَهُ خَيْرًا مِنْهَا»، قَالَتْ: فَلَمَّا تُوِّفِيَ أَبُو سَلَمَةَ ذَكَرْتُ الَّذِي حَدَّثَنِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقُلْتُ: ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَجِعُونَ﴾ (١٦٦)، اللَّهُمَّ عِنْدَكَ احْتَسَبْتُ مِصْيَبَتِي هَذِهِ، فَأَجْزِنِي عَلَيْهَا، فَإِذَا أَرَدْتُ أَنْ أَقُولَ: وَعِضْنِي خَيْرًا مِنْهَا، قُلْتُ فِي نَفْسِي: أَعَاضُ خَيْرًا مِنْ أَبِي سَلَمَةَ؟ ثُمَّ قُلْتُهَا، فَعَاضَنِي اللَّهُ مُحَمَّدًا صلى الله عليه وسلم، وَأَجْرَنِي فِي مِصْيَبَتِي^(٢).

واته: ئومو سە لەمه رضي الله عنها دەگێڕێتەوه، لە ئەبو سە لەمه رضي الله عنه گێراویەتەوه، لە پێغه مبهەری خوا صلى الله عليه وسلم بیستوویەتی که فەرموویەتی: هەر مسوڵمانێک که بە لایەکی بەسەر دادی و بەنا دەباتە بەر ئەوهی که خوا فەرمانی پێکردوه بە گوتنی: ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَجِعُونَ﴾ (١٦٦) الْبَقْرَةَ، واته: ئیمە هەر هی خواین و هەر بۆلای ئەویش دەگەرێنەوه، وه بلیین: خوایە لە پێناو تۆدا ئارام دەگرم لەسەر ئەو بە لایەکی بەسەرمان هاتوه، جا پاداشتم بەوه وه قەرەبووم بۆ بکەوه (که ئەوهی گوت) ئەوه خوا پاداشتی دەداتەوه لەسەر ئەو بە لایەو، بە باشترین شیوه قەرەبووی دەکاتەوه، (ئومو سە لەمه صلى الله عليه وسلم) گوتی: کاتیک که ئەبو سە لەمه مرد منیش ئەوهم بیرهاتەوه که لە پێغه مبهەری خوا صلى الله عليه وسلم بۆی گێرامەوه: منیش گوتم: ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَجِعُونَ﴾ (١٦٦)، خودایە ئەو بە لایە بە تاقیکردنەوهی تۆ دەزانم، سا تۆش پاداشتم بەوه لەسەری، جا کاتی وێستم بلییم: بە

(١) صحیح لغيره.

(٢) صحیح. أخرجه الترمذي: ٣٥١١.

باشتر لهو قه ره بووم بۆ بکه وه، به خۆم گوت: ئایا به باشتر له ئه بو سه له مه قه ره بوو ده کریمه وه؟ پاشان ئه ویشم گوت، ئنجا خوا به موحه ممه د ﷺ قه ره بووی کرده وه، له سه ر به لایه که م که به سه رم هاتوو پاداشتی دامه وه.

۱۵۹۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: فَتَحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَابًا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ، أَوْ كَشَفَ سِتْرًا، فَإِذَا النَّاسُ يُصَلُّونَ وَرَاءَ أَبِي بَكْرٍ، فَحَمِدَ اللَّهُ عَلَى مَا رَأَى مِنْ حُسْنِ حَالِهِمْ، وَرَجَاءَ أَنْ يَخْلُقَهُ اللَّهُ فِيهِمْ بِالَّذِي رَأَوْهُمْ، فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَيُّمَا أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ، أَوْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أُصِيبَ مُصِيبَةً، فَلْيَتَعَزَّزْ بِمُصِيبَتِهِ بِعَنِ الْمُصِيبَةِ الَّتِي تُصِيبُهُ بَعَثِي، فَإِنَّ أَحَدًا مِنْ أُمَّتِي لَنْ يُصَابَ بِمُصِيبَةٍ بَعْدِي أَشَدَّ عَلَيْهِ مِنْ مُصِيبَتِي»^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئ: پیغه مبه ری خوا ﷺ ئه وه درگایه ی نیوان خۆی و خه لکه که ی کرده وه، یان په رده که ی لادا، له و کاته دا خه لکی له دوا ی ئه بو به کر نو ئیز یان ده کرد، ئنجا سو پاسی خوا ی کرد له سه ر ئه وه ی که بی نی حالیان باشه، وه ئومیدی خوا ست به وه ی که که خوا جینشینیان بۆ دیاری بکات به وه ی که لیانی بی نی، ئنجا فه رمووی: ئه ی خه لکینه هه ر یه کیک له و خه لکه یان هه ر یه کیک له پرواداران که تووشی به لایه ک بوو، با بۆ به لایه که ی دلنه وایی خۆی بکات به وه ی که مردنی من گه وره تره له به لای ئه و، چونکه هیج یه کیک له ئومه تی من تووشی به لایه ک نابیت که توندتر و قورستر بیت له و موسیبه ته ی من (که وه فات کردنه که یه تی).

۱۶۰۰- عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْحُسَيْنِ، عَنْ أَبِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ أُصِيبَ بِمُصِيبَةٍ، فَذَكَرَ مُصِيبَتَهُ، فَأَخَذَتْ اسْتِرْجَاعًا، وَإِنْ تَقَادَمَ عَهْدُهَا، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلَهُ يَوْمَ أُصِيبَ»^(۲).

واته: فاتیمه ی کچی حوسه یان له باوکییه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گپ ریته وه، ده لئ: پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: هه ر که س تووشی به لایه ک بوو، ئنجا به لایه که ی بیرهاته وه و گوتی: «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ» سی نو ئکرده وه ئه گه ر کاتیکی زو ریشی به سه ردا رویشتی، ئه وه خوا پاداشتی بۆ ده نوسی، وه کو ئه و روژه ی که تیدا تووشی ئه و به لایه بووه.

(۱) حسن بشواهد.

(۲) ضعیف جداً.

بابهت: پاداشتی نهو که سهی که دلنهوایی خاوهن موسیبهت دهکات

۱۶۰۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ حَزْمٍ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی الله عنه، عَنْ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله أَنَّهُ قَالَ: «مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُعْزِي أَخَاهُ مُصِيبَةً، إِلَّا كَسَاهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مِنْ حُلْلِ الْكِرَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری نه بو به کری کوری موحه ممه دی کوری عه مری کوری چه زم له باوکیه وه له باپیره وه رضی الله عنه، ده گپریته وه، پیغه مبه صلی الله علیه و آله فهرموویه تی: هیچ پرواداریک نیه که دلنهوایی براکه ی بکات له سهر کوستیک نیلا خوی پاک و بیگه رد له روژی دوایدا ده پرازینیتته وه به پوشاکی ریز و شکو.

۱۶۰۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «مَنْ عَزَى مُصَابًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ»^(۲).

واته: عه بدوللا رضی الله عنه ده لی: پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و آله فهرموویه تی: هدر که س دلنهوایی کوست که وتویه ک بکات به نه ندازه ی نهو پاداشتی هه یه.

بابهت: پاداشتی نهو که سهی که مندالی دهمری

۱۶۰۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: «لَا يَمُوتُ لِرَجُلٍ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ فَيَلِجَ النَّارَ، إِلَّا تَحِلَّةَ الْقَسَمِ»^(۳).

واته: نه بو هوره پره رضی الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبه صلی الله علیه و آله فهرموویه تی: هیچ پیاونیک نیه که سی مندالی بمری و، بچیتته دوزه خ مه گهر که میکی زور کم نه بین (وه کو ده لی: ته نها له بهر خاتری سویند نه بی).

إِلَّا تَحِلَّةَ الْقَسَمِ: به کارده هینری بو شتیک که زور کم بین، وه کو له کورده واری ده لی: نهو شته ناکم ته نها له بهر سوینده که نه بین، واته: به شی نه وه ننده کاره که ده کم که سوینده که نه که وی و هیچی تر.

(۱) حسن.

(۲) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۱۰۷۳.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۲۵۱، ومسلم: ۲۶۳۲، والترمذي: ۱۰۶۰، والنسائي: ۱۸۷۵.

۱۶۰۴- عَنْ شُرْحَيْبِلِ بْنِ شُفْعَةَ، قَالَ: لَقِيَنِي عُبَيْدُ بْنُ عَبْدِ السَّلَامِيِّ رضي الله عنه، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ مَيُوتُ لَهُ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَالِدِ لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْتَ، إِلَّا تَلَفَّوهُ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ، مِنْ أَيِّهَا شَاءَ دَخَلَ»^(۱).

واته: شوره حبیلی کوری شوفعه ده لی: عوتبه ی کوری عه بدی سوله می رضي الله عنه پیمگه یشت و گوتی: گویم له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بووه که ده یفه رموو: هیچ مسولہاتیک نیه که و سئ مندالی بمری و نه گه شتبنه قوناغی بالغ بوون نیلا له رژی دواییدا له هه هشت ده رگای به هه هشت پیی ده گن، جا له کام ده رگاوه چه ز بکات ده چیته ناو به هه هشت.

۱۶۰۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَقَّى لَهُمَا ثَلَاثَةً مِنَ الْوَالِدِ لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْتَ، إِلَّا أَدْخَلَهُمُ اللَّهُ الْجَنَّةَ، بِفَضْلِ رَحْمَةِ اللَّهِ إِيَّاهُمْ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده گپریته وه، صلى الله عليه وسلم فه رموو یه تی: هه ر دوو مسولہاتیک که و سئ مندالیان ده مرن و نه گه یشتوونه قوناغی بالغ بوون، نه وه چه تمهن خوی میهره بان به فه زل و چاکه بویان ده یان خاته ناو به هه هشته وه.

۱۶۰۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ قَدَّمَ ثَلَاثَةً مِنَ الْوَالِدِ لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْتَ، كَانُوا لَهُ حِصْنًا حَصِينًا مِنَ النَّارِ» فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ: قَدَّمْتُ اثْنَيْنِ، قَالَ: «وَإِثْنَيْنِ» فَقَالَ أَبِي بْنُ كَعْبٍ سَيِّدُ الْقُرَاءِ: قَدَّمْتُ وَاحِدًا، قَالَ: «وَوَاحِدًا»^(۳).

واته: عه بدوللا رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموو یه تی: هه ر که سیک سئ مندال پیش خوی بخات (بمرن) که نه گه یشتبنه قوناغی بالغ بوون، بوی ده بنه قه لایه کی به هیز بو پاراستنی له ناگر، ئنجا نه بو زه رضي الله عنه گوتی: من دوو دانهم پیش خوم خستون، فه رموو ی: دوو دانه ش، ئوبه ی کوری که عب رضي الله عنه گه وره ی قورئان خوینان گوتی: من دانه یه کم پیش خوم خستوو، فه رموو ی: دانه یه کیش.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲۴۸ و ۱۲۸۱، والنسائي: ۱۸۷۳.

(۳) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۰۶۱.

بابهت: منالئ که پیش تهواوبوون و کامل بوون له دایک دهبئ و لهبار دهچئ

۱۶۰۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَسِقَطُ أَقْدَمُهُ بَيْنَ يَدَيَّ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ قَارِسٍ أُخْلَفَهُ خَلْفِي»^(۱).

واته: ئەبو هورەپرە رضي الله عنه ده گپرئتهوه: پیغه مبهری خوا ﷺ فەرموویه تی: منالئ که بهر له کامل بوون له دایک ده بی که پیش خومی بخەم (بو قیامەت) له لام خوشتره له وهی که سوارچاکیک له دوای خوم به جی بیلم.

۱۶۰۸- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ السَّقَطَ لِيُرَاغِمُ رَبَّهُ، إِذَا أَدْخَلَ أَبُوهُ النَّارَ، فَيَقَالُ: أَيُّهَا السَّقَطُ الْمُرَاغِمُ رَبَّهُ أَدْخِلْ أَبَوَيْكَ الْجَنَّةَ، فَيَجْرُهُمَا بِسَرِّهِ، حَتَّى يُدْخِلَهُمَا الْجَنَّةَ»، قَالَ أَبُو عَلِيٍّ: يُرَاغِمُ رَبَّهُ، يُعَاضِبُ^(۲).

واته: عەلی رضي الله عنه دە لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فەرموویه تی: مندالی له بارچوو زور زیدەرۆویی ده کات له تکاکردن له خوای پهروهردگار کاتیک که دایک و باوکی ده چنه ناو ناگر، ئنجا پئی ده گوترئ: ئەی ئەو مندالە ی که زور زیدەرۆویی ده که ی له تکاکردن له پهروهردگار دایک و باوکت بیه بو بههشت، ئنجا به ناوکه په تکی رایان ده کیشیته دەر وه تا کو ده یانباته ناو بههشت. ئەبو عەلی دە لئ: «یُرَاغِمُ رَبَّهُ»، واته: مندالە که توره ده بی.

۱۶۰۹- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ السَّقَطَ، لَيَجْرُ أُمَّهُ بِسَرِّهِ إِلَى الْجَنَّةِ إِذَا احْتَسَبَتْهُ»^(۳).

واته: موعازی کوری جه بهل رضي الله عنه ده گپرئتهوه، پیغه مبهر ﷺ فەرموویه تی: سوئند بهو زاته ی گیانی منی به دهسته مندالی له بارچوو دایکی به دوای خویدا پاده کیشی به ناوکه په تک بو ناو بههشت، ئەگەر (ئەو دایکه) چاوه پئی پاداشت بی له خواو ئارام بگری.

(۱) ضعيف.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح لغيره.

بابهت: ناردنى خواردن بۆ خاوهن مردوو

۱۶۱۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رضي الله عنه، قَالَ: لَمَّا جَاءَ نَعْيُ جَعْفَرٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اصْنَعُوا لِأَلِ جَعْفَرٍ طَعَامًا، فَقَدْ آتَاهُمْ مَا يَشْغَلُهُمْ، أَوْ أَمْرٌ يَشْغَلُهُمْ»^(۱).

واته: عهبدوئلای کوری جه عفر رضي الله عنه ده لی: کاتی هه والی شه هید بوونی جه عفر هات، پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فهرمووی: بۆ خیزان و مال و مندالی جه عفر خواردن ساز بکن، چونکه بهراستی تووشی کوستی هاتوون سهرقالی کردوون، یان کاریک که سهرقالیان ده کات.

۱۶۱۱- عَنْ أُمِّ عَوْنٍ ابْنَتِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ رضي الله عنه، عَنْ جَدَّتِهَا أَسْمَاءَ بِنْتِ عَمَيْسٍ رضي الله عنها، قَالَتْ: لَمَّا أُصِيبَ جَعْفَرٌ رَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى أَهْلِهِ فَقَالَ: «إِنَّ آلَ جَعْفَرٍ قَدْ شُغِلُوا بِشَأْنِ مَيِّتِهِمْ، فَأَصْنَعُوا لَهُمْ طَعَامًا» قَالَ عَبْدُ اللَّهِ، فَمَا زَالَتْ سُنَّةٌ حَتَّى كَانَتْ حَدِيثًا، فَتَرِكَ^(۲).

واته: ئوممو عهونی کچی موحه ممه دی کوری جه عفر رضي الله عنه له ئه سائی کچی عومه یسی دایره یه وه رضي الله عنه ده گیریتته وه: که گو توویه تی: کاتی که جه عفر شه هید بو، پیغه مبهری خوا رضي الله عنه گه رایه وه بۆلای مال و منداله که ی و فهرمووی: خیزانی جه عفر سهرقال بوون به کار وباری مردوو که یان بۆیه ئیوه خواردن یان بۆ ساز بکن. عهبدوئلای گو تی: ئهم شیوازه مامه له کردنه له گهل خاوهنی پرسه سوننه تیکی بهرده وام بوو تا ئهم سهرده مه، ئیتیر وازی لی هینرا.

بابهت: قهدهغه کردنی کۆبونوه

له مالی خاوهن مردوو وه خواردن پت سازکردنیان

۱۶۱۲- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: «كُنَّا نَرَى الْاجْتِمَاعَ إِلَى أَهْلِ الْمَيِّتِ وَصَنَعَةَ الطَّعَامِ مِنَ النَّيَاحَةِ»^(۳).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۱۳۲، والترمذي: ۹۹۸.

(۲) حسن لغیره.

(۳) صحیح.

واته: جه ریری کوری عه بدوللای به جه لیبی ﷺ ده لئ: ئیمه کۆبوونه وه له مالى خاوهن مردوو، سازکردنى خواردن پييان به به شیک له شين و رپوروی قه دهغه کراو ده زانين.

بابهت: که سیک که له ئاواره یی ده مرئ

۱۶۱۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَوْتُ غُرْبَةٍ شَهَادَةٌ»^(۱).

واته: ئیبینو عه عباس ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموو یه تی: مردنی که سیک له غه ریبایه تی پله ی شه هاده تی هه یه (واته: که سیج که له دهره وه ی مالى خوی، یان له دهره وه ی ولاتی خوی ده مرئ به بی که سی).

۱۶۱۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: تُوِّفِي رَجُلٌ بِالْمَدِينَةِ مِمَّنْ وُلِدَ بِالْمَدِينَةِ، فَصَلَّى عَلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ: «يَا لَيْتَهُ مَاتَ فِي غَيْرِ مَوْلِدِهِ» فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ النَّاسِ: «وَلِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ «إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا مَاتَ فِي غَيْرِ مَوْلِدِهِ، قِيسَ لَهُ مِنْ مَوْلِدِهِ إِلَى مُنْقَطِعِ أَثَرِهِ فِي الْجَنَّةِ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری عه مر ﷺ ده لئ: پیاوئیک که له مه دینه له دایک بیوو له مه دینه ش مرد، ئنجا پیغه مبهر ﷺ نوئری له سه ر کردو و، فهرموو ی: خۆزگه له شوئنییک مردبایه که زیدی خوی نیه، پیاوئیک له ناو خه لکه که گوتی: له بهر چی ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ؟ فهرموو ی: ئه گهر مرؤف له شوئنییک مرد که زیدی خوی نه بوو، ئه وه به ئه ندازه ی نیوان زیدی خوی تا کو ئه و شوئنه ی که لیبی مردوو له به هه شت پیی ده درئ، (یان به و ئه ندازه یه گوری بو فراوان ده کرئ).

بابهت: مردن به نه خۆشی

۱۶۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ مَاتَ مَرِيضًا مَاتَ شَهِيدًا، وَوَقِيَ فِتْنَةَ الْقَبْرِ، وَغَدِي وَرِيحَ عَلَيْهِ بِرِزْقِهِ مِنَ الْجَنَّةِ»^(۳).

(۱) ضعیف.

(۲) حسن. أخرجه النسائي: ۱۸۳۲.

(۳) ضعیف جداً.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک به هوی نه خووشی بمرئ پلهی شه هیدی هه یه، وه له سزای گور ده پاریزری، وه بهروبوم و پرزی به ههشتی به سهردا دی به یانی و ئیواران.

بابهت: قهده غه کردنی شکاندنی ئیسکی مردوو

۱۶۱۶- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كَسْرُ عَظْمِ الْمَيِّتِ كَكْسْرِ حَيًّا»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: گوناھی شکاندنی ئیسکی مردوو وه ک شکاندنیه تی به زیندوو بی.

۱۶۱۷- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «كَسْرُ عَظْمِ الْمَيِّتِ كَكْسْرِ عَظْمِ الْحَيِّ فِي الْإِثْمِ»^(۲).

واته: ئومو سه له مه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گپریته وه پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: شکاندنی ئیسکی مردوو گونا هه که ی وه ک شکاندنی ئیسکی زیندوو وایه.

بابهت: نه خووشکه وتنی پیغه مبهری خوا ﷺ

۱۶۱۸- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ فَقُلْتُ: أَيُّ أُمَّه، أَخْبِرِينِي عَنْ مَرَضِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَتْ: «اشْتَكَى، فَعَلَقَ يَنْفُثُ، فَجَعَلْنَا نُشْبَهُ نَفْثَهُ بِنَفْثَةِ أَكِلِ الرَّيْبِ، وَكَانَ يَدُورُ عَلَى نِسَائِهِ، فَلَمَّا ثَقُلَ اسْتَأْذَنَهُنَّ أَنْ يَكُونَ فِي بَيْتِ عَائِشَةَ وَأَنْ يَدْرَنَ عَلَيْهِ، قَالَتْ: فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ، وَرِجْلَاهُ تَخْطَانِ بِالْأَرْضِ، أَحَدُهُمَا الْعَبَّاسُ» فَحَدَّثْتُ بِهِ ابْنَ عَبَّاسٍ فَقَالَ: أَتَدْرِي مَنِ الرَّجُلُ الَّذِي لَمْ تُسَمِّهِ عَائِشَةُ؟ هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ^(۳).

واته: عوبه یدوللای کوری عه بدوللا ﷺ ده لئ: پرسیارم کرد له عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، گوتم: نه ی دایکه ده رباره ی نه خووشی پیغه مبهری خوا ﷺ هه وائلم پییده (بوم بگپره وه)، گوتی: (پیغه مبهری خوا ﷺ) نه خووش کهوت و به جوریک هه ناسه ی ده دا وه کو که سیک که میوز ده خوات و دهنکه که ی ده تفتینیتته وه، وه به سهر خیزانه کانیدا ده گهرا و به سهری

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۰۷.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۶۵، ومسلم: ۴۱۸، والنسائي: ۸۳۴.

ده کردنه وه، جا کاتیک نه خویشیه که ی قورس بوو، مؤله تی له خیزانه کانی خواست که له مالی عایشه رضی الله عنها بمینیتته وهو، نه وان سهردانی بکه ن، گوتی: جا پیغه مبهری خوا رضی الله عنها هات بو لای من نه ویش له وکاته دا له نیوانی دوو پیاو دابوو، پییه کانی له زهوی ده خشانند (واته: خوئی دابوو سهر شانی نهو دوو پیاوه) که یه کیکیان عه بیاس بوو، (راوی ده لئی:) بو ئینو عه بیاسم ده گپراوه نه ویش گوتی: ده زانی نهو پیاوه ی که عایشه رضی الله عنها ناوی نه هینا کی بوو؟ نه وه عه لی کوری نه بو تالیب رضی الله عنه بوو.

۱۶۱۹- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَتَعَوَّذُ بِهَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ «أَذْهَبِ الْبَاسَ، رَبَّ النَّاسِ، وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءٌ لَا يُغَادِرُ سَقَمًا» فَلَمَّا ثَقُلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، أَخَذْتُ بِيَدِهِ، فَجَعَلْتُ أَمْسَحُهُ وَأَقُولُهَا، فَتَزَعَّ يَدَهُ مِنْ يَدِي، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَالْحَقْنِي بِالرِّفْقِ الْأَعْلَى» قَالَتْ: فَكَانَ هَذَا آخِرَ مَا سَمِعْتُ مِنْ كَلَامِهِ صلى الله عليه وسلم ^(۱).

واته: عایشه رضی الله عنها ده لئی: پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم بهو چه ند وشه گه له په نای به خوا ده گرت: نه ی پهروه ردگار نارچه تی و نه خویشیه که م لابی، وه شیفا و چاره سهر بنیره ههر تو شیفا به خشی، هیچ چاره سهر نک نیه جگه لهو چاره سهر ی که له لایه ن تو وه یه، شیفا و چاره سهر نک که نه خویشی و نازار به جی ناهیلی، جا (عایشه رضی الله عنها ده لئی:) کاتیک نه خویشی پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم گران بوو، لهو نه خویشیه ی که تیدا وه فاتی کرد، ده ستیم گرت و به لاشه یم داده هینا و نهو وشانه شم ده گوت، دهستی له ناو دهستم ده رهینا و پاشان فهرمووی: خواجه لیم خوش بیه و بمگه یه نه به ره فیک و نه علا (نه وان ه ی که له لای خوا پله یان به رزه)، ده لئی: نه وه کو تا قسه یه ک بوو که له پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم بیستم.

۱۶۲۰- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَا مِنْ نَبِيٍّ يَمْرُضُ إِلَّا خَيْرَ بَيْنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» قَالَتْ: فَلَمَّا كَانَ مَرَضُهُ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ، أَخَذَتْهُ بِحُجَّةٍ، فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: ﴿ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ ^ع ﴾ ^(۲) النساء، فَعَلِمْتُ أَنَّهُ خَيْرٌ ^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۷۵، ومسلم: ۲۱۹۱، والترمذي: ۳۴۹۶ ذکر آخر الحديث.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۴۳۵، ومسلم: ۲۴۴۴.

واته: عائشه رضي الله عنها ده لئی: گویم له پیغه مبهری خوا رضي الله عنها بوو ده یفه رموو: هیچ پیغه مبهریک نیه که کاتیک نه خوش ده که وی ئیلا خوا هه لبراردنی ده داتی له نیوان دونیا و قیامه تدا، گوتی: جا کاتی نه خوش کهوت بهو نه خوشیهی که تیدا وه فاتی کرد دهنگی گورا و گویشم لیوو ده یفه رموو: ﴿ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ ﴾ (۶۹) النساء، (واته: وه هه که سیک گورایه لی خوا و پیغه مبهر بکات جا نه وانه له گه ل که ساتیکن که خوا فزل و بهره ی (خوی) رشتوو به سه ریاندا له پیغه مبهران و راستگویان و شه هیدان و پیاوچاکان)، جا زانیم که خوا هه لبراردنی دراوه تی.

۱۶۲۱- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: اجْتَمَعَ نِسَاءُ النَّبِيِّ رضي الله عنه، فَلَمْ تُغَادِرْ مِنْهُنَّ امْرَأَةً، فَجَاءَتْ فَاطِمَةُ كَأَنَّ مَشِيَّتَهَا مَشِيَّةُ رَسُولِ اللَّهِ رضي الله عنه، فَقَالَ: «مَرْحَبًا بِابْنَتِي» ثُمَّ اجْلَسَهَا عَنْ شِمَالِهِ، ثُمَّ إِنَّهُ أَسْرَ إِلَيْهَا حَدِيثًا، فَبَكَتْ فَاطِمَةُ، ثُمَّ إِنَّهُ سَارَهَا، فَضَحِكَتْ أَيْضًا، فَقُلْتُ لَهَا: مَا يُبْكِيكِ؟ قَالَتْ: مَا كُنْتُ لِأَفْشِي سِرَّ رَسُولِ اللَّهِ رضي الله عنه، فَقُلْتُ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ فَرَحًا أَقْرَبَ مِنْ حُزْنٍ، فَقُلْتُ لَهَا حِينَ بَكَتْ: أَحْضَكِ رَسُولَ اللَّهِ رضي الله عنه بِحَدِيثِ دُونِنَا، ثُمَّ تَبَكَّيْنِ؟ وَسَأَلْتُهَا عَمَّا قَالَ، فَقَالَتْ: مَا كُنْتُ لِأَفْشِي سِرَّ رَسُولِ اللَّهِ رضي الله عنه، حَتَّى إِذَا قُبِضَ سَأَلْتُهَا عَمَّا قَالَ، فَقَالَتْ: إِنَّهُ كَانَ يُحَدِّثُنِي، «أَنَّ جِبْرَائِيلَ كَانَ يُعَارِضُهُ بِالْقُرْآنِ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً، وَأَنَّهُ عَارَضَهُ بِهِ الْعَامَ مَرَّتَيْنِ، وَلَا أَرَانِي إِلَّا قَدْ حَضَرَ أَجْلِي، وَأَنَّكَ أَوْلُ أَهْلِي لِحُوقَايَ، وَنِعْمَ السَّلْفُ أَنَا لَكَ» فَبَكَيْتُ، ثُمَّ إِنَّهُ سَارَنِي فَقَالَ: «أَلَا تَرْضَيْنَ أَنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ، أَوْ نِسَاءِ هَذِهِ الْأُمَّةِ؟» فَضَحِكْتُ لِذَلِكَ^(۱).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لئی: هه موو هاوسه رانی پیغه مبهر رضي الله عنها کویبونه وه وه موویان ناماده بوون، ئنجا فاتیمه رضي الله عنها هات، رویشتنه که ی هه وه کو رویشتنی پیغه مبهری خوا رضي الله عنها وا بوو، جا پیغه مبهر رضي الله عنها فه رموو: کچه که م به خیر بی، پاشان له لای چه پی خوی داینشاندا، پاشان به چریه قسه یه کی پیگوت، ئنجا فاتیمه گریا، پاشان چریه یه کی تری پیگوت، فاتیمه ش رضي الله عنها پیکه نی، منیش گوتم: چی توی گریاندا؟ گوتی: بوم نه هاتوو نهینی پیغه مبهری خوا رضي الله عنها بدریکتم و بلاوی بکه مه وه، گوتم: هه رگیز نه مبینوه وه که وه روژه که دلخوش بوون هینده نریک بیت له دلته نگی، جا کاتی گریا پیم گوت: ئایا پیغه مبهری خوا رضي الله عنها توی تاییه ت کرد به وه ی که قسه یه کت بیلی

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۲۸۵ و ۶۲۸۶، ومسلم: ۲۴۵۰/۹۸.

جگه له ئیمه که چی ده گریه ی؟ وه پرسیارم کرد له وه ی که پیی فهرموو، گوتی: بۆم نیه نهینی پیغه مبهری خوا ﷺ بلاوبکه مه وه، تا کو پیغه مبهر ﷺ وه فاتی فهرموو، نه و جار لیم پرسی له و شته ی که پیی فهرموو، گوتی: پیی راگه یاندم هه موو سائیک جیبریل یه ک جار قورئانی هه موو پین ده خوئندمه وه، به لام نه و سال دوو جار بۆی پانواندم، وه پیم وایه که کاتی مردنم نزیک بۆته وه، وه تو یه که م که سی که له دوای خۆم به من ده گه ی، وه باشترین پیشره وم بۆ تو، منیش گریام، پاشان پیی فهرموو: ئایا پازی نیت به وه ی که گه وه ی هه موو ئافره تانی به هه شت بیت، یان (گوتی): ئافره تانی نه و ئوممه ته، منیش به و هه و آله (دلخۆش بووم) پیکه نیم.

۱۶۲۲- عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ رضی اللہ عنہا: «مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشَدَّ عَلَيْهِ الْوَجَعُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ»^(۱).

واته: مه سروق، ده لی: عایشه رضی اللہ عنہا گوتویه تی: هیچ که سیکم نه بینوه که نازاری نه خۆشییه که ی توندتر بی له پیغه مبهری خوا ﷺ.

۱۶۲۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يَمُوتُ وَعِنْدَهُ قَدَحٌ فِيهِ مَاءٌ، فَيُدْخِلُ يَدَهُ فِي الْقَدَحِ، ثُمَّ يَمْسَحُ وَجْهَهُ بِالْمَاءِ ثُمَّ يَقُولُ «اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى سَكَرَاتِ الْمَوْتِ»^(۲).

واته: عایشه رضی اللہ عنہا ده لی: پیغه مبهری خوام ﷺ له کاتی سه ره مه رگدا بینی، تاسیک ناوی له لابوو، جا دهستی ده خسته ناو تاسه ئاوه که، پاشان دهم و چاوی پین مه سح ده کرد (دهستی به دهم و چاویدا ده هینا) پاشان ده یفه رموو: خوایه تو یارمه تیم به ی له سه ر نازار و ناره چه تییه کانی مردن.

۱۶۲۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: آخِرُ نَظْرَةٍ نَظَرْتُهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، «كَشَفَ السَّتَارَةَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ فَنَظَرْتُ إِلَى وَجْهِهِ، كَأَنَّهُ وَرَقَةٌ مُصْحَفٍ، وَالنَّاسُ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ فِي الصَّلَاةِ، فَأَرَادَ أَنْ يَتَحَرَّكَ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ أَنْ ائْبُتْ، وَأَلْفَى السَّجْفَ، وَمَاتَ فِي آخِرِ ذَلِكَ الْيَوْمِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۶۴۶، ومسلم: ۲۵۷۰، والترمذي: ۲۳۹۷.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۹۷۸.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۸۰، ومسلم: ۴۱۹، والنسائي: ۱۸۳۱.

واتە: ئەنەسى كۆرى مالىك ﷺ دەلى: كۆتا جار كە تەماشای پىغەمبەرى خوام ﷺ كرد (ئەوكاتە بوو كە) پەردەكەى لادابوو پۆژى دوو شەممە، منىش تەماشای پوخسارىم كرد هەروەكو پەپەى قورئان وابوو (لە جوانى و درەوشاوه بیدا)، خەلكىش لە دواى ئەبو بەكر نوێژيان دە كرد، (ئەبو بەكر ﷺ) وىستى بچولئى (جىگا چۆل بكات بۆ پىغەمبەر ﷺ) ئەوىش ئاماژەى بۆ كرد، كە لە شوئىنى خۆت بە، ئنجا پەردەكەى داداىهوه، وه لە كۆتابى ئەو پۆژەدا وهفاتی كرد.

١٦٢٥- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ فِي مَرَضِهِ الَّذِي تُوُفِّيَ فِيهِ: «الصَّلَاةُ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ» فَمَا زَالَ يَقُولُهَا، حَتَّى مَا يَفِيضُ بِهَا لِسَانُهُ^(١).

واتە: ئوممو سەلەمە ﷺ دەگىرئەتەوه، پىغەمبەرى خوا ﷺ لە نەخۆشى وهفات كردنەكەیدا فەرمووى: ئاگاتان لە نوێژەكانتان بچ و بەزايەيان مەدەن، وه ئاگاتان لە سەرۆت و سامانتان بچ و زەكاتى لىبەن، (بەو شىوه ئەم فەرموودەيه شەرح كراوه، تاكو هاوتەرىب بىت لە گەل دواندى قورئان كە هەمىشە نوێژ و زەكات بە دواى يەكدان، وه هەندىكىتر دەلین: مەبەستى بچ لە بەندە و كەنیزەكە، كە فەرمانى كردوه بە چاودىرى كردنيان)، هەتاكو زمانى گەر بەردەوام ئەوهى دووبارە كردەوه.

١٦٢٦- عَنِ الْأَسْوَدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: ذَكَرُوا عِنْدَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ عَلِيًّا كَانَ وَصِيًّا، فَقَالَتْ: «مَتَى أَوْصَى إِلَيْهِ؟ فَلَقَدْ كُنْتُ مُسْنِدَتَهُ إِلَى صَدْرِي، أَوْ إِلَى حَجْرِي، فَدَعَا بِطَسْتٍ، فَلَقَدْ انْحَنَّتْ فِي حَجْرِي، فَمَاتَ، وَمَا شَعَرْتُ بِهِ، فَمَتَى أَوْصَى ﷺ؟»^(٢).

واتە: ئەسود ﷺ دەلى: لە لای عائىشه ﷺ باسى ئەوه كرا كە عەلى وهسىهتى بۆ كراوه، ئەوىش گوتى: چ كاتىك وهسىهتى بۆ كراوه؟ ئى خو (پىغەمبەر ﷺ) پالى بە سنگى منەوه دابوو، يان سەرى لەسەر كۆشى من بوو، ئنجا داواى تاسىكى كرد، لەراستیدا لە كۆشى مندا سارد بۆوه و شل بوو، ئنجا وهفاتی كرد، وه من هەستم پىنەكردوه و نەمزانيوه، كەواتە كەى وهسىهتى كردوه؟

(١) صحيح لغيره.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٢٧٤١، ومسلم: ١٦٣٦، والنسائي: ٣٣ و ٣٦٢٤..

بابهت: مردن و ناشتنى پیغمبهرى خوا

۱۶۲۷- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: لَمَّا فُيِّضَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَأَبُو بَكْرٍ عِنْدَ امْرَأَتِهِ، ابْنَةُ خَارِجَةَ بِالْعَوَالِي، فَجَعَلُوا يَقُولُونَ، لَمْ يَمِتِ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، إِنَّمَا هُوَ بَعْضُ مَا كَانَ يَأْخُذُهُ عِنْدَ الْوَحْيِ، فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ، فَكَشَفَ عَنْ وَجْهِهِ وَقَبَلَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَقَالَ: «أَنْتَ أَكْرَمُ عَلَى اللَّهِ أَنْ تُمِيتَكَ مَرَّتَيْنِ، قَدْ وَاللَّهِ مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم»، وَعَمَّرُ فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ يَقُولُ: وَاللَّهِ مَا مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَلَا يَمُوتُ حَتَّى يَقْطَعَ أَيْدِي أَنْاسٍ مِنَ الْمُتَافِقِينَ كَثِيرٍ وَأَرْجُلَهُمْ، فَقَامَ أَبُو بَكْرٍ، فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ فَقَالَ: مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ حَيٌّ لَمْ يَمُتْ، وَمَنْ كَانَ يَعْبُدُ مُحَمَّدًا فَإِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ مَاتَ: ﴿ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ ﴾ آل عمران، قَالَ عُمَرُ: فَلَكُنَّا نِي لَمْ أَفْرَأَهَا إِلَّا يَوْمَئِذٍ ^(١).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: كاتى پیغمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم گیانى كيشرا، نه بو به كر صلى الله عليه وسلم لای ژنه كه ی بوو كه كچی خاريجه بوو له دهره وهی مهدينه، جا هاوه لان ده يانگوت: پیغمبهر صلى الله عليه وسلم نه مردوو، به لكو نه وه نهو حاله ته ی به سهردا هاتوو كه له كاتى دابه زینى وه حيدا به سهریدا ده هات، نجا نه بو به كر صلى الله عليه وسلم هات و پوخسارى پیغمبهرى صلى الله عليه وسلم به دهر خست و نیوانى چاوه كانى ماچ كرد و گوتى: تو زور له وه به پریزتری له لای خوا كه دوو جار بتمرنی (مه به سستی قسه ی هاوه لان بوو)، بیگومان سویند به خوا پیغمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم وه فاتى كردوه، وه عومهر صلى الله عليه وسلم له گوشه یه كى مزگهوت ده یگوت: سویند به خوا، پیغمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم نه مردوو، وه ناشمرى تاكو ده ست و پیى خه لكیكى زور له دوو پرووه كان نه پری، (مه به سستی نه وه بوو كه هق و به تال به ته واوی له یه ك جیاده كاته وه جا وه فات ده كات)، نجا نه بو به كر رویشته سهر مینه ر و گوتى: ههر كه سیك خوا ده په رستی، خوا هه همیشه زیندوو و نامرى، وه نه وه ی كه موحه ممه د صلى الله عليه وسلم ده په رستی، بیگومان موحه ممه د صلى الله عليه وسلم وه فاتى كرد (نجا نهو ثایه ته ی خوینده وه): ﴿ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ ﴾ آل عمران،

(١) صحیح دون جمله الوحي. أخرجه البخاري: ١٢٤١ و ١٢٤٢.

واته: (موحه ممه د ﷺ) ته نها پیغه مبه ریکه (نهر نیه) بیگومان له پیش نهو پیغه مبه رانی تر رابوردون جا نایا نه گهر وه فاتی کرد یان کوژرا ده گهر پته وه بو دواوهی خو تان (پاشگه ز ده بنه وه) هر کهس هه لگه پته وه بو دواوهی خو ی (بو بت په رستی) نه وه هه رگیز (نهو کهسه) هیچ زیانیک ناگه یه نیت به خوا وه به زووی خوا پاداشتی سوپاس گوزاران ده داته وه، عومهر گوتی: پیم ابو تا تا کو نهو پرژه نه م نایه ته م نه خو یند بو ویه وه.

۱۶۲۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَمَّا أَرَادُوا أَنْ يَخْفِرُوا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، بَعَثُوا إِلَى أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ الْجَرَّاحِ، وَكَانَ يَضْرَحُ كَضْرِيحِ أَهْلِ مَكَّةَ، وَبَعَثُوا إِلَى أَبِي طَلْحَةَ وَكَانَ هُوَ الَّذِي يَخْفِرُ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ، وَكَانَ يَلْحَدُ، فَبَعَثُوا إِلَيْهِمَا رَسُولَيْنِ، فَقَالُوا: اللَّهُمَّ خِرْ لِرَسُولِكَ، فَوَجَدُوا أَبَا طَلْحَةَ، فَجَاءَ بِهِ، وَلَمْ يُوَجِدْ أَبُو عُبَيْدَةَ، فَלَحَدَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: فَلَمَّا فَرَعُوا مِنْ جِهَارِهِ يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ، وَضَعَ عَلَى سَرِيرِهِ فِي بَيْتِهِ، ثُمَّ دَخَلَ النَّاسُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَرْسَالًا يُصَلُّونَ عَلَيْهِ، حَتَّى إِذَا فَرَعُوا أَدْخَلُوا النِّسَاءَ، حَتَّى إِذَا فَرَعُوا أَدْخَلُوا الصَّبِيَّانَ، وَلَمْ يَوْمِ النَّاسِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَحَدٌ، لَقَدْ اخْتَلَفَ الْمُسْلِمُونَ فِي الْمَكَانِ الَّذِي يُحْفَرُ لَهُ، فَقَالَ قَائِلُونَ: يُدْفَنُ فِي مَسْجِدِهِ، وَقَالَ قَائِلُونَ: يُدْفَنُ مَعَ أَصْحَابِهِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَا قُبِضَ نَبِيٌّ إِلَّا دُفِنَ حَيْثُ يُقْبَضُ» قَالَ: فَرَفَعُوا فِرَاشَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الَّذِي تُوفِّيَ عَلَيْهِ، فَحَفَرُوا لَهُ، ثُمَّ دُفِنَ ﷺ، وَسَطَ اللَّيْلِ مِنْ لَيْلَةِ الْأَرْبَعَاءِ، وَنَزَلَ فِي حُفْرَتِهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، وَالْفَضْلُ بْنُ الْعَبَّاسِ، وَقَتْمُ أَخُوهُ وَشُقْرَانُ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَقَالَ: أَوْسُ بْنُ خُوَيْلٍ وَهُوَ أَبُو لَيْلَى، لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ: أَنْشُدَكَ اللَّهَ وَحَظَّنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ لَهُ عَلِيُّ: انْزِلْ، وَكَانَ شُقْرَانُ مَوْلَاهُ، أَخَذَ قَطِيفَةً كَانَتْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَلْبَسُهَا، فَدَفَنَهَا فِي الْقَبْرِ وَقَالَ: وَاللَّهِ لَا يَلْبَسُهَا أَحَدٌ بَعْدَكَ أَبَدًا، فَدُفِنَتْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ.^(۱)

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده لی: کاتیک که ویستیان گوړی پیغه مبه ری خوا ﷺ هه لکه نن به دوا ی نه بو عوبه یده ی کوړی جه پرا حیاندا نارد، که له سهر شیوازی خه لکی مه ککه گوړی هه لده که ند، هه روه ها به دوا ی نه بو ته لحه شیاندا نارد، که نهو بو خه لکی مه دینه به لا گوړ گوړی هه لده که ند، جا دوو نیردراویان بو لایان نارد، ئنجا گوتیان: خوا یه بو خو ت (یه کیک لهو دووانه) بو پیغه مبه ره که ت هه لبر تره، جا نه بو ته لحه یان ده سته که وت و هینایان، نه بو عوبه یده یان ده ست نه که وت، بو یه به لا گوړ

(۱) ضعیف، لکن قصة الشقاق واللحد ثابتة.

گۆری پیغمبهری خویان ﷺ هه لکه‌ند، راوی ده‌لی: کاتیک له رۆژی سی شهممه له ئاماده کردنی بوونه‌وه، له ماله‌که‌ی خۆی له‌سه‌ر جیگا‌که‌ی خویان دانا، پاشان پۆل پۆل خه‌لک ده‌هاتن و نوێزیان له‌سه‌ر پیغمبهری خوا ﷺ ده‌کرد، هه‌تا پیاوه‌کان ته‌واو بوون، ئه‌وجار ئافره‌تان هاتن، که ئه‌وانیش ته‌واو بوون ئه‌وجار مندا‌لان هاتن، وه‌ که‌س پيشنوێزی بۆ نوێزکردن له‌سه‌ر پیغمبهر ﷺ نه‌کرد، جا مسو‌ل‌انان له‌سه‌ر شوینی ناشتنی پیغمبهر ﷺ که‌وتنه‌ راجیایی، هه‌ندیک گوتیان: له‌ ناو مزگه‌وته‌که‌ی بنی‌زری، هه‌ندیکیش گوتیان: له‌ گه‌ل هاوه‌له‌کانی بنی‌زری، ئنجا ئه‌بو به‌کر گوتی: بێگومان من گویم له‌ پیغمبهری خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: هه‌ر پیغمبهریک وه‌فاتی کردبیت بێگومان هه‌ر له‌و شوینه‌ نێزراوه‌ که وه‌فاتی تیدا کردوه، راوی گوتی: جا ئه‌و پێخه‌فه‌ی که پیغمبهری خوا ﷺ وه‌فاتی تیدا کردبوو هه‌لیانگرت و هه‌ر له‌و شوینه‌ گۆریان بۆ هه‌لکه‌ند، پاشان له‌ ناوه‌راستی شه‌وی چوار شهممه‌ ناشتیا، کاتی ناشتنه‌که‌ عه‌لی کوپری ئه‌بو تالیب و فه‌زلی کوپری عه‌بیاس و قوسه‌می برای فه‌زله‌ و شوپرانی خزمه‌تکاری پیغمبهری خوا ﷺ دابه‌زینه‌ ناو گۆره‌که‌ی، وه‌ ئه‌وسی کوپری خه‌ول که ئه‌بو له‌یلایه‌ به‌ عه‌لی کوپری ئه‌بو تالیبی گوت: سویندت ده‌ده‌م به‌ خوا، ئیمه‌ش له‌ به‌ره‌که‌تی پیغمبهری خوا ﷺ بیه‌ش مه‌که، عه‌لی پێی گوت: دابه‌زه (بۆ ناو گۆره‌که‌)، جا شوپران که خزمه‌تکاری پیغمبهر ﷺ بوو، پارچه‌ پۆشاکیکی هینا، که پیغمبهری خوا ﷺ له‌به‌ری ده‌کرد له‌ ناو گۆره‌که‌دا ئه‌ویشی ناشت و گوتی: سویندت به‌ خوا هه‌رگیز دوا‌ی تو که‌سی تر له‌به‌ری ناکات، بۆیه له‌ گه‌ل پیغمبهری خوا ﷺ ناشتی.

١٦٢٩- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: لَمَّا وَجَدَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ كَرْبِ الْمَوْتِ مَا وَجَدَ، قَالَتْ: فَاطِمَةُ وَابْنُ كَرْبِ أَبَتَاهُ، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «لَا كَرْبَ عَلَيَّ أَبَدًا بَعْدَ الْيَوْمِ، إِنَّهُ قَدْ حَضَرَ مِنْ أَيْبِكِ مَا لَيْسَ بِتَارِكٍ مِنْهُ أَحَدًا، الْمَوْفَاةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(١).

واته: نه نه سې کورې مالیک ﷺ ده لې: کاتې که پڼغه مبهري خوا ﷺ تووشې ناخوشې و تازاری مردن بوو له وهی که تووشې بوو، فاتیمه گوتې: وای بوو نه و نارپه حه تیه ی که تووشې باوکم بووه، ئنجا پڼغه مبهري خوا ﷺ فهرمووی: له مړو به ولاره تازار و نارپه حه تی له سهر باوکت نامینې، له راستیدا نه و شته ناماده ی به رده می باوکت که هیچ که س به جې ناهیلې که گه یشته به رژی قیامت.

۱۶۳۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «قَالَتْ لِي فَاطِمَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: يَا أَنَسُ، كَيْفَ سَخَتْ أَنْفُسُكُمْ أَنْ تَخُونُوا التَّرَابَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟»^(۱).

واته: نه نه سې کورې مالیک ﷺ ده لې: فاتیمه ﷺ پتی گوتم: نه ی نه نه س، چوڼ توانیتان و دهستان رویشت که خو ل بکن به سهر (لاشه ی) پڼغه مبهري خوادا ﷺ (له کاتې ناشتیدا)؟

۱۶۳۰م- وَحَدَّثَنَا ثَابِتٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: حِينَ قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، «وَأَبْتَاهُ، إِلَى جِبْرَائِيلَ أَنْعَاهُ، وَأَبْتَاهُ، مِنْ رَبِّهِ مَا أَدْنَاهُ، وَأَبْتَاهُ، جَنَّةُ الْفِرْدَوْسِ مَاوَاهُ، وَأَبْتَاهُ أَجَابَ رَبًّا دَعَاهُ» قَالَ حَمَادٌ قَرَأْتُ ثَابِتًا حِينَ حَدَّثَ بِهَذَا الْحَدِيثِ بَكَى حَتَّى رَأَيْتُ أَضْلَاعَهُ تَخْتَلِفُ^(۲).

واته: ههروه ها سابت ﷺ له نه نه سه وه ﷺ بو ی گپراينه وه، که کاتې پڼغه مبهري خوا ﷺ وه فاتې کرد، فاتیمه ﷺ (به هپواشی و نارامی) هاواری کرد نای باوکه هه والی مردنت به جبریل ده گه یه نین، نای باوکه چهند له پهروه ردگاری نریک بوویه وه، وای باوکه به هه شتی فیرده وس شوینی تویه، وای باوکه وه لامي پهروه ردگاری داوه کاتې بانگی کرد. حه مهاد ده لې: بینیم سابت که نه وه وه والی گپرایه وه به جوړنک گریا تا کو په راسوه کانی له یه ک جیاواز بوون.

۱۶۳۱- عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «لَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الَّذِي دَخَلَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَدِينَةَ أَضَاءَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ، فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الَّذِي مَاتَ فِيهِ أَظْلَمَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ، وَمَا نَفَضْنَا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ الْأَيْدِي حَتَّى أَنْكُرْنَا قُلُوبَنَا»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۴۶۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۴۶۲.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۳۶۱۸.

واته: نه نه س ﷺ ده لئ: له و پوژده دا که پیغه مبهری خوا ﷺ ته شریفی هاته ناو مه دینه هموو شتیک به هاتنی پرووناک بوو دره و شایه وه، ئنجا له و پوژده وه که تئیدا وه فاتی کرد هموو شتیک تاریک بوو، وه له ناشتنی پیغه مبهر ﷺ نه بووینه وه که دلّه کان گوران و وه ک پیشوو نه مان.

۱۶۳۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ، قَالَ: «كُنَّا نَتَّقِي الْكَلَامَ وَالْإِنْسَاطَ إِلَى نِسَائِنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؛ مَخَافَةَ أَنْ يُنْزَلَ فِيْنَا الْقُرْآنُ، فَلَمَّا مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ تَكَلَّمْنَا»^(۱).

واته: ئینوو عومەر ﷺ ده لئ: له سه رده می پیغه مبهری خوا دا ﷺ خو مان ده پاراست هه تا له زور قسه کردن له گه ل خیزانه کانمان، له ترسی ئه وه ی نه با دا قورئان ده رباره مان دابه زئ، جا کاتیک که وه فاتی کرد قسه مان کرد.

۱۶۳۳- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ ﷺ، قَالَ: «كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَإِمَامًا وَجْهَنَا وَاحِدٌ، فَلَمَّا قُبِضَ نَظَرْنَا هَكَذَا وَهَكَذَا»^(۲).

واته: ئوبه ی کوری که عب ﷺ ده لئ: ئیمه که له گه ل پیغه مبهری خوا دا ﷺ بووین هه موومان پروومان له به ک مه به ست بوو، جا کاتیک که وه فاتی کرد پروومان کرده ئه وه و ئه وه (واته: هه بوو پرووی کرده ئاخیره ت و هه بوو پرووی ده کرده دنیا و .... به م شیوه).

۱۶۳۴- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ بِنْتِ أَبِي أُمَيَّةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ النَّاسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، إِذَا قَامَ الْمُصَلِّيُ يُصَلِّي، لَمْ يَعُدْ بَصْرُ أَحَدِهِمْ مَوْضِعَ قَدَمَيْهِ، فَلَمَّا تُوِّفِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَكَانَ النَّاسُ إِذَا قَامَ أَحَدُهُمْ يُصَلِّي، لَمْ يَعُدْ بَصْرُ أَحَدِهِمْ مَوْضِعَ جَبِينِهِ، فَتُوِّفِيَ أَبُو بَكْرٍ وَكَانَ عُمَرُ، فَكَانَ النَّاسُ إِذَا قَامَ أَحَدُهُمْ يُصَلِّي، لَمْ يَعُدْ بَصْرُ أَحَدِهِمْ مَوْضِعَ الْقِبْلَةِ، وَكَانَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ، فَكَانَتْ الْفِتْنَةُ، فَتَلَفَّتِ النَّاسُ يَمِينًا وَشِمَالًا»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۱۸۷.

(۲) صحیح إن كان الحسن سمعه من أبي أو ممن حدث عنه.

(۳) ضعيف.

واته: نومو سه له مهی کچی نه بو نومه ییه ﷺ خیزانی پیغه مبهری ﷺ ده لی: خه لکی له سه رده می پیغه مبهری خوادا ﷺ کاتی نوژخوین نوژی ده کرد، ته نها ته ماشای جیگا پیغه کانی خویان ده کرد و زیاترنا، کاتی که پیغه مبهری خوا ﷺ وه فاتی کرد خه لکی کاتی یه کیکیان نوژی ده کرد ته ماشا کرده که ی سنووری شوینی ناوچه وانی (جیی سوجده ی) نه ده به زاند، ئنجا نه بو به کر وه فاتی کرد، وه عومهر هات، ئنجا خه لکی نه گهر یه کیک نوژی بگرد بایه ته ماشا کرده که ی له سنوری قبیله ده رنه ده چوو، وه کاتی عوسمانی کوری عه ففان هات ئیتر فیتنه ش روویدا و خه لکی به راست و چه پدا ناوری ده دایه وه (مه بهستی نه وه یه که خشوع و ئیخلاص ورده ورده نه ما و که می کرد).

۱۶۳۵- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لِعُمَرَ: انْطَلِقْ بِنَا إِلَى أُمِّ أَيْمَنَ نَزُورُهَا، كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَزُورُهَا، قَالَ: فَلَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَيْهَا بَكْتُ، فَقَالَ لَهَا: مَا يُبْكِيكِ؟ فَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِرَسُولِهِ، قَالَتْ: «إِنِّي لَأَعْلَمُ أَنَّ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِرَسُولِهِ، وَلَكِنْ أَبْكِي لِأَنَّ الْوَحْيَ قَدْ انْقَطَعَ مِنَ السَّمَاءِ» قَالَ: فَهَيَّجَتْهُمَا عَلَى الْبُكَاءِ، فَجَعَلَا يَبْكِيَانِ مَعَهَا^(۱).

واته: نه نه س ﷺ ده لی: له دوا ی وه فاتی پیغه مبهری خوا ﷺ نه بو به کر به عومهری گوت: پرۆ با بچین سه ردانی نومو نه یمن بکه ین، ههر وه کو چۆن پیغه مبهری خوا ﷺ سه ردانی ده کرد، ده لی: کاتیک گه یشتینه لای گریا، گوتیان: بو ده گری؟ خو نه وه ی که له لای خوا یه باشتره بو پیغه مبهری خوا ﷺ، گوتی: منیش ده زانم نه وه ی که له لای خوا یه باشتره بو پیغه مبهره که ی ﷺ، به لام بو پچرانی وه حی له ئاسانه وه ده گریم، گوتی: به هو ی نه وه وه هه ردووکیانی گریاند، ئیتر وایان کرد که هه ردووکیان له گه لیدا گریان.

۱۶۳۶- عَنْ أَوْسِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ النُّفْحَةُ، وَفِيهِ الصَّعْقَةُ، فَأَكْثَرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ» فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تُعْرَضُ صَلَاتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرِمْتَ - يَعْنِي - بَلِيَّتَ، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيَّ الْأَرْضَ أَنْ تَأْكُلَ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۴۵۴.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۰۴۷ و ۱۵۳۱، والنسائي: ۱۳۷۴.

واته: ئەوسى كۆرى ئەوس ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويه تى: له باشتىن رۆژە كانتان رۆژى جومعه يه، لهو رۆژەدا تاييدا ئادەم دروستكرا، وه لهو رۆژەدا به پراستى كۆتايى دونيا دەبىت، وه لهو رۆژەدا دەمرن، كهواته زۆرتىن سه لاوات له سەر من لىبەن لهو رۆژەدا، چونكه بىگومان سه لاواته كاتنام پيشانده درى، ئنجا پياويك گوتى: ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ چۆن چۆنى سه لاواته كانمان به تو دەگات كاتىك كه لاشه نامىنى و شى دەبىتە وه؟ -واته: دەبىتە خۆل- فەرمووى: بىگومان خوا قەدەغەى كرده له سەر زهوى كه لاشه ي پىغەمبەران بخوات.

١٦٣٧- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «أَكْثَرُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ؛ فَإِنَّهُ مَشْهُودٌ، تَشْهَدُهُ الْمَلَائِكَةُ، وَإِنَّ أَحَدًا لَنْ يُصَلِّيَ عَلَيَّ، إِلَّا عَرِضْتُ عَلَيَّ صَلَاتَهُ، حَتَّى يَفْرُغَ مِنْهَا» قَالَ: قُلْتُ: وَبَعْدَ الْمَوْتِ؟ قَالَ: «وَبَعْدَ الْمَوْتِ، إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَنْ تَأْكُلَ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ، فَنَبِيُّ اللَّهِ حَيٌّ يُرْزَقُ»^(١).

واته: ئەبو دەرداء ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووى: زۆرتىن سه لاواتم له سەر بدن له رۆژى جومعه دا، چونكه فريشته كان ئاگادارى دەبن و دەيزانن، هيج به كىكتان نيه كه سه لاوتم له سەر بدات مسوگەر بۆم راده نوينى و پيمده گات ههتا له سه لاواته كه دەبىتە وه، گوتم: دواى مردنیش؟ فەرمووى: دواى مردنیش، بىگومان خوا قەدەغەى كرده كه زهوى جهسته و لاشه ي پىغەمبەران بخوات، پىغەمبەرى خوا ﷺ زىندوووه و (له لايەن خواوه) رۆزى پىدە درى.

(١) ضعيف، لكن غالبه فيما قبله.

پہرتووکى

رۆژوو

کتاب الصيام

بابەت: ئەوهی هاتوه دەر بارهی گهورهی رۆزوو

۱۶۳۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلْ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ، الْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضَعْفٍ إِلَى مَا شَاءَ اللَّهُ، يَقُولُ اللَّهُ: إِلَّا الصَّوْمَ؛ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، يَدْعُ شَهْوَتَهُ وَطَعَامَهُ مِنْ أَجْلِي، لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ: فَرْحَةٌ عِنْدَ فِطْرِهِ، وَفَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ. وَلِخُلُوفٍ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ»^(۱).

واته: ئەبو هورەپرە رضي الله عنه دەئێ: پێغه مبهری خوا ﷺ فەرموو یه تی: هه موو کرده وه (چاکه کانی) ئاده میزاد پاداشتیان به به رانبهر دەر یته وه، یه ک به ده هه تا یه ک به چه وت سه د به رانبهر، ئەوه نده ی خوا ویستی له سه ر بی، خوا ده فەرموی: جگه له رۆزوو، چونکه رۆزوو بۆ منه و هه ر خۆشم پاداشتی (رۆزووه وان) ده ده مه وه، له به ر مندا واز له خواردن و خواردنه وه و ئاره زووی دینی، رۆزووان دوو جار دلێ خۆش ده بی: یه که میان: کاتی رۆزووه که ی ده شکینی، دووه میان: کاتی ده گات به دیداری په روه ر دگاری (چونکه به رۆزووه که ی فەرمانی خوای به جیهیناوه)، وه سویند به خوا بۆنی ده می رۆزووه وان لای خوا له بۆنی میسک خۆشتره.

۱۶۳۹- عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ رضي الله عنه، أَنَّ مُطَرِّفًا، مِنْ بَنِي عَامِرِ بْنِ صَعَصَعَةَ، حَدَّثَهُ أَنَّ عُمَانَ بْنَ أَبِي الْعَاصِ الثَّقَفِيَّ دَعَا لَهُ بِلَبَنِ يَسْقِيهِ، فَقَالَ: مُطَرِّفٌ: إِنِّي صَائِمٌ، فَقَالَ عُمَانُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «الصَّيَامُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ، كَجُنَّةِ أَحَدِكُمْ مِنَ الْقِتَالِ»^(۲).

واته: سه عیدی کوری ئەبو هیند رضي الله عنه ده گێر یته وه، موته رپر یف له به نو عامیری کوری سه عسه وه بۆی گێرا وه ته وه، عوسانی کوری ئەبو عاص داوای کرد شیر بۆ موته رپر یف بینن بۆ ئەوه ی بیخواته وه، موته رپر یفیش گوتی: من به رۆزووم، جا عوسان گوتی: گویم له پێغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: رۆزوو قه لغانه له ئاگر، هه روه کو قه لغان و په ناگه ی یه کیکتانه له جه نگدا.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۹۴، ومسلم: ۱۱۵۱، والترمذي: ۷۶۴، والنسائي: ۲۲۱۴_۲۲۱۹.

(۲) صحیح. أخرجه النسائي: ۲۲۳۰ و ۲۲۳۱ و ۲۲۳۲ مرسلًا.

۱۶۴۰- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرَّيَّانُ، يُدْعَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ: يُقَالُ: أَيُّنَ الصَّائِمُونَ؟ فَمَنْ كَانَ مِنَ الصَّائِمِينَ دَخَلَهُ، وَمَنْ دَخَلَهُ لَمْ يَظْمَأْ أَبَدًا»^(۱).

واته: سه‌لی کوری س‌عد رضي الله عنه ده‌گیریت‌ه‌وه، پیغه‌م‌به‌ری صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: به‌راستی به‌ه‌شت ده‌رگایه‌کی هه‌یه‌ پیی ده‌گوتری: په‌ییان، له‌ پوژی دواییدا بانگه‌واز ده‌کری و ده‌گوتری: کوان پوژوو‌ه‌وانان؟ جا‌ئه‌وه‌ی که له‌ پوژوو‌ه‌وانان بی، له‌و ده‌رگایه‌وه ده‌چیت‌ه‌ ناو به‌ه‌شت، وه‌ هه‌ر که‌سیک له‌و ده‌رگایه‌وه به‌چیت‌ه‌ ناو به‌ه‌شت هه‌رگیز هه‌ست به‌ تینه‌وتی ناکاته‌وه.

بابه‌ت: ئه‌وه‌ی هاتوه‌ ده‌رباره‌ی گه‌وره‌ی مانگی په‌مه‌زان

۱۶۴۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»^(۲).

واته: ئه‌بو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌م‌به‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک مانگی په‌مه‌زان به‌پوژوو‌ بیت، به‌ جوړیک بروای پي بیت و چاوه‌پروانی پاداشت بیت، له‌ گونا‌هه‌کانی رابردووی ده‌بوردری.

۱۶۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا كَانَتْ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ، صُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ، وَمَرَدَةُ الْجِنِّ، وَعَلِقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ، فَلَمْ يُفْتَحْ مِنْهَا بَابٌ، وَفُتِحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ، فَلَمْ يُغْلَقْ مِنْهَا بَابٌ، وَنَادَى مُتَادٍ: يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ أَقْبِلْ، وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصِرْ، وَلِلَّهِ عُتَقَاءُ مِنَ النَّارِ، وَذَلِكَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ»^(۳).

واته: ئه‌بو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌گیریت‌ه‌وه له‌ پیغه‌م‌به‌ری خواوه صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: کاتی به‌که‌م شه‌وی په‌مه‌زان دی، شه‌یتانه‌کان و جنوکه زیان‌به‌خشه‌کان زنجیر ده‌کړین و دوورده‌خرینه‌وه، وه‌ ده‌رگاکانی دوزه‌خ داده‌خرین و هېچ ده‌رگایه‌کیان ناکرینه‌وه، وه‌ هه‌روه‌ها ده‌رگاکانی به‌ه‌شت ده‌کړینه‌وه و هېچ ده‌رگایه‌کیان دانا‌خرینه‌وه، وه‌

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۹۶، ومسلم: ۱۱۵۲، والترمذي: ۷۶۵، والنسائي: ۲۲۳۶_۲۲۳۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۸، ومسلم: ۷۶۰.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۶۸۲ ودون قوله: «وَنَادَى مُتَادٍ...» البخاري: ۱۸۹۸، ومسلم: ۱۰۷۹، والنسائي:

بانگه‌واز کارنیک بانگه‌واز ده کات: ئه‌ی ئه‌و که سه‌ی به‌دوای چاکه‌دا ده‌گه‌پئی به‌ره‌و پیلای په‌مه‌زان وه‌ره، وه‌ ئه‌ی خراپه‌کاران واز به‌ینن، وه‌ خوا چه‌ندان که‌س له‌ ئاگر رزگار ده‌کات، وه‌ ئه‌وه‌ش له‌ هه‌موو شه‌وئکی په‌مه‌زاندای دووباره‌ ده‌بیته‌وه‌.

۱۶۴۳- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ لِلَّهِ عِنْدَ كُلِّ فِطْرِ عُتْقَاءَ، وَذَلِكَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ»^(۱).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: به‌راستی له‌ کاتی هه‌ر رۆژوو شکاندنی‌کدا خوای گه‌وره‌ چه‌ندان که‌س رزگار ده‌کات (له‌ ئاگری دۆزه‌خ)، وه‌ ئه‌وه‌ش له‌ هه‌موو شه‌وئکدا دووباره‌ ده‌بیته‌وه‌.

۱۶۴۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ دَخَلَ رَمَضَانَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ هَذَا الشَّهْرَ قَدْ حَضَرَكُمْ، وَفِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ، مَنْ حُرِمَهَا فَقَدْ حُرِمَ الْخَيْرَ كُلَّهُ، وَلَا يُحْرَمُ خَيْرَهَا إِلَّا مَحْرُومٌ»^(۲).

واته: ئه‌نه‌سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده‌لئ: چووینه‌ ناو مانگی په‌مه‌زان، جا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: به‌راستی ئه‌و مانگه‌ پیتان گه‌یشه‌وه‌، وه‌ شه‌وئکی تیدا به‌ که‌ خواپه‌رستی تیدا له‌ خواپه‌رستی هه‌زار مانگ خیری زیاتره، هه‌ر که‌سێک له‌ خیری ئه‌و شه‌وه‌ بیه‌ش بی، له‌ هه‌موو خیره‌که‌ی بیه‌ش بووه، وه‌ ته‌نها ئه‌و که‌سه‌ له‌ خیر و چاکه‌ی بیه‌ش ده‌کری که‌ هیچ‌ هه‌زی له‌ خۆشه‌ختی نیه‌.

بابه‌ت: ئه‌وه‌ی هاتوه‌ ده‌رباره‌ی رۆژی گومان (یوم الشک)

۱۶۴۵- عَنْ صَلَّةَ بْنِ زُفَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ عَمَّارٍ فِي الْيَوْمِ الَّذِي يُشَكُّ فِيهِ، فَأُتِيَ بِشَاةٍ، فَتَنَحَّى بَعْضُ الْقَوْمِ، فَقَالَ عَمَّارٌ: «مَنْ صَامَ هَذَا الْيَوْمَ فَقَدْ عَصَى أَبَا الْقَاسِمِ ﷺ»^(۳).

واته: صیله‌ی کوری زوفه‌ر رضی اللہ عنہ ده‌لئ: له‌ خزمه‌ت عه‌ماار بووین، له‌و رۆژه‌ی گومانی تیدا بوو، که‌ ئایا په‌مه‌زانه‌، یاخود نا، ئنجا مه‌رئکی برزاویان هینا، وه‌ هه‌ندی‌ک له‌

(۱) حسن صحیح.

(۲) حسن صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۳۳۴، والترمذي: ۶۸۶، والنسائي: ۲۱۸۸.

خەلكە كە كشانەوہ بو دواوہو نہیانخوارد (لەبەر ئەوہى بەرپۆژوو بوون)، جا عەمار گوتى: ھەر كەسىك لەو پۆژەدا بەرپۆژوو بێ سەرىنجى ئەبولقاسمى ﷺ كەردوہ.

١٦٤٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ تَعْجِيلِ صَوْمِ يَوْمِ قَبْلِ الرُّؤْيَةِ»^(١).

واتە: ئەبو ھورەيرە رەزى اللہ عنہ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ قەدەغەى كەردوہ كە پەلە بكرى لە بەرپۆژوو بوونى پۆژىك پيش ئەوہى مانگ بىنرى.

١٦٤٧- عَنِ الْقَاسِمِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّهُ سَمِعَ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ، قَبْلَ شَهْرِ رَمَضَانَ: «الصِّيَامُ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا، وَتَحَنُّنٌ مُتَقَدِّمُونَ، فَمَنْ شَاءَ فَلْيَتَقَدِّمْ، وَمَنْ شَاءَ فَلْيَتَأَخَّرْ»^(٢).

واتە: قاسمى كورى عەبدوپرەحمان دەگيرتتەوہ: كە گوئى لە موعاويەى كورى ئەبو سوفيان رەزى اللہ عنہ بووہ كە لەسەر مینبەر دەيگوت: پىغەمبەرى خوا ﷺ لەسەر مینبەر دەیفەرموو: پۆژووى پۆژى پيش مانگى رەمەزان ئاوا و ئاوايە، وە ئيمە لەو پۆژەدا بەرپۆژوو دەبين، جا ھەر كەس ويستى با بەرپۆژوو بى، وە ھەر كەس نہيوست با دواى بخات تاكو رەمەزان ديت.

بابەت: ئەوہى ھاتوہ دەربارەى

پەيوەستکردنى پۆژووى شەعبان بە رەمەزان

١٦٤٨- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يَصِلُ شَعْبَانَ بِرَمَضَانَ»^(٣).

واتە: ئوممو سەلەمە رەزى اللہ عنہا دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ مانگى شەعبانى دەگەياند بە مانگى رەمەزان (واتە: تەواوى ھەردوو مانگە كە بەرپۆژوو دەبوو).

١٦٤٩- عَنْ رَبِيعَةَ بِنِ الْغَزَّازِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّهُ سَأَلَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا عَنِ صِيَامِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: «كَانَ يَصُومُ شَعْبَانَ كُلَّهُ حَتَّى يَصِلَهُ بِرَمَضَانَ»^(٤).

(١) صحيح.

(٢) ضعيف.

(٣) صحيح. أخرجه أبو داود: ٢٣٣٦، والترمذي: ٧٣٦، والنسائي: ٢١٧٥ و ٢١٧٦ و ٢٣٥٢ و ٢٣٥٣.

(٤) صحيح. أخرجه أبو داود: ٢٤٣١، والترمذي: ٧٣٧، والنسائي: ٢٣٥٠، وانظر البخاري: ١٩٦٩، ومسلم: ١١٥٦.

واته: په بیعهی کوری غاز ده گیریتتهوه: که پرسیاری کردوه له عائشه رضی اللہ عنہا دهربارهی رۆزووی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہا، نه ویش گوتویه تی: هه موو (مانگی) شه عبان به رۆزوو ده بوو، تاوه کو ده یگه یانده وه به په مه زان.

بابهت: نهه ی کردن له رۆزووگرتنی پیش په مه زان، مه گهر که سیک پیشتر لهو رۆژه رۆزووی گرتبت

۱۶۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا تَقْدَمُوا صِيَامَ رَمَضَانَ بِيَوْمٍ وَلَا يَوْمَيْنِ، إِلَّا رَجُلٌ كَانَ يَصُومُ صَوْمًا فَيَصُومُهُ»^(۱).

واته: نه بو هور په پره رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فرموویه تی: به ک رۆژ، یان دوو رۆژ پیش په مه زان به رۆزوو مه بن، مه گهر که سیک که عاده تی وایه له رۆژه سوننه ته کاندایه به رۆزوو بووه و، نه و رۆژی پیش په مه زانیش بهر رۆزووه سوننه ته که که وتوه.

۱۶۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِذَا كَانَ النَّصْفُ مِنْ شَعْبَانَ فَلَا صَوْمَ حَتَّى يَجِيءَ رَمَضَانُ»^(۲).

واته: نه بو هور په پره رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فرموویه تی: نه گهر شه عبان که یشته نیوه ی، ئیتر رۆزوو گرتن نیه (به رۆزوو مه بن) تاوه کو په مه زان دی.

بابهت: نهوهی هاتوه دهربارهی شایه دی دان له سهر بینینی مانگی نویت (هیلالی په مه زان)

۱۶۵۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَ: أَبْصَرْتُ الْهِلَالَ اللَّيْلَةَ، فَقَالَ: «أَتَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَمَنْ يَا بِلَالُ فَأَذِّنْ فِي النَّاسِ أَنْ يَصُومُوا عِدًّا» قَالَ أَبُو عَلِيٍّ هَكَذَا رِوَايَةُ الْوَلِيدِ بْنِ أَبِي تَوْرٍ، وَالْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، وَرَوَاهُ حَمَادُ بْنُ سَلَمَةَ، فَلَمْ يَذْكُرِ ابْنُ عَبَّاسٍ، وَقَالَ: فَتَنَادَى أَنْ يَقُومُوا، وَأَنْ يَصُومُوا^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۱۴، ومسلم: ۱۰۸۲، وأبو داود: ۲۳۳۵، والترمذي: ۶۸۴ و ۶۸۵، والنسائي: ۲۱۷۳-۲۱۷۲.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۳۳۷، والترمذي: ۷۳۸.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۳۴۰، والترمذي: ۶۹۱، والنسائي: ۲۱۱۲ و ۲۱۱۳.

واته: ئىبنو عەبباس رضي الله عنه ده‌ئى: ده‌سته‌كيبه‌ك هاته خزمه‌تى پىغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم ئنجبا گوتى: ئەم شەو بە چاوى خۆم مانگم بينى، فەرمووى: ئايا شايدى دەدهى كه هه‌يچ په‌رستراوىك به هه‌ق نيه جگه له خوا، وه موحه‌مه‌د نىردراوى خوايه؟ گوتى: به‌ئى، فەرمووى: ئەى بىلال هه‌لسه له ناو خه‌لكى بانگه‌واز بكه به‌يانى به‌رۆژوو بن، ئەبو عەلى گوتى: رىوايه‌تى وه‌ليدى كورپى ئەبو سه‌وريش به‌و شىوه‌يه‌يه، وه هى حه‌سه‌نى كورپى عەليش، وه حه‌مه‌دى كورپى سه‌له‌مه‌ش گىراويه‌ته‌وه، وه باسى ئىبنو عەبباسى نه‌كردوه، وه گوتى: بانگه‌وازي كرد كه شه‌ونوئىز بكهن و به‌رۆژوو بن.

١٦٥٣- عَنْ أَبِي عَمْرِو بْنِ أَنَسٍ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُمُومَتِي، مِنَ الْأَنْصَارِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالُوا: أَعْمِيَ عَلَيْنَا هِلَالٌ شَوَالٍ، فَأَصْبَحْنَا صِيَامًا، فَجَاءَ رَكْبٌ مِنْ آخِرِ النَّهَارِ، فَشَهِدُوا عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُمْ رَأَوْا الْهِلَالَ بِالْأَمْسِ، «فَأَمَرَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يُفْطَرُوا، وَأَنْ يَخْرُجُوا إِلَى عِيدِهِمْ مِنَ الْعَدَةِ»^(١).

واته: ئەبو عومەبىرى كورپى ئەنه‌سى كورپى مالىك، ده‌ئى: مامه‌كانم له ئەنصار له هاوه‌لانى پىغه‌مبەرى خواوه صلى الله عليه وسلم بۆيان گىرامه‌وه كه گوتوويانه: نه‌مانتوانى مانگى شه‌وال ببينن له‌بەر ئەوهى ئاسان هه‌ور بوو، بۆيه به‌يانيه‌كه‌ى به‌رۆژوو بووين، جا له كۆتايى رۆژه‌كه‌دا كۆمه‌له‌ سوارىك هاتن و لای پىغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم شايد تىيان دا كه دوئى مانگيان ببينوه، بۆيه پىغه‌مبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رمانى كرد كه ئەو رۆژه رۆژووه‌كه‌يان بشكىنن و له به‌يانىيه‌وه ده‌رچن بۆ جه‌ژن.

بابه‌ت: ئەوهى هاتوه ده‌رباره‌ى

كه مانگتان بينى به‌رۆژوو بن و، مانگتان بينى بيشكىنن

١٦٥٤- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا رَأَيْتُمُ الْهِلَالَ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَافْطَرُوا، فَإِنَّ عُمَّ عَلَيْكُمْ فَافْطَرُوا لَهُ» وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَصُومُ قَبْلَ الْهِلَالِ يَوْمَ^(٢).

(١) صحيح. أخرجه أبو داود: ١١٥٧، والنسائي: ١٥٥٧.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ١٩٠٠، ومسلم: ١٠٨٠/٨، والنسائي: ٢١٢٠.

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويه تى: ئەگەر مانگتان بينى به پۆژووبىن، وه ئەگەر دووباره مانگتان (له مانگى شه وال) بينى دەست هەلگرن له پۆژوو گرتن، وه ئەگەر هەور بوو نە تانبىنى، مانگە كه ته واو بكەن (واته: سى پۆژ بو مانگى شه عبان هەژمار بكەن). وه ئىبنو عومەر پۆژنىك پيش بينىنى مانگ به پۆژوو دەبوو.

١٦٥٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا رَأَيْتُمُ الْهَلَالَ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا، فَإِنْ غَمَّ عَلَيْكُمْ فَصُومُوا ثَلَاثِينَ يَوْمًا»^(١).

واته: ئەبو هورەپرە رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويه تى: فەرموويه تى: ئەگەر مانگتان بينى به پۆژووبىن، وه ئەگەر دووباره مانگتان (له مانگى شه وال) بينى دەست هەلگرن له پۆژوو گرتن، وه ئەگەر هەور بوو نە تانبىنى، ئەوه سى پۆژ به پۆژوو بن.

بابەت: ئەوهى هاتوه دەبارەى مانگ بیست و نۆ پۆژه

١٦٥٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كَمْ مَضَى مِنَ الشَّهْرِ؟» قَالَ: قُلْنَا: اثْنَانِ وَعِشْرُونَ، وَبَقِيَ ثَمَانٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الشَّهْرُ هَكَذَا، وَالشَّهْرُ هَكَذَا، وَالشَّهْرُ هَكَذَا، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، وَأَمْسَكَ وَاحِدَةً»^(٢).

واته: ئەبو هورەپرە رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووى: مانگى رەمەزان چەندى پۆشتوو؟ گوتمان: بیست و دوو پۆژ، وه هەشت پۆژى ماوه، پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووى: ئەو مانگە ئەوه نەندە و ئەوه نەندە و ئەوه نەندە سى جار پەنجەى هەردوو دەستە كانى بەرزكرده وه، وه له جارى سىیه مدا پەنجەیه كى نوشتانده وه (واته: مانگە كه بیست و نۆ پۆژیه).

١٦٥٧- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الشَّهْرُ هَكَذَا، وَهَكَذَا، وَهَكَذَا» وَعَقَدَ تِسْعًا وَعِشْرِينَ فِي الثَّلَاثَةِ^(٣).

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ١٩٠٩، ومسلم: ١٠٨١، والنسائي: ٢١١٧-٢١١٩.

(٢) صحيح.

(٣) صحيح. أخرجه مسلم: ١٠٨٦، والنسائي: ٢١٢٥.

واته: موحه ممدې كورې سه عدې كورې نه بو وه ققاص له باوكييه وه ﷺ ده گيرپته وه ده لې: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمووي: نهو مانگه نهو ونده و نهو ونده و نهو ونده به په نجهي ده سته كاني تاماژه ي ده كرد، كه له جاري سييه مدا هه مووي كرده بيست و نو.

۱۶۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «مَا صُمْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ تِسْعًا وَعِشْرِينَ، أَكْثَرُ مِمَّا صُمْنَا ثَلَاثِينَ»^(۱).

واته: نه بو هوړه پړه ﷺ ده لې: له روژگاري پيغه مبهري خوادا ﷺ نهو ونده ي مانگي په مهزان بيست و نو روژ به روژوو بوو، نهو ونده سي روژ به روژوو نه بوو (واته: مانگي بيست و نو روژي زياتر بووه).

بابه ت: نهو ه هاتوه دهر باره ي نهو دوو مانگه ي جه ژنيان تيډايه

۱۶۵۹- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «شَهْرًا عِيدٌ لَا يَنْقُصَانِ: رَمَضَانُ، وَذُو الْحِجَّةِ»^(۲).

واته: عه بدو پړه حاني كورې نه بو به كره له باوكييه وه ﷺ ده گيرپته وه، پيغه مبهري ﷺ فهرموويه تي: مانگه كاني دوو جه ژنه كه (په مهزان و قوربان) كه م ناكه ن، (زور به ده گمه ن ريډه كه وي كه له يه ك سالدا هه ردوو مانگه كه له سي روژ كه متر بن، يان هه ردووكيان سي ته واو، يان يه كنيكيان سييه و، نهو ويريان بيست و نو يه).

۱۶۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْفِطْرُ يَوْمَ تُفْطِرُونَ، وَالْأَصْحَى يَوْمَ تُصْحُونَ»^(۳).

واته: نه بو هوړه پړه ﷺ ده لې: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: جه ژني په مهزان له و روژه دايه كه مانگي تازه ي تيډا ده بينن و به روژوو نابن، وه جه ژني قوربان نهو روژه يه كه قورباني تيډا ده كه ن.

(۱) حسن صحيح.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۹۱۲، ومسلم: ۱۰۸۹، وأبو داود: ۲۳۲۳، والترمذي: ۶۹۲.

(۳) صحيح بطرقه. أخرجه أبو داود: ۲۳۲۴، والترمذي: ۶۹۷.

بابهت: نهوهی هاتوه دهربارهی بهرپوژوو بوون له گهشتدا

۱۶۶۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «صَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي السَّفَرِ، وَأَفْطَرَ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضي الله عنه ده‌لێ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له گهشتدا بهرپوژوو بوو، وه بهرپوژووش نه‌بووه.

۱۶۶۲- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: سَأَلَ حَمْرَةَ الْأَسْلَمِيِّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: إِنِّي أَصُومُ، أَفَأَصُومُ فِي السَّفَرِ؟ فَقَالَ ﷺ: «إِنْ شِئْتَ فَصُمْ، وَإِنْ شِئْتَ فَأَفِطِرْ»^(۲).

واته: عایشه رضي الله عنها ده‌لێ: حمزه‌ی ئەس‌له‌می پرس‌یاری له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کرد، گو‌تی: من پوژوو ده‌گرم، ئایا له گهشتیدا بهرپوژوو بم؟ فه‌رمو‌وی: ئە‌گه‌ر ویستت بهرپوژوو به، وه ئە‌گه‌ر ویستت بیس‌کینه (به‌پوژوو مه‌به).

۱۶۶۳- عَنْ أَبِي الدُّدَاءِ رضي الله عنه، أَنَّهُ قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ فِي الْيَوْمِ الْحَارِّ الشَّدِيدِ الْحَرِّ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَضَعُ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ، «وَمَا فِي الْقَوْمِ أَحَدٌ صَانِمٌ إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَعَبْدُ اللَّهِ بْنِ رَوَاحَةَ»^(۳).

واته: ئە‌بو ده‌رداء رضي الله عنه ده‌لێ: هه‌ندی جار (له‌ په‌مه‌زاندان) له‌ گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌چووینه گه‌شت، له‌ پوژیکدا که ئە‌ونده گه‌رم بوو پیاو به‌ ده‌ستی سیبه‌ری بو سهری ده‌کرد (بو‌ئوه‌ی گه‌رمی خۆر راسته‌وخۆ له‌ سه‌ری نه‌دا)، وه هه‌یج به‌کیک له‌ ئیمه‌ له‌و پوژه‌دا به‌پوژوو نه‌بوو جگه‌ له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و عه‌بدو‌ل‌لای کوری په‌واحه.

بابهت: نهوهی هاتوه دهربارهی پوژوو شکاندن له گهشتدا

۱۶۶۴- عَنْ عَبْدِ بِنِ عَاصِمٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَيَسَّ مِنَ الْبِرِّ الصِّيَامُ فِي السَّفَرِ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۴۴، ومسلم: ۱۱۱۳، وأبو داود: ۲۴۰۴، والنسائي: ۲۲۹۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۴۳، ومسلم: ۱۱۲۱، وأبو داود: ۲۴۰۲، والترمذي: ۷۱۱، والنسائي: ۲۳۰۵-۲۳۰۸ و ۲۳۸۴.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۴۵، ومسلم: ۱۱۲۲، وأبو داود: ۲۴۰۹.

(۴) صحیح. أخرجه النسائي: ۲۲۵۵ و ۲۲۵۶ مرسلًا.

واته: كه عبي كورى عاصيم رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فەرموويه تى: رۆژوو گرتن له گهشتدا خوا په رستى و چا كه كارى نيه.

١٦٦٥- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ الصِّيَامُ فِي السَّفَرِ»^(١).

واته: ئيينو عومەر رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فەرموويه تى: رۆژوو گرتن له گهشتدا له كرده وه چا كه كان نيه.

١٦٦٦- عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صَائِمٌ رَمَضَانَ فِي السَّفَرِ، كَالْمُفْطِرِ فِي الْحَضَرِ»^(٢).

واته: عه بدور په حهانی كورى عهوف رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فەرموويه تى: ئه و كه سه ی له گهشتدا رۆژوو په مه زان ده گری، وه كو ئه و كه سه وایه كه له ماله وه رۆژوو ده شكینی.

بابهت: ئه وهی هاتوه ده ربارهی

رۆژوونه گرتنی ئافره تی دوو گیان و شیرده ر

١٦٦٧- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ - وَقَالَ: عَلِيٌّ بْنُ مُحَمَّدٍ مِنْ بَنِي عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَعْبٍ - قَالَ: أَغَارَتْ عَلَيْنَا خَيْلُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يَتَغَدَّى فَقَالَ: «إِذْ فُكِّلَ» قُلْتُ: إِنِّي صَائِمٌ، قَالَ «اجْلِسْ أَحَدُكَ عَنِ الصَّوْمِ أَوْ الصِّيَامِ، إِنَّ اللَّهَ ﷻ وَضَعَ عَنِ الْمُسَافِرِ شَطْرَ الصَّلَاةِ، وَعَنِ الْمَسَافِرِ وَالْحَامِلِ وَالْمُرْضِعِ الصَّوْمَ، أَوْ الصِّيَامَ» وَاللَّهُ لَقَدْ قَالَهُمَا النَّبِيُّ ﷺ، كِلْتَاهُمَا أَوْ إِحْدَاهُمَا، فَيَا لَهْفَ نَفْسِي، فَهَلَّا كُنْتُ طَعِمْتُ مِنْ طَعَامِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ^(٣).

واته: ئه نه سی كورى مالیک رضي الله عنه ده گپریته وه، پیاویک له به نو عه بدولته شهه ل، به لام عه لی كورى موحه ممه د گوتی: پیاویک له به نو عه بدوللای كورى كه عب گوتی: كومه لیک ئه سپ سواری پيغه مبهري خوا رضي الله عنه به سه رياندا داین، منیش چووم بو لای پيغه مبهري خوا رضي الله عنه كه خه ریک بوو نانی به یانی ده خوارد، فەرمووی: نزیک به ره وه و

(١) صحیح.

(٢) ضعیف. أخرجه النسائي: ٢٢٨٤ و ٢٢٨٥.

(٣) صحیح. أخرجه أبو داود: ٢٤٠٨، والترمذي: ٧١٥، والنسائي: ٢٢٧٤ و ٢٢٧٦ و ٢٣١٥.

بخۆ، گوتم: بەپۆژووم، فەرمووی: دانیشه با باسی پۆژوو، یان پۆژووگرتنت بۆ بکەم، خوا نوێژی بۆ کەسى گەشتیاری کردۆتە نیوه (واتە: دوو پکات)، وه هەروەها پۆژووی یان پۆژووگرتنی لەسەر گەشتیار و دووگیان و شیردەر هەلگرتووه، (پیاوه کە) گوتی: سویند بە خوا پیغەمبەر ﷺ هەردوو وشەکانی (پۆژوو یان پۆژووگرتنی) فەرموو یان یەکیکیانی فەرموو، (بەداخه وه بۆ خۆم) ئای خۆزگه له گه‌ل پیغەمبەری خوا ﷺ نانم خواردبا. (دیاره پیاوه کە پۆژوووه کەى نەشکاندوووه).

۱۶۶۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «رَخَّصَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِلْحُبْلَى الَّتِي تَخَافُ عَلَى نَفْسِهَا أَنْ تُفْطِرَ، وَلِلْمَرْضِعِ الَّتِي تَخَافُ عَلَى وَلَدِهَا»^(۱).

واتە: ئەنەسى كۆرى مالیک ﷺ دەلێ: پیغەمبەری خوا ﷺ رینگەى داوه به ئافره‌تى دووگیان ئەگەر ترسى له تەندروستى خۆى هەبوو پۆژوووه کەى بشکینى، وه هەروەها ئافره‌تى شیردەر ئەگەر له تەندروستى منداڵه کەى ترسا پۆژوووه کەى بشکینى.

بابەت: ئەوهى هاتوه دەربارەى گێرانەوهى پۆژووى پەمەزان

۱۶۶۹- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا تَقُولُ: «إِنْ كَانَ لَيَكُونُ عَلَيَّ الصِّيَامُ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، فَمَا أَفْضِيهِ حَتَّى يَجِيءَ شَعْبَانُ»^(۲).

واتە: ئەبو سەلەمە ﷺ دەلێ: گویم له عایشە ﷺ بوو دەیگوت: ئەگەر پۆژووی پەمەزان لەسەر بووایه، هەتا مانگی شەعبان دەهات نەمدەگرتەوه.

۱۶۷۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «كُنَّا نَحِيضُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ، فَيَأْمُرُنَا بِقِضَاءِ الصَّوْمِ»^(۳).

واتە: عایشە ﷺ دەلێ: ئیمە لای پیغەمبەری خوا ﷺ تووشی سووری مانگانە دەبووین، وه ئەویش فەرمانی پێدەکردین کە پۆژوووه کە بگرینه وه (نوێژه کەمان نەدەگێرایه وه).

(۱) ضعیف جداً.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۵۰، ومسلم: ۱۱۴۶، وأبو داود: ۲۳۹۹، والترمذي: ۷۸۳، والنسائي: ۲۱۷۸ و ۲۳۱۹.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۳۳۵/۶۹، وأبو داود: ۲۶۳، والترمذي: ۷۸۷، والنسائي: ۲۳۱۸ مطوّلًا.

بابەت: ئەوھى ھاتوھ دەربارەھى كەفارەتى ئەو كەسەھى رۆژووھەكى رەمەزانى شكاندوھ

۱۶۷۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: أَمَى النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم رَجُلٌ فَقَالَ: هَلَكْتُ، قَالَ: «وَمَا أَهْلَكَ؟» قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي فِي رَمَضَانَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «أَعْتَقِ رَقَبَةً» قَالَ: لَا أَجِدُ، قَالَ: «صُمْ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ» قَالَ: لَا أَطِيقُ، قَالَ: «أَطْعِمِ سِتِينَ مِسْكِينًا» قَالَ: لَا أَجِدُ، قَالَ: «اجْلِسْ» فَجَلَسَ، فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أَتَى بِمِثْلٍ، يُدْعَى الْعَرَقُ، فَقَالَ: «اذْهَبْ، فَتَصَدَّقْ بِهِ» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا أَهْلُ بَيْتِ أَحْوَجَ إِلَيْهِ مِنِّي، قَالَ: «فَانْطَلِقْ فَأَطْعِمْهُ عِيَالَكَ»^(۱).

واتە: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دەلى: پياويك ھات بو خزمەت پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم، گوتى: لە ناوچووم، فەرمووى: بە چى لە ناوچووى؟ گوتى: لە (رەمەزان) لە گەل ھاوسەرم جووتبووم، پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرمووى: بە ندىەك ئازاد بكە، گوتى: لە دەستم نىە، فەرمووى: دوو مانگ بە دوای يە كدا بەرۆژوو بىە، گوتى: ناتوانم، فەرمووى: خواردنى شەست ھەژار بدە، گوتى: لە دەستم نىە، فەرمووى: دانىشە، ئەویش دانىشت، لە و كاتەدا كە بەو شىوہە دانىشتبوو تاسىك (زەمبىلە يەك) خورمايان ھىنا، فەرمووى: ئەوہ بىە بىكە بە خىر، گوتى: ئەى پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم سوئند بەوہى كە توى بە ھەق ناردووہ لە مسەر بو ئەوسەرى ئەم دوو چىايە لە من ھەژارتى تىدانىە، فەرمووى: دەبرۆ دەرخواردى مال و مندالە كەتى بدە.

۱۶۷۱م- حَدَّثَنَا حَرَمَلَةُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيْبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِذَلِكَ فَقَالَ: «وَصُمْ يَوْمًا مَكَانَهُ»^(۲).

واتە: ھەرمەلەھى كورپى يە ھىا بوى گىپراينەوہ، گوتى: عەبدوللاى كورپى وەھب بوى گىپراينەوہ، گوتى: عەبدولجەبارى كورپى عومەر بوى گىپراينەوہ، گوتى: يە ھىاي كورپى سەعيد لە ئىبنو موسەبىيەوہ، لە ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه لە پىغەمبەرى خواوہ صلى الله عليه وسلم بە ھەمان شىوہ بوى گىپرامەوہ، كە فەرموويەتى: وە لە برى ئەو رۆژە (كە شكاندووتە)، رۆژويكى دىكە بگرەوہ.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۹۳۶، ومسلم: ۱۱۱۱، وأبو داود: ۲۳۹۰-۲۳۹۲، والترمذي: ۷۲۴.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۹۳۶، ومسلم: ۱۱۱۱، وأبو داود: ۲۳۹۰-۲۳۹۲، والترمذي: ۷۲۴.

۱۶۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ رُخْصَةٍ لَمْ يُجْزِهِ صِيَامُ الدَّهْرِ»^(۱).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ھەر كەس ئىك بەبى پاساوى شەرى پۆزۈۈنكى رەمەزان بشكىنى، ئەگەر ھەموو سالاھە كە بەرپۆزۈۈ بى جىگای ئەو پۆزۈۈەى بۇ ناگرىتەو.

بابەت: ئەوھى ھاتوھ دەربارەى ئەو كەسەى بە لەبىرچوون پۆزى شكاندوھ

۱۶۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَكَلَ نَاسِيًا وَهُوَ صَائِمٌ فَلَيْتَمَّ صَوْمَهُ، فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ»^(۲).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ھەر كەس ئىك لەبىرى نەبوو كە بەرپۆزۈۈ، ۋە شتىكى خوارد، با پۆزۈۈە كەى تەواو بكات (نەيشكىنى)، چونكە خوا ئەو خواردن و خواردنەوھى پىداو.

۱۶۷۴- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رضي الله عنها، قَالَتْ: «أَفْطَرْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي يَوْمِ غَيْمٍ، ثُمَّ طَلَعَتِ الشَّمْسُ» قُلْتُ لِهَيْشَامٍ: أَمَرُوا بِالْقَضَاءِ؟ قَالَ: فَلَا بُدَّ مِنْ ذَلِكَ^(۳).

واتە: ئەسەئى كچى ئەبو بەكر رضي الله عنه دەلى: لە پۆزۈنكى ھەوراويدا لە سەردەمى پىغەمبەرى خوا ﷺ پۆزۈۈمان شكاند (وايان زانىوھ كە خۆرئاوا بوو ۋە كاتى بەربانگە)، پاشان خۆر دەركەوت، بە ھىشام گوت: ئايا فەرمان بە خەلك كرا پۆزۈۈە كە بگرەنەو؟ گوتى: بىگومان فەرمانيان پىكراوھ كە بىگرەنەو.

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۳۹۶ و ۲۳۹۷، والترمذي: ۷۲۳.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۹۳۳، ومسلم: ۱۱۵۵، وأبو داود: ۲۳۹۸، والترمذي: ۷۲۱ و ۷۲۲.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۹۵۹، وأبو داود: ۲۳۵۹.

بابەت: ئەوهی هاتوه دەر باره‌ی رشانه‌وه‌ی رۆژوه‌وان

۱۶۷۵- عَنْ أَبِي مَرْزُوقٍ، قَالَ: سَمِعْتُ فَضَالََةَ بْنَ عُبَيْدِ الْأَنْصَارِيِّ رضي الله عنه، يُحَدِّثُ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم خَرَجَ عَلَيْهِمْ فِي يَوْمٍ كَانَ يَصُومُهُ، فَدَعَا بِإِنَاءٍ، فَشَرِبَ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ هَذَا يَوْمٌ كُنْتَ تَصُومُهُ، قَالَ: «أَجَلٌ، وَلَكِنِّي قِئْتُ»^(۱).

واته: ئەبو مەرزوق دەلی: گویم لە فەزألە‌ی کوری عوبەیدی ئەنصار‌ی بوو کە دە‌ی‌گ‌یرایه‌وه کە پ‌ی‌غە‌مبەر صلى الله عليه وسلم چوو بۆ‌لایان لە رۆژن‌ک‌دا کە ت‌ی‌یدا بە‌رۆژوو دە‌بوو، ئ‌ن‌جا داوای پ‌ە‌ر‌دا‌خ‌یک ئاوی کرد و ل‌ی‌ی خوار‌ده‌وه، ئ‌یم‌ە‌ش گوت‌مان: ئە‌ی پ‌ی‌غە‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم ئە‌وه رۆژن‌ک‌ە کە تۆ ت‌ی‌یدا بە‌رۆژوو دە‌بی!! فەرمووی: بە‌ل‌ی، بە‌لام پ‌شامە‌وه.

۱۶۷۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ ذَرَعَهُ الْقَيْءُ فَلَا قِضَاءَ عَلَيْهِ، وَمَنْ اسْتَقَاءَ فَعَلَيْهِ الْقِضَاءُ»^(۲).

واته: ئەبو هورە‌یرە رضي الله عنه دە‌گ‌یر‌یت‌ه‌وه: پ‌ی‌غە‌مبەر صلى الله عليه وسلم فەرموویە‌تی: هەر کە‌س رشانه‌وه زۆری بۆ‌ه‌ینا، گرت‌نه‌وه‌ی لە‌سەر ن‌یه (واته: رۆژووه‌ک‌‌ی ن‌ە‌ش‌کاوه)، هەر کە‌س بە ئە‌ن‌قە‌ست خۆ‌ی پ‌ر‌ش‌ین‌یت‌ه‌وه، گرت‌نه‌وه‌ی لە‌سەرە (واته: رۆژووه‌ک‌‌ی ش‌کاوه).

بابەت: ئەوهی هاتوه دەر باره‌ی

سیواک کردن و چا‌ور‌شت‌نی رۆژووه‌وان

۱۶۷۷- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مِنْ خَيْرِ خِصَالِ الصَّائِمِ السُّوَاكُ»^(۳).

واته: ع‌ائ‌ی‌شه رضي الله عنها دە‌لی: پ‌ی‌غە‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرموویە‌تی: لە‌ باش‌ترین ش‌ت کە رۆژووه‌وان ب‌یک‌ات سیواک کرد‌نه.

۱۶۷۸- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «اِكْتَحَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَهُوَ صَائِمٌ»^(۴).

واته: ع‌ائ‌ی‌شه رضي الله عنها دە‌لی: پ‌ی‌غە‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم چاوی دە‌ر‌شت بە‌ کل و بە‌رۆژووش بوو.

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۳۸۰، والترمذي: ۷۲۰.

(۳) ضعيف.

(۴) ضعيف.

بابەت: كەلەشاخ گرتنى پۆژوھوان

۱۶۷۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَفْطَرَ الْحَاجِمُ وَالْمَحْجُومُ»^(۱).

واتە: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: كەلەشاخگرو كەلەشاخ بۆكراو پۆژوويان دەشكى (ئەگەر بەپۆژوو بوون).

۱۶۸۰- عَنْ ثَوْبَانَ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «أَفْطَرَ الْحَاجِمُ وَالْمَحْجُومُ»^(۲).

واتە: سەوبان رضي الله عنه دەلى: گويم لە پىغەمبەر ﷺ بوو دەيفەرموو: كەلەشاخگرو كەلەشاخ بۆكراو پۆژوويان دەشكى (ئەگەر بەپۆژوو بوون).

۱۶۸۱- عَنْ أَبِي قَلَابَةَ، أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ شَدَّادَ بْنَ أَوْسٍ رضي الله عنه بَيْنَمَا هُوَ يَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالْبَقِيعِ، فَمَرَّ عَلَى رَجُلٍ يَحْتَجِمُ بَعْدَ مَا مَضَى مِنَ الشَّهْرِ مَائِي عَشْرَةَ لَيْلَةً، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَفْطَرَ الْحَاجِمُ وَالْمَحْجُومُ»^(۳).

واتە: ئەبو قىلابە دەگىرپتەو: كە شەدادى كورى ئەوس رضي الله عنه بۆى گىراوئەو: كاتىك لەگەل پىغەمبەرى خوا ﷺ بە بەقىعدا دەپۆيشتن، بەلای پياوئىكدا پۆيشتن كە كەلەشاخى دەگرت، پاش ئەوھى كە ھەژدە شەو لە مانگە كە پۆيشت پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووى: كەلەشاخگرو كەلەشاخ بۆكراو پۆژوويان دەشكى (ئەگەر بەپۆژوو بوون).

۱۶۸۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «اِحْتَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ صَائِمٌ مُحْرِمٌ»^(۴).

واتە: ئىبنو عەبباس رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ كەلەشاخى گرت و بەپۆژووش بوو، لە ئىحرامىشدا بوو.

(۱) صحيح لغيره.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۳۶۷ و ۲۳۷۰ و ۲۳۷۱.

(۳) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ۲۳۶۸ و ۲۳۶۹.

(۴) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۳۷۳، والترمذي: ۷۷۵ و ۷۷۷. وانظر: البخاري: ۱۹۳۸، ومسلم: ۱۲۰۲، وأبو داود:

۱۸۳۶ و ۱۸۳۵، والترمذي: ۸۳۹، والنسائي: ۲۸۴۵_۲۸۴۷.

بابهت: نهومی هاتوه دهر باره می ماچکردن بو رۆژوو هوان

۱۶۸۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم «يُقْبَلُ فِي شَهْرِ الصَّوْمِ»^(۱).

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغه مبهری صلی اللہ علیہ وسلم له مانگی رۆژوو گرتندا خیزانه کانی ماچ ده کرد.

۱۶۸۴- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، «يُقْبَلُ وَهُوَ صَائِمٌ، وَأَيْكُمْ يَمْلِكُ إِرْبَهُ، كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَمْلِكُ إِرْبَهُ»^(۲).

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به زمانی به رۆژوو هوانه خیزانه کانی ماچ ده کرد، وه کامتان ده توانی جلهوی ئاره زووی خوی بگریت، ههروه کو چون پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم جلهوی ئاره زووی خوی ده گرت.

۱۶۸۵- عَنْ حَفْصَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «كَانَ يُقْبَلُ وَهُوَ صَائِمٌ»^(۳).

واته: حه فسه رضی اللہ عنہا ده گپ رته وه: که پیغه مبهری صلی اللہ علیہ وسلم خیزانه کانی ماچ ده کرد، له کاتی کدا که به رۆژوو بوو.

۱۶۸۶- عَنْ مَيْمُونَةَ رضی اللہ عنہا، مَوْلَاةِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَتْ: سُئِلَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم عَنْ رَجُلٍ قَبَلَ امْرَأَتَهُ وَهُمَا صَائِمَانِ، قَالَ: «قَدْ أَفْطَرَا»^(۴).

واته: مهیمونهی رضی اللہ عنہا خزمه تکاری پیغه مبهری صلی اللہ علیہ وسلم ده لئی: پرسیار کرا له پیغه مبهری صلی اللہ علیہ وسلم دهر باره می پیاویک ژنه که می ماچ کردوه و ههردوو کیشیان به رۆژووون؟ فهرمووی: به دلنیایی رۆژوو هوان که بیان شکاوه.

بابهت: ده ستبازی کردنی که سی رۆژوو هوان له گهل خیزانیدا

۱۶۸۷- عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: دَخَلَ الْأَسْوَدُ، وَمَسْرُوقٌ، عَلَى عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، فَقَالَا: أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يُبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ؟ قَالَتْ: «كَانَ يَفْعَلُ، وَكَانَ أَمْلَكُكُمْ لِإِرْبِهِ»^(۵).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۲۷ و ۱۹۲۸، ومسلم: ۱۱۰۶، وأبو داود: ۲۳۸۲_۲۳۸۴، والترمذي: ۷۲۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۲۷ و ۱۹۲۸، ومسلم: ۱۱۰۶، وأبو داود: ۲۳۸۴_۲۳۸۲، والترمذي: ۷۲۷.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۱۰۷.

(۴) ضعيف جداً.

(۵) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۲۷، ومسلم: ۱۱۰۶، وأبو داود: ۲۳۸۲، والترمذي: ۷۲۹.

واته: ئیبراهیم ده‌لی: نه‌سوه‌د و مه‌سروق چوونه مآلی عائیشه ﷺ گوتیان: ئایا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به زمانی به‌پوژوووه‌یاری و ده‌ستبازی ده‌کرد (له‌گه‌ل خیزانه‌کانی)؟ گوتی: نه‌و وای ده‌کرد، وه‌نه‌و له‌همموتان زآلتر بوو به‌سه‌ر ئاره‌زوویدا.

۱۶۸۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «رُخِّصَ لِلْكَبِيرِ الصَّائِمِ فِي الْمُبَاشَرَةِ، وَكُرِيَ لِلشَّابِّ»^(۱).

واته: ئیبنو‌عه‌یباس ﷺ ده‌لی: ده‌ستبازی بو‌پوژوووه‌وان به‌ته‌مه‌ن مؤله‌تی پیدراوه، به‌لام بو‌گه‌نج مؤله‌ت نه‌دراوه‌و ناپه‌سنده.

بابه‌ت: نه‌وه‌ی هاتوه‌ده‌بارهی غه‌یه‌ت و قسه‌ی نه‌شیاو بو‌پوژوووه‌وان

۱۶۸۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ، وَالْجَهْلَ، وَالْعَمَلَ بِهِ، فَلَا حَاجَةَ لِلَّهِ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ»^(۲).

واته: نه‌بو‌هوره‌یره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: نه‌و پوژوووه‌وانه‌ی که واز نه‌هینی له‌قسه‌ی درۆ و خراب و ناره‌وا وه‌کاری نابه‌جی، خوا هیچ پیویستی به‌وه‌نیه‌که واز بیینی له‌خواردن و خواردنه‌وه.

۱۶۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «رُبُّ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلَّا الْجُوعُ، وَرُبُّ قَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ إِلَّا السَّهَرُ»^(۳).

واته: نه‌بو‌هوره‌یره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: پوژوووه‌وانی وا‌هه‌یه که له‌پوژوووه‌که‌ی هیچی بو‌نامینیتته‌وه، جگه‌له‌برسیه‌تی، وه‌هه‌ندی شه‌ونوێژکه‌ر هه‌یه‌که‌له‌و شه‌ونوێژکه‌ی هیچی بو‌نامینیتته‌وه‌جگه‌له‌شه‌ونخونی.

۱۶۹۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا كَانَ يَوْمٌ صَوْمٍ أَحَدِكُمْ، فَلَا يَرْقُتْ، وَلَا يَجْهَلُ، وَإِنْ جَهِلَ عَلَيْهِ أَحَدٌ، فَلْيَقُلْ: إِنِّي أَمْرُؤُ صَائِمٌ»^(۴).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۰۳، وأبو داود: ۲۳۶۲، والترمذي: ۷۰۷.

(۳) حسن صحیح.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸۹۴، ومسلم: ۱۱۵۱/۱۶۰، وأبو داود: ۲۳۶۳، والنسائي: ۲۲۱۶ و ۲۲۱۷.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه گهر یه کیک له تیوه بهرۆژوو بوو، قسه ی ناشیرین نه کا و کاری نه زانانهش نه کات، وه نه گهر که سیک کارئکی نه شیایوی بهرانبهر کرد، با بلئ: من که سیککی بهرۆژووم.

بابهت: نهوهی هاتوه دهرباره ی پارشیو کردن

۱۶۹۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «تَسَحَّرُوا؛ فَإِنَّ فِي السُّحُورِ بَرَكَهً»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: پارشیو بکهن، چونکه بیگومان پارشیو بهر که تی تیدا یه.

۱۶۹۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «اسْتَعِينُوا بِطَعَامِ السَّحْرِ عَلَى صِيَامِ النَّهَارِ، وَبِالْقِيلُوتَةِ عَلَى قِيَامِ اللَّيْلِ»^(۲).

واته: ئیبنو عبباس ﷺ ده گیرته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بو رۆژوو گرتن پشت به خواردنی پارشیو بهستن، وه بو شه و نوێژ کردن پشت به خه وو چکه ی نیوه رۆیان بهستن.

بابهت: نهوهی هاتوه دهرباره ی داخستنی پارشیو

۱۶۹۴- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «تَسَحَّرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ» ثُمَّ قُمْنَا إِلَى الصَّلَاةِ، قُلْتُ: كَمْ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: «قَدْرُ قِرَاءَةِ خَمْسِينَ آيَةً»^(۳).

واته: زیدی کوری سابیت ﷺ ده لئ: له گهل پیغه مبهری خوا ﷺ پارشیومان کرد، پاشان هه لسا ین بو نوێژ کردن، گوتم: ماوه ی ئیوانیان چهند بوو (ئیوانی پارشیو و نوێژی به یانی)؟ فهرمووی: به نه ندازه ی خویندنی په نجا ئایهت.

۱۶۹۵- عَنْ حُدَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «تَسَحَّرْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ هُوَ النَّهَارُ، إِلَّا أَنَّ الشَّمْسَ لَمْ تَطْلُعْ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۲۳، ومسلم: ۱۰۹۵، والترمذي: ۷۰۸، والنسائي: ۲۱۴۶.

(۲) ضعيف.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۷۵، ومسلم: ۱۰۹۷، والترمذي: ۷۰۳، والنسائي: ۲۱۵۵ و ۲۱۵۶.

(۴) شاذ مرفوعاً. أخرجه النسائي: ۲۱۵۲ و ۲۱۵۳.

واته: حوزه یفه ﷺ ده لئ: له گه ل پیغه مبهری خوا ﷺ پارشییوم کرد، له کاتی کدا که رۆژ بوو (یان نزیک بوو رۆژ بیته وه)، ته نه ا نه وه هه بوو که هیشتا خۆر هه لئه هاتبوو.

۱۶۹۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَمْنَعَنَّ أَحَدَكُمْ أَذَانُ بِلَالٍ مِنْ سُحُورِهِ، فَإِنَّهُ يُؤَدُّنُ لِيَنْتَبِهَ نَائِمُكُمْ، وَلِيَرْجِعَ قَائِمُكُمْ، وَلَيْسَ الْفَجْرُ أَنْ يَقُولَ هَكَذَا، وَلَكِنْ هَكَذَا، يَعْتَرِضُ فِي أَفْقِ السَّمَاءِ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری مه سعود ﷺ ده گیریته وه: که پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: بانگی بیلال ریگر نیه پارشییو بکه ن، چونکه نه و بانگ ده دات بو ئه وه ی خه وتوو هه لئینی، ئه وه ی که له مزگه وت شه ونوئیز ده کات بگه ریته وه بو ماله وه، چونکه به یانی هاتن به و شیویه نیه (به دهستی ئاماژه ی کرد بو فه جری کازیب)، به لکو به و جوړه یه (به دهستی ئاماژه ی کرد بو فه جری صادق) کاتیک پرووناکییه که له بهری ئاسان بلاوده بیته وه.

بابه ت: ئه وه ی هاتوه ده رباره ی په له کردن له به ربانگ کردن

۱۶۹۷- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْإِفْطَارَ»^(۲).

واته: سه هلی کوری سه عد ﷺ ده گیریته وه، پیغه مبهر ﷺ فه رموویه تی: به رده وام خه لک له خیرو چاکه دان هه تا زوو به ربانگ بکه نه وه.

۱۶۹۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ، عَجَلُوا الْفِطْرَ؛ فَإِنَّ الْيَهُودَ يُؤَخَّرُونَ»^(۳).

واته: ئه بو هوړه یه ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: به رده وام خه لک له خیرو چاکه دان هه تا زوو به ربانگ بکه نه وه، چونکه به راستی جووله که به ربانگ کردنه وه دوا ده خه ن.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۲۱، ومسلم: ۱۰۹۳، وأبو داود: ۲۳۴۷، والنسائي: ۶۴۱ و ۲۱۷۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۵۷، ومسلم: ۱۰۹۸، والترمذي: ۶۹۹.

(۳) صحیح لغیره.

بابەت: سوننەتى رۆژوو شكاندن

١٦٩٩- عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا أَفْطَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيُفْطِرْ عَلَى تَمْرٍ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيُفْطِرْ عَلَى الْمَاءِ؛ فَإِنَّهُ طَهُورٌ»^(١).

واتە: سەلمانى كورپى عامير رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ئەگەر یەكیكتان بەربانگی كردهوه با بە خورما بەربانگ بکاتەوه، ئەگەر دەستی نەكەوت با بە ئاو بەربانگ بکاتەوه، چونكە بەراستی ئاو پاكە.

بابەت: ئەوهى هاتوه دەربارهى نیهتى رۆژوو سەرپشكبوون تییدا

١٧٠٠- عَنْ حَفْصَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا صِيَامَ لِمَنْ لَمْ يَفْرِضْهُ مِنَ اللَّيْلِ»^(٢).

واتە: حەفصە رضي الله عنها دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: هەر كەسێك لە شەوهوه نیهتى رۆژووگرتنى نەبێ، ئەوه رۆژوووه كەى بەر ناکەوێ.

١٧٠١- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ؟» فَنَقُولُ: لَا، فَيَقُولُ: «إِنِّي صَائِمٌ» فَيَقِيمُ عَلَيَّ صَوْمِهِ، ثُمَّ يَهْدِي لَنَا شَيْءً، فَيُفْطِرُ، قَالَتْ: وَرَبَّمَا صَامَ وَأَفْطَرَ، قُلْتُ: كَيْفَ ذَا؟ قَالَتْ: إِنَّمَا مَثَلُ هَذَا مَثَلُ الَّذِي يَخْرُجُ بِصَدَقَةٍ، فَيُعْطِي بَعْضًا، وَيَمْسِكُ بَعْضًا^(٣).

واتە: عایشە رضي الله عنها دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ دەهاته مالى من و دەیفەرموو: ئایا هیچ شتیكتان لایە (بۆ خواردن)؟ دەمانگوت: نەخیر، دەیفەرموو: من بەرپۆژووم، لەسەر پۆژوووه كەى بەردهوام دەبوو، پاشان شتیكتان بە دیاری بۆ دەهات، ئەویش پۆژوووه كەى دەشكاند، (عایشە رضي الله عنها) دەلى: لەوانەیه بەرپۆژوو بووبێ و پۆژوووه كەى شكاندبێ، (پراوی) گوتی: جا چۆن؟ (عایشە رضي الله عنها) گوتی: ئەوه وه كو ئەو كەسه وایه كه مالىك دەرده كات بۆ ئەوهى شتیك بکاتە خیر، جا هەندیکى لیدەبه خشی و هەندیکىشی دەهیلێتەوه (نایبە خشی).

(١) ضعيف، والصحيح من فعله ﷺ. أخرجه أبو داود: ٢٣٥٥، والترمذي: ٦٥٨ و ٦٩٥.

(٢) صحيح. أخرجه أبو داود: ٢٤٥٤، والترمذي: ٧٣٠، والنسائي: ٢٣٣١_٢٣٤١.

(٣) صحيح. أخرجه مسلم: ١١٥٤/١٦٩، وأبو داود: ٢٤٥٥، والترمذي: ٧٣٣ و ٧٣٤، والنسائي: ٢٣٢٢_٢٣٢٤ و ٢٣٢٨.

بابهت: له شکرانی بۆ کهسی رۆژوو هوان که ده یهوت به رۆژوو بت

۱۷۰۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو الْقَارِيَّ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: لَا وَرَبَّ الْكَعْبَةِ مَا أَنَا قُلْتُ مَنْ أَصْبَحَ وَهُوَ جُنُبٌ فَلْيَغْتَسِلْ، مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم قَالَهُ^(۱).

واته: عهبدو لای کوری عه مری قاری رضي الله عنه ده لئ: گویم له نه بو هوریه ره بوو ده یگوت: سویند به خوای که عبه من نه مگوتوه هه ر که سیک به یانی له خه وهستا و له شکران بوو با رۆژوو که ی بشکینئ، به لکو موحه ممه د صلى الله عليه وسلم وای فهرموه.

۱۷۰۳- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَبِيتُ جُنُبًا، فَيَأْتِيهِ بِلَالٌ، فَيُؤَدِّئُهُ بِالصَّلَاةِ، فَيَقُومُ فَيَغْتَسِلُ، فَيَنْظُرُ إِلَى تَحَدُّرِ الْمَاءِ مِنْ رَأْسِهِ، ثُمَّ يَخْرُجُ فَاسْمَعُ صَوْتَهُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ» قَالَ مُطَرِّفٌ: فَقُلْتُ لِعَامِرٍ: أَيْ رَمَضَانَ؟ قَالَ: «رَمَضَانَ وَعَيْرُهُ سَوَاءٌ»^(۲).

واته: عایشه رضي الله عنها ده لئ: پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم شهو به له شکرانی ده مایه وه، جا بیلال ده هات بوئوه ی ناگاداری بکاته وه که کاتی نوێر هاتوه، ئنجا ئه ویش هه لدهستا و خوی ده شورده، من سهیری نهو دلۆپه ناوانه م ده کرد که له قزی ده هاته خواره وه، پاشان ده رۆیشت (بوئو مزگهوت) و منیش گویم له دهنگی ده بوو له نوێزی به یانیدا، موته ریف گوتی: به عامیرم گوت: نه وه له په مزاندا؟ گوتی: له په مزان و له غهیری په مزانیشدا وه کو یه ک.

۱۷۰۴- عَنْ نَافِعٍ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ أُمَّ سَلَمَةَ، عَنِ الرَّجُلِ يُصْبِحُ وَهُوَ جُنُبٌ، يُرِيدُ الصَّوْمَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «يُصْبِحُ جُنُبًا مِنَ الْوَقَاعِ، لَا مِنْ اِحْتِلَامٍ، ثُمَّ يَحْتَلِمُ، ثُمَّ يَغْتَسِلُ، وَيَتِمُّ صَوْمَهُ»^(۳).

واته: نافع رضي الله عنه ده لئ: پرسیارم کرد له ئومو سه له مه ده رباره ی پیاوی که به یانی ده کاته وه به له شکرانی وه ده شییه وئ به رۆژوو بئ؟ گوتی: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم به له شکرانی رۆزی ده کرده وه که له رینگه ی جیبا عه وه توش ده بو نه ک به خه و بینن، پاشان خوی ده شورده و رۆژوو که ی ته واو ده کرد.

(۱) صحیح. انظر البخاري: ۱۹۲۶، ومسلم: ۱۱۰۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۲۶ و ۱۹۳۰ و ۱۹۳۱، ومسلم: ۱۱۰۹ و ۱۱۱۰، والترمذي: ۷۷۹، والنسائي: ۲۳۸۸.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۱۰۹ وانظر الحديث السابق.

بابەت: ئەوھى ھاتوھ دەربارەھى بەرۆزوو بوون بە دريژايى سأل

۱۷۰۵- عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الشَّخِيرِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ صَامَ الْأَبَدَ، فَلَا صَامَ، وَلَا أَفْطَرَ»^(۱).

واتە: موتەپرېفى كورى عەبدوللای كورى شىخخىر لە باوكىيەوھ رضي الله عنه دەگىرېتەوھ، دەلى: پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموويەتى: ئەو كەسەى سأل دوازە مانگە بەرۆزوو دەبى رۆزووھ كەى گىرا نەبى و بەربانگ كەرنەوھ كەشى گىرا نەبى (ھىچ پاداھتى بۆ نىيە).

۱۷۰۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا صَامَ مَنْ صَامَ الْأَبَدَ»^(۲).

واتە: عەبدوللای كورى عەمر رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموويەتى: بەرۆزوو نەبووھ ئەو كەسە كە سأل دوازە مانگە بەرۆزوو بى (ھىچ پاداھتى بۆ نىيە).

بابەت: ئەوھى ھاتوھ دەربارەھى بەرۆزوو بوونى سأل رۆژ لە ھەر مانگىكدا

۱۷۰۷- عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ الْمِنْهَالِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ كَانَ «يَأْمُرُ بِصِيَامِ الْبَيْضِ، ثَلَاثَ عَشْرَةَ، وَأَرْبَعَ عَشْرَةَ، وَخَمْسَ عَشْرَةَ، وَيَقُولُ: هُوَ كَصَوْمِ الدَّهْرِ، أَوْ كَهَيْئَةِ صَوْمِ الدَّهْرِ»^(۳).

واتە: عەبدولمەلىكى كورى مینھال لە باوكىيەوھ رضي الله عنه دەگىرېتەوھ لە پىغەمبەرى خواوھ صلى الله عليه وسلم كە فەرمانى كەردوھ بە رۆزووگرتن لەو رۆژانەدا كە شەوھ كەيان مانگە شەوى تەواوھ، كە سىزە و چوارە و پازدەى ھەر مانگىكە، وھ دەیفەرموو: ئەوھ وھ كو ئەوھ وایە كە تەواوى سألە كە بەرۆزوو بى، يان وھ كو شىوازی ئەوھ وایە كە تەواوى سألە كە بەرۆزوو بى.

(۱) صحيح. أخرجه النسائي: ۲۳۸۰ و ۲۳۸۱.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۹۷۷، ومسلم: ۱۱۵۹، والنسائي: ۲۳۷۷-۲۳۷۸ و ۲۳۹۷-۲۳۹۸.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۴۴۹، والنسائي: ۲۴۳۰ و ۲۴۳۱.

۱۷۰۷م- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: أَنْبَأَنَا حَبَّانُ بْنُ هِلَالٍ قَالَ: حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ قَتَادَةَ بْنُ مَلْحَانَ الْقَيْسِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ. قَالَ ابْنُ مَاجَةَ: أَخْطَأَ شُعْبَةَ وَأَصَابَ هَمَّامٌ^(۱).

واته: بهم سه نه ده ش ئه م فهرمووده گيردراوه ته وه، ئيينو ماجه گوتوو به تي: شوعبه هه له ي کردوه وه هممام ييکاو به تي.

۱۷۰۸- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، فَذَلِكَ صَوْمُ الدَّهْرِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ ﷻ تَصْدِيقَ ذَلِكَ فِي كِتَابِهِ: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا﴾ (۱۶) ﴿ الْأَنْعَامِ، فَالْيَوْمِ بِعَشْرَةِ أَيَّامٍ﴾^(۲).

واته: نه بو زهر ﷻ ده لي: ييغه مبهري خوا ﷻ فهرموو به تي: ههر كه سيك له ههر مانگيكا سى رۆژ به رۆژوو بي، نه وه وه كو رۆژوو گرتنى هه موو ساله كه وايه، ئنجا خوا ﷻ به پراست دانان بو قسه كه ي له قورئاندا نه و نايه ته ي دابه زاندا: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا﴾ (۱۶) ﴿ الْأَنْعَامِ، واته: ههر كه سيك چا كه بكات نه وه (له رۆژى دواييدا) ده هينده ي چا كه كه ي پادا شتى بو هه يه. بو يه ههر رۆژيک به ده رۆژه.

۱۷۰۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يَصُومُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ» قُلْتُ: مِنْ أَيِّهِ؟ قَالَتْ: لَمْ يَكُنْ يَبْأَلِي مِنْ أَيِّهِ كَانَ^(۳).

واته: عائيشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لي: ييغه مبهري خوا ﷻ هه موو مانگيک سى رۆژ به رۆژوو ده بوو، (پراوى) گوتم: له كام به شى مانگه (واته: له سه ره تاى يان له ناوه پراستى يان له کوتايى مانگه كه)؟ گوتى: گوتى يينه ده دا له ههر به شيكى مانگه كه دا بووبا.

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۴۴۹، والنسائي: ۲۴۳۰ و ۲۴۳۱.

(۲) صحيح. أخرجه الترمذي: ۷۶۲، والنسائي: ۲۴۰۹.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۱۶۰، وأبو داود: ۲۴۵۳، والترمذي: ۷۶۳.

بابەت: ئەوهی هاتوه دهربارهی بهرۆزوو بوونی پیغمبەر ﷺ

۱۷۱۰- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رضي الله عنها عَنِ صَوْمِ النَّبِيِّ ﷺ؟ فَقَالَتْ: «كَانَ يَصُومُ حَتَّى نَقُولَ: قَدْ صَامَ، وَيُفْطِرُ حَتَّى نَقُولَ: قَدْ أَفْطَرَ، وَلَمْ أَرَهُ صَامَ مِنْ شَهْرٍ قَطُّ، أَكْثَرَ مِنْ صِيَامِهِ مِنْ شَعْبَانَ، كَانَ يَصُومُ شَعْبَانَ كُلَّهُ، كَانَ يَصُومُ شَعْبَانَ إِلَّا قَلِيلًا»^(۱).

واته: ئەبو سە لەمە رضي الله عنه دەلێ: پرسیارم کرد له عایشە رضي الله عنها دهربارهی پۆزووی پیغمبەر ﷺ، گوتی: جار هەبوو ئەوەندە (بەردەوام بەدوای یە کدا) بەرۆزوو دەبوو دەمانگوت: هەمیشە بەرۆزوو دەبێ، وه جار هەبوو ئەوەندە ماوێهێکی زۆر بەرۆزوو نەدەبوو دەمانگوت: هەرگیز بەرۆزوو نابێ، وه هەرگیز نەمبێنێوه له هیج مانگی کدا ئەوەندە ی مانگی شەعبان بەرۆزوو بێ، مانگی شەعبان هەمووی بەرۆزوو دەبوو، مانگی شەعبان کەمێکی نەبێ هەمووی بەرۆزوو دەبوو (پستهی کۆتایی پوونکردنەوهیە بو پسته کە ی پیش خۆی).

۱۷۱۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَصُومُ حَتَّى نَقُولَ: لَا يُفْطِرُ، وَيُفْطِرُ حَتَّى نَقُولَ: لَا يَصُومُ، وَمَا صَامَ شَهْرًا مُتَتَابِعًا إِلَّا رَمَضَانَ مُنْذُ قَدِمَ الْمَدِينَةَ»^(۲).

واته: ئیبنو عبباس رضي الله عنه دەلێ: جار هەبوو پیغمبەری خوا ﷺ ئەوەندە بەرۆزوو دەبوو دەمانگوت: هەرگیز واز له پۆزووگرتن ناهێنێ، وه جار هەبوو ماوێهێکی ئەوەندە زۆر بەرۆزوو نەدەبوو دەمانگوت: هەرگیز بەرۆزوو نابێ، وه لهو کاتەوه کە هاتۆته شاری مەدینە هیج مانگی هەمووی بەدوای یە کدا بەرۆزوو نەبووه، تەنها مانگی رەمەزان نەبێ.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۶۹، ومسلم: ۱۱۵۶، وأبو داود: ۲۴۳۴، والترمذي: ۷۳۷ و ۷۶۸، والنسائي:

۲۱۸۱_۲۱۷۷ و ۲۳۵۰ و ۲۳۵۱ و ۲۳۵۴ و ۲۳۵۵ و ۲۳۵۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۷۱، ومسلم: ۱۱۵۷، والنسائي: ۲۳۴۶.

بابت: ئەوھى ھاتوھ دەربارەى بەرۆژوو بوونى

پېغەمبەر داود ﷺ

۱۷۱۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ أُوَيْسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرِو ﷺ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَحَبُّ الصِّيَامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاوُدَ، فَإِنَّهُ كَانَ يَصُومُ يَوْمًا، وَيُفْطِرُ يَوْمًا، وَأَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ، كَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ، وَيُصَلِّي ثَلَاثَةً، وَيَنَامُ سُدُسَهُ»^(۱).

واتە: ئەمەرى كۆرى دینار دەلى: گویم لە ئەمەرى كۆرى ئەوس بوو دەیگوت: گویم لە ئەبەدوللای كۆرى ئەمەر ﷺ بوو دەیگوت: پېغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: بەسەندترین پۆژوو لەلای خوا پۆژووی (پېغەمبەر) داودە ﷺ، بە جۆرىك پۆژىك نا پۆژىك بەپۆژوو دەبوو، وە پەسەندترین نوێژ لەلای خوا نوێژى (پېغەمبەر) داودە ﷺ، نیوھى شەو دەخەوت، وە یەك لەسەر سێ شەو شەونوێژى دەکرد، وە یەك لەسەر شەشەكەى دیکەى دەخەوتەوھ.

۱۷۱۳- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ مَنَ يَصُومُ يَوْمَيْنِ وَيُفْطِرُ يَوْمًا؟ قَالَ: «وَيُطِيقُ ذَلِكَ أَحَدٌ؟» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ مَنَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا؟ قَالَ: «ذَلِكَ صَوْمُ دَاوُدَ» قَالَ: كَيْفَ مَنَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمَيْنِ؟ قَالَ: «وَدِدْتُ أَنِّي طُوِّفْتُ ذَلِكَ»^(۲).

واتە: ئەبو قەتادە ﷺ دەلى: ئەمەرى كۆرى خەتتاب ﷺ گوتى: ئەى پېغەمبەرى خوا ﷺ چۆنە كەسێك پۆژىك نا دوو پۆژ بەپۆژوو بى؟ فەرمووی: ئایا ھىچ كەسێك توانای ئەوھى ھەبە؟! گوتى: ئەى پېغەمبەرى خوا ﷺ چۆنە كەسێك پۆژىك نا پۆژىك بەپۆژوو بى؟ فەرمووی: ئەوھ شىوازى پۆژووگرتنى (پېغەمبەر) داودە ﷺ، گوتى: ئەى چۆنە كەسێك دوو پۆژ نا پۆژىك بەپۆژوو بى؟ فەرمووی: ھەزم دەکرد كە توانای ئەوھ ھەبووايە.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۹۷۷، ومسلم: ۱۱۵۹، وأبو داود: ۲۴۲۷، والترمذي: ۷۷۰، والنسائي: ۱۶۳۰ و ۲۳۴۴ و ۲۳۸۸_۲۳۹۴ و ۲۳۹۷ و ۲۳۹۹_۲۴۰۳.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۱۶۲، وأبو داود: ۲۴۲۵، والترمذي: ۷۶۷، والنسائي: ۲۳۸۷.

بابەت: ئەوھى ھاتوھ دەربارەھى

بەرۆژوو بوونى نوح ﷺ

۱۷۱۴- عَنْ أَبِي فِرَاسٍ، أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «صَامَ نُوحُ الدَّهْرَ، إِلَّا يَوْمَ الْفِطْرِ وَيَوْمَ الْأَصْحَى»^(۱).

واتە: ئەبو فیراس دەگىریتەوھ، گوئی لە عەبدوللای کورى عەمەر رەزى الله عنه بوو، گوتوویەتى: گویم لە پیغەمبەرى خوا ﷺ بوو دەیفەرموو: نوح سأل دوازده مانگە بەرۆژوو بوو، تەنھا رۆژى جەژنى رەمەزان و جەژنى قوربان نەبى.

بابەت: بەرۆژوو بوونى شەش رۆژ لە مانگى شەوالدا

۱۷۱۵- عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ صَامَ سِتَّةَ أَيَّامٍ بَعْدَ الْفِطْرِ كَانَ تَمَامَ السَّنَةِ، ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ امْتِثَالِهَا﴾ (۱۶) ﴿الْأَنْعَامِ﴾»^(۲).

واتە: سەوبان رەزى الله عنه خزمەتکارى پیغەمبەرى خوا ﷺ لە پیغەمبەرى خواوھ ﷺ گىراویەتەوھ، فەرموویەتى: ھەر کەسێک شەش رۆژ لە دواى مانگى رەمەزان بەرۆژوو بى، وە کو ئەوھ وایە تەواوى سألە کە بەرۆژوو بووبى، ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ امْتِثَالِهَا﴾ (۱۶) ﴿الْأَنْعَامِ﴾، واتە: ھەر کەسێک چاکە بکات ئەوھ (لە رۆژى دوایدا) دە ھیندەى چاکە کەى پاداشتى بۆ ھەبە.

۱۷۱۶- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ صَامَ رَمَضَانَ، ثُمَّ اتَّبَعَهُ بِسِتٍّ مِنْ شَوَّالٍ، كَانَ كَصَوْمِ الدَّهْرِ»^(۳).

واتە: ئەبو ئەیبوب رەزى الله عنه دەلى: پیغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ھەر کەسێک مانگى رەمەزان بەرۆژوو بى، پاشان شەش رۆژى دیکەش لە مانگى شەوال بەرۆژوو بى، وە کو ئەوھ وایە تەواوى سألە کە بەرۆژوو بووبى.

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۱۶۴، وأبو داود: ۲۴۳۳، والترمذي: ۷۵۹.

بابەت: بەرۆژوو بوونی یەك رۆژ لە پیناوی خوادا

۱۷۱۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، بَاعَدَ اللَّهُ بِذَلِكَ الْيَوْمِ النَّارَ مِنْ وَجْهِهِ سَبْعِينَ خَرِيفًا»^(۱).

واتە: ئەبو سەعیدی خودری رضي الله عنه دەلی: پینغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ھەر کەسیک رۆژیك لە پیناوی خوا بەرۆژوو بێ، خوا بە ھۆی ئەو رۆژووەوە ھەفتا پایز ئاگر لە رووی دوور دەخاتەو.

۱۷۱۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، زَحَرَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا»^(۲).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلی: پینغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ھەر کەسیک رۆژیك لە پیناوی خوا بەرۆژوو بێ، خوا بە ھۆی ئەو رۆژووەوە ھەفتا پایز ئاگر لە رووی دوور دەخاتەو.

بابەت: رێگری کردنی بەرۆژوو بوون

لە رۆژانی جەژنی قورباندا (ایام التشریق)

۱۷۱۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَيَّامٌ مِّنِّي أَيَّامٌ أَكَلٍ وَشُرْبٍ»^(۳).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلی: پینغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: رۆژانی جەژنی قوربان رۆژی خواردن و خواردنەو (واتە: تێیاندا بەرۆژوو مەبن).

۱۷۲۰- عَنْ بَشْرِ بْنِ سَحِيمٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ حَطَبَ أَيَّامَ التَّشْرِيقِ فَقَالَ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ مُسْلِمَةٌ، وَإِنَّ هَذِهِ الْأَيَّامَ أَيَّامٌ أَكَلٍ وَشُرْبٍ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۸۴۰، ومسلم: ۱۱۵۳، والترمذي: ۱۶۲۳، والنسائي: ۲۲۴۷_۲۲۵۲.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۶۲۲، والنسائي: ۲۲۴۴.

(۳) حسن صحیح.

(۴) صحیح. أخرجه النسائي: ۴۹۹۴.

واته: بیشری کوری سو حهیم ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ له رۆزانی جه ژنی قورباندا وتاری داوه و فهرموویه تی: جگه له مروقی مسولمان که س ناچیتته به هه شته وه، وه به راستی نه و رۆزانه ی جه ژن رۆزانی خواردن و خواردنه وهن.

بابهت: ریگری کردن له به رۆزوو بوونی رۆزانی جه ژنی په مهزان و قوربان

۱۷۲۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، أَنَّهُ «نَهَى عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الْفِطْرِ، وَيَوْمِ الْأَضْحَى»^(۱).

واته: ئەبو سه عید ﷺ له پیغه مبهری خواوه ﷺ گپراویه ته وه که به رۆزوو بوونی له رۆژی جه ژنی په مهزان و جه ژنی قورباندا قه ده غه کردوه.

۱۷۲۲- عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ، قَالَ: شَهِدْتُ الْعِيدَ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضي الله عنه، فَبَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ، فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «نَهَى عَنْ صِيَامِ هَذَيْنِ الْيَوْمَيْنِ، يَوْمِ الْفِطْرِ وَيَوْمِ الْأَضْحَى، أَمَّا يَوْمُ الْفِطْرِ، فَيَوْمُ فِطْرِكُمْ مِنْ صِيَامِكُمْ، وَيَوْمُ الْأَضْحَى تَأْكُلُونَ فِيهِ مِنْ لَحْمِ نُسُكِكُمْ»^(۲).

واته: ئەبو عوبهید، ده لئ: ئاماده ی نوژی جه ژن بووم له خزمهت عومهری کوری خه تبابدا ﷺ، جا سه ره تا نوژی جه ژنی کرد پیش نه وه ی وتار بخوینی، ئنجا گوتی: به راستی پیغه مبهری خوا ﷺ قه ده غه ی کردوه که له و دوو رۆزانه دا رۆژی جه ژنی په مهزان و رۆژی جه ژنی قوربان رۆزوو بگیری، چونکه رۆژی جه ژنی په مهزان رۆژی رۆزوو شکاندتانه، وه رۆژی جه ژنی قوربان نه و رۆزه به که تیبدا له و گوشته ده خون که کردووتانه قوربانی.

بابهت: به رۆزوو بوون له رۆژی جمعه دا

۱۷۲۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ إِلَّا بِيَوْمٍ قَبْلَهُ، أَوْ يَوْمٍ بَعْدَهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۱۹۷، ومسلم بإثر: ۱۱۳۸، وأبو داود: ۲۴۱۷، والترمذي: ۲۷۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۹۰، ومسلم: ۱۱۳۷ و ۱۹۵۹، وأبو داود: ۲۴۱۶، والترمذي: ۷۷۲.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۸۵، ومسلم: ۱۱۴۴، وأبو داود: ۲۴۲۰، والترمذي: ۷۴۳.

واته: ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ، دەلێ: پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بەرۆژوو بوونی رۆژی هەینی قەدەغە کردووە، تەنھا مەگەر رۆژیک پیش خۆی یان رۆژیک دواى خوشی بگیری.

۱۷۲۴- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبَّادِ بْنِ جَعْفَرٍ، قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، وَأَنَا أَطُوفُ بِالْبَيْتِ: «أَتَهَى النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم عَنْ صِيَامِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ؟» قَالَ: «نَعَمْ، وَرَبِّ هَذَا الْبَيْتِ»^(۱).

واته: موحه‌ممەدی کورێ عەبادی کورێ جەعفەر، دەلێ: لە کاتی کدا که تەوافی مالى خوام دە کرد له جابیری کورێ عەبدوللام رضی اللہ عنہ پرسى: ئایا پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم بەرۆژوو بوون له رۆژی هەینیدا قەدەغە کردووە؟ گوتی: بەلێ سویند بە پەرورەدگاری ئەم ماله (کەعبه).

۱۷۲۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «قَلَّمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يُفِطِرُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ»^(۲).

واته: عەبدوللای کورێ مەسعوود رضی اللہ عنہ دەلێ: زۆر بە کەمی هەبوو بەینم پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له رۆژی هەینیدا بەرۆژوو نەبێ.

بابەت: بەرۆژوو بوون له رۆژی شەممەدا

۱۷۲۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا تَصُومُوا يَوْمَ السَّبْتِ إِلَّا فِيمَا افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ أَحَدُكُمْ إِلَّا عُوْدَ عِنَبٍ، أَوْ لِحَاءَ شَجَرَةٍ فَلْيُمْصَهُ»^(۳).

واته: عەبدوللای کورێ بوسر رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: لە رۆژی شەممەدا بەرۆژوو مەبن، مەگەر ئەو رۆژووانەى لەسەرتان واجبە بکەوێتە ئەو رۆژەو (واته: مانگی رەمەزان)، وە ئەگەر کەسیک هیچی دەست نەکەوت تەنیا لاسکە میو یان توێکی دار نەبێ ئەو بە بيمژی.

۱۷۲۶م- حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ حَبِيبٍ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ، عَنْ أُخْتِهِ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «فَذَكَرَ نَحْوَهُ»^(۴).

واته: بەم سەنەدەش ئەم فەرموودە گێردراووە تەو.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۸۴، ومسلم: ۱۱۴۳.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۴۵۰، والترمذي: ۷۴۲، والنسائي: ۲۳۶۸.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۴۲۱، والترمذي: ۷۴۴.

(۴) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۴۲۱، والترمذي: ۷۴۴.

بابهټ: به رڼو وو بوون له ده رڼو ژي «ذي الحجة» دا

۱۷۲۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ أَيَّامٍ أَعْمَلُ الصَّالِحَ فِيهَا أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ، مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ» يَعْنِي الْعَشْرَ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: «وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ، فَلَمْ يَرْجِعْ مِنْ ذَلِكَ بِشَيْءٍ»^(۱).

واته: ثبينو عه عباس رضي الله عنه، ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: هيچ رڼو ژانتيك نيه وهك تهو ده رڼو ژي مانگي قوربان كرده وهى باشيان تيډا خو شه ويست و په سندنبي له لاي خوا، گوتيان: نهى پيغه مبهري خوا ﷺ هه تا خه بات و تيكوشانيس له ريگه ي خوا دا؟! فهرمووي: به لئ، هه تا خه بات و غه زاش له ريگه ي خوا دا، مه گهر كه سئ كه به سهرو ماله وه پروات بو غه زاو هيچيان نه هينيته وه.

۱۷۲۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ أَيَّامٍ الدُّنْيَا أَيَّامٌ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ سُبْحَانَهُ أَنْ يُتَعَبَّدَ لَهُ فِيهَا مِنْ أَيَّامِ الْعَشْرِ، وَإِنَّ صِيَامَ يَوْمٍ فِيهَا لَيَعْدِلُ صِيَامَ سَنَةٍ، وَلَيْلَةٌ فِيهَا بِلَيْلَةِ الْقَدْرِ»^(۲).

واته: ته بو هوره پره رضي الله عنه، ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: له دونيادا هيچ رڼو ژانتيك نيه وه كوده رڼو ژي سه ره تاي مانگي قوربان خوا په رستي تيباندا خو شه ويست و په سندنبي له لاي خوا پاك و بيگهردي بو تهو، وه به پراستي رڼو ژو گرتن له يه كيك لهو رڼو ژاندها به نه ندازه ي رڼو ژو گرتني يه ك ساله، وه شه ونيك لهو شه وان ه به نه ندازه ي شهوي قه دره (له خير و پاداشندا).

۱۷۲۹- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَامَ الْعَشْرَ قَطُّ»^(۳).

واته: عايشه رضي الله عنها، ده لئ: هه رگيز نه مبينيوه پيغه مبهري خوا ﷺ ده رڼو ژي سه ره تاي مانگي قوربان به رڼو ژو ببئ.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۶۹، وأبو داود: ۲۴۳۸، والترمذي: ۷۵۷.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۷۵۹.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۱۷۶، وأبو داود: ۲۴۳۹، والترمذي: ۷۵۶.

بابهت: رۆزووگرتنی رۆژی عهرفه

۱۷۳۰- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ، إِيَّيْ أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكْفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ، وَالَّتِي بَعْدَهُ»^(۱).

واته: نه بو قه تاده رضي الله عنه ده لئ: پينغه مبهري خوا ﷺ فهرمويه تي: به رۆزوو بووني رۆژی عهرفه، من ئومیده وارم که خوا به هۆیه وه له گوناھی سالیکی پیش خۆی و سالیکی دواي خۆی خوشبی.

۱۷۳۱- عَنْ قَتَادَةَ بْنِ النُّعْمَانِ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ صَامَ يَوْمَ عَرَفَةَ غُفِرَ لَهُ سَنَةٌ أَمَامَهُ، وَسَنَةٌ بَعْدَهُ»^(۲).

واته: قه تاده ی کوری نوعمان رضي الله عنه ده لئ: گویم له پينغه مبهري خوا ﷺ بوو ده يفه رموو: هر که سيک رۆژی عهرفه به رۆزوو بی له گوناھی سالیکی پیش نه وه، سالیکی دواي نه وه ده بو ری.

۱۷۳۲- عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه فِي بَيْتِهِ، فَسَأَلْتُهُ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ عَرَفَةَ، بِعَرَفَاتٍ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ عَرَفَةَ بِعَرَفَاتٍ»^(۳).

واته: عيكريمه ده لئ: چوومه لای نه بو هوپه يره رضي الله عنه له ماله که ی پرسيارم لیکرد ده رباره ی به رۆزوو بووني رۆژی عهرفه بو نه و که سه ی که له کيوی عهرفه یه؟ نه بو هوپه يره ش گوتی: پينغه مبهري خوا ﷺ به رۆزوو بووني رۆژی عهرفه ی قه ده غه کردوه له که سيک که له کيوی عهرفه فاته.

بابهت: رۆزووگرتنی رۆژی عاشورا

۱۷۳۳- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَصُومُ عَاشُورَاءَ وَيَأْمُرُ بِصِيَامِهِ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۱۶۲، وأبو داود: ۲۴۲۵، والترمذي: ۷۴۹.

(۲) صحيح لغيره.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۴۴۰.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۵۹۲ و ۱۵۹۳، ومسلم: ۱۱۲۵، وأبو داود: ۲۴۴۲، والترمذي: ۷۵۳.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئ: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ له رۆژی عاشورادا به پۆژوو ده بوو، وه ههروهها فهرمایشی ده کرد به به پۆژوو بوون لهو پۆژهدا.

۱۷۳۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ رضی اللہ عنہ الْمَدِينَةَ، فَوَجَدَ الْيَهُودَ صِيَامًا، فَقَالَ: «مَا هَذَا؟» قَالُوا: هَذَا يَوْمٌ أَنْجَى اللَّهُ فِيهِ مُوسَى، وَأَغْرَقَ فِيهِ فِرْعَوْنَ، فَصَامَهُ مُوسَى شُكْرًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «نَحْنُ أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ، فَصَامَهُ، وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهر رضی اللہ عنہ کاتی هات بۆ مه دینه ته ماشای کرد، جووله که کان به پۆژوو بوون، جا فهرمووی: ئەم پۆژوو چیه؟ گوتیان: ئەمه ئەو پۆژیه که خوا موسای تیدا رزگار کرد، وه ههر لهو پۆژهدا فیرعه ونی نغڕۆ کرد، جا موسا وه کو سوپاسگوزاری لهو پۆژهدا به پۆژوو ده بوو، ئنجا پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: ئیمه له ئیوه له پێشترین بۆ موسا، جا ههم بۆ خۆی به پۆژوو بوو ههم فهرمایشی کرد به مسولمانان که ئەم پۆژو به پۆژووین.

۱۷۳۵- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَيْفِيٍّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَوْمَ عَاشُورَاءَ: «مِنْكُمْ أَحَدٌ طَعِمَ الْيَوْمَ؟» قُلْنَا: مِمَّا طَعِمَ، وَمِمَّا مَنْ لَمْ يَطْعَمْ، قَالَ: «فَأْتُوا بِقِيَّةِ يَوْمِكُمْ، مَنْ كَانَ طَعِمَ، وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْ، فَأَرْسَلُوا إِلَى أَهْلِ الْعَرُوضِ، فَلْيَتِمُوا بِقِيَّةِ يَوْمِهِمْ» قَالَ: يَعْنِي أَهْلَ الْعَرُوضِ حَوْلَ الْمَدِينَةِ^(۲).

واته: موحه ممه دی کوری صه یفی رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهری خوا صلی اللہ عنہ له رۆژی عاشورادا پیمانی فهرموو: ئایا که ستان تیدایه که ئەم پۆژو خواردنی خواردی؟ گوتمان: هه مانه خواردوو به تی و هه شهانه نه یخواردوو، فهرمووی: ئەوهی که خواردوو به تی و ئەوهشی که نه یخواردوو، با پاش ماوهی پۆژو که به پۆژوو بی، وه ههروهها هه والیش بنیرن بۆ خه لکی ده ورو بهری مه دینه که پاشاوهی پۆژو که به پۆژووین.

۱۷۳۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَيْتَ بَقِيَّتُ إِلَى قَابِلٍ، لِأَصُومَنَّ الْيَوْمَ التَّاسِعَ» قَالَ أَبُو عَلِيٍّ: رَوَاهُ أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ عَنِ ابْنِ أَبِي ذَلْبٍ، زَادَ فِيهِ: مَخَافَةَ أَنْ يَفُوتَهُ عَاشُورَاءُ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۰۴، ومسلم: ۱۱۳۰، وأبو داود: ۲۴۴۴.

(۲) صحیح. أخرجه النسائي: ۲۳۲۰.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۱۳۴/۱۳۴، وأبو داود: ۲۴۴۵ بنحوه.

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: نه گهر سالتیکی تر بمینم (له ژياندا) پوژی نویه میش به پوژوو ده بم، نه بو علی گوتی: نه حمه دی کوری یونس له ئیبنو نه بو زیئبه وه گپرایه وه نه وه ی لی زیاد کرد: له ترسی نه وه ی که عاشورای له ده ست بچی.

۱۷۳۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّهُ ذَكَرَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كَانَ يَوْمًا يَصُومُهُ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ، فَمَنْ أَحَبَّ مِنْكُمْ أَنْ يَصُومَهُ فَلْيَصُمْهُ، وَمَنْ كَرِهَهُ فَلْيَدَعْهُ»^(۱).

واته: عبه دوللای کوری عومر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، له لای پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ باسی پوژی عاشورا کرا، پیغه مبهری خواش رضی اللہ عنہ فهرمووی: نه وه پوژیک بوو که خه لکی له سه رده می نه فامیدا تیدا به پوژوو ده بوون، جا ههر که سیک چه زی لیوو به پوژوو بی با به پوژوو بی، وه ههر که سیک چه زی لینه بوو با به پوژوو نه بی.

۱۷۳۸- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صِيَامُ يَوْمِ عَاشُورَاءَ، إِنِّي أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ»^(۲).

واته: نه بو قه تاده رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: به پوژوو بوونی پوژی عاشورا، نومیده وارم که خوا به هویه وه له گوناھی سالتیک پیش خوی خوش بی.

بابهت: به پوژوو بوون

له پوژوانی دوو شه ممه و پینج شه ممه دا

۱۷۳۹- عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ، أَنَّهُ سَأَلَ عَائِشَةَ عَنِ صِيَامِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: كَانَ «يَتَحَرَّى صِيَامَ الْاِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ»^(۳).

واته: ره بیعه ی کوری غاز رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پرساری کردوه له عایشه دهر باره ی پوژووی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ، نه ویش گوتوویه تی: هه میشه ده گهرا به دوا ی دوو شه ممه و پینج شه ممه دا بو نه وه ی تیاندا به پوژوو بی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۵۰۱، ومسلم: ۱۱۲۶، وأبو داود: ۲۴۴۳.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۱۶۲/۱۹۶، وأبو داود: ۲۴۲۵، والترمذي: ۷۵۲.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۷۴۵، والنسائي: ۲۳۶۱-۲۳۶۴.

١٧٤٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم كَانَ يَصُومُ الْإِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسَ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ تَصُومُ الْإِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسَ؟ فَقَالَ: «إِنَّ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ يَغْفِرُ اللَّهُ فِيهِمَا لِكُلِّ مُسْلِمٍ، إِلَّا مُتَهَاجِرَيْنِ، يَقُولُ: دَعَهُمَا حَتَّى يَصْطَلِحَا»^(١).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەگێڕێتەو، پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم دوو شەممە و پێنج شەمان بەرۆژوو دەبوو، جا گوترا: ئەی پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم تۆ پۆژانی دوو شەممە و پێنج شەممە بەرۆژوو دەبی؟! فەرمووی: بەراستی لە پۆژانی دوو شەممە و پێنج شەممەدا خوا لە ھەموو مسوڵمانێک خۆش دەبی، تەنیا ئەوانە نەبی کە دەنگیان لە یەک بڕیو، خوا دەفەرموی: وازیان لێنین (کارو کردەویان رابگرن) تاوھ کو ناشت دەبنەو.

بابەت: بەرۆژوو بوونی مانگە حەرامەکان

١٧٤١- عَنْ أَبِي مُجِيبَةَ الْبَاهِلِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، أَوْ عَنْ عَمِّهِ رضي الله عنه، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهُ أَنَا الرَّجُلُ الَّذِي أَتَيْتُكَ عَامَ الْأَوَّلِ، قَالَ: «فَمَا لِي أَرَى جِسْمَكَ نَاحِلًا؟» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَكَلْتُ طَعَامًا بِالنَّهَارِ، مَا أَكَلْتُهُ إِلَّا بِاللَّيْلِ، قَالَ: «مَنْ أَمَرَكَ أَنْ تُعَذِّبَ نَفْسَكَ؟» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَقْوَى، قَالَ: «صُمْ شَهْرَ الصَّبْرِ، وَيَوْمًا بَعْدَهُ» قُلْتُ: إِنِّي أَقْوَى، قَالَ: «صُمْ شَهْرَ الصَّبْرِ، وَيَوْمَيْنِ بَعْدَهُ» قُلْتُ: إِنِّي أَقْوَى، قَالَ: «صُمْ شَهْرَ الصَّبْرِ، وَثَلَاثَةَ أَيَّامٍ بَعْدَهُ، وَصُمْ أَشْهُرَ الْحُرْمِ»^(٢).

واته: ئەبو موحیبەیی باھیلی لە باوکیەو یان لە مامیەو رضي الله عنه دەگێڕێتەو دەئێ: ھاتم بۆلای پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم، گوتم: ئەی پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم من ئەو پیاووم کە سالی پێشوتر ھاتمە خزمەت، فەرمووی: مەسە لە چیبە جەستەت زۆر بە لاوازی دەبینم؟ گوتی: ئەی پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم من (لەو سالیەدا) ھەرگیز بەرۆژ نانم نەخواردوو، بە شەو نەبی نانم نەخواردوو، فەرمووی: کێ فەرمانی پیکردووی کە بەو شیوہیە خۆت تازار بەدی؟! گوتم: ئەی پێغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم من لەو بە تواناتم، فەرمووی: مانگی ئارامگرتن (مانگی رەمەزان) و پۆژیکیش دوای ئەو (واته: پۆژیک لە مانگەکانی تردا) بەرۆژووبە، گوتی: من توانای لەو زیاترم ھەبە، فەرمووی: مانگی ئارامگرتن و دوو پۆژ دوای ئەو بەرۆژووبە، گوتی: من توانای لەو زیاترم ھەبە، فەرمووی:

(١) صحیح. أخرجه مسلم: ٢٥٦٥، وأبو داود: ٤٩١٦، والترمذي: ٧٥٧.

(٢) ضعيف. أخرجه أبو داود: ٢٤٢٨.

مانگی نارامگرتن و سئی پوژیش دواى نهوه به پوژووبه، وه مانگه چه رامه کانیش (نهو مانگانهای که له لای عه پهب شه پرکردن تیپاندا چه پام بووه) به پوژووبه.

۱۷۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: أَيُّ الصِّيَامِ أَفْضَلُ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ؟ قَالَ: «شَهْرُ اللَّهِ الَّذِي تَدْعُوهُ الْمُحْرَمَ»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره رضي الله عنه ده لئی: پیاوئک هاته خزمه تی پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم، گوتی: له دواى مانگی په مه زان چ پوژووئک باشرینه (خپرو پاداشتی زورترینه)؟ فه رموو: مانگانی خوا که ئیوه پی ده لئین: «المحرم».

۱۷۴۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، «نَهَى عَنْ صِيَامِ رَجَبٍ»^(۲).

واته: ئینو عه عباس رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم به پوژوو بوونی مانگی په جه بی قه ده غه کردوه.

۱۷۴۴- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ رضي الله عنه، أَنَّ أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ، كَانَ يَصُومُ أَشْهُرَ الْحُرْمِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «صُمْ شَوَّالًا» فَتَرَكَ أَشْهُرَ الْحُرْمِ، ثُمَّ لَمْ يَزَلْ يَصُومُ شَوَّالًا حَتَّى مَاتَ^(۳).

واته: موحه ممدی کوری ئیبراهیم رضي الله عنه ده گپریته وه، ئوسامه ی کوری زهید له مانگه چه رامه کاندا به پوژوو ده بوو، جا پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم پی فه رموو: مانگی شه وال به پوژوو به، نه ویش (پوژووی) مانگه چه رامه کانی واز لیهینا، پاشان تا نهو کاته ی کوچی دوا بی کرد به رده وام مانگی شه وال به پوژوو ده بوو.

بابه ت: پوژوو زه کاتی (پاکبوونه وهی) جه سته یه

۱۷۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ، وَزَكَاةُ الْجَسَدِ الصَّوْمُ» زَادَ مُخَرِّجٌ فِي حَدِيثِهِ: وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الصِّيَامُ نِصْفُ الصَّبْرِ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۱۶۳، وأبو داود: ۲۴۲۹، والترمذي: ۴۳۸ و ۷۴۰، والنسائي: ۱۶۱۳ و ۱۶۱۴.

(۲) ضعيف جداً.

(۳) ضعيف.

(۴) ضعيف.

واته: ئه بو هوره يره ﷺ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمويه تى: هه موو شتيك زه كاتى تيدايه، وه زه كاتى لاشهش بهر پوژوو بوونه، موحر يز له فهرمووده كهيدا ئه وهشى زياد كرد، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمووى: پوژوو نيوهى ئارامگريه.

بابهت: پادا شتى كه ستيك

كه پوژه وانىك له لاي پوژوو ده شكينى

۱۷۴۶- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ فَطَرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِمْ، مَنْ غَيْرَ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِهِمْ شَيْئًا»^(۱).

واته: زه يدي كورى خاليدى جو هه نى ﷺ، ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمويه تى: هه ر كه ستيك خواردن و خوراكى پوژووانتيك بدات، به ئه ندازه ي پوژووى پوژووانه كه پادا شتى بو ده نووسرى، به بى ئه وهى هه يچ شتيك له پادا شتى ئه وان كه م بيته وه.

۱۷۴۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَفْطَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عِنْدَ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، فَقَالَ: «أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ، وَأَكَلْ طَعَامَكُمْ الْأَبْرَارُ، وَصَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ»^(۲).

واته: عه بدوللاى كورى زوبه ير ﷺ، ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ له لاي سه عدى كورى مو عاز بهر بانگى كرده وه، ئنجا فهرمووى: پوژووانان له لاي ئيوه بهر بانگيان بكه نه وه، وه چا كه كاران له خواردنى ئيوه بخون و فريشته كان دووعاى چا كه تان بو بكه ن.

بابهت: پوژوه وان كاتى خواردنى له لا ده خورى

۱۷۴۸- عَنْ حَبِيبِ بْنِ زَيْدِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ امْرَأَةٍ، يُقَالُ لَهَا لَيْلَى، عَنْ أُمِّ عَمَارَةَ، قَالَتْ: أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَرَّبْنَا إِلَيْهِ طَعَامًا، فَكَانَ بَعْضُ مَنْ عِنْدَهُ صَائِمًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الصَّائِمُ إِذَا أَكَلَ عِنْدَهُ الطَّعَامَ صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي: ۸۰۷.

(۲) صحيح لغيره، دون قوله: «أَفْطَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ».

(۳) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۷۸۴ و ۷۸۵ و ۷۸۶.

واته: حه بیبی کوری زهیدی نه نصاری علیه السلام له ئافره تیکه وه که پئی ده گوترا: له یلا، له نومو عه مپاره وه ده گپریته وه ده لی: پیغه مبهری خوا علیه السلام هاته لامان، جا خواردنمان برده خزمه تی، وه هه ندی له وانهی که له لای بوون به پرژوو بوون، ئنجا پیغه مبهری خوا علیه السلام فرمووی: به راستی پرژووان نه گهر خواردنی له لا بخوری، فریشته کان دووعای بو ده کهن.

۱۷۴۹- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بَرِيْدَةَ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: لَيْلَالٍ «الْغَدَاءُ يَا بِلَالُ» فَقَالَ: إِنِّي صَائِمٌ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «تَأْكُلُ أَرْزَاقَنَا، وَفَضْلُ رِزْقِ بِلَالٍ فِي الْجَنَّةِ، أَشَعْرَتٌ يَا بِلَالُ إِنَّ الصَّائِمَ تُسَبِّحُ عِظَامُهُ، وَتَسْتَغْفِرُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ مَا أَكَلَ عِنْدَهُ»^(۱).

واته: سوله یانی کوری بوره بده له باوکیه وه علیه السلام ده گپریته وه ده لی: پیغه مبهری خوا علیه السلام به بیلالی فرموو: نه ی بیلال کاتی نانی به یانییه، گوتی: له راستیدا من به پرژووم، پیغه مبهری خوا علیه السلام فرمووی: ئیمه خواردنی خویمان ده خوین، وه فهزل و گه وره بی رزق و تویشوی بیلال له به هه شتدایه، نه ی بیلال ئایا زانیوته که پرژووان تا نه و کاته ی خواردنی له لا ده خوری ئیسکه کانیشی ته سببحات و زیگری خوا ده کهن، وه فریشته کانیش له لای خوا داوای لیخوشبوونی بو ده کهن.

بابهت: نهو که سهی بانگه یشت ده کرب بو خواردن و به پرژوووه

۱۷۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى طَعَامٍ وَهُوَ صَائِمٌ، فَلْيَقُلْ: إِنِّي صَائِمٌ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره علیه السلام ده گپریته وه، پیغه مبهری علیه السلام فرموویته تی: نه گهر به کیکتان بانگ هیشته کرا بو خواردن و نه ویش به پرژوو بوو، نه وه با بلی: من به پرژووم.

۱۷۵۱- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ دُعِيَ إِلَى طَعَامٍ وَهُوَ صَائِمٌ، فَلْيُجِبْ، فَإِنْ شَاءَ طَعِمَ، وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ»^(۳).

(۱) موضوع.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۱۵۰، وأبو داود: ۲۴۶۱، والترمذي: ۷۸۱.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۳۰، وأبو داود: ۳۷۴۰.

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: هه رکه سیک بانگ هیشت کرا بو خواردن و بهرۆژوو بوو، با به دهم بانگ هیشت کردنه وه که وه بجی، نه گهر ویستی با بخوا، وه نه گهر نه یویست با نه یخوات.

بابهت: رۆژوه وان نزاو پارانه وهی رته ناکریته وه

۱۷۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمْ، الْإِمَامُ الْعَادِلُ، وَالصَّائِمُ، حَتَّى يُفْطِرَ، وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ، يَرْفَعُهَا اللَّهُ دُونَ الْعَمَامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَتُفْتَحُ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ، وَيَقُولُ: بِعِزَّتِي لَأَنْصُرَنَّكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ»^(۱).

واته: نه بو هوره یره رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: سنی که س نزیان رته ناکریته وه، پیشه وای دادپهروه، وه رۆژوو وان تاوه کو به ربانگ ده کاته وه، وه نزی سته م لیکراویش خوا له رۆژی دوایدا تاوه کو سهرووی هه وره کان به رزی ده کاته وه (واته: تا شوینی گیرابوون و وه لام دانه وه)، وه هه روه ها له دونیادا ده رگا کانی ناسهانی بو ده کریته وه، وه خوا ده فهرموی: سویند به عزیزه تی خۆم سه رتده خهم (به سه ر سته مکاردا) نه گهر پاش ماوه یه کیشی بی بجی.

۱۷۵۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِنَّ لِلصَّائِمِ عِنْدَ فِطْرِهِ لِدَعْوَةٍ مَا تُرَدُّ» قَالَ ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو، يَقُولُ إِذَا أَفْطَرَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ أَنْ تَغْفِرَ لِي»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری نه بو موله یکه ده گیریته وه، ده لئی: گویم له عه بدوللای کوری عه مری کوری عاص رضی اللہ عنہ بوو ده یگوت: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: به راستی بابای رۆژوو وان له کاتی به ربانگ کردنه وه یدا مؤله تی نزیه کی هه یه که نه و نزیه رته ناکریته وه، ئیبنو نه بو موله یکه، گوتی: گویم له عه بدوللای کوری عه مری بوو که به ربانگی ده کرده وه ده یگوت: خواجه من به و سۆز و به زه بیهت که هه موو شتیکی گرتوته وه داوات لیده که م که لیم خوشبی.

(۱) صحیح، بطرقه وشواهد. أخرجه الترمذي: ۳۵۹۸.

(۲) ضعيف.

بابهت: خورادن له رۆژی جهژندا پيش رۆيشتن بۆ نوێژنی جهژن

١٧٥٤- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «لَا يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَطْعَمَ مَرَاتٍ»^(١).

واته: ئەنەسی کۆری مالیک رضي الله عنه دەلێ: پێغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم له رۆژی جهژنی رەمەزاندایا له ماله‌ده‌رەده‌چوو تاوه‌کو چه‌ند ده‌نکه‌ خورمايه‌کی نه‌خواردبا.

١٧٥٥- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، «لَا يَغْدُو يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يُغَدِّيَ أَصْحَابَهُ مِنْ صَدَقَةِ الْفِطْرِ»^(٢).

واته: ئیبنو عومەر رضي الله عنهما دەلێ: پێغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم له رۆژی جهژنی رەمەزاندایا به‌یانی زوو له ماله‌ده‌رەده‌چوو، تاوه‌کو به‌یانی ده‌کرده‌وه‌ به‌ هاوه‌لاکانی له‌ زه‌کاتی سه‌رفیتره‌ ده‌رخواردی ده‌دان.

١٧٥٦- عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، «كَانَ لَا يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَأْكُلَ، وَكَانَ لَا يَأْكُلُ يَوْمَ النَّحْرِ حَتَّى يَرْجِعَ»^(٣).

واته: ئیبنو بو‌ره‌یده رضي الله عنه له‌ باوکییه‌وه‌ ده‌گی‌رێته‌وه‌، پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم له‌ رۆژی جهژنی رەمەزاندایا له‌ ماله‌ده‌رەده‌چوو تاوه‌کو خواردنی نه‌خواردبا، وه‌ له‌ رۆژی قورباندا تاوه‌کو نه‌گه‌رابایه‌وه‌ ماله‌وه‌ خواردنی نه‌ده‌خوارد.

بابهت: که‌سیک مردبێت و رۆژووی رەمەزانی قه‌رزار بێت،

به‌ که‌مه‌ترخه‌می نه‌یگرته‌بێت

١٧٥٧- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامُ شَهْرٍ، فَلْيُطْعَمْ عَنْهُ مَكَانَ كُلِّ يَوْمٍ مِسْكِينَ»^(٤).

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٩٥٣، والترمذي: ٥٤٣.

(٢) ضعيف.

(٣) صحیح لغيره. أخرجه الترمذي: ٥٤٢.

(٤) ضعيف. أخرجه الترمذي: ٧١٨.

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یه تی: ئە گەر که سێک وه فاتێ کرد و پۆژووی مانگی په مه زانی له سه ره بوو با له جیاتی هه ره پۆژوویک هه ژاریک تیر بکری (واته: کهس و کاری مردوو که نه وهی بو بکهن).

۱۷۵۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُخْتِي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ، قَالَ: «أَرَأَيْتِ لَوْ كَانَ عَلَى أُخْتِكَ دَيْنٌ، أَكُنْتَ تَقْضِيئَهُ؟» قَالَتْ: بَلَى، قَالَ: «فَحَقُّ اللَّهِ أَحَقُّ»^(۱).

واته: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ دەلێ: ئا فره تیک هاته خزمه ت پێغه مبه ره صلی اللہ علیہ وسلم، گو تی: ئە ی پێغه مبه ره ی خوا صلی اللہ علیہ وسلم خوش که که م مردوو و پۆژووی دوو مانگی له دوای یه کی له سه ره، فەرمووی: ئایا ئە گەر خوش که که ت قه رزنیکی له سه ربایه له جیاتی ئە وه تدا یه وه؟ گو تی: به لێ، فەرمووی: جا هه قی خوا له پێشتره بدریته وه.

۱۷۵۹- عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنِ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمَّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمٌ، أَفَأَصُومُ عَنْهَا؟ قَالَ: «نَعَمْ»^(۲).

واته: ئیبنو بو ره یده له باو کیه وه رضی اللہ عنہ ده گێر یته وه، دەلێ: ئا فره تیک هاته خزمه ت پێغه مبه ره صلی اللہ علیہ وسلم، گو تی: ئە ی پێغه مبه ره ی خوا صلی اللہ علیہ وسلم له راستیدا دایکم وه فاتێ کردوو و پۆژووشی له سه ره، ئایا له جیاتی ئە وه بیگرمه وه؟ فەرمووی: به لێ.

بابه ت: که سێک که له مانگی په مه زاندا مسو لمان بووب

۱۷۶۰- عَنِ عَطِيَّةَ بْنِ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَبِيعَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: حَدَّثَنَا وَفَدْنَا الَّذِينَ قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم بِإِسْلَامِ ثَقِيفٍ قَالَ: وَقَدِمُوا عَلَيَّ فِي رَمَضَانَ، «فَصَرَبَ عَلَيْهِمْ قُبَّةً فِي الْمَسْجِدِ، فَلَمَّا أَسْلَمُوا صَامُوا مَا بَقِيَ عَلَيْهِمْ مِنَ الشَّهْرِ»^(۳).

واته: عه تیه ی کو ری سو فیانی کو ری عه بدو لالی کو ری په بیعه رضی اللہ عنہ دەلێ: ئە وه فده مان که بو مسو لمان بوون چوو بوونه خزمه ت پێغه مبه ره ی خوا صلی اللہ علیہ وسلم له سه قیف،

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۵۲، ومسلم: ۱۱۴۸، وأبو داود: ۳۳۱۰، والترمذي: ۷۱۶، والنسائي: ۳۸۱۶.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۱۴۹، وأبو داود: ۱۶۵۶ و ۲۸۷۷ و ۳۳۰۹، والترمذي: ۶۶۷ و ۹۲۹.

(۳) ضعيف.

گوتى: جا له مانگى پەمەزانداندا چوونە خزمەتى، (پىغەمبەرىش ﷺ) له ناو مزگەوتدا شوئىتىكى مانەوہى پىدان، جا كاتىك كە مسولمان بوون ئەوہى كە له مانگى پەمەزان مابوو تىايدا بەرپۆزوو بوون.

بابەت: بەرپۆزوو بوونى ئافرەت بەبى مۆلەتى مېردەكەى

۱۷۶۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا تَصُومُ الْمَرْأَةُ وَرُؤُوسَهَا شَاهِدٌ يَوْمًا مِنْ غَيْرِ شَهْرِ رَمَضَانَ إِلَّا بِإِذْنِهِ»^(۱).

واتە: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دەگىرىتەوہ، پىغەمبەر ﷺ فەرموويەتى: ئەگەر ئافرەت مېردەكەى له مالمەوہ بى، بۆى نىہ بەبى مۆلەتى ئەو جگە له مانگى پەمەزاندا بەرپۆزوو بى (پۆزوو سوننەت).

۱۷۶۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، قَالَ: «تَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النِّسَاءَ أَنْ يَصُمْنَ إِلَّا بِإِذْنِ أَرْوَاحِهِنَّ»^(۲).
واتە: ئەبو سەئىد رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ قەدەغەى كردوہ كە ئافرەتان بەبى مۆلەتى مېردەكانيان بەرپۆزوو بى (پۆزوو سوننەت).

بابەت: كەسىك كە له شوئىتىك ميوانە

نابىت بەبى مۆلەتى ئەوان بەرپۆزوو بىت

۱۷۶۳- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا نَزَلَ الرَّجُلُ بِقَوْمٍ فَلَا يَصُومُ إِلَّا بِإِذْنِهِمْ»^(۳).
واتە: عائىشە رضي الله عنها دەگىرىتەوہ، پىغەمبەر ﷺ فەرموويەتى: ئەگەر بىاوتىك لەلاى كەسانىك دابەزى (ميوان بوو لايان) و ماىەوہ، بەبى مۆلەتى ئەوان بۆى نىہ بەرپۆزوو بى.

۱۷۶۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: «الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ مَنزِلَةَ الصَّائِمِ الصَّابِرِ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۱۹۲ و ۵۱۹۵، ومسلم: ۱۰۲۶، وأبو داود: ۲۴۵۸، والترمذي: ۷۸۲.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۴۵۹ مطولاً.

(۳) ضعيف جداً. أخرجه الترمذي: ۷۸۹.

(۴) حسن. أخرجه الترمذي: ۲۴۸۶.

واته: نه بو هوره‌یره ﷺ ده گيریتته‌وه: پیغه‌مبهر ﷺ فه‌رموویه‌تی: نه و که‌سه‌ی که له‌سه‌ر خواردن سوپاس و ستایشی خوا ده‌کات، وه‌کو نه و که‌سه وایه که به‌پرۆژوو ده‌بی و ئارام ده‌گری له‌سه‌ری.

۱۷۶۵- عَنْ سِنَانِ بْنِ سَنَةَ الْأَسْلَمِيِّ ﷺ، صَاحِبِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الصَّائِمِ الصَّابِرِ»^(۱).

واته: سینانی کوری سه‌نه‌ی نه‌سه‌می ﷺ هاوه‌لی پیغه‌مبهر ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: نه و که‌سه‌ی که له‌سه‌ر خواردن سوپاس و ستایشی خوا ده‌کات، پاداشتی وه‌ک نه و که‌سه‌یه که به‌پرۆژوو ده‌بی و ئارام ده‌گری له‌سه‌ری.

بابه‌ت: شه‌وی قه‌در

۱۷۶۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ﷺ، قَالَ: اعْتَكَفْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْعَشْرَ الْأَوْسَطَ مِنْ رَمَضَانَ، فَقَالَ: «إِنِّي أُرِيتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فَأُنْسِيهَا، فَالْتَمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ، فِي الْوَتْرِ»^(۲).

واته: نه بو سه‌عیدی خودری ﷺ ده‌لی: له‌خزمه‌ت پیغه‌مبهری خوادا ﷺ له‌ده شه‌وی ناوه‌پراستی ره‌مه‌زاندایه‌مه‌ینه‌وه، ئنجا فه‌رمووی: من نیشانم درابوو که شه‌وی قه‌در کامه‌یه، به‌لام دواتر له‌بیرم برابه‌وه، جا بویه له شه‌وه تاکه کانی ده شه‌وی کۆتایی بوی بگه‌رین.

بابه‌ت: گه‌وره‌یی ده شه‌وی کۆتایی مانگی ره‌مه‌زان

۱۷۶۷- عَنْ عَائِشَةَ ﷺ، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ، «يَجْتَهِدُ فِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ، مَا لَا يَجْتَهِدُ فِي غَيْرِهِ»^(۳).

واته: عایشه ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبهر ﷺ نه‌وه‌نده‌ی له‌ده شه‌وی کۆتاییدا خیر و چاکه و خواپه‌رستی ده‌کرد، له‌کاته کانی ترده‌نیده‌کرد.

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۸۱۳ و ۲۰۱۶ و ۲۰۱۸، ومسلم: ۱۱۶۷/۲۱۳، وأبو داود: ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳، والنسائي: ۱۳۵۶.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۱۷۵، والترمذي: ۷۹۶.

۱۷۶۸- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «إِذَا دَخَلَتِ الْعَشْرُ أَحْيَا اللَّيْلَ، وَشَدَّ الْمِئْزَرَ، وَأَيَقَطَّ أَهْلَهُ»^(۱).

واته: عائشه رضي الله عنها دهلي: کاتي ده شهوي کوتايي ده هات پينغمبهر صلى الله عليه وسلم شهوه کاني زيندوو ده کردهوه (به شهونويژ و قورئان خویندن)، وه خوی گورج ده کردهوه (بو خواپه رستي)، وه خيزانه کاني به ناگا ده هيتنا بو هه مان مه به ست.

بابهت: نهوهي هاتوه دهر بارههي ئيعتیکاف

۱۷۶۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، «يَعْتَكِفُ كُلَّ عَامٍ عَشْرَةَ أَيَّامٍ، فَلَمَّا كَانَ الْعَامَ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ اعْتَكَفَ عِشْرِينَ يَوْمًا، وَكَانَ يُعْرَضُ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً، فَلَمَّا كَانَ الْعَامَ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ عُرِضَ عَلَيْهِ مَرَّتَيْنِ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه دهلي: پينغمبهر صلى الله عليه وسلم هه موو ساليک ده رۆژ له مزگه وتدا ده مایه وه، به لام لهو سالددا که وه فاتي کرد بيست رۆژ مایه وه، وه ههروه ها سالي جارنيک ده وري قورئاني پنده کرايه وه (له لايه ن جيبيريله وه)، به لام نهو سالي که وه فاتي کرد، دوو جار ده وري قورئاني پيکرايه وه.

۱۷۷۰- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم كَانَ: «يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَّخِرَ مِنْ رَمَضَانَ، فَسَافَرَ عَامًا، فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ اعْتَكَفَ عِشْرِينَ يَوْمًا»^(۳).

واته: ئوبه ي کوري که عب رضي الله عنه ده گيريته وه، پينغمبهر صلى الله عليه وسلم له ده رۆژي کوتايي مانگي په مه زاندا ده مایه وه، ساليکيان (له مانه وهيدا) گه شتي کرد، جا له سالي دواتردا بيست رۆژ ده مایه وه.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۰۲۴، ومسلم: ۱۱۷۴، وأبو داود: ۱۳۷۶، والنسائي: ۱۶۳۹.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۰۴۴ و ۴۹۹۸، وأبو داود: ۲۴۶۶.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۴۶۳.

بابهت: ده‌ستپنکردنی ئیعتیكاف و گئیرانه‌وهی ئیعتیكاف

۱۷۷۱- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم، إِذَا أَرَادَ أَنْ يَعْتَكِفَ صَلَّى الصُّبْحَ، ثُمَّ دَخَلَ الْمَكَانَ الَّذِي يُرِيدُ أَنْ يَعْتَكِفَ فِيهِ، فَأَرَادَ أَنْ يَعْتَكِفَ الْعَشْرَ الْأَوَّخَرَ مِنْ رَمَضَانَ، فَأَمَرَ فَضْرِبَ لَهُ خِبَاءً، فَأَمَرَتْ عَائِشَةُ بِخِبَاءٍ فَضْرِبَ لَهَا، وَأَمَرَتْ حَفْصَةَ بِخِبَاءٍ فَضْرِبَ لَهَا، فَلَمَّا رَأَتْ زَيْنَبَ خِبَاءَهُمَا أَمَرَتْ بِخِبَاءٍ فَضْرِبَ لَهَا، فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «أَلَيْسَ تُرِدْنَ» فَلَمْ يَعْتَكِفْ فِي رَمَضَانَ، وَأَعْتَكَفَ عَشْرًا مِنْ شَوَّالٍ^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم کاتی ده‌یویست بمینیتته‌وه نوئزی به‌یانی ده‌کرد، پاشان ده‌رؤیشته ناو ئه‌و شوئنه‌وه ده‌یویست تییدا بمینیتته‌وه، وه ده‌یویست ده‌رؤزی کۆتایی ره‌مه‌زان بمینیتته‌وه، جا فه‌رمانی کرد چادرئکیان بو ئاماده‌کرد، ئنجا عائشه فه‌رمانی کرد و چادرئکیان بو ئاماده‌کرد، وه حه‌فصه‌ش فه‌رمانی کرد و چادرئکیان بو ئاماده‌کرد، جا کاتی زه‌ینه‌ب چادره‌کانی ئه‌وانی بینی ئه‌ویش فه‌رمانی کرد و چادرئکیان بو ئاماده‌کرد، ئنجا کاتی پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ئه‌وه‌ی بینی فه‌رمووی: ئایا مه‌به‌ستان ئه‌نجامدانی کرده‌وه‌ی چاکه‌یه؟ (یان بو چاولیکه‌ریبه و هیچی تر؟) جا بویه له‌ره‌مه‌زاندانه‌مایه‌وه، وه له‌ده‌رؤزی به‌که‌می شه‌والدا مایه‌وه.

بابهت: ئیعتیكاف کردن به‌شو و رؤزئک

۱۷۷۲- عَنْ عُمَرَ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ كَانَ عَلَيْهِ نَذْرٌ لَيْلَةٍ فِي الْجَاهِلِيَّةِ يَعْتَكِفُهَا، فَسَأَلَ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «فَأَمْرُهُ أَنْ يَعْتَكِفَ»^(۲).

واته: عومه‌ر رضی اللہ عنہ ده‌گئیریتته‌وه، له‌سه‌رده‌می نه‌زانیدا نه‌زری کردبوو که شه‌وئک بمینیتته‌وه، جا بو ئه‌و مه‌به‌سته‌پرسیاری له‌پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم کرد، ئه‌ویش فه‌رمانی پئیکرد که بمینیتته‌وه.

(۱) صحیح البخاری: ۲۰۳۳، ومسلم: ۱۱۷۲ و ۱۱۷۳، وأبو داود: ۲۴۶۴، والترمذی: ۷۹۱، والنسائی: ۷۰۹.

(۲) صحیح البخاری: ۲۰۳۲، ومسلم: ۱۶۵۶/۲۷، وأبو داود: ۳۳۲۵، والترمذی: ۱۵۳۹، والنسائی:

بابەت: ئیعتیکاف کردن له شوینیکی دیاریکراوی مزگهوت

۱۷۷۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم كَانَ «يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَّخِرَ مِنْ رَمَضَانَ» قَالَ نَافِعٌ: وَقَدْ أَرَانِي عَبْدُ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ الْمَكَانَ الَّذِي كَانَ يَعْتَكِفُ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم.^(۱)

واته: عهبدووللای کوری عومەر رضي الله عنه ده گپرتتهوه: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم له ده رۆژی کوتایی رهمه زاندا ده مایه وه، نافع گوتی: به راستی عهبدووللای کوری عومەر نهو شوینهی نیشان دام که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم تیایدا ده مایه وه.

۱۷۷۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم «أَنَّهُ كَانَ إِذَا اعْتَكَفَ طَرِحَ لَهُ فِرَاشُهُ، أَوْ يُوضَعُ لَهُ سَرِيرُهُ وَرَاءَ أُسْطُوَانَةِ التَّوْبَةِ»^(۲).

واته: ئیبنو عومەر رضي الله عنه له پیغه مبهره وه صلى الله عليه وسلم گپراویه ته وه که کاتی (له مزگهوت) ده مایه وه، جیگاکه یان شوینی نوسته که ی بو داده نرا له پشت کۆله که ی ته وه.

بابەت: ئیعتیکاف کردن له چادری مزگهوتدا

۱۷۷۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «اعْتَكَفَ فِي قُبَّةِ تَرْكِيَّةٍ، عَلَى سُدَّتِهَا قِطْعَةُ حَصِيرٍ، قَالَ: فَأَخَذَ الْحَصِيرَ بِيَدِهِ، فَنَحَّاهَا فِي نَاحِيَةِ الْقُبَّةِ، ثُمَّ أَطْلَعَ رَأْسَهُ فَكَلَّمَ النَّاسَ»^(۳).

واته: ئەبو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده گپرتتهوه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم له ناو چادریکی تورکیدا ده مایه وه که پارچه ههسیریک له سهه ده رگاکه ی دانرابوو (بو ته وه ی خه لکی نه بیینی)، (راوی) ده لی: جا پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم ههسیره که ی هه لگرت و له گوشه یه کی چادره که ی دانا، پاشان سهری هینایه ده ره وه وه قسه ی بو خه لکه که کرد.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۲۵، ومسلم: ۱۱۷۱، وأبو داود: ۲۴۶۵.

(۲) حسن لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۱۶۷/۲۱۵.

بابهت: نهوهی که نهو کهسهی له ئیعتیکاف دایه سهردانی نهخوش دهکات و نامادهی ناشتنی جهنازه دهیبت

۱۷۷۶- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، وَعَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ رضی اللہ عنہما، أَنَّ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: إِنْ كُنْتُ لَأَدْخُلُ الْبَيْتَ لِلْحَاجَةِ، وَالْمَرِيضُ فِيهِ، فَمَا أَسْأَلُ عَنْهُ إِلَّا وَأَنَا مَارَةٌ، قَالَتْ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، «لَا يَدْخُلُ الْبَيْتَ إِلَّا لِحَاجَةٍ إِذَا كَانُوا مُعْتَكِفِينَ»^(۱).

واته: عوروهی کوری زوبه یرو عه مری عه بدور پرده حان رضی اللہ عنہا ده گیر نه وه، عایشه رضی اللہ عنہا گو توویه تی: نه گهر بمویستبایه بو پیداویستییه ک بجمه ماله وهو، سهردانی نه خوشیک که تیندایه، نه حوالم نه ده پرسی مه گهر به ده م رینگاوه، گوتی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه ده چوو بو ماله وه ته نهها بو پیداویستییه ک نه بایه کاتی له ئیعتیکاف ده بووین.

۱۷۷۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «الْمُعْتَكِفُ يَتَّبِعُ الْجِنَازَةَ، وَيَعُودُ الْمَرِيضَ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه رموویه تی: نهو کهسهی ئیعتیکاف ده کات، شوینی جهنازه ده که وی و سهردانی نه خوشیش ده کات.

بابهت: نهوهی هاتوه ده بارهی سهر شوردن و شاننه کردنی نهوهی ئیعتیکافی کردوه

۱۷۷۸- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «يُذْنِي إِلَى رَأْسِهِ وَهُوَ مُجَاوِرٌ، فَأَعْسِلُهُ وَأَرْجِلُهُ وَأَنَا فِي حُجْرَتِي، وَأَنَا حَائِضٌ، وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ»^(۳).

واته: عایشه رضی اللہ عنہا ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کاتی که له مانه وه دا بوو، سهری له من نزیک ده کرده وه، که زور نزیک بوو لیم، منیش سهریم بو ده شورددو پرچیم شاننه ده کرد، له کاتی کدا من له ژووره که ی خوم بووم، وه لهو کاته دا من له سوپی مانگانهش دابووم، وه پیغه مبه ریش صلی اللہ علیہ وسلم له ناو مزگه وتدا بوو.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۲۹، ومسلم: ۲۹۷، وأبو داود: ۲۴۶۸، والترمذي: ۸۰۴.

(۲) موضوع.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۲۸، ومسلم: ۲۹۷، وأبو داود: ۲۴۶۷ و ۲۴۶۹، والترمذي: ۸۰۴، والنسائي: ۲۷۵_۲۷۷.

و ۲۸۸_۲۸۶.

بابەت: ئەو کەسەى له ئیعتیکافه ده‌کرت خیزانه‌کەى له مزگه‌وتدا سه‌ردانى بکات

۱۷۷۹- عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيٍّ رضي الله عنها، زَوْجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، أَنَّهَا جَاءَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم تَزْوُرُهُ وَهُوَ مُعْتَكِفٌ فِي الْمَسْجِدِ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، فَتَحَدَّثَتْ عِنْدَهُ سَاعَةً مِنَ الْعِشَاءِ، ثُمَّ قَامَتْ تَنْقَلِبُ، فَقَامَ مَعَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقْلِبُهَا، حَتَّى إِذَا بَلَغَتْ بَابَ الْمَسْجِدِ الَّذِي كَانَ عِنْدَ مَسْكِنٍ أُمَّ سَلَمَةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَمَرَّ بِهِمَا رَجُلَانِ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَسَلَّمَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، ثُمَّ نَفَذَا، فَقَالَ لَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «عَلَى رِسْلِكُمَا، إِنَّهَا صَفِيَّةُ بِنْتِ حُيَيٍّ» قَالَا: سُبْحَانَ اللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَبَّرَ عَلَيْهِمَا ذَلِكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ، وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَقْذِفَ فِي قُلُوبِكُمَا شَيْئًا»^(۱).

واته: سه‌فیه‌ی کچی حویه‌ی رضي الله عنها خیزانی پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم ده‌گپ‌ریتته‌وه، ئەو هاتوه سه‌ردانی پیغه‌مبه‌ری خوای صلى الله عليه وسلم کردوه له کاتی‌کدا که پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم له‌ناو مزگه‌وتدا له ده‌رۆزی کۆتایی په‌مه‌زاندایا له‌خه‌لوه‌کیشان دابووه، جا ماوه‌یه‌ک له‌شه‌وه‌سه‌ی له‌گه‌ل کردوه، پاشان هه‌لساوه‌که‌بگه‌ریتته‌وه، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم هه‌لسا بو ئەوه‌ی بیگه‌رینیتته‌وه ماله‌وه، تا‌گه‌یشه‌ئه‌وه‌ده‌رگایه‌ی مزگه‌وت که‌که‌وتبووه‌لای شوینی مانه‌وه‌ی ئوممو سه‌له‌مه‌ی خیزانی پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم، له‌وکاته‌دا دوو پیاو له‌ئه‌نصار به‌لایاندا تپه‌رین و سه‌لامیان له‌پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم کرد، پاشان به‌خیرایی تپه‌رین، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم پیتی فه‌رموون: هتو‌اش بن بوه‌ستن ئەوه‌سه‌فیه‌ی کچی حویه‌یه‌(له‌گه‌لمدایه‌)، گوتیان: پاک‌ی و بیگه‌ردی بو‌خوا، ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم، ئەو سه‌ه‌یان به‌لاوه‌قورس بوو (چونکه‌وه‌یانزانی که‌پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم پیتی وایه‌که‌گومانی خرابی پیده‌به‌ن)، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رمووی: بیگومان شه‌یتان به‌ناو جه‌سته‌ی ئاده‌میزاددا هاتوچۆ ده‌کات وه‌ک هاتن و چوونی خوین، وه‌بیگومان من ترسام که‌شتیک له‌ناختاندا دروستبێن.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۳۵ و ۲۰۳۸ و ۲۰۳۹، ومسلم: ۲۱۷۵، وأبو داود: ۲۴۷۰ و ۲۴۷۱ و ۴۹۹۴.

بابهت: نافرته كه خوینچرکهه بی ئیعتیکاف بکات

۱۷۸۰- عَنْ عِکْرِمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: «اعْتَكَفْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ امْرَأَةً مِنْ نِسَائِهِ، فَكَانَتْ تَرَى الْحُمْرَةَ وَالصُّفْرَةَ، فَرُبَّمَا وَضَعَتْ تَحْتَهَا الطُّسْتُ»^(۱).

واته: عیكریمه ده ئی: عائیشه گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ له گه ل به کی له خیزانه کانیدا له خه لوه کیشان دابوو، که (نهو خیزانه ی) خوینی سوورو زهردی ده بینی (واته: له رۆزانی عاده بوون دانه بوو)، هندی جار تاسیکی له ژیر خوی داده نا.

بابهت: پاداشتی ئیعتیکاف

۱۷۸۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ فِي الْمُعْتَكِفِ «هُوَ يَعْكُفُ الذُّنُوبَ، وَيُجْرِي لَهُ مِنَ الْحَسَنَاتِ كَعَامِلِ الْحَسَنَاتِ كُلِّهَا»^(۲).

واته: ئینو عه عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ ده باره ی نهو که سه ی که له مزگه وت ده مینیتته وه فهرموویه تی: نهو که سه خوی ده پاریزی توشی له گوناح کردن، وه خیر و چاکه ی بو دی وه کو نهو که سه ی که هه موو جوړیکی خیر و چاکه ده کات.

بابهت: که سیک که له شهوه کانی جهژن بیدار بی

۱۷۸۲- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ قَامَ لَيْلَتِي الْعِيدَيْنِ مُحْتَسِبًا لِلَّهِ لَمْ يَمُتْ قَلْبُهُ يَوْمَ مَوْتِ الْقُلُوبِ»^(۳).

واته: نه بو ئومامه رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه ر که سیک شهوه کانی دوو جهژنه که له پیناو خوادا بیدار بی بیتته وه، نهوه لهو رۆزه دا که دلّه کان ده مرن، دلی نهو نامری.

(۱) صحیح البخاری: ۳۰۹ و ۳۱۰ و ۳۱۱ و ۲۰۳۷، وأبو داود: ۲۴۷۶.

(۲) ضعیف.

(۳) موضوع.

پہرتووکى

زهکات

بابهت: مهريزه زهكات

۱۷۸۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم بَعَثَ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ، فَقَالَ: «إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ، فَأَدْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِدَلِّكَ، فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِدَلِّكَ، فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ، تُؤْخَذُ مِنْ أَعْيَانِهِمْ فَتُرَدُّ فِي فُقَرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِدَلِّكَ، فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ؛ فَإِنَّهَا لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ»^(۱).

واته: ئيبنو عبباس رضي الله عنه ده گيړيته وه، پيغه مبهريزه صلى الله عليه وسلم موعازي كوري جه به لي نارد بو يه مهن پي فهرموو: تو ده چييه لاي خه لكيتك خاوهن كتيبي ناسانين، سه ره تا داوايان لييكه كه شايه تي بدن كه هيچ په رستراونكي به هه ق نيه جگه له خوا، منيش پيغه مبهريزه و نيردراوي نوم، نه گهر له وه دا گوپرايه لوبون، جا پييان بلې: كه خودا له ههر شهو و پوژنيكدا پينج نويزي له سهريان واجب كرده، نه گهر له وه شدا گوپرايه لوبون، پييان بلې: كه خودا زه كاتي له سهريان واجب كرده كه له ده وله مه ننده كانيان وهرده گيرئ و دهرديه وه به هه ژاره كانيان، نه گهر له وه شدا گوپرايه لوبون، نه كه يت بجيت نايابي ماله كانيان هه لبريري و له بري زه كات وهرې بگري، وه خوشت بياريزه له نزي ستم ليكراو، چونكه به پراستي نزي ستم ليكراو هيچ شتيك پيشي پيناگري تاكو خوي ده گه يه نيته باره گاي په روه ردگار (په رده له نيواني پارانه وه ي ستم ليكراو و خودا نيه).

بابهت: نهوهي هاتوه دهر باره ي زهكات نه دان

۱۷۸۴- عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا مِنْ أَحَدٍ لَا يُؤَدِّي زَكَاةَ مَالِهِ، إِلَّا مُثِّلَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَفْرَعًا حَتَّى يُطَوَّقَ عُنُقَهُ» ثُمَّ قَرَأَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِصْدَاقَهُ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾ (۱۸۰) آل عمران، الآية^(۲).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۴۹۶، ومسلم: ۱۹، وأبو داود: ۱۵۸۴، والترمذي: ۶۲۵ و ۲۰۱۴، والنسائي: ۲۴۳۵.

(۲) صحيح. أخرجه الترمذي: ۳۰۱۲ مطولاً، والنسائي: ۲۴۴۱.

واته: عهبدوللای کوری مهسعوود ﷺ ده گپرتتهوه پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک زه کاتی ماله که ی نه دات، له رۆژی دوا پیدا ماله که ی بۆ ده کری به ماریکی که چه لی زه هراوی، تا کو خوی له ملی ده تالینی، پاشان پیغه مبهری خوا ﷺ وه کو به راستدانانی فهرماشته که ی له کتیبی خوا ئه م ئایه ته ی خوینده وه: ﴿ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ﴾ (۱۸۰) آل عمران، واته: ههر گیز واگومان نه بن نه وکه سانه ی که چروکی ده که ن به وه ی که خوا پتی به خشییون له ریز و به هره ی خوی.

۱۷۸۵- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ صَاحِبِ إِبِلٍ، وَلَا غَنَمٍ، وَلَا بَقَرٍ، لَا يُؤَدِّي زَكَاتَهَا، إِلَّا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْظَمَ مَا كَانَتْ وَأَسَمَتْهُ، تَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا، وَتَطْوُهُ بِأَخْفَافِهَا، كُلَّمَا نَفِدَتْ أُخْرَاهَا، عَادَتْ عَلَيْهِ أَوْلَاهَا، حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ»^(۱).

واته: نه بو زهر ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک مهر و بز و مانگا و وشتری هه بی و زه کاتیان لینه دات، له رۆژی دوا پیدا نه وانه ده هینرین که له وه ی دونیا به هیزترن و قه له وتریشن، جا له خاوه نه کانیا ن هه لده دن و به شاخه کانیا ن و سمه کانیا ن ده ی شیلن، ههر کاتی کۆتا دانه یان به سه ریدا تیده په ری یه که مه که یان ده گه رتته وه سه ری، هه تا نه و کاته ی که خوا دادوه ری ده کات له تیوان خه لکدا.

۱۷۸۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «تَأْتِي الْإِبِلُ الَّتِي لَمْ تُعْطِ الْحَقَّ مِنْهَا تَطَأُ صَاحِبَهَا بِأَخْفَافِهَا، وَتَأْتِي الْبَقَرُ وَالْغَنَمُ تَطَأُ صَاحِبَهَا بِأَطْلَافِهَا، وَتَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا، وَيَأْتِي الْكَنْزُ شَجَاعًا أَقْرَعَ، فَيَلْقَى صَاحِبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَفِرُّ مِنْهُ صَاحِبُهُ مَرَّتَيْنِ، ثُمَّ يَسْتَقْبِلُهُ فَيَفِرُّ، فَيَقُولُ: مَا لِي وَلكَ فَيَقُولُ: أَنَا كَنْزِكَ، أَنَا كَنْزِكَ، فَيَتَّقِيهِ بِيَدِهِ فَيَلْقَمُهَا»^(۲).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه و وشتری که زه کاتی لینه دراوه له رۆژی دوا پیدا دیت و به سمه کانی خاوه نه که ی ده شیلی، وه نه و مانگا و مهر و بزانه ی که زه کاتیان لینه دراوه دین و به سمه کانیا ن خاوه نه که یان

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۶۰، ومسلم: ۹۹۰، والترمذي: ۶۱۷، والنسائي: ۲۴۴۰ و ۲۴۴۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۰۲، ومسلم: ۹۸۷، وأبو داود: ۱۶۵۸، والنسائي: ۲۴۴۲ و ۲۴۴۸.

دهشیلن، به شاخه کانیان له خاوه نه کانیان هه لده دهن، ئه و گه نجینه یه شی که زه کاتی لینه دراوه له رۆژی دوایدا له سه ر شیوه ی مارنکی که چه لی ژه راوی دیت و ده گاته وه به خاوه نه که ی، خاوه نه که ی دوو جار لئی راده کات، پاشان هه ر به ره و پرووی دیته وه، جا هه ر راده کات و ده لی: چی له نیوانی من و تودا هه یه؟! (ماره که) ده لی: من گه نجینه که ی توم، من گه نجینه که ی توم، کابرا به دهستی له خوی دوور ده خاته وه، ماره که ش قه بی لی ده دات.

بابه ت: ئه و ماله ی که زه کاتی لت بدرت به و گه نجینه یه ئه ژمار ناکرت که هه ره شه ی له سه ره

۱۷۸۷- خَالِدُ بْنُ أَسْلَمَ، مَوْلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، فَلَجِحَّهُ أَعْرَابِيٌّ، فَقَالَ لَهُ: قَوْلُ اللَّهِ: ﴿وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ (۲۱) التوبة، قَالَ لَهُ ابْنُ عُمَرَ: «مَنْ كَتَمَهَا فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهَا فَوَيْلٌ لَهُ، إِنَّمَا كَانَ هَذَا قَبْلَ أَنْ تَنْزَلَ الرُّكَاةُ، فَلَمَّا أَنْزَلَتْ جَعَلَهَا اللَّهُ طَهْرًا لِلْأَمْوَالِ، ثُمَّ انْتَفَتْ، فَقَالَ: مَا أَبَالِي لَوْ كَانَ لِي أَحَدٌ ذَهَبًا، أَعْلَمُ عَدَدَهُ وَأَزْكِيهِ، وَأَعْمَلُ فِيهِ بِطَاعَةِ اللَّهِ ﷻ»^(۱).

واته: خالیدی کوری ئه سه له می ﷻ خزمه تکاری عومه ری کوری خه تباب ﷻ ده لی: له گه ل عه بدوللای کوری عومه ر چوو مه ده ره وه، جا ده شته کیه ک پییگه یشت و ئه و ئایه ته ی خوی بو خوینده وه: ﴿وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ (۲۱) التوبة، واته: وه ئه وانه ی ئالتون و زیو سه ره یه ک ده نین و کۆده که نه وه و نایبه خشن و زه کاته که ی ده رناکه ن له پیناو خودا. ئینو عومه ر پیی گوت: سزا بو ئه و که سه ی که سه روه ت و سامانه که ی کۆده کاته وه و زه کاتی لیتادا، ئه و ئایه ته پیش ئه وه بوو که ئایه تی زه کات دایه زی، به لام کاتیک ئایه تی زه کات دایه زی خوا کردیه خاوینکه ره وه ی سه روه ت و سامان، پاشان ئاوری دایه وه، گوتی: مادام بزانه ئه ندازه ی چه نده و زه کاتی لیبده م، هه روه ها له ریگی خوادا خه رجه ی بکه م، ئه گه ر به ئه ندازه ی چیا ی ئو خود زپریم هه بن گویی پیناده م.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۰۴ و ۴۶۶۱ تعليقا.

۱۷۸۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا أَدَيْتَ زَكَاةَ مَالِكَ فَقَدْ قَضَيْتَ مَا عَلَيْكَ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەپرە رضي الله عنه دەگێڕێتەو، پێغه مبهری خوا ﷺ فەرموویەتی: ئەگەر زه کاتی ماله که تدا، ئەو هی که له سهرت پێویست بووه جیبه جیت کردوه.

۱۷۸۹- عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ رضي الله عنها، أَنَّهَا سَمِعَتْهُ تَعْنِي النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَيْسَ فِي الْمَالِ حَقٌّ سِوَى الزَّكَاةِ»^(۲).

واته: فاتیمه ی کچی قهیس رضي الله عنها دەگێڕێتەو، گوئی لیبوو مه بهستی پێغه مبهره ﷺ ده یفه رموو: مال هیچ مافیکی تیدانیه جگه له زه کات.

بابهت: زه کاتی زیڕ و زیو

۱۷۹۰- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي قَدْ عَقَوْتُ عَنْكُمْ عَنْ صَدَقَةِ الْخَيْلِ وَالرَّقِيقِ، وَلَكِنْ هَاتُوا رُبْعَ الْعُشْرِ، مِنْ كُلِّ أَرْبَعِينَ دِرْهَمًا»^(۳).

واته: عهلی رضي الله عنه ده لێ: پێغه مبهری خوا ﷺ فەرموویەتی: به راستی من له زه کاتی ئەسپ و بهنده کانتان چاوپۆشیم لیکردن، به لام زه کاتی زیو له ده بهش چاره گیک بدن، له ههر چل درهه مێک یه ک درهه م.

۱۷۹۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ، وَعَائِشَةَ رضي الله عنهما، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، «كَانَ يَأْخُذُ مِنْ كُلِّ عَشْرِينَ دِينَارًا قِصَاعِدًا نِصْفَ دِينَارٍ، وَمِنَ الْأَرْبَعِينَ دِينَارًا دِينَارًا»^(۴).

واته: ئیبنو عومه ر و عایشه رضي الله عنهما ده گێڕێتەو، پێغه مبهر ﷺ له ههر بیست دیناریک نیو دیناری (وه کو زه کات) وهرده گرت، وه له ههر چل دینار دیناریکی (وه کو زه کات) وهرده گرت.

(۱) حسن بشواهد. أخرجه الترمذي: ۶۱۸.

(۲) ضعيف. انفرد بهذا اللفظ ابن ماجه وهو خطأ.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۵۷۲ مطوّلًا و ۱۵۷۴ والترمذي: ۶۲۰، والنسائي: ۲۴۷۷_۲۴۷۸.

(۴) صحيح لغيره.

بابهت: قازانجی مال

۱۷۹۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا زَكَاةَ فِي مَالٍ حَتَّى يَحْوَلَ عَلَيْهِ الْحَوْلُ»^(۱).

واته: عائشہ رضی اللہ عنہا ده لئی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: مال زه کاتی ناکه ویته سهر تاوه کو سالی تیهه لئه سوریته وه.

بابهت: نهو مال و سامانهی زه کاتیان تیدانیه

۱۷۹۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَا صَدَقَةَ فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسَاقٍ مِنَ التَّمْرِ، وَلَا فِيمَا دُونَ خَمْسِ أَوْاقٍ، وَلَا فِيمَا دُونَ خَمْسِ مِنَ الْإِبِلِ»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده گپرتیه وه، گوئی لی بوو پیغه مبهر ﷺ ده یفه رموو: خورما تاوه کو نه ندازهی نه گاته پینج و یسق زه کاتی تیدانیه، وه زیو تاوه کو نه ندازهی نه گاته پینج ئوقیه زه کاتی تیدانیه، وشتر نه گهر ژمارهی له پینج که متر بی زه کاتی تیدانیه.

۱۷۹۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسِ دَوْدٍ صَدَقَةٌ، وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسِ أَوْاقٍ صَدَقَةٌ، وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسَاقٍ صَدَقَةٌ»^(۳).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموو یه تی: له پینج وشتر که متر بی زه کات نیه، له پینج ئوقیه زیویش که متر بی زه کات نیه، وه له خورماو دانه ویتله شدا له پینج و یسق که متر زه کاتی نیه.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۰۵، ومسلم: ۹۷۹، وأبو داود: ۱۵۵۸ و ۱۵۵۹، والترمذي: ۶۲۶، والنسائي: ۲۴۴۵ و ۲۴۴۶ و ۲۴۷۳_۲۴۷۶ و ۲۴۸۳ و ۲۴۸۴.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۸۰.

بابهت: زهکات دهرکردن، پیش کاتی خوئی

۱۷۹۵- عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام، أَنَّ الْعَبَّاسَ عليه السلام «سَأَلَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله وسلم فِي تَعَجِيلِ صَدَقَتِهِ قَبْلَ أَنْ تَحِلَّ، فَرَخَّصَ لَهُ فِي ذَلِكَ»^(۱).

واته: عهلی کوری نه بو تالیب عليه السلام ده گپریته وه، عه عباس عليه السلام پرسپاری کردوه له پیغه مبه ر عليه السلام دهر باره ی زه کاتدان پیش نه وه ی واجب بی (سالی تیهه لسورپته وه)، (پیغه مبه ریش عليه السلام) مؤله تی داوه که نه وه بکات.

بابهت: نه وه ی ده گوترن له کاتی دهرکردنی زهکات له مال

۱۷۹۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى عليه السلام، يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم، إِذَا آتَاهُ الرَّجُلُ بِصَدَقَةٍ مَالِهِ، صَلَّى عَلَيْهِ، فَأَتَيْتُهُ بِصَدَقَةٍ مَالِي، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ أَبِي أَوْفَى»^(۲).

واته: عه مری کوری مورده لئ: گویم له عه بدوللای کوری نه بو نه وفا بوو عليه السلام ده یگوت: پیغه مبه ری خوا عليه السلام کاتی پیاویک زه کاتی بو بهینایه، ده یفه رموو: خودایه ره حمهت برپژه به سه ری دا، وه کاتیک من زه کاتی مالی خووم بو برد، فه رموو ی: خودایه ره حمهت برپژه به سه ر بنه مالیه ی نه بو نه وفادا.

۱۷۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم: «إِذَا أَعْطَيْتُمُ الزَّكَاةَ فَلَا تَنْسُوا نَوَابَهَا، أَنْ تَقُولُوا: اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا مَغْتَمًا، وَلَا تَجْعَلْهَا مَغْرَمًا»^(۳).

واته: نه بو هورپه ر عليه السلام ده لئ: پیغه مبه ری خوا عليه السلام فه رموو یه تی: هه ر کاتی زه کاتتان به خشی پاداشت و خیره که ی له بیر مه که ن، به وه ی که (نه وه دو عایه) بلین: خواهی بیکه ی به مایه ی پاداشت و قازانجیکی زور، نه ک هه ر وه ک قه رزیک که ده درپته وه خاوه ن قه رز.

(۱) حسن بطریقیه وشواهد. أخرجه أبو داود: ۱۶۲۴، والترمذي: ۶۷۸.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۴۹۷ و ۴۱۶۶ و ۶۳۳۲ و ۶۳۵۹، ومسلم: ۱۰۷۸، وأبو داود: ۱۵۹۰، والنسائي: ۲۴۵۹.

(۳) موضوع.

بابهت: زهکاتی و شتر

۱۷۹۸- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: أَقْرَأَنِي سَالِمٌ كِتَابًا كَتَبَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي الصَّدَقَاتِ قَبْلَ أَنْ يَتَوَفَّاهُ اللَّهُ، فَوَجَدْتُ فِيهِ: «فِي خَمْسٍ مِنَ الْإِبِلِ شَاةٌ، وَفِي عَشْرِ شَاتَانِ، وَفِي خَمْسِ عَشْرَةَ ثَلَاثَ شِيَاهٍ، وَفِي عَشْرِينَ أَرْبَعَ شِيَاهٍ، وَفِي خَمْسِ وَعَشْرِينَ بِنْتُ مَخَاضٍ إِلَى خَمْسِ وَثَلَاثِينَ، فَإِنْ لَمْ تُوجَدْ بِنْتُ مَخَاضٍ فَأَبْنُ لَبُونٍ ذَكَرٌ، فَإِنْ زَادَتْ عَلَى خَمْسِ وَثَلَاثِينَ وَاحِدَةً، فَفِيهَا بِنْتُ لَبُونٍ إِلَى خَمْسَةِ وَأَرْبَعِينَ، فَإِنْ زَادَتْ عَلَى خَمْسِ وَأَرْبَعِينَ وَاحِدَةً، فَفِيهَا حِقَّةٌ إِلَى سِتِّينَ، فَإِنْ زَادَتْ عَلَى سِتِّينَ وَاحِدَةً، فَفِيهَا جَدَعَةٌ إِلَى خَمْسِ وَسِتِّينَ، فَإِنْ زَادَتْ عَلَى خَمْسِ وَسِتِّينَ وَاحِدَةً، فَفِيهَا ابْنَتَا لَبُونٍ إِلَى تِسْعِينَ، فَإِنْ زَادَتْ عَلَى تِسْعِينَ وَاحِدَةً فَفِيهَا حِقَّتَانِ إِلَى عَشْرِينَ وَمِائَةٍ، فَإِذَا كَثُرَتْ فَفِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةٌ، وَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بِنْتُ لَبُونٍ»^(۱).

واته: (ئیبنو شیهاب) له سالمی کوری عه بدوللا له باوکیه وه رضي الله عنه، له پیغه مبهروه صلى الله عليه وسلم گیراویه تیه وه، ده لی: سالم نووسراویکی بو خوئندمه وه، که پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نووسیووی دهر باره ی زه کاتدان پیش نه وه ی وه فات بکات، له نووسراوه که دا نه وه هاتبوو: له پینج و شتر یه ک مهری یه ک ساله، له ده و شتر دوو مهری یه ک ساله، له یازده و شتر سی مهری، یان سی بز، له بیست و شتر چوار مهری، وه له بیست و پینج و شتر تا سی و پینج و شتر یه ک به چکه و شتری میینه ی ته مهن یه ک ساله، نه گهر نه وه ده ست نه که وی با به چکه و شتریکی نیری دوو ساله بکاته زه کات، نه گهر یه ک سهر زیادی کرد (واته: بوون به سی و شهش سهر) تاوه کو دهن به چل و پینج سهر به چکه و شتریکی میینه ی دوو ساله زه کاته، نه گهر یه ک سهر زیادی کرد (واته: بوو به چل و شهش) تاوه کو شه ست سهر به چکه و شتریکی سی ساله ی بهر که ل زه کاته، نه گهر یه ک سهر زیادی کرد تاوه کو دهن به هفته و پینج سهر و شتریکی میینه ی چوار سال زه کاته، وه نه گهر یه ک سهر زیادی کرد هه تاوه کو دهن به نه وه د سهر دوو به چکه و شتری میینه ی دوو سال زه کاته، نه گهر بوون به نه وه د یه ک تاوه کو دهن به سه د سهر دوو و شتری میینه ی سی ساله ی بهر که ل زه کاته، وه نه گهر ژماره ی و شتره کان له وه زیاتر بوو، نه وه بو هه موو په نجا سهر و شتری به چکه و شتریکی سی ساله زه کاته، وه بو هه موو چل سهر ی به چکه و شتریکی میینه ی دوو ساله زه کاته.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۵۶۸ و ۱۵۶۹، والترمذی: ۶۲۱.

۱۷۹۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسٍ مِنَ الْإِبِلِ صَدَقَةٌ، وَلَا فِي الْأَرْبَعِ شَيْءٌ، فَإِذَا بَلَغَتْ خَمْسًا فَفِيهَا شَاةٌ إِلَى أَنْ تَبْلُغَ تِسْعًا، فَإِذَا بَلَغَتْ عَشْرًا فَفِيهَا شَاتَانِ إِلَى أَنْ تَبْلُغَ أَرْبَعَ عَشْرَةَ، فَإِذَا بَلَغَتْ خَمْسَ عَشْرَةَ فَفِيهَا ثَلَاثُ شِيَاهٍ إِلَى أَنْ تَبْلُغَ تِسْعَ عَشْرَةَ، فَإِذَا بَلَغَتْ عِشْرِينَ فَفِيهَا أَرْبَعُ شِيَاهٍ إِلَى أَنْ تَبْلُغَ أَرْبَعًا وَعِشْرِينَ، فَإِذَا بَلَغَتْ خَمْسًا وَعِشْرِينَ فَفِيهَا بِنْتُ مَخَاضٍ إِلَى خَمْسٍ وَثَلَاثِينَ، فَإِذَا لَمْ تَكُنْ بِنْتُ مَخَاضٍ فَأَبْنُ لَبُونٍ ذَكَرٌ، فَإِنْ زَادَتْ بَعِيرًا فَفِيهَا بِنْتُ لَبُونٍ إِلَى أَنْ تَبْلُغَ خَمْسًا وَأَرْبَعِينَ، فَإِنْ زَادَتْ بَعِيرًا فَفِيهَا حِقَّةٌ إِلَى أَنْ تَبْلُغَ سِتِينَ، فَإِنْ زَادَتْ بَعِيرًا فَفِيهَا جَدَعَةٌ إِلَى أَنْ تَبْلُغَ خَمْسًا وَسِتِينَ، فَإِنْ زَادَتْ بَعِيرًا فَفِيهَا بِنْتُ لَبُونٍ إِلَى أَنْ تَبْلُغَ تِسْعِينَ، فَإِنْ زَادَتْ بَعِيرًا فَفِيهَا حِقَّتَانِ إِلَى أَنْ تَبْلُغَ عِشْرِينَ وَمِائَةً، ثُمَّ فِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةٌ، وَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بِنْتُ لَبُونٍ»^(۱).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: له پینج و شتر که متر زه کات نیه، وه چوار سهر هیچی تیدانیه، جا نه گهر بوون به پینج سهر تا کو دهنه نو سهر زه کاتیان مه ریکه، جا نه گهر بوون به ده سهر تا کو دهن به چوارده سهر زه کاتیان دوو مه ره، وه نه گهر بوون به یازده سهر تا کو دهن به نوزده سهر زه کاتیان سی مه ره، وه نه گهر بوون به بیست سهر تا کو دهن به بیست و چوار سهر زه کاتیان چوار مه ره، وه نه گهر بوون به بیست و پینج سهر تا کو دهن به سی و پینج سهر زه کاتیان به چکه و شتریکي میینه یه ک ساله یه، وه نه گهر به چکه و شتری میینه یه ک ساله نه بوو (دهست نه کهوت)، به چکه و شتریکي نیره ی دوو ساله، وه نه گهر یه ک سهر زیادی کرد تاوه کو دهن به چل و پینج سهر زه کاتیان به چکه و شتریکي میینه ی دوو ساله یه، جا نه گهر یه ک سهر زیادی کرد تاوه کو دهن به شهست سهر زه کاتیان و شتریکي میینه ی بهر که له، وه نه گهر یه ک سهر زیادی کرد تاوه کو دهن به حه فتا و پینج سهر زه کاتیان و شتریکي میینه ی چوار ساله یه، وه نه گهر یه ک سهر زیادی کرد تاوه کو دهن به نه وه د سهر زه کاتیان دوو به چکه و شتری میینه ی دوو ساله یه، وه نه گهر یه ک سهر زیادی کرد تاوه کو دهن به سه د و بیست سهر زه کاتیان دوو و شتری میینه ی سی ساله ی بهر که لن، وه نه گهر ژماره ی و شتره کان له وه زیاتر

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۰۵، ومسلم: ۹۷۹/۱، وأبو داود: ۱۵۵۸، والترمذي: ۶۲۶ و ۶۲۷، والنسائي: ۲۴۴۵ و

۲۴۴۶ و ۲۴۷۳ و ۲۴۷۴ مختصراً عندهم.

بوو، ئەو هه موو په نجا سهر وشتري به چکه وشتريکی سى ساله زه کاته، وه بو هه موو چل سهرى به چکه وشتريکی ميينه ی دوو ساله زه کاته.

بابهت: ئەگەر زه کات کۆکه ره وه له تهمهن بچوکتەر، يان گه وره ترم وه رگرت

١٨٠٠- عَنْ ثُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَ: حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، كَتَبَ لَهُ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، هَذِهِ فَرِيضَةُ الصَّدَقَةِ الَّتِي فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى الْمُسْلِمِينَ، الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، «فَإِنْ مِنْ أَسْتَانِ الْإِبِلِ فِي فَرَائِضِ الْعَنَمِ، مَنْ بَلَغَتْ عِنْدَهُ مِنَ الْإِبِلِ صَدَقَةٌ الْجَدْعَةِ، وَلَيْسَ عِنْدَهُ جَدْعَةٌ، وَعِنْدَهُ حِقَّةٌ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ الْحِقَّةُ، وَيَجْعَلُ مَكَانَهَا شَاتَيْنِ إِنْ اسْتَيْسَرَتَا، أَوْ عَشْرِينَ دِرْهَمًا، وَمَنْ بَلَغَتْ عِنْدَهُ صَدَقَةُ الْحِقَّةِ، وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ إِلَّا بِنْتُ لَبُونٍ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ بِنْتُ لَبُونٍ، وَيُعْطَى مَعَهَا شَاتَيْنِ، أَوْ عَشْرِينَ دِرْهَمًا، وَمَنْ بَلَغَتْ صَدَقَتُهُ بِنْتُ لَبُونٍ، وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ، وَعِنْدَهُ حِقَّةٌ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ الْحِقَّةُ، وَيُعْطِيهِ الْمُصَدِّقُ عَشْرِينَ دِرْهَمًا، أَوْ شَاتَيْنِ، وَمَنْ بَلَغَتْ صَدَقَتُهُ بِنْتُ لَبُونٍ، وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ، وَعِنْدَهُ بِنْتُ مَخَاضٍ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ ابْنَةُ مَخَاضٍ وَيُعْطَى مَعَهَا عَشْرِينَ دِرْهَمًا أَوْ شَاتَيْنِ، وَمَنْ بَلَغَتْ صَدَقَتُهُ بِنْتُ مَخَاضٍ وَلَيْسَتْ عِنْدَهُ، وَعِنْدَهُ ابْنَةُ لَبُونٍ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ مِنْهُ بِنْتُ لَبُونٍ، وَيُعْطِيهِ الْمُصَدِّقُ عَشْرِينَ دِرْهَمًا أَوْ شَاتَيْنِ، فَمَنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ ابْنَةُ مَخَاضٍ عَلَى وَجْهِهَا، وَعِنْدَهُ ابْنُ لَبُونٍ ذَكَرٌ، فَإِنَّهُ يُقْبَلُ مِنْهُ وَلَيْسَ مَعَهُ شَيْءٌ»^(١).

واته: سومامه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لى: ئەهه سى كورى مالیک رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بوى گپرامه وه، ئەبو به كر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نامه يه كى بو نوسى (كه تييدا نووسرابوو): به ناوى خواى به خشندهى ميه ره بان، ئەوهى ناو ئەو په پراوه بريارى ئەو زه كاتدانه يه كه وا پينغه مبهرى خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ له سهر مسولمانانى پيوست كردوه، خوا فه رمانى پيكردوه: زه كاتى وشر ته گه ر به مهر بدرى (پر بكر ته وه)، هه ر كه س زه كاتى وشره كانى گه يشته وشتريكى چوار سال، ئەو وشره چوار ساله ي نه بوو، به لام له برى ئەوه وشتريكى سى ساله ي هه بوو، ئەو وشره سى ساله يه ي له برى زه كاته كه ي لئوه رده گيرى، له گه ل دوو مهر بو پركردنه وه ي نرخی وشره چوار ساله كه، ئەگه ر مه ره كان ئاسان ده سته بهر ده بوون، يان له برى دوو مه ره كان بيست دره مه ي لئوه رده گيرى، وه هه ر كه س زه كاتى وشره كانى گه يشته

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ١٤٤٨ و ١٤٥٠ و ١٤٥٣ و ٢٤٨٧، وأبو داود: ١٥٦٧، والنسائي: ٢٤٤٧ و ٢٤٥٥.

وشتريکى سى سال، وه تنها وشتري دوو ساله شى هه بوو، وشتري دوو ساله کهى ليوهرده گيرى، له گهل دوو مهر يان بيست درهم (له برى دوو مهره که)، وه هر که سيک زه کاتى وشتريکانى گه يشته وشتريکى مئى دوو ساله، ئه و وشتري دوو ساله يه شى نه بوو، به لام وشتري سى سالى هه بوو، وشتري سى ساله کهى ليوهرده گيرى، له برى زياده که زه کات وهرگره که بيست درهم يان دوو مهرى پنده داته وه، وه ئه گهر زه کاتى وشتريکانى گه يشته وشتريکى مئى دوو ساله و نه بوو، به لام وشتري مئى يه ک ساله ي هه بوو، وشتري يه ک ساله کهى ليوهرده گيرى له گهل بيست درهم، يان دوو مهر، وه ئه وهى که زه کاتى وشتريکانى گه يشته وشتريکى مئى يه ک ساله و ده ستي نه که وت، به لام وشتري مئى دوو ساله ي هه بوو، وشتري دوو ساله کهى ليوهرده گيرى و زه کات وهرگره که ش بيست درهم يان دوو مهرى له برى زياده که پنده داته وه، وه ئه وهى وشتري مئى يه ک ساله ي نه بوو، به لام وشتري تيرى يه ک ساله ي هه بوو، ئه وه ليوهرده گيرى و هيچى دیکه ي له گهل نه.

بابهت: ئه و شتانه ي که له برى زه کاتى وشتري وهرده گيرين

١٨٠١- عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَنَا مُصَدِّقُ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَأَخَذَتْ بِيَدِهِ وَقَرَأَتْ فِي عَهْدِهِ: «لَا يُجْمَعُ بَيْنَ مُتَفَرِّقٍ، وَلَا يُفَرَّقُ بَيْنَ مُجْتَمِعٍ، خَشِيَةَ الصَّدَقَةِ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ بِنَاقَةٍ عَظِيمَةٍ مَلْمَمَةٍ، قَابِي أَنْ يَأْخُذَهَا، فَأَتَاهُ بِأُخْرَى دُونَهَا، فَأَخَذَهَا، وَقَالَ: أَيُّ أَرْضٍ تُقْلِنِي، وَأَيُّ سَمَاءٍ تُظَلِّنِي، إِذَا أَتَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَقَدْ أَخَذْتَ خِيَارَ إِبِلِ رَجُلٍ مُسْلِمٍ»^(١).

واته: سوهيدى كورى غه فله رضي الله عنه ده لى: زه کات کۆکه ره وهى پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم هاته لامان، منيش ئه وهى به ده ستيه وه بوو ليم وهرگرت و خوئندمه وه، که تييدا نووسرابوو: نابى نازه لى جيا کۆبکريته وه، وه ناشبي کومه لىک جيا بکريته وه له ترسى زه کات لىکه وتن، جا پياوئىک وشتريکى گه وره ي قه له وهى بو هينا (وه کو زه کات)، ئه ويش ره تى کرده وه که وه رى بگري، ئنجا پياوه که دانه يه کى ترى بو هينا، ئه ويش وهرىگرت و گوتى: چ ئه رزىک له خوم ده گري و له ژير چ ئاسا نىک جىگام ده بيتته وه ئه گهر بجمه وه خزمه تى پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم، باشتري وشتري پياوئىکى مسولمانم (وه کو زه کات) وهرگرتي.

(١) حسن. أخرجه أبو داود: ١٥٧٩ و ١٥٨٠، والنسائي: ٢٤٥٧.

۱۸۰۲- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا يَزْجَعُ الْمَصَدَّقُ إِلَّا عَنْ رِضَا»^(۱).
 واته: جهریری کوری عہدوللا رضي الله عنه دہ لئی: پیغمبر مہری خوا صلى الله عليه وسلم فرمویہ تی: زہ کات
 وەرگر ناگہریتہ وہ بہ رازیوون نہ بی (واتہ: دہ بی پی دلخوشبن و، گوپرایہ لیشی بکن
 بو زہ کات دانہ کہ).

بابہت: زہ کاتی مانگا و گامیش

۱۸۰۳- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه، قَالَ: «بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِلَى الْيَمَنِ، وَأَمَرَنِي أَنْ أَخَذَ مِنَ الْبَقْرِ،
 مِنْ كُلِّ أَرْبَعِينَ مَسْنَةً، وَمِنْ كُلِّ ثَلَاثِينَ تَبِيعًا، أَوْ تَبِيعَةً»^(۲).

واتہ: موغازی کوری جہہل رضي الله عنه دہ لئی: پیغمبر مہری خوا صلى الله عليه وسلم ناردمی بو یہ مہن و
 فرمانی پیکردم کہ لہ زہ کاتی مانگادا لہ ہر چل سہر مینہ کی دوو سألہ و لہ ہر
 سی سہر نیرینہ یان مینہ کی یہ ک سألہ و ہر بگرم.

۱۸۰۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «فِي ثَلَاثِينَ مِنَ الْبَقْرِ تَبِيعٌ، أَوْ تَبِيعَةٌ، وَفِي أَرْبَعِينَ
 مَسْنَةً»^(۳).

واتہ: عہدوللا رضي الله عنه دہ گپرتہ وہ: پیغمبر صلى الله عليه وسلم فرمویہ تی: زہ کاتی سی سہر مانگا
 بریتہ لہ گویرہ کہ یہ کی نیر یان می کہ یہ ک سالی تہ و او کرد بی و چوویتہ نیو دوو
 سالیہ وہ، وہ زہ کاتی چل سہریش بریتہ لہ گویرہ کہ یہ کی می، کہ دوو سالی
 تہ و او کرد بی و پی نابتہ سی سالیہ وہ.

بابہت: زہ کاتی مہر و بز

۱۸۰۵- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: أَقْرَأَنِي سَالِمٌ كِتَابًا كَتَبَهُ
 رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي الصَّدَقَاتِ، قَبْلَ أَنْ يَتَوَفَّاهُ اللَّهُ، فَوَجَدْتُ فِيهِ: «فِي أَرْبَعِينَ شَاةً شَاةً إِلَى عَشْرِينَ
 وَمِائَةٍ، فَإِذَا زَادَتْ وَاحِدَةً، فَفِيهَا سَاتَانِ إِلَى مِائَتَيْنِ، فَإِنْ زَادَتْ وَاحِدَةً، فَفِيهَا ثَلَاثُ سِيَاهٍ إِلَى

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۸۹ وإثر ۱۰۷۸، وأبو داود: ۱۵۸۹، والترمذي: ۶۴۷، والنسائي: ۲۴۶۰ و ۲۴۶۱.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۵۷۶_۱۵۷۸، والترمذي: ۶۲۳، والنسائي: ۲۴۵۰_۲۴۵۳.

(۳) صحیح لغیرہ. أخرجه الترمذي: ۶۲۲.

ثَلَاثِمِائَةٍ، فَإِذَا كَثُرَتْ، فَفِي كُلِّ مِائَةٍ شَاةٌ» وَوَجَدْتُ فِيهِ: «لَا يُجْمَعُ بَيْنَ مُتَفَرِّقٍ، وَلَا يُفَرَّقُ بَيْنَ مُجْتَمِعٍ» وَوَجَدْتُ فِيهِ: «لَا يُؤْخَذُ فِي الصَّدَقَةِ تَيْسٌ، وَلَا هَرِمَةٌ، وَلَا ذَاتُ عَوَارٍ»^(۱).

واته: (ئینو شیهاب ده لئی) سالمی کوری عهبدو لالا له باوکییه وه ﷺ ده گپریته وه: که له پیغه مبهری خواوه ﷺ گپراویه تیه وه و گوتویه تی: سالم نووسراوئیکی بو خوئندمه وه که پیغه مبهری خوا ﷺ نووسیووی ده رباره ی زه کاتدان پیش نه وه ی وه فات بکات، له نووسراوه که دا نه وه هاتبوو: له چل سهر مهر و بز ن تاوه کو سهد و بیست سهر، مهرئیک زه کاته، وه نه گهر یه ک سهر زیاد ی کرد تاوه کو دوو سهد سهر دوو مهر زه کاته، جا نه گهر یه ک سهر زیاد ی کرد تاوه کو سئی سهد سهر سئی مهر زه کاته، وه نه گهر له وه زیاتر بوو ههر سهد سهرئ مهرئیک زه کاتیه تی، وه نه وه شی تیدا هاتبوو: نابئ نازه لئی جیا کوبکریته وه، وه ناشبئ کومه لئیک جیا بکریته وه، وه نه وه شی تیدا نووسراوو: نئری و پیرو عه بیدار وه رنا گپری.

۱۸۰۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تُؤْخَذُ صَدَقَاتُ الْمُسْلِمِينَ عَلَى مِائِهِمْ»^(۲).

واته: ئینو عومهر رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: زه کاتی مسولئانان له شوئنی مانه وه ی خوئان وه رده گپری (واته: داوایان لئناکری که زه کاته کانئان بگوازنه وه بو شوئنیکی تر، به لکو زه کات وه رگر خوئ ده چئ بو لایان جا له ههر شوئنیکی بن).

۱۸۰۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ «فِي أَرْبَعِينَ شَاةً شَاةً إِلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ، فَإِذَا زَادَتْ وَاحِدَةً، فَفِيهَا شَاتَانِ إِلَى مِائَتَيْنِ، فَإِنْ زَادَتْ وَاحِدَةً، فَفِيهَا ثَلَاثُ شِيَاهٍ إِلَى ثَلَاثِمِائَةٍ، فَإِنْ زَادَتْ فَفِي كُلِّ مِائَةٍ شَاةٌ، لَا يُفَرَّقُ بَيْنَ مُجْتَمِعٍ، وَلَا يُجْمَعُ بَيْنَ مُتَفَرِّقٍ حَشِيَّةَ الصَّدَقَةِ، وَكُلُّ خَلِيطَيْنِ يَتَرَا جَعَانٍ بِالسُّوْيَةِ، وَتَيْسٌ لِلْمُصَدَّقِ هَرِمَةٌ، وَلَا ذَاتُ عَوَارٍ، وَلَا أَنْ يَشَاءَ الْمُصَدَّقُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۵۶۸ و ۱۵۶۹، والترمذی: ۶۲۱..

(۲) حسن لغیره.

(۳) صحیح.

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ ده گپریتتهوه، پیغهمبهر صلی اللہ علیہ وسلم له چل سهر مهر و بز ن تاوه کو سه د بیست سهر مهر یک زه کاته، وه نه گهر یه ک سهر زیادی کرد تاوه کو دوو سه د سهر دوو مهر زه کاته، جا نه گهر یه ک سهر زیادی کرد تاوه کو سی سه د سهر سی مهر زه کاته، وه نه گهر له وه زیاتر بوو ههر سه د سهری مهر یک زه کاتیه تی، وه نه وه شی تیدا هاتبوو: نابی نازه لی جیا کو بکریتتهوه، وه ناشبی کو مه لیک جیا بکریتتهوه، وه نه وه شی تیدا هاتبوو: به ران و نیری و پیرو عه بیدار وه رناگیری، مه گهر زه کات کو کهره وه که بیهوی.

بابهت: نه وه هاتوه ده رباره می کو کهره وه می زه کات

۱۸۰۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «الْمُعْتَدِي فِي الصَّدَقَةِ كَمَا نَعِيهَا»^(۱).

واته: نه نه سی کو ری مالیک رضی اللہ عنہ ده لی: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه رموویه تی: نه وه که سه ی زه کات ده دات به ناشایسته، وه کو نه وه که سه وایه زه کات نادات.

۱۸۰۹- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، يَقُولُ: «الْعَامِلُ عَلَى الصَّدَقَةِ بِالْحَقِّ كَالْعَازِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ، حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ»^(۲).

واته: رافیعی کو ری خدیج رضی اللہ عنہ ده لی: گویم له پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بوو ده بفه رموو: نه وه که سه ی که ئیسی کو کردنه وه ی زه کاته و به ته وای و دروستی ئیسه که ی ده کات، وه کو نه وه که سه وایه که له پیناوی خوا دا تیده کوشی و جیهاد ده کات، تاوه کو ده گپریتتهوه وه مالی خوی.

۱۸۱۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحُبَابِ الْأَنْصَارِيِّ رضی اللہ عنہ، حَدَّثَهُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَنَسٍ، حَدَّثَهُ أَنَّهُ تَذَاكَّرَ هُوَ وَعُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ يَوْمًا الصَّدَقَةَ، فَقَالَ عُمَرُ: أَلَمْ تَسْمَعْ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، حِينَ يَذْكُرُ غُلُولَ الصَّدَقَةِ، «أَنَّهُ مَنْ غَلَّ مِنْهَا بَعِيرًا، أَوْ شَاةً، أُتِيَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُهُ؟» قَالَ: فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَنَسٍ: بَلَى^(۳).

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۵۸۵، والترمذي: ۶۴۶.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۹۳۶، والترمذي: ۶۴۵.

(۳) صحيح لغیره.

واته: عهبدوڻلای کوری عهبدوپرہ حمانی کوری حوبابی نه نصاریٰ ده گپریته وه، که عهبدوڻلای کوری ئونه یس ﷺ بوی گپراوه ته وه که پوژنیک له گهل عومهری کوری خه تتاب ﷺ باسی زه کاتیان ده کرد، عومهر ﷺ گوتی: نایا گویت له پیغه مبهری خوا ﷺ نه بووه کاتی باسی نه وانهی ده کرد که ناپاکی و دزی ده کهن له زه کاتدا، ده یفرموو: هر که سیک له زه کاتدا و شتریک یان مه پریک بدزی (واته: زه کاتی نه دات)، له پوژی دوا پیدا ده بهینن و وشتره که یان مه پره که به کولیه وه یه تی؟ (پراوی) ده لی: عهبدوڻلای کوری ئونه یس، گوتی: به لی بیستومه.

۱۸۱۱- عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَطَاءٍ، مَوْلَى عِمْرَانَ ﷺ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، أَنَّ عِمْرَانَ بْنَ الْحُصَيْنِ، اسْتُعْمِلَ عَلَى الصَّدَقَةِ، فَلَمَّا رَجَعَ قِيلَ لَهُ: أَيْنَ الْمَالُ؟ قَالَ: «وَلِلْمَالِ أَرْسَلْتَنِي؟ أَخَذْنَاهُ مِنْ حَيْثُ كُنَّا نَأْخُذُهُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَوَضَعْنَاهُ حَيْثُ كُنَّا نَضَعُهُ»^(۱).

واته: ئیبراهیمی کوری عه تائی خزمه تکاری عیمران ﷺ ده لی: باو کم بوی گپرامه وه که عیمرانی کوری حوصه ین ﷺ کرا به کو که ره وه ی زه کات، جا کاتی گه پرایه وه پی گوترا: کوا مال و سامانه که؟ گوتی: نایا بو مال و سامان منت ناردو وه؟! به و شیوازه وهرمان گرت که له سهرده می پیغه مبهری خوا ﷺ وهرمان ده گرت، وه به و شیوه به ش دابه شان کرد (به سهر نه وانهی که شایسته ن) که له و سهرده مه دا دابه شان ده کرد (واته: له و شارهی که وه ری گرتو وه هر به سهر خه لکی هه ژاری نه و شاره شدا دابه شی کردو ته وه).

بابهت: زه کاتی نه سپ و کویله

۱۸۱۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي عَبْدِهِ وَلَا فِي قَرَسِهِ صَدَقَةٌ»^(۲).

واته: نه بو هوپره پره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: به نده و نه سپی مسولمان زه کاتی له سهر نیه.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۶۲۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۶۳، ومسلم: ۹۸۲، وأبو داود: ۱۵۹۴ و ۱۵۹۵، والترمذي: ۶۲۸، والنسائي: ۲۴۶۷-۲۴۷۲.

۱۸۱۳- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «تَجَوَّزْتُ لَكُمْ عَنْ صَدَقَةِ الْخَيْلِ وَالرَّقِيقِ»^(۱).

واته: عهلی رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: زه کاتی بهنده و نه سپم له سهر لابر دوون.

بابهت: نهو مالهی که زهکاتی تیدا پیویست دهبت

۱۸۱۴- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ، وَقَالَ لَهُ: «خُذِ الْحَبَّ مِنَ الْحَبِّ، وَالشَّاةَ مِنَ الْعَنَمِ، وَالْبَعِيرَ مِنَ الْإِيلِ، وَالْبَقْرَةَ مِنَ الْبَقْرِ»^(۲).

واته: موغازی کوری جه بهل رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ناردی بویه مهن و پیی فهرموو: له دانه ویله دا دانه ویله وه ربگره، وه له مهر و بزندا مهر و بزنها و ربگره، وه له وشردا وشر وه ربگره، وه له مانگادا مانگا وهر بگره.

۱۸۱۵- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: «إِنَّمَا سَنَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الزَّكَاةَ فِي هَذِهِ الْخَمْسَةِ: فِي الْحِنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ، وَالتَّمْرِ، وَالزَّيْبِ، وَالذُّرَّةِ»^(۳).

واته: عهمری کوری شوعهیب له باوکیه وه له باپیرییه وه رضي الله عنه، ده گپریته وه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ته نیا له و پینجانه دا زه کاتی داناوه: له گهنم و جو و خورما و میوژ و گهنمه شامیدا.

بابهت: زهکاتی کشتوکال و میوه

۱۸۱۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «فِيَمَا سَقَتِ السَّمَاءُ وَالْعُيُونُ الْعُشْرُ، وَفِيَمَا سُقِيَ بِالنَّضْحِ نِصْفُ الْعُشْرِ»^(۴).

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۵۷۲ مطولاً و ۱۵۷۴ و الترمذی: ۶۲۰، والنسائی: ۲۴۷۷-۲۴۷۸.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۱۵۹۹.

(۳) ضعیف جداً. وضح نحوه بلفظ: «الْأَرْبَعَةَ» فذكرها دون الذرة، فهي منكروة.

(۴) صحیح لغیره. أخرجه الترمذی: ۶۳۹.

واتە: ئەبو ھورەيپە رضي الله عنه دەلى: يىغەمبەرى خوا رضي الله عنه فەرموويەتى: ئەوھى كە بە باران و سەرچاۋە سىرۇشتىھە كان ئاۋ دەدرى دەھەكى زەكاتب لى دەكەۋى، ۋە ئەوھشى كە مەۋف ئاۋى دەدا نىۋە دەھەكى زەكاتب لى دەكەۋى.

۱۸۱۷- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ k، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «فِيمَا سَقَتِ السَّمَاءُ وَالْأَنْهَارُ وَالْعُيُونُ، أَوْ كَانَ بَعْلًا، الْعُشْرُ، وَفِيمَا سَقَى بِالسَّوَابِي نِصْفُ الْعُشْرِ»^(۱).

واتە: سالىم لە باۋكەيھەۋە رضي الله عنه دەگىرپتەۋە دەلى: گۆم لە يىغەمبەرى خوا رضي الله عنه بوۋ دەھەرموۋ: ھەرچى بە باران و پووبار و كانياۋە كان ئاۋ بدرى، يان بە پىشكى خۇى ئاۋ بخواتەۋە دەھەكى زەكاتب دەكەۋى، ۋە ھەرچى بە ۋلاخى ئاۋ (ئامىر) ھەلكىش ئاۋ بدرى نىۋە دەھەكى زەكاتب دەكەۋى.

۱۸۱۸- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه، قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى التِّمَنِ، «وَأَمَرَنِي أَنْ أَخَذَ مِمَّا سَقَتِ السَّمَاءُ، وَمَا سَقَى بَعْلًا، الْعُشْرَ، وَمَا سَقَى بِالدَّوَالِي نِصْفَ الْعُشْرِ» قَالَ يَحْيَى بْنُ آدَمَ: «الْبَعْلُ، وَالْعَرِي، وَالْعَدِي هُوَ الَّذِي يُسْقَى بِمَاءِ السَّمَاءِ، وَالْعَرِي: مَا يُزْرَعُ بِالسَّحَابِ وَالْمَطَرِ خَاصَّةً، لَيْسَ يُصِيبُهُ إِلَّا مَاءُ الْمَطَرِ، وَالْبَعْلُ: مَا كَانَ مِنَ الْكُرُومِ قَدْ ذَهَبَتْ عُرُوقُهُ فِي الْأَرْضِ إِلَى الْمَاءِ، فَلَا يَحْتَاجُ إِلَى السَّقْيِ، الْخُمْسُ سِنِينَ وَالسَّتُّ، يَحْتَمِلُ تَرَكَ السَّقْيِ، فَهَذَا الْبَعْلُ، وَالسَّيْلُ: مَاءُ الْوَادِي إِذَا سَالَ، وَالْعَيْلُ: سَيْلٌ دُونَ سَيْلٍ»^(۲).

واتە: موعازى كورى جەبەل رضي الله عنه دەلى: يىغەمبەرى خوا رضي الله عنه ناردى بو يەمەن ۋە فەرمانى پىكرىم كە لەۋەى بە ئاۋى باران پاراۋ دەبى ئەۋەى بە ھۆى رەگە كانىھەۋە بە ئاۋى زىر زەۋى پاراۋ دەبى دە، ۋە يەك ۋەربىگرم، ۋە لەۋەشى كە بە ھۆى ئامپازى دەھەتتەنى ئاۋەۋە پاراۋ دەكرى نىۋە دە يەك ۋەربىگرم. يەھىاي كورى ئادەم گوتى: بەعل و عەسەرى و عەزى لەۋ جۆرە بەرھەمانەن كە بە ئاۋى باران پاراۋ دەبن، ۋە تايبەت عەسەرى لەۋ جۆرە بەرھەمانەن كە ۋە ھۆى ھەور و بارانەۋە بەرھەمدى، ۋە تەنیا ئاۋى بارانى بەردەكەۋى، ۋە بەعل لەۋ جۆرە يە كە ۋە كو مېۋى تىر رەگە كانى بەناخى زەۋىدا چۆتە خوار و گەشتۆتە ئاۋ، ۋە پىۋىستى بە پاراۋكردن نى، بە پىنج

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۴۸۳، وأبو داود: ۱۰۹۶، والترمذي: ۶۴۰، والنسائي: ۲۴۸۸.

(۲) حسن صحيح. أخرجه النسائي: ۲۴۹۰.

شهش سالی ده کری هه ر ئاو نه درئ، وه سهیل بریتیه له ئاوی شیو و دۆله کان کاتی که هه لده چی (هه لده ستی)، وه غه یلیش وه کو سهیل وایه به لام که متره.

بابهت: خه ملاندنی خورما و ترئ

۱۸۱۹- عَنْ عَتَّابِ بْنِ أُسَيْدٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، «كَانَ يَبْعَثُ عَلَى النَّاسِ مَنْ يَخْرُصُ عَلَيْهِمْ كُرُومَهُمْ وَثَمَارَهُمْ»^(۱).

واته: عهتابی کوری نه سید رضی اللہ عنہ ده گپرته وه، پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم که سیکی ده نارد بو لای خه لکی که هه م تریه که وه، هه م خورما که یانی بو ده خه ملاندن (بو زه کات لی ده رکردنی).

۱۸۲۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، «أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم حِينَ افْتَتَحَ حَيْبَرَ، اشْتَرَطَ عَلَيْهِمْ أَنْ لَهُ الْأَرْضَ، وَكُلَّ صَفْرَاءَ وَبَيْضَاءَ، يَغْنِي الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ، وَقَالَ لَهُ أَهْلُ حَيْبَرَ: نَحْنُ أَعْلَمُ بِالْأَرْضِ، فَأَعْطَاهَا عَلَيَّ أَنْ نَعْمَلَهَا وَيَكُونَ لَنَا نِصْفُ الثَّمَرَةِ وَلَكُمْ نِصْفُهَا، فَرَعِمَ أَنَّهُ أَعْطَاهُمْ عَلَى ذَلِكَ، فَلَمَّا كَانَ حِينَ يُضْرَمُ النَّخْلُ، بَعَثَ إِلَيْهِمْ ابْنَ رَوَاحَةَ، فَحَزَرَ النَّخْلَ، وَهُوَ الَّذِي يَدْعُونَهُ أَهْلُ الْمَدِينَةِ الْخَرْصَ، فَقَالَ: فِي ذَا كَذَا وَكَذَا، فَقَالُوا: أَكْثَرْتَ عَلَيْنَا يَا ابْنَ رَوَاحَةَ، فَقَالَ: فَأَنَا أَحْزِرُ النَّخْلَ، وَأُعْطِيكُمْ نِصْفَ الَّذِي قُلْتُمْ، قَالَ: فَقَالُوا: هَذَا الْحَقُّ، وَبِهِ تَقُومُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ، فَقَالُوا: قَدْ رَضِينَا أَنْ نَأْخُذَ بِالَّذِي قُلْتُمْ»^(۲).

واته: ئیبنو عه عباس رضی اللہ عنہما ده گپرته وه، پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم کاتی فه تحی خه بیهری کرد، مه رجی له سهه ر خه لکه که ی دانا که هه رچی زه وی و ماله، واته: زپر و زیو بو نه و بیت، خه لکی خه بیهریش پییان گوت: ئیمه شاره زاترین له زه وی و زاری ئیره، بو یه نه گه ر بمانده یه وه که ئیشی تیدا بکه ین و نیوه ی بهر و بومه که ی بو ئیمه و نیوه که ی تر بو ئیوه، ئیتر پیی و ابوو که له سهه ر نه و ریکه وتنه زه ویه که ی پیدانه وه، که کاتی چینی خورما هات، ئیبنو ره واحة ی بو ناردن تاوه کو خورما که یان بو بخه ملتی، نه ویش گوتی: له وه دا نه وه نده و نه وه نده (زه کات) هه یه، نه وانیش گوتیان: نه وه

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۶۰۳، والترمذی: ۶۴۴، والنسائی: ۲۶۱۸.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۴۱۰-۳۴۱۲.

لهسهرت زیاد کردین نهی ئینو په واحه؟! نهویش گوتی: من خورماکان ده خه ملینم و نیوهی نهوهی گوتیشم پیتان دهدهم، (پاوی) دهلی: گوتیان: تا نهوه ههقه و ناسپان و زهویش ههر به ههق راده وهستن، نجا گوتیان: بیگومان رازین به وهرگرتنی نهوهی که تو گوت.

بابهت: نههیکردن له بهخشینی خراپترینی مال بۆ زهکات

۱۸۲۱- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكِ الْأَشْجَعِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَقَدْ عَلَّقَ رَجُلٌ أَقْنَاءً، أَوْ قِنَوًا، وَبِيَدِهِ عَصًا، فَجَعَلَ يَطْعَنُ يُدْفِدُقُ فِي ذَلِكَ الْقِنُوِ وَيَقُولُ: «لَوْ شَاءَ رَبُّ هَذِهِ الصَّدَقَةِ تَصَدَّقَ بِأَطْيَبِ مِنْهَا، إِنَّ رَبَّ هَذِهِ الصَّدَقَةِ يَأْكُلُ الْحَشْفَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: عهوفی کوری مالیکی نه شجعهعی رضي الله عنه دهلی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم هاته لامان بۆ مزگهوت و گوجانیککی به دهسته وهبوو، وه پیاویک هیشوه خورمایه کی وشک و پهقه لهی خراپی هه لواسیبوو بۆ نهوهی ههر کهسێ بیهوی لئی بخوات، پیغه مبهری صلى الله عليه وسلم به داره کهی دهستی به خیرایی له هیشوه خورماکهی ده داو ده یفه رموو: نه گهر خاوهنی ئەم زه کاته بیویستایه خورمای چاکتری ده کرده زه کات، وه ههروهها فهرمووی: بیگومان خاوهنی ئەم زه کاته خورمای وشک و پهقه لهی خراپ ده خوات له رۆژی دواایدا.

۱۸۲۲- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه، فِي قَوْلِهِ سُبْحَانَهُ: ﴿وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾ (البقرة، ۲۷) قَالَ: نَزَلَتْ فِي الْأَنْصَارِ، كَانَتْ الْأَنْصَارُ تُخْرِجُ إِذَا كَانَ جِدَادُ النَّخْلِ مِنْ حِيطَانِهَا أَقْنَاءَ الْبُسْرِ، فَيَعْلَقُونَهُ عَلَى حَبْلِ بَيْنَ أُسْطُوَاتَيْنِ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَيَأْكُلُ مِنْهُ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ، فَيَعْمِدُ أَحَدُهُمْ فَيَدْخُلُ قِنَوًا فِيهِ الْحَشْفُ، يَطْنُ أَنَّهُ جَائِزٌ فِي كَثْرَةِ مَا يَوْضَعُ مِنَ الْأَقْنَاءِ، فَتَزَلُ فَيَمَنُ فَعَلَ ذَلِكَ: ﴿وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾ (البقرة، ۲۷) يَقُولُ: «لَا تَعْمِدُوا لِلْحَشْفِ مِنْهُ تُنْفِقُونَ: ﴿وَلَسْتُمْ بِأَخْذِيهِ إِلَّا أَنْ تَحْمِضُوا فِيهِ﴾ (البقرة، ۲۷) يَقُولُ: لَوْ أُهْدِيَ لَكُمْ مَا قَبِلْتُمُوهُ إِلَّا عَلَى اسْتِخْيَاءٍ مِنْ صَاحِبِهِ، غِيظًا أَنَّهُ بَعَثَ إِلَيْكُمْ مَا لَمْ يَكُنْ لَكُمْ فِيهِ حَاجَةٌ، وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ صَدَقَاتِكُمْ»^(۲).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۶۰۸، والنسائي: ۲۴۹۳.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۲۹۸۷.

واته: به پائی کوری عزیز ﷺ ده باره‌ی فرمایشتی خوا: ﴿وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾ (٦٧) البقرة، واته: وه له وهی که بؤمان ده رهیناون (رواندون) له زهوی مه‌پۆن له وهی بیه‌خشن که خراپه، گوتوویه‌تی: ئەوه ده باره‌ی ئەنصار دابه‌زی، ئەنصار له کاتی چینه‌وهی خورما له‌ناو باغه‌کانی‌اندا له هیشوویان جیا‌ده‌کرده‌وه، وه له‌سه‌ر په‌تیک هه‌لیان ده‌واسین له نیوانی دوو پایه‌دا له مزگه‌وتی پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ، ئنجا هه‌ژاره‌کانی موهاجیرین لیان ده‌خوارد، جا یه‌کتیک هه‌لده‌سا و هیشوویه‌کی خرابی ده‌کرده‌ناو هیشووه‌کانه‌وه، وایده‌زانی له‌به‌ر ئەوهی که ژماره‌ی هیشووه‌کان زۆره‌ئه‌وه دروسته (که هیشووی خرابی تیدابی)، جا ده‌باره‌ی ئەوانه‌ی ئەو کاره‌یان ده‌کرد ئەو ئایه‌ته‌ دابه‌زی: ﴿وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾ (٦٧) البقرة، واته: مه‌پۆن له وهی بیه‌خشن که خراپه، واته: مه‌چن خراپه‌که‌ی لی جیا‌بکه‌نه‌وه و بیه‌خشن له‌رنگه‌ی خوادا، ﴿وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾ (٦٧) البقرة، واته: وه له وهی که بؤمان ده‌رهیناون (رواندون) له زهوی مه‌پۆن له وهی بیه‌خشن که خراپه، ده‌لی: ئەگه‌ر خودی ئەو خورمایه‌ بکرا‌بایه‌ دیاری بؤ خۆتان ئەوه له‌به‌ر شه‌رم‌کردن نه‌با وه‌رتان نه‌ده‌گرت، له‌توره‌یی ئەوه‌ی که شتیکی بؤ هیناون که هیچ ئیشتان پیی نیه، وه بزائن که بیگومان خوا بی پیوستیه له به‌خشینه‌کانتان.

بابه‌ت: زه‌کاتی هه‌نگوین

۱۸۲۳- عَنْ أَبِي سَيَّارَةَ الْمُتَعِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ لِي نَحْلًا، قَالَ: «أَدَّ الْعُسْرَ» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَحْمَهَا لِي، فَحَمَّهَا لِي^(۱).

واته: ئەبو سه‌ییاره‌ی موته‌عیی ﷺ ده‌لی: گوتم: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ من میشم هه‌یه، فه‌رمووی: ده‌یه‌کی هه‌نگوینه‌که‌ بده (وه‌کو زه‌کات)، گوتم: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئەو شوینه‌بکه‌ به‌پاوان بؤ من، ئەویش کردیه‌پاوان بؤ من.

(۱) حسن لغیره.

۱۸۲۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم «أَنَّهُ أَخَذَ مِنَ الْعَسَلِ الْعُشْرَ»^(۱).

واته: عه مری کوری شوعه یب رضي الله عنه له باوکیه وه له باپیره وه، عه بدوللای کوری عه مری رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبه ر رضي الله عنه ده یه کی هه نگوینی (وه کو زه کات) وه رگرتوه.

بابه ت: سه رفیتره

۱۸۲۵- عَنِ ابْنِ عَمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، «أَمَرَ بِرِزَاةِ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ» قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: «فَجَعَلَ النَّاسُ عِدْلَهُ مُدَّيْنِ مِنْ حِنْطَةٍ»^(۲).

واته: ئیبنو عومر رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبه ری خوا رضي الله عنه بو زه کاتی سه رفیتره فه رمانی کرد به مه نیک خورما، یان مه نیک جو، عه بدوللا گوتی: جا خه لکی له بری ته وه دوو مود گه نمیان به خشی.

صاع: یه کسانه به چوار (مد). واته، مشتیک، واته: پر به هه ردوو ده ست.

۱۸۲۶- عَنِ ابْنِ عَمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: «فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم صَدَقَةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، عَلَى كُلِّ حُرٍّ أَوْ عَبْدٍ، ذَكَرَ أَوْ أُنْثَى مِنَ الْمُسْلِمِينَ»^(۳).

واته: ئیبنو عومر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبه ری خوا رضي الله عنه مه نیک خورما، یان مه نیک جو سه رفتره ی دانا له سه ر هه موو مسولمانی، ئیتر به نده بی یان نازاد بی، ئیر بی یان می.

۱۸۲۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم زَكَاةَ الْفِطْرِ طَهُرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللُّغْوِ وَالرَّقَبِ، وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ، فَمَنْ آدَاهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ فَهِيَ زَكَاةٌ مَقْبُولَةٌ، وَمَنْ آدَاهَا بَعْدَ الصَّلَاةِ فَهِيَ صَدَقَةٌ مِنَ الصَّدَقَاتِ»^(۴).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۶۰۰-۱۶۰۲، والنسائي: ۱۴۹۹.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۵۰۳، ومسلم: ۹۸۴ و ۹۸۶، وأبو داود: ۱۶۱۱ و ۱۶۱۳ و ۱۶۱۴، والترمذي: ۶۷۵ و ۶۷۶، والنسائي: ۲۵۰۰-۲۵۰۵ و ۲۵۱۶.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۵۰۳، ومسلم: ۹۸۴ و ۹۸۶، وأبو داود: ۱۶۱۱ و ۱۶۱۳ و ۱۶۱۴، والترمذي: ۶۷۵ و ۶۷۶، والنسائي: ۲۵۰۰-۲۵۰۵ و ۲۵۱۶.

(۴) حسن. أخرجه أبو داود: ۱۶۰۹.

واته: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ مه نیک خورما، یان مه نیک جو زه کاتی سهر فتره ی فه پز کرد له سهر مسولمانان، بو نه وه ی پاککه ره وه ی پوژووان بی له قسه ی پر و پوچ و وته ی ناپه سه ند، وه خوړاکیش بیت بو هه ژاران، جا ههر که س پیش نوژی جه ژن سهر فتره که ی بدات، نه وه زه کاتیکی وه رگراوه، ههر که سیکیس له دوای نوژی جه ژن بیدات نه وه خیریکه له خیره کان.

۱۸۲۸- عَنْ قَيْسِ بْنِ سَعْدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم بِصَدَقَةِ الْفِطْرِ قَبْلَ أَنْ تَنْزَلَ الزَّكَاةُ، فَلَمَّا نَزَلَتِ الزَّكَاةُ، لَمْ يَأْمُرْنَا، وَلَمْ يَنْهَنَا، وَنَحْنُ نَفْعَلُهُ»^(۱).

واته: قه یسی کوری سه عد رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رمانی پیکردین به زه کاتی سهر فتره پیش دابه زینی (نایه تی) زه کات، جا کاتی (نایه تی) زه کات دابه زی چیتر فه رمانی پینه کردین، وه قه ده غه شی نه کردین له کردنی، وه تیمه ش ههر ده مان کرد.

۱۸۲۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «كُنَّا نُخْرِجُ زَكَاةَ الْفِطْرِ إِذْ كَانَ فِيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، صَاعًا مِنْ طَعَامٍ، صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، صَاعًا مِنْ أَقِطٍ، صَاعًا مِنْ زَبِيبٍ، فَلَمْ نَزَلْ كَذَلِكَ حَتَّى قَدِمَ عَلَيْنَا مُعَاوِيَةُ الْمَدِينَةَ، فَكَانَ فِيْمَا كَلَّمَهُ بِهِ النَّاسَ أَنْ قَالَ: لَا أَرَى مُدِينٍ مِنْ سَمَرَاءِ الشَّامِ إِلَّا يَغْدِلُ صَاعًا مِنْ هَذَا، فَأَخَذَ النَّاسُ بِذَلِكَ» قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: «لَا أَزَالُ أَخْرِجُهُ كَمَا كُنْتُ أَخْرِجُهُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم أَبَدًا مَا عِشْتُ»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده لئی: کاتی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ له نیومان دابو تیمه مه نیک خوړاک، یان مه نیک خورما، یان مه نیک جو، یان مه نیک که شک، یان مه نیک میوژمان ددها بو زه کاتی سهر فتره، وه به رده وام بووین له کردنی نه وه هه تاوه کو موعاویه هات بو مه دینه، جا یه کیک له و قسانه ی که بو خه لکی کرد نه مه بوو که گوتی: به راستی واده زانم که دوو مشت له گه نمی شام هاوتای مه نیکی نه و خورمایه ی ئیویه، ئیتر خه لکیش کاریان به و قسه یه ی موعاویه کرد و گه نیان ددها بو زه کاتی سهر فتره، نه بو سه عید گوتی: من تاوه کو له ژیاندا ما بم له زه کاتی سهر فتره دا ههر نه و شتانه ددهم که له سه رده می پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ داومه.

(۱) صحیح. أخرجه النسائي: ۲۵۰۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۰۰۸، ومسلم: ۹۸۵، وأبو داود: ۱۶۱۶ و ۱۶۱۸، والترمذي: ۶۷۳، والنسائي:

۱۸۳۰- عَنْ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ رضی اللہ عنہ، مُوَدَّنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «أَمَرَ بِصَدَقَةِ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ سَلْتٍ»^(۱).

واته: عه‌ماری کوری سه‌عد رضی اللہ عنہ بانگبیژی پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ ده‌گیریت‌ه‌وه: که پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ فه‌رمانی به مه‌نیک خورما، یان مه‌نیک جو، یان مه‌نیک جوی سپی ده‌کرد بو‌زه‌کاتی سه‌رفتره.

بابه‌ت: ده‌یه‌ک و باج

۱۸۳۱- عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْحَضْرَمِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى الْبَحْرَيْنِ، أَوْ إِلَى هَجَرَ، فَكُنْتُ آتِي الْحَائِطَ يَكُونُ بَيْنَ الْإِخْوَةِ، يُسَلِّمُ أَحَدُهُمْ، فَأَخَذُ مِنَ الْمُسْلِمِ الْعُسْرَ، وَمِنَ الْمُشْرِكِ الْخَرَجَ»^(۲).

واته: عه‌لای کوری حه‌زره‌می رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ ناردمی بو‌به‌حیره‌ین یان بو‌هه‌جه‌ر، منیش چووم بو‌لای باخیک که هی دوو برا بوو، یه‌کیک له‌برا‌کان مسولمان بوو، جا له‌مسولمانه‌که ده‌یه‌کم وه‌رگرت (له‌بری زه‌کات)، له‌هاوبه‌شدانه‌ره‌که باجم وه‌رگرت.

بابه‌ت: وه‌سقی شه‌ست صاعه

۱۸۳۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ، رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «الْوَسْقُ سِتُونَ صَاعًا»^(۳).

واته: نه‌بو سه‌عید رضی اللہ عنہ نه‌م فه‌رمووده‌یه‌ی به‌رز کردوته‌وه بو‌لای پیغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: وه‌سقی شه‌ست مه‌نه (واته: صاع).

۱۸۳۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْوَسْقُ سِتُونَ صَاعًا»^(۴).

واته: جابیری کوری عه‌بدوللا رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: وه‌سقی شه‌ست مه‌نه.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) ضعیف.

(۳) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۱۰۵۹.

(۴) ضعیف جداً.

بابهت: زهکات دان به خزم و کهسی نزیک

۱۸۳۴- عَنْ زَيْنَبِ امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: أَيْجُزِي عَنِّي مِنَ الصَّدَقَةِ النَّفَقَةُ عَلَى زَوْجِي، وَأَيْتَامٍ فِي حِجْرِي؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَهَا أَجْرَانِ: أَجْرُ الصَّدَقَةِ، وَأَجْرُ الْقَرَابَةِ»^(۱).

واته: زهینه‌بی خیزانی عبداللہ رضی اللہ عنہ ده‌لئ: پرسیارم له پیغهمبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم کرد نایا دروسته که له زه‌کاته‌کم خهرجی ژیانی پیاوه‌کم و نه‌وه‌تیوانه‌ش که له مالی منن بکیشم؟ پیغهمبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: دوو پاداشتی هه‌یه، یه‌کیان هی زه‌کات ده‌رکدرنه‌که، یه‌کیشیان هی به‌جی گه‌یاندنی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی.

۱۸۳۴م- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّبَّاحِ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ شَقِيقٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، ابْنِ أُخِي زَيْنَبَ، عَنْ زَيْنَبِ امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم نَحْوَهُ^(۲).
واته: نه‌م فهرمووده به‌م سه‌نه‌ده‌ش گپ‌دراوه‌ته‌وه.

۱۸۳۵- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم بِالصَّدَقَةِ، فَقَالَتْ زَيْنَبُ امْرَأَةُ عَبْدِ اللَّهِ: أَيْجُزِينِي مِنَ الصَّدَقَةِ أَنْ أَتَصَدَّقَ عَلَى زَوْجِي وَهُوَ فَقِيرٌ، وَبَنِي أَخِي لِأَيْتَامٍ، وَأَنَا أَنْفِقُ عَلَيْهِمْ هَكَذَا وَهَكَذَا، وَعَلَى كُلِّ حَالٍ؟ قَالَ: «نَعَمْ» قَالَ: وَكَانَتْ صَنَاعَ الْيَدَيْنِ^(۳).

واته: ئومو سه‌له‌مه رضی اللہ عنہا ده‌لئ: پیغهمبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرمانی پیکردین که زه‌کات بده‌ین، جا زه‌ینه‌بی خیزانی عبداللہ گوتی: نایا دروسته که زه‌کاته‌کم بده‌م به‌هاوسه‌ره‌کم که هه‌ژاره، وه‌برازایه‌کم که هه‌تیوه، وه‌من‌ئاوا و ئاوا خهرجی ژیانیان ده‌کیشم، وه‌له‌هموو بار و دو‌خیکدا؟ فهرمووی: به‌لئ (دروسته)، (راوی) ده‌لئ: جا‌نه‌ویش زور ئیسی ده‌کرد و که‌سابه‌تی ده‌کرد.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۶۶، ومسلم: ۱۰۰۰، والترمذي: ۶۳۵ و ۶۳۶، والنسائي: ۲۵۸۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۶۶، ومسلم: ۱۰۰۰، والترمذي: ۶۳۵ و ۶۳۶، والنسائي: ۲۵۸۳.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۶۷، ومسلم: ۱۰۰۱.

بابهت: ناپه سندی داواکردن له خه لک (سوال کردن)

۱۸۳۶- عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ أَحْبَلَهُ، فَيَأْتِيَ الْجَبَلَ، فَيَجِيءَ بِحُرْمَةٍ حَطَبٍ عَلَى ظَهْرِهِ فَيَبِيعَهَا، فَيَسْتَعِينُ بِمَنْهَا، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ، أَعْطَوْهُ أَوْ مَنَعُوهُ»^(۱).

واته: هیشامی کورپی عوروه له باوکیه وه له باپیره وه ده گیریتته وه ﷺ، ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: نه گهر به کیکتان گوریه کانی هه لبرگی و بچی بو شاخ، جا به کول کوله دار بینئ و بیفروشی و به پاره که ی بی پیوستی بی له خه لکی، نه وه زور بوی باشتره له وه ی که داوا له خه لکی بکات، جا خه لک پی بدن، یان پی نه دن.

۱۸۳۷- عَنْ ثُوْبَانَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَمَنْ يَتَقَبَّلُ لِي بِوَاحِدَةٍ أَتَقَبَّلُ لَهُ بِالْجَنَّةِ؟» قُلْتُ: أَنَا، قَالَ: «لَا تَسْأَلُ النَّاسَ شَيْئًا» قَالَ: «فَكَانَ ثُوْبَانُ يَقَعُ سَوْطُهُ وَهُوَ رَاكِبٌ، فَلَا يَقُولُ لِأَحَدٍ: نَاوِلْنِيهِ، حَتَّى يَنْزِلَ فَيَأْخُذَهُ»^(۲).

واته: سهوبان ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: سیفه تیک هه یه هه که سیک کاری پیبکات و دهستی پیوه بگری من گرهنتی چوونه به هه شتی بو ده که م، گوتم: من (دهستی پیوه ده گرم)، فه رمووی: داوای هیچ شتیک له خه لکی مه که، (راوی) ده لئ: جا سهوبان ﷺ جار هه بوو له کاتی سواریدا قامچییه که ی لیده که وت، وه به که سی نه ده گوت بیده وه دهستم، تاوه کو خوی داده به زی و هه لی ده گرهته وه.

بابهت: که سیک که ده ولهمند بت و داواش له خه لک بکات

۱۸۳۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ سَأَلَ النَّاسَ أَمْوَالَهُمْ تَكْثُرًا، فَإِنَّمَا يَسْأَلُ جَمْرَ جَهَنَّمَ، فَلْيَسْتَقِلَّ مِنْهُ أَوْ لِيُكْنِزْ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۷۱.

(۲) صحیح. أخرجه النسائي: ۲۵۹۰.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۰۴۱.

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموووەتی: ھەر کەس داواى مال له خەلکی بکات بۆ ئەوەى مالى خۆى بێ زیاتر بکات (واته پێویستی بێ نه بێ)، داواى پشکۆى ئاگرى دۆزەخ دەکات، جا با (ئاگرى دۆزەخ بۆ خۆى) کەمبکاتەوه، یان با زۆرى بکات.

۱۸۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا تَحِلُّ الصَّدَقَةُ لِغَنِيِّي، وَلَا لِذِي مِرَّةٍ سَوِيٍّ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموووەتی: بۆ دەوله‌مەند و بۆ کەسێ کە تەندروست و بەهێز بێ دروست نیه داواى زهکات بکات.

۱۸۴۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ سَأَلَ، وَلَهُ مَا يُغْنِيهِ، جَاءَتْ مَسْأَلَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خُدُوشًا، أَوْ خُمُوشًا، أَوْ كُدُوحًا فِي وَجْهِهِ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا يُغْنِيهِ؟ قَالَ «خَمْسُونَ دِرْهَمًا، أَوْ قِيمَتَهَا مِنَ الذَّهَبِ»^(۲).

واته: عەبدوللای کوری مەسعوود رضی اللہ عنہ دەلێ: پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموووەتی: ئەوەى بەشى خۆى ھەبێ و سوال بکات، پۆزى قیامەت کە ھات نیشانەى ئەو سوالە بەرووخسارییەوه دەبێ وەکو بەلەیهکی پووشاوی، گوترا: ئەى پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم مەرووف چەندى ھەبێ بەشى دەکات و ئیتیر نابێ سوال بکات؟ فەرمووی: پەنجایا درھەمى ھەبێ، یان بایى ئەوئەندە زێرى ھەبێ.

بابەت: ئەو کەسەى شایستەى زهکات پێدانه

۱۸۴۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا تَحِلُّ الصَّدَقَةُ لِغَنِيِّي إِلَّا لِخَمْسَةِ: لِعَامِلٍ عَلَيْهَا، أَوْ لِعَزَازٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ لِغَنِيِّي اشْتَرَاها مِمَّا لِه، أَوْ لِفَقِيرٍ تُصَدَّقُ عَلَيْهِ فَأَهْدَاهَا لِغَنِيِّي، أَوْ غَارِمٍ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه النسائي: ۲۵۹۷.

(۲) صحیح لغيره. أخرجه أبو داود: ۱۶۲۶، والترمذي: ۶۵۰، والنسائي: ۲۵۹۲.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۶۳۵ و ۱۶۳۶.

واته: ئەبو سه عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده لێ: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ده وله مه ند زه کاتی بی ناشی مه گهر له م پینج که سه بی: بو ئەو که سه ی که کاری کو کردنه وه ی زه کات ده کات، یان ئەو که سه ی که غزا ده کات له رێی خوادا، یان ئەو که سه ی که به پاره ی خۆی زه کاته که ده کپێته وه، یان هه ژاریک زه کاتی پیدری و ئەویش به دیاری بیداته ده وله مه ندیک، یان قه رزدار بی (به جوړیک که نه گهر قه رزه کانی بیداته وه به نه ندازه ی نیصابی زه کات پاره ی نه مینی).

بابه ت: گه ره یی به خشین

۱۸۴۲- عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَا تَصَدَّقَ أَحَدٌ بِصَدَقَةٍ مِنْ طَيِّبٍ، وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ، إِلَّا أَخَذَهَا الرَّحْمَنُ بِيَمِينِهِ وَإِنْ كَانَتْ مَرَّةً، فَتَرَبُّو فِي كَفِّ الرَّحْمَنِ حَتَّى تَكُونَ أَعْظَمَ مِنَ الْجَبَلِ، وَيُرَبِّئُهَا لَهُ كَمَا يُرَبِّي أَحَدَكُمْ فُلُوهُ، أَوْ فَصِيلَهُ»^(۱).

واته: سه عیدی کوری به سار رضی اللہ عنہ ده گپێته وه، گوئی له ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ بووه گوتوویه تی: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: هه ر که سێک له باشتی نی ماله که ی بکاته خیر، وه خوا مالی باش نه بی وه ری ناگری، ئەوه خوا به دهستی راستی لێی وه رده گری، وه ئەگه ر به ک ده نکه خورما بی، ئەوه له لایه ن خوا زیاد ده کات، تا کو له کیویش گه وره تر ده بی، وه سه ره رشتی ده کات و په روه رده ی ده کات بو ی، هه روه کو چۆن به کیک له ئیوه بیچووی نه سه په که ی، یان بیچووی وشته که ی به خێو ده کات.

۱۸۴۳- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سَيَكَلِّمُهُ رَبُّهُ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تَرْجَمَانٌ، فَيَنْظُرُ أَمَامَهُ فَتَسْتَقْبِلُهُ النَّارُ، وَيَنْظُرُ عَنْ أَيْمَنِ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا شَيْئًا قَدَّمَ، وَيَنْظُرُ عَنْ أَشْأَمِ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا شَيْئًا قَدَّمَهُ، فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَّقِيَ النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ مَرَّةٍ فَلْيَفْعَلْ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۱۰، ومسلم: ۱۰۱۴، والترمذي: ۶۶۱، والنسائي: ۲۵۲۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۵۱۲، ومسلم: ۱۰۱۶/۶۷، والترمذي: ۲۴۱۵، والنسائي: ۲۵۵۲ مختصرأ.

واته: عهدی کوری حاتم رضی الله عنه ده لی: پیغمبهری خوا رضی الله عنه فرموویه تی: هر یه کتیک له ئیوه به دنیایی له رۆژی دوا پیدا پهروه ردگاری قسه ی له گه لدا ده کات، له کاتیکدا که له بهینی نه و پهروه ردگاردا وهرگپر نیه، ئنجا نه و کهسه ته ماشای پیش خوی ده کات ناگر له پیشیه تی، وه ته ماشای راستی خوی ده کات هیچ شتیک نابینی جگه له و کرده ویه نه بی که له پیش خوی ناردوویه تی، وه ته ماشای لای چه پی ده کات، هیچ شتیک نابینی جگه له وه ی که پیش خوی خستووه له دونیادا، جا هر یه کتیکان که توانای هه یه نه گه ر به له ته خورمایه کیش بی، با خوی له ناگری دۆزه خ بپاریزی.

۱۸۴۴- عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرِ الضَّبِّيِّ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ رضی الله عنه: «الْصَّدَقَةُ عَلَى الْمِسْكِينِ صَدَقَةٌ، وَعَلَى ذِي الْقَرَابَةِ اثْنَتَانِ: صَدَقَةٌ وَصَلَةٌ»^(۱).

واته: سهلمانی کوری عامری زه بی رضی الله عنه ده لی: پیغمبهری خوا رضی الله عنه فرموویه تی: خیرکردن به کهسی هه ژار چاکه یه، خیرکردن به کهسی نزیک دوو شته: ههم خیرکردنه، وه ههم به جی گه یاندنی په یوه ندی خزمایه تییه.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه الترمذی: ۶۵۸، والنسائی: ۲۵۸۲.

پہرتووکى

ماره برين

کتاب النکاح

بابهت: ئهوهی هاتوه ده ربارهی هاوسه رگیری

۱۸۴۵- عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ قَيْسٍ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه مِثِّي، فَخَلَا بِهِ عَثْمَانُ فَجَلَسْتُ قَرِيبًا مِنْهُ، فَقَالَ لَهُ عَثْمَانُ: هَلْ لَكَ أَنْ أُزَوِّجَكَ جَارِيَةً بَكْرًا تُدْكِرُكَ مِنْ نَفْسِكَ بَعْضَ مَا قَدْ مَضَى؟ فَلَمَّا رَأَى عَبْدُ اللَّهِ أَنَّهُ لَيْسَ لَهُ حَاجَةٌ سِوَى هَذَا، أَشَارَ إِلَيَّ بِيَدِهِ، فَجِئْتُ وَهُوَ يَقُولُ: لَئِنْ قُلْتَ ذَلِكَ، لَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ، مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصْرِ، وَأَخْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ، فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ، فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ»^(۱).

واته: عهلقه مهی کوری قهیس ده لئی: له گه ل عه بدوللای کوری مه سعوود رضي الله عنه بووم له مینا، جا له گه ل عوسمان دانیشتن و منیش له نزیکیانه وه دانیشتم، ئنجا عوسمان پیی گوت: ئایا ده ته وی که نیزه کیکی کچت لی ماره بیپم که پوژانی رابردووت له که نجیدا بو قه ره بوو بکاته وه؟ جا کاتیک عه بدوللا زانی که ته نها ئیشی ئه وه ی پیبوو ئامازه ی بو من کرد (مه بهستی ئه وه بوو که من گه نجم و فهرمانه که شی بو گه نجه) و، منیش هاتم و ئه ویش گوتی: ئه گه ر تو ئه وه ده لئی، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: ئه ی کومه لی گه نجان هه ره یه کیکی له ئیوه ئه گه ر توانای هه یه با ژن بهینی، چونکه بیگومان ژن هینان باشر و پاریزه رتره بو پاراستنی چاو له ته ماشا کردنی چه رام، وه پاریزه ری دامینیشه له کاری نه شیواو، هه ره که سیک نه ی توانی با به پوژوو بی، چونکه بیگومان پوژوو ده بیته قه لغان بو ی.

۱۸۴۶- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «النِّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي، فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي، وَتَزَوَّجُوا، فَإِنِّي مُكَاتِرٌ بِكُمْ الْأُمَّمَ، وَمَنْ كَانَ ذَا طَوْلٍ فَلْيُنْكِحْ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَعَلَيْهِ بِالصِّيَامِ، فَإِنَّ الصَّوْمَ لَهُ وَجَاءٌ»^(۲).

واته: عایشه رضي الله عنها ده لئی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: هاوسه رگیری له سوننه ت و ریبازی منه، جا هه ره که سیک کار به ریبازی من نه کات، ئه وه له سه ره ریبازی من نیه، وه ژن بینن، به پراستی من شانازی به زوریتانه وه ده که م له ناو ئومه تانی دیکه دا، جا

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۰۶۵، ومسلم: ۱۴۰۰، وأبو داود: ۴۰۴۶، والترمذي: ۱۰۸۱، والنسائي: ۲۲۳۹_۲۲۴۲ و ۳۲۰۹_۳۲۰۷.

(۲) حسن لغیره.

هر یه کیکتان نه گهر توانای دارایی هه یه با ژن بینی، وه هر یه کیکیش توانای نیه با بهر ژووو بیت، بیگومان ر ژووو بوی ده بیته قه لغان.

۱۸۴۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَمْ تَرَ - يَرْ - لِمُتَحَابِّينِ مِثْلَ النِّكَاحِ»^(۱).
واته: ئینو عه عباس رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: هیچ چاره سه ریک نابین باشتر بی له هاوسه رگیری بو دوو کهس که یه کتریان خوش بوئ.

بابهت: قه ده غه کردنی ره به نی و وازه نیان له هاوسه رگیری

۱۸۴۸- عَنْ سَعْدِ رضی الله عنه، قَالَ: «لَقَدْ رَدَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى عُمَانَ بْنِ مَطْعُونِ الثَّبَلِيِّ، وَتَوَّأَدَنَّ لَهُ لِأَخْتَصَيْنَا»^(۲).

واته: سه عد رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ ریگای نه دا که عوسانی کوری مه زعون به ره به نی بمینیتته وه (وه ک بریاری دابوو)، خو نه گهر ریگای پیدا بایه، تیمه ش خومان ده خه ساند (خومان بو عیبادهت یه کلاده کرده وه و ژمان نه ده هینا).

۱۸۴۹- عَنْ سَمْرَةَ رضی الله عنها، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، «نَهَى عَنِ الثَّبَلِ»، زَادَ زَيْدُ بْنُ أَحْزَمَ: وَقَرَأَ قَتَادَةُ: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَحَمَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً﴾^(۳) الرعد.

واته: سه موره رضی الله عنها ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ ره به نی و ژن نه هینانی قه ده غه کرده، زهیدی کوری نه خزم له گپرانه وه کهیدا نه وشی زیاد کرده، ده لی: قه تاده نه و نایه تهی خوننده وه: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَحَمَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً﴾^(۳) الرعد،
واته: سوئند به خوا بیگومان پیش تو پیغه مبهرانتیکان ناردوو وه و پیمانان هاوسه ر و نه وه و وه چه.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۰۷۴، ومسلم: ۱۴۰۲، والترمذي: ۱۰۸۳، والنسائي: ۳۲۱۲.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۱۰۸۲، والنسائي: ۳۲۱۴.

بابەت: مافی ژن لەسەر میرد

۱۸۵۰- عَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم مَا حَقُّ الْمَرْأَةِ عَلَى الرَّوْجِ؟ قَالَ: «أَنْ يُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمَ، وَأَنْ يَكْسُوَهَا إِذَا اكْتَسَى، وَلَا يَضْرِبَ الْوَجْهَ، وَلَا يَقْبَحَ، وَلَا يَهْجُرَ إِلَّا فِي الْبَيْتِ»^(۱).

واته: حه کیمی کوپی موعاویه له باوکییهوه رضي الله عنه ده گپریتهوه، پیاویک پرسیاوی له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم کرد ئایا مافی ئافرهت بهسەر میرده که یه وه چیه؟ فهرمووی: نه گهر پیویستی به خواردن بوو خواردنی بداتی، وه نه گهر پیویستی به پۆشاک بوو پۆشاکێ بو دابین بکات، وه له پوخساری نه دات، وه پوخساری ناشیرین نه کات (یان قسهی ناشیرین و نه سیاوی پی نه لیت)، وه پشتی تینه کات و لئی دوور نه که ویته وه ته نهها له ماله وه نه بی (واته: نه ده ری بکات و نه خوشی له مال ده رچی و بجیته شو نیتکی تر).

۱۸۵۱- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْأَخْوَصِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي رضي الله عنه، أَنَّهُ شَهِدَ حَجَّةَ الْوُدَاعِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَحَمِدَ اللَّهَ، وَأَثْنَى عَلَيْهِ، وَذَكَرَ وَوَعَّظَ، ثُمَّ قَالَ: «اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا، فَإِنَّهُنَّ عِنْدَكُمْ عَوَانٍ، لَيْسَ مَمْلُوكُونَ مِنْهُنَّ شَيْئًا غَيْرَ ذَلِكَ، إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ، فَإِنْ فَعَلْنَ فَأَهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ، وَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرَحٍ، فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا، إِنْ لَكُمْ مِنْ نِسَائِكُمْ حَقٌّ، وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقٌّ، فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ، فَلَا يُوَطَّئَنَّ فُرُشَكُمْ مِنْ تَكْرَهُونَ، وَلَا يَأْدَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكْرَهُونَ، إِلَّا وَحَقَّهُنَّ عَلَيْكُمْ أَنْ تُحْسِنُوا إِلَيْهِنَّ فِي كِسْوَتِهِنَّ وَطَعَامِهِنَّ»^(۲).

واته: سوله یانی کوپی عه مری کوپی نه حوه ص ده لی: باوکم رضي الله عنه بوی گپرامه وه که له گه ل پیغه مبهری خوادا صلى الله عليه وسلم ئاماده بووه له حه جی مالتاوا ییدا، ئنجا (پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم) سوپاس و ستایشی خوی کرد و یادی خوی بیرخستنه وه و ئاموژگاری کردن، پاشان فهرمووی: وه سیه تان بو ده که م له گه ل ئافره تان باش و چاکه کاربن، بیگومان نه وان له بهر دهستی ئیوه دان، هیچی ترتان به سه ریانه وه نیه جگه له و شته (که به نیکاح بو تان هه لال بووه)، مه گهر نه وان خرا په یه کی ئاشکرا بکه ن، جا نه گهر کار نیکی ئاوا

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۱۴۲.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه الترمذی: ۱۱۶۳ و ۳۰۸۷ مطولاً.

نه‌شیاویان کرد، جیگیان لێ جیابکه‌نه‌وه و لێیان بدهن، به‌لام لێدانیک که توند و به‌ نازار نه‌بێ، ئنجا نه‌گه‌ر فه‌رمان به‌رداریان کردن وازیان لێبینن (نازاریان مه‌ده‌ن)، بێگومان ما‌فتان هه‌یه‌ به‌سه‌ر ژنه‌کانتا‌نه‌وه‌و، ژنه‌کانیشتان ما‌فیان هه‌یه‌ به‌سه‌رتانه‌وه‌، ما‌فی ئیوه‌ له‌سه‌ر ئه‌وان ئه‌وه‌یه‌ که له‌گه‌ڵ که‌سیک قسه‌ نه‌که‌ن و ها‌توچۆ نه‌که‌ن که‌ رقتان لێیه‌تی و پیتان خۆش نه‌یه‌، وه‌ بێ مۆله‌تی ئیوه‌ پێگه‌ نه‌ده‌ن که‌سیک بێته‌ ما‌له‌کانتان که‌ رقتان لێیه‌تی، وه‌ ما‌فی ئه‌وان له‌سه‌ر ئیوه‌ ئه‌وه‌یه‌ که له‌گه‌لیان باش بن و به‌رگ و پۆشاک و خواردن و خواردنه‌ویان پێیده‌ن.

بابه‌ت: ما‌فی پیاو له‌سه‌ر ژنه‌که‌ی

۱۸۵۲- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَوْ أَمَرْتُ أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ، لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا، وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا أَمَرَ امْرَأَتَهُ أَنْ تَنْقُلَ مِنْ جَبَلٍ أَحْمَرَ إِلَى جَبَلٍ أَسْوَدَ، وَمِنْ جَبَلٍ أَسْوَدَ إِلَى جَبَلٍ أَحْمَرَ، لَكَانَ نَوْلُهَا أَنْ تَفْعَلَ»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر دروست بایه‌ و فه‌رمانم بکردایه‌ که‌ سو‌جده‌ بۆ یه‌کیک بیری فه‌رمانم ده‌کرد به‌ ئافه‌رت که‌ سو‌جده‌ بۆ پیاوه‌که‌ی بیات، خۆ نه‌گه‌ر پیاو فه‌رمان بکات به‌ ژنه‌که‌ی که‌ به‌ردی کیوینک بگوازیته‌وه‌ بۆ کیوینکی تر، هه‌ق وایه‌ که‌ ئافه‌رته‌که‌ ئه‌و کاره‌ بکات.

۱۸۵۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: لَمَّا قَدِمَ مُعَاذٌ مِنَ الشَّامِ سَجَدَ لِلنَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «مَا هَذَا يَا مُعَاذُ؟» قَالَ: أَتَيْتُ الشَّامَ فَوَاقَفْتُهُمْ يَسْجُدُونَ لِأَسَاقِفَتِهِمْ وَبَطَارِقَتِهِمْ، فَوَدِدْتُ فِي نَفْسِي أَنْ تَفْعَلَ ذَلِكَ بِكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَلَا تَفْعَلُوا، فَإِنِّي لَوْ كُنْتُ أَمْرًا أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِغَيْرِ اللَّهِ، لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَا تُؤَدِّي الْمَرْأَةُ حَقَّ رَبِّهَا حَتَّى تُؤَدِّيَ حَقَّ زَوْجِهَا، وَلَوْ سَأَلَهَا نَفْسَهَا وَهِيَ عَلَى قَتَبٍ لَمْ تَمْنَعَهُ»^(۲).

واته: عه‌بدو‌للای کوری ئه‌بو ئه‌وفا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: کاتی مو‌عاز له‌ شام هاته‌وه‌ سو‌جده‌ی برد بۆ پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ئه‌وه‌ چیه‌ ئه‌ی مو‌عاز؟! گو‌تی: که‌ چووم بۆ شام ئه‌وه‌م بینی که‌ ئه‌وان بۆ زانا و سه‌رۆک و گه‌وره‌کانیان سو‌جده‌ ده‌به‌ن، ئنجا منیش

(۱) ضعيف لكن الشرط الأول منه صحيح لغيره.

(۲) صحيح لغيره.

له دلی خوودا ئه وه م پئی خووش بوو که ئیمه ش ئه وه بو تو بکهین، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمووی: ئه و کاره مه کهن، خو ئه گهر من فه رمانم به یه کیک بکردبایه که سوجده بو جگه له خوا بیات ئه واه فه رمانم به ئافرهت ده کرد که سوجده بو میرده کهی بیات، وه سویند به و زاتهی که گیانی موحه ممه دی ﷺ به دهسته ئافرهت ناتوانی مافی پهروه ردگاری بدات تا کو مافی میرده کهی نه دات، جا ئه گهر داوای (جیماعی) لیکات ئه گهر له سه ر پستی و شتریش بی ریگری نه کات.

۱۸۵۴- عَنْ مُسَاوِرِ الْجَمْرِيِّ، عَنْ أُمِّهِ، قَالَتْ: سَمِعْتُ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، تَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّمَا امْرَأَةٌ مَاتَتْ، وَرَوَّجَهَا عَنْهَا رَاضٍ، دَخَلَتْ الْجَنَّةَ»^(۱).

واته: موساویری حیمه ریی له دایکیه وه ده گپرتته وه: که گوتوویه تی: گویم له نومو سه له مه ﷺ بوو ده یگوت: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: هه ر ئافره تیک کاتی مردو پیاوه کهی لئی رازی بوو، ده چیتته به هه شت.

بابهت: باشتترینی ئافره تان

۱۸۵۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّمَا الدُّنْيَا مَتَاعٌ، وَلَيْسَ مِنْ مَتَاعِ الدُّنْيَا شَيْءٌ أَفْضَلَ مِنَ الْمَرْأَةِ الصَّالِحَةِ»^(۲).

واته: عه بدو لّالی کوری عه مر ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: دونیا بریتیه له هه ندی خووشی و خووشگوزهرانی، وه هیچ شتیک له خووشیه کانی دونیا باشتر نیه له ئافره تیک چاکه کار.

۱۸۵۶- عَنْ تُوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: لَمَّا نَزَلَ فِي الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ مَا نَزَلَ، قَالُوا: فَأَيُّ الْمَالِ تَتَّخِذُ؟ قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: فَأَنَا أَعْلَمُ لَكُمْ ذَلِكَ، فَأَوْضَعَ عَلَى بَعِيرِهِ، فَأَذْرَكَ النَّبِيَّ ﷺ، وَأَنَا فِي أَثَرِهِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الْمَالِ تَتَّخِذُ؟ فَقَالَ: «لِيَتَّخِذَ أَحَدُكُمْ قَلْبًا شَاكِرًا، وَلِسَانًا ذَاكِرًا، وَرَوْجَةً مُؤْمِنَةً، تُعِينُ أَحَدَكُمْ عَلَى أَمْرِ الْآخِرَةِ»^(۳).

(۱) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۱۱۶۱.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۴۶۷، والنسائي: ۳۲۳۲.

(۳) صحيح لغیره. أخرجه الترمذي: ۳۰۹۴.

واته: سهوبان ﷺ ده لئ: کاتیک که دهر باره ی زپر و زیو نهو ئایه ته دابهزی که دابهزی، گوتیان: که واته کامه مال و سامان کو بکهینهوه؟ عومهر ﷺ گوتی: من نهو هتان بو راده گه یه نم، جا به په له به وشتره که ی رپوشت و گه یشته پیغه مبه ر ﷺ، منیش له دوا ی بووم، گوتی: نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ چ مال و سامانیک هه لبرگین؟ نه ویش فهرمووی: ههر یه کیک له ئیوه با دلئیکی سوپاسگوزاری هه بئ، له گه ل زمانئیکی پاراو به یاد و ستایشی خوا، وه ئافره تئیکی پروادار که یارمه تی دهری بیت بو کار وباری رپوژی دوا یی.

۱۸۵۷- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: «مَا اسْتَفَادَ الْمُؤْمِنُ بَعْدَ تَقْوَى اللَّهِ خَيْرًا لَهُ مِنْ زَوْجَةٍ صَالِحَةٍ، إِنْ أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ، وَإِنْ نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتَهُ، وَإِنْ أَقْسَمَ عَلَيْهَا أَبْرَتْهُ، وَإِنْ غَابَ عَنْهَا نَصَحَتْهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهَا»^(۱).

واته: نه بو ئومامه ﷺ ده گپرئته وه، پیغه مبه ر ﷺ ده یه فهرموو: هیچ شتیک له دوا ی ته قوا ی خوا سوود به پروادار ناگه یه نی به نه ندازه ی ئافره تئیکی چاک که نه گه ر فهرمانی پیکرد گو پراهه لی بکات و نه گه ر ته ماشای کرد (جوانی و خاوتیه که ی) دلخوشی بکات و نه گه ر سوئندی له سه ر خوارد بو کارنک جیه جئی بکات و سوئندی نه شکینئ (یان نه گه ر داوا ی سوئند خواردنی له ژنه که ی کرد نه وه سوئندی بو بخوات، وه کو هه ندئ له رافه کارانی فهرمووده که ئامازه یان پیکردوه)، وه نه گه ر پیاوه که ی له مال نه بوو، خوی و ماله که ی بیاریزی.

بابه ت: ماره برین و هاوسه رگیرئ ئافره تی دیندار

۱۸۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ «تُنْكِحُ النِّسَاءَ لِأَرْبَعٍ: لِمَالِهَا، وَلِحَسَنِهَا، وَلِحَمَالِهَا، وَلِدِينِهَا، فَاطْفُرُ بِذَاتِ الدِّينِ، تَرَبَّتْ يَدَاكَ»^(۲).

واته: نه بو هورهیره ﷺ ده گپرئته وه، پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرموویه تی: ئافره ت له پیناو چوار شتدا ماره بر ده کرى (ده خوازرى)، یان له به ر ماله که ی یان له به ر نه ژاد و بنه ماله که ی یان له به ر جوانیه که ی یان له به ر دینداریه که ی، ئنجا تو خاوه ن دینه که هه لبریره، ده ستت به خو لدا بچئ.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۰۹۰، ومسلم: ۱۶۶۶، وأبو داود: ۲۰۴۷، والنسائي: ۲۲۳۰.

ترتبت یداک: چه‌مکیکه مه‌به‌ستی دوعا نییه، عه‌رب به‌کاری هیناوه بو نکولی کردن، یان سه‌رسورمان یان گه‌وره‌یی شته‌که، به‌پیی شوین و به‌کارهینانی، جار هه‌یه بو ستایش کردنه و جاریش هه‌یه سه‌رزه‌نشت کردنه.

۱۸۵۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَزَوَّجُوا النِّسَاءَ لِحُسْنِهِنَّ، فَعَسَى حُسْنُهُنَّ أَنْ يُرْدِيَهُنَّ، وَلَا تَزَوَّجُوهُنَّ لِأَمْوَالِهِنَّ، فَعَسَى أَمْوَالُهُنَّ أَنْ تُطْغِيَهُنَّ، وَلَكِنْ تَزَوَّجُوهُنَّ عَلَى الدِّينِ، وَلَا مَمَّةَ حَرَمَاءَ سَوْدَاءَ دَاتُ دِينَ أَفْضَلُ»^(۱).

واته: عه‌بدووللای کوری عه‌مر رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ئافره‌ت ته‌نیا بو جوانیه‌که‌ی مه‌خوازن، چونکه بو‌ی هه‌یه جوانیه‌که‌ی بیته‌مایه‌ی شه‌ر و ناخوشی (به‌هوی ئه‌وه‌ی که ئافره‌ته‌که شانازی به‌سه‌ردا ده‌کات و خوی بی‌گه‌وره‌تره)، وه هه‌روه‌ها ته‌نها بو مال و سامان مه‌بخوازن، بو‌ی هه‌یه بیته‌هوی یاخی بوونی و خو هه‌لکیشانی به‌سه‌ر پیاوه‌که‌دا، به‌لکو بیانخوازن له‌به‌ر به‌دینداریان، وه که‌نیزه‌کیک که‌ره‌ش بی و به‌شتی لوتی و گوئی برایی و خاوه‌ن دین و پروا بیت باشتره.

بابه‌ت: ماره‌کردن و هینانی کچ

۱۸۶۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَقِيتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «أَتَزَوَّجْتَ يَا جَابِرُ؟» قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: «أَبِكْرًا أَوْ ثَيِّبًا؟» قُلْتُ: ثَيِّبًا، قَالَ: «فَهَلَّا بِكْرًا تُلَاعِبُهَا؟» قُلْتُ: كُنَّ لِي أَخَوَاتٍ، فَخَشِيتُ أَنْ تَدْخُلَ بَيْنِي وَبَيْنَهُنَّ، قَالَ: «فَدَاكَ إِذْنٌ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه‌بدووللا رضی اللہ عنہ ده‌لی: له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ژنم هینا، به‌پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ گه‌یشتم و فه‌رمووی: ئه‌ی جابیر ئه‌وه ژنت هیناوه؟ گوتم: به‌لی، فه‌رمووی: کچه یان بیوه ژنه؟ گوتم: بیوه ژنه، فه‌رمووی: نه‌ده‌کرا کچ بووايه بو ئه‌وه‌ی یاری له‌گه‌لدا بکه‌ی؟ گوتم: من چه‌ند خوشکیکم هه‌یه، ترسام (که ئه‌گه‌ر بی و منال بی) شتی بخته‌نیوانی من و ئه‌وانه‌وه، فه‌رمووی: که‌واته له‌به‌ر ئه‌وه‌یه.

(۱) ضعیف جداً.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۰۷۹، ومسلم بإثر: ۱۴۶۶، وأبو داود: ۲۰۴۸، والترمذي: ۱۱۰۰، والنسائي: ۳۲۱۹ و

۱۸۶۱- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَالِمِ بْنِ عُثْبَةَ بْنِ عُوَيْمِ بْنِ سَاعِدَةَ الْأَنْصَارِيِّ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «عَلَيْكُمْ بِالْأَبْكَارِ، فَإِنَّهُنَّ أَعْدَبُ أَقْوَامًا، وَأَنْتَقَى أَرْحَامًا، وَأَرْضَى بِالْيَسِيرِ»^(۱).

واته: عه‌بدوپرره‌حمانی کوپری سالیمی کوپری عوتبه‌ی کوپری عوهیمی کوپری ساعیده‌ی نه‌نصاری رضي الله عنه له‌ باوکیه‌وه له‌ باپیری‌وه ده‌گپرتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: ئافره‌تی کچ بخوازن و بیهینن، چونکه ئه‌وان قسه‌یان شیرین و خوشتره، وه‌ باشترن بو‌ منداڵ خسته‌وه، وه‌ په‌زامة‌ندییان به‌ شتی که‌م و ئاسان زیاتره.

بابه‌ت: ماره‌کردنی ئافره‌تی ئازاد که‌ زۆر منداڵ ده‌خاته‌وه

۱۸۶۲- عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ مُزَاهِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رضي الله عنه، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَنْ أَرَادَ أَنْ يَلْقَى اللَّهَ طَاهِرًا مُطَهَّرًا، فَلْيَتَزَوَّجِ الْحَرَائِرَ»^(۲).

واته: زه‌حاککی کوپری موزاحیم ده‌لی: گویم له‌ ئه‌نه‌سی کوپری مالیک بوو رضي الله عنه ده‌یگوت: گویم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم بوو ده‌یفه‌رموو: هه‌ر که‌سیک ده‌یه‌وئ به‌ پاک و بیگه‌ردی به‌ خوا بگات، با ئافره‌تی ئازاد بکاته‌ هاوسه‌ری خوئی.

۱۸۶۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «انكحوا، فَإِنِّي مُكَاثِرٌ بِكُمْ»^(۳).

واته: ئه‌بو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: ژن بهینن (وه‌ منال بخه‌نه‌وه)، بیگومان من شانازی ده‌که‌م به‌ زۆریتانه‌وه.

بابه‌ت: روانین بو‌ ئافره‌ت

ئه‌گه‌ر مه‌به‌ست هاوسه‌گیری له‌گه‌ل کردنی بی

۱۸۶۴- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْلَمَةَ رضي الله عنه، قَالَ: خَطَبْتُ امْرَأَةً، فَجَعَلْتُ أَتَخَبُّ لَهَا، حَتَّى نَظَرْتُ إِلَيْهَا فِي نَخْلِ لَهَا، فَقِيلَ لَهُ: أَتَفْعَلُ هَذَا وَأَنْتَ صَاحِبُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم؟ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِذَا أَلْقَى اللَّهُ فِي قَلْبِ امْرَأٍ خُطْبَةَ امْرَأَةٍ، فَلَا بَأْسَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهَا»^(۴).

(۱) حسن لغیره.

(۲) ضعیف.

(۳) ضعیف.

(۴) صحیح لغیره.

واته: موحه ممه دی کوری مه سله مه ﷺ ده لی: خوازینی نافر تیکم کرد، سهره تا چووم له ناو باخیکی خورما خوم شارد هوه بو ئه وهی بتوانم ته ماشای بکه م، ئنجا پییان گوت: له کاتیکدا که تو هاوه لی پیغه مبه ری خوی ﷺ چون ئه و کاره ده که ی؟ ئه ویش گوتی: گویم له پیغه مبه ری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: ئه گهر خوا خستیه دلی که سیکه وه که داخوازی نافر تیک بکات، هیچ کیشه یه ک نیه که ته ماشای بکات.

۱۸۶۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ الْمُغِيرَةَ بْنَ شُعْبَةَ أَرَادَ أَنْ يَتَزَوَّجَ امْرَأَةً، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «أَذْهَبَ فَاَنْظُرْ إِلَيْهَا، فَإِنَّهُ أُخْرَى أَنْ يُؤَدَمَ بَيْنَكُمَا» فَمَعَلَ، فَتَزَوَّجَهَا، فَذَكَرَ مِنْ مُوَافَقَتِهَا^(۱).

واته: ئه نه سی کوری مالیک ﷺ ده گهر پته وه، موغیره ی کوری شوعبه ﷺ ویستی داخوازی نافر تیک بکات، ئنجا پیغه مبه ری خوا ﷺ پیی فه رموو: بچو ته ماشای بکه، ئه وه باشرینه بو ئه وهی (له هاوسه رگریه که) سهرکه وتو و به رده وام بن، ئنجا رویشت ئه و کاره ی کرد (واته: ته ماشای کرد)، ماره م بری، دواتر باسی ئه وهی کرد که سهرکه وتوو بوون.

۱۸۶۶- عَنْ الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرْتُ لَهُ امْرَأَةً أَخْطَبْتُهَا، فَقَالَ: «أَذْهَبَ فَاَنْظُرْ إِلَيْهَا، فَإِنَّهُ أَجْدَرُ أَنْ يُؤَدَمَ بَيْنَكُمَا» فَاتَيْتُ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ، فَخَطَبْتُهَا إِلَى أَبْوَيْهَا، وَأَخْبَرْتُهَا بِقَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ، فَكَأَنَّهَا كَرِهَهَا ذَلِكَ، قَالَ: فَسَمِعَتْ ذَلِكَ الْمَرْأَةَ، وَهِيَ فِي خَدْرِهَا، فَقَالَتْ: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَمَرَكَ أَنْ تَنْظُرَ، فَاَنْظُرْ، وَإِلَّا فَانْشُدْكَ، كَأَنَّهَا أَعْظَمْتَ ذَلِكَ، قَالَ: فَتَزَوَّجْتُهَا، فَذَكَرَ مِنْ مُوَافَقَتِهَا^(۲).

واته: موغیره ی کوری شوعبه ﷺ ده لی: هاتم بو خزمه ت پیغه مبه ر ﷺ و باسی نافر تیکم بوی کرد که ده مویست بچه خوازینی، ئه ویش فه رموو ی: برۆ ته ماشای بکه، چونکه ئه وه شایه ن و باشره بو ئه وهی که (هاوسه رگریه که) به رده وام و هه میسه یی بن، منیش هاتم بو لای نافر ته که که له ئه نصاریه کان بوو، داخوازیم له دایک و باوکی کرد و ئه و فه رمایسته ی پیغه مبه ریشم پیی راگه یاندن (که فه رموو ی: ته ماشای بکه)، وه ک بلینی ئه وانیش به لایانه وه زه حمه ت بوو، گوتی: ئه و نافر ته

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۰۸۷، والنسائي: ۳۲۳۵.

له ژووره کهى خۆى گوتى له قسه کان بوو، (ئافره ته که) گوتى: نه گهر پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرمى پيکر دووى ته ماشا بکه، نه گهرنا به خوا سویندت ده دم (نه گهر نه و فهرمى نه کردبى نابى)، وهک نه وهى بلتى به پراستی نه و ته ماشا کردنهى پي کارىکى گران بوو (نه گهر فهرمى پيغه مبهرى خواى ﷺ له سه ر نه بى)، گوتى منيش ته ماشام کرد و دواتر مارهم پرى و هينام، ئنجا باسى نه وهى کرد که سه رکه وتوو بووه (له هاوسه رگيريه که داو پيکه وه گونجاو بوون).

بابهت: نه وهى که نابى براى مسولمان داخوازى له سه ر داخوازى براى مسولمانى بکات

١٨٦٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَخْطُبُ الرَّجُلُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ»^(١).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرمويه تى: پياو داخوازى له سه ر داخوازى براکهى ناکات (واته: نابى بکرى، تاکو کهسى به کهم وه لام نه دريته وه و دلنيانه بيتته وه).

١٨٦٨- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَخْطُبُ الرَّجُلُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ»^(٢).

واته: ئينو عومهر رضي الله عنهما ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرمويه تى: پياو داخوازى به سه ر داخوازى براکهيدا ناکات.

١٨٦٩- عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي الْجَهْمِ بْنِ صَخْرِ بْنِ الْعَدَوِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ فَاطِمَةَ بِنْتَ قَيْسٍ رضي الله عنها، تَقُولُ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا حَلَلْتَ فَادْنِينِي»، فَأَدْنَتْهُ، فَخَطَبَهَا مُعَاوِيَةُ، وَأَبُو الْجَهْمِ بْنُ صَخْرِ، وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمَّا مُعَاوِيَةُ فَرَجُلٌ تَرَبُّ لَا مَالَ لَهُ، وَأَمَّا أَبُو الْجَهْمِ فَرَجُلٌ صَرَّابٌ لِلنِّسَاءِ، وَلَكِنْ أُسَامَةُ»، فَقَالَتْ بِيَدِهَا هَكَذَا: أُسَامَةُ، أُسَامَةُ، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «طَاعَةُ اللَّهِ وَطَاعَةُ رَسُولِهِ خَيْرٌ لَكَ»، قَالَتْ: فَتَرَوُجْتُهُ فَأَعْتَبْتُ بِهِ»^(٣).

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٢١٤٠، ومسلم: ١٤١٣، وأبو داود: ٢٠٨٠، والترمذي: ١١٣٤، والنسائي: ٣٢٣٩ و ٣٢٤٠ و ٤٥٠٢ و ٣٢٤٢.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٢١٣٩ و ٥١٤٢، ومسلم: ١٤١٢، وأبو داود: ٢٠٨١، والترمذي: ١٢٩٢، والنسائي: ٣٢٣٨ و ٣٢٤٣.

(٣) صحيح. أخرجه مسلم: ٤٧ و ١٤٨٠/٤٨، وأبو داود: ٢٢٨٤، والترمذي: ١١٣٥، والنسائي: ٣٤١٨ و ٣٥٥١.

واتە: ئەبو بەكرى كۆرى ئەبو جەھمى كۆرى صوخەرى عەدەۋىي دەلى: گویم له فاتیمەى كچى قەيس ﷺ بوو دەيگوت: پېغەمبەرى خۇا ﷺ پىنى فەرموموم: هەركات عیددەت بەسەرچوو نامادەى شوگردن بووى پىم بلى، ئنجا منىش پىم گوت، جا موعاویە و ئەبو جەھمى كۆرى صوخەیر و ئوسامەى كۆرى زەید داخوازىيان كەردبوو، پېغەمبەرى خۇاش ﷺ فەرمووى: موعاویە كەسىكى هەزارەو مال و سامانى نیه، وه ئەبو جەھمىش پیاونكە زور زالە و له ئافرەتان دەدات، بەلام ئوسامە، (فاتیمە) بەدەستى ناماژەى كرد و گوتى: ئوسامە، ئوسامە (وهك بلىنى پىنى رازى بوو)، ئنجا پېغەمبەرى خۇا ﷺ پىنى فەرموو: گوپرايه لى خۇا و پېغەمبەره كەى ﷺ باشتره بو تو، دەلى: منىش شووم به ئوسامە كرد، (ئىتر لەمەودوا) خەلكى خۆزگەيان پیدەخواستم (له بەر باشى ئوسامە بو من).

بابەت: راپوژ و پرسکردن به كچ و بیوژن

۱۸۷۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْأَيْمُ أَوْلَىٰ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، وَالْبِكْرُ تُسْتَأْمَرُ فِي نَفْسِهَا» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الْبِكْرَ تَسْتَحْيِي أَنْ تَتَكَلَّمَ، قَالَ: «إِذْنُهَا سُكُوتُهَا»^(۱).

واتە: ئىبنو عەبباس رەزى اللە عنھما دەلى: پېغەمبەرى خۇا ﷺ فەرموویەتى: بیوژن له پیشتره بو مافی خۆی له وه لییه که (سەرپەرشتیاره کهى)، وه کچیش پرس و راپوژ به خۆی دە کرى، گوترا: ئەى پېغەمبەرى خۇا ﷺ بىنگومان كچ شەرم دەكات كه قسە بکات (كاتى پرسى پیدە کرى بو به شوودان)، فەرمووی: بیدەنگ بوونى (به بی هو) مانای رەزامەندییه تی.

۱۸۷۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «لَا تُنْكِحُ الثَّيْبُ حَتَّىٰ تُسْتَأْمَرَ، وَلَا الْبِكْرُ حَتَّىٰ تُسْتَأْذَنَ، وَإِذْنُهَا الصُّمُوتُ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۲۱، وأبو داود: ۲۰۹۸ و ۲۱۰۰، والترمذی: ۱۱۰۸، والنسائی: ۳۲۶۰ و ۳۲۶۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاری: ۵۱۳۶، ومسلم: ۱۴۱۹، وأبو داود: ۲۰۹۲، والترمذی: ۱۱۰۷، والنسائی: ۳۲۶۵ و ۳۲۶۷.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده گپریته وه: که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بیوه ژن به بی پرس کردن و بریاردانی راسته و خو له لایه ن خویه وه ماره ناکری، وه کچیش به بی مؤله ت لیوه رگرتنی ماره ناکری، وه مؤله تدانی کچ بیده نگ بوونیه تی.

۱۸۷۲- عَنْ عَدِيِّ بْنِ عَدِيِّ الْكِنْدِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «التَّيْبُ تُعْرَبُ عَنْ نَفْسِهَا، وَالْبِكْرُ رِضَاهَا صَمْتُهَا»^(۱).

واته: عه دی کوری عه دی کیندی ﷺ له باوکیه وه ﷺ ده گپریته وه، گوتوویه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بیوه ژن ده بی رازی بوونی خو دی ده بری و ناشکرا بکات، وه کچیش بیده نگ بوونه که ی رازی بوونه.

بابه ت: نه وه ی کچه که ی

به شوو بدات و کچه که ش پئی ناخوش بت

۱۸۷۳- عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، أَنَّ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ يَزِيدَ، وَمُجَمَّعَ بْنَ يَزِيدَ الْأَنْصَارِيِّينَ، أَخْبَرَاهُ: «أَنَّ رَجُلًا مِنْهُمْ يُدْعَى خِدَامًا أَنْكَحَ ابْنَتَهُ لَهُ، فَكَرِهَتْ نِكَاحَ أَبِيهَا، فَأَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَذَكَرَتْ لَهُ، فَرَدَّ عَلَيْهَا نِكَاحَ أَبِيهَا» فَتَكَحَّتْ أَبَا لُبَابَةَ بْنَ عَبْدِ الْمُنْذِرِ وَذَكَرَ يَحْيَى «أَنَّهَا كَانَتْ تَيْبًا»^(۲).

واته: یه حیای کوری سه عید ده گپریته وه، قاسمی کوری موحه ممه د هه والی پیدا وه که عه بدورپه حمانی کوری یه زید و موچه میعی کوری یه زید که هه ردووکیان نه نصارین هه والیان پئی داوه: که پیاوکی نه نصاری پیمان ده گوت خیزام کچه که ی خو دی ماره بری بوو له کاتیکدا که کچه که نه و ماره برینه ی باوکی پیناخوش بوو، جا (نافره ته که) هات بو لای پیغه مبهری خوا ﷺ و باسه که ی بو گپرایه وه، نه ویش ماره برینه که ی باوکی له سهر لابرده، ئنجا (نه و نافره ته) شووی به نه بو لوبابه ی کوری عه بدولمونزیر کرد، وه یه حیا (که راوی فهرمووده که یه) باسی له وه کرد که نافره ته که بیوه ژن بوو.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۱۳۸ و ۶۹۴۵ و ۶۹۶۹، وأبو داود: ۲۱۰۱، والنسائي: ۳۳۶۸.

۱۸۷۴- عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَاءَتْ فَتَاهُ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقَالَتْ: «إِنَّ أَبِي زَوَّجَنِي ابْنَ أَخِيهِ، لِيَرْفَعَ بِي حَسَبِيَّتَهُ، قَالَ: فَجَعَلَ الْأَمْرَ إِلَيْهَا، فَقَالَتْ: قَدْ أَجَزْتُ مَا صَنَعَ أَبِي، وَلَكِنْ أَرَدْتُ أَنْ تَعْلَمَ النِّسَاءُ أَنَّ لَيْسَ إِلَى الْأَبَاءِ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ»^(۱).

واته: ئیبنو بوره‌یده له باوکییه‌وه رضی اللہ عنہ ده گپریته‌وه ده‌لی: کچی‌ک هات بو خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم و گوتی: باوکم منی له برازا که‌ی خوی ماره‌کردوه بوئه‌وه‌ی به‌هوی منه‌وه سه‌ری به‌رزبکاته‌وه، راوی گوتی: پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم بریاره‌که‌ی بو کچه‌که گپریایه‌وه (که ده‌توانی رازی نه‌بی)، جا کچه‌که گوتی: له راستیدا مؤله‌تم داوه به‌وه‌ی که باوکم کردوویه‌تی، به‌لام ویستم ئافره‌تان بزنان که باوکه‌کان ناتوانن هیچ بریاریک له‌سه‌ر کچه‌کانیان بدن (به‌بی په‌زامه‌ندی نه‌وان).

۱۸۷۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ جَارِيَةَ بَكْرًا أَتَتْ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَذَكَرَتْ لَهُ أَنَّ «أَبَاهَا زَوَّجَهَا وَهِيَ كَارِهَةٌ، فَخَيَّرَهَا النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم»^(۲).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده گپریته‌وه، کچی‌کی گنج هات بو لای پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم، ئنجا باسی نه‌وه‌ی بو کرد که باوکی به‌شووی داوه له کاتی‌کدا که نه‌و بو خوی پنی خوش نیه و رازی نیه، ئنجا پیغه‌مبه‌ر بریاره‌که‌ی دایه ده‌ست خویی (به‌ رازی بوون و رازی نه‌بوون).

۱۸۷۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ قَالَ: أَنْبَأَنَا مُعَمَّرُ بْنُ سُلَيْمَانَ الرَّقِّيُّ، عَنْ زَيْدِ بْنِ حَبَّانَ، عَنْ أَيُّوبَ السَّخْتِيَّانِيِّ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم مِثْلَهُ^(۳).

واته: ئەم فەرمووده به‌م سه‌نه‌ده‌ش گپردراوه‌ته‌وه.

بابه‌ت: به‌ شوودانی کچی بچووک له‌لایهن باوکیانه‌وه

۱۸۷۶- عَنِ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «تَزَوَّجَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَأَنَا بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ، فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ، فَزَلْنَا فِي بَنِي الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ، فَوَعِدْتُ، فَتَمَرَّقَ شَعْرِي حَتَّى وَفَى لَهُ جَمِيمَةً، فَأَتَنِي أُمِّي أُمُّ

(۱) ضعیف شاذ.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۰۹۶ و ۲۰۹۷.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۰۹۶ و ۲۰۹۷.

رُومَانَ، وَإِنِّي لَفِي أَرْجُوحَةٍ وَمَعِيَ صَوَابَاتٌ لِي، فَصَرَخَتْ بِي، فَأَتَيْتُهَا وَمَا أَدْرِي مَا تُرِيدُ، فَأَخَذَتْ
بِيَدِي فَأَوْقَفْتَنِي عَلَى بَابِ الدَّارِ، وَإِنِّي لَأَنْهَجُ حَتَّى سَكَنَ بَعْضُ نَفْسِي، ثُمَّ أَخَذَتْ شَيْئًا مِنْ مَاءٍ
فَمَسَحَتْ بِهِ عَلَى وَجْهِ وَرَأْسِي، ثُمَّ أَدْخَلْتَنِي الدَّارَ، فَإِذَا نِسْوَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فِي بَيْتٍ، فَقُلْنَ: عَلَى
الْخَيْرِ وَالْبَرَكَهَةِ، وَعَلَى خَيْرِ طَائِرٍ، فَأَسْلَمْتَنِي إِلَيْهِنَّ، فَأَصْلَحْنَ مِنْ شَأْنِي، فَلَمْ يَرُعْنِي إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ
صُحَى، فَأَسْلَمْتَنِي إِلَيْهِ وَأَنَا يَوْمَئِذٍ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ»^(١).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه كاتى منى ماره كرد شهش سالان بووم،
ئيجا هاتين بو مهدينه و له ناو هوڙى نه وهى حارسى كورى خه زرهج دابه زين، منيش
تووشى له رز و تا هاتبووم و قزم هه لوهر بيوو، دواى ماوه يه ك به شى په لكوله يه كى
لى پهيدا بيوو، جا كاتيك كه له گه ل هاور پيكانم جو لانتيم ده كرد دا يكم نومو رومان
هات بو لام و بانگى كردم، منيش بيته وهى بزنام چى دهوى چووم بو لاي، ئيجا
دهستى گرتم و له بهر ده رگاي مال رايگرتم، وه منيش هه ناسه بر كيم بوو (ماندوو
ببووم) تاكو كه ميگ هه ناسه بر كيكه م نارام بووه، پاشان هه ندى ناوى هه لگرت و
دهم و چاو و سهرمى مهسح كرد، پاشان بردميه ناو ماله كه، بينيم كومه لى ئافره تى
ئه نصارى ليه، ئه وانيش گوتيان: له سهر خير و به ره كه ت بى و به به ختى باش بى،
ئيتر منى دايه دهستى ئه وان، ئيجا ئه وانيش پوشاك و سهر و پرچيان ريكخستم،
له و كاته ي چيشته نگاودا نه مزانى تاكو له ناكاو پيغه مبهري خوا رضي الله عنه رايچله كاندم،
ئيتر منيان دايه دهستى ئه و، له و كاته دا من نو سالان بووم.

١٨٧٧- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: «تَزَوَّجَ النَّبِيُّ رضي الله عنه عَائِشَةَ رضي الله عنها وَهِيَ بِنْتُ سَبْعٍ، وَبَنَى بِهَا وَهِيَ
بِنْتُ تِسْعٍ، وَتُوِّفِيَ عَنْهَا وَهِيَ بِنْتُ ثَمَانِي عَشْرَةَ سَنَةً»^(٢).

واته: عه بدوللا رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري رضي الله عنه كه عائشه ي رضي الله عنها ماره برى له ته مهنى شهش
ساليديا بوو، وه له نو ساليديا گواستيه وه، وه كاتيك پيغه مبهري رضي الله عنه وه فاتى كرد عائشه
رضي الله عنها ته مهنى هه زده سال بوو.

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٣٨٩٤، ومسلم: ١٤٢٢، وأبو داود: ٤٩٣٣، والنسائي مقتطعاً ومختصراً: ٣٢٥٥ و ٣٢٥٨ و

٣٣٨٧ و ٣٣٧٩.

(٢) صحيح.

بابهت: به شوودانى كچى گچكه له لايهن جگه له باوكيانوه

۱۸۷۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، «أَنَّهُ حِينَ هَلَكَ عَثْمَانُ بْنُ مَطْعُونٍ تَرَكَ ابْنَتَهُ لَهُ، قَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَرَزَّوَجْنِيهَا خَالِي قُدَامَةً، وَهُوَ عَمُّهَا، وَلَمْ يُشَاوِرْهَا، وَذَلِكَ بَعْدَ مَا هَلَكَ أَبُوهَا، فَكَرِهَتْ نِكَاحَهُ، وَأَحَبَّتِ الْجَارِيَةَ أَنْ يُزَوَّجَهَا الْمُغِيرَةَ بْنَ شُعْبَةَ، فَرَزَّوَجَهَا إِيَّاهُ»^(۱).

واته: ئيبنو عومەر رضي الله عنهما ده گيریتته وه، کاتیک عوسمانی کوری مه زعون مرد، کچیکى له دواى خوی جینا، ئيبنو عومەر ده لی: قودامه ی خالم نه و کچه ی لی ماره کردم که مامی کچه که ش بوو، وه پرس و راویزی پینه کرد، نه وهش له دواى نه وه بوو که باوکی مرد، جا ماره کردنه که ی پین خوش نه بوو، کچه که پینی خوش بوو که له موغیره ی کوری شوعبه ماره ببری، نه ویش له نه وی ماره ی کرد (دواى هه لوه شانده وه ی ماره کردنی یه که م).

بابهت: هاوسه رگيرى دروست نيه به بت سهرپه رشتيار

۱۸۷۹- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ لَمْ يَنْكِحْهَا الْوَلِيُّ، فَانْكَاحَهَا بَاطِلٌ، فَانْكَاحَهَا بَاطِلٌ، فَانْكَاحَهَا بَاطِلٌ، فَإِنْ أَصَابَهَا، فَلَهَا مَهْرُهَا مِمَّا أَصَابَ مِنْهَا، فَإِنْ اشْتَجَرُوا، فَالْسُّلْطَانُ وَوَلِيُّ مَنْ لَا وَلِيَّ لَهُ»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: هه ر ئافره تیک که سه رپه رشتیاره که ی ماره ی نه بری، هاوسه رگیره که دانه مه زراوه، هاوسه رگیره که دانه مه زراوه، نه گه ر ماره ی بری و چووه لای، ماره یی ده که ویتته سه ر نه و که سه، به هوی چوونه لای ئافره ته که (له گه ل نه وهشدا که ماره برینه که دانامه زری به پینی نه م فهرمووده یه)، نه گه ر کیشه که وته ئیوانیان، فهرمانره وا سه رپه رشتیاری هه ر که سیکه که سه رپه رشتیاری نه بی.

۱۸۸۰- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، وَعَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما، قَالَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيٍّ» وَفِي حَدِيثِ عَائِشَةَ: «وَالسُّلْطَانُ وَوَلِيُّ مَنْ لَا وَلِيَّ لَهُ»^(۳).

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۰۸۳، والترمذي: ۱۱۰۲.

(۳) صحیح لغيره.

واته: عائشه رضي الله عنها له پيغهمبهروه ﷺ گيڤراويه تهوه، ههروه ها عيكريمه له ئيبنو عه بياس ده گيڤنهوه و ده لىن: پيغهمبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: هاوسه رگيرى دانامه زرى به بى سهرپه رشتيار، وه له فهرمووده كهى عائشه دا ئه وهش هاتووه: فهرمانه وا سهرپه رشتياري ههر كه سيكه كه سهرپه رشتياري نه بى.

۱۸۸۱- عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيٍّ»^(۱).

واته: ئه بو موسا رضي الله عنه ده لى: پيغهمبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: هاوسه رگيرى دانامه زرى به بى سهرپه رشتيار.

۱۸۸۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَزُوجُ الْمَرْأَةَ الْمَرْأَةَ نَفْسَهَا، فَإِنَّ الزَّانِيَةَ هِيَ الَّتِي تَزُوجُ نَفْسَهَا»^(۲).

واته: ئه بو هوره پره رضي الله عنه ده لى: پيغهمبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: نابى ئافره ت ئافره تىكيتر به شوو بدات، وه نابى بو خوى خوى به شوو بدات به كه سيكيتر، له راستيدا ئافره تى زيناكار ئه و ئافره ته به كه بو خوى خوى به شوو ده دات.

بابهت: قه ده غه كردنى زن به زنه

۱۸۸۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الشَّعَارِ، وَالشَّعَارُ أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ: زَوْجِي ابْنَتِكَ أَوْ أُخْتِكَ، عَلَى أَنْ أُزَوِّجَكَ ابْنَتِي أَوْ أُخْتِي، وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا صَدَاقٌ»^(۳).

واته: ئيبنو عومهر رضي الله عنهما ده لى: پيغهمبهري خوا ﷺ زن به زنه ي قه ده غه كردوه، زن به زنهش ئه وه به كه پياوئىك به پياوئىك بلى: كچه كهى خوت، يان خوشكه كه تم لى ماره بكه، له برى ئه وه كه منيش كچه كهى خوم يان خوشكه كه مت لى ماره ده كه م، وه هيچ ماره بيان له نيواندا نيه.

۱۸۸۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الشَّعَارِ»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۰۸۵، والترمذي: ۱۱۰۱.

(۲) صحيح لغيره دون جملة الزانية.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۱۱۲، ومسلم: ۱۴۱۵، وأبو داود: ۲۰۷۴، والترمذي: ۱۱۲۴، والنسائي: ۳۳۳۴ و ۳۳۳۷.

(۴) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۴۱۶، والنسائي: ۳۳۳۸.

واته: نه‌بو هوره‌یره علیه‌السلام ده‌لئی: پیغه‌مبه‌ری خوا علیه‌السلام زنگری کردوه له زن به زنه و چه‌رامی کردوه.

۱۸۸۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا شِعَارَ فِي الْإِسْلَامِ»^(۱).

واته: نه‌نه‌سی کوری مالیک رضي الله عنه ده‌لئی: پیغه‌مبه‌ری خوا علیه‌السلام فه‌رموویه‌تی: زن به زنی (به‌بی ماره‌یی) نیه له ئیسلامدا.

بابه‌ت: ماره‌یی ئافره‌تان

۱۸۸۶- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رضي الله عنها: كَمْ كَانَ صَدَاقَ نِسَاءِ النَّبِيِّ ﷺ? قَالَتْ: «كَانَ صَدَاقُهُ فِي أَزْوَاجِهِ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أُوقِيَةً وَنَشًا، هَلْ تَدْرِي مَا النَّشُ؟ هُوَ نِصْفُ أُوقِيَةٍ، وَذَلِكَ خَمْسُمِائَةٍ دِرْهَمٍ»^(۲).

واته: نه‌بو سه‌له‌مه علیه‌السلام ده‌لئی: پرسیارم کرد له عایشه رضي الله عنها: ماره‌یی خیزانه‌کانی پیغه‌مبه‌ر علیه‌السلام چه‌ند بوو؟ گوتی: ماره‌یی خیزانه‌کانی دوازه‌توقیه و نیو بوو، (گوتی:): ده‌زانی نه‌ش چیه‌ی؟ نیو توقیه‌یه، وه نه‌وه‌ش ده‌بیته پینج سه‌د دره‌م.

أوقية: چل دره‌مه.

نش: بیست دره‌مه.

۱۸۸۷- عَنْ أَبِي الْعَجْفَاءِ السُّلَمِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رضي الله عنه: «لَا تَعَالُوا صَدَاقَ النِّسَاءِ، فَإِنَّهَا لَوْ كَانَتْ مَكْرَمَةً فِي الدُّنْيَا، أَوْ تَقْوَى عِنْدَ اللَّهِ، كَانَ أَوْلَاكُمْ وَأَحَقُّكُمْ بِهَا مُحَمَّدٌ ﷺ، مَا أَصْدَقَ امْرَأَةً مِنْ نِسَائِهِ، وَلَا أَصْدَقَتْ امْرَأَةً مِنْ بَنَاتِهِ أَكْثَرَ مِنْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أُوقِيَةً، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَنْقُلُ صَدَقَةَ امْرَأَتِهِ حَتَّى يَكُونَ لَهَا عَدَاوَةٌ فِي نَفْسِهِ، وَيَقُولُ: قَدْ كَلِفْتُ إِلَيْكَ عِلْقَ الْقَرْبَةِ، أَوْ عَرَقَ الْقَرْبَةِ» وَكُنْتُ رَجُلًا عَرَبِيًّا مَوْلِدًا، مَا أَدْرِي مَا عِلْقُ الْقَرْبَةِ، أَوْ عَرَقُ الْقَرْبَةِ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۲۶، وأبو داود: ۲۱۰۵، والنسائي: ۳۳۴۷.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۱۰۶، والترمذي: ۱۱۱۴م، والنسائي: ۳۳۴۹.

واتە: ئەبو عەجفائى سولەمىي ﷺ دەلى: عومەرى كورى خەتتاب ﷺ گوتى: زىدەپرۆيى مەكەن لە مارەيى ئافرەتەكاندا، ئەگەر ئەو زىدەپرۆيىە رېز و شكۆ بووايە لە دونيادا، يان ھۆي پارىزكارى و تەقواي خوا بووايە، لە پىشتىرىن كەس لە ئىوھ موھەممەد ﷺ بوو، (لە گەل ئەوھشدا) ھىچ يە كىك لە كچەكانى لە دوازەدە ئوقىە زياتر مارەيى نەبووھ، وە بىگومان پياو مارەيى ئەوھندە لەسەر قورس دەبى تاكو دەگاتە ئەو رادەيەي كە بىتتە ھۆي ئەوھي پياوھەكەي لە دەروونىدا دوژمنايەتى بكات، وە دەلى: بەوپەرى ماندوویمەوھە خۆم پىتتەوھە ماندوو کرد، بەجۆرىك وەكو ئەوھي كە كوندە ئارەق بكات، (پاوى دەلى: من لەناو عەرەبدا لەدايك بووم و بە عەرەبى لەدايك بووم، بەلام نازانم «عَلَّقُ الْقَرْبَةَ، أَوْ عَرَقُ الْقَرْبَةَ» واتاي چى.

«عَلَّقُ الْقَرْبَةَ، أَوْ عَرَقُ الْقَرْبَةَ»: ئەو دەستەواژەيە بو فەرمانىك، يان كارىكى قورس و گران بەكاردى، كە قورسىيەكەي نرىك بىت لە مەھال، ھەروھەكو چۆن ئەستەمە كوندەي ئاو ئارەق بكات!!

۱۸۸۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، «أَنَّ رَجُلًا مِنْ بَنِي فَرَاةَ تَزَوَّجَ عَلَي نَعْلَيْنِ، فَأَجَّازَ النَّبِيُّ ﷺ نِكَاحَهُ»^(۱).

واتە: عەبدوللاي كورى عامرى كورى پەبىعە لە باوكىيەوھە ﷺ دەگىرپىتەوھە: كە پياونىك لە ھۆزى بەنى فەزارە ژنى مارە كرىبوو لەسەر مارەيى دوو نەعل، ئنجا پىغەمبەرىش ﷺ مارە كرىدەكەي رىنگەپىدا.

۱۸۸۹- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ ﷺ، قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ يَتَزَوَّجُهَا؟» فَقَالَ رَجُلٌ: أَنَا، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «أَعْطَاهَا وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ» فَقَالَ: لَيْسَ مَعِي، قَالَ: «قَدْ زَوَّجْتُكَهَا عَلَى مَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۲).

واتە: سەھلى كورى سەعد ﷺ دەلى: ئافرەتتىك ھات بو خزمەت پىغەمبەر ﷺ، فەرمووى: كى مارەي دەكات؟ جا پياونىك گوتى: من، ئنجا پىغەمبەر ﷺ پىي

-----
(۱) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۱۱۳.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۳۱۰، ومسلم: ۱۴۲۵، وأبو داود: ۲۱۱۱، والترمذي: ۱۱۱۴، والنسائي: ۳۲۰۰ و ۳۲۸۰ و ۳۳۵۹.

فهرمووی: شتیکی پییده (وه ک ماره بی) نه گهر نه نگوستیله یه کی ناسنیش بی، نه ویش گوتی: هیچم نیه، فهرمووی: که واته نه وه ماره م بری له تو له سهر نه وه ی که فیری نه وه نده قورئانه ی بکه ی که ده یزانی.

۱۸۹۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، «أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم تَزَوَّجَ عَائِشَةَ عَلَى مَتَاعِ بَيْتِ قِيمَتُهُ خَمْسُونَ دِرْهَمًا»^(۱).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغهمبه رضی اللہ عنہ عائیشه ی ماره بری له سهر کهل و په لی مال که نرخه که ی ده گه یشته په نجا دره م.

بابهت: پیاو نافرته تیک ماره بکات،

ماره یی بو دیاری نه کات و پیاوکه بمرئ

۱۸۹۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً فَمَاتَ عَنْهَا، وَلَمْ يَدْخُلْ بِهَا، وَلَمْ يَفْرِضْ لَهَا، قَالَ: فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: «لَهَا الصَّدَاقُ، وَلَهَا الْمِيرَاثُ، وَعَلَيْهَا الْعِدَّةُ» فَقَالَ مَعْقِلُ بْنُ سِنَانٍ الْأَشْجَعِيُّ: شَهِدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَضَى فِي بَرْوَعِ بِنْتِ وَاشِقٍ بِمِثْلِ ذَلِكَ^(۲).

واته: عه بدوللا رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پرساری لیکراوه ده رباره ی پیاو تیک که نافرته تیک ماره بکات، پیش نه وه ی بچیته لای و بمرئ (واته: نه یگواستبیته وه)، وه ماره ییشی بو دیاری نه کردی، عه بدوللاش گوتوویه تی: نافرته ته که ماره یی و میراتی ده که وی له و پیاو، وه عیده شی له سهره، نجا مه عقیلی کوری سینانی نه شجه عی ده لی: له خزمه تی پیغهمبه ری خوادا رضی اللہ عنہ بووم که به و شیویه بریاریدا له سهر بیروه عی کچی واشیق.

۱۸۹۱م- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم مِثْلَهُ^(۳).

واته: نه م فهرمووده به م سه نده ش گپردراوه ته وه.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۱۱۴، والترمذي: ۱۱۴۵، والنسائي: ۳۳۵۵ و ۳۳۵۶_۳۳۵۸ و ۳۳۵۴.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۱۱۴، والترمذي: ۱۱۴۵، والنسائي: ۳۳۵۵ و ۳۳۵۶_۳۳۵۸ و ۳۳۵۴.

بابهت: وتاردانی کاتی ماره برین

۱۸۹۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: أَوْتِيَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم جَوَامِعَ الْخَيْرِ، وَخَوَامِئَهُ، أَوْ قَالَ: فَوَاتِحَ الْخَيْرِ، فَعَلَّمَنَا خُطْبَةَ الصَّلَاةِ، وَخُطْبَةَ الْحَاجَةِ، خُطْبَةَ الصَّلَاةِ: «التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ» وَخُطْبَةَ الْحَاجَةِ: «أَنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ، وَنَسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، ثُمَّ تَصِلُ خُطْبَتُكَ بِثَلَاثِ آيَاتٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ﴾ (١٠٢) ﴿آل عمران﴾، إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ﴾ (١) ﴿النساء﴾، إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، ﴿اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ (٧٠) يُصَلِّحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ﴿الأحزاب﴾، إِلَى آخِرِ الْآيَةِ» (١).

واته: عه بدوللای کوری مه سعوود رضي الله عنه ده لی: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم نه وهی پی به خشرابوو که وته کانی پر مانا و سه ره نجامی خیر و چاکه یان هه بوو، یان کللی چاکه بوون، ئنجا فیری وتار و دهستیکی نوئز و همم وتاری داواکردنی پیوستیه کانی کردبووین، وتاری نوئز بریتی بوو له: «التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»، وه وتاری کاتی پیوستی بریتی بوو له: «أَنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ، وَنَسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ»، پاشان گه یاندن و لکاندن وتاره که به سنی نایهت له قورئان: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ﴾ (١٠٢) ﴿آل عمران﴾، واته: نهی ته وانهی که پرواتان هیناوه بترسن له خوا ترسایتیک که شیاویتی. تا کوتایی نایه ته که، ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ﴾ (١) ﴿النساء﴾، واته: خوئان بیاریزن له و خوایهی که به ناوی ته وه وه داوا ده کهن له یه کتر.

(١) صحیح. أخرجه الترمذي: ١١٠٥ واقصر: أبو داود: ٢١١٨، والنسائي: ١٤٠٤ علي التمشيد في الحاجه.

تا کۆتایی ئایه ته که. ﴿اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ (٧٠) يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ﴿٧١﴾ الأحزاب، واته: ئەهی ئەوانەهی باوه پرتان هیناوه له خوا بترسن و پارێزکار بن و قسهی پاست و دروست بکهن ﴿٧٠﴾ کرده وه کانتان چاک ده کات وله تاوانه کانتان خۆش ده بێت تا کۆتایی ئایه ته که ﴿٧١﴾.

١٨٩٣- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ، وَنَسْتَعِينُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَمَا بَعْدُ»^(١).

واته: ئیبنو عەبباس رضي الله عنه ده گێڕێته وه: که پێغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: سوپاس و ستایش ههر بۆ خواجه، سوپاس و ستایشی خوا ده که یه وه داوای یارمه تی ههر له وه ده که یه، په ناده گرین به خوا له و خراپانه ی که له لایه ن خۆمانه وه یه، وه په ناده گرین به خوا له کرده وه ی ناشیرینه ن، که سێک خوا پێنوینی بدات هیچ که س ناتوانی گومرای بکات، وه ئە گهر بیهوی که سێ گومرا بکات ئەو که سه هیچ پێنوینیکی دهست ناکه وی، وه شایه تی ده ده م که هیچ په رستراویکی به هه ق نیه جگه له خوا تاکه و، هیچ هاوبه شیکی نیه، وه موحه ممه د صلى الله عليه وسلم به نده و نێردراوی ئەوه، پاش ئەوه (ئنجا دهست به و بابه ته ده کات که ده یه وی قسه ی له سه ر بکات).

١٨٩٤- عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ، لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ، أَقْطَعُ»^(٢).

واته: ئەبو هورهیره رضي الله عنه ده لی: پێغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: ههر کارێک به «الحمد لله» سوپاس و ستایشی خوا دهست پێنه کات، بێ فهرو به ره که ته.

بابهت: ئاشکرا کردنی ماره برین

١٨٩٥- عَنِ عَائِشَةَ رضي الله عنها، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «أَعْلِنُوا هَذَا النَّكَاحَ، وَاصْرِبُوا عَلَيْهِ بِالْغُرْبَالِ»^(٣).

(١) صحيح. أخرجه مسلم: ٨٦٨، والنسائي: ٣٢٧٨.

(٢) ضعيف. أخرجه أبو داود: ٤٨٤٠.

(٣) ضعيف إلا الإعلان. أخرجه الترمذي: ١٠٨٩.

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: پيغه مبهري خوا عليه السلام فهرموويه تى: ژنهينان و شووكردن ناشكرا بكه ن و ده فى تيدا لتيدهن (تاكو ناشكراو دياربى، خه لكى پتى بزنان).

۱۸۹۶- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَاطِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «فَصَلِّ بَيْنَ الْحَلَالِ وَالْحَرَامِ، الدُّفُ وَالصَّوْتُ فِي النَّكَاحِ»^(۱).

واته: موحه ممه دى كورى حاتيب رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا عليه السلام فهرموويه تى: نه وهى كه نيوانى هاوسه رگيرى حه لال و هه رام جيا ده كاته وه ده ف ليدان و ناشكرا كردن و راگه ياندينه تى.

بابه ت: گورانى گوتن و ده ف ليدان

۱۸۹۷- عَنْ أَبِي الْحُسَيْنِ اسْمُهُ خَالِدِ الْمَدَنِيُّ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا بِالْمَدِينَةِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ، وَالْجَوَارِي يَضْرِبُونَ بِالْدُفِّ، وَبِتَغَنِّيٍّ، فَدَخَلْنَا عَلَى الرَّبِيعِ بْنِ مَعْوَدٍ، فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهَا، فَقَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم صَبِيحَةَ غُرَيْبِي، وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ يَتَغَنِّيَانِ، وَتَنْدُبَانِ آبَائِي الَّذِينَ قُتِلُوا يَوْمَ بَدْرٍ، وَتَقُولَانِ، فِيمَا تَقُولَانِ: وَفِينَا نَبِيٌّ يَعْلَمُ مَا فِي عَدِي، فَقَالَ: «أَمَا هَذَا فَلَا تَقُولُوهُ، مَا يَعْلَمُ مَا فِي عَدِي إِلَّا اللَّهُ»^(۲).

واته: نه بولحوسه ين كه ناوى خاليدى مه دهنى بوو ده لى: له رۆژى عاشوردا له مه دينه بووين، له و كاته دا كه نيزه كه كان ده فيان ليده دا و گورانان ده گوت، ئيمه ش چووين بو لاي روبه يعى كچى موعه ويز و باسه كه مان بو گپرايه وه، نه ويش گوتى: پيغه مبهري خوا عليه السلام به يانى رۆژى بو كينيم هات بو لام، له و كاته دا دوو كه نيزه كم لاي بوون گورانان ده گوت، به باوانى مياندا هه لده دا كه له به دردا كوژرا بوون، وه له گوته كه ياندا نه وه شيان ده گوت: پيغه مبهريك له ناواماندايه كه ئاگادارى سبه ينيشه، (پيغه مبهريش عليه السلام) فهرمووى: نه وه يان مه لىن، چونكه نه وهى كه به يانى پرووده ات ته نها خوا ده يزاني، (واته: زانينى غه يب ته نها تاييه ته به خوا، ته نانه ت پيغه مبهره كه شى عليه السلام نايزاني).

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۱۰۸۸، والنسائي: ۳۳۶۹ و ۳۳۷۰.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۰۰۱، وأبو داود: ۴۹۲۲، والترمذي: ۱۰۹۰.

۱۸۹۸- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ أَبُو بَكْرٍ، وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ مِنَ الْجَوَارِي الْأَنْصَارِ تُعْنِيَانِ بِمَا تَقَاوَلْتُ بِهِ الْأَنْصَارُ فِي يَوْمِ بُعَاثٍ، قَالَتْ: وَلَيْسَتَا مَعْنِيَتَيْنِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَمْزَمُورِ الشَّيْطَانِ فِي بَيْتِ النَّبِيِّ ﷺ؛ وَذَلِكَ فِي يَوْمِ عِيدِ الْفِطْرِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «يَا أَبَا بَكْرٍ، إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا، وَهَذَا عِيدُنَا»^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئى: جارنيان نه بو به كر هاته لام (له ماله كهى خوم) له و كاته دا دوو كه نيزه ك له كه نيزه كه نه نصاريه كانم له لا بوون كه گورانينان ده گوت بهو دروشانهى كه نه نصاريه كان له شهرى بو عاسدا ده يانگوت، ده لئى: نهو دوو كه نيزه كه گوراني بيژى پيشهى نه وان نه بوو، نجا نه بو به كر گوتى: تايا تاواز و نامرازي شهيتان له مالى بيغه مبه ر ﷺ؟! نهو پوزه پوزى جه زنى رهمه زان بوو، نجا بيغه مبه ر ﷺ فهرمووى: نهى نه بو به كر هه موو گه ليك جه زنى تاييه ت به خوى هه به، وه نه وه ش (كه جه زنى رهمه زانه) جه زنى تيمه به.

۱۸۹۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَرَّ بِبَعْضِ الْمَدِينَةِ، فَإِذَا هُوَ بِجَوَارٍ يَضْرِبْنَ بِدُقْفِهِنَّ، وَيَتَعَنَّيْنَ، وَيَقْلُنَّ:

نَحْنُ جَوَارٍ مِنْ بَنِي النَّجَارِ ... يَا حَبْدًا مُحَمَّدٌ مِنْ جَارٍ

فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «اللَّهُ يَعْلَمُ إِنِّي لِأَحِبُّكُمْ»^(۲).

واته: نه نه سى كورى ماليك رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گيرتته وه، بيغه مبه ر ﷺ به به شيك له شارى مه دينه دا تپه ر بوو، بينى كه چهند كه نيزه كيك ده ف ليده ده ن و گوراني ده لئى و ده لئى: تيمه كه نيزه كين له هوزى به نى نه جار، باشترين دراوسيان هه به كه موحه ممه ده، نجا بيغه مبه ر ﷺ فهرمووى: خوا ده زانئ كه منيش تيوهم خوشده وئ.

۱۹۰۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: أَنْكَحَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ذَاتَ قَرَابَةٍ لَهَا مِنَ الْأَنْصَارِ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «أَهْدَيْتُمُ الْفَتَاةَ؟» قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: «أَرَسَلْتُمُ مَعَهَا مَنْ يُعْنِي»، قَالَتْ: لَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْأَنْصَارَ قَوْمٌ فِيهِمْ غَزَلٌ، فَلَوْ بَعَثْتُمْ مَعَهَا مَنْ يَقُولُ: أَتَيْنَاكُمْ فَحَيَّاَنَا وَحَيَّاكُمْ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۹۵۲، ومسلم: ۸۹۲، والنسائي: ۱۵۹۳ و ۱۵۹۷.

(۲) صحيح.

(۳) ضعيف.

واته: ئىبنو عه بياس رضي الله عنه ده لى: عائشه رضي الله عنها يه كىكى ئه نصارى بۆ يه كىك له نزيكه كانى خۆى ماره برى، ئنجا پىغه مبهرى خوا رضي الله عنه هات و فهرموى: ئايا كچه كه تان نارد؟ گوتيان: به لى، فهرموى: كه سىكى ئاواتان له گه ل نارد كه گورانى بلى؟ گوتى: نه خىر، ئنجا پىغه مبهرى خوا رضي الله عنه فهرموى: ئه نصاره كان خه لكاتىكن شيعر پيدا هه لدانى ئافره تيان له ناودا باوه، ئه گهر كه سىكتان بنارد بايه ئه وهى گوتبا: هاتين بۆ لاتان هاتين بۆ لاتان، خوا ئيمه و ئيوهش به زىندووى بىلئته وه (يان سه لام له سه ر ئيمه و ئيوهش بيت).

۱۹۰۱- عَنْ مُجَاهِدٍ رضي الله عنه، قَالَ: كُنْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه «فَسَمِعَ صَوْتَ طَبْلٍ، فَأَدْخَلَ إِصْبَعَهُ فِي أُذُنَيْهِ، ثُمَّ تَنَحَّى، حَتَّى فَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا فَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ»^(۱).

واته: موجاهيد رضي الله عنه ده لى: له گه ل ئىبنو عومهر رضي الله عنه دابووم، جا گوتى له دهنگى ته پلىك بوو، ئه وىش په نجهى خسته ناو گوچكه كانى، پاشان خۆى لاداو دوور كه وته وه، تاوه كو سى جار ئه وهى كرد (بۆ ئه وهى گوتى لى نه بى)، پاشان گوتى: پىغه مبهرى خوا ﷺ به و شيوه يهى كرد.

بابهت: ئه وانهمى خۆيان به ژن ده چوئىن (پياوئى سه ر ژنانى)

۱۹۰۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَيْهَا، فَسَمِعَ مُحَنَّنًا وَهُوَ يَقُولُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أُمَيَّةَ: إِنَّ يَفْتَحَ اللَّهُ الطَّائِفَ غَدًا، دَلْتُكَ عَلَى امْرَأَةٍ تُقْبَلُ بِأَرْبَعٍ، وَتُذَبَّرُ بِمَآنٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَخْرِجُوهُ مِنْ بُيُوتِكُمْ»^(۲).

واته: ئوممو سه له مه رضي الله عنها ده لى: پىغه مبهرى ﷺ ته شريفى هينا بۆ لام، بىستى پياوئى سه ر ژنانى به عه بدو للى كورى ئه بو ئومه بيهى ﷺ ده گوت: ئه گهر سه بىنى خوا كردى و تائىف ئازادكرا، ئافره تىكت نيشان ده ده م كه ئه گهر له پىشه وه را بىبىنى چوار لويه، وه ئه گهر له دوا وهش بىبىنى هه شت لويه (واته: وه سفى فه له وى و خپ و پرى نه رم و نىانى ئه و ئافره تهى بۆ ده كرد)، ئنجا پىغه مبهرى خوا ﷺ فهرموى: ئه و جووره كه سانه له ماله كاتان ده ربكه ن (مه هيلن بىنه مالتان).

(۱) صحيح بلفظ: «زمارة راع».

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۲۳۵، ومسلم: ۲۱۸۰، وأبو داود: ۴۹۲۹.

۱۹۰۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، «لَعَنَ الْمَرْأَةَ تَشَبَّهُهُ بِالرَّجَالِ، وَالرَّجُلَ يَتَشَبَّهُهُ بِالنِّسَاءِ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەگێڕیتەو، پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نەفرینی کردووە لە ئافرەتێک کە خۆی بە پیاوان بچوین، وە لە پیاویک کە خۆی بە ئافرەتان بچوین.

۱۹۰۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «لَعَنَ الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ، وَلَعَنَ الْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ»^(۲).

واته: ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہما دەگێڕیتەو، پێغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نەفرینی کردووە لەو پیاوانە ی کە خۆیان بە ئافرەتان دەچوین، نەفرینیشی کردووە لەو ئافرەتانە ی کە خۆیان بە پیاوان دەچوین.

بابەت: پیروزیایی ھاوسەرگیری کردن

۱۹۰۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، كَانَ إِذَا رَفَأَ، قَالَ: «بَارَكَ اللَّهُ لَكُمْ، وَبَارَكَ عَلَيْكُمْ، وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ»^(۳).

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەگێڕیتەو، پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم کاتی پیروزیایی دەکرد (لە کەسی کە ھاوسەرگیری کردبوو) دەیفەرموو: خوا فەرۆ بەرە کەت برێژیت بەسەرتاندا، وە لەسەر خێر و چاکە کۆتان بکاتەو.

۱۹۰۶- عَنْ عَقِيلِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ تَزَوَّجَ امْرَأَةً مِنْ بَنِي جُشَمٍ، فَقَالُوا: بِالرِّفَاءِ، وَالْبَيْنِ، فَقَالَ: لَا تَقُولُوا هَكَذَا، وَلَكِنْ قُولُوا كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ، وَبَارِكْ عَلَيْهِمْ»^(۴).

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۴۰۹۸.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۸۸۵، وأبو داود: ۴۰۹۷، والترمذي: ۲۷۸۴.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۱۳۰، والترمذي: ۱۰۹۱.

(۴) صحيح. أخرجه النسائي: ۳۳۷۱.

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده گیریتته وه: که پیغمبر ﷺ وه لیمه ی کرد بو صه فيه به قاوت (حه لوا) له گهل خورما دروست کرد.

۱۹۱۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «شَهِدْتُ لِلنَّبِيِّ ﷺ وَوَلِيمَةً، مَا فِيهَا لَحْمٌ وَلَا خُبْزٌ». قَالَ ابْنُ مَاجَةَ: «لَمْ يُحَدِّثْ بِهِ إِلَّا ابْنُ عُيَيْنَةَ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لی: ناماده ی خوانتیکی هاوسه رگیری پیغمبر ﷺ بووم که نه گوشت و نه نانی تیدا نه بوو. ئیبنو ماجه ده لی: که س نه وه ی نه گیراوه ته وه جگه له ئیبنو عویه نه.

۱۹۱۱- عَنْ عَائِشَةَ، وَأُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَتَا: «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نُجَهِّزَ فَاطِمَةَ حَتَّى نُدْخِلَهَا عَلَى عَلِيٍّ، فَعَمَدْنَا إِلَى الْبَيْتِ، فَفَرَشْنَاهُ تَرَابًا لَيْتًا مِنْ أَعْرَاضِ الْبَطْحَاءِ، ثُمَّ حَشَوْنَا مِرْفَقَتَيْنِ لَيْفًا، فَنَفَسْنَاهُ بِأَيْدِينَا، ثُمَّ أَطَعَمْنَا تَمْرًا وَزَبِيبًا، وَسَقَيْنَا مَاءً عَذْبًا، وَعَمَدْنَا إِلَى عُودٍ، فَعَرَضْنَاهُ فِي جَانِبِ الْبَيْتِ، لِيُلْقَى عَلَيْهِ الثُّوبُ، وَيَعْلَقَ عَلَيْهِ السَّقَاءُ، فَمَا رَأَيْنَا عُرْسًا أَحْسَنَ مِنْ عُرْسِ فَاطِمَةَ»^(۲).

واته: عائشه و ئومو سه له مه ﷺ گو توویانه: پیغمبر ﷺ خوا ﷺ فه رمانی پیمان کرد که وا فاتیمه ناماده بکهین بیهین بو علی، ئیمه ش چوینه ماله که و ماله که مان به گل و خولی نه رم فه رش کرد که له قهراخی شیوی «البطحاء» هینا بوومان، پاشان دوو پشتیمان (سه رین) له توئکلی نه رمی دار خورما بو دروست کردن، جا به دهستی خو مان پشتیه کانمان خوش کرد و نه رمان کردن، پاشان (وه کو نانی شایی) خورما و میوزمان خوارد و ناوی شیرینان خوارده وه، ئنجا دار تکان هینا له گوشه یه کی ماله که دا داماننا، تاکو پوشاک و کونده ی ناو خوارده وه ی پیوه هه لبواسن، ئیتر هیچ بوئیکان نه بینی که وه کو بوئینی و شایی فاتیمه جوان و باش بی.

۱۹۱۲- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: دَعَا أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِلَى عُرْسِهِ، فَكَانَتْ خَادِمُهُمُ الْعُرُوسُ، قَالَتْ: «تَدْرِي مَا سَقَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَتْ: أَنْقَعْتُ تَمْرَاتٍ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا أَصْبَحَتْ صَفَّيْتُهُنَّ، فَأَسْقَيْتُهُنَّ إِيَّاهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۱۵۹.

(۲) ضعيف.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۱۷۶، ومسلم: ۲۰۰۶.

واته: سه هلی کوری سه عدی ساعیدی ﷺ ده لئ: نه بو ئوسهیدی ساعیدی له رۆژی زه ماوه نده که یدا بانگه یشتی پیغه مبهری خوی ﷺ کرد، وه بوکه که شی خزمه تی ده کرد، گوتی: ده زانی چ خواردنه وه یه کم به پیغه مبهری خوادا ﷺ؟ گوتی: له شه ودا هه ندی خورمام خوساند بوون، جا به یانی پالاوتمن و خوشاوه که یم به پیغه مبهردا ﷺ.

بابهت: به ده مه وه چوونی ده عوه ت کردن

۱۹۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ، يُدْعَى لَهَا الْأَعْنِيَاءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ، وَمَنْ لَمْ يُجِبْ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئ: خراپترین خواردن خواردنی زه ماوه نده که ده وه له مه نده کان بانگه یشت ده کرین و هه ژاره کان پشت گوی ده خرین، (له گه ل نه وه شدا) هه ر که سیک بانگه یشت بکری و نه چی، به دلنیا یی سه ریچی خوا و پیغه مبهری ﷺ کردوه.

۱۹۱۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى وَلِيمَةٍ عُرْسٍ فَلْيُجِبْ»^(۲).
واته: ئینو عومهر ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: هه ر یه کیک له ئیوه نه گه ر بو نان خواردنی زه ماوه ند و ژن گواسته وه بانگه را با بچی.

۱۹۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْوَلِيمَةُ أَوْلَ يَوْمٍ حَقٌّ، وَالثَّانِي مَعْرُوفٌ، وَالثَّلَاثُ رِيَاءٌ وَسُمْعَةٌ»^(۳).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: نان سازکردنی یه که م رۆژ بو زه ماوه ند هه قه و له جیی خۆیه تی، دووه م رۆژ باوو نه ریتیکی باشه (بو زیاتر ناشکرابوونی پرۆسه که)، هی سییه م رۆژ ناپه سنده و بو رووپامای و ناوبانگه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۱۷۷، ومسلم: ۱۴۳۲، وأبو داود: ۳۷۴۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۱۷۳، ومسلم: ۱۴۲۹، وأبو داود: ۳۷۳۶ و ۳۷۳۸، والترمذي: ۱۰۹۸.

(۳) ضعيف.

بابهت: شهومانوه له لای کچ و بیوهژن

۱۹۱۶- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ لِلثَّيْبِ ثَلَاثًا، وَلِلْبِكْرِ سَبْعًا»^(۱).

واته: نه نهس ﷺ ده لای: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: (نه گهر نهو. ئافره تهی هیناویه تی بیوه ژن بوو) مافی بیوه ژن سی شهوه، هی کچیش حهوت شهوه (واته: دوا ی نهو ماوهیه نهو جار شهومانوه ی به یه کسان ی دهست پیده کاته وه).

۱۹۱۷- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَمَّا تَزَوَّجَ أُمَّ سَلَمَةَ أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا، وَقَالَ: «لَيْسَ بِكَ عَلَى أَهْلِكَ هَوَانٌ، إِنْ شِئْتَ سَبَعْتُ لَكَ، وَإِنْ سَبَعْتُ لَكَ سَبَعْتُ لِنِسَائِي»^(۲).

واته: ئوممو سه له مه ﷺ ده گپریته وه، کاتیک پیغه مبهری خوا ﷺ هاوسه رگیری کرد له گه ل ئوممو سه له مه دا سی شهو له لای مایه وه و پیی فهرموو: له لام به زه حمهت نیه و تو به کهم نازانم (که ههر سی شهو له لات ده مینمه وه)، خو نه گهر پیت خو شه نهو حهوت شهو ده مینمه وه، به لام نه گهر حهوت شهو له لای تو بم، ههر خیزانه و حهوت شهو له لای ده بم.

بابهت: نهو قسه ی پیاو ده یلیت

کاتیک ده چیت بو لای هاوسه ره که ی

۱۹۱۸- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «إِذَا أَقَادَ أَحَدُكُمْ امْرَأَةً، أَوْ خَادِمًا، أَوْ دَابَّةً، فَلْيَأْخُذْ بِنَاصِيَتِهَا، وَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهَا، وَخَيْرِ مَا جُبِلَتْ عَلَيْهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا، وَشَرِّ مَا جُبِلَتْ عَلَيْهِ»^(۳).

واته: عه مپی کوری شوعه یب له باوکییه وه له باپیرییه وه عه بدوللای کوری عه مپی ﷺ ده گپریته وه: که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر یه کیک له ئیوه نه گهر ژنیک، یان خزمه تکاریک، یان نازه لیک ی دهسکهوت، با دهسبه ینی به ناوچاوانیدا، وه بلای:

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲۱۳، ومسلم: ۱۴۶۱، وأبو داود: ۲۱۲۴، والترمذي: ۱۱۳۹.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۶۰/۴۱، وأبو داود: ۲۱۲۲.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۱۶۰.

خوايه داواى باشتريں شتيت ليده كه م، وه باشتريں خو و په فتاريك كه له سه رى دروست كراوه، وه په نا ده گرم به تو له خراپه كانى و نه و خو و په وشته خراپانه ي كه تيدا دروست كراوه.

۱۹۱۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا أَتَى امْرَأَتَهُ، قَالَ: اللَّهُمَّ جَنِّبْنِي الشَّيْطَانَ، وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنِي، ثُمَّ كَانَ بَيْنَهُمَا وَكْدٌ، لَمْ يُسَلِّطِ اللَّهُ عَلَيْهِ الشَّيْطَانَ، أَوْ لَمْ يَصْرَهُ»^(۱).

واته: ئينو عه عباس رضي الله عنه ده گپريته وه، پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فرموويه تي: هر يه كيك له ئيوه كاتيک ده چيته لای خيزانه كه ي نه گهر بلې: خوايه بمپاريزه له شه يتان و ليم دوور بخه يته وه، وه شه يتان دوور بخه يته وه له وه ي كه پيمي ده به خشي، ئنجا (دواى نه وه) نه گهر مندا ليكيان له نيواندا په يدا بوو، خوا لينا گه پري شه يتان به سه ري دا زال بي، يان زهره ر و زيانى بي بگه يه ني.

بابه ت: خو دا پو شين له كاتى جوو ت بووندا

۱۹۲۰- عَنِ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنِ أَبِيهِ، عَنِ جَدِّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، عَوْرَاتُنَا، مَا نَأْتِي مِنْهَا، وَمَا نَذَرُ؟ قَالَ: «أَحْفَظْ عَوْرَتَكَ إِلَّا مِنْ زَوْجَتِكَ، أَوْ مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ»، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ الْقَوْمُ بَعْضُهُمْ فِي بَعْضٍ؟ قَالَ: «إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تُرِيَهَا أَحَدًا، فَلَا تُرِيْنَهَا»، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِنْ كَانَ أَحَدُنَا خَالِيًا؟ قَالَ: «فَاللَّهِ أَحَقُّ أَنْ يُسْتَخْيَا مِنْهُ مِنَ النَّاسِ»^(۲).

واته: به زى كورى حه كيم له باوكيه وه له باپيره وه صلى الله عليه وسلم ده گپريته وه ده لي: گوتم: نه ي پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم چى عه ورته و كامه يان دا پو شين و كامه يان لي گه رين؟ فرمووى: دامين بپاريزه ته نها له خيزان و كه نيزه كه كانت نه بي، گوتم: نه ي پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم نه ي نه گهر له پال يه كدا بووين و تيكه ل بووين؟ فرمووى: نه گهر توانيت و ابكه ي كه كه س نه بييني و ابكه كه س نه بييني، گوتم: نه ي پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم نه ي نه گهر يه كيك له تيمه به ته نيا بوو؟ فرمووى: خوا زور شايسته تره له خه لكى كه شه رمى لي بكرى.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۴۱، ومسلم: ۱۴۳۴، وأبو داود: ۲۱۶۱، والترمذي: ۱۰۹۲.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۰۱۷، والترمذي: ۲۷۶۹ و ۲۷۹۴.

۱۹۲۱- عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عَبْدِ السَّلَامِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا آتَى أَحَدُكُمْ أَهْلَهُ فَلْيَسْتَبِرْ، وَلَا يَتَجَرَّدْ تَجَرُّدَ الْعَيْرَيْنِ»^(۱).

واته: عوتبه ی کوری عهبدی سوله می ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویه تی: نه گہر یه کیکتان ویستی له گه ل خیزانی کو بیته وه با خو ی داپوشی و، خو ی پروت نه کاته وه وه کو که ره کیوی.

۱۹۲۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «مَا نَظَرْتُ، أَوْ مَا رَأَيْتُ فَرَجَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَطُّ» قَالَ أَبُو بَكْرٍ: قَالَ أَبُو نُعَيْمٍ: عَنْ مَوْلَاةٍ لِعَائِشَةَ^(۲).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لی: هه رگیز ته ماشای دامینی پیغه مبهری خوا ﷺ نه کردوه. نه بو به کر ده لی: نه بو نه عیم گوتی: له خزمه تکارینکی عائشه وه گپرداوه ته وه.

بابهت: قهده غه کردنی چوونه لای ئافرهتان له دواوه

۱۹۲۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى رَجُلٍ جَامَعَ امْرَأَتَهُ فِي دُبْرِهَا»^(۳).

واته: نه بو هوریه ره رضی اللہ عنہ ده گپرتنه وه، پیغه مبهر ﷺ فہرموویه تی: خوا ته ماشای پیاویک ناکات که بچیته لای ژنه که ی له دواوه (واته: له ریگای کومه وه له گه لی جووت بی).

۱۹۲۴- عَنْ خُزَيْمَةَ بِنِ ثَابِتٍ رضی اللہ عنہا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، لَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَدْبَارِهِنَّ»^(۴).

واته: خوزهیمه ی کوری سابیت ﷺ ده لی: به دلنیا یی پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویه تی: خوا له ئاست هه ق شهرم ناکات، سی جار وای فہرموو، مه چوونه لای خیزانه کانتان له دواوه.

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۲۱۶۲.

(۴) صحیح.

۱۹۲۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، يَقُولُ: «كَانَتْ يَهُودُ تَقُولُ: مَنْ أَتَى امْرَأَةً فِي قُبْلِهَا مِنْ دُبْرِهَا، كَانَ الْوَلَدُ أَحْوَلَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: ﴿يَسْأَلُكُمْ حَرْثُ لَكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنْي شِئْتُمْ﴾ (البقرة: ٢٣٣)»^(١).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه گو تویه تی: جو وله که ده یانگوت: هر که س له دواوه جووت بی له گه ل نافرته له شوینی مندال بوونه وه، منداله که ی خیل ده بی، خوا نه و نایه ته ی دابه زاند: ﴿يَسْأَلُكُمْ حَرْثُ لَكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنْي شِئْتُمْ﴾ (البقرة: ٢٣٣)، واته: زنه کانتان کیلگه ی خو تانن جا تووه کانتان بوه شیننه ناو کیلگه کانتانه وه (مه به ست چوونه لایانه) به هر شیوه یه ک ده تانه وی (له شوینی تاییه تی خوی که پیشه وه یه نه ک دواوه).

بابه ت: رینگری کردن له مندال بوون

۱۹۲۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنِ الْعَزْلِ، فَقَالَ: «أَوْتَفَعَلُونَ؟ لَا عَلَيْكُمْ أَنْ لَا تَفَعَلُوا، فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ نَسَمَةِ قَضَى اللَّهُ لَهَا أَنْ تَكُونَ، إِلَّا هِيَ كَائِنَةٌ»^(٢).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده لی: پیاوینک پرساری له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم کرد ده باره ی رینگری کردن له مندال بوون، نه ویش فه رموی: بو نه م کاره ده که ن؟ زیانی نابی بو تان نه گه نه یکه ن، چونکه هر که سی خوا بریاری له سه ردابی که بی نه وه شتیکی حه تمییه و ده بی (یان مانای: «لَا عَلَيْكُمْ أَنْ لَا تَفَعَلُوا»)، واته: هیچ زهره ریکی نیه نه گه رینگری له مندال بوون بکه ن، نه وه له کاتیکدا که بلین پیتی («لا» زیاده یه).

۱۹۲۷- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: «كُنَّا نَعَزُّ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ»^(٣).

واته: جابیر رضي الله عنه ده لی: نیمه له سه رده می پیغه مبهری خوا دا صلى الله عليه وسلم رینگریان ده کرد له مندال بوون، له کاتیکدا قورئانیش داده به زی (واته: نه گه ر قه ده غه بووایه قورئان قه ده غه ی ده کرد).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۵۲۸، ومسلم: ۱۴۳۵، وأبو داود: ۲۱۶۳، والترمذي: ۲۹۷۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۲۹، ومسلم: ۱۴۳۸، وأبو داود: ۲۱۷۰ و ۲۱۷۲، والترمذي: ۱۱۲۸، والنسائي: ۳۳۲۷.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲۰۷-۵۲۰۹، ومسلم: ۱۴۴۰، والترمذي: ۱۱۳۷.

۱۹۲۸- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يُعْرَلَ عَنِ الْحُرَّةِ إِلَّا بِإِذْنِهَا»^(۱).

واته: عومهرى كورى خه تتاب رضي الله عنه ده لئى: پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم قه ده غه ي كردوه له ريگرى كردن له مندال بوون كه نافرته كه نازاديين و كويله نه بئى، مه گهر به مؤله تئى نافرته كه.

بابهت: نافرته ماره بر ناكري به سهر پوورو پلكى (خوشكى باوك و دايكى)

۱۹۲۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَا تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ عَلَى عَمَّتِهَا، وَلَا عَلَى خَالَتِهَا»^(۲).

واته: نه بو هوربه ربه رضي الله عنه ده گيرتته وه، پيغه مبهر صلى الله عليه وسلم فه رمويه تئى: نافرته ماره بر ناكري به سهر پوورو پلكى.

عمه: واته: خوشكى باوك.

خاله: واته: خوشكى دايك.

۱۹۳۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، «يَنْهَى عَنِ نِكَاحِ بَيْنِ أَنْ يَجْمَعَ الرَّجُلُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا، وَبَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا»^(۳).

واته: نه بو سه عيدي خودري رضي الله عنه ده لئى: گويم له پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم بوو كه دوو جور ماره بريني قه ده غه كرد: يه كيان كو كردنه وه ي زن له گهل خوشكى باوكى ژنه كه (پوورى)، دووهم كو كردنه وه ي زن له گهل خوشكى دايكى ژنه كه دا (پلك).

۱۹۳۱- عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ عَلَى عَمَّتِهَا، وَلَا عَلَى خَالَتِهَا»^(۴).

واته: نه بو موسا رضي الله عنه ده لئى: پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فه رمويه تئى: نابئى نافرته به سهر خوشكى باوكيدا ماره بكرئى، وه به سهر خوشكى دايكيشيدا.

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۱۰۹، ومسلم: ۱۴۰۸، وأبو داود: ۲۰۶۶، والترمذي بإثر: ۱۱۲۵، والنسائي: ۳۲۹۵ و ۳۲۹۶.

(۳) صحيح لغيره.

(۴) صحيح لغيره.

**بابەت: پیاویک سەن بە سەن ژنەکەن تەلاق داوه و شو دەکاتەوهو،
تەلاق دەدریتەوه پیش ئەوهی میردی دووهمی لهگەڵی جووتبەن،
نایا دروستە بگەریتەوه بۆ لای میردی یەکەمی؟**

۱۹۳۲- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ امْرَأَةً رِفَاعَةَ الْفُرْطِيَّ جَاءَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَتْ: إِنِّي كُنْتُ عِنْدَ رِفَاعَةَ فَطَلَّقَنِي فَبَتَّ طَلَاقِي، فَتَزَوَّجْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الزُّبَيْرِ، وَإِنَّ مَا مَعَهُ مِثْلُ هُدْبَةِ الثُّوبِ، فَتَبَسَّمَ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ: «أَتُرِيدِينَ أَنْ تَرْجِعِي إِلَى رِفَاعَةَ؟ لَا، حَتَّى تَذُوقِي عُسَيْلَتَهُ، وَيَذُوقَ عُسَيْلَتِكَ»^(۱).

واتە: عایشە رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دەگێڕیتەوه: کە خیزانی ریفاعە ی قورەزی هات بۆ خزمەت پیغەمبەری خوا ﷺ، گوتی: لە لای ریفاعە بووم، بەلام تەلاقی داوم، بە تەلاقی یە کجاری و کۆتایی (سەن بە سەن)، جا شووم کردەوه بە عەبدوڕپەرەحمانی کۆری زوبەیر، (لایەکی کراسەکی گرت و گوتی) ئەویش هەر پەرۆیە، (واتە: توانای جووتبوونی نیە)، ئنجا پیغەمبەر ﷺ زەرەخەنە یەکی کرد، فەرمووی: دەتەوی بگەریتەوه بۆ لای رافیعە؟! نەخیر، نابێ تاکو چێزی ژن و میردایەتی لە (عەبدوڕپەرەحمان) دەبینی و ئەویش چێز لە تۆ دەبینی.

تیبینی: کەواتە ئافرەت کە سەن جار تەلاق درا (سەن بە سەن)، پاشان شوی کردەوه دەبێ میردی دووهمی لەگەڵیدا جووت بێ، ئەوجار کە تەلاقی دایەوه بە ئارەزووی خۆی، بۆی هەیه بچیتەوه لای میردی یەکەم بە مارەیی و گریبەستیکێ نوێ).

۱۹۳۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، فِي الرَّجُلِ تَكُونُ لَهُ الْمَرْأَةُ فَيَطْلُقُهَا، فَيَتَزَوَّجُهَا رَجُلٌ فَيَطْلُقُهَا قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بِهَا، أَرْجِعُ إِلَى الْأُولَى؟ قَالَ: «لَا، حَتَّى يَذُوقَ الْعُسَيْلَةَ»^(۲).

واتە: ئیبنو عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا دەگێڕیتەوه، پیغەمبەری خوا ﷺ دەربارە ی پیاویک کە ژنی هەیه و تەلاقی دەدات، ئنجا پیاویکی تر مارە ی دەکات و تەلاقی دەداتەوه پیش ئەوهی کە بچیتە لای و سەرچێی لەگەڵ بکات، نایا ئەو ئافرەتە بۆی هەیه بچیتەوه بۆ لای پیاوی یەکەمی یان نا؟ گوتی: نەخیر بۆی نیە تاکو خۆشی جووتبوونی دەچێزی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۶۳۹، ومسلم: ۱۴۳۳، وأبو داود: ۲۳۰۹، والترمذي: ۱۱۱۸، والنسائي: ۳۲۸۳ و

۳۴۰۷_۳۴۰۹ و ۳۴۱۱ و ۳۴۱۲.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه النسائي: ۳۴۱۴.

**بابەت: کەسێک ئافرەتی تەڵاقدراو مارە بکات،
بە مەبەستی تەڵاقدانەوه تاکو بۆ مێردی یەکەمی
حەلال بێتەوه (مارە بە جاش)**

۱۹۳۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمُحَلَّلَ، وَالْمُحَلَّلَ لَهُ»^(۱).

واتە: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما دەلێ: پیغەمبەری خوا ﷺ نەفرینی کردووە لەو کەسە ی کە ئافرەتیک مارە دەکاتەوه بە نیهتی ئەوەی کە بۆ مێردی پێشووی حەلال بێتەوه و تەڵاقی دەداتەوه، وە ئەو کەسەش کە ئافرەتە کە ی بۆ حەلال دەکرێتەوه (مێردی یەکەمی).

۱۹۳۵- عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمُحَلَّلَ، وَالْمُحَلَّلَ لَهُ»^(۲).

واتە: علی رضی اللہ عنہ دەلێ: پیغەمبەری خوا ﷺ نەفرینی کردووە لەو پیاوێ کە ئافرەتیک تەڵاقدراو مارە دەبێ، بۆ ئەوەی بۆ مێردی یەکەمی حەلال بکاتەوه، وە لەو کەسەش کە ئافرەتە کە ی بۆ تەڵاقی دەدرێتەوه.

۱۹۳۶- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِالتَّيْسِ الْمُسْتَعَارِ» قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «هُوَ الْمُحَلَّلُ، لَعَنَ اللَّهُ الْمُحَلَّلَ، وَالْمُحَلَّلَ لَهُ»^(۳).

واتە: عوقبە ی کورێ عامیر رضی اللہ عنہ دەلێ: پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ئایا پێتان پانە گە یەنم کە کەلی بە کرێ گیرا و چیبە؟ گوتیان: بەلی ئە ی پیغەمبەری خوا ﷺ پێمان بلی، فەرمووی: ئەو کەسە ی کە ئافرەتیک تەڵاقدراو بۆ پیاوێکی تر حەلال دەکاتەوه، نەفرینی خوا لە هەردووکیان بێ.

کەل: لە نێرینە ی ئازە لانە.

(۱) صحیح لغيره.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۰۷۶ و ۲۰۷۷، والترمذي: ۱۱۱۹، والنسائي: ۲۱۰۵ مطوّلًا.

(۳) صحیح لغيره دون قصة التيس المستعار.

بابهت: ههر شتيک بههوی ره چه له که وه حه پرام بی،

بههوی شیر پیدانیسه وه حه پرام ده بی

۱۹۳۷- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ»^(۱).
 واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ههر شتيک بههوی
 ره چه له که وه حه پرام بی، بههوی شیر پیدانیسه وه حه پرام ده بی.

۱۹۳۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم أُرِيدَ عَلَى بِنْتِ حَمْرَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَقَالَ:
 «إِنَّهَا ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ، وَإِنَّهُ يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ»^(۲).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده گیریتته وه، پیشنیاری کچی حه مزه ی کوری عه بدولوته لی بیان
 کرد بو پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم، نه ویش فهرمووی: نه و کچه برازای شیریمه (واته: من
 و حه مزه له یه ک که س شیرمان خواردوه)، وه بیگومان بههوی شیره وه حه پرام ده بی
 ههر شتيک یان ههر که سینک بههوی ره چه له که وه حه پرام بی.

۱۹۳۹- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، أَنَّ زَيْنَبَ بِنْتَ أَبِي سَلَمَةَ، حَدَّثَتْهُ أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ حَدَّثَتْهَا رضی اللہ عنہا، أَنَّهَا
 قَالَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: اُنْكِحْ أُخْتِي عَزَّةَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «أَتُحِبِّينَ ذَلِكَ؟» قَالَتْ: نَعَمْ يَا رَسُولَ
 اللَّهِ، فَلَسْتُ لَكَ مِخْلَبَةً، وَأَحَقُّ مَنْ شَرِكْنِي فِي حَيْرِ أُخْتِي، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَحِلُّ
 لِي» قَالَتْ: فَإِنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّكَ تُرِيدُ أَنْ تَنْكِحَ دُرَّةَ بِنْتَ أَبِي سَلَمَةَ، فَقَالَ: «بِنْتُ أُمِّ سَلَمَةَ؟» قَالَتْ:
 نَعَمْ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «فَإِنَّهَا لَوْ لَمْ تَكُنْ رَيْبِي فِي حَجْرِي مَا حَلَّتْ لِي، إِنَّهَا لَابْنَةُ أَخِي مِنَ
 الرِّضَاعَةِ، أَرْضَعْتَنِي وَأَبَاها تُؤْبِيه، فَلَا تَعْرِضْ عَلَيَّ أَحْوَاتِكُنَّ وَلَا بَنَاتِكُنَّ»^(۳).

واته: عوروه ی کوری زوبه یر ده گیریتته وه، زه بنه بی کچی نه بو سه له مه بوی گیراوه ته وه
 که نوممو حه بیبه رضی اللہ عنہا بوی گیراوه ته وه، به پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم گوتوه: خوشکه که م
 عهزه له خوت ماره بکه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم پی فهرمووه: ئایا نه و کارهت پیخوشه؟

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۴۴، وأبو داود: ۲۰۵۵، والترمذي: ۱۱۴۷، والنسائي: ۳۳۰۰ و ۳۳۰۳ و ۳۳۱۳. وانظر البخاري: ۲۶۴۴ و ۵۲۳۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۶۴۵ و ۵۱۰۰، ومسلم: ۱۴۴۷، والنسائي: ۳۳۰۵ و ۳۳۰۶.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۱۰۱ و ۵۱۰۶ و ۵۱۰۷ و ۵۱۲۳ و ۵۲۷۲، ومسلم: ۱۴۴۹، وأبو داود: ۲۰۵۶، والنسائي: ۳۲۸۷-۳۲۸۴.

ئەوئىش گوتتويەتى: بەلئى ئەى پىغەمبەرى خوا، تەنھا من ھى تو نىم (واتە: ھاوبەشم ھەيە)، بۆيە باشتىن ھاوبەش كە ھەمىي لەو چاكەيەدا خوشكە كەى خۆمە، پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووى: ئاخىر ئەوہ بۆ من ھەلأل و پىنگە پىدراو نىە، ئەوئىش گوتى: ئىمە باسى ئەوہمان كىردوہ كە تو دەتەوئى دوورەى كچى ئەبو سەلەمە بخوازى، ئەوئىش فەرمووى: كچى ئەبو سەلەمە؟ گوتى: بەلئى! پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووى: خۆ ئەگەر ئەو زىكچىشم نەبا و لە مالى كەى منىشدا نەبووايە، ھەر بۆم ھەلأل نەبوو، چونكە كچى براى شىرىمە، من و باوكى ئەو كچە سەوئە شىرى پىداوئىن، جا بۆيە پىشنىارى خوشك و كچە كاتتان بۆ من مەكەن (بۆ ھاوسەرگىرى).

۱۹۳۹م- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُمَرٍّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ زَيْنَبِ بِنْتِ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(۱).

واتە: ئەم فەرموودە بەم سەنەدەش گىردراوہ تەوہ.

بابەت: ئەوہى كە مژىك يان دوو مژ شىرخواردن نابىتە ھۆى ھەرام بوون لەيەكتر

۱۹۴۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ، أَنَّ أُمَّ الْفَضْلِ (رضي الله عنها)، حَدَّثَتْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَا تُحْرَمُ الرُّضْعَةُ وَلَا الرُّضْعَتَانِ، أَوْ الْمَصَّةُ وَالْمَصَّتَانِ»^(۲).

واتە: ھەبەدووللاى كورى ھارىس دەگىرپىتەوہ، ئوممو فەزىل (رضي الله عنها) بۆى گىراوہ تەوہ، پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: جارنىك و دووجار شىرىپىدان، يان مژىك و، دوو مژ، نابنە ھۆى ھەرام بوونى دوو كەس لە يەكترى.

۱۹۴۱- عَنْ عَائِشَةَ (رضي الله عنها)، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «لَا تُحْرَمُ الْمَصَّةُ وَالْمَصَّتَانِ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۱۰۱ و ۵۱۰۶ و ۵۱۰۷ و ۵۱۲۳ و ۵۳۷۲، ومسلم: ۱۴۴۹، وأبو داود: ۲۰۵۶، والنسائي: ۳۲۸۷-۳۲۸۴.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۴۵۱، والنسائي: ۳۳۰۸.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۴۵۰، وأبو داود: ۲۰۶۳، والترمذي: ۱۱۵۰، والنسائي: ۳۳۱۰ و ۳۳۱۱.

واته: عائشه رضي الله عنها ده گيريتتهوه: كه پينغه مبهري خوا رضي الله عنها فهرموويه تي: يه ك مزين و دوو مزين دوو كه س له يه كتر حه پرام ناكات.

۱۹۴۲- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ فِيمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْقُرْآنِ ثَمَّ سَقَطَ، «لَا يُحَرِّمُ إِلَّا عَشْرَ رَضَعَاتٍ، أَوْ خَمْسَ مَعْلُومَاتٍ»^(۱).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لئى: يه كينك له وانه ي كه كاتى خوى له ناو قورئاندا دابه زيوه، پاشان (حوكمه كه ي هه لوه شاهيه وهو) نه ماوه، نه وه بوو كه: نه وه ي ده بيته هوى حه پرام بوون ده جار شيرخواردنه يان پينج جارى زانراو ديار.

بابهت: شير پيدان به كه سى گوره

۱۹۴۳- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: جَاءَتْ سَهْلَةَ بِنْتُ سَهْلٍ إِلَى النَّبِيِّ رضي الله عنه فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَرَى فِي وَجْهِ أَبِي حَذِيقَةَ الْكِرَاهِيَةِ مِنْ دُخُولِ سَالِمٍ عَلَيَّ، فَقَالَ النَّبِيُّ رضي الله عنه: «أَرْضِعِيهِ» قَالَتْ: كَيْفَ أَرْضِعُهُ وَهُوَ رَجُلٌ كَبِيرٌ؟ فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ رضي الله عنه، وَقَالَ: «قَدْ عَلِمْتُ أَنَّهُ رَجُلٌ كَبِيرٌ» فَفَعَلْتُ، فَأَتَتِ النَّبِيَّ رضي الله عنه، فَقَالَتْ: مَا رَأَيْتُ فِي وَجْهِ أَبِي حَذِيقَةَ شَيْئًا أَكْرَهُهُ بَعْدُ، وَكَانَ شَهِدَ بَدْرًا»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لئى: سه هله ي كچى سوه هيل هات بو خزمهت پينغه مبهري خوا رضي الله عنها، گوتى: نه ي پينغه مبهري خوا رضي الله عنها ناره حه تي و بيزارى له پوو خسارى نه بو حوزه يفه دا ده بينم كاتى سالميم ديت بو لام، نجا پينغه مبهري خوا رضي الله عنها فهرمووي: شيرى پييده (به سالميم)، گوتى: چون شيرى پييدهم له كاتيكدا كه نهو گوره يه (مندال نيه)، نجا پينغه مبهري خوا رضي الله عنها زرده خه نه يه كي كرد، فهرمووي: بيگومان ده زانم كه نهو پياوه و گوره يه، نجا نه ويش واى كرد (واته: شيرى پيدا)، نجا هاته وه بو لاي پينغه مبهري خوا رضي الله عنها، گوتى: نيتر له دواي نه وه هيچ پيناخوش بوونيكم به پوخسارى نه بو حوزه يفه وه نه ديوه، وه سالميم تاماده ي غه زاي به در بووه.

۱۹۴۴- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «لَقَدْ نَزَلَتْ آيَةُ الرَّجْمِ، وَرَضَاعَةُ الْكَبِيرِ عَشْرًا، وَلَقَدْ كَانَ فِي صَحِيفَةٍ تَحْتَ سَرِيرِي، فَلَمَّا مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ رضي الله عنه وَتَشَاعَلْنَا بِمَوْتِهِ، دَخَلَ دَاجِنٌ فَأَكَلَهَا»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۴۵۲، وأبو داود: ۲۰۶۲، والترمذي: ۱۱۵۰، والنسائي: ۳۳۰۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۰۰۰، ومسلم: ۱۴۵۳، وأبو داود: ۲۰۶۱، مطولاً، والنسائي: ۳۳۲۰.

(۳) حسن. أخرجه مسلم: ۱۴۵۲، وأبو داود: ۲۰۶۲، والترمذي بإثر: ۱۱۵۰، والنسائي: ۳۳۰۷.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئ: له راستیدا ئایه تی په جم و ئایه تی شیر پیدانی گه وره به ده جار شیر خواردن دابه زی و له په راوئیکدا نووسرا بووه و له ژیر سهرینه که مدا بوو، کاتی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہا وه فاتی کرد و سهرقال بووین (له و کاته دا) ئاژه له که مان هاتبوه ژووره که و خوارد بووی.

دوائی گه وره بوون شیر پیدان کاریگه ری نیه

۱۹۴۵- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم دَخَلَ عَلَيْهَا وَعِنْدَهَا رَجُلٌ، فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَتْ: هَذَا أَخِي، قَالَ: «انظروا مَنْ تُدْخِلْنَ عَلَيْكُنَّ، فَإِنَّ الرِّضَاعَةَ مِنَ الْمَجَاعَةِ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گپرته وه، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم جارنکیان ده چپته ژووره که ی، له وکاته دا پیاوئیک له ژووره که ی عائشه ده بی، نه ویش ده فهرمووی: نه وه کییه؟ عائشه رضی اللہ عنہا گوتی: نه وه برامه، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: سهرنجی نه و که سانه بدن دینه لاتان، چونکه بیگومان شیر پیدانیک داده مه زری (بو نه وه ی که بینه خوشک و برای شیری) که له سهر برسپیه تی بی.

۱۹۴۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «لَا رِضَاعَ إِلَّا مَا فَتَقَ الْأُمَّعَاءُ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری زوبه یر رضی اللہ عنہ ده گپرته وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: شیر پیدان هیچ کاریگه ریبه کی نیه (بو مه حره مکردنی به کتر) مه گه ر شیر پیدانیک نه بی که جیگای خواردن بگری و پی تیر بیی (واته: ده بی کاتیک بی که مندا له که شیر خوره بی و گه وره نه بووی).

۱۹۴۷- عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ رضی اللہ عنہ، عَنْ أُمِّهِ زَيْنَبَ بِنْتِ أَبِي سَلَمَةَ، أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ، «أَنَّ أَرْوَاجَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم كُلَّهِنَّ خَالَفَنَ عَائِشَةَ، وَأَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ عَلَيْهِنَّ أَحَدٌ مِمَّنْ رِضَاعَةَ سَالِمٍ، مَوْلَى أَبِي حُدَيْفَةَ، وَقُلْنَ: وَمَا يُدْرِينَا؟ لَعَلَّ ذَلِكَ كَانَتْ رُحْصَةً لِسَالِمٍ وَحْدَهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاری: ۲۶۴۷، ومسلم: ۱۴۵۵، وأبو داود: ۲۰۵۸، والنسائی: ۳۳۱۲.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۵۴، والنسائی: ۳۳۲۵ کلاهما أخرجا عن أم سلمة.

واته: نه بو عوبه يدهى كورى عه بدوللاى كورى زه معه ﷺ ده گيرپته وه، كه له دايكييه وه زه يه بى كچى نه بو سه له مه يه، هه والى پيدا وه كه وا: سه رجه م خيزانه كانى پيغه مبه ر ﷺ پيچه وانهى راي عائيشه بوون و رازى نه بوون كه هيچ كه سيك سه ردانيان بكات (به مه به ستي شيردانى گه وره) به وينه ي نه و شيرخواردنه ي سالي م كه خزمه تكارى نه بو حوزه يفه بوو، وه گوتيان: تيمه هيچ به لگه يه كه ان له بهر ده ستدا نيه، بويه ده گونجى كه نه و مؤله تى (جو رى شيرخواردنه) ته نها تايهت بى به سالي م.

بابهت: نه وهى كه شير پيدان په يوه ندى به پياويشه وه هيه

١٩٤٨- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: أَتَانِي عَمِّي مِنَ الرِّضَاعَةِ أَفْلَحُ بْنُ أَبِي قُعَيْسٍ يَسْتَأْذِنُ عَلَيَّ بَعْدَ مَا ضَرَبَ الْحِجَابَ، فَأَبَيْتُ أَنْ أَدْنَ لَهُ، حَتَّى دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ: «إِنَّهُ عَمُّكَ، فَأَذِنِي لَهُ» فَقُلْتُ: «إِنَّمَا أَرْضَعْتَنِي الْمَرْأَةَ، وَلَمْ يُرْضِعْنِي الرَّجُلُ، قَالَ: «تَرَبَّتْ يَدَاكَ، أَوْ يَمِينُكَ»^(١).

واته: عائيشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لى: مامى شيريم نه فله حى كورى نه بو قوعه يس ويستي سه ردانم بكات، له دواى نه وهى كه حيجاب و په رده گرتنه وه فه رزكرا بوو له سه رمان، منيش رينگام پينه دا كه سه ردانم بكات، تاكو پيغه مبه ر ﷺ هات بو لام، نه ويش فه رموى: نه وه مامته رينگاي پي بده، ئنجا منيش گوتم: نه و كه سه ي شيرى پيمدا وه ئافره ته كه يه خو پياوه كه شيرى پينه داوم، نه ويش فه رموى: هه ي ده ست راستت بچى به خو لدا (واته: شته كه به و شيويه نيه و مامته ته له شيردا).

تربت يداك: ماناى وشه به وشه و اتا: ده ستت به خو ل بى، به لام نه وه وه ك نه و وشه يه و ايه كه تيمه له كورده وارييدا ده ليين: وانيه هه ي به سته زمان.

١٩٤٩- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: جَاءَ عَمِّي مِنَ الرِّضَاعَةِ يَسْتَأْذِنُ عَلَيَّ، فَأَبَيْتُ أَنْ أَدْنَ لَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَلْيَلِجْ عَلَيْكَ عَمُّكَ» فَقُلْتُ: «إِنَّمَا أَرْضَعْتَنِي الْمَرْأَةَ، وَلَمْ يُرْضِعْنِي الرَّجُلُ، قَالَ: «إِنَّهُ عَمُّكَ، فَلْيَلِجْ عَلَيْكَ»^(٢).

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٢٦٤٤، ومسلم: ١٤٤٥، وأبو داود: ٢٠٥٧، والترمذي: ١١٤٨، والنسائي: ٣٣٠١، ٣٣١٨-٣٣١٤.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٢٦٤٤، ومسلم: ١٤٤٥، وأبو داود: ٢٠٥٧، والترمذي: ١١٤٨، والنسائي: ٣٣٠١، ٣٣١٨-٣٣١٤.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لی: مامیکی شیریم داوای مؤله تی کرد سهر دانم بکات، منیش ریگام پینه دا، ئنجا پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرمووی: با سهر دانت بکات، چونکه مامته، منیش گوتم: به لام من نافرته شیری پنداوم نه ک پیاو، ئه ویش فهرمووی: له راستیدا ئه و مامته با سهر دانت بکات.

بابهت: ئه و پیاوهی مسولمان ده بی و، دوو خوشک پیکه وه هاوسهرین

۱۹۵۰- عَنِ الدَّيْلَمِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، وَعِنْدِي أُخْتَانِ تَزَوَّجْتُهُمَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَقَالَ: «إِذَا رَجَعْتَ فَطَلِّقْ إِحْدَاهُمَا»^(۱).

واته: ده یله میی رضی اللہ عنہ ده لی: هاتم بو خزمهت پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ له وکاته دا که وا من هاوسه رگیریم له گه ل دوو خوشکدا کردبوو له سهرده می نه فامیدا (ههردووکیان له لام بوون)، ئه ویش فهرمووی: کاتیک گه رایته وه یه کیکیان ته لاق بده.

۱۹۵۱- عَنْ أَبِي وَهْبٍ الْجَيْشَانِيِّ، حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ الصَّخَّاکَ بْنَ فَيْرُوزَ الدَّيْلَمِيَّ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَسَلَمْتُ وَتَحْتِي أُخْتَانِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم لِي: «طَلِّقْ أَيَّتَهُمَا شِئْتَ»^(۲).

واته: ئه بو وه هبی جهیشانیی ده گبریته وه، گوئی لیبوه که زه حاکی کوری فهیروزی ده یله می له باوکیه وه رضی اللہ عنہ گپراویه تیه وه، گوتوویه تی: هاتم خزمهت پیغه مبهری صلی اللہ عنہ، گوتم: ئه ی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ من مسولمان بووم و ئیستاش دوو خوشک هاوسهرمن، پیغه مبهری خوا صلی اللہ عنہ پیی فهرمووم: به دلی خوت یه کیکیان ته لاق بده.

بابهت: ئه و پیاوهی مسولمان ده بی و زیاتر له چوار هاوسهری ههیه

۱۹۵۲- عَنْ قَيْسِ بْنِ الْحَارِثِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَسَلَمْتُ وَعِنْدِي ثَمَانِ نِسْوَةٍ، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقُلْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: «اخْتَرِ مِنْهُنَّ أَرْبَعًا»^(۳).

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۲۲۴۳، والترمذي: ۱۱۲۹ و ۱۱۳۰.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۲۴۳، والترمذي: ۱۱۲۹ و ۱۱۳۰.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۲۴۱ و ۲۲۴۲.

واته: قهيسى كورى حاريس رضي الله عنه ده لى: مسولمان بووم و ههشت ژنم هه بوو، منيش هاتم بو خزمهت پيغه مبهري رضي الله عنه و ئه و شتەم پيگوت، ئه و يش فهرمووى: چوار دانە يان لى هه لبريزه (ئەوانى تريس واز لىينه).

۱۹۵۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: أَسْلَمَ عَيْلَانُ بْنُ سَلَمَةَ وَتَحْتَهُ عَشْرُ نِسْوَةٍ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «خُذْ مِنْهُنَّ أَرْبَعًا»^(۱).

واته: ئيبنو عومەر رضي الله عنه ده لى: غەيلانى كورى سه له مه مسولمان بوو له كاتيكدا كه ده ژنى هه بوو، ئنجا پيغه مبهري رضي الله عنه پى فهرموو: چوار دانە يان لى بگيره وه (ئەوانيتەر واز لى بينه).

بابەت: مەرجدانان لە ھاوسەرگيرى

۱۹۵۴- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «إِنَّ أَحَقَّ الشَّرْطِ أَنْ يُوفَى بِهِ، مَا اسْتَحْلَلْتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ»^(۲).

واته: عوقبهى كورى عامر رضي الله عنه ده گيرته وه، پيغه مبهري رضي الله عنه فهرموويه تى: به پرستي شايسته ترين مەرجينك كه ده بى جيبه جى بكرى، ئه و مەرجه يه كه به هۆيه وه داميتان بو حەلال بووه.

۱۹۵۵- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَا كَانَ مِنْ صَدَاقٍ، أَوْ حِبَاءٍ، أَوْ هَبَةٍ قَبْلَ عِصْمَةِ النِّكَاحِ فَهُوَ لَهَا، وَمَا كَانَ بَعْدَ عِصْمَةِ النِّكَاحِ فَهُوَ لِمَنْ أُعْطِيَ، أَوْ حَبِيٍّ، وَأَحَقُّ مَا يُكْرَمُ الرَّجُلُ بِهِ ابْنَتُهُ أَوْ أُخْتُهُ»^(۳).

واته: عەمرى كورى شوعەيب له باوكيه وه له باپيرييه وه رضي الله عنه ده گيرته وه، ده لى: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرموويه تى: هەر شتيك له ماره يى، يان به خشين يان ديارى، كه له پيش ماره برين به لىنى پيدرا ئه وه هى ئافره ته كه يه، ئه وه ي له پاش ماره برينيش بريارى له سه ر درا، ئه وه بو ئه و كه سه يه كه به خشين، يان دياريه كه ي پنده درى، وه شايسته ترين شتيك كه پاداشتى پياوى پى بدريته وه، ماره كردنى كچى يان خوشكيه تى له پياونكى چاك.

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي: ۱۱۲۸.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۷۲۱، ومسلم: ۱۴۱۸، وأبو داود: ۲۱۳۹، والترمذي: ۱۱۲۷، والنسائي: ۳۲۸۱ و ۳۲۸۲.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۱۲۹، والنسائي: ۳۳۵۳.

بابهت: پیاویک که نیزه که که ی خوی نازاد بکاو پاشان مارهی بکات له خوی

۱۹۵۶- عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ كَانَتْ لَهُ جَارِيَةٌ فَأَدَّبَهَا فَأَحْسَنَ أَدَبَهَا، وَعَلَّمَهَا فَأَحْسَنَ تَعْلِيمَهَا، ثُمَّ أَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا، فَلَهُ أَجْرَانِ، وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ، وَآمَنَ مُحَمَّدٌ، فَلَهُ أَجْرَانِ، وَأَيُّمَا عَبْدٍ مَمْلُوكٍ أَدَّى حَقَّ اللَّهِ عَلَيْهِ، وَحَقَّ مَوْلَاهِ، فَلَهُ أَجْرَانِ» قَالَ صَالِحٌ: قَالَ الشَّعْبِيُّ: «قَدْ أَعْطَيْتُكُمَا بَعْضَ شَيْءٍ، إِنْ كَانَ الرَّائِبُ لَيْرَكَبُ فِيمَا دُونَهَا إِلَى الْمَدِينَةِ»^(۱).

واته: نه بو موسا رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: هر که سیک که نیزه کیکی هه بی و به جوانترین شیوه په روه رده ی بکات و به باشتین شیوه زانستی فی بکات، پاشان نازادی بکات و خوی مارهی بکاته وه، دوو پاداشتی بو هه یه، وه هر پیاویک له نه هلی کتاب پروای به پیغه مبهره که ی خوی هینابیت و پروایشی به موحه ممه د صلى الله عليه وسلم هینا نه وا دوو پاداشتی بو هه یه، وه هر به نده یه ک هه قی خوا بدات و هه قی گوره که شی بدات نه وا دوو پاداشتی بو هه یه. صالح گوتی: شه عبی گوتی: نه وا من به بی هیچ به رانبه ریک پیمدایت، نه گه رچی سوار بو که متر له وهش هاتووه بو مه دینه.

۱۹۵۷- عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «صَارَتْ صَفِيَّةُ لِدَحِيَّةَ الْكَلْبِيِّ، ثُمَّ صَارَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بَعْدُ، فَتَزَوَّجَهَا وَجَعَلَ عِتْقَهَا صَدَاقَهَا» قَالَ حَمَادٌ: فَقَالَ عَبْدُ الْعَزِيزِ لِثَابِتٍ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ، أَنْتَ سَأَلْتَ أَنْسًا مَا أَمَّهَرَهَا؟ قَالَ: «أَمَّهَرَهَا نَفْسَهَا»^(۲).

واته: نه نه س رضي الله عنه ده لی: سه رته تا صفیه بوو به هی دیحیه ی که لبی، دواتر بوو به هی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم، تنجا دوا ی نه وه (پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم) له خوی ماره کرد و نازاد کردنه که ی کرده مارهی (بو صفیه)، هه ماد ده لی: جا عه بدولعه زیز به سایبیتی گوت: نه ی باوکی موحه ممه د نایا له نه نه ست پرسی که چی کرده مارهی بوی؟ گوتی: نازاد کردنه که ی کرده مارهی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۷، ومسلم: ۱۵۴، وأبو داود: ۲۰۵۳، والترمذي: ۱۱۱۶، والنسائي: ۳۳۴۴ و ۳۳۴۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۴۷ و ۵۰۸۶، ومسلم بإثر: ۱۴۲۷، وأبو داود: ۲۰۵۴، والترمذي: ۱۱۱۵، والنسائي:

۱۹۵۸- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، أَعْتَقَ صَفِيَّةَ وَجَعَلَ عِنَقَهَا صَدَاقَهَا، وَتَزَوَّجَهَا»^(۱).

واته: عائشه رضي الله عنها ده گيرېته وه، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم صه فييه ي نازاد كړد و نازاد كړنه كه ي بو كړده ماره ي و خوى ماره ي كړده وه.

بابهت: ژنه ينانى بهنده به بت مؤلته ي گه وره كه ي

۱۹۵۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا تَزَوَّجَ الْعَبْدُ بِغَيْرِ إِذْنِ سَيِّدِهِ كَانَ عَاهِرًا»^(۲).

واته: ئينو عومهر رضي الله عنهما ده لى: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فه رمويه تى: هر بهنده يه ك به يى مؤلته ي گه وره كه ي ژن ماره بكات (له خوى) نه وه زينا كاره.

۱۹۶۰- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَمَّا عَبْدٌ تَزَوَّجَ بِغَيْرِ إِذْنِ مَوْلِيهِ فَهُوَ زَانٍ»^(۳).

واته: ئينو عومهر رضي الله عنهما ده لى: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فه رمويه تى: هر بهنده يه ك به يى مؤلته ي گه وره كه ي ژن ماره بېرى، نه وه زينا كاره.

بابهت: قه ده غه كړدنې هاوسه رگيرى كاتى

۱۹۶۱- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، «نَهَى عَنِ مُتْعَةِ النِّسَاءِ يَوْمَ خَيْبَرَ، وَعَنْ لُحُومِ الْحُمْرِ الْإِنْسِيَّةِ»^(۴).

واته: عه لى كورى نه بو تالېب رضي الله عنه ده گيرېته وه، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم له روژى خه يبه ردا ماره برين و ژنه ينانى كاتى، ههروه ها خواردنې گوشتى گويدرژى مالى قه ده غه كړد.

۱۹۶۲- عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ سَبْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الْعُزْبَةَ قَدْ اشْتَدَّتْ عَلَيْنَا، قَالَ: «فَاسْتَمْتِعُوا مِنْ هَذِهِ النِّسَاءِ»، فَأَتَيْنَاهُنَّ فَأَبَيَّنَّ

(۱) صحيح لغيره.

(۲) حسن لغيره.

(۳) حسن لغيره.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۲۱۶، ومسلم: ۱۴۰۷، والترمذي: ۱۱۲۱ و ۱۷۹۴، والنسائي: ۴۳۳۴ و ۴۳۳۵.

أَنْ يَنْكِحُنَّا إِلَّا أَنْ نَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُنَّ أَجَلًا، فَذَكَّرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «اجْعَلُوا بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُنَّ أَجَلًا»، فَخَرَجْتُ أَنَا وَابْنُ عَمِّ لِي، مَعَهُ بُرْدٌ وَمَعِيَ بُرْدٌ، وَبُرْدُهُ أَجُودُ مِنْ بُرْدِي، وَأَنَا أَشْبُ مِنْهُ، فَأَتَيْنَا عَلَى امْرَأَةٍ، فَقَالَتْ: بُرْدٌ كَبْرِدٌ، فَتَزَوَّجْتُهَا، فَمَكَثْتُ عِنْدَهَا تِلْكَ اللَّيْلَةَ، ثُمَّ عَدَوْتُ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَائِمٌ بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْبَابِ، وَهُوَ يَقُولُ: «أَيُّهَا النَّاسُ، إِنِّي قَدْ كُنْتُ أَذْنْتُ لَكُمْ فِي الْإِسْتِمْتَاعِ، أَلَا وَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ مِنْهُنَّ شَيْءٌ فَلْيُخْلِ سَبِيلَهَا، وَلَا تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا»^(۱).

واته: ره بیعی کوری سه بره له باوکیه وه ﷺ ده لی: له گه ل پیغه مبهری خوادا ﷺ له چه جی مالئاواییدا ده رچووین، گوتیان: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ نه وهی که ژنمان له گه لدا نیه تینی بو هیناوین، فهرمووی: نهو ئافره تانه ماره برین و چیژیان لی ببینن، تیمه ش هاتینه لای ئافره ته کان و نه وانیش رینگایان نه دا (به ماره برین) به بی دانانی کاتیکی دیاریکراو، نهو هیان بو پیغه مبهر ﷺ گنیرایه وه، نهویش فهرمووی: له نتوان خوتان و نه واندا کاتیک دابنیین، (راوی) ده لی: من و کوره مامیکم به یه که وه رویشتین، ههریه که مان پوشاکیکی یه مهنی خه تداری پیبوو، پوشاکی کوره مامه که م له هی من چاکتر بوو، به لام من گه نچتر بووم لهو، جا هاتین بو لای ئافره تیک و نهویش گوتی: پوشاکه که وه کو پوشاکه که یه (واته: جیاوازیان نیه، جا هی نهو باشتیش بی)، من مارم کرد و نهو شه وهش له گه لم بوو، پاشان به یانیم کرده وه و لهوکاته دا پیغه مبهری خوا ﷺ له نتوان پوکن و ده رگای که عبه راوه ستابوو، ده یفه رموو: نهی خه لکینه بیگومان من مؤله تم پیدان به ماره کردنی ئافره ت به شیوهی کاتی، به لام ناگادارین به دلنیایی خوا قه ده غهی کرد تاوه کو روژی قیامه ت، جا ههر که سیک یه کیک لایه با ریگهی بدات پروات و لهو شته ی که بیتان داون هیچیان لی وه رمه گرنه وه.

۱۹۶۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: لَمَّا وَلِيَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ خَطَبَ النَّاسِ فَقَالَ: «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، أَذِنَ لَنَا فِي الْمُنْعَةِ ثَلَاثًا، ثُمَّ حَرَّمَهَا، وَاللَّهِ لَا أَعْلَمُ أَحَدًا يَتَمَتَّعُ وَهُوَ مُحْصَنٌ إِلَّا رَجَمْتُهُ بِالْحِجَارَةِ، إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنِي بِأَرْبَعَةٍ يَشْهَدُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَحَلَّهَا بَعْدَ إِذْ حَرَّمَهَا»^(۲).

(۱) صحیح دون قوله: «حَجَّةِ الْوَدَاعِ» والصواب «يَوْمِ الْفَتْحِ». أخرجه مسلم: ۱۴۰۶ بلفظ: «يَوْمَ الْفَتْحِ» والنسائي:

واته: ئيننو عومهر ﷺ ده لى: كاتى كه عومهرى كورى خه تتاب بوو به فهرمانره وا، وتارى بو خه لك دا و گوتى: بيگومان پيغه مبهرى خوا ﷺ سى جار مؤله تى ماره برينى كاتى پيدايى، پاشان قه ده غه و چه پرامى كرد، سويند به خوا بزائم ههر كه س زنى هه بى و نهو ماره برينه بكات بهردبارانى ده كه م، مه گهر چوار شايله بينى شايله دى بدهن كه پيغه مبهرى خوا ﷺ دواى نه وهى قه ده غه ي كردوه، جارنك تر چه لالى كردوته وه.

بابهت: نهو كه سهى له ئيحرامدايه و ئافرهت ماره دهكات

۱۹۶۴- عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْأَصَمِّ رضي الله عنه، قَالَ: حَدَّثْتَنِي مَيْمُونَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم تَزَوَّجَهَا وَهُوَ حَلَالٌ» قَالَ: «وَكَانَتْ خَالَتِي وَخَالَةَ ابْنِ عَبَّاسٍ»^(۱).

واته: يه زىدى كورى نه صه م ﷺ ده لى: مهيمونه ي كچى حاريس بوى گيرامه وه كه پيغه مبهرى خوا ﷺ ماره ي بريوه و له ئيحرامدا نه بووه، يه زيد ده لى: مهيمونه پوورى من و ئيننو عه عباس بوو.

۱۹۶۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم نَكَحَ وَهُوَ مُحْرِمٌ»^(۲).

واته: ئيننو عه عباس ﷺ ده گيرپته وه: كه پيغه مبهرى خوا ﷺ ماره برينى كردوه و له ئيحراميشدا بووه.

۱۹۶۶- عَنْ أَبِي بَانَ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الْمُحْرِمُ لَا يَنْكِحُ، وَلَا يَنْكَحُ، وَلَا يَخْطُبُ»^(۳).

واته: نه بانى كورى عوسمانى كورى عه ففان له باوكيبه وه ﷺ ده گيرپته وه ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: نهو كه سهى له ئيحرامدايه زن ماره ناكات له خوى و زن به شوو نادات و خوازينيش ناكات (واته: نابى نه وانه نه نجام بدات).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۴۱۱، وأبو داود: ۱۸۴۳، والترمذي: ۸۴۵.

(۲) شاذ. أخرجه البخاري: ۱۸۳۷، ومسلم: ۱۴۱۰، وأبو داود: ۱۸۴۴، والترمذي: ۸۴۲، والنسائي: ۲۸۳۷-۲۸۴۱ و ۳۲۷۱-۳۲۷۴.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۴۰۹، وأبو داود: ۱۸۴۱، والترمذي: ۸۴۰، والنسائي: ۲۸۴۲-۲۸۴۴ و ۳۲۷۵ و ۳۲۷۶.

بابهت: هاوشانی و هاوئاستی

۱۹۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا أَتَاكُمْ مَنْ تَرَضَّوْنَ خُلُقَهُ وَدِينَهُ فَزَوِّجُوهُ، إِلَّا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ عَرِيضٌ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه گهر که سیک هات (داخوازی کچی لیکردن) له ره وشت و دینداری رازی بوون، لئی ماره بکه ن، خو نه گهر نه وه نه که ن، ناشووب له سهر زهوی بلاوده بیته وه و پهره ده سینئی.

۱۹۶۸- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَخَيَّرُوا لِنُطْفِكُمْ، وَأَنْكِحُوا الْأَكْفَاءَ، وَأَنْكِحُوا إِلَيْهِمْ»^(۲).

واته: عایشه رضي الله عنها ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: که سی باش هه لبرترین، بو نه وهی بیته خیزانتان و مندالی لی بکه ویتته وه، وه هاوشانی خو تان ماره بکه ن و کچ بدن به هاوشانی خو تان.

بابهت: دابه شکردنی کاتی مانه وه له نیوان هاوسه راند

۱۹۶۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَتَانِ، يَمِيلُ مَعَ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى، جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَحَدُ شِقَيْهِ سَاقِطٌ»^(۳).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک دوو زنی هه بی و دادگهر نه بی له نیوانیاندا و مهیلی به لای یه کیکیاندا زیاتر بی، له پوژی قیامه تدا به لارو له نگ دی.

۱۹۷۰- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، كَانَ إِذَا سَافَرَ أَفْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ»^(۴).

واته: عایشه رضي الله عنها ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ نه گهر که شتی ده کرد له نیوان هاوسه رانیدا تیرو پشکی ده کرد (بو نه وه که کامه یان له گهل خوئی بیات).

(۱) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۱۰۸۴. وانظر الترمذي: ۱۰۸۵.

(۲) حسن.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۱۲۳، والترمذي: ۱۱۴۱، والنسائي: ۳۹۴۲.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۵۹۲، ومسلم: ۲۷۷۰ ضمن حديث طويل، والنسائي: ۳۹۴۲.

۱۹۷۱- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقْسِمُ بَيْنَ نِسَائِهِ فَيَعْدُلُ، ثُمَّ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ هَذَا فِعْلِي فِيمَا أَمَلْتُكَ، فَلَا تَلْمَنِي فِيمَا تَمَلَّكَ وَلَا أَمَلْتُكَ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ کاتی مانه وهی دابه شده کرد له نیوان هاوسه رانیدا و دادگه ر بوو، پاشان ده یفه رموو: خودایه ئه وه یان نیشی منه و له ده ست مندایه، سا لیم مه گره له سهر شتیک که به ده سه لاتی تویه و ده سه لاتی منی تیدانیه (که بریتیه له خو شو یستن له دلدا).

بابهت: ژن ده توانی نۆزه که ی خو ی بداته هه و پیه که ی

۱۹۷۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «لَمَّا كَبُرَتْ سَوْدَةُ بِنْتُ زَمْعَةَ وَهَبَتْ يَوْمَهَا لِعَائِشَةَ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقْسِمُ لِعَائِشَةَ بِيَوْمِ سَوْدَةَ»^(۲).

واته: له عائشه رضی اللہ عنہا ده گپرنه وه، که گوتوو به تی: کاتیک سه وده ی کچی زه معه له ته من گه و ره بوو، رۆزه که ی خو ی به خشی به عائشه، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ به شه که ی سه وده شی له لای عائشه به سه رده برد.

۱۹۷۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، وَجَدَ عَلَى صَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيٍّ فِي شَيْءٍ، فَقَالَتْ صَفِيَّةُ: يَا عَائِشَةُ، هَلْ لَكَ أَنْ تُرْضِيَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِّي، وَلَكَ يَوْمِي؟ قَالَتْ: نَعَمْ، فَأَحَدَتْ خِمَارًا لَهَا مَضْبُوعًا بِزَعْفَرَانٍ، فَرَشْتُهُ بِالْمَاءِ لِيَفُوحَ رِيحُهُ، ثُمَّ قَعَدَتْ إِلَى جَنْبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «يَا عَائِشَةُ، إِلَيْكَ عَنِّي، إِنَّهُ لَيْسَ يَوْمُكَ» فَقَالَتْ: ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ، فَأَخْبَرْتُهُ بِالْأَمْرِ، فَرَضِيَ عَنْهَا^(۳).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گپرتیه وه، پیغه مبهری خوا ﷺ شتیک ی به ران بهر سه فه ی کچی حویه ی بۆ په یدا بوو، جا سه فه گوتی: ئه ی عائشه ده توانی پیغه مبهری خوا ﷺ رازی بکه یه وه له من و منیش له به ران به ردا رۆزه که ی خو مت پیده ده م؟ (عائشه) گوتی: به لئی! ئنجا سه ریو شیک ی خو ی هینا که به زه عفه ران ره نگ کرابوو، ئاوی لئی پیرانند بۆ

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۱۳۴، والترمذي: ۱۱۴۰، والنسائي: ۳۹۴۳.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۵۹۳ و ۵۲۱۲، ومسلم: ۱۴۶۲/۴۷، وأبو داود: ۲۱۳۵ و ۲۱۳۸ باختلاف.

(۳) ضعیف.

ئەوێ بۆنە کە ی بلاو بیتهوه، پاشان له تەنیشتی پیغەمبەری خوا ﷺ دانیشت، پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: ئەی عایشە لێم دوور بکەوه، چونکە ئەمڕۆ نۆرە ی تۆ نیە، (عائیشە) گوتی: ئەووە فەزڵ و چاکە ی خوا یە کە دەیدات بە هەر کە سێک بیهوێ، ئنجا هەوایی ئەو کارە ی پێدا (کە له نیوان ئەو و صفیهدا هە یە)، جا پیغەمبەر ﷺ رەزامەندی بۆ صفیه دەربری.

۱۹۷۴- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: «نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ ﴿ وَالصُّلْحُ خَيْرٌ ﴾ (۱۲۸) فِي النِّسَاءِ، فِي رَجُلٍ كَانَتْ تَحْتَهُ امْرَأَةٌ قَدْ طَالَتْ صُحْبَتُهَا، وَوَلَدَتْ مِنْهُ أَوْلَادًا، فَأَرَادَ أَنْ يَسْتَبَدِّلَ بِهَا، فَرَأَتْهُ عَلَى أَنْ تَقِيمَ عِنْدَهُ وَلَا يَقْسِمَ لَهَا»^(۱).

واتە: عائیشە رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دەلی: ئەو ئایە تە: ﴿ وَالصُّلْحُ خَيْرٌ ﴾ (۱۲۸) فِي النِّسَاءِ، واتە: هەر ناشتەوایی و رێککەوتن چاکترە، لەسەر پیاویک دابەزی کە زنی هەبوو ماوێ یە کێ زۆر بە یە کەووە بوون و مندایی لێی هەبوو، ئنجا پیاوێ کە ویستی وازی لێ بینی، ژنە کە پیاوێ کە ی رازی کرد (کە وازی لێنەهینی) بەوێ کە لەلای پیاوێ کە ی بی، بەلام بەشە کە ی خۆی دەست لێ هەلبگرێ لەوکاتە ی کە دەبی پیاوێ کە لەلای بمینیتەوێ.

بابەت: تەکا کردن بۆ مارە برینی دوو کەس

۱۹۷۵- عَنْ أَبِي رُوَيْمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَفْضَلِ الشَّفَاعَةِ، أَنْ يُشَفَّعَ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ فِي النِّكَاحِ»^(۲).

واتە: ئەبو رۆهیم رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویە تی: باشترین تەکا کردن ئەو تەکا کردنە یە کە له نیوان دوو کەسدا دەکری کە دەیانەوێ هاوسەرگیری بکەن.

۱۹۷۶- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: عَثَرَ أُسَامَةُ بِعَتَبَةِ الْبَابِ، فَشَجَّ فِي وَجْهِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمِيطِي عَنْهُ الْأَدَى» فَتَقَدَّرَتْهُ، فَجَعَلَ يُمِضُ عَنْهُ الدَّمَ وَيَمْجُئُهُ عَنْ وَجْهِهِ، ثُمَّ قَالَ: «لَوْ كَانَ أُسَامَةُ جَارِيَةً لَحَلَيْتُهُ وَكَسَوْتُهُ حَتَّى أَنْفَقَهُ»^(۳).

(۱) حسن. وانظر البخاري: ۲۴۵۰، ومسلم: ۳۰۲۱.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: ئوسامه قاچی خلیسکاوا له لای شیپانه ی ده رگا و پرووخساری خویناوی بوو، جا پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرمووی: ئه و خوینه له (پروخساری) ئوسامه لابه ره، منیش بیزم لئی بوویه وه، بویه خوی رضی اللہ عنہ خوینه که ی پروخساری ده مزی فرئی ده دایه وه (واته: خاوینی کرده وه)، پاشان فهرمووی: ئه گهر ئوسامه کچ بووايه، ده مپرازنده وه و پوشاکم له بهر ده کرد هه تا کو جوان ده رکه وتبایه و ده مدا به شوو (به لگه یه له سهر ئه وه ی که سوننه ته کیژۆله به مه بهستی به شوودان پرازیتریته وه و جوان بکری).

بابهت: جوان مامه له کردن له گهل هاوسه ره کاندایا

۱۹۷۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، عَنِ النَّبِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ، وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده گیریته وه، پیغه مبهر رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: باشترینتان باشترینتانه بو خانه واده که ی، وه من باشترینی ئیوهم بو خانه واده که م.

۱۹۷۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ رضی اللہ عنہ: «خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری عه مر رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: باشترینتان باشترینتانه بو هاوسه رانی.

۱۹۷۹- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «سَابَقَنِي النَّبِيُّ رضی اللہ عنہ فَسَبَقْتُهُ»^(۳).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغه مبهر رضی اللہ عنہ پیشبرکیی له گه لدا کردم، پیشی که وتمه وه.

۱۹۸۰- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ رضی اللہ عنہ الْمَدِينَةَ وَهُوَ عَرُوسٌ بِصَفِيَّةَ بِنْتِ حَيٍّ، جِئْنَا نِسَاءَ الْأَنْصَارِ فَأُخْبِرْنَ عَنْهَا، قَالَتْ: فَتَنَكَّرْتُ وَتَنَقَّبْتُ فَذَهَبْتُ، فَنَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ رضی اللہ عنہ إِلَيَّ عَيْنِي فَعَرَفَنِي، قَالَتْ: فَالْتَفَتَ، فَأَسْرَعْتُ الْمَشْيَ، فَأَدْرَكَنِي فَاحْتَضَنَنِي، فَقَالَ: «كَيْفَ رَأَيْتِ؟» قَالَتْ: قُلْتُ: أَرْسَلُ، يَهُودِيَّةٌ وَسَطَ يَهُودِيَّاتٍ^(۴).

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۵۷۸.

(۴) ضعيف.

واته: عائشه رضي الله عنها ده لئى: كاتيك پيغه مبهري خوا رضي الله عنها هات بو مهدينه، كه نزيكى هاسه رگيري بوو له گه ل صه فييه ي كچي حويه ي، ثافره تاني نه نصار هاتن بو دهنگ و باسي صه فييه، عائشه ده لئى: خو م گوري و په چه م به رو خسارم دادا و رو يشتم، جا پيغه مبهري خوا رضي الله عنها ته ماشاي چاوي كردم و ناسيميه وه، ده لئى: جا ناوړي دايه وه، منيش به خيراي رو يشتم، دواتر پيغه مبهري رضي الله عنها بينيميه وه و گرتميه باوه شي و فرموي: (صه فييه ت) يي چون بوو؟ گوتم: به رمبده، جووله كه ي ناو جووله كانه (عائشه بويه نه و قسه يه ي كرد چونكه صه فييه تازه مسولمان ببو و، باوكي له گه وره پياواني يه هود بووه).

۱۹۸۱- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ رضي الله عنها: مَا عَلِمْتُ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَيَّ زَيْنَبُ بَغَيْرِ إِذْنٍ وَهِيَ غَضْبَى، ثُمَّ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَحْسَبُكَ إِذَا قَلَبْتُ بَنِيَّ أَبِي بَكَرٍ ذُرَيْعَتَيْهَا، ثُمَّ أَقْبَلْتُ عَلَيَّ، فَأَعْرَضْتُ عَنْهَا، حَتَّى قَالَ النَّبِيُّ صلي الله عليه وسلم: «دُونَكَ، فَاَنْصِرِي» فَأَقْبَلْتُ عَلَيْهَا، حَتَّى رَأَيْتَهَا وَقَدْ يَسِرُ رِيقَهَا فِي فِيهَا، مَا تَرُدُّ عَلَيَّ شَيْئًا، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صلي الله عليه وسلم يَتَهَلَّلُ وَجْهَهُ^(۱).

واته: عوروه ي كوري زوبير رضي الله عنه ده لئى: عائشه رضي الله عنها گوتي: نه مزاني هه تا زه ينه ب هات بو ماله كم به بئى مؤله ت، كه هاتيش تووره بوو، پاشان گوتي: نه ي پيغه مبهري خوا رضي الله عنها تاي يا به تنها كچه كه ي نه بو به كرت به سه (گوئ به كه سيتر ناده ي)? عائشه گوتي: ئنجا پرووي له من كرد، منيش پرووم لئى وه رگيرا و وه لامم نه دايه وه، هه تا پيغه مبهري رضي الله عنها فرموي: يه خه ي بگره و وه لامى بده وه خو ت سه ربخه، منيش پرووبه پرووي بوومه وه هه تا واي لئيهات تف له ده ميذا وشك بووه وه و نه يتواني وه لامى قسه كانم بداته وه، بويه بينيم پيغه مبهري رضي الله عنها پرووخساري گه وشايه وه (كه بيني به سه ريذا سه ركه وتم).

۱۹۸۲- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «كُنْتُ أَلْعَبُ بِالْبَنَاتِ وَأَنَا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلي الله عليه وسلم، فَكَانَ يُسْرِبُ إِلَيَّ صَوَاحِبَاتِي يُلَاعِبُنَنِي»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لئى: من له لاي پيغه مبهري خوا رضي الله عنها بووم، به بوكه له و شتومه كي ياري مندالان ياريم ده كرد، (پيغه مبهري رضي الله عنها) كيژوله ي هاوړني خو مي بو ده ناردم تا گه مه و ياريم له گه ل بكن.

(۱) صحيح.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۱۳۰، ومسلم: ۲۴۴۰، وأبو داود: ۴۹۳۱.

بابهت: ليدانى ئافرهتان

۱۹۸۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ رضي الله عنه، قَالَ: حَطَبَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، ثُمَّ ذَكَرَ النِّسَاءَ، فَوَعَّظَهُمْ فِيهِنَّ، ثُمَّ قَالَ: «إِلَّامٌ يَجْلِدُ أَحَدَكُمْ امْرَأَتَهُ جَلْدَ الْأُمَّةِ؟ وَلَعَلَّهُ أَنْ يُصَاحِبَهَا مِنْ آخِرِ يَوْمِهِ»^(۱).

واته: عهبدوئلای کوری زهमे رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم وتارى ددها، پاشان ئاموژگارى پياوانى کرد دهر باره ي ئافرهتان، پاشان فرموى: (ئهوه چ ره فتارىکه) يه کيک له ئيوه له هاوسهره که ي دهدات، وه ک چؤن له که نيزه که که ي دهدات، که چى له کو تايى روزه که شدا له وانیه له که لى بخه وى.

۱۹۸۴- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم خَادِمًا لَهُ، وَلَا امْرَأَةً، وَلَا ضَرَبَ بِيَدِهِ شَيْئًا»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم هه رگيز له خزمه تکارىکی نه داوه، وه له هيچ ژنيکيشى نه داوه، وه به ده ستى خوى له هيچ شتيكى نه داوه (واته: له ماله وه يان له مسولان، ئه گه رنا له شهردا جياوازه).

۱۹۸۵- عَنْ إِيَّاسِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي دُبَابٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «لَا تَضْرِبَنَّ إِمَاءَ اللَّهِ» فَجَاءَ عُمَرُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ ذُتِرَ النِّسَاءُ عَلَى أَزْوَاجِهِنَّ، فَأُمُرُ بِضَرْبِهِنَّ، فَضْرِبْنَ، فَطَافَ بِآلِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم طَائِفٌ نِسَاءٍ كَثِيرٍ، فَلَمَّا أَصْبَحَ، قَالَ: «لَقَدْ طَافَ اللَّيْلَةَ بِآلِ مُحَمَّدٍ سَبْعُونَ امْرَأَةً، كُلُّ امْرَأَةٍ تَشْتَكِي زَوْجَهَا، فَلَا تَجِدُونَ أَوْلِيَّكُمْ»^(۳).

واته: ئياسى كورى عهبدوئلای كورى نه بو زوباب رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم فرمويه تى: له ژنه كاتان مه دن، ئنجا عومهر هات بو لاي پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم و گوتى: ئه ي پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم ئافرهتان به رانبهر پياوه كانيان شهرميان شكاهه، بويه فرمان بفرموو به ته مبي كردنيان، ئنجا ئافرهتان هه نديكيان لتيان دهدرا، بويه ئافره تاتيكي زور ده هاتنه لاي خانه واده ي پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم سكالايان ده كرد له پياوه كانيان، جا كاتى به يانى داهات فرموى: ئه مشه و حه فتا ئافرهت هاتوه بو لاي خانه واده ي موحه ممه د صلى الله عليه وسلم.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۹۴۲، ومسلم: ۲۸۵۵، والترمذي: ۳۳۴۳.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۳۲۸، وأبو داود: ۴۷۸۶.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۱۴۶.

هەر ئافره تیک له وانه شکایه تی هه بووه له میرده که ی، به راستی ئه و پیاوانه (که له ژنه کانیان ده دهن به بیج هۆ) له پیاوه باشه کاتان نین.

۱۹۸۶- عَنِ الْأَسْعَثِ بْنِ قَيْسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: ضِفْتُ عُمَرَ لَيْلَةً، فَلَمَّا كَانَ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ، قَامَ إِلَى امْرَأَتِهِ يَضْرِبُهَا، فَحَجَزَتْ بَيْنَهُمَا، فَلَمَّا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ قَالَ لِي: يَا أَشْعَثُ، احْفَظْ عَنِّي شَيْئًا سَمِعْتُهُ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، «لَا يُسْأَلُ الرَّجُلُ فِيمَ يَضْرِبُ امْرَأَتَهُ، وَلَا تَنَمُّ إِلَّا عَلَى وَتْرٍ» وَنَسِيتُ الثَّلَاثَةَ ^(۱).

واته: ئه شعەسی کوری قەیس رضی اللہ عنہ ده لئ: شه ویک به میوانی له لای عومەر بووم، له کاتی نیوه شه ودا عومەر هه لساو چوو بو لای ژنه که ی لئی بدات، منیش چوومه نیوانیان، جا کاتی هاته وه سه ر جیگا پیتی گوتم: ئه ی ئه شعەس سی شت له من وه رگه که بو خۆم له پیغه مبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بیستومه: پیاو پرسیا ری لئنا کری بوچی له ژنه که ی داوه، ههروه ها مه خه وه تا نوژی ویتر ده که ی، هی سییه میشم بیرچۆته وه.

۱۹۸۶م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدِ بْنِ خِدَاشٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ ^(۲).

واته: ئه م فه رمووده به م سه نه ده ش گێدر او ه ته وه.

بابه ت: قز لکاندن به قزه وه و خال کوتان

۱۹۸۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، «أَنَّهُ لَعَنَ الْوَاصِلَةَ، وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ، وَالْمُسْتَوْشِمَةَ» ^(۳).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما ده گێریته وه، پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم نه فرینی کردوه له و ئافره ته ی که قز (پرچ) ده لکینی به قزی ئافره تیکی دیکه، یان ده یلکینی به قزی خۆیه وه، ههروه ها (نه فرینی کردوه) له و ئافره ته ی که خال ده کوتی بو ئافره تیکی دیکه، وه ئه وه ی بوی کوتراوه.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۱۴۷.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۱۴۷.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۹۳۷، ومسلم: ۲۱۲۴، وأبو داود: ۴۱۶۸، والترمذي: ۱۷۵۹ و ۲۷۸۳، والنسائي: ۵۰۹۵ و

۱۹۸۸- عَنْ أَسْمَاءَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: جَاءَتِ امْرَأَةً إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَتْ: إِنَّ ابْنَتِي عُرَيْسٌ، وَقَدْ أَصَابَتْهَا الْحَصْبَةُ فَتَمَرَّقَ شَعْرُهَا، فَأَصِلْ لَهَا فِيهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ، وَالْمُسْتَوْصِلَةَ»^(۱).

واته: ئەسماء ر.ه.ه. ده‌لێ: ئاڤره‌تێک هات بۆ خزمه‌ت ڤیغه‌مبه‌ر ﷺ، گوتی: کچه‌که‌م بووه‌ته‌ بووک و له‌راستیدا توشی نه‌خوشییه‌کی ڤیست بوو، قژی هه‌لوه‌ریوه، ئایا قژیکی دیکه‌ی ڤیوه‌بلکینم؟ ڤیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: خوا نه‌فرینی کردوه‌ له‌و ئاڤره‌ته‌ی که‌ قژی ده‌لکینی به‌ قژی ئاڤره‌تانه‌وه‌و، نه‌و ئاڤره‌ته‌ش که‌ بۆی نه‌نجام ده‌دری.

۱۹۸۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْوَاشِمَاتِ، وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ، وَالْمُتَمَصِّمَاتِ، وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ، الْمُعْتَرَاتِ لِخَلْقِ اللَّهِ» فَبَلَغَ ذَلِكَ امْرَأَةً مِنْ بَنِي أَسَدٍ، يُقَالُ لَهَا أُمُّ يَعْقُوبَ، فَجَاءَتْ إِلَيْهِ، فَقَالَتْ: بَلَّغْنِي عَنْكَ أَنْكَ قُلْتَ: كَيْتَ وَكَيْتَ، قَالَ: وَمَا لِي لَا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَهُوَ فِي كِتَابِ اللَّهِ؟ قَالَتْ: إِنِّي لِأَقْرَأُ مَا بَيْنَ لُوحَيْهِ فَمَا وَجَدْتَهُ، قَالَ: إِنْ كُنْتَ قَرَأْتِهِ فَقَدْ وَجَدْتَهُ، أَمَا قَرَأْتِ: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾^(۲) الْحَشْرِ، قَالَتْ: بَلَى، قَالَ: فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ نَهَى عَنْهُ، قَالَتْ: فَإِنِّي لِأُظُنُّ أَهْلَكَ يَفْعَلُونَ، قَالَ: أَذْهَبِي فَاظْطَرِّي، فَذَهَبَتْ فَظَنَرَتْ فَلَمْ تَرَ مِنْ حَاجَتِهَا شَيْئًا، قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ شَيْئًا، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: لَوْ كَانَتْ كَمَا تَقُولِينَ مَا جَامَعْتَنَا^(۳).

واته: عه‌بدو‌ل‌لا ر.ه.ه. ده‌لێ: ڤیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌فرینی کردوه‌ له‌و ئاڤره‌تانه‌ی که‌ خال ده‌کوته‌ن بۆ خه‌لک و نه‌وانه‌شی که‌ خالیان بۆ ده‌کوته‌ری، (نه‌فرینی کردوه‌) له‌و ئاڤره‌تانه‌ی که‌ موو له‌ برۆ هه‌لده‌گرن، نه‌وانه‌شی که‌ ددانه‌کانیان شاش ده‌که‌ن و که‌لینیان ده‌خه‌نه‌ نیوان بۆ جوانی و دروستکراوانی خوا ده‌گۆرن، جا نه‌و هه‌واله‌ گه‌یشت به‌ ئاڤره‌تێک له‌ به‌نو نه‌سه‌د ڤییان ده‌گوت: ئوممو یه‌عقوب، ئنجا (نه‌و ئاڤره‌ته‌) هات بۆ لای عه‌بدو‌ل‌لا و ڤیگیوت: له‌ تووه‌ نه‌وه‌م ڤیگه‌یشتوو هه‌ که‌ نه‌مه‌و نه‌وه‌ت گوتوه‌، (عه‌بدو‌ل‌لا) گوتی: چۆن نه‌فرین له‌ که‌سیک ناکه‌م که‌ ڤیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌فرینی لیکردوه‌، که‌ نه‌وه‌ش له‌ قورئاندا هاتوه‌، ژنه‌که‌ش گوتی: هه‌موو قورئانم خویندۆته‌وه‌، نه‌و شته‌ی تیدانیه‌! (عه‌بدو‌ل‌لا) گوتی: نه‌گه‌ر قورئانت خویندۆته‌وه‌، نه‌و ئایه‌ته‌ت

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۹۳۵، ومسلم: ۲۱۲۲، والنسائي: ۵۰۹۴ و ۵۲۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۸۸۶، ومسلم: ۲۱۲۵، وأبو داود: ۴۱۶۹، والترمذي: ۲۷۸۲، والنسائي: ۳۴۱۶ و ۵۰۹۹ و

بینیوه که ده فهرموی: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾ ﴿٧﴾ الحشر،
 واته: وه ئه وهی پیغه مبهر ﷺ پی دان وه ریبرگن وه ئه وهی لیسانی قه ده غه کرد وازی
 لی بهینن. گوتی: به لی وایه، (عه بدوللا) گوتی: دهی جا پیغه مبهری خوا ﷺ بیگومان
 نه و شتانهی قه ده غه کردوه، ژنه که گوتی: من وا گومان ده بهم که خیزانی تو نه و
 کارانه ده کات، عه بدوللا گوتی: پرؤ و ته ماشا بکه، ئنجا ژنه که رؤیشت ته ماشای کرد
 هیچی له و بابه ته نه بینی که ده یویست، گوتی: هیچم نه بینی، عه بدوللا گوتی: نه گهر
 نه وهی تو ده یلیی وایی (واته: نه گهر نه و کارانه بکه، که نایان که ن)، نه وان له گه ل
 مندا نابن.

بابهت: چ کاتیک به باش ده زانی بو چوونه لای ئافرهت

۱۹۹۰- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: «تَزَوَّجَنِي النَّبِيُّ ﷺ فِي سَوَالٍ، وَبَنَى بِي فِي سَوَالٍ، فَأَيُّ نِسَائِهِ كَانَ
 أَحْظَى عِنْدَهُ مِنِّي» وَكَانَتْ عَائِشَةُ تَسْتَحِبُّ أَنْ تُدْخَلَ نِسَاءَهَا فِي سَوَالٍ^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لی: پیغه مبهر ﷺ منی له شه والدا ماره کرد و هینامی و له
 شه والیشدا هاته لام، وه کامه خیزانهی له من خاوهن به ختر بوو؟ ههروه ها عائشه
 به سوننه تی ده زانی که ژن هینان و چوونه لای ژنه کان له شه والدا بیت.

۱۹۹۱- عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، تَزَوَّجَ أُمَّ سَلَمَةَ فِي
 سَوَالٍ، وَجَمَعَهَا إِلَيْهِ فِي سَوَالٍ»^(۲).

واته: عه بدوله لیکی کوری حاریسی کوری هیشام له باوکیه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گیریته وه،
 پیغه مبهر ﷺ ئومو سه له مهی له شه والدا ماره کرد و هه ره له شه والیشدا هینایه لای
 خوی و له گه لیدا کوبوویه وه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۲۳، والترمذی: ۱۰۹۳، والنسائی: ۳۲۳۶ و ۳۳۷۷.

(۲) ضعیف مرسل.

بابەت: ئەوهی که پیاو ده‌چیتته لای ژنه‌که‌ی

پیش ئەوهی ماره‌یشی بداتی

۱۹۹۲- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، أَمَرَهَا أَنْ تُدْخِلَ عَلَى رَجُلٍ امْرَأَتَهُ قَبْلَ أَنْ يُعْطِيَهَا سِنِينَ»^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمانی پیکردوه که پیاو بجیتته لای ژنه‌که‌ی پیش ئەوهی هیچیشی بداتی (واته: دروسته پیش ئەوهی ماره‌یشی بداتی بجیتته لای ژنه‌که‌ی).

بابەت: ئەو شتانه‌ی گه‌شبینی و ره‌شبینی یان تیدایه

۱۹۹۳- عَنْ مِخْمَرِ بْنِ مُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «لَا سُؤْمَ، وَقَدْ يَكُونُ الْيُمْنُ فِي ثَلَاثَةٍ: فِي الْمَرْأَةِ، وَالْفَرَسِ، وَالِدَّارِ»^(۲).

واته: میخمه‌ری کوری مو‌عاویه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: گویم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوو، ده‌یفه‌رموو: ره‌شبینی و به‌دبه‌ختی نیه، هه‌ندی جار ده‌کری گه‌شبینی و به‌خته‌وه‌ری هه‌بی له‌ سی شتدا: له‌ ئافره‌ت و ئەسپ و خانوودا.

۱۹۹۴- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِنْ كَانَ فِي الْفَرَسِ، وَالْمَرْأَةِ، وَالْمَسْكَنِ»، يَعْزِي السُّؤْمَ»^(۳).

واته: سه‌هلی کوری سه‌عد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: ئە‌گه‌ر به‌دبینی و شومی هه‌بی، له‌ ئەسپ و ژن و خانوودایه.

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۱۲۸.

(۲) صحيح. أخرجه الترمذي بإثر: ۲۸۲۴ عن حكيم بن معاوية.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۸۵۹، ومسلم: ۲۲۲۶.

۱۹۹۵- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ عليه السلام، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «الشُّؤْمُ فِي ثَلَاثٍ: فِي الْفَرَسِ، وَالْمَرَأَةِ، وَالدَّارِ»، قَالَ الزُّهْرِيُّ: فَحَدَّثَنِي أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ، أَنَّ أُمَّهُ زَيْنَبَ، حَدَّثَتْهُ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ عليها السلام، «أَنَّهَا كَانَتْ تَعُدُّ هَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةَ، وَتَزِيدُ مَعَهُنَّ السَّيْفَ»^(۱).

واته: ساليم له باوكيهوه عليه السلام ده گيرتتهوه، پيغه مبهري خوا عليها السلام فهرموويه تي: به ديبني و شومي له سى شتدايه: نه سپ و ژن و خانوو. زوهري ده لي: نه بو عوبه يده ي كوري عه بدوللاي كوري زهمعه بوي گيرامه وه له زهينه بي داكييه وه كه نومو سه له مه عليها السلام بوي گيراوه ته وه كه نهو سى شته ي بژاردوو و شمشيريشي زياد كردوه.

بابه ت: ئيره يى و غيره كردن

۱۹۹۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مِنَ الْغَيْرَةِ مَا يُحِبُّ اللَّهُ، وَمِنْهَا مَا يَكْرَهُ اللَّهُ، فَأَمَّا مَا يُحِبُّ اللَّهُ، فَالْغَيْرَةُ فِي الرَّبِيبَةِ، وَأَمَّا مَا يَكْرَهُ، فَالْغَيْرَةُ فِي غَيْرِ رَبِيبَةٍ»^(۲).

واته: نه بو هوره يره رضي الله عنه ده لي: پيغه مبهري خوا عليها السلام فهرموويه تي: هه ندئ غيره و ئيره يى هه يه خوا پي رازيه و خوشي ده وي، هه ندئ كيشي هه يه كه خوا خوشي ناوي و پي رازي نيه، جا نه وه ي كه خوا پي خوشه نه وه يه كه غيره بكرئ له و شتانه ي كه جي گومانن بو خراپه كاري و نه وه شي كه پي خوش نيه نه وه يه كه جي گومان نه بي بو خراپه كاري.

۱۹۹۷- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «مَا غَرِزْتُ عَلَى امْرَأَةٍ قَطُّ مَا غَرِزْتُ عَلَى خَدِيجَةَ، مِمَّا رَأَيْتُ مِنْ ذِكْرِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لَهَا، وَلَقَدْ أَمَرَهُ رَبُّهُ أَنْ يُبَشِّرَهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ» «يَعْنِي مِنْ ذَهَبٍ» قَالَهُ ابْنُ مَاجَةَ^(۳).

(۱) شاذ. والمحمفوظ دون السيف. أخرجه البخاري: ۲۸۵۸، ومسلم: ۲۲۲۵/۱۱۵ أخرجه بزيادة دون قول الزهري أبو داود: ۳۹۲۲، والترمذي: ۲۸۲۴، والنسائي: ۳۵۶۸ و ۳۵۶۹.

(۲) حسن لغيره.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۸۱۶، ومسلم: ۲۴۳۵، والترمذي: ۲۰۱۷ و ۳۸۷۵.

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: هه رگيز به ران بهر هيچ ژنيک ئيره ييم نه بر دوه به نه ندازه ي ئيره ييم بو خاتوو خه ديجه، له بهر نه وه موو باسکردن و يادکردنه ي پيغه مبهري خوا رضي الله عنها بو نه وه، هه روه ها په روه ردگاري فه رمانى کردوه که مزده ي پييدات (به خاتوو خه ديجه) به مالئیک له به هشتدا که له «مروارى» يان زير دروستکراوه. ئيبنو ماجه ده لى: «قصب»، واته: زير.

۱۹۹۸- عَنِ الْمُسَوَّرِ بْنِ مَخْرَمَةَ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: «إِنَّ بَنِي هِشَامِ بْنِ الْمُغِيرَةَ اسْتَأْذَنُونِي أَنْ يُنْكِحُوا ابْنَتَهُمْ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ، فَلَا آذَنُ لَهُمْ، ثُمَّ لَا آذَنُ لَهُمْ، ثُمَّ لَا آذَنُ لَهُمْ، إِلَّا أَنْ يُرِيدَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَنْ يُطَلِّقَ ابْنَتِي وَيُنْكِحَ ابْنَتَهُمْ، فَإِنَّمَا هِيَ بَضْعَةٌ مِنِّي، يَرِيبُنِي مَا رَابَهَا، وَيُؤْذِنُنِي مَا آذَاهَا»^(۱).

واته: ميسوهري كورى مه خپه مه رضي الله عنه ده لى: بو خووم گويم له پيغه مبهري خوا رضي الله عنها بوو که له سهر دوانگه (مين بهر) بوو ده يفه رموو: به نو هاشيمي كورى موغيره داواي مؤله تيان ليكردووم که كچه كه يان ماره بېرن و بېدهن به عه لي كورى نه بو تاليب، جا منيش ريگايان پيناده م، پاشان ريگايان پيناده م، مه گه ر که عه لي كورى نه بو تاليب كچه كه ي من ته لاق بدات و كچه كه ي نه وان بخوازي، چونكه به پراستي كچه كه م پارچه يه كه له من، تووشى دل په راوكي و گومانم ده كات هه ر شتيك نه وه تووشى دل په راوكي و گومان بكات و نه زيه ت بارم ده كات هه ر شتي نه وه زيه ت بار بكات.

۱۹۹۹- عَنِ الزُّهْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ، أَنَّ الْمُسَوَّرَ بْنَ مَخْرَمَةَ، أَخْبَرَهُ، أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ خَطَبَ بِنْتِ أَبِي جَهْلٍ، وَعِنْدَهُ فَاطِمَةُ بِنْتُ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَلَمَّا سَمِعَتْ بِذَلِكَ فَاطِمَةُ أَتَتْ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَتْ: إِنَّ قَوْمَكَ يَتَحَدَّثُونَ أَنَّكَ لَا تَعْضُبُ لِبَنَاتِكَ، وَهَذَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي جَهْلٍ، قَالَ الْمُسَوَّرُ: فَقَامَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، فَسَمِعْتُهُ حِينَ تَشْهَدُ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ، فَإِنِّي قَدْ أَنْكَحْتُ أَبَا الْعَاصِ بْنَ الرَّبِيعِ فَحَدَّثَنِي فَصَدَّقَنِي، وَإِنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ بَضْعَةٌ مِنِّي، وَأَنَا أَكْرَهُ أَنْ تَفْتِنُوهَا، وَإِنَّهَا وَاللَّهِ لَا تَجْتَمِعُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ وَبِنْتُ عَدُوِّ اللَّهِ عِنْدَ رَجُلٍ وَاحِدٍ أَبَدًا» قَالَ: فَنَزَلَ عَلِيُّ عَنِ الْخُطْبَةِ^(۲).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۲۳۰، ومسلم: ۲۴۴۹، وأبو داود: ۲۰۷۱، والترمذي: ۳۸۱۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۱۱۰، ومسلم: ۲۴۴۹، وأبو داود: ۲۰۶۹ و ۲۰۷۰.

واته: زوهری ﷺ ده‌لی: عه‌لی کورپی حوسه‌ین هه‌والی پیدام که میسوه‌ری کورپی مه‌خرمه هه‌والی پیداو هه‌لی کورپی نه‌بو تالیب داخوازی کچی نه‌بو جه‌هلی کرد، له کاتیکدا که فاتیمه‌ی کچی پیغه‌مبه‌ری ﷺ له‌لابوو، جا کاتیک فاتیمه‌ گوی بیستی نه‌و هه‌واله‌ بوو هات بو لای پیغه‌مبه‌ر ﷺ و پیی گوت: گهل و هۆزه‌ که‌ت باسی نه‌وه ده‌که‌ن که تو له‌سه‌ر کچه‌کانت توپه‌ کانت و نایه‌یته وه‌لام، نه‌وه‌تا عه‌لی داوای کچی نه‌بو جه‌هل ده‌کات، میسوه‌ر گوتی: ئنجا پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌لساو (له‌سه‌ر مینه‌ر) گویم لیبوو که شایه‌تmani هینا، پاشان فهرمووی: له‌ دوا‌ی نه‌وه له‌راستیدا من ژنم دا به‌ نه‌بولعاصی کورپی په‌بیع نه‌وه‌ی که پیی گوتم و په‌یانی پیدام راستی کرد، وه‌ فاتیمه‌ی کچی موحه‌ممه‌د ﷺ پارچه‌یه‌ که له‌ من و پیم ناخۆشه‌ که نه‌زیه‌تی بده‌ن و نارَه‌ه‌تی بکه‌ن، وه‌ بیگومان و سویند به‌ خوا کچی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و کچی دوژمنی خوا هه‌رگیز به‌یه‌که‌وه‌ کونابنه‌وه‌ له‌لای پیاوئیک، راوی ده‌لی: ئنجا عه‌لیش وازی له‌ داخوازیه‌ که هینا.

بابه‌ت: نه‌و ئافره‌ته‌ی خۆی پیشکه‌شی پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد

٢٠٠٠- عَنْ عَائِشَةَ ﷺ، أَنَّهَا كَانَتْ تَقُولُ: «أَمَا تَسْتَجِي الْمَرْأَةُ أَنْ تَهَبَ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ ﷺ؟ حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿ تَرْجِي مَنْ نَشَاءُ مِنْهُمْ وَتَوِيءُ إِلَيْكَ مَنْ نَشَاءُ ﴾ (٥١) الْأَحْزَابِ، قَالَتْ: فَقُلْتُ إِنَّ رَبَّكَ لِيُسَارِعُ فِي هَوَاكَ»^(١).

واته: عائشه ﷺ گووتویه‌تی: ئایا ئافره‌ت شه‌رم ناکات که خۆی پیشکه‌شی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌کات؟ تاکو خوا نه‌و ئایه‌ته‌ی دابه‌زاند: ﴿ تَرْجِي مَنْ نَشَاءُ مِنْهُمْ وَتَوِيءُ إِلَيْكَ مَنْ نَشَاءُ ﴾ (٥١) الْأَحْزَابِ، واته: (نه‌ی موحه‌ممه‌د ﷺ) سه‌ره‌ی هه‌ریه‌کیک له‌خیزانه‌کانت وویست دوا‌ی بخه‌ و هه‌ریه‌کی له‌وانت وویست (پیشی بخه‌و) بیهینه‌ بو لای خۆت. (عائیشه) گوتی: گوتم: (نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ) به‌راستی خوا هه‌میشه‌ له‌گه‌ل ئاواته‌کانی تو دایه‌.

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٤٧٨٨، ومسلم: ١٤٦٤.

۲۰۰۱- عَنْ ثَابِتٍ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا مَعَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ وَعِنْدَهُ ابْنَتُهُ لَهُ، فَقَالَ أَنَسُ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَعَرَضَتْ نَفْسَهَا عَلَيْهِ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ لَكَ فِي حَاجَةٍ؟ فَقَالَتْ ابْنَتُهُ: مَا أَقَلَّ حَيَاءَهَا، قَالَ: «هِيَ خَيْرٌ مِنْكَ، رَغِبَتْ فِي رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَعَرَضَتْ نَفْسَهَا عَلَيْهِ»^(۱).

واته: سابیت رضي الله عنه ده لئی: له لای ئه نه سی کوری مالیک دانیشتبووین کچه که شی له لای بوو، جا ئه نه س گوتی: ئافره تیک هات بو خزمهت پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم خوی پیشکه شی پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم کرد، گوتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا هیچ پیوستیه کت به من هه یه، (له وکاته دا) کچه که ی (ئه نه س به سه رسورمانه وه) گوتی: ئای که که م شهرم بووه، (خوی پیشکه ش کرد به پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم)، ئه نه س گوتی: ئه و باشتر بووه له تو، پیغه مبه ری خوای صلى الله عليه وسلم خوشویستوه و خوی پیشکه شی کردوه.

بابه ت: پیاو که له منداله که ی ده که ویته گومانه وه

(ئایا له خۆیه تی، یان نا)

۲۰۰۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي فَرَاذَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ امْرَأَتِي وَلَدَتْ غُلَامًا أَسْوَدَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «هَلْ لَكَ مِنْ إِبْلِ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَمَا أَلْوَانُهَا؟» قَالَ: حُمْرٌ، قَالَ: «هَلْ فِيهَا مِنْ أَوْرَقٍ؟» قَالَ: إِنَّ فِيهَا لَوُرْقًا، قَالَ: «فَأَتَى أَتَاهَا ذَلِكَ؟» قَالَ: عَسَى عِرْقٌ نَزَعَهَا قَالَ: «وَهَذَا لَعَلَّ عِرْقًا نَزَعَهُ»^(۲).

واته: ئه بو هو ره یره رضي الله عنه ده لئی: پیاو یک له به نی فه زا ره هات بو خزمهت پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم جا گوتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا خیزانه که م مندالکی ره شی بووه (دیاره بو خویان سپی پیست بوون و منداله که ش ره ش پیست)، ئنجا پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم فه رمووی: ئایا تو وشترت هه یه؟ گوتی: به لئی، فه رمووی: ره نگیان چۆنه؟ گوتی: سورن، فه رمووی: ئایا ره شتاله یان تیدایه؟ گوتی: به لئی ره شتاله یان تیدایه، فه رمووی: ئه و ره شتاله له کوپوه هاتوه؟ گوتی: ده گونجی به کئی له ره چه له ک و ئه سلئی وشتره که ره شتاله بوئی، فه رمووی: له وانیه ئه و منداله ش بچیتته وه سه ر ئه سلئیکی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۱۲۰ و ۶۱۲۳، والنسائي: ۳۲۴۹ و ۳۲۵۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۳۰۵، ومسلم: ۱۵۰۰، وأبو داود: ۲۲۶۰، والترمذي: ۲۱۲۸، والنسائي: ۳۴۷۸_۳۴۸۰.

۲۰۰۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ أَتَى النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ امْرَأَتِي وَلَدَتْ عَلَيَّ فِرَاشِي غُلَامًا أَسْوَدَ، وَإِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ لَمْ يَكُنْ فِيْنَا أَسْوَدٌ قَطُّ، قَالَ: «هَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَمَا أَلْوَانُهَا؟» قَالَ: حُمْرٌ، قَالَ: «هَلْ فِيهَا أَسْوَدٌ؟» قَالَ: لَا، قَالَ: «فِيهَا أَوْرَقٌ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَأَنَّى كَانَ ذَلِكَ؟» قَالَ: عَسَى أَنْ يَكُونَ نَزَعُهُ عِرْقٌ، قَالَ: «فَلَعَلَّ ابْنَتَكَ هَذَا نَزَعَهُ عِرْقٌ»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیاوئیکی خه لکی ده شته کی هاته خزمه تی پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم جا گوتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا ژنه که م له سهر جینگه که م کورئیکی ره ش پیستی بووه، وه بنه ماله ی تیمه ههر گیز ره ش پیستیان نه بووه، فهرمووی: ئایا وشترت هه یه؟ گوتی: به لئ، فهرمووی: ره نگیان چونه؟ گوتی: سورن، فهرمووی: ره شیان تیدایه؟ گوتی: نه خیر، فهرمووی: ره ش تاله یان تیدایه؟ گوتی: به لئ، فهرمووی: ئی ئه وه له کوئوه هاتووه؟! گوتی: له وانه یه به ئه سلئیکی خوی بچیتته وه له ره چه له که که ی، فهرمووی: ئی که واته له وانه یه کوره که ی توش به یه کئیک له ره چه له که که ی چو بیته وه.

بابهت: مندال پالده دریتته لای شوئینی له دایک بوونی،

داوئین پیسیش به ردی به زاری

۲۰۰۴- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: إِنَّ عَبْدَ بَنَ زَمْعَةَ، وَسَعْدًا اخْتَصَمَا إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم فِي ابْنِ أُمِّ زَمْعَةَ، فَقَالَ سَعْدٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَوْصَانِي أَخِي إِذَا قَدِمْتُ مَكَّةَ أَنْ أَنْظِرَ إِلَى ابْنِ أُمِّ زَمْعَةَ فَأَقْبِضَهُ، وَقَالَ عَبْدُ بَنَ زَمْعَةَ: أَخِي وَابْنُ أُمِّ أَبِي، وَوُلِدَ عَلَيَّ فِرَاشٌ أَبِي، فَرَأَى النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم شَبَهَهُ بِعُتْبَةَ، فَقَالَ: «هُوَ لَكَ يَا عَبْدُ بَنَ زَمْعَةَ، الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ، وَاحْتَجِبِي عَنْهُ يَا سَوْدَةَ»^(۲).

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده لئ: عه بدی کوری زهمعه و ساعد بو کئیشه یه ک هاتنه خزمه تی پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم که ده رباره ی کورئیکی که نيزه کی زهمعه بوو، جا ساعد گوتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم برا که م رایسپاردووم که کاتئ هاتمه مه ککه بگه ریم به دوای کوری که نيزه کی زهمعه دا و بیبه مه وه و وه ریگر مه وه، عه بدی کوری زهمعه ش گوتی: ئه و منداله برامه و له که نيزه کی باو کم و له سهر جینگای باو کم بووه، پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم که ته ماشای کرد به عوتبه ده چوو (برای ساعد)، ئنجا فهرمووی: ئه ی عه بدی کوری

(۱) حسن صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۲۱، ومسلم: ۱۴۵۷، وأبو داود: ۲۲۷۳، والنسائي: ۳۴۸۴ و ۳۴۸۷.

زеме هه ق به تویه، چونکه مندال بو ئه و کهسه یه که لهسه ر جیگای ئه و له دایک ده بی (واته: له مالى ئه و و له ژیر هاوسه رگیری ئه و)، وه توش ئه ی سه وده په چه ی به رانه ر بکه و با نه تبینی (چونکه برای تو نیه).

۲۰۰۵- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى بِالْوَلَدِ لِلْفِرَاشِ»^(۱).

واته: عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گپرتته وه، پینغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بریار و فرمانی داوه به وهی که مندال هی ئه و کهسه یه که لهسه ر جیگا و مالى ئه ودا له دایک ده بی (واته: ژنه که له ژیر نیکاحی ئه و بی و، له گه لی دابی).

۲۰۰۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ، وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ»^(۲).

واته: ئه بو هوره پره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گپرتته وه، پینغه مبهر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رموویه تی: مندال هی ئه و کهسه یه که لهسه ر جیگای ئه و منداله که ده بی، داوین پیسیش به ردی به زاری.

۲۰۰۷- عَنْ شَرْحِبِيلِ بْنِ مُسْلِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أَمَامَةَ الْبَاهِلِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ، وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ»^(۳).

واته: شوره حبیلی کوری موسلیم ده لی: گویم له ئه بو ئومامه ی باهیلی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بوو، ده یگوت: گویم له پینغه مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بوو ده یفه رموو: مندال هی ئه و کهسه یه که لهسه ر جیگای ئه و منداله که ده بی، داوین پیسیش به ردی به زاری.

بابه ت: ژن و میرد که یه کتیکیان له پیش ئه ویتر مسولمان ده بی

۲۰۰۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْلَمَتْ، فَتَزَوَّجَهَا رَجُلٌ، قَالَ: فَجَاءَ زَوْجُهَا الْأَوَّلُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي قَدْ كُنْتُ أَسْلَمْتُ مَعَهَا، وَعَلِمْتُ بِإِسْلَامِي، قَالَ: «فَأَنْتَزَعَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ زَوْجِهَا الْآخَرِ، وَرَدَّهَا إِلَى زَوْجِهَا الْأَوَّلِ»^(۴).

(۱) صحیح لغيره.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۸۱۸، ومسلم: ۱۴۵۸، والترمذي: ۱۱۵۷، والنسائي: ۳۴۸۲ و ۳۴۸۳.

(۳) صحیح لغيره.

(۴) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۲۳۸، والترمذي: ۱۱۴۴.

واته: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، ئافره تیک هاته خزمهت پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ مسولمان بوونی خوئی راگه یاند، دواتر پیاوئیک مارهی کرد، ئنجا میردی یه که می هات، گوتی: ئهی پیغه مبه ری خوا رضی اللہ عنہ بیگومان منیش له گه ل ئه ودا مسولمان بووم و ئه ویش به مسولمان بوونی منی زانیوه، گوتی: ئنجا پیغه مبه ری خوا رضی اللہ عنہ ژنه که ی له کابرای دیکه وه رگرته وه و بو میردی یه که می گپرایه وه، (چونکه له پیاوی دووهم مارهی نه هاتوه).

۲۰۰۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، رَدَّ ابْنَتَهُ عَلَى أَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ بَعْدَ سَنَتَيْنِ بِنِكَاحِهَا الْأَوَّلِ»^(۱).

واته: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبه ری خوا رضی اللہ عنہ کچه که ی خوئی دوا ی دوو سال بو ئه بولعاصی کوری په بیع گپرایه وه هر به ماره کردنی یه که م جار.

۲۰۱۰- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، رَدَّ ابْنَتَهُ زَيْنَبَ عَلَى أَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ بِنِكَاحٍ جَدِيدٍ»^(۲).

واته: عه مپی کوری شوعه یب له باوکیه وه له باپیری وه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبه ری خوا رضی اللہ عنہ زهینه بی کچی گپرایه وه بو ئه بولعاصی کوری په بیع به ماره کردنیکی نوئی.

بابهت: جووتبوون له گه ل هاوسره که ی کاتیک شیر بدات به مندال

۲۰۱۱- عَنْ جُدَامَةَ بِنْتِ وَهْبِ الْأَسَدِيَّةِ رضی اللہ عنہا، أَنَّهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: «قَدْ أَرَدْتُ أَنْ أَنْهَى عَنِ الْغِيَالِ، فَإِذَا فَارِسٌ وَالرُّومُ يُغِيلُونَ، فَلَا يَقْتُلُونَ أَوْلَادَهُمْ» وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: وَسئِلَ عَنِ الْعَزْلِ، فَقَالَ: «هُوَ الْوَأْدُ الْخَفِيُّ»^(۳).

واته: جودامه ی کچی وه بی ئه سه دیه رضی اللہ عنہ ده لی: گویم له پیغه مبه ری خوا رضی اللہ عنہ بوو ده یفه رموو: له پراستیدا ویستم که چوونه لای ئافره تیک (بو جووتبوون) که شیرده دات به مندال قه ده غه و حه رام بکه م، به لام بیستم که فارس و روم ده چنه لای ئافره تی

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۲۴۰، والترمذي: ۱۱۴۳.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۱۴۲.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۴۲، وأبو داود: ۳۸۸۲، والترمذي: ۲۰۷۶، والنسائي: ۳۳۲۶.

شیرده رو منداله کانیشیان ناکوژن، وه راوی ده لئی: گو بیست بووم ده یگوت: وه پرسیارکرا ده رباره ی عهزل (عهزل: واته ئاو نه خریته شوینی مندالبوون)، فه رموی: عهزل کردن زینده به چالکردنیکی سووک و شاراوویه.

۲۰۱۲- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ بْنِ السَّكَنِ رضی اللہ عنہا، وَكَانَتْ مَوْلَاتَهُ، أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ سِرًّا، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنَّ الْغَيْلَ لِيُذْرِكُ الْفَارِسَ عَلَى ظَهْرِ فَرَسِهِ حَتَّى يَصْرَعَهُ»^(۱).

واته: ئەسمائی کچی یه زیدی کوری سه کهن رضی اللہ عنہا ده گپریته وه: که گوئی له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: منداله کاتان به نهینی مه کوژن، سویند به و زاته ی گیانی منی به دهسته چوونه لای ژن کاتیک شیر ده دات به مندال، ئەو کاره ئەوه نده زیانی زۆره که ئەگەر ئەو منداله بیی به سوارچاکیش دوور نیه له سهر ئەسپه که ی بیخاته خواره وه و له ناوی بیات.

بابهت: ئەو ژنه ی که میرده که ی ئەزیه ت ده دات

۲۰۱۳- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ امْرَأَةٌ مَعَهَا صَبِيَانٍ لَهَا، قَدْ حَمَلَتْ أَحَدَهُمَا وَهِيَ تَقُودُ الْآخَرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «حَامِلَاتٌ، وَالِدَاتُ، رَحِيمَاتٌ، لَوْلَا مَا يَأْتِيَنَّ إِلَى أَرْوَاجِهِنَّ، دَخَلَ مُصَلِّيَاتُهُنَّ الْجَنَّةَ»^(۲).

واته: ئەبو ئومامه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، ده لئی: ژنیک هاته خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ له گه ل دوو منداله که ی که یه کیکیا نی هه لگرتبوو ئەوی دیکه شی به دهست گرتبوو، تنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموی: ئافره تان دوو گیان ده بن و ئاره حهت ده بن، پاشان منداله کانیا ن ده بی و ماندوو ده بن پییه وه، ههروه ها به به زه بی و به سوژن، خو ئەگەر میرده کانیا ن ئەزیه ت نه دن، ته نها به نوژنه کانیا ن ده چنه به هه شت.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۸۱.

(۲) ضعیف.

۲۰۱۴- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تُؤْذِي امْرَأَةً زَوْجَهَا إِلَّا قَالَتْ زَوْجَتُهُ مِنَ الْخُورِ الْعَيْنِ: لَا تُؤْذِيهِ، قَاتِلِكَ اللَّهُ، فَإِنَّمَا هُوَ عِنْدَكَ دَخِيلٌ، أَوْشَكَ أَنْ يُفَارِقَكَ إِلَيْنَا»^(۱).

واته: موعازى كورى جه بهل رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: هيچ ئافره تىك ميره كهى نه زيه ت نادات مه گهر نه وهى كه خيزانه كهى له حوريه كان ده لى: نه زيه تى مه ده خوا بتكوژى، به راستى نه و پياوه (ئىستا) لاي تو ميوانه و نزيكه (مردن) لىت جيا بكا ته وه و بيت بو لاي ئيمه.

بابهت: نه وهى كه حهرام شتى حه لال حهرام ناكات

۲۰۱۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «لَا يُحَرِّمُ الْحَرَامُ الْحَلَالَ»^(۲).

واته: ئىبنو عومهر رضي الله عنهما ده گيرتته وه، پيغه مبهرى ﷺ فهرموويه تى: شتى حهرام حه لاله كان حهرام ناكات.

تېيىنى: بو نمونه نه گهر كه سىك شتىكى حه لالى له خوى حهرام كرد، وه ك خواردى گوشتى كه له شير، نه وه نه و حهرام كردنه حه لالى گوشتى كه له شير حهرام ناكات. نه وه مانايه ك، مانايه كى تر: نه گهر كه سىك ژنى پىنجه م يىنى، نه وه حهرامه، به لام ژنى چواره م كه حه لاله له كابرا حهرام نابى!!.

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي: ۱۱۷۴.

(۲) ضعيف.

پہرتووکى

تہلاق

کتاب الطلاق.

بابهت: سوهیدی کوری سهعید بۆی گئیراینهوه

۲۰۱۶- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضی اللہ عنہ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، طَلَّقَ حَفْصَةَ، ثُمَّ رَاجَعَهَا»^(۱).

واته: عومهری کوری خه تتاب رضی اللہ عنہ ده گئیریتته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ حه فصه ی خیزانی (به ته لاقینک) ته لاقدا، پاشان گه رانديه وه.

۲۰۱۷- عَنْ أَبِي مُوسَى رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَلْعَبُونَ بِحُدُودِ اللَّهِ، يَقُولُ أَحَدُهُمْ: قَدْ طَلَّقْتُكَ، قَدْ رَاجَعْتُكَ، قَدْ طَلَّقْتُكَ»^(۲).

واته: نه بو موسا رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رمویه تی: خه لکی چییانه که گالته به سنوره کانی خوا ده کهن، کاتی یه کیکیان (به خیزانه که ی) ده لئی: نه وه ته لاقم دای و نه وه گئیرامیه وه (ژیر نیکاحی خووم، دیسان ده لئی: نه وه ته لاقم دایه وه) واته: به بی پیوستی ژن ته لاق ده دن، پاشان ده یگیزنه وه، پاشان ته لاقی ده دن، به وهش وه ک گالته کردن وایه، چونکه ته لاقدان حاله تی ناچاری و پیوستیه نه ک بو گالته پیگردن).

۲۰۱۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَبْغَضُ الْحَلَالِ إِلَى اللَّهِ الطَّلَاقُ»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری عومهر رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہما فه رمویه تی: بوغزینراوترین هه لال له لای خوا ته لاقه.

بابهت: ته لاقدان له سر سوننه تی (پیغه مبهر رضی اللہ عنہ)

۲۰۱۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: طَلَّقْتُ امْرَأَتِي وَهِيَ حَائِضٌ، فَذَكَرَ ذَلِكَ عُمَرُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «مَرُّهُ فَلْيُرَاجِعْهَا حَتَّى تَطْهَرُ، ثُمَّ تَحِيضْ، ثُمَّ تَطْهَرُ، ثُمَّ إِنْ شَاءَ طَلَّقَهَا قَبْلَ أَنْ يُجَامِعَهَا، وَإِنْ شَاءَ أَمْسَكَهَا، فَإِنَّهَا الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۲۸۳، والنسائي: ۳۵۶۰.

(۲) حسن.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۱۷۷ و ۲۱۷۸.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۹۰۸، ومسلم: ۱۴۷۱، وأبو داود: ۲۱۷۹-۲۱۸۲، والنسائي: ۳۵۵۵-۳۵۵۷ و ۳۵۵۹.

واته: ئیبنو عومەر ﷺ دەلی: ژنه کم ته لاق دابوو له کاتیکدا که له ههیز دابوو، جا عومەر ئه وهی بو پیغه مبهری خوا ﷺ باسکرد، ئه ویش فهرمووی: فهرمانی پینکه با بیگپرته وه هه تا پاکده بپته وه، پاشان ده که وپته وه سوپی مانگانه، پاشان پاک بپته وه، ئنجا ئه گهر پینی خوش بوو با ته لاقی بدات پیش ئه وهی سه رجینی له گه لدا بکات، ئه گهر پیشی خوش بوو با له لای خوی بیهیلته وه، ئه وه ئه و ماوه یه یه که خوا فهرمانی پینکردوه.

۲۰۲۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «طَلَّاقُ السُّنَّةِ أَنْ يُطَلَّقَهَا طَاهِرًا مِنْ غَيْرِ جِمَاعٍ»^(۱).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لی: ته لاقی سوننی (یان رینگه پیدراو و شرعی ئه وه یه) له کاتیکدا ته لاقی بدات که پاک بیت و له و پاکیه دا سه رجینی له گه ل نه کردبی.

۲۰۲۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «فِي طَلَّاقِ السُّنَّةِ: يُطَلَّقُهَا عِنْدَ كُلِّ طَهْرٍ تَطْلِيقَةً، فَإِذَا طَهَّرْتَ الثَّالِثَةَ، طَلَّقَهَا، وَعَلَيْهَا بَعْدَ ذَلِكَ حَيْضَةٌ»^(۲).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لی: ته لاقی سوننه تی ئه وه یه که له ههر پاک بوونه وه یه کدا یه ک ته لاقی بدات، جا ئه گهر جاری سییه م پاک بووه ته لاقی بدات، پاش ئه وه ژنه که هه یزیک ی له سه ر ده بی (وه کو عیده).

۲۰۲۲- عَنْ يُونُسَ بْنِ جُنَيْدٍ أَبِي غَلَابٍ، قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ ﷺ عَنْ رَجُلٍ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَقَالَ: «تَعْرِفُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ؟ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَأَتَى عُمَرَ النَّبِيَّ ﷺ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَرُاجِعَهَا» قُلْتُ: أَيْعَتَدُ بِتِلْكَ؟ قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ عَجَزَ وَاسْتَحَمَقَ؟^(۳).

واته: یونوسی کوری جوبه یری ئه بو غه للاب ده لی: پرسیارم کرد له ئیبنو عومەر ﷺ ده رباره ی پیاوینک که ژنه که ی ته لاق بدات له کاتیکدا ژنه که ی له سوپی مانگانه دایه (ئایا حوکمه که ی چیه؟)، ئنجا (له وه لامدا) گوتی: عه بدوللا ی کوری عومەر ده ناسی؟ ژنه که ی له کاتیکدا له سوپی مانگانه دابوو ته لاقدا، جا عومەر هاته

(۱) صحیح. أخرجه النسائي: ۳۳۹۴ و ۳۳۹۵.

(۲) صحیح. أخرجه النسائي: ۳۳۹۴ و ۳۳۹۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲۵۲ و ۵۲۵۸ و ۵۳۳۳، ومسلم: ۱۴۷۱، وأبو داود: ۲۱۸۳ و ۲۱۸۴، والترمذي: ۱۱۷۵.

والنسائي: ۳۳۹۹ و ۳۴۰۰.

خزمت پیغمبر ﷺ، پیغمبر ریش ﷺ، فرمانی پیکرد (به عه بدوللا) که ژنه که ی بگپرته وه، گوتم: ئایا نه و ته لاقه حساب ده کری و ده که وی؟ گوتی: نه ی تو چی ده لئی نه گهر نه و ته لاقده ره نه ی توانی ژنه که ی بگپرته وه و فرمانه که به جی بینی؟ یان خوی گیل و نه حمق کرد و سهر پیچی کرد و ژنه که ی نه گهرانده وه، ئایا بوی ده بیته به هانه و ته لاقه که ی ده که وی؟! (یان به مانای: تو چی ده لئی نه گهر کابر ای ته لاقده ره عه قلی نه ما و نه ی توانی بیگپرته وه، ئایا ژنه که ده بی به موعه لله قی بمینیتته وه؟ نه میردی هه بی و نه ته لاقدر اویش بی؟ که واته: ههر چو نیک بیت نه و ته لاقه ده که وی و هه ژمار ده کری با بیدعی و پیچه وانهی سونه تیش بیت).

بابهت: ئافره تی دوو گیان چو ن ته لاق ده د ریت

۲۰۲۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنهما، أَنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَذَكَرَ ذَلِكَ عُمَرُ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «مُرُهُ فَلْيُرَاجِعْهَا، ثُمَّ يُطَلِّقْهَا وَهِيَ طَاهِرٌ، أَوْ حَامِلٌ»^(۱).

واته: ئیبنو عومر رضی الله عنهما ده گپرته وه: که ژنه که ی ته لاقدا له کاتیکدا له سو ری مانگانه دابوو، جا عومر نه وه ی بو پیغمبر ﷺ باسکرد، نه ویش فهرمووی: فرمانی پیبکه بیگپرته وه، پاشان با له پاکیدا ته لاقی بدات یان کاتی که دوو گیانه.

بابهت: که سیک که له دانیشتنیکدا

ژنه که ی سئ به سئ ته لاق ده دات

۲۰۲۴- عَنْ عَامِرِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: قُلْتُ لِفَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ رضی الله عنها: حَدِّثْنِي عَنْ طَلَاكِكَ، قَالَتْ: «طَلَّقَنِي زَوْجِي ثَلَاثًا، وَهُوَ خَارِجٌ إِلَى الْيَمَنِ، فَأَجَازَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ»^(۲).

واته: عامیری شه عبی رضی الله عنها ده لی: به فاتیمه ی کچی قه یسم رضی الله عنها گوت: باسی ته لاقدانه که تم بو بکه، نه ویش گوتی: میرده که م سئ جار ته لاقی دام، له کاتیکدا له دهره وه له یه مهن بوو، جا نه و جو ره ته لاقه ش پیغمبر ﷺ ریگه ی پیدا و په سندی کرد.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۷۱، وأبو داود: ۲۱۸۱، والترمذی: ۱۱۷۶، والنسائی: ۳۳۹۷.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۸۰، وأبو داود: ۲۲۹۱، والترمذی: ۱۱۸۰، والنسائی: ۳۴۰۲ و ۳۴۰۳ و ۳۵۴۵ و ۳۵۴۶.

بابه‌ت: گه‌راندنه‌وه (ه‌ ژن، دوا‌ی ته‌لاقدان)

٢٠٢٥- عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الشَّخِيرِ، أَنَّ عِمْرَانَ بْنَ الْحُصَيْنِ رضي الله عنه، سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ يُطَلِّقُ امْرَأَتَهُ، ثُمَّ يَقَعُ بِهَا وَلَمْ يُشْهَدْ عَلَى طَلَاقِهَا، وَلَا عَلَى رَجْعَتِهَا، فَقَالَ عِمْرَانُ: «طَلَّقْتَ بِغَيْرِ سُنَّةٍ، وَرَاجَعْتَ بِغَيْرِ سُنَّةٍ، أَشْهَدُ عَلَى طَلَاقِهَا، وَعَلَى رَجْعَتِهَا»^(١).

واته: موته‌رپرینی کوری عه‌بدو‌ل‌لای کوری شیخخیر رضي الله عنه ده‌گه‌ریتته‌وه، پرسیار کرا له عیمرانی کوری حوصه‌ین رضي الله عنه ده‌ر‌بار‌ه‌ی پیاو‌ن‌ک که ژنه‌که‌ی ته‌لاقداوه (به ته‌لاقی ره‌جعی)، پاشان ده‌چیتته‌وه لای بی ئه‌وه‌ی شایه‌دی گرتبی له‌سه‌ر ته‌لاقه‌که‌ی، یان له‌سه‌ر گه‌رانه‌وه‌که‌شی، عیمران گوتی: به‌جۆری ته‌لاق‌ت داوه که له‌سه‌ر سوننه‌ت نیه‌و، گه‌رانه‌وه‌که‌شت به‌پنی سوننه‌ت نیه‌، له‌سه‌ر ته‌لاق‌دان و گه‌رانه‌وه‌که‌شی شایه‌د بگره (بو ئه‌وه‌ی نه‌بیته‌ جی‌گه‌ی توانج و گومان).

بابه‌ت: نافرته‌تی ته‌لاق‌دا‌وی دوو‌گیان

کاتی منداله‌که‌ی بوو ده‌بیته‌ ته‌لاقی جیا‌بوونه‌وه

٢٠٢٦- عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ رضي الله عنه، أَنَّهُ كَانَتْ عِنْدَهُ أُمُّ كَلْثُومٍ بِنْتُ عُقْبَةَ، فَقَالَتْ لَهُ وَهِيَ حَامِلٌ: طَيَّبْ نَفْسِي بِتَطْلِيْقَةٍ، فَطَلَّقَهَا تَطْلِيْقَةً، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ، فَرَجَعَ وَقَدْ وَصَعَتْ، فَقَالَ: مَا لَهَا؟ حَدَّعْتَنِي، حَدَّعَهَا اللَّهُ، ثُمَّ أَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «سَبَقَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ، اخْطُبْهَا إِلَى نَفْسِهَا»^(٢).

واته: زوبه‌یری کوری عه‌وام رضي الله عنه ده‌گه‌ریتته‌وه، ئوممو کولسومی کچی عوقبه‌ خیزانی بووه، ئنجا (ئوممو کولسوم) له‌ کاتی‌ک‌دا که دوو‌گیان بووه پنی گوتوه: دلم‌ خو‌ش بکه‌ به‌ ته‌لاق‌تیک، ئه‌ویش ته‌لاق‌تیک‌ی داوه، پاشان رۆیشتوه بو‌ نو‌یژ، ئنجا (له‌ نو‌یژ) گه‌راوته‌وه، له‌وکاته‌دا (ژنه‌که‌ی) منداله‌که‌ی بووه، پنی گوتوه: چه‌نده‌ فیلباز بوو؟! فیلی لیکردم، خوا به‌ فیله‌که‌ی خو‌ی له‌گه‌لی بکات، پاشان هاته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم، ئه‌ویش فه‌رمو‌وی: تازه‌ کار له‌ کار ترازاوه و ب‌ریاره‌که‌ کۆتایی پیهاتوه (ته‌لاق‌ت) که‌وتوه ناتوانی بی‌گه‌ریتته‌وه، چونکه‌ عیدده‌ی به‌سه‌رچووه به‌ بوونی منداله‌که‌، داخو‌ازی بکه‌وه (به‌ ماره‌کردن‌تیک‌ی نو‌ی).

(١) صحیح. أخرجه أبو داود: ٢١٨٦.

(٢) صحیح.

بابهت: ئافره تى دووگيانى مېرد مردوو، ههركات منداله كهى بوو بۆى ههيه شوو بكاتوه

۲۰۲۷- عَنْ أَبِي السَّنَابِلِ، قَالَ: وَضَعَتْ سُبَيْعَةُ الْأَسْلَمِيَّةُ بِنْتُ الْحَارِثِ ۖ حَمَلَهَا بَعْدَ وَقَاةٍ زَوْجِهَا بِيَضْعٍ وَعِشْرِينَ لَيْلَةً، فَلَمَّا تَعَلَّتْ مِنْ نِفَاسِهَا تَشَوَّقَتْ، فَعَيَّبَ ذَلِكَ عَلَيْهَا، وَذَكَرَ أَمْرَهَا لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «إِنْ تَفَعَّلَ فَقَدْ مَضَى أَجَلُهَا»^(۱).

واته: ئەبو سه نابیل، ده لئى: سوبه یعهى ئەسله مى کچی حاریس ۷ بیست و هه ندىک شه و له دواى وه فاتى مېرده كهى مندالى بوو، جا کاتیک پاکبووه له خوئى مندال بوون ههزى ئەوهى کرد که که سیک داخوازی بکات، به لام ره خنه یان لیگرت (توانجیان لیدا) له سه ره وه، ئنجا باسه که یان بۆ پیغه مبه ر ۷ باسکرد، ئەویش فه رمووی: ئە گهر ئەو کارهش بکات (مېرد بکاته وه) ئاساییه، چونکه ماوهى عیده کهى به سه رچوو (به مندال بوونه که).

۲۰۲۸- عَنْ مَسْرُوقٍ، وَعَمْرٍو بْنِ عُبَيْتَةَ ۖ، أَنَّهُمَا كَتَبَا إِلَى سُبَيْعَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ ۖ يَسْأَلَانِهَا عَنْ أَمْرِهَا، فَكَتَبَتْ إِلَيْهِمَا: إِنَّهَا وَضَعَتْ بَعْدَ وَقَاةٍ زَوْجِهَا بِخَمْسَةِ وَعِشْرِينَ، فَتَهَيَّأَتْ تَطْلُبُ الْخَيْرَ، فَمَرَّ بِهَا أَبُو السَّنَابِلِ بْنُ بَعْكِكٍ، فَقَالَ: قَدْ أَسْرَعْتَ، اعْتَدِي آخَرَ الْأَجَلَيْنِ، أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، فَأَتَيْتِ النَّبِيَّ ﷺ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اسْتَعْفِزْ لِي، قَالَ: «وَفِيمَ ذَلِكَ؟» فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: «إِنْ وَجَدْتَ زَوْجًا صَالِحًا فَتَزَوَّجِي»^(۲).

واته: مه سروق و عه مېرى كورې عوتبه ۷ ده گېر نه وه: که ههردووکیان نامه یه کیان نووسی بۆ سوبه یعهى کچی حاریس ۷ تیدا پرساریان لیکردبوو ده باره ی خو ی (که عیده کهى چۆن به سه رچوو، به مندال بوون یان به چوار مانگ و ده رۆزه که)، ئەویش له وه لامدا بۆى نووسین که ئەو بیست و پینج شه و له پاش مردنى مېرده کهى منداله کهى بوو، جا بۆیه خو ی ئاماده کردوه که شوو بکاته وه، له وکاته دا ئەبو سه نابیلی کورې به عکه ک به لایدا تیده په پری و پتی ده لئى: په لهت کرد له خو ئاماده کردن، ده بی چاوه پتی در ئترتین ماوهى عیده بکهى که چوار مانگ و ده رۆزه، (سوبه یعه)

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۱۹۳، والنسائي: ۳۵۰۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۹۹۱ تعليقاً ۵۳۱۹، ومسلم: ۱۴۸۴، وأبو داود: ۲۳۰۶، والنسائي: ۳۵۱۸-۳۵۲۰.

گوتی: منیش هاتمه خزمهت پیغهمبهر ﷺ و گوتم: نهی پیغهمبهری خوا ﷺ داوای لی خو شبوونم بو له خوا بکه، نهویش فهرمووی: بوچی و له سهر چی؟! منیش هه و اله کهم پییدا، نجا فهرمووی: ههرکات پیاوئیکی باش و چاکه کارت دهستکهوت شووی پیبکه.

۲۰۲۹- عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، «أَمَرَ سُبَيْعَةَ أَنْ تَتَكَبَّحَ إِذَا تَعَلَّتْ مِنْ نَفَاسِهَا»^(۱).

واته: میسوهری کوری مهخرمه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغهمبهر ﷺ فهرمانی کرد به سوبه یعه و ریگای پییدا که ههرکات له خوینی مندال بوون پاک بووه وه، شوو بکاته وه.

۲۰۳۰- عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «وَاللَّهِ، لَمَنْ شَاءَ لَاعَتَاهُ، لِأَنْزَلَتْ سُورَةُ النَّسَاءِ الْقُصْرَى بَعْدَ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(۲).

واته: عهبدو لالی کوری مهسعوود رضی اللہ عنہ ده لی: سویند به خوا ههرکهس ده یه وی نه وه مولاعه نهی له گهل ده کهم له سهر نه وهی که بیگومان سووره تی نیسانی کورت (سووره تی ته لاق) له دوای نه و حوکمه دابهزی که ده لی: چوار مانگ و ده روژ.

ملاعنه: دوعا کردن له خود و له عنهت له خو کردن نه گهر درو بکات، له کاتی رووبه پروو بوونه وه.

بابهت: نه گهر ئافره تیک میردی مرد عیدده کهس له کوئ به سهر ده بات

۲۰۳۱- عَنْ زَيْنَبِ بِنْتِ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رضی اللہ عنہا - وَكَانَتْ تَحْتَ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ - أَنَّ أُخْتَهُ الْفُرَيْعَةَ بِنْتَ مَالِكٍ، قَالَتْ: خَرَجَ زَوْجِي فِي طَلَبِ أَعْلَاجٍ لَهُ، فَأَدْرَكَهُمْ بِطَرْفِ الْقُدُومِ، فَفَقَتَلُوهُ، فَجَاءَ نَعْيُ زَوْجِي وَأَنَا فِي دَارٍ مِنْ دُورِ الْأَنْصَارِ، شَاسَعَةٍ عَنْ دَارِ أَهْلِي، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهُ جَاءَ نَعْيُ زَوْجِي وَأَنَا فِي دَارٍ شَاسَعَةٍ عَنْ دَارِ أَهْلِي، وَدَارِ إِخْوَتِي، وَلَمْ يَدَعْ مَالًا يُنْفِقُ عَلَيَّ، وَلَا مَالًا وَرَثَتُهُ، وَلَا دَارًا يَمْلِكُهَا، فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ تَأْذَنَ لِي فَأَلْحَقَ بِدَارِ أَهْلِي، وَدَارِ إِخْوَتِي فَإِنَّهُ أَحَبُّ إِلَيَّ، وَأَجْمَعُ لِي فِي بَعْضِ أَمْرِي، قَالَ: «فَأَفْعَلِي إِنْ شِئْتِ» قَالَتْ: فَحَرَجْتُ قَرِيرَةً عَيْنِي لِمَا قَضَى اللَّهُ لِي عَلَى لِسَانِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، حَتَّى إِذَا كُنْتُ فِي الْمَسْجِدِ، أَوْ فِي بَعْضِ الْحُجْرَةِ دَعَانِي،

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۳۲۰، والنسائي: ۳۵۰۶ و ۳۵۰۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۹۱۰ بنحوه مطولاً، وأبو داود: ۲۳۰۷، والنسائي: ۳۵۲۳.

فَقَالَ: «كَيْفَ رَعِمْتِ؟» قَالَتْ: فَصَصْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ: «أَمْكُنِّي فِي بَيْتِكَ الَّذِي جَاءَ فِيهِ نَعْيُ زَوْجِكَ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ» قَالَتْ: فَأَعْتَدْتُ فِيهِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا^(۱).

واته: زهینه بی کچی که عبی کچی عوجره ﷺ ده گپریته وه: - که له ژیر نیکاحی نه بو سه عیدی خودریددا ﷺ بو -، خوشکه که ی فوریه ی کچی مالیک گوتی: میرده کهم به دواى به نده هه لاتوو ه کانیدا پویش، جا له نریک قه دوم پیان گه یشت، به نده کانیش کوشتیان، هه والی مردنی میرده که میان پیدام له کاتیکدا که له یه کیک له خانوو ه کانی نه نصاردا بووم که دوور بوو له کهس و کارم، له بهر نه وه هاتمه خزمهت پیغه مبه ر ﷺ و گوتم: نه ی پیغه مبه ر ی خوا ﷺ هه والی مردنی میرده کهم پیگه یشت و منیش له مالیکدام که دووره له مالی کهس و کارم و براکانم، وه هیچ مالیکی نه وتوی جینه هیشتوو ه که پی بژیم و سامانی نیه به میراتی وه ریبگرم و خانویه کیشی نیه، جا نه گهر ریگه م پیبده ی بچمه وه نیو کهس و کارم و براکانم، بو من خوشره و بو کار و بارم باشتره، فه رموی: نه گهر پیت خو شه وابکه (بچوو ه نیو خزم و که سانت)، منیش پویشتم و بریاره که ی خوام له سه ر زمانی پیغه مبه ر که ی ﷺ زور پیخوش بوو، تا نه و کاته ی که له مزگه وتدا بووم، یان له یه کیک له حوجره کان بووم بانگی کردم و فه رموی: چونت گوت؟ منیش چیرو که کهم بو گپرایه وه، نه ویش فه رموی: ههر له و مالهدا بمینه وه که تیایدا هه والی مردنی میرده کهت پیگه یشت تا کو عیددهت به سه ر ده چی، گوتی: منیش چوار مانگ و ده پوژر تییدا مامه وه.

بابهت: نافرته ی عیدده دار نایا له مال ده چپته دهر؟

۲۰۳۲- عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى مَرْوَانَ، فَقُلْتُ لَهُ: أَمْرَأَةٌ مِنْ أَهْلِكَ طَلَّقَتْ، فَمَرَرْتُ عَلَيْهَا وَهِيَ تَنْتَقِلُ، فَقَالَتْ: أَمَرْتُنَا فَاطِمَةُ بِنْتُ قَيْسٍ، وَأَخْبَرْتُنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «أَمَرَهَا أَنْ تَنْتَقِلَ»، فَقَالَ مَرْوَانُ: هِيَ أَمَرْتُهُمْ بِذَلِكَ؟ - قَالَ عُرْوَةُ - فَقُلْتُ: أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ عَابَتْ ذَلِكَ عَائِشَةُ، وَقَالَتْ: «إِنَّ فَاطِمَةَ كَانَتْ فِي مَسْكِنٍ وَحِشٍ فَخِيفَ عَلَيْهَا، فَلِذَلِكَ أَرْحَصَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۳۰۰، والترمذي: ۱۲۰۴، والنسائي: ۳۵۲۸-۳۵۳۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري تعليقاً: ۵۳۲۶، وأبو داود: ۲۲۹۲ وانظر مسلم: ۱۴۸۰ و ۱۴۸۱.

واته: هیشامی کوری عوروه له باوکیهوه ده گپرتتهوه، ده لئی: چوومه لای مهروان پیمگوت: ئافره تیکی خزمی تو ته لاق دراوه، منیش به لایدا تپه پریم که ده هات و ده چوو، ئنجا گوتی: که فایمه ی کچی قه یس ﷺ هه والی پیداو پینغه مبهری خوا ﷺ ریگای داوه که ده ربچی، مهروان گوتی: ئایا نه و ریگه ی نه وه ی پیداون؟ (عوروه گوتی) گوتم: سویند به خوا عائیشه ﷺ نه و کاره ی به عه یبه و خراب زانی و نکولیشی کردوه، وه گوتی: فایمه له شوینیکی دوور له ئاوه دانی بوو بو مانه وه که جیی ترس و ناخوشی بوو بوی، له بهر نه وه پینغه مبهری خوا ﷺ مؤله تی پیدئا.

۲۰۳۳- عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ قَيْسٍ ﷺ: «يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُفْتَحَمَ عَلَيَّ، فَأَمْرَهَا أَنْ تَتَحَوَّلَ»^(۱).

واته: هیشامی کوری عوروه له باوکیهوه ده گپرتتهوه، ده لئی: که فایمه ی کچی قه یس ﷺ گوتی: نه ی پینغه مبهری خوا من له خوم ده ترسیم که دز و پیاو خراب به زور بینه ماله که م، بویه (پینغه مبهر ﷺ) ریگای پیدئا که شوینه که ی بگورپی.

۲۰۳۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: طُلِقْتُ خَالَتِي، فَأَرَادَتْ أَنْ تَجِدَ نَخْلَهَا، فَزَجَرَهَا رَجُلٌ أَنْ تَخْرُجَ إِلَيْهِ، فَأَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ، فَقَالَ: «بَلَى، فَجُدِّي نَخْلِكَ، فَإِنَّكَ عَسَى أَنْ تَصَدَّقِي، أَوْ تَفْعَلِي مَعْرُوفًا»^(۲).

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده لئی: پوورم ته لاق درا، جا ویستی که به ره می خورماکانی بپرتتهوه، ئنجا پیاویک سه رزه نشتی کرد که هاتوته دهره وه له مال، بویه هاته خزمه ت پینغه مبهری خوا ﷺ، نه ویش فه رمووی: به لئی ده توانی، به ره می خورماکانت بپره وه، به لکو بیکه ی به خیر و صه ده قه، یان کرده وه یه کی چاکه بکه ی.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۸۲، والنسائی: ۳۵۴۷.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۸۳، وأبو داود: ۲۲۹۷، والنسائی: ۳۵۵۰.

بابهت: ئافره تیک سئ جار ته لاق در ابیت نایا جینی مانه وه و خهرجی له سهر پیا وه که مه؟

۲۰۳۵- عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي الْجَهْمِ بْنِ صَخِيرِ الْعَدَوِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ فَاطِمَةَ بِنْتَ قَيْسٍ رضی اللہ عنہا، تَقُولُ: «إِنَّ زَوْجَهَا طَلَّقَهَا ثَلَاثًا، فَلَمْ يَجْعَلْ لَهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سُكْنَى، وَلَا نَفَقَةً»^(۱).

واته: نه بو به کری کوری نه بو جه همی کوری صوخه یری عهده ویی رضی اللہ عنہ ده لی: گویم له فاتیمه ی کچی قه یس رضی اللہ عنہا بوو که ده یگوت: که میرده که ی ته لاقیدا به سئ جار ته لاقدان، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ مافی شوینی مانه وه و بزوی زانی (له لایهن میرده که یه وه) پینه دا.

۲۰۳۶- عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: قَالَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ قَيْسٍ رضی اللہ عنہا: طَلَّقَنِي زَوْجِي عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا سُكْنَى لَكَ، وَلَا نَفَقَةً»^(۲).

واته: شه عبی ده لی: فاتیمه ی کچی قه یس گوتی: له سه رده می پیغه مبهری خوا دا ﷺ میرده که م به سئ جار ته لاقدان ته لاقی دام، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموی: مافی شوینی مانه وه و بزوی زیانت له سهر میرده که ت نیه.

بابهت: به خشش پیدان له کاتی ته لاقداندا

۲۰۳۷- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ عَمْرَةَ بِنْتَ الْجَوْنِ تَعَوَّذَتْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حِينَ أُدْخِلَتْ عَلَيْهِ، فَقَالَ: «لَقَدْ عُدْتُ مِعَاذًا» فَطَلَّقَهَا، وَأَمَرَ أَسَامَةَ، أَوْ أَنَسًا فَمَتَّعَهَا بِثَلَاثَةِ أَنْوَابٍ رَازِقِيَّةٍ^(۳).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گپریته وه: که عه مپه ته ی کچی جه ون (کاتی پیغه مبهر ﷺ ویستی بچیته لای) په نای به خوا گرت له پیغه مبهری خوا ﷺ، ئنجا (پیغه مبهر ﷺ) فه رموی: به راستی به زاتیکی گه وره په نات گرت، دو اتر ته لاقیدا و فه رمانی به ئوسامه، یان نه نه س کرد، که سئ پارچه پۆشاک ی رازیقیه ی بداتی (پۆشاکیکی سپیه له که تان دروستکراوه).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۴۷ و ۱۴۸۰/۴۸، وأبو داود: ۲۲۸۴، والترمذي: ۱۱۳۵، والنسائي: ۳۴۱۸ و ۳۵۰۱.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۸۰، وأبو داود: ۲۲۹۱، والترمذي: ۱۱۸۰م، والنسائي: ۳۴۰۲ و ۳۴۰۳ و ۳۵۴۵ و ۳۵۴۶.

(۳) منکر بذکر أسامة وأنس. صحیح بلفظ: «فأمر أسيد أن يجهزها ويكسوها ثوبين رازقين».

بابهت: که سیک که نکوولی بکات له تلاق

۲۰۳۸- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «إِذَا ادَّعَتِ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ زَوْجِهَا، فَجَاءَتْ عَلَى ذَلِكَ بِشَاهِدٍ عَدْلٍ، اسْتُخْلِفَ زَوْجُهَا، فَإِنْ حَلَفَ بَطَلْتِ شَهَادَةُ الشَّاهِدِ، وَإِنْ نَكَلَ، فَنُكُوْلُهُ مِمَّنْزِلَةِ شَاهِدٍ آخَرَ، وَجَازَ طَلَاقُهُ»^(۱).

واته: عهمری کوری شوعهیب له باوکیهوه له باپیرهوه رضی اللہ عنہ ده گپریتهوه، پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: هه کاتیک ئافره تیک سکا لای ئه وهی کرد که میرده که ی ته لاقی داوه، شایه دیکی سهر راستیشی هه بوو بو ده عواکه ی، ئه وه میرده که ی سویند ده درئ، جا ئه گهر سویندی خوارد (که ته لاقی نه داوه) شایه دی شایه ده که به تال ده بیته وه (ته لاقه که ی ناکه وئ)، خو ئه گهر نکوولی کرد (سویندی نه خوارد)، نکوولی کردنه که ی له جیگای شایه دیکی تر هه ژمار ده کرئ و ته لاقه که ی ده که وئ.

بابهت: که سیک که گالته به

ته لاق و نیکاح و گهراندنوهی دواي ته لاقدان بکات

۲۰۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «تَلَّاتٌ جِدُّهُنَّ جِدٌّ، وَهَزْلُهُنَّ جِدٌّ: النَّكَاحُ، وَالطَّلَاقُ، وَالرَّجْعَةُ»^(۲).

واته: ئه بو هوریه پره رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: سی شت هه یه که به راستی بکرین، یان به گالته وگه پ، هه به راستی هه ژمار ده کرین، ماره برین و ته لاقدان و گپرانه وهی ئافرهت له عیده دا.

بابهت: که سیک که له دل و ناخیدا

ژنه که ی ته لاق بدات به لام به زمان نه یلئ

۲۰۴۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِأُمَّتِي عَمَّا حَدَّثْتُ بِهِ أَنْفُسَهَا، مَا لَمْ تَعْمَلْ بِهِ، أَوْ تَكَلَّمْ بِهِ»^(۳).

(۱) ضعيف.

(۲) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۲۱۹۴، والترمذي: ۱۱۸۴.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۵۲۸، ومسلم: ۱۲۷، وأبو داود: ۲۲۰۹، والترمذي: ۱۱۸۳، والنسائي: ۳۴۳۳_۳۴۳۵.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بیگومان خوا چاوپوشی کردوه له نوممه ته کهم له وهی که به دلی دادی (به خه یال) مادام به کرده وه کاری پینه کات، یان به زمانی نه یلی.

بابهت: ته لاقی شینه لوکه و گچکه و خه وتوو

۲۰۴۱- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ، أَوْ يُفِيقَ» قَالَ أَبُو بَكْرٍ فِي حَدِيثِهِ: وَعَنِ الْمُبْتَلَى حَتَّى يَبْرَأَ^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: پینوس هه لگراوه له سه ر سئ که س: خه وتوو تا کو به ناگادیتته وه، بچووک تا کو گه وره ده بی (بالغ ده بی)، شیت تا کو هوشی دیتته وه، نه بو به کر (کورئ نه بو شه یه) له گپرانه وه که یدا گوتوویه تی: ده رده داریک (که به هویه وه عاقل له ده ست بدات) تا کو چاک ده بیتته وه.

۲۰۴۲- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «يُرْفَعُ الْقَلَمُ عَنِ الصَّغِيرِ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ، وَعَنِ النَّائِمِ»^(۲).

واته: عه لی کورئ نه بو تالیب رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: پینوس له سه ر گچکه و شیت و خه وتوو هه لده گپری.

بابهت: ته لاقی به زورو نهو که سهی که له بیرئ چۆته وه

۲۰۴۳- عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ قَدْ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ، وَالنُّسْيَانَ، وَمَا اسْتَكْرَهُوا عَلَيْهِ»^(۳).

واته: نه بو زه ری غیفاری رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بیگومان خوا چاوپوشی کردوه له نوممه ته کهم له هه له وه، له بیرچوون و، زورلئیکردن.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۳۹۸، والنسائي: ۳۴۳۲.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۴۰۱-۴۴۰۳، والترمذي: ۱۴۲۳.

(۳) ضعيف.

۲۰۴۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِأُمَّتِي عَمَّا تُوسِسُ بِهِ صُدُورُهَا، مَا لَمْ تَعْمَلْ بِهِ، أَوْ تَتَكَلَّمْ بِهِ، وَمَا اسْتَكْرَهُوا عَلَيْهِ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بیگومان خوا چاوپوشی کردوه له نوممه ته کهم له سهر نهو شته ی که (به بی وستی خوئی) به خه یالی دادی، مادام نه نجمی نه دات، یان نه یلی، نهو شته ش که به زوری پیی ده کری.

۲۰۴۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ، وَالنُّسْيَانَ، وَمَا اسْتَكْرَهُوا عَلَيْهِ»^(۲).

واته: ئینو عه بیاس رضي الله عنه ده گپریته وه: که پیغه مبهری ﷺ فهرموویه تی: بیگومان خوا چاوپوشی کردوه له نوممه ته کهم له هه لهو، له بیرچوون و، زورلیکردن.

۲۰۴۶- عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: حَدَّثَنِي عَائِشَةُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَا طَلَّاقَ، وَلَا عَتَاقَ فِي إِغْلَاقٍ»^(۳).

واته: سه فییه ی کچی شه بیه رضي الله عنها ده لی: عایشه رضي الله عنها بوی گپرامه وه که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه ته لاق و نه نازادکردنی کویله له کاتی توره بووندا حوکمه که یان دانامه زری (توره بوونیک که خاوه نه که ی به جوریک عه قلی له ده ست بدات، نه زانی له کاتی توره بوونه که دا چی گوتوه، نه ک هه موو توره بوونیک ی ئاسایی).

بابهت: پیش ماره کردن، ته لاق نیه

۲۰۴۷- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَا طَلَّاقَ فِيمَا لَا يَمْلِكُ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۵۲۸، ومسلم: ۱۲۷، وأبو داود: ۲۲۰۹، والترمذي: ۱۱۸۳، والنسائي: ۳۴۳۳-۳۴۳۵.

(۲) صحیح.

(۳) حسن بمجموع شواهد. أخرجه أبو داود: ۲۱۹۳.

(۴) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۱۹۰ و ۲۱۹۱، والترمذي: ۱۱۸۱.

واته: عه مړى كورې شوعه يې له باوكييه وه له باپيرييه وه ﷺ ده گيرېته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فرمويه تې: ته لاق بوونى نيه (ناكه وئ) له بهرانبهر كه سيكدا كه هې تو نيه (واته: پيش ماره پرينى كه سينك ته گهر ته لاقيشى لبيخوى ئه و ته لاقه دواى ماره پرين هېچ كاريگه ريبه كى نيه).

۲۰۴۸- عَنِ الْمِسُورِ بْنِ مَخْرَمَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَا طَلَّاقَ قَبْلَ نِكَاحٍ، وَلَا عِتْقَ قَبْلَ مَلِكٍ»^(۱).

واته: ميسوه رى كورې مه خړمه ﷺ ده گيرېته وه، پيغه مبهري ﷺ فرمويه تې: پيش ماره پرين ته لاق بوونى نيه، وه بهنده نازاد كړدن نيه پيش ئه وهى كه بيته مولكى تو.

۲۰۴۹- عَنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَا طَلَّاقَ قَبْلَ النِّكَاحِ»^(۲).

واته: عه لى كورې ئه بو تاليب ﷺ ده گيرېته وه، پيغه مبهري ﷺ فرمويه تې: ته لاقدان پيش ماره پرين بوونى نيه.

بابه ت: ئه و قسه و وشانه ي كه ته لاقيان پت ده كه وئ

۲۰۵۰- عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ الزُّهْرِيَّ، أَيُّ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم اسْتَعَادَتْ مِنْهُ؟ فَقَالَ: أَحَبَّرِي عُرْوَةَ، عَنِ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ ابْنَةَ الْجَوْنِ لَمَّا دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَدَنَا مِنْهَا، قَالَتْ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «عُدَّتْ بِعَظِيمٍ، الْحَقِي بِأَهْلِكَ»^(۳).

واته: ئه وزاعى ده لى: پرسيارم له زوهري كړد، ئايا كام له هاوسه ره كاني پيغه مبهري ﷺ په ناي به خوا گرت له پيغه مبهري ﷺ؟ ئه وئش گوتى: عوره له عائشه وه ﷺ هه والى پيدام و بوى گيرامه وه كه كچى جهون كاتيك كه پيغه مبهري خوا ﷺ چو بولاى و لى نزيك كه و ته وه، گوتى: په نا به خوا ده گرم له تو، ئنجا پيغه مبهري خوا ﷺ فرموى: په نات گرت به زاتيكى گوره، بويه بچوه ماله بابانت (واته: «الحقى بأهلك»، رسته يه كه كه ته لاقى پيده كه وئ، مادام نيه تى له گه لدا بئ).

(۱) حسن لغيره.

(۲) صحيح لغيره.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۲۵۴، والنسائي: ۳۴۱۷.

بابه‌ت: ته‌لاقیک که ته‌لاقی یه‌کجاری بیت

۲۰۵۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ يَزِيدَ بْنِ رُكَانَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عليه السلام، أَنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ الْبُتَّةَ، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَسَأَلَهُ، فَقَالَ: «مَا أَرَدْتَ بِهَا؟» قَالَ: وَاحِدَةً، قَالَ: «اللَّهُ، مَا أَرَدْتَ بِهَا إِلَّا وَاحِدَةً؟» قَالَ: اللَّهُ، مَا أَرَدْتُ بِهَا إِلَّا وَاحِدَةً، قَالَ: فَرَدَّهَا عَلَيْهِ^(۱).

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ مَاجَةَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ الطَّنَافِيسِيَّ، يَقُولُ: مَا أَشْرَفَ هَذَا الْحَدِيثَ واته: عه‌بدوللای کوری عه‌لی کوری یه‌زیدی کوری روکانه له باوکیه‌وه له باپیره‌وه عليه السلام ده‌گیریتته‌وه، روکانه ژنه‌که‌ی ته‌لاقداه‌یه‌کجاری، ئنجاهات بو خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم و پرسپاری لی‌کرد، (پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم) فه‌رمووی: مه‌به‌ستت چۆن بوو؟ گوتی: (مه‌به‌ستم ته‌نهما) یه‌ک ته‌لاق بوو، فه‌رمووی: سویند ده‌خوی که ته‌نهما مه‌به‌ستت یه‌ک دانه بووه؟ گوتی: سویند به‌خوا مه‌به‌ستم ته‌نهما یه‌ک (ته‌لاق) بووه، (راوی) ده‌لی: ئنجا ژنه‌که‌ی بو‌گیرایه‌وه.

موحه‌ممه‌دی کوری ماجه‌ده‌لی: گویم له‌ئه‌بولحه‌سه‌ن عه‌لی کوری موحه‌ممه‌دی ته‌نافیسی بوو (به‌سه‌رسورمانه‌وه) ده‌یگوت: ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌چه‌نده‌پایه‌و مه‌قامی به‌رزه!!

بابه‌ت: که‌سیک که ژنه‌که‌ی سه‌رپشک بکات

۲۰۵۲- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: «خَيْرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَاخْتَرْتَاهُ، فَلَمْ يَرَهُ شَيْئًا»^(۲).

واته: عایشه رضي الله عنها ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم سه‌رپشکی کردین (له‌نیوان ژبانی دنیاو پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم)، تیمه‌ش ئه‌ومان صلى الله عليه وسلم هه‌لبژارد، وه‌هیچ شتیکی له‌و کاره‌دا نه‌بینی (واته: به‌ته‌لاق هه‌ژمار نه‌کرا).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۲۰۸، والترمذي: ۱۱۷۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۲۶۲، ومسلم: ۱۴۷۷، وأبو داود: ۲۲۰۳، والترمذي: ۱۱۷۹، والنسائي: ۳۲۰۲ و ۳۲۰۳ و

۲۰۵۳- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿وَلِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ (۲۹) ﴿الْأَحْزَابِ، دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ، إِنِّي ذَاكِرٌ لِكَ أَمْرًا، فَلَا عَلَيْكَ أَنْ لَا تَعْجَلِي فِيهِ حَتَّى تَسْتَأْمِرِي أَبَوَيْكَ»، قَالَتْ: قَدْ عَلِمَ، وَاللَّهِ، أَنْ أَبَوَيَّ لَمْ يَكُونَا لِيَأْمُرَانِي بِفِرَاقِهِ، قَالَتْ: فَقَرَأَ عَلَيَّ ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا﴾ (۲۸) ﴿الْأَحْزَابِ، الْآيَاتِ، فَقُلْتُ: فِي هَذَا أَسْتَأْمِرُ أَبَوَيَّ قَدْ اخْتَرْتُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ^(۱).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: كاتيك نه و ثايه ته دابه زى: ﴿وَلِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ (۲۹) ﴿الْأَحْزَابِ، واته: وه نه گهر ئيوه خواو پيغه مبه ره كه يتان ده ویت. پيغه مبه رى خوا رضي الله عنها هات بو لام و فهرمووى: نهى عائشه! من شتيكت بو باس ده كه م، به لام په له مه كه له وه لامه كه ي تاكو پراويز به دايك و باوكت ده كه ي، (عائشه رضي الله عنها) گوتى: سويتند به خوا بيگومان ده يزاني كه دايك و باوكم فهرانم پيناكهن كه لنى جيا بيمه وه، نجا نه و ثايه ته ي بو خويندمه وه: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا﴾ (۲۸) ﴿الْأَحْزَابِ، واته: نهى پيغه مبه ر رضي الله عنها به خيزانه كانت بلئ نه گهر ئيوه زيانى دونياو رازاوه يى نه وتان ده ویت. منيش گوتم: له باره ي نه وه وه پراويز به دايك و باوكم بكم؟! بيگومان خواو پيغه مبه رى خواو رضي الله عنها هه لبرارد.

بابهت: ناپه سندنې خولع بو ثافرهت

۲۰۵۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَا تَسْأَلُ الْمَرْأَةُ زَوْجَهَا الطَّلَاقَ فِي غَيْرِ كُنْهِهِ فَتَجِدَ رِيحَ الْجَنَّةِ، وَإِنْ رِيحَهَا لِيُوجِدَ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ عَامًا»^(۲).

واته: ئيبنو عبباس رضي الله عنهما ده لى: پيغه مبه رى خواو رضي الله عنهما فهرموويه تى: ثافرهت داواى ته لاق له ميره كه ي ناكات له كاتى خويدا نه بى (واته: هوكاره كه شهرعى نه بى)، نجا بو نى به هه شتيش بكات، له كاتيكدا كه بو نى به هه شت چل ساله ريگا ده روات (واته: نه و ثافره ته ي كه داواى ته لاق له ميره كه ي ده كات به بى هوكارى شهرعى، شاينه نى نه وه نيه كه بو نى به هه شتيش بكات).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۷۸۶، ومسلم: ۱۴۷۵، والترمذي: ۳۳۱۸، والنسائي: ۳۴۳۹ و ۳۴۴۰.

(۲) ضعيف.

۲۰۵۵- عَنْ ثَوْبَانَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلْتُ زَوْجَهَا الطَّلَاقَ فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ، فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ»^(۱).

واتە: سەوبان رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ھەر ئافرەتتىك داواى تەلاق لە مێردەكەى بكات، بى ئەوھى ھىچ كىشەكەى (شاھەن بە جىابوونەھى) ھەبى، بۆنى بەھەشتى لى ھەرامە.

بابەت: ئەو ئافرەتەى داواى خولع دەكات، چى ھەرگرتوھ، دەیداتەھ

۲۰۵۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ جَمِيلَةَ بِنْتَ سَلُولَ رضي الله عنها، أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ، فَقَالَتْ: وَاللَّهِ مَا أَعْتَبْتُ عَلَى تَابِتٍ فِي دِينٍ، وَلَا خُلُقٍ، وَلَكِنِّي أَكْرَهُ الْكُفْرَ فِي الْإِسْلَامِ، لَا أُطِيقُهُ بُغْضًا، فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ ﷺ: «أَتَرُدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ؟» قَالَتْ: نَعَمْ، فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَأْخُذَ مِنْهَا حَدِيثَهُ، وَلَا يَزْدَادَ^(۲).

واتە: ئىبنو عەبباس رضي الله عنه دە گىریتەھ، جەمیلەى كچى سەلول رضي الله عنها ھاتە خزمەت پىغەمبەر ﷺ، ئنجا گوتى: سوئند بە خوا پەخنەم نە لە دىندارى و پەوشتى سابت، (بەلام ئاكارى نارىكە)، ترسم ھەيە كارىك بكەم كە پىچەوانەى ئىسلامە، ئنجا پىغەمبەر ﷺ پى فەرمو: ئايا ئەو باخچەيەى پى دابووى بوى دە گىریتەھ، گوتى: بەلى، ئنجا پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمانى بە سابت كرد كە باخچەكەى لى ھەر بگىریتەھ، ھىچى زياتر لى ھەرنە گرى.

۲۰۵۷- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَتْ حَبِيبَةُ بِنْتُ سَهْلٍ تَحْتِ تَابِتِ بْنِ قَيْسِ بْنِ شِمَاسٍ، وَكَانَ رَجُلًا دَمِيمًا، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَاللَّهِ، لَوْلَا مَخَافَةُ اللَّهِ، إِذَا دَخَلَ عَلَيَّ لَبَصَفْتُ فِي وَجْهِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَتَرُدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ؟» قَالَتْ: نَعَمْ، قَالَ: فَرَدَّتْ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ، قَالَ: فَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۲۲۶، والترمذي: ۱۱۸۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲۷۳ و ۵۲۷۷، والنسائي: ۳۴۶۳.

(۳) حسن لغیره.

واته: عه‌م‌پ‌ری ک‌و‌ری شو‌عه‌ی‌ب له باوکیه‌وه له با‌پ‌یره‌وه ﷺ ده‌گ‌ی‌ر‌ی‌ته‌وه ده‌ل‌ی: حه‌ب‌ی‌ه‌ی ک‌چ‌ی سه‌هل که خ‌ی‌ز‌انی ساب‌تی ک‌و‌ری قه‌ی‌سی ک‌و‌ری شه‌ماس بوو، که‌سی‌کی ورته بالاو ناش‌یر‌ین بوو، (حه‌ب‌ی‌ه) گو‌تی: ئه‌ی پ‌ی‌غه‌م‌به‌ری خوا ﷺ سو‌ی‌ند به‌ خوا، ئه‌گه‌ر له تر‌سی خوا نه‌ب‌ئ هه‌ر‌کات هات‌ب‌ایه بو لام، تفم له رو‌خ‌ساری ده‌کرد، ئن‌جا پ‌ی‌غه‌م‌به‌ری خوا ﷺ فه‌رم‌و‌ی: ئایا ئه‌و با‌خ‌چه‌یه‌ی خ‌و‌ی بو ده‌گ‌ی‌ر‌ی‌ته‌وه (له به‌ران‌به‌ر ته‌لا‌ق‌دان‌ه‌که‌ت)? گو‌تی: به‌ل‌ئ، ئن‌جا با‌خ‌چه‌که‌ی بو گ‌ی‌را‌یه‌وه، (پ‌را‌وی) گو‌تی: ئن‌جا پ‌ی‌غه‌م‌به‌ری خوا ﷺ له یه‌ک‌تری ج‌یا‌کرد‌نه‌وه.

بابه‌ت: ع‌ی‌د‌ه‌ی ئا‌فره‌ت‌یک که‌ خ‌ول‌عی کرد‌ب‌ئ

۲۰۵۸- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الْأَوْلَادِ بْنِ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ ﷺ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ مَعُوذِ بْنِ عَفْرَاءَ ﷺ، قَالَ: قُلْتُ لَهَا: حَدِّثِي حَدِيثَكَ، قَالَتْ: اخْتَلَعْتُ مِنْ زَوْجِي، ثُمَّ جِئْتُ عُثْمَانَ، فَسَأَلْتُ: مَاذَا عَلَيَّ مِنَ الْعِدَّةِ؟ فَقَالَ: «لَا عِدَّةَ عَلَيْكَ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ حَدِيثٌ عَهْدٍ بِكَ، فَتَمَكُّتِينَ عِنْدَهُ حَتَّى تَحِيضِينَ حَيْضَةً» قَالَتْ: «وَأِنَّمَا تَبَعٌ فِي ذَلِكَ قَضَاءُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي مَرِيَمَ الْمَعَالِيَّةِ، وَكَانَتْ تَحْتَ ثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ، فَاخْتَلَعَتْ مِنْهُ»^(۱).

واته: ع‌و‌با‌ده‌ی ک‌و‌ری وه‌ل‌یدی ک‌و‌ری ع‌و‌با‌ده‌ی ک‌و‌ری صام‌یت ﷺ ده‌گ‌ی‌ر‌ی‌ته‌وه، له ر‌و‌به‌ب‌ی‌عی ک‌چ‌ی م‌و‌عه‌و‌یز‌ی ک‌و‌ری عه‌ف‌رائه‌وه ﷺ گ‌ی‌را‌ویه‌ته‌وه، گو‌ت‌و‌یه‌تی: پ‌ی‌م‌گ‌وت (به ر‌و‌به‌ب‌ی‌ع): با‌سی به‌سه‌ره‌اته‌که‌ی خ‌ۆ‌تم بو ب‌که، ئه‌و‌یش گو‌تی: له‌گه‌ل م‌ی‌رده‌که‌م خ‌ول‌عم کرد، پ‌اشان هات‌مه لای ع‌وس‌مان و ل‌ی‌م پ‌رسی: چ ش‌ت‌یک‌م له‌سه‌ره له‌ ع‌ی‌د‌ه‌ و مانه‌وه (د‌و‌ای خ‌ول‌ع)? ئه‌و‌یش گو‌تی: ت‌و ع‌ی‌د‌ده‌ت له‌سه‌ر ن‌یه، مه‌گه‌ر تاز‌ه له‌گه‌ل م‌ی‌رده‌که‌ت ک‌و‌بو‌وب‌نه‌وه، ئه‌و‌کات له‌لای ده‌م‌ی‌ن‌یه‌وه تا‌وه‌کو حه‌یز‌یک ده‌ب‌ینی، (ر‌و‌به‌ب‌ی‌ع) گو‌تی: له‌و ب‌ر‌یا‌ره‌دا (ع‌وس‌مان) شو‌ین پ‌ی‌غه‌م‌به‌ری خوا ﷺ که‌وت، (که پ‌ی‌غه‌م‌به‌ر ﷺ) ده‌ر‌با‌ره‌ی مه‌ری‌ه‌می مه‌ع‌الی‌یه (مه‌ع‌الی‌یه ت‌یره‌یه‌کن له ئه‌ن‌صار) ب‌ر‌یا‌ری له‌سه‌ر دا‌بوو، که خ‌ی‌ز‌انی ساب‌یتی ک‌و‌ری قه‌ی‌س بوو خ‌ول‌عی له‌گه‌ل کرد‌بوو (واته: پ‌ی‌غه‌م‌به‌ر ﷺ هه‌مان ب‌ر‌یا‌ری ب‌ی‌ن‌ینی یه‌ک حه‌یز‌ی بو مه‌ری‌ه‌م دا‌بوو).

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۱۱۸۵، والنسائي: ۳۴۹۸.

بابهت: سویند خواردنن میرد بو نه چوونه لای خیزانی

۲۰۵۹- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: أَقْسَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ لَا يَدْخُلَ عَلَيَّ نِسَائِهِ شَهْرًا، فَمَكَتْ تِسْعَةَ وَعِشْرِينَ يَوْمًا، حَتَّى إِذَا كَانَ مِيسَاءَ ثَلَاثِينَ، دَخَلَ عَلَيَّ، فَقُلْتُ: إِنَّكَ أَقْسَمْتَ أَنْ لَا تَدْخُلَ عَلَيْنَا شَهْرًا، فَقَالَ: «الشَّهْرُ كَذَا»، يُرْسَلُ أَصَابِعُهُ فِيهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، «وَالشَّهْرُ كَذَا»، وَأَرْسَلَ أَصَابِعَهُ كُلَّهَا، وَأَمْسَكَ إِصْبَعًا وَاحِدًا فِي الثَّلَاثَةِ ^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ سویندی له خیزانه کانی خوارد که تاوه کو یه ک مانگ نه چیته لایان، جا بیست و نو روزه مایه وه (نه چوو بو لایان) تاکو تیاره ی سییه م، جا هات بو لای من، منیش گوتم: سویندت خواردوه که تاکو یه ک مانگ نه یه یته لامان! نه ویش فهرمووی: مانگ نه وه نده روزه یه به په نجه کانی ثامازه ی پیکرد سی جار، که سی روزه، وه نه و مانگهش نه وه نده یه به په نجه کانی ثامازه ی پیکرد که بیست و نو روزه (واته: نه و مانگه ی که سویندی تیدا خواردوه بیست و نو روزه ی بووه، په نجه کانی سی جار بلاوکرده وه له جاری سییه مدا په نجه یه کیانی گرت وه، واته: بیست و نو روزه).

۲۰۶۰- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، إِذَا آتَى لِأَنَّ زَيْنَبَ رَدَّتْ عَلَيْهِ هَدِيَّتَهُ» فَقَالَتْ عَائِشَةُ: لَقَدْ أَقْمَأْتُكَ، فَغَضِبَ ﷺ فَأَلَى مِنْهُنَّ ^(۲).

واته: له عائشه رضی اللہ عنہا گپردراوه ته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ له بهر نه وه ی که زه ینه ب نه وه هده یه ی پی دابوو بو (پیغه مبهر ﷺ) سی گپرایه وه سویندی (له خیزانه کانی) خوارد، عائشه ش رضی اللہ عنہا گوتبوی: به راستی ریزی گوره یی توی نه گرت (چونکه هده یه که ی گپراوه ته وه)، نجا (پیغه مبهر ﷺ) تووره بو سویندی له هه موویان خوارد (وه کو په ند و دهرس بو هه موویان).

۲۰۶۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ آتَى مِنْ بَعْضِ نِسَائِهِ شَهْرًا، فَلَمَّا كَانَ تِسْعَةَ وَعِشْرِينَ رَاحَ، أَوْ عَدَا، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِذَا مَضَى تِسْعُ وَعِشْرُونَ، فَقَالَ: «الشَّهْرُ تِسْعُ وَعِشْرُونَ» ^(۳).

(۱) حسن.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۹۱۰ و ۵۲۰۲، ومسلم: ۱۰۸۵.

واته: ئوممو سه له مه ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ سویندی له هه ندیک له خیزانه کانی خوارد بو ماوهی مانگیک (که نه چیته لایان)، ئنجا کاتیک بیست و نو پوژ تیه پری، له ئیواره کهیدا، یان له به ره به یانییه کهیدا پویشت (بو لایان)، بییان گوت: ئەی پیغه مبهری خوا ﷺ ته نها بیست و نو پوژ پویشتووه! ئەویش فەرمووی: ئەم مانگه بیست و تویه.

بابهت: زیهار

(که سەت خیزانی به دایک و خوشکی خۆی بچوینت)^(۱)

۲۰۶۲- عَنْ سَلَمَةَ بِنِ صَخْرِ الْبِيضِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كُنْتُ امْرَأً اسْتَكْبَرُ مِنَ النِّسَاءِ، لَا أَرَى رَجُلًا كَانَ يُصِيبُ مِنْ ذَلِكَ مَا أُصِيبُ، فَلَمَّا دَخَلَ رَمَضَانُ ظَاهَرْتُ مِنْ امْرَأَتِي حَتَّى يَنْسَلِخَ رَمَضَانُ، فَبَيْنَمَا هِيَ تَحَدِّثُنِي ذَاتَ لَيْلَةٍ انْكَشَفَ لِي مِنْهَا شَيْءٌ، فَوَثَبْتُ عَلَيْهَا فَوَاقَعْتُهَا، فَلَمَّا أَصْبَحْتُ عَدَوْتُ عَلَى قَوْمِي فَأَخْبَرْتُهُمْ خَبْرِي، وَقُلْتُ لَهُمْ: سَلُوا لِي رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقَالُوا: مَا كُنَّا نَفْعَلُ، إِذَا يُنْزَلِ اللَّهُ فِيْنَا كِتَابًا، أَوْ يَكُونُ فِيْنَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَوْلٌ، فَبَيْنَمَا عَلَيْنَا عَارُهُ، وَلَكِنْ سَوْفَ نُسَلِّمُكَ بِجَرِيرَتِكَ، اذْهَبْ أَنْتَ، فَاذْكُرْ شَأْنَكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: فَخَرَجْتُ حَتَّى جِئْتُهُ فَأَخْبَرْتُهُ الْخَبَرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَنْتَ بِذَاكَ؟» فَقُلْتُ: أَنَا بِذَاكَ، وَهَذَا أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ صَابِرٌ لِحُكْمِ اللَّهِ عَلَيَّ، قَالَ: «فَاعْتِقِي رَقَبَةً» قَالَ: قُلْتُ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أَصْبَحْتُ أَمْلِكُ إِلَّا رَقَبَتِي هَذِهِ، قَالَ: «فَصُمْ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ» قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَهَلْ دَخَلَ عَلَيَّ مَا دَخَلَ مِنَ الْبَلَاءِ إِلَّا بِالصُّومِ، قَالَ: «فَتَصَدَّقِي، أَوْ أَطْعِمِي سِتِّينَ مِسْكِينًا» قَالَ: قُلْتُ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، لَقَدْ بَتْنَا لَيْلَتَنَا هَذِهِ مَا لَنَا عِشَاءٌ، قَالَ: «فَاذْهَبِي إِلَى صَاحِبِ صَدَقَةِ بَنِي زُرَيْقٍ، فَقُلِّي لَهُ، فَلْيَدْفَعْهَا إِلَيْكَ، وَأَطْعِمِي سِتِّينَ مِسْكِينًا، وَانْتَفِعِي بِقِيَّتِهَا»^(۲).

واته: سه له مهی کوری سه خری به یازی ﷺ ده لی: من لهو که سانه بووم که ئاره زووم بو ئافرهت زور بوو، هیچ پیاوینک نابینیم که (له به رانه ر ئافرهت) لهو پوووه وه کو خوم بیت، ئنجا کاتی که مانگی ره مه زان هات (بو ئه وهی توشی قه ده غه کراوه کان نه بم) زیهارم له گه ل ژنه که م کرد تا کو ره مه زان کو تایی دی، ئیتر شه ویک له شه وان له

(۱) بو عمونه: بلن: تو بو من وه ک دایکمی.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۲۲۱۳، والترمذی: ۱۲۰۰ و ۳۲۹۹.

كاتىكدا كە ئەو قسەى لە گەل دە كردم شتىكى (سەرنجراكىشى) لىدەر كەوت، منىش پەلامارم دا و جىياعم لە گەلدا كرد، ئنجا كە بە يانى بۆوہ چوومە لای خزمە كانم و ھەوالە كەم پىياندا و پىم گوتن: ئە گەر پىرسىارم بۆ لە پىغەمبەرى خوا ﷺ بگەن، ئەوانىش گوتيان: ئىمە ئەو كارە ناكەين، نەبادا قورئانمان لەسەر دابەزى، يان پىغەمبەرى خوا ﷺ شتىكان پى بلى، ئەوكات نەنگى و عەبىبە كە بۆ ئىمە دەمىننەتەوہ، بەلام خۆت دەدەينە دەست تاوانە كەت، پرۆ بۆ خۆت باس و خواسى خۆت بۆ پىغەمبەرى خوا ﷺ بگە، دەلى: منىش پىرۆشىتم تاكو گەشىتمە خزمەتى، ئنجا ھەوالە كەم پىدا، جا پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووى: تۆ ئەوہت كىدوہ؟ گوتم: من ئەوہم كىدوہ، وە ئەوہش منم، ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ ئامادەم بۆ ھەر پىيارىكى خوا كە لەسەرم جىبە جى بىرى، فەرمووى: (مادام واىە) بەندەبەك ئازاد بگە، وتم: سویند بەو زاتەى تۆى بە ھەق پەوانە كىدوہ، جگە لەو گەردنەى خۆم ھىچ بەندەبەكى ترم نىە، فەرمووى: كەواتە دوو مانگ لەسەر بە پىرۆژوبە، گوتم: ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ بۆ مە گەر ئەوہى بەسەرم ھاتووە ھەر بەھۆى پىرۆژووەوہ نىە؟ فەرمووى: كەواتە پرۆ خواردن دابەش بگە، يان خواردن بەدە بە شەست ھەزار، گوتم: سویند بەو زاتەى كە بە ھەق تۆى پەوانە كىدوہ، ئەمشەو شەومان كىدۆتەوہ بەبى خواردن، فەرمووى: بچۆ بۆ لای ئەو كەسەى كە زەكاتى بەنو زورەبىق كۆدە كاتەوہ پى بلى: بىدات بە تۆ، تۆش خواردننى شەست ھەزارى لىبىدە و ئەوہى ماىەوہ بۆ خۆت سوودى لى وەر بگەرە و بە كارى بىنە.

۲۰۶۳- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الرُّبَيْرِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: «تَبَارَكَ الَّذِي وَسِعَ سَمْعُهُ كُلَّ شَيْءٍ، إِنِّي لَأَسْمَعُ كَلَامَ حَوْلَةٍ بِنْتِ تَعْلَبَةَ وَيَخْفَى عَلَيَّ بَعْضُهُ، وَهِيَ تَشْتَكِي زَوْجَهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهِيَ تَقُولُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَكَلْتُ شَبَابِي، وَنَثَرْتُ لَهُ بَطْنِي، حَتَّى إِذَا كَبُرَتْ سِنِّي، وَأَنْقَطَعَ وَلَدِي، ظَاهَرَ مِنِّي، اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْكُو إِلَيْكَ، فَمَا بَرِحْتُ حَتَّى نَزَلَ جِبْرَائِيلُ بِهَؤُلَاءِ الْآيَاتِ: ﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ (١)﴾ الْمَجَادِلَةَ»^(١).

واته: عوروهی کوری زوبهیر، ده‌لی: عائیشه رضی اللہ عنہا گوتووێه‌تی: پاکێ و پیرۆزی بۆ ئەو زاتە ی که هه‌موو شتی که ده‌بیستی، (ده‌لی:) بینگومان من گویم له‌ قسه‌کانی خه‌وله‌ی کچی سه‌عله‌به‌ بوو، هه‌ندی که له‌ قسه‌کانی هه‌ر تینه‌ده‌گه‌یشتم، جا ئەو له‌وکاته‌دا سکا‌لای له‌ میرده‌که‌ی ده‌کرد له‌لای پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ و آله‌ و سلم وه‌ ئەو (خه‌وله‌) ده‌یگوت: ئە ی پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ و آله‌ و سلم (میرده‌که‌م) هه‌موو گه‌نجی منی کوتایی پیه‌ینا و مندالی زۆرم بۆ خسته‌وه‌ هه‌تا کو ته‌مه‌نم گه‌وره‌بوو ئیتر مندالم ناییت، (ئنجاهاتوه‌) زیهاری له‌گه‌لدا کردووم، سا ئە ی خودایه‌ من سکا‌لای له‌لای تو ده‌که‌م، (عائیشه ده‌لی:) هیشتا نه‌رۆیشتبوو جیبریل دابه‌زی، ئەو ئایه‌تانه‌ی هینا: ﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَدِّلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ﴾ (١) المجادلة، واته: به‌راستی خوا بیستی ووته‌ی ئەو ژنه‌ی که له‌باره‌ی میرده‌که‌یه‌وه‌ گه‌فتوگۆی له‌گه‌ل ئە‌کردی وه‌ سکا‌لای خۆی بۆ لای خوا ئە‌برد.

بابه‌ت: ئەو که سه‌ه‌ی زیهاری کردوه و پیش که‌فاره‌ت دانه‌که له‌گه‌ل خیزانی جووت ده‌بت

٢٠٦٤- عَنْ سَلْمَةَ بْنِ صَخْرِ الْبَيَاضِيِّ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ و آله‌ و سلم، فِي الْمُظَاهَرِ يُوَأْفَعُ قَبْلَ أَنْ يُكْفَرَ، قَالَ: «كَفَّارَةٌ وَاحِدَةٌ» (١).

واته: سه‌له‌مه‌ی کوری سه‌خری به‌یازی رضی اللہ عنہ ده‌گه‌په‌ته‌وه‌، پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ و آله‌ و سلم ده‌ربه‌ره‌ی ئەو که سه‌ه‌ی که زیهاری کردوه و چۆته‌ لای ژنه‌که‌ی، پیش ئە‌وه‌ی که‌فاره‌ته‌که‌ به‌دات، فه‌رمووێه‌تی: ته‌نه‌ها‌یه‌ک که‌فاره‌ت ده‌دات (واته: به‌ هۆی چوونه‌ لای ژنه‌که‌ی که‌فاره‌ته‌که‌ نایه‌ته‌ دوو جار).

٢٠٦٥- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَجُلًا ظَاهَرَ مِنْ امْرَأَتِهِ، فَغَشِيَهَا قَبْلَ أَنْ يُكْفَرَ، فَأَتَى النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ و آله‌ و سلم، فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ «مَا حَمَلَكَ عَلَى ذَلِكَ؟» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، رَأَيْتُ بِيَاضَ حِجْلَيْهَا فِي الْقَمَرِ، فَلَمْ أَمْلِكْ نَفْسِي أَنْ وَقَعْتُ عَلَيْهَا، فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله‌ و سلم، وَأَمَرَهُ أَلَّا يَقْرَبَهَا حَتَّى يُكْفَرَ (٢).

(١) صحیح. أخرجه الترمذي: ١١٩٨ وجاء عند الترمذي: ١٢٠ و ٣٢٩٩ مطولاً. وانظر أبو داود: ٢٢١٣ و ٢٢١٧.

(٢) صحیح. أخرجه أبو داود: ٢٢٢٣ مختصراً، والترمذي: ١١٩٩، والنسائي: ٣٤٥٧.

واته: نینو عه بیاس ﷺ ده گپریته وه، پیاوینک زیهار ی له گه ل ژنه که ی کرد، نجا پیش نه وه ی که که فارهت بدات چوو بو لای ژنه که ی و جیاعی له گه لدا کرد، دواتر هات بو خزمهت پیغه مبهری ﷺ و، باسه که ی بو گپرایه وه، فهرمووی: بوچی نه و کارهت کردوه؟ گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ له مانگه شه ودا سپیای خرخاله کانی (پنی نهوم) بینی، خوم بو نه گپرا و چوومه لای، نجا پیغه مبهری خوا ﷺ پیکه نی، فهرمانی پیکرد که جارینکی تر نریکی ژنه که نه که وپته وه تاوه کو که فاره ته که ده دات.

بابهت: لیعان (که سیک ژنه که ی خو ی به زینا تو مه تبار بکات)

۲۰۶۶- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: جَاءَ عُوْمَيْرٌ إِلَى عَاصِمِ بْنِ عَدِيٍّ، فَقَالَ: سَلْ لِي رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، أَرَأَيْتَ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا فَقَتَلَهُ، أَيْقَتُلُ بِهِ؟ أَمْ كَيْفَ يَصْنَعُ؟ فَسَأَلَ عَاصِمٌ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ ذَلِكَ، فَعَابَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ السَّائِلَ، ثُمَّ لَقِيَهُ عُوْمَيْرٌ فَسَأَلَهُ، فَقَالَ: مَا صَنَعْتَ؟ فَقَالَ: صَنَعْتُ أَنَّكَ لَمْ تَأْتِنِي بِخَيْرٍ، سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَعَابَ السَّائِلَ، فَقَالَ عُوْمَيْرٌ: وَاللَّهِ لَا تَبْنِي رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَلَا سَأَلْتُهُ، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَوَجَدَهُ قَدْ أَنْزَلَ عَلَيْهِ فِيهِمَا، فَلَا عَنَ بَيْنَهُمَا، قَالَ عُوْمَيْرٌ: وَاللَّهِ، لَئِنْ أَنْطَلَقْتُ بِهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَقَدْ كَذَبْتُ عَلَيْهَا، قَالَ: فَفَارَقَهَا قَبْلَ أَنْ يَأْمُرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَصَارَتْ سُنَّةً فِي الْمُتَلَاعِنِينَ، ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «انظروها، فَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَسْحَمَ أَدْعَجَ الْعَيْنَيْنِ، عَظِيمَ الْأُتَيْتَيْنِ، فَلَا أَرَاهُ إِلَّا قَدْ صَدَقَ عَلَيْهَا، وَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَحْمِرَ، كَأَنَّهُ وَحَرَّةٌ، فَلَا أَرَاهُ إِلَّا كَاذِبًا» قَالَ: فَجَاءَتْ بِهِ عَلَى النَّعْتِ الْمَكْرُوهِ^(۱).

واته: سه هلی کوری سه عدی ساعیدی ﷺ ده لی: عووهمیر هات بو لای عاصمی کوری عه ددی و گوتی: پرسیارم بو بکه له پیغه مبهری خوا ﷺ که نه گهر پیاوینک به سه ر ژنه که یه وه پیاوینکی تری بینی و کوشتی نایا نه و که سه ده کوزریته وه (له توله دا)؟ یان چی له گه لدا ده کری؟ عاصیم له وباره وه پرسیار ی له پیغه مبهری خوا ﷺ کرد، پیغه مبهری خواش ﷺ پرسیاره که ی پین ناخوش بوو به نه نگی زانی (چونکه شتیک که روی نه دابین و پرسیار ی ده رباره وه بکری)، پاشان عووهمیر (به عاصیم) گه یشته وه و پرسیار ی لیکرد و گوتی: چیت کرد؟ نه ویش (عاصیم) گوتی: چیم کرد! بیگومان تو چاکهت بو من نیه، پرسیارم له پیغه مبهری خوا ﷺ کرد و پرسیاره که ی به

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۲۵۹، ومسلم: ۱۴۹۲، وأبو داود: ۲۲۴۵_۲۲۵۲، والنسائي: ۳۴۰۲.

عهیب و نهنگی زانی، نجا عووهمیر گوتی: سویند به خوا ده چمه لای پیغه مبهری خوا ﷺ و، پرسیاریشی لیده کهم، دواتر هاته خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ و بینی که قورئان دهر باره یان دابه زیوه، نجا (پیغه مبهر ﷺ) لیعانی پیکردن له نیوانیاندا، جا عووهمیر گوتی: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ سویند به خوا نه گهر تاوا لئی بگهریم له گه لمدا بژیت که واته من درؤم کردوه و بوختانم پیکردوه، بویه پیش نه وهی پیغه مبهری خوا ﷺ فرمانی پیبکات ته لاقی دا و لئی جیا بووه، تیر له وکاته وه لیعان بهو شیوهیه دامه زرا له نیوان دوو کهس که لیعان بکهن، پاشان پیغه مبهر ﷺ فرموی: ته ماشا بکهن نه گهر (منداله که) رهش بوو، چاوشی گه وره و رهش بوون، سمتی گه وره بوون، نه وه به دنیایی (عووهمیر) راستی کردوه، خو نه گهر (منداله که) سوورکه له بوو وه کو سه رمازه له نه وه به دنیاییه وه درؤی کردوه، نجا منداله که بهو شیوه بوو که ناپه سند و نه ویستراو بوو، (چونکه بهو پیاوه ده چوو که میردی ژنه که نه بوو).

۲۰۶۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ هِلَالَ بْنَ أُمَيَّةَ، قَدَفَ امْرَأَتَهُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ بِشَرِيكِ ابْنِ سَحْمَاءَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «الْبَيْتَةُ أَوْ حَدٌّ فِي ظَهْرِكَ» فَقَالَ هِلَالُ بْنُ أُمَيَّةَ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، إِنِّي لَصَادِقٌ، وَلَيُنزِلَنَّ اللَّهُ فِي أَمْرِي مَا يَبْرِي ظَهْرِي، قَالَ: فَنَزَلَتْ: ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ﴾ النور، حَتَّى بَلَغَ ﴿وَالْخَمِيسَةَ أَنْ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ (۱) النور، فَأَنْصَرَفَ النَّبِيُّ ﷺ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمَا فَجَاءَا، فَقَامَ هِلَالُ بْنُ أُمَيَّةَ فَشَهِدَ، وَالنَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْ تَائِبٍ؟»، ثُمَّ قَامَتْ فَشَهِدَتْ، فَلَمَّا كَانَ عِنْدَ الْخَامِسَةِ: ﴿أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ (۱) النور، قَالُوا لَهَا: إِنَّهَا لَمُوجِبَةٌ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَتَلَكَّأَتْ، وَنَكَصَتْ، حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهَا سَتَرْجِعُ، فَقَالَتْ: وَاللَّهِ لَا أَفْضَحُ قَوْمِي سَائِرَ الْيَوْمِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «انظُرْوَهَا، فَإِنْ جَاءَتْ بِهٍ أَكْحَلَ الْعَيْنَيْنِ، سَابِغَ الْأَلْيَتَيْنِ، خَدَلَجَ السَّاقَيْنِ، فَهُوَ لِشَرِيكِ ابْنِ سَحْمَاءَ» فَجَاءَتْ بِهٍ كَذَلِكَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَوْلَا مَا مَضَى مِنْ كِتَابِ اللَّهِ لَكَانَ لِي وَلَهَا شَأْنٌ» (۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، هیلالی کوری ئومه ییه له لای پیغه مبهری خوا ﷺ ژنه که ی تاوانبار کرد به زینا کردن له گه ل شهریکی کوری سه حماء، نجا پیغه مبهر ﷺ فرموی: (نهی هیلال) یان به لگه و شاید، یان هددی بوختانت ده که ویته

سهر، هیلالیس گوتی: سویند بهو زاتهی توی به ههق پهوانه کردوه بیگومان من پراست ده کهم، وه خوا (له سهرم دیته وه لأم و) له سهر کیشه کهم برپاریک داد به زینی که رزگارم بکات له حه دده که، (پاوی) گوتی: ئنجا ئه و ئایه ته دابه زی: ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ﴾ (۱) ﴿النور، واته: ئه و (پیاوانه ی) بو هتان بو خیزانه کانیا ن ده که ن وه بیجگه له خو یان هیچ شایه تیکیا ن نیه. تا کو گه یشته (ئهم ئایه ته): ﴿وَالْخَيْسَفَةَ أَنْ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ (۱) ﴿النور، واته: وه له پینجه م جاردا (بلیت) خه شمی خوای له سهر بیت نه گهر میرده که ی له راستگو یان بیت. ئنجا پیغه مبه ر ﴿رؤشت و به دوای ههردووکیانیدا نارد، ئه وانیش هاتن، هیلال هه لسا و شایه تی دا، له و کاته شدا پیغه مبه ر ﴿ده یفه رموو: بیگومان خوا ده زانی که یه کیکتان درو ده کات، ئایا که ستان ته وه به ناکات؟ ئنجا (ئافره ته که) هه لسا و شایه تیدا، جا کاتی کاتی شایه تی پینجه م بوو که (ده بی بلی): ﴿أَنْ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ (۱) ﴿النور، واته: خه شمی خوای له سهر بیت نه گهر میرده که ی له راستگو یان بیت. ئینو عه بیاس ده لی: (ئافره ته که) هیواش بووه و سستی کرد و به ره و دوا گه پرایه وه، به جوړیک، گومانمان و ابوو که پاشگه ز ده بیته وه (له سویند خوار د نه که)، ئنجا (ئافره ته که) گوتی: سویند به خوا که س و کار و خزمه کانم به دریزی پوژگار سه رشوړ ناکه م (ئیر سوینده که ی خوارد)، جا پیغه مبه ر ﴿فه رموی: چاوه پروانی بکه ن، نه گهر مندالیک ی بوو که چا و ره ش و سمت قه له و و پیچک نه ستور بوو، نه وه هی شهریکی کوپی سه حمانه، ئنجا (مندالیک ی) له و شیوه ی بوو، پیغه مبه ریش ﴿فه رموی: نه گهر له بهر نه وه نه بووایه برپاره که له کتیبی خوادا رابورد، من له گه ل ئه و (ئافره ته) شتیکی ترم ده بوو.

۲۰۶۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: كُنَّا فِي الْمَسْجِدِ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ، فَقَالَ رَجُلٌ: لَوْ أَنَّ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا فَقَتَلَهُ، فَقَتَلْتُمُوهُ، وَإِنْ تَكَلَّمْتُمْ جَلْدْتُمُوهُ، وَاللَّهِ لَأَذْكَرَنَّ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَذَكَرَهُ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَاتِ اللَّعَانِ، ثُمَّ جَاءَ الرَّجُلُ بَعْدَ ذَلِكَ يَقْدِفُ امْرَأَتَهُ، فَلَاعَنَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَهُمَا، وَقَالَ: «عَسَى أَنْ تَجِيءَ بِهِ أَسْوَدٌ»، فَجَاءَتْ بِهِ أَسْوَدٌ جَعْدًا^(۱).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۰/۱۴۹۵، وأبو داود: ۲۲۵۲.

واته: عه‌دوللا ﷺ ده‌لی: شه‌وئکی هه‌ینی له ناو مزگه‌وت بووین، پیاوئیک گوتی: باشه نه‌گه‌ر پیاوئیک له‌گه‌ل خیزانه‌که‌ی پیاوئیکتر بیینی و بیکوژئ ئیوه ده‌یکوژنه‌وه، خو نه‌گه‌ر باسیشی بکات حه‌ددی لی دهرده‌که‌ن (حه‌ددی بوختان)، سوئند به‌خوا نه‌بیئو شته بو پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ باس بکه‌م، بو پیغه‌مبه‌ری ﷺ باس کرد، ئیتر خوا ئایه‌تی لیعانی دابه‌زاند (ئهو ئایه‌تانه‌ی که‌ حوکمی لیعانیان تیدایه)، پاشان هه‌ر ئهو پیاوه‌هاته‌وه و توهمه‌تی داوین پیسی دایه پال ژنه‌که‌ی، ئنجا پیغه‌مبه‌ر ﷺ لیعانی کرد له‌نیوانیاندا و فه‌رمووی: به‌لکو ئهو (ژنه) مندالیکی ره‌ش پیستی قژ لوولی بیئو، ئیتر (هه‌ر واش بوو) منالیکی ره‌شی قژ لوولی بوو.

۲۰۶۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، «أَنَّ رَجُلًا لَاعَنَ امْرَأَتَهُ وَأَنْتَقَى مِنْ وَلَدِهَا، فَفَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَهُمَا، وَالْحَقُّ الْوَالِدُ بِالْمَرْأَةِ»^(۱).

واته: ئیبنو عومه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌گه‌ر پیه‌ته‌وه، پیاوئیک لیعانی له‌گه‌ل ژنه‌که‌ی کرد و نکوولی کرد له‌منداله‌که‌ی، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌یه‌کتری جیا‌کردنه‌وه و منداله‌که‌ی دایه ژنه‌که‌.

۲۰۷۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: «تَزَوَّجَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ امْرَأَةً مِنْ بَلْعِجْلَانَ، فَدَخَلَ بِهَا فَبَاتَ عِنْدَهَا، فَلَمَّا أَصْبَحَ، قَالَ: مَا وَجَدْتُهَا عَذْرَاءَ، فَرَفَعَ سَائِنَهَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَدَعَا الْجَارِيَةَ فَسَأَلَهَا، فَقَالَتْ: بَلَى، قَدْ كُنْتُ عَذْرَاءَ، فَأَمَرَ بِهِمَا فَتَلَاعَنَا وَأَعْطَاهَا الْمَهْرَ»^(۲).

واته: ئیبنو عه‌بباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: پیاوئیک له‌ئه‌نصار ئافره‌تیکی له‌هوزی به‌نی عه‌جلان هینا، ئنجا شه‌و لای مایه‌وه و چوو بو لای، جا کاتیکی رۆژ بووه گوتی: ئافره‌ته‌که‌ کچ نه‌بوو، ئیتر کیشه‌که‌یان برد بو لای پیغه‌مبه‌ر ﷺ، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ بانگی ئافره‌ته‌که‌ی کرد و پرساری لیکرد، (ئافره‌ته‌که‌ش) گوتی: به‌لی من کچ بووم (پیش شوکردن)، ئنجا (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) فه‌رمانی پیکردن و لیعانیان کردو هه‌قه‌ماره‌یشی به‌ئافره‌ته‌که‌دا.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۷۴۸، ومسلم: ۱۴۹۴، وأبو داود: ۲۲۵۹، والترمذي: ۱۲۰۳، والنسائي: ۳۴۷۷.

(۲) ضعيف.

۲۰۷۱- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عليه السلام، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله، قَالَ: «أَرْبَعٌ مِنَ النِّسَاءِ لَا مَلَاعَنَةَ بَيْنَهُنَّ: النَّصْرَانِيَّةُ تَحْتَ الْمُسْلِمِ، وَالْيَهُودِيَّةُ تَحْتَ الْمُسْلِمِ، وَالْحُرَّةُ تَحْتَ الْمَمْلُوكِ، وَالْمَمْلُوكَةُ تَحْتَ الْحُرِّ»^(۱).

واته: عه‌م‌ری ک‌وری شو‌عیب رضی الله عنه له باوکییه‌وه له باپیرییه‌وه رضی الله عنه ده‌ گ‌یریته‌وه، پیغه‌م‌به‌ر صلى الله عليه وآله فه‌رم‌وییه‌تی: چ‌وار ج‌ور له‌ نافرته‌تان م‌ولاعه‌نه‌یان له‌ گ‌ه‌ ل‌دا ناک‌ری، نافرته‌تیکی نه‌ص‌رانی که‌ هاوس‌ه‌ری مس‌ول‌ان‌یک بی، وه‌ نافرته‌تیکی جووله‌که‌ که‌ له‌ ژیر نیکا‌حی مس‌ول‌ان‌دا بی، وه‌ نافرته‌تیکی نازاد که‌ م‌یرده‌که‌ی به‌نده‌ بی و نافرته‌تیکی ک‌ویله‌ که‌ م‌یرده‌که‌ی نازاد بی.

بابه‌ت: که‌س‌ن ش‌ت‌یک له‌ خ‌وی ح‌رام ب‌کات

۲۰۷۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، قَالَتْ: «آلِي رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مِنْ نِسَائِهِ، وَحَرَّمَ فَجَعَلَ الْحَلَالَ حَرَامًا، وَجَعَلَ فِي الْيَمِينِ كَفَّارَةً»^(۲).

واته: عائیشه رضی الله عنها ده‌ل‌ی: پیغه‌م‌به‌ری خوا صلى الله عليه وآله سویندی له‌ خ‌یزانه‌کانی خ‌وارد و له‌سه‌ر خ‌وی ح‌رام ک‌ردن، نه‌وه‌ی ب‌وی ح‌ه‌ ل‌ال بوو، له‌سه‌ر خ‌وی ح‌ه‌رام ک‌رد، د‌وایی که‌ فاره‌تی سوینده‌که‌یدا.

۲۰۷۳- عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضی الله عنهما: «فِي الْحَرَامِ يَمِينٌ» وَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ﴿۲۱﴾﴾ الْأَحْزَابِ^(۳).

واته: سه‌عیدی ک‌وری جو‌به‌یر، ده‌ل‌ی: ئیبنو‌عه‌بیاس رضی الله عنهما گ‌وت‌وییه‌تی: کات‌ن ش‌ت‌یک‌ی ح‌ه‌ ل‌ال به‌ سویند خ‌واردن له‌سه‌ر خ‌وت ح‌ه‌رام ده‌که‌ی، وه‌ک سویند خ‌واردن وایه (واته: ده‌بی که‌ فاره‌تی سوینده‌که‌ بده‌ی، چ‌ونکه‌ نه‌و ش‌ته ح‌ه‌رام ناییت مادام خوا ح‌ه‌ ل‌الی ک‌ردوه‌)، وه‌ ئیبنو‌عه‌بیاس رضی الله عنهما ده‌یگ‌وت: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ﴿۲۱﴾﴾ الْأَحْزَابِ، واته: سویند به‌خوا به‌راستی له‌ پیغه‌م‌به‌ری خوا‌دا صلى الله عليه وآله ب‌و‌ئیه‌ هه‌یه‌ سه‌رمه‌شقی وپیسه‌وایه‌تی چ‌اک.

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۱۲۰۱.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۹۱۱ و ۵۲۶۶، ومسلم: ۱۴۷۳.

بابهت: سهرپشک کردنى که نیزهک کاتیک نازاد ده کرئ

۲۰۷۴- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا «أَنَّهَا أَعْتَقَتْ بَرِيرَةَ، فَخَيَّرَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَكَانَ لَهَا زَوْجٌ حُرٌّ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گپریته وه، که نهو بهریره ی نازاد کرد، جا پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہا سهرپشکی کرد (له وه ی که له میرده که ی جیاده بیته وه، یان له لای ده مینیتته وه)، له کاتیکدا که میرده که ی که سیکی نازاد بوو (کویلہ نه بوو).

۲۰۷۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: كَانَ زَوْجُ بَرِيرَةَ عَبْدًا، يُقَالُ لَهُ مُغِيثٌ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ يَطُودُ خَلْفَهَا وَيَبْكِي، وَدُمُوعُهُ تَسِيلُ عَلَى خَدِّهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِلْعَبَّاسِ: «يَا عَبَّاسُ، أَلَا تَعْجَبُ مِنْ حُرِّ مُغِيثِ بَرِيرَةَ، وَمِنْ بُغْضِ بَرِيرَةَ مُغِيثًا؟» فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ ﷺ: «لَوْ رَأَجَعْتِيهِ، فَإِنَّهُ أَبُو وَلَدِكَ» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَأْمُرُنِي؟ قَالَ: «إِنَّمَا أَشْفَعُ» قَالَتْ: لَا حَاجَةَ لِي فِيهِ^(۲).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہما ده لئ: میرده که ی بهریره کویلہ بوو، پیی ده و ترا موغیس، وه ک ئیستا له بهر چاومه که (موغیس) به ده ووریدا ده خولایه وه و ده گریا و فرمیسکه کانی به رومه تیدا ده هاته خواری، پیغه مبهر رضی اللہ عنہما به عه بیاسی فرموو: ئایا سهرت نایه له خوشه ویستی موغیس بو بهریره و رقی بهریره بو موغیس؟ پیغه مبهر رضی اللہ عنہما به بهریره ی فرموو: نه گهر چووبایه وه لای (موغیس)، چونکه نهو باوکی منداله که ته، بهریره ش گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہما ئایا فرمانم پیده که ی؟ فرمووی: نه خیر، من ته نها تکای بو ده که م، (بهریره) گوتی: من هیچ پیوستیه کم به نهو (موغیس) نیه.

۲۰۷۶- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: مَضَى فِي بَرِيرَةَ ثَلَاثَ سِنِينَ حُرَّتٍ حِينَ أُعْتِقَتْ وَكَانَ زَوْجُهَا مَمْلُوكًا، وَكَانُوا يَتَصَدَّقُونَ عَلَيْهَا فَتُهْدِي إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَيَقُولُ: «هُوَ عَلَيْهَا صَدَقَةٌ، وَهُوَ لَنَا هَدِيَّةٌ» وَقَالَ «الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ»^(۳).

(۱) شاذ بلفظ «حراً». أخرجه أبو داود: ۲۲۳۵، والترمذي: ۱۱۵۵.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۲۸۳، وأبو داود: ۲۲۳۱ و ۲۲۳۲، والترمذي: ۱۱۵۶، والنسائي: ۵۴۱۷.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۵۶ و ۵۲۷۹، ومسلم: ۱۵۰۴، والنسائي: ۳۴۴۷-۳۴۴۸.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئ: سئ بریار به سهر به ریره دا تیبه ری و جئگیر بوو: کاتی نازاد کرا سهریشک کرا له کاتیکدا که میرده که ی کویله بوو، کاتی زه کاتیان پی ددها ئه ویش به هه دیه دهیدا به پیغه مبه ر رضی اللہ عنہا، پیغه مبه ریش رضی اللہ عنہا ده یفه رموو: بو ئه و زه کاته و بو ئیمه هه دیه و به خششه، وه فه رموو: سهر به رشتیاری و مافی میراتی کویله بو ئه و که سه یه که کویله که نازاد ده کات.

۲۰۷۷- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «أَمَرْتُ بَرِيرَةَ أَنْ تَعْتَدَ بِثَلَاثِ حَيْضٍ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئ: به ریره (دوای نازاد کردنی و جیا بوونه وه ی له میرده که ی) فه رمانی پئکرا بو ماوه ی به سه رچوونی (عیدده که ی) به سئ چه یز.

۲۰۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم خَيَّرَ بَرِيرَةَ»^(۲).

واته: ئه بو هورهیره رضی اللہ عنہ ده گئیرتته وه، پیغه مبه ری خوا رضی اللہ عنہ به ریره ی سهریشک کرد (له وه ی که دوای نازاد کردنی له لای میرده که ی ده میئیتته وه، یان نا).

بابهت: ته لاق و عیدده ی که نیزه ک

۲۰۷۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «طَلَّاقُ الْأَمَةِ اثْنَتَانِ، وَعِدَّتُهَا حَيْضَتَانِ»^(۳).

واته: ئینو عومه ر رضی اللہ عنہما ده لئ: پیغه مبه ری خوا رضی اللہ عنہما فه رموو یه تی: ته لاق ی که نیزه ک دوو دانه ته لاقه، وه عیدده که شی دوو دانه چه یزه.

۲۰۸۰- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «طَلَّاقُ الْأَمَةِ تَطْلِيقَتَانِ، وَقَرْوُهَا حَيْضَتَانِ»^(۴).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گئیرتته وه، پیغه مبه ر رضی اللہ عنہا فه رموو یه تی: ته لاق ی که نیزه ک دوو ته لاقه، وه عیدده که شی دوو چه یزه.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

(۳) ضعیف.

(۴) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۱۸۹، والترمذي: ۱۱۸۲.

بابهت: ته لاقی کویله (بهنده)

۲۰۸۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ سَيِّدِي رَوَّحِي أَمْتُهُ، وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يُفَرِّقَ بَيْنِي وَبَيْنَهَا، قَالَ: فَصَعِدَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمِنْبَرَ، فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، مَا بَأَلْ أَحَدِكُمْ يُزَوِّجُ عَبْدَهُ أَمْتَهُ، ثُمَّ يُرِيدُ أَنْ يُفَرِّقَ بَيْنَهُمَا، إِذَا الطَّلَاقُ لِمَنْ أَخَذَ بِالسَّاقِ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده لی: پیاونک هاته خزمهت پیغهمبهر ﷺ و گوتی: نهی پیغهمبهری خوا له راستییدا گه وره کهم که نیزه کیکی خوی لی ماره پریم، ئیستاش ده یه وی له یه کترمان جیا بکاته وه، (راوی) گوتی: ئنجا پیغهمبهری خوا ﷺ رپوشته سهر مینبهره، فهرمووی: نهی خه لکینه، نه وه چیه بو یه کیکتان دیت که نیزه که که ی ماره ده بری له کویله یه کی، پاشان ده یه وی له یه کتریان جیا بکاته وه؟ بیگومان ته لاق به ده ست نه و که سه یه که میردی ژنه که یه (که سیتر بوی نیه به تو بزی پی ته لاق بدات).

بابهت: نهو که سه می که که نیزه ک ته لاق بدات دوو جار پاشان بیکریته وه

۲۰۸۲- عَنْ أَبِي الْحَسَنِ، مَوْلَى بَنِي نُوفَلٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سُئِلَ ابْنُ عَبَّاسٍ عَنِ «عَبْدٍ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ تَطْلِيقَتَيْنِ، ثُمَّ أُعْتِقَهَا، يَتَزَوَّجُهَا؟» قَالَ: نَعَمْ، فَقِيلَ لَهُ: عَمَّنْ؟ قَالَ: فَضَى بِذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «قَالَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ: «لَقَدْ تَحَمَّلَ أَبُو الْحَسَنِ هَذَا صَخْرَةً عَظِيمَةً عَلَى عُنُقِهِ»^(۲).

واته: نه بو که سه می خزمه تکاری به نو نه وفه ل رضی اللہ عنہ ده لی: پرسیار له ئیبنو عبباس کرا ده ربارهی بهنده یه ک (کویله یه ک) که ژنه که ی دوو جار ته لاق بدات، پاشان هه ردوویان نازاد بین، ئایا ده توانی مارهی بکاته وه؟ گوتی: به لی، گوترا: به چ به لگه یه ک؟ گوتی: پیغهمبهری خوا ﷺ به و شیوه بریاری له سهر داوه. عه بدو پره زاق گوتی: عه بدو لای کوری موباره ک گوتی: نه بو که سه من به ردیکی گه وره ی خستوته سهر ملی خوی.

(۱) حسن.

(۲) (إسناده) ضعيف. أخرجه البخاري: ۲۱۸۷ و ۲۱۸۸ بنحوه، والنسائي: ۳۴۲۷ و ۳۴۲۸.

بابهت: عیددهی ئهو که نيزه که سی، گوره که سی ده چیتته لای و مندالی لای ده بی

۲۰۸۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «لَا تُفْسِدُوا عَلَيْنَا سُنَّةَ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ ﷺ، عِدَّةُ أُمَّ الْوَلَدِ أَرْبَعَةٌ أَشْهُرٌ وَعَشْرًا»^(۱).

واته: عه مری کوری عاص رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لای: پیبازی پیغه مبه رمان موحه ممد د ﷺ لای مه شیوینن عیددهی که نيزه که ده بیته دایکی مندالی گوره که سی چوار مانگ و ده روزه.

بابهت: ناپه سندی خوراز اندنه وهی ئافره تی میرد مردوو

۲۰۸۴- عَنْ حُمَيْدِ بْنِ نَافِعٍ، أَنَّهُ سَمِعَ زَيْنَبَ ابْنَةَ أُمِّ سَلَمَةَ، تُحَدِّثُ أَنَّهَا سَمِعَتْ أُمَّ سَلَمَةَ، وَأُمَّ حَبِيبَةَ، تَذْكُرَانِ أَنَّ امْرَأَةً أَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ، فَقَالَتْ: إِنَّ ابْنَةَ لَهَا تُؤَفِّي عَنْهَا زَوْجَهَا، فَاسْتَكْتَّ عَيْنُهَا، فَهِيَ تُرِيدُ أَنْ تَكْحَلَهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ تَرْمِي بِالْبَعْرَةِ عِنْدَ رَأْسِ الْحَوْلِ، وَإِنَّمَا هِيَ أَرْبَعَةٌ أَشْهُرٌ وَعَشْرًا»^(۲).

واته: حومهیدی کوری نافع ده گپریته وه: که گوئی له زهینه بی کچی نوممو سه له مه ﷺ بو، ده یگپرایه وه که گوئی له نوممو سه له مه و نوممو حه بیبه بووه، باسی ئافره تیکیان کردوه که هاتوته خزمهت پیغه مبه ر ﷺ و گوتوویه تی: کچه که سی میردی مردوو و چاوه کانیشی دیشن، نه ویش ده یه وی که به کل بیانریژی، پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرمووی: جاران (له سه رده می نه فامیدا) ئیوه پشقله که تان له دوا ی یه ک سأل فری ده دا، به لام عیدده له ئیسلامدا چوار مانگ و ده روزه.

بابهت: ئایا ئافرهت ده توانی تازیهار بی بو غیری میرده که سی؟

۲۰۸۵- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «لَا يَحِلُّ لِامْرَأَةٍ أَنْ تُحِدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۳۰۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۳۳۶، ومسلم: ۱۴۸۸، وأبو داود: ۲۲۹۹، والترمذي: ۱۱۹۷، والنسائي: ۳۵۰۱ و ۳۵۰۲ و ۳۵۰۴ و ۳۵۳۳ و ۳۵۲۸_۳۵۴۱.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۹۱، والنسائي: ۳۵۲۵ و ۳۵۲۶.

واتە: عائىشە ر.ھ. دە گىرپىتەو، پىغەمبەر ﷺ فەرموويەتى: بۇ ھىچ ئافرەتتىك دروست نىيەتتە بولمىغان ھالدا سىڭىزنىڭ ئۆزى ئۆزى تازىيە بار بى، بۇ مردوويەك جىگە لە مېردەكەي، (كە دە بىن چوار مانگ و دە پۆز تازىيە بار بى بۇي).

۲۰۸۶- عَنْ حَفْصَةَ ر.ھ.، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَحِلُّ لِامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُجِدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ»^(۱).

واتە: ھەفصە ر.ھ. خىزىنى پىغەمبەر ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: ھەلال و رىنگە پىدراونىيە بۇ ئافرەتتىك پرواى بە خوا و پۆزى دوايى ھەبى، لە سىڭىزنىڭ ئۆزى تازىيە بار بى بۇ ھەر مردوويەك جىگە لە مېردەكەي.

۲۰۸۷- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ ر.ھ.، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تُجِدُّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا امْرَأَةً تُجِدُّ عَلَى زَوْجِهَا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، وَلَا تَلْبَسُ ثَوْبًا مَصْبُوعًا، إِلَّا ثَوْبَ عَصَبٍ، وَلَا تَكْتَحِلُ، وَلَا تَطَيَّبُ إِلَّا عِنْدَ أَذْنِ طَهْرِهَا، بِنُبْدَةٍ مِنْ قُسْطٍ، أَوْ أَظْفَارٍ»^(۲).

واتە: ئوممو ھەتتە ر.ھ. دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: بۇ ھىچ مردوويەك زىياتر لە سىڭىزنىڭ ئۆزى تازىيە بار مەبن، جىگە لەو ژنەي كە دە بىن بۇ مېردەكەي چوار مانگ و دە پۆز تازىيە بار بى، ھە نايى جلى رەنگىراو لە بەر بىكات، مە گەر جلى ھەسب نە بى (جۆرە جلىكە يە مەننەيە و رەش و سىپىيە، كە پىشتەر رەنگ دە كرى جا دە دورى)، ھە نايى چاوى بە كل بېرىزى و نايى بۇنى خۇش بە كارىينى، مە گەر ئەو كاتەي كە لە بىن نوئىزى پاك دە بىتەو، كە مىك لە بۇنى قوست، يان ئە زفار بە كارىينى (دوو جۆر بۇنى خۇش بوون لەو سەردە مەدا).

بابەت: پىاويك كە باوكى فەرمانى پىدەكات بە تەلاقدانى ژنەكەي

۲۰۸۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ر.ھ.، قَالَ: «كَانَتْ تَحْتِي امْرَأَةٌ، وَكُنْتُ أُحِبُّهَا، وَكَانَ أَبِي يُبْغِضُهَا، فَذَكَرَ ذَلِكَ عُمَرُ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَأَمَرَنِي أَنْ أَطْلُقَهَا، فَطَلَّقْتُهَا»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۴۹۰، والنسائي: ۳۵۰۳.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۱۳، ومسلم بإثر: ۱۴۹۱، وأبو داود: ۲۳۰۲ و ۲۳۰۳، والنسائي: ۳۵۳۴.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۵۱۳۸، والترمذي: ۱۱۸۹.

واته: عه‌بدو‌للاى كورى عومهر ﷺ ده‌لى: ژنيك‌م هه‌بوو زۆرم خو‌شده‌ويست، باوكيشم رقى لى ده‌بووه، ئنجا عومهر نه‌وهى بو پينغه‌مبه‌ر ﷺ باس‌كرد، ئنجا (پينغه‌مبه‌ر ﷺ) فه‌رمانى پي‌كردم كه ته‌لاقى بده‌م (به‌ قسه‌ى باوكم بكه‌م)، منيش ته‌لاقم دا.

۲۰۸۹- عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ ﷺ، أَنَّ رَجُلًا أَمَرَهُ أَبُوهُ أَوْ أُمُّهُ - شَكَ شُعْبَةَ - أَنْ يُطَلِّقَ امْرَأَتَهُ، فَجَعَلَ عَلَيْهِ مِائَةَ مُحَرَّرٍ، فَأَتَى أَبَا الدَّرْدَاءِ، فَإِذَا هُوَ يُصَلِّي الضُّحَى وَيُطِيلُهَا، وَصَلَّى مَا بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، فَسَأَلَهُ، فَقَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: «أَوْفِ بِنَذْرِكَ، وَبِرِّ وَالِدَيْكَ» وَقَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «الْوَالِدُ أَوْسَطُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، فَحَافِظْ عَلَى وَالِدَيْكَ أَوْ ائْتِكُ»^(۱).

واته: ئه‌بو عه‌بدو‌رپه‌رهمان ﷺ ده‌گيرتته‌وه، پياوئىك باوكى فه‌رمانى پي‌كردبوو يان داىكى (شوعبه گومانى هه‌بوو كاميان بوو) كه ژنه‌كه‌ى ته‌لاق بدات، پياوه‌كه‌ش سه‌د وشتري كرده نه‌زر نه‌گه‌ر ته‌لاقى بدات، ئنجا ئه‌و پياوه هات بو لاي ئه‌بو ده‌رداء، له‌و كاته‌دا (ئه‌بو ده‌رداء) نوئزى چيشته‌نگاوى ده‌كردو درئزى ده‌كرده‌وه، وه له به‌ينى نيوه‌پۆ و عه‌سريشدا نوئزى كرد، ئه‌وجار پرسيارى لى كرد، جا ئه‌بو ده‌رداء گوتى: نه‌زره‌كه‌ت جيبه‌جى بكه وه چاكه‌ش له‌گه‌ل داىك و باوكت بكه، وه ئه‌بو ده‌رداء گوتى: گويم له پينغه‌مبه‌رى خوا ﷺ بوو ده‌يفه‌رموو: باوك ده‌رگاي هه‌ره به‌رز و باشه‌كاني به‌هه‌شته، ئنجا ئاگادارى چاكه‌ى باوك و داىكت به‌و ده‌رگاكه بپارئزه، يان واز له‌و ده‌رگايه بينه (واته: ئاره‌زووى خوته راستيه‌كه ئاوايه، جا يان بپارئزه، يان له ده‌ست خوئى بده).

***

پہرتووکى

کہ فارہ تہ کان

بابهت: ئهوانه پيغه مبهري خوا ﷺ سويندى پى خوار دوون

۲۰۹۰- عَنْ رِفَاعَةَ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم إِذَا حَلَفَ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ»^(۱).

واته: ريفاعه ي جوهه نبي ﷺ ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ كاتى سويندى ده خوارد، ده يفه رموو: سويند بهو زاته ي كه گياني موحه ممدى ﷺ به دهسته.

۲۰۹۱- عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ عَرَابَةَ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَتْ يَمِينُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الَّتِي يَحْلِفُ بِهَا، أَشْهَدُ عِنْدَ اللَّهِ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ»^(۲).

واته: ريفاعه ي كورى عه رابه ي جوهه نبي ﷺ ده لى: له لاي خوا شايه تي ده دم كه نهو سوينده ي كه پيغه مبهري خوا ﷺ سويندى پى ده خوارد نهوه بوو: سويند بهو زاته ي كه گياني منى به دهسته.

۲۰۹۲- عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَتْ أَكْثَرُ أَيْمَانِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا وَمُصْرَفِ الْقُلُوبِ»^(۳).

واته: سالم له باوكيه وه رضي الله عنه ده گيرتته وه، ده لى: زوربه ي سويندى پيغه مبهري خوا ﷺ تاوا بوو: نا، سويند بهو زاته ي كه هه لسورينهري ده له كانه.

۲۰۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَتْ يَمِينُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا، وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ»^(۴).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لى: سويندى پيغه مبهري خوا ﷺ تاوا بوو: داواي ليخوشبوون له خوا ده كه م، نه گهر نهو شته به پيچه وانه ي نهوه پى (كه من ده يللم).

بابهت: نهه ي كردن له سويند خواردن به جگه له خوا

۲۰۹۴- عَنْ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم سَمِعَهُ يَحْلِفُ بِأَبِيهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُمُ أَنْ تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ» قَالَ عُمَرُ: «فَمَا حَلَفْتُ بِهَا ذَاكِرًا، وَلَا آثِرًا»^(۵).

(۱) صحيح.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۶۱۷، وأبو داود: ۳۲۶۳، والترمذي: ۱۵۴۰، والنسائي: ۳۷۶۱

(۴) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۲۶۵.

(۵) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۱۰۸، ومسلم: ۱۶۴۶، وأبو داود: ۳۲۴۹ و ۳۲۵۰، والترمذي: ۱۵۳۳، والنسائي: ۳۷۶۴-۴۷۶۶.

واته: عومەر ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ گونی لی بوو که (عومەر) سویندی به باوکی ده خوارد، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فرمووی: به پراستی خوا لیتانی قه ده غه کردوه، سویند به باو و باپیرانتان بخون، عومەر گوتی: منیش (له و کاته وه) نه خوم سویندم به و شیوهیه خواردوه، نه له که سیش گپراومه ته وه که سویندی به و شیوهیه خواردبی.

۲۰۹۵- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَخْلِفُوا بِالطَّوَاغِي، وَلَا يَا بَائِكُمْ»^(۱).

واته: عه بدو پره حمانی کوری سه موره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرمووی ته: سویند به بته کان و باو و باپیرانتان مه خون.

۲۰۹۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَنْ حَلَفَ فَقَالَ فِي يَمِينِهِ: بِاللَّاتِ وَالْعُزَّى، فَلْيَقُلْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»^(۲).

واته: ئەبو هوریره پره ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فرمووی ته: هه ر که سینک سویندی خوارد و له سوینده کهیدا گوتی: سویند به لات و عوززا، ئەوه با بلی: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»، واته: هیچ په رستراویکی به هه ق نیه جگه له خوا.

۲۰۹۷- عَنْ سَعْدِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: حَلَفْتُ بِاللَّاتِ وَالْعُزَّى، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، ثُمَّ انْفُتْ عَنْ يَسَارِكَ ثَلَاثًا، وَتَعَوَّذْ وَلَا تَعُدْ»^(۳).

واته: سه عد ﷺ ده لی: سویندم به لات و عوززا خوارد، جا پیغه مبهری خوا ﷺ فرمووی: بلی: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ»، واته: هیچ په رستراویکی به هه ق نیه جگه له خوا، تاک و ته نه هایه و هیچ هاوبه شیککی نیه، پاشان سی جار به لای چه پتدا تف بکه، وه په نا به خوا بگره له شهیتان و جاریککی تر (ئهو سوینده) دووباره مه که ره وه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۶۴۸، والنسائي: ۳۷۷۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۸۶۰، ومسلم: ۱۶۴۷، وأبو داود: ۳۲۴۷، والترمذي: ۱۰۵۴۵، والنسائي: ۳۷۷۵.

(۳) صحیح. أخرجه النسائي: ۳۷۷۶ و ۳۷۷۷.

بابهت: ئەو کەسهی که سویند بخوات به ئاینیکی جگه له ئیسلام

۲۰۹۸- عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ حَلَفَ مِثْلَةَ سَوَى الْإِسْلَامِ كَاذِبًا مُتَعَمِّدًا، فَهُوَ كَمَا قَالَ»^(۱).

واته: سابیستی کوری زه حاک رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک به درۆ و به نه نقه ست به ئاینیکی جگه له ئیسلام سویندی خوارد (واته: بۆ نمونه بلی: ئەگەر ئەو شتە وا نه بێ من جوله که بم)، ئەو وە کو ئەو هیه که ده یلی (واته: سوینده که ی داده مەزری).

۲۰۹۹- عَنْ أَنَسِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ رَجُلًا يَقُولُ: أَنَا إِذَا لَيْهُودِيٌّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَجَبَتْ»^(۲).

واته: ئەنەس رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهر ﷺ گوئی لی بوو پیاوینک (سویندی ده خوارد و) ده یگوت: که واته من جووله که بم (ئەگەر ئەو شتە وا نه بێ)، جا پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: سوینده که ت دامه زرا (واته: واته ئەگەر شتە که راست نه بێ بوویته جووله که).

۲۱۰۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنَ الْإِسْلَامِ، فَإِنْ كَانَ كَاذِبًا، فَهُوَ كَمَا قَالَ، وَإِنْ كَانَ صَادِقًا لَمْ يَعُدْ إِلَى الْإِسْلَامِ سَالِمًا»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری بوره یده له باوکیه وه رضی اللہ عنہ ده گپرته وه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک (سویند بخوات و پاشان) بلی: په یوه ندی به ئیسلامه وه نه مینێ (ئەگەر ئەو شتە وا نه بێ)، جا ئەگەر درۆی کرد ئەو به و جوره یه که ده یلی (واته: په یوه ندی به ئیسلامه وه نامینێ)، وه ئەگەر راستیشی کرد، ئەوا به سه لامه تی (سه لامه تی دل) ناگه پرته وه بۆ ناو ئیسلام.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۳۶۳، ومسلم: ۱۱۰، وأبو داود: ۳۲۵۷، والترمذي: ۱۵۴۳، والنسائي: ۳۷۷۰ و ۳۷۷۱ و ۳۸۱۳.

(۲) ضعيف جداً.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۵۸، والنسائي: ۳۷۷۲.

بابهت: نهو که سهی سویندی به خوا بو ده خورن، با رازی بی

۲۱۰۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: سَمِعَ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم رَجُلًا يَخْلِفُ بِأَيْمِهِ، فَقَالَ: «لَا تَخْلِفُوا بِأَيْمَانِكُمْ، مَنْ حَلَفَ بِاللَّهِ فَلْيَصِدْقًا، وَمَنْ حَلَفَ لَهُ بِاللَّهِ فَلْيَرِضْ، وَمَنْ لَمْ يَرْضَ بِاللَّهِ، فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ»^(۱).

واته: ئینو عومر رضی اللہ عنہما ده لی: پیغه مبهری صلی اللہ علیہ وسلم گوئی لی بوو پیاوئیک سویندی به باوکی ده خوارد، بو به فهرمووی: سویند به باو و باپیرانتان مه خون، هر که سیک سویندی به خوا خوارد با راستگو بی (سوینده که ی به جی بینی)، وه هر که سیک سویندی بو خوارد به خوا با رازی بی، وه هر که سیک به خوا رازی نه بی، له خوا نریک نه!

۲۱۰۲- عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «رَأَى عَيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَجُلًا يَسْرِقُ، فَقَالَ: أَسْرَقْتَ؟ قَالَ: لَا، وَالَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، فَقَالَ عَيْسَى: أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَكَذَّبْتُ بِصَرِي»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویته تی: عیسی کوری مهربم پیاوئیکی بینی دزی ده کرد، جا فهرمووی: ئایا دزیت کرد؟ وتی: نه خیر سویند به و که سهی که هیچ په رستراوئیکی به هق نه جگه له و، ئنجا عیسا فهرمووی: پروام به خوا هه به و چاوه کانی خوم به دروخسته وه (واته: له بهر پیروزی ناوی الله چاوه کانی خوم به درو ده خمه وه، نه گهر راستیشیان بینی).

بابهت: سویند خواردن تاوانه یان په شیمانیه

۲۱۰۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِنَّمَا الْحَلْفُ حِنْثٌ أَوْ نَدَمٌ»^(۳).

واته: ئینو عومر رضی اللہ عنہما ده لی: پیغه مبهری صلی اللہ علیہ وسلم خوا فهرموویته تی: سویند خواردن یان تاوانه یان په شیمانیه.

(۱) صحیح. انظر البخاري: ۶۶۴۷، ومسلم: ۱۶۴۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۴۴۴، ومسلم: ۲۳۶۸، والنسائي: ۵۴۲۷.

(۳) ضعيف.

بابهت: هه لاواردن له سویند خواردندا

۲۱۰۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ حَلَفَ، فَقَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَلَهُ تَنْبَاهُ»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه ر که سیک سویندی خوارد و گوتی: نه گهر خوا ویستی له سه ر بئ، نه و هه لاواردنه ی بو هه ژمار ده کرئ (سوینده که جیه جئ بکات، یا خود نا سوینده که ی ناکه وی).

۲۱۰۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ حَلَفَ وَاسْتَتْنَى، إِنْ شَاءَ رَجَعِ، وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ غَيْرُ حَانِثٍ»^(۲).

واته: ئیبنو عومر رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه ر که سیک سویندی خوارد و هه لاواردنی تیدا کرد، نه گهر ویستی له سه ر بوو سوینده که ی جیه جئ ده کات، نه گهر پی خوش بوو وازی لی بئنی و گونا هباریش نابئ (سوینده که ی ناکه وی).

۲۱۰۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، رِوَايَةً، قَالَ: «مَنْ حَلَفَ وَاسْتَتْنَى فَلَنْ يَحْنُتُ»^(۳).

واته: ئیبنو عومر رضي الله عنه ده لی: هه ر که سیک سویندی خوارد و هه لاواردنی تیدا کرد، سوینده که ی ناکه وی.

بابهت: نه و که سه ی سویند ده خوات له سه ر شتی که،

دواتر ببینئ خیر له غهیری نه و شته دایه

۲۱۰۷- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي رَهْطٍ مِنَ الْأَشْعَرِيِّينَ نَسَخِمِلُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَاللَّهِ مَا عِنْدِي مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ» قَالَ: فَلَبِئْنَا مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ أَتَى يَابِلَ، فَأَمَرَ لَنَا بِثَلَاثَةِ إِبِلٍ ذَوْدٍ عُرِّ الدَّرَى، فَلَمَّا انْطَلَقْنَا، قَالَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ: أَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَسَخِمِلُهُ، فَحَلَفَ أَلَّا يَحْمِلَنَا، ثُمَّ حَمَلْنَا، اِرْجِعُوا بِنَا، فَأَتَيْنَاهُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا أَتَيْنَاكَ

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۵۳۲، والنسائي: ۳۸۵۵.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۶۱ و ۳۲۶۲، والترمذي: ۱۵۳۱، والنسائي: ۳۷۹۳.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۶۱ و ۳۲۶۲، والترمذي: ۱۵۳۱، والنسائي: ۳۷۹۳.

نَسْتَحْمِلُكَ فَحَلَفْتُ أَنْ لَا تَحْمِلَنَا، ثُمَّ حَمَلْتَنَا، فَقَالَ: «وَاللَّهِ مَا أَنَا حَمَلْتُكُمْ، بَلِ اللَّهُ حَمَلَكُمْ، إِنِّي وَاللَّهِ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ، لَا أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ، فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا كَفَرْتُ عَنْ يَمِينِي، وَأَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ» أَوْ قَالَ «أَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ، وَكَفَرْتُ عَنْ يَمِينِي»^(۱).

واته: نه بو بورده له نه بو موسای باوکیه وه ﷺ ده گنرپته وه، ده لئی: له گهل کومه لئیک له نه شعهریه کان (هوزیک بووه) هاتم بو خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ داوای و لاخی سواریان لیکرد (بو جه ننگ)، پیغه مبهری خواش ﷺ فهرمووی: سویند به خوا و لاخی سواریم لایه که پیتانی بدهم بو سواری به کاری بینن، ده لئی: جا نه وه ندهی خوا ویستی ماینه وه، پاشان و شتریان هینان، جا (پیغه مبهر ﷺ) فهرمانی کرد که سی و شتری سپی قه له ومان پیبدن، کاتی دهرچووین له ناو خو ماندا گوتمان: تیمه چووینه خزمهتی پیغه مبهری خوا ﷺ و داوای و لاخی سواریان لیکرد، نه ویش سویندی خوارد که پیمان نه دات، پاشان پیبدان، با بگه ریینه وه، جا هاتینه وه خزمهتی و گوتمان: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ تیمه هاتینه خزمهتت داوای و لاخی سواریان لیکرد، وه سویندت خوارد که پیمان نه دهی، پاشان پیتداین، نه ویش فهرمووی: سویند به خوا من پیتانم نه دا، به لکو خوا پیتانیدا، بیگومان من سویند به خوا، نه گهر خوی گوره پی خوش بی، سویند له سهر شتیک ناخوم و دواتر له وه با شتر ببینم، نه وه بیگومان سوینده کهم ده شکینم که فاره تی سوینده کهم ده دهه، وه نه وه ده کهم که با شتره، یان فهرمووی: نه وهی که با شتره نه نجامی ده دهه و سوینده کهم ده شکینم و که فاره ته که ی ده دهه.

۲۱۰۸- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ قَرَأَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، فَلْيَأْتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ، وَلْيُكْفِرْ عَنْ يَمِينِهِ»^(۲).

واته: عهدی کوری حاتیم ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویته تی: ههر که سیک سویندی له سهر شتیک خوارد، پاشان شتیک با شتری بینن، با نه وهی که با شتره نه نجامی بدات و که فاره تی سوینده که ی بدات.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۱۳۳، ومسلم: ۱۶۴۹، وأبو داود: ۳۲۷۱، والنسائي: ۳۷۸۰.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۶۵۱، والنسائي: ۳۷۸۶ و ۳۷۸۷.

۲۱۰۹- عَنْ أَبِي الْأَخْوَصِ عَوْفِ بْنِ مَالِكِ الْجُشَمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ عليه السلام، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، يَا تَيْبِي ابْنُ عَمِّي فَأَحْلِفُ أَنْ لَا أُعْطِيَهُ، وَلَا أُصَلِّهِ، قَالَ: «كَفَرُ عَنْ يَمِينِكَ»^(۱).

واته: نه بو نه حوه ص عه و فى كورى ماليكى جوشه ميبى له باوكيه وه عليه السلام ده گيرتته وه، ده لى: گوتم: نهى پيغه مبهرى خوا كوره مامه كه م سهر دانم ده كات، جا سوئندم خوارد وه كه نه پيى بيه خشم و نه په يوه ندى خزمایه تى له گه ل به جى بهيتم، فهرموى: سوئنده كه ت بشكينه (واته: كه فاره تى سوئنده كه ت بده پيى بيه خشمه و په يوه ندى خزمایه تى له گه ل به جيبينه).

بابت: نه وهى كه گوتوو به تى كه فاره ته كه مى واز لى هينانیه تى

۲۱۱۰- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ حَلَفَ فِي قَطِيعَةٍ رَجِمَ، أَوْ فِيمَا لَا يَصْلُحُ فِرُّهُ أَنْ لَا يُتِمَّ عَلَى ذَلِكَ»^(۲).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: پيغه مبهرى خوا صلى الله عليه وسلم فهرمويه تى: هر كه سيك سوئندى خوارد له پچراندى په يوه ندى خزمایه تى، يان له شتيكدا كه نه گونجاو بى (له رووى دينه وه)، نه وه جيبه جى نه كردنى سوئنده كه و واز هينان لى بوى باشته.

۲۱۱۱- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عليه السلام، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا فَلْيَتْرُكْهَا، فَإِنَّ تَرْكَهَا كَفَّارَتُهَا»^(۳).

واته: عمري كورى شوعه يب له باوكيه وه له باپريه وه عليه السلام ده گيرتته وه، پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم فهرمويه تى: هر كه سيك سوئندى له سهر شتيك خوارد، پاشان شتيكى له وه باشتري بينى، با واز له سوئنده كه ي بهيتم، وه بيگومان خودى واز ليهينانه كه ده بيته كه فاره تى سوئنده كه.

(۱) صحيح. أخرجه النسائي: ۳۷۸۸.

(۲) صحيح.

(۳) منكر. أخرجه أبو داود: ۳۲۷۴ مطوّلًا.

بابه ت: له که فاره تی سویند خوارندا چند خواردن دهرتی؟

۲۱۱۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «كَفَّرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِصَاعٍ مِنْ تَمْرٍ، وَأَمَرَ النَّاسَ بِذَلِكَ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ قِنْصُفَ صَاعٍ مِنْ بُرٍّ»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہما، ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ به صاعیک خورما که فاره تی سویندیدا، وه به هه مان شیوهش فه رمانی به خه لک کرد، وه نه گهر که سیک نه یبو و دهستی نه که وت، با نیو صاع گه نم بدات (له که فاره تی سوینده که یدا).

بابه ت: روونکردنه وهی ئایه تی:

﴿ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ ﴾^(۸۹)

۲۱۱۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «كَانَ الرَّجُلُ يَقُوتُ أَهْلَهُ قُوتًا فِيهِ سَعَةٌ، وَكَانَ الرَّجُلُ يَقُوتُ أَهْلَهُ قُوتًا فِيهِ شِدَّةٌ، فَتَزَلَّتْ: ﴿ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ ﴾^(۸۹) الْمَائِدَةَ»^(۲).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہما، ده لی: پیاو هه بوو نه و خواردنه ی که بو مال و منداله که ی دابینی ده کرد بژیویه کی فراوان و گران به ها بوو، پیاویش هه بوو بژیوی مال و مندالی ساده و ئاسان بوو، جا بویه نه و ئایه ته دابه زی: ﴿ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ ﴾^(۸۹) الْمَائِدَةَ، واته: له خوراکیکی مامناوه ند که به مندال و خیزانی خوتانی ده دن.

بابه ت: قه ده غه کردنی نه وهی که پیاو پیداکری بکات

له سهر سوینده که ی و که فاره تیش نه دا

۲۱۱۴- عَنْ هَمَّامٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ رضی اللہ عنہ: «إِذَا اسْتَلَجَ أَحَدُكُمْ فِي التِّمِينِ فَإِنَّهُ أَنْتُمْ، لَهُ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْكُفَّارَةِ الَّتِي أُمِرَ بِهَا»^(۳).

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح الإسناد.

(۳) صحيح.

واته: همام، ده لئی: گویم له ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ بوو ده یگوت: ئەبو لقاسم رضی اللہ عنہ فەر موویه تی: هەر یه کێک له ئیوه پێداگری بکات له سەر سوینده که ی (هەر چه نده شتیکی باشتیش ببینی له وهی که سویندی له سەر خواردوه)، له لای خوا گونا هباره به هوی ئەنجام نه دانی ئەو که فاره ته ی که فەرمانی پیکراوه، (واته: له بهرئه وهی که شتیکی باشتری بینی له وهی که سویندی له سەر خواردوو، ده بی سوینده که ی بشکینی و که فاره ته که ی بدات).

۲۱۱۴م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ صَالِحِ الْوَحَاطِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلَامٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ ^(۱).
واته: ئەم فەر مووده به م سه نه ده ش گێدر اوه ته وه.

بابهت: جێبه جێ کردنی سویندی سویندخۆر

۲۱۱۵- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِإِبْرَارِ الْمُقْسِمِ» ^(۲).
واته: به رائی کوری عازیب رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فەرمانی پیکردین به جێبه جێ کردنی سویندی سویندخۆر.

۲۱۱۶- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ صَفْوَانَ رضی اللہ عنہ، أَوْ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقُرَشِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ جَاءَ بِأَبِيهِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اجْعَلْ لِي نَصِيبًا مِنَ الْهِجْرَةِ، فَقَالَ: «إِنَّهُ لَا هِجْرَةَ» فَأَنْطَلَقَ فَدَخَلَ عَلَى الْعَبَّاسِ، فَقَالَ: قَدْ عَرَفْتَنِي؟ قَالَ: أَجَلٌ، فَخَرَجَ الْعَبَّاسُ فِي قَمِيصٍ لَيْسَ عَلَيْهِ رِدَاءٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ عَرَفْتَ فَلَانًا وَالَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ، وَجَاءَ بِأَبِيهِ لِيُبَايِعَهُ عَلَى الْهِجْرَةِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّهُ لَا هِجْرَةَ» فَقَالَ الْعَبَّاسُ: أَفَسَمْتُ عَلَيْكَ، فَمَدَّ النَّبِيُّ ﷺ يَدَهُ، فَمَسَّ يَدَهُ، فَقَالَ: «أَبْرَزْتُ عَمِّي، وَلَا هِجْرَةَ» ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۶۲۵ و ۶۶۲۶، ومسلم: ۱۶۵۵.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲۳۹، ومسلم: ۲۰۶۶، والترمذي: ۲۸۰۹، والنسائي: ۱۹۳۹ و ۳۷۷۸ و ۵۳۰۹.

(۳) ضعيف.

واته: عهبدوپرره حمانى كورى صفوان رضي الله عنه يان صفوانى كورى عهبدوپرره حمانى قوره شى رضي الله عنه ده لى: لهو كاته دا كه پوژى رزگار كردنى مه ككه بوو باوكى هينا، جا گوتى: نهى پيغه مبهري خوا رضي الله عنه پشكيك له په ياننى كوچكردن دابنى بو باوكم (واته: په ياننى كوچكردنى پييده)، فهرمووى: بيگومان ليره به دوا په ياننى كوچكردن نيه، نه ویش پوښت و چوو بو لای عه بباس، جا گوتى: منت ناسييه وه؟ وتى: به لى، پاشان عه بباس به كراسي كه وه كه عه باى به سهردا له بهر نه كرده بو هاته خزمهت پيغه مبهري خوا رضي الله عنه، گوتى: نهى پيغه مبهري خوا رضي الله عنه بيگومان فلان كه س ده ناسى، وه نه وه شى كه له نيوان تيمه و نه ودا هه يه، جا باوكى هينا وه بو نه وهى په ياننى كوچكردنى پييده، ئنجا پيغه مبهري رضي الله عنه فهرمووى: بيگومان له مه و دوا په ياننى كوچكردن نيه، ئنجا عه بباس گوتى: سويندم داي، پيغه مبهري رضي الله عنه ده ستي دريژكرد و ته و قه ي له گه لدا كرد (له گه ل باوكى نه و كه سه، كه په ياننى كوچكردن به توفه كردن بووه)، جا فهرمووى: سويندى مامم به جى گه ياند، وه كوچكردن (له راستيدا) له مه و دوا نيه (چونكه مه ككه ئيستا به شيكه له خاكى ئيسلام).

۲۱۱۶م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِدْرِيسَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، بِإِسْنَادِهِ، نَحْوَهُ قَالَ يَزِيدُ بْنُ أَبِي زِيَادٍ: «يَعْنِي لَا هِجْرَةَ مِنْ دَارٍ قَدْ أَسْلَمَ أَهْلُهَا»^(۱).

واته: يه زىدى كورى نه بو زياد گوتوويه تى: پيغه مبهري رضي الله عنه مه به ستي نه وه يه، شوينيكي خه لکه كه ي مسولمان بووي، كوچى ليوه ناكري بو شوينيكي ديكه.

بابهت: قه ده غه كردن له وه بگوترت:

نه گهر خوا بيهوت و توش بتوت

۲۱۱۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا حَلَفَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَقُلْ: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشِئْتُ، وَلَكِنْ لِيَقُلْ: مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ شِئْتُ»^(۲).

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح لغيره.

واته: ئیبنو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئى: پیغه مبهرى خوا رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: نه گهر به کیکتان سویندی خوارد با نه لئى: نه گهر خوا بیهوئى و توش بتهوئى، به لکو با بلئى: نه گهر خوا بیهوئى، پاشانیش تو بتهوئى (واته: وشهئى «نم» سی له گهل بخت).

۲۱۱۸- عَنْ حُدَيْقَةَ بْنِ الِیْمَانِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ رَأَى فِي النَّوْمِ أَنَّهُ لَقِيَ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَقَالَ: نِعَمَ الْقَوْمِ أَنْتُمْ لَوْلَا أَنْكُمْ تَشْرِكُونَ، تَقُولُونَ: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشَاءَ مُحَمَّدٌ، وَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ رضی اللہ عنہ، فَقَالَ: «أَمَّا وَاللَّهِ، إِنْ كُنْتُ لَأَعْرِفُهَا لَكُمْ، قُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ شَاءَ مُحَمَّدٌ»^(۱).

واته: حوزه یفهئى كورى یه مان رضی اللہ عنہ ده گپریتهوه: که پیاوئیک له مسولمانان له خهویدا بینى که گه یشت به پیاوئیک له نه هلی کیتاب، جا گوتی: ئیوه باشتین گهل و هوزن، نه گهر هاتبا و هاوبه شیدانانان نه کردبا و نه تان گوتبا: نه گهر خوا بیهوئى و موحه ممه دیش رضی اللہ عنہ بیهوئى، جا نه وه بو پیغه مبهر رضی اللہ عنہ باسکرا، نه ویش فه رمووی: سویند به خوا نه مزانیوه که نه و وشه یه ئاوا به کاردینن، (له مه ودوا) بلئین: نه گهر خوا بیهوئى، پاشانیش موحه ممه د رضی اللہ عنہ بیهوئى.

۲۱۱۸م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي الشَّوَارِبِ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ حِرَاشٍ، عَنِ الطُّفَيْلِ بْنِ سَخْبَرَةَ، أَخِي عَائِشَةَ لِأُمِّهَا، عَنِ النَّبِيِّ رضی اللہ عنہ بِنَحْوِهِ^(۲).
واته: نه م فه رمووده به م سه نه ده ش گپردراوه ته وه.

بابهت: نه و که سهئى له سویند خواردندا نهئى ده شارپتهوه

۲۱۱۹- عَنْ سُوَيْدِ بْنِ حَنْظَلَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: خَرَجْنَا نُرِيدُ رَسُولَ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، وَمَعَنَا وَائِلُ بْنُ حُجْرٍ فَأَخَذَهُ عَدُوٌّ لَهُ، فَتَحَرَّجَ النَّاسُ أَنْ يَخْلِفُوا، فَحَلَفْتُ أَنَا أَنَّهُ أَخِي، فَخَلَى سَبِيلَهُ، فَأَتَيْتَا رَسُولَ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، فَأَخْبَرْتُهُ أَنَّ الْقَوْمَ تَحَرَّجُوا أَنْ يَخْلِفُوا وَحَلَفْتُ أَنَا أَنَّهُ أَخِي، فَقَالَ: «صَدَقْتَ، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۵۶.

واته: سوهیدی کوری حه نزه له ﷺ ده لی: ده رچووین که برۆین بو خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ وائیلی کوری حوجریشان له گه ل بوو، جا دوژمنیکی خوی تووشی بوو، خه لکه کهش به لایانه وه قورس بوو که سویند بخون (بو رزگارکردنی وائیل له شه ری دوژمنه که ی)، بویه من سویندم خوارد که ئه و برای منه، دوژمنه که ی وازی لیتهینا، پاشان که هاتینه خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ و هه والی ئه وه م پیدا که خه لکه که له لایان قورس بووه سویند بخون، بویه من سویندم خوارد که ئه و برای منه، ئه ویش فهرمووی: راستت گوتوه، مسولان برای مسولانه.

۲۱۲۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا الْيَمِينُ عَلَى نِيَةِ الْمُسْتَحْلِفِ»^(۱).

واته: ئه بو هورپه ره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: به راستی سویند خواردن به گویره ی نیه تی ئه و که سه یه که داوای سویند خواردنه که ده کات (نه ک ئه و که سه ی که سوینده که ده خوات).

۲۱۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مِثْنُكَ عَلَى مَا يُصَدِّقُكَ بِهِ صَاحِبُكَ»^(۲).

واته: ئه بو هورپه ره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: سویند خواردنی تو به گویره ی نیه تی هاوړپه که ته، که داوای سویند خواردن لیده کات و به هویه وه به راست ده زانی.

بابهت: قه ده غه کردنی نه زرکردن

۲۱۲۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ النَّذْرِ، وَقَالَ: «إِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ اللَّئِيمِ»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری عومر ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ نه زرکردنی قه ده غه کرده، فهرموویه تی: ته نها چرووکه کان نه زر ده کهن (مه بهستی له وانیه که فهرمانبهرداری ناکه ن ته نها له به رانبه ر داخوازیه که یاندا نه بی).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۶۵۳، وأبو داود: ۳۲۵۵، والترمذي: ۱۳۵۴.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۶۵۳، وأبو داود: ۳۲۵۵ و ۱۳۵۴.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۶۰۸، ومسلم: ۱۶۳۹، وأبو داود: ۳۲۸۷، والنسائي: ۳۸۰۳-۳۸۰۱.

۲۱۲۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ النَّذْرَ لَا يَأْتِي ابْنَ آدَمَ بِشَيْءٍ إِلَّا مَا قُدِّرَ لَهُ، وَلَكِنْ يَغْلِبُهُ الْقُدْرُ مَا قُدِّرَ لَهُ، فَيُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَحِيلِ فَيَسْرُ عَلَيْهِ مَا لَمْ يَكُنْ يَسْرُ عَلَيْهِ مِنْ قَبْلِ ذَلِكَ، وَقَدْ قَالَ اللَّهُ: أَنْفِقْ أَنْفِقْ عَلَيْكَ»^(۱).

واته: نه بو هورهیره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فهرموویه تی: به پراستی نه زرکردن هیچ شتیک به ناده میزاد نابه خشی، تنها نه وه نه بی که بوی دیاری کراوه، به لام به ده ستهینانی نه و شته ی که بوی دیاری کراوه له سه ری قورسه، جا نه زر نه وانه پی هه لده ستن که چروکن، نجا نه و شته ی که پیشر بویان ناسان نه بو له سه ریان ناسان ده بی، وه بیگومانیش خوا فهرموویه تی: بیه خسه، بیت ده به خشم.

بابه ت: نه زرکردن له تاوانباریدا

۲۱۲۴- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا نَذْرَ فِي مَعْصِيَةٍ، وَلَا نَذْرَ فِيمَا لَا يَمْلِكُ ابْنُ آدَمَ»^(۲).

واته: عیمپانی کوری حوصهین رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فهرموویه تی: له گونا هو سه ریچیدا نه زرکردن نه، وه ههروه ها نه زرکردن له شتیکدا نه که له توانای ناده میزادا نه بی.

۲۱۲۵- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَا نَذْرَ فِي مَعْصِيَةٍ، وَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ مِثْنٍ»^(۳).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لی: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فهرموویه تی: نه زرکردن له گونا هو سه ریچیدا نه، که فاره ته که شی وه کو که فاره تی سویند خوارده.

۲۱۲۶- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعْهُ، وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَ اللَّهَ فَلَا يَعْصِهِ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۶۹۴، ومسلم: ۱۶۴۰، وأبو داود: ۳۲۸۸، والترمذي: ۱۵۲۸، والنسائي: ۳۸۰۴ و ۳۸۰۵.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۶۴۱، وأبو داود: ۳۳۱۶، والنسائي: ۳۸۱۲ و ۳۸۵۱.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۸۹-۳۲۹۲، والترمذي: ۱۵۲۴ و ۱۵۲۵، والنسائي: ۳۸۳۳-۳۸۳۹.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۶۹۶، وأبو داود: ۳۲۸۹، والترمذي: ۱۵۲۶، والنسائي: ۳۸۰۶-۳۸۰۸.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فہرموویہ تی: ہر کہس نہ زری کرد کہ گوپرایہ لی خوا بکات، با گوپرایہ لی بکات، ہر کہس نہ زری کرد کہ سہرپیچی خوا بکات، با سہرپیچی نہ کات (واته: نه گہ نہ زره کہ خیر و چاکہ بوو با جیبہ جی بکات، نه گہر تاوانیش بوو با نہ یکات).

بابهت: کهسیک که نہزریک بکات و دیاری نہکات

۲۱۲۷- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ نَذَرَ نَذْرًا وَلَمْ يُسْمِهِ، فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ»^(۱).

واته: عوقبہی کوری عامیری جوہہ نیی رضی اللہ عنہ، ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویہ تی: ہر کہسیک نہزریک بکات و دیاری نہکات، کہ فاره تی نہزره کہی وہ کو کہ فاره تی سویند خواردنه.

۲۱۲۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «مَنْ نَذَرَ نَذْرًا وَلَمْ يُسْمِهِ، فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ، وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَمْ يُطْفِئْهُ، فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ، وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا أَطَاقَهُ، فَلَيْفِ بِهِ»^(۲).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده گپرتہ وہ، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویہ تی: ہر کہسیک نہزریک بکات و دیاری نہکات، کہ فاره تہ کہی وہ کو کہ فاره تی سویند خواردنه، وہ ہر کہسیک نہزریک بکات کہ له توانایدا نہ بیت جیبہ جی بکات، کہ فاره تہ کہی وہ کو کہ فاره تی سویند خواردنه، ہر کہسیک نہزریک بکات کہ له توانایدا بیت جیبہ جی بکات، با جیبہ جی بکات (بہ مہرچیک گوناہو سہرپیچی خوا نہ بی).

بابهت: جیبہ جی کردنی نہزریک

۲۱۲۹- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «نَذَرْتُ نَذْرًا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم بَعْدَ مَا أَسْلَمْتُ، فَأَمَرَنِي أَنْ أُوقِيَ بِنَذْرِي»^(۳).

(۱) صحیح دون قولہ: «وَلَمْ يُسْمِهِ». أخرجه مسلم: ۱۶۴۵، وأبو داود: ۳۳۲۳، والترمذي: ۱۵۲۸، والنسائي: ۴۸۳۲.

(۲) ضعيف جداً. أخرجه أبو داود: ۳۳۲۲.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۳۲، ومسلم: ۱۶۵۶/۲۷، وأبو داود: ۳۳۲۵، والترمذي: ۱۵۳۹، والنسائي: ۴۸۲۲_۴۸۲۰.

واته: عومهرى كورى خه تتاب ﷺ ده لى: له سه رده مى نه فاميدا نه زرى كم كرد، جا دواى نه وهى كه مسولمان بووم، پرسى ارم له پىغه مبه ر ﷺ كرد ده ر باره ي، نه وى ش فه رمانى پى كرم كه نه زره كه م جى به جى بكه م (دیاره نه زره كه سه ر پى چى كردنى فه رمانى خواى تى دا نه بووه).

۲۱۳۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أَنْحَرَ بَبُؤَانَةً، فَقَالَ: «فِي نَفْسِكَ شَيْءٌ مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ؟» قَالَ: لَا، قَالَ: «أَوْفِ بِنَذْرِكَ»^(۱).

واته: ئىبنو عه عباس رضي الله عنه ده گى رته وه، پى او نك هاته خزمه ت پىغه مبه ر ﷺ جا گوتى: نه ي پىغه مبه رى خوا ﷺ به راس تى من نه زرم كردوه كه له بووانه (شونى كه له دامى نى مه كه كه) ناژه لى ك سه ر بى رى م، نه وى ش فه رمووى: ئاى ا هى چ شتى كى سه رده مى نه فامى ت له ناخدا ماوه؟ گوتى: نه خى ر، فه رمووى: نه زره كه ت جى به جى بكه.

۲۱۳۱- عَنْ مَيْمُونَةَ بِنْتِ كَرْدَمِ الْيَسَارِيَّةِ رضي الله عنها، أَنَّ أَبَاهَا لَقِيَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم وَهِيَ رَدِيقَةٌ لَهُ، فَقَالَ: إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أَنْحَرَ بَبُؤَانَةً، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «هَلْ بِهَا وَتْنٌ؟» قَالَ: لَا، قَالَ: «أَوْفِ بِنَذْرِكَ»^(۲).

واته: مه مونه ي كچى كه رده مى به سارى به رضي الله عنها ده گى رته وه، باوكى گه يشت به پىغه مبه ر ﷺ وه نه وى ش له گه لى بوو، جا باوكى گوتى: به راس تى من نه زرم كردوه كه له بووانه ناژه لى ك سه ر بى رى م، ئنجا پىغه مبه رى خوا ﷺ فه رمووى: ئاى ا نه و شونى هى چ بتى كى لى به ؟ وتى: نه خى ر، فه رمووى: نه زره كه ت جى به جى بكه.

۲۱۳۱م- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ دُكَيْنٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ مِقْسَمٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ بِنْتِ كَرْدَمٍ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِنَحْوِهِ^(۳).

واته: نه م فه رمووده به م سه نه ده ش گى رده وه ته وه.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۳۱۴ مطولاً.

(۳) صحیح.

بابهت: نهو که سهی که وهفات دهکات و نهزیشی له سهره

۲۱۳۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ، اسْتَفْتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي نَذْرِ كَانَ عَلَى أُمِّهِ، تُوْفِيَتْ وَلَمْ تَقْضِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اقْضِي عَنْهَا»^(۱).

واته: ئیبنو عه عباس رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، سه عدی کوری عوباده پرساری له پیغه مبهری خوا ﷺ کرد دهرباره ی نهزرنک که دایکی کردوویه تی، وهفاتی کردوه و نهزره که ی جیبه جی نه کردوه، جا پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: له بری نه و جیبه جی بکه.

۲۱۳۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ امْرَأَةً أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَتْ: إِنَّ أُمَّي تُوْفِيَتْ وَعَلَيْهَا نَذْرٌ صِيَامٍ، فَتُوْفِيَتْ قَبْلَ أَنْ تَقْضِيَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لِيَصُمْ عَنْهَا الْوَلِيُّ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، ئافره تیک هاته خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ و گوتی: له راستیدا دایکم وهفاتی کردوه و پوژوویه کی نهزری له سهر بوو، پیش نه وهی جیبه جی بکات وهفاتی کرد، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: با وه لیه که ی له بری نه و پوژووه که بگریته وه.

ولی: لیره به مانای که سیکی نزیکه تی، جا منداله، خوشکه، برابه، باوکه، دایکه... هتد.

بابهت: نهو که سهی نهزری کردوه به پت پروات بو حهج کردن

۲۱۳۴- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ أُخْتَهُ نَذَرَتْ أَنْ تَمْشِيَ حَافِيَةً، غَيْرَ مُخْتَمِرَةٍ، وَأَنَّهُ ذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «مُرْهَا فَلْتَرْكَبْ، وَلْتَخْتَمِرْ، وَلْتَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ»^(۳).

واته: عوقبه ی کوری عامر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، خوشکه که ی نهزری کردبوو، به پی پیه تی و به سهری پرووته وه حهج بکات، نهویش نه وهی بو پیغه مبهری خوا ﷺ باس کرد، نهویش فهرمووی: (له لایه ن منه وه) فهرمانی بییکه با به سواری و لآخ و به سهری داپوشراوه وه حهج بکات، وه با سی پوژ به پوژوو بی (له که فاره تی نهزره که یدا).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۶۱، ومسلم: ۱۶۳۸، وأبو داود: ۳۳۰۷، والترمذي: ۱۵۴۶، والنسائي: ۳۶۷-۳۶۶۳ و

۳۸۱۷-۳۸۱۹.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۲۹۳ و ۳۲۹۴، والترمذي: ۱۵۴۴، والنسائي: ۳۸۱۵.

۲۱۳۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: رَأَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم شَيْخًا يَمْشِي بَيْنَ ابْنَيْهِ، فَقَالَ: «مَا شَأْنُ هَذَا؟» قَالَ ابْنَاهُ: نَذَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «أَزْكَبُ أَيُّهَا الشَّيْخُ، فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنكَ وَعَنْ نَذْرِكَ»^(۱).

واته: نه بو هوپه پره رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهه صلى الله عليه وسلم پیاوئکی به ته مه نی بینی که دوو کوری چووبوونه ژیر بالی و له نیوانیاندا پئی ده کرد، جا فه رمووی: نه وه حالی بو ئاوایه؟ کوره کانی گوتیان: نه وه نه زره نه ی پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم (نه زری کردوه که به پئی پروات بو حه ج)، فه رمووی: نه ی پیره پیاو سواری و لآخ به، به پراستی خوا ی گه وره پئی نیازه له خو ت و له نه زره که شت.

بابهت: نه وه ی که له نه زره که یدا فه ره مان به رداری و سه ریچی تیکه ل ده کات

۲۱۳۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مَرَّ بِرَجُلٍ مِمَّكَ وَهُوَ قَائِمٌ فِي الشَّمْسِ، فَقَالَ: «مَا هَذَا؟» قَالُوا: نَذَرٌ أَنْ يَصُومَ وَلَا يَسْتَظِلَّ إِلَى اللَّيْلِ، وَلَا يَتَكَلَّمَ، وَلَا يَرَأُلُ قَائِمًا، قَالَ: «لِيَتَكَلَّمَ، وَلِيَسْتَظِلَّ، وَلِيَجْلِسَ، وَلِيَتِمَّ صَوْمُهُ»^(۲).

واته: ئیبنو عه عباس رضي الله عنه ده گپرتته وه، پیغه مبهه ری خوا صلى الله عليه وسلم له مه ککه به لای پیاوئکدا تپه پری که له بهر هه تاو (خو ر) به پئوه وه ستا بوو، جا فه رمووی: نه وه چیه؟! گوتیان: نه زری کردوه که به پوژووو پئی و تاوه کو شه و نه چیتته ژیر سیبه ر و قسه ش نه کات، تا ئیستاش هه ر به پئوه یه، فه رمووی: با قسه بکات و بچیتته ژیر سیبه رو داشبنیشی، وه با پوژوووه که ی ته واو بکات.

۲۱۳۶م- حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ شَبَّهٍ الْوَاسِطِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا الْعَلَاءُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ وَهَيْبٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم نَحْوَهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۳).

واته: نه م فه رمووده به م سه نه ده ش گپردراوه ته وه، خواش زاناره.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۶۴۳.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح.

پہرتووکى

بازرگانى

بابهت: هاندان له سهر کارکردن

۲۱۳۷- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَطْيَبَ مَا أَكَلَ الرَّجُلُ مِنْ كَسْبِهِ، وَإِنَّ وَلَدَهُ مِنْ كَسْبِهِ»^(۱).

واته: عائشه رضي الله عنها ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: بىگومان پاكترين شتيك كه پياو ده يخوات بهرهمى كار و نيشى (دهستى) خو به تى، وه بىگومان منداليش به شيكن له بهر وبومى مروث.

۲۱۳۸- عَنِ الْمُقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبِ الرُّبَيْدِيِّ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَا كَسَبَ الرَّجُلُ كَسْبًا أَطْيَبَ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ، وَمَا أَنْفَقَ الرَّجُلُ عَلَى نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ وَوَلَدِهِ وَخَادِمِهِ، فَهُوَ صَدَقَةٌ»^(۲).

واته: ميقدامى كورى مه عديكه ريبى زوبه يدي ﷺ ده گيرته وه، پيغه مبهري ﷺ فهرموويه تى: هيچ بهرهميك باستر نيه بو پياو له بهرهمى دهستى خو، وه نه وهى كه پياو (په داي ده كات) ده يكاته بزيوى زيانى خو و خانه واده كهى و منداله كانى و خزمه تكاره كهى، نه وه بو به چاكه و خير ده نووسرى.

۲۱۳۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «التَّاجِرُ الْأَمِينُ الصَّدُوقُ مَعَ الشُّهَدَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۳).

واته: ئيبنو عومره رضي الله عنهما ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: بازارگانى دهست پاك و راستگو و مسولمان له گهل شه هيدانه له روژى قيامه تدا.

۲۱۴۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَكَالَّذِي يَقُومُ اللَّيْلَ وَيَصُومُ النَّهَارَ»^(۴).

(۱) صحيح لغيره. أخرجه أبو داود: ۳۵۲۸ و ۳۵۲۹، والترمذي: ۱۲۵۸، والنسائي: ۴۴۴۹-۴۴۵۲.

(۲) صحيح. انظر البخاري: ۲۰۷۲.

(۳) حسن.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۳۵۳، ومسلم: ۲۹۸۲، والترمذي بإثر: ۱۹۶۹، والنسائي: ۲۵۷۷.

واته: ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ دەگیریتەوه، پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یەتی: ئەو کەسە ی کە هەولێ بەژیوی ژینانی بیوهرن و ههزار دەدات، وه‌کو موجهیدیک وایه که له ریگای خوا ده‌جەنگی، وه‌وه‌کو ئەو کەسە وایه که به‌شەو شه‌ونوێژ ده‌کات و پوژیش به‌پوژوو.

۲۱۴۱- عَنْ مُعَاذِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُبَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَمِّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنَّا فِي مَجْلِسٍ، فَجَاءَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم وَعَلَى رَأْسِهِ أَثْرٌ مَاءٍ، فَقَالَ لَهُ بَعْضُنَا: نَرَاكَ الْيَوْمَ طَيِّبَ النَّفْسِ، فَقَالَ: «أَجَلٌ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ» ثُمَّ أَقَاضَ الْقَوْمُ فِي ذِكْرِ الْغِنَى، فَقَالَ: «لَا بَأْسَ بِالْغِنَى لِمَنْ اتَّقَى، وَالصَّحَّةُ لِمَنْ اتَّقَى خَيْرٌ مِنَ الْغِنَى، وَطَيِّبُ النَّفْسِ مِنَ النَّعِيمِ»^(۱).

واته: موعازی کوری عەبدوللای کوری خوبەیب لە باوکیه‌وه له مامیه‌وه رضی اللہ عنہ، دەگیریتەوه دەلی: ئیمه له مه‌جلیسیک بووین، پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم هات و شوینه‌واری ئاو به‌سه‌ریه‌وه دیار بوو، ئنجا هه‌ندی‌که‌مان پێمان گوت: ئەم‌پو ده‌تینین که دل‌خو‌شی، فەرمووی: بە‌لی سوپاس بو خوا، پاشان زور باسی ده‌وله‌مه‌ندیان کرد، فەرمووی: ده‌وله‌مه‌ندی بو کەسی پارێزکار هیچ کیشه و زهره‌ریکی نیه، وه‌ته‌ندرووستی جه‌سته بو کەسی پارێزکار باشتره له‌ده‌وله‌مه‌ندی، وه‌ده‌روونی ئارام و پازی (به‌به‌شی خوی) یه‌کیکه له‌نیعمه‌ته‌کان.

بابەت: مامناوه‌ندی له‌به‌ده‌سته‌ینانی بژیوی ژینادا

۲۱۴۲- عَنْ أَبِي حَمِيدٍ السَّاعِدِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «أَجْمِلُوا فِي طَلَبِ الدُّنْيَا، فَإِنَّ كُلَّ مُيَسَّرٍ لِمَا خُلِقَ لَهُ»^(۲).

واته: ئەبو حومه‌یدی ساعیدی رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمو یەتی: له‌داواکردنی خو‌شیه‌کانی دونیادا میانگیر بن (زیده‌پو‌یی مه‌که‌ن و خو‌تان زیاد له‌پو‌یست ماندوو مه‌که‌ن)، چونکه هه‌موو کەس ئەو شته‌ی که بوی دانراوه (له‌قه‌ده‌ردا ریگای به‌ده‌سته‌ینانی) بوی ئاسان کراوه.

(۱) حسن.

(۲) صحیح.

۲۱۴۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَعْظَمُ النَّاسِ هَمًّا الْمُؤْمِنُ، الَّذِي يَهْتَمُّ بِأَمْرِ دُنْيَاهُ وَأَمْرِ آخِرَتِهِ» قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: «هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ تَفَرَّدَ بِهِ إِسْمَاعِيلُ»^(۱).

واته: نههسی کوری مالیک رضي الله عنه ده‌لئی: پیغهمبه‌ری خوا رضي الله عنه فهرموویه‌تی: خاوه‌ن گه‌وره‌ترین عهم له‌ناو خه‌لکی بپرواداره، که گرنگی به کار وباری دنیا و دواپوژی دهدات. نه‌بو عه‌بدوللا ده‌لئی: نه‌و فهرمووده‌یه غه‌ریبه و ته‌نها نیسماعیل گپراویه‌ته‌وه.

۲۱۴۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ، فَإِنَّ نَفْسًا لَنْ مُمُوتَ حَتَّى تَسْتَوِي رِزْقَهَا وَإِنْ أَبْطَأَ عَنْهَا، فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ، خُذُوا مَا حَلَّ، وَدَعُوا مَا حَرَّمَ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه‌بدوللا رضي الله عنه ده‌لئی: پیغهمبه‌ری خوا رضي الله عنه فهرموویه‌تی: نه‌ی خه‌لکینه پاریزکاربن (سنوره‌کانی خوا مه‌به‌زینن) و له‌ داواکردنی رزقدا میانگیربن (په‌له‌ پهل و هه‌له‌ هه‌ل مه‌که‌ن)، چونکه بیگومان هیچ که‌سیتک نامریت تاکو هه‌موو رزق و پوژی خوئی ته‌واو نه‌کات، هه‌رچه‌ند نه‌گه‌ر به‌ دره‌نگیشه‌وه پیی بگات، پاریزکاربن و له‌ داواکردندا مامناوه‌ند و هیمن بن، نه‌وه‌ی حه‌لاله‌ به‌ ده‌ستی بینن، نه‌وه‌ی حه‌رامه‌ وازی لی بینن.

بابه‌ت: خو بواردن و خو پاراستن له‌ بازارگانیدا

۲۱۴۵- عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي غَرْزَةَ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا نُسَمِّي فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ السَّمَايِرَةَ، فَمَرَّ بِنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَسَمَانَا بِاسْمٍ هُوَ أَحْسَنُ مِنْهُ، فَقَالَ: «يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ إِنَّ الْبَيْعَ يَحْضُرُهُ الْحِلْفُ وَاللَّغْوُ، فَشُوبُوهُ بِالصَّدَقَةِ»^(۳).

واته: قه‌یسی کوری نه‌بو غه‌ره‌زه رضي الله عنه ده‌لئی: له‌ سه‌رده‌می پیغهمبه‌ری خوادا رضي الله عنه بییان ده‌گوتین: ده‌لال، تنجا جارئ پیغهمبه‌ری خوا رضي الله عنه به‌لاماندا تیپه‌ری و به‌ ناوینک ناوی ناین که‌ جواتر و چاکتر بوو (له‌ ناوی ده‌لال)، تنجا فهرمووی: نه‌ی کومه‌لی

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۳۲۶ و ۳۳۲۷، والترمذي: ۱۲۰۸، والنسائي: ۳۷۹۷ و ۳۷۹۸.

بازرگانان له راستیدا کرین و فروشتن و بازارگانی سویند خواردن و قسه‌ی پوچی له گه‌ل تیکه‌ل ده‌بین، بویه (ماله‌که‌تان) به خیر و به‌خشین پاک بکه‌نه‌وه.

۲۱۴۶- عَنْ رِفَاعَةَ رضی الله عنه، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، فَإِذَا النَّاسُ يَتَّبِعُونَ بُكْرَةً، فَتَادَاهُمْ: يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ فَلَمَّا رَفَعُوا أَبْصَارَهُمْ وَمَدُّوا أَعْنَاقَهُمْ، قَالَ: «إِنَّ التُّجَّارَ يُبْعَثُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فُجَّارًا، إِلَّا مَنْ اتَّقَى اللَّهَ وَبَرَّ وَصَدَّقَ»^(۱).

واته: ریفاعة رضی الله عنه ده‌لی: له گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوادا صلی الله علیه و آله ده‌رچووین له و کاته‌دا خه‌لکی له به‌یانیندا کرین و فروشتنیان ده‌کرد، تنجا بانگی کردن: نه‌ی کومه‌لی بازارگانان! جا کاتیک چاویان هه‌لبری و سه‌ریان به‌رز کرده‌وه، فه‌رمووی: بینگومان بازارگانه‌کان له پوژی دوایدا به‌به‌دکار و تاوانبار زیندوو ده‌کرینه‌وه (چونکه نه‌وکات به‌زوری فیلیان کرده‌وه، به‌لام باشه‌کان و له‌خوا ترسه‌کانی هه‌لاواردوه، وه‌ک ده‌فه‌رموی: جگه له‌وانه‌ی له‌خواترس و چاکه‌کار و راستگون.

بابه‌ت: که‌سیک که‌هۆکاره‌ی رزق و پوژی ده‌ستخستنی ده‌ستکوت با‌پابه‌ند بی‌پیه‌وه

۲۱۴۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «مَنْ أَصَابَ مِنْ شَيْءٍ فَلْيَلْزِمَهُ»^(۲).

واته: نه‌نه‌سی کوری مالیک رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوادا صلی الله علیه و آله فه‌رموویه‌نی: هه‌ر که‌سیک شتیکی بو‌هاته‌پیش و به‌ده‌ستی که‌وت (له‌هۆکاره‌کانی رزق و پوژی) با‌پابه‌ند بی‌پیه‌وه (چونکه هه‌ر هۆکاره و بو‌که‌سیک و هه‌ر که‌سه و بو‌هۆکاریک گونجاوه).

۲۱۴۸- عَنْ نَافِعٍ رضی الله عنه، قَالَ: كُنْتُ أُجَهِّزُ إِلَى الشَّامِ وَإِلَى مِصْرَ، فَجَهَّزْتُ إِلَى الْعِرَاقِ، فَأَتَيْتُ عَائِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، فَقُلْتُ لَهَا: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ كُنْتُ أُجَهِّزُ إِلَى الشَّامِ، فَجَهَّزْتُ إِلَى الْعِرَاقِ، فَقَالَتْ: لَا تَفْعَلْ، مَا لَكَ وَلِمَتَجَرِكِ؟ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، يَقُولُ: «إِذَا سَبَبَ اللَّهُ لِأَحَدِكُمْ رِزْقًا مِنْ وَجْهِ، فَلَا يَدَعُهُ حَتَّى يَتَغَيَّرَ لَهُ، أَوْ يَتَنَكَّرَ لَهُ»^(۳).

(۱) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۱۲۱۰.

(۲) ضعیف.

(۳) ضعیف.

واتە: نافع ﷺ دەلى: (له عادهتى من بوو) كه شتومه كم بو شام و ميسر دەنارد، جا (جارنيكيان) ناماده كاريم كرد بو عيراق، نجا هاتمه خزمهتى داىكى پرواداران عائيشه، پيم گوت: ئەى داىكى پرواداران من شتومه كى بازرگانيم بو شام دەنارد، ئيستاش بو عيراقى دەتيرم، گوتى: كارى وا مه كه، خوت و شوينى بازرگانيت چ كيشه يه كى هه يه؟ گويم له پيغه مبهرى خوا ﷺ بوو ده يفه رموو: ئە گەر خوا هو كارىكى رزق و رۆزى بو يه كىكتان ره خساند له ريگايه كه وه، با وازى لى نه هينى تاكو لى نه گوڤى، يان بوى نه گونجاو نه بى.

بابەت: پيشە سازى

۲۱۴۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا رَاعِيَ غَنَمٍ» قَالَ لَهُ أَصْحَابُهُ: وَأَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «وَأَنَا كُنْتُ أَرْعَاهَا لِأَهْلِ مَكَّةَ بِالْقَرَارِيطِ» قَالَ سُوَيْدٌ: «يَعْنِي كُلَّ شَاةٍ بِقِرَاطٍ»^(۱).

واتە: ئە بو هوڤه يه ﷺ دەلى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فه رمويه تى: هه ر پيغه مبه رىك كه خواڤه وانەى كر دى، ئە وا شوانى مه ر و مالاتى كر دوه، هاوه له كانى پييان گوت: ئە توش ئەى پيغه مبه رى خوا ﷺ ؟ فه رموى: منيش بو خه لكى مه ككه مالاتم ده له وه پراند به چه ند قيراتيىك، سوو هيد دەلى: واتە: هه ر مه رىك به قيراتيىك.

قيراط: جوڤىكه له پارەى ئە و سه رده م، كه نيوهى ده يه كى دينارىكى ئە و كاتهى ده كرد.

۲۱۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «كَانَ زَكْرِيَّا نَجَّارًا»^(۲).

واتە: ئە بو هوڤه يه ﷺ ده گيڤرته وه، پيغه مبه رى خوا ﷺ فه رمويه تى: زه كه ربا ﷺ دارتاش بووه.

۲۱۵۱- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ أَصْحَابَ الصُّورِ يُعَدُّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۲۶۲.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۲۲۷۹.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۵۵۷، ومسلم: ۲۱۰۷، والنسائي: ۵۳۶۲.

واته: عائشه رضی الله عنها ده گپریتهوه، پیغهمبهری خوا رضی الله عنه فهرموویه تی: دروستکاری په یکه ری گیانله بهران له پوژی دوا پیدا سزا ده درین، پیمان ده گوتری: نهو شته ی که دروستتان کردوه گیانی به بهردا بیتن (که ناشتوانن نهوه بکه ن).

تیبینی: نه م فهرمووده یه ناوا به په های وهرناگیری، به لکو پیویسته هه موو فهرمووده په یوه ندیداره کان کو بکریتهوه، که سی شاره زا لی وردبوونه وه یان بو بکات و مانای مه بهست له وینه و کاره که روون بکاته وه!!!

۲۱۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «أَكْذَبُ النَّاسِ الصَّبَاغُونَ وَالصَّوْغُونَ»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره رضی الله عنه ده لی: پیغهمبهری خوا رضی الله عنه فهرموویه تی: دروژنترینی خه لک نه وانه ن که جل و بهرگ په نگ ده که ن له گه ل نه وانه ی که خشل دروست ده که ن، (چونکه به گشتی نه وانه ناتوانن له دیاری کردنی به لیتندا راستگو بن، مانایه کی دیکه ی نه م فهرمووده یه نه ویه که زانایان ده لین: مه بهست له و که سانه یه که قسه ده گورن و درو ده که ن به راست و هه ول ده دن بیگونجینن).

بابه ت: پاوانکاری و بازارگانی

۲۱۵۳- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «الْجَالِبُ مَرْزُوقٌ، وَالْمُخْتَكِرُ مَلْعُونٌ»^(۲).

واته: عومهری کوری خه تتاب رضی الله عنه ده لی: پیغهمبهری خوا رضی الله عنه فهرموویه تی: بازارگان خوا پرزقی فراوان ده کات، به لام نه و که سه ی پاوانکاره (قورخکاره) دووره له به زه یی خوا.

تیبینی: بازارگانیک که کار ناسانی بو خه لک ده کات، به نرخ ی پوژ و گونجاو به خه لکی ده فروشی، وه بهر نه و دوعا بو کردنه ده که وی، پرزقی فراوان ده بی، به لام نه و که سه ی پاوانکاری ده کات و دهست به سهر بازاردا ده گری، تا کو شتومه ک گران بیت له سهر خه لک، دووره له په حمه تی خوا و بهر نه و دوعا لی کردنه ده که وی).

(۱) موضوع.

(۲) ضعیف.

محتکر: نه و کهسه یه که دهست بهسهر بازاردا ده گری بو نه وهی شتومه ک لهسهر خه لکی گران بی، بو خوی سوودی مادی بیینی لهسهر حیسابی خه لکی.

۲۱۵۴- عَنْ مَعْمَرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَضَلَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَحْتَكِرُ إِلَّا خَاطِئٌ»^(۱).

واته: مه عمه ری کوری عه بدوللای کوری نه زله ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ته نها کهسی تاوانبار و یاخی پاونکاری ده کات. (واته: پاونکاری «احتکار» پیشه ی نه و کهسانه یه که تاوانبار و یاخی و لاده رن).

۲۱۵۵- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «مَنْ احْتَكَرَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ طَعَامَهُمْ، ضَرَبَهُ اللَّهُ بِالْجَذَامِ وَالْإِفْلَاسِ»^(۲).

واته: عومه ری کوری خه تباب ﷺ ده لی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: هر که سیک پاونکاری لهسهر خواردن و خوراکی مسولمانان بکات، خوا تو له ی لیده کاته وه به وهی دوو چاری گه ری ده کات و مایه بوو چیش ده بی.

بابه ت: کریت وهرگرتن لهسهر دو عاکردن (روقیه)

۲۱۵۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثِينَ رَاكِبًا فِي سَرِيَّةٍ، فَنَزَلْنَا بِقَوْمٍ، فَسَأَلْتَاهُمْ أَنْ يَشْرَبُوا فَأَبَوْا، فَلَدَعُ سَيْدُهُمْ، فَأَتَوْنَا، فَقَالُوا: أَفِيكُمْ أَحَدٌ يَرْقِي مِنَ الْعُقْرَبِ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، أَنَا، وَلَكِنْ لَا أَرْقِيهِ حَتَّى تُعْطُونَا غَنَمًا، قَالُوا: فَإِنَّا نُعْطِيكُمْ ثَلَاثِينَ شَاةً، فَقَبَلْنَاهَا، فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ الْحَمْدَ سَبْعَ مَرَّاتٍ فَبَرِيءٌ، وَقَبَضْنَا الْعَنَمَ، فَعَرَّضَ فِي أَنْفُسِنَا مِنْهَا شَيْءٌ، فَقُلْنَا: لَا تَعْجَلُوا حَتَّى تَأْتِيَ النَّبِيَّ ﷺ، فَلَمَّا قَدِمْنَا ذَكَرْتُ لَهُ الَّذِي صَنَعْتُ، فَقَالَ: «أَوَمَا عَلِمْتَ أَنَّهَا رُقِيَةٌ؟ اقْتَسِمُوهَا وَاضْرِبُوا لِي مَعَكُمْ سَهْمًا»^(۳).

واته: نه بو سه عیدی خودری ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ سی سواری ناردين له سیره یه کدا، تیمه ش لای هوزنیک دابه زین و داوامان لیکردن که میوانداریمان بکن، به لام نه یانکرد، تنجا گه وره که یان (دوویشک) پیوهیدا، جا هاتن بولای تیمه و گوتیان:

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۶۰۵، وأبو داود: ۳۴۴۷، والترمذی: ۱۲۶۷.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح. أخرجه البخاری: ۲۲۷۶، ومسلم: ۲۲۰۱، وأبو داود: ۳۴۱۸ و ۳۹۰۰، والترمذی: ۲۰۶۳.

تایا که سیکتان له گه له که دعای چاک بوونه وه بکات بو که سیک که دوویشک پیوهی دایج؟ (راوی ده لی:) گوتم: به لی، به لام دعای بو ناکم تاکو مه ریکمان پینه دن، نه وانیش گوتیان: تیمه سی سهر مه رتان پنده دین، تیمه ش رازی بووین، نجا هوت جار سووره تی فاتیحهم له سهر خویند و خوا شیفایدا، نجا تیمه ش مه ره کانمان وه رگرتن، به لام شتیک له ده رونماندا دروست بوو (که تایا دروسته نه و مه رانه مان وه رگرتوه یان نا)، گوتمان: په له مه که ن تاکو ده چینه خزمه ت پیغه مبر ﷺ، جا کاتیک هاتینه وه نه و کارهی که کردبووم بووم باسکرد، نه ویش فهرمووی: چونت زانی که بو دوعا (دوعای ژهر) ده بی؟ (مه ره کان) به ش بکه ن و له گه ل خوتان به شیکم بو دابنن.

۲۱۵۶م- حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَشِيرٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ، عَنِ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ، عَنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِهِ، وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ أَبِي بَشِيرٍ، عَنِ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ، عَنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِهِ. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: «وَالصَّوَابُ هُوَ أَبُو الْمُتَوَكِّلِ»^(۱).

واته: به م سه نه ده ش نه م فهرمووده گپر دراوه ته وه. نه بو عه بدوللا ده لی: راستتر نه وه په که نه بو موته وه کیله.

بابه ت: کر ت وه رگرتن له سهر فیرکردنی قورئان

۲۱۵۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: عَلَّمْتُ نَاسًا مِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ الْقُرْآنَ وَالْكِتَابَةَ، فَأَهْدَى إِلَيَّ رَجُلٌ مِنْهُمْ قَوْسًا، فَقُلْتُ: لَيْسَتْ بِمَالٍ، وَأَزْمِي عَنْهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْهَا، فَقَالَ: «إِنْ سَرَّكَ أَنْ تُطَوَّقَ بِهَا طَوْقًا مِنْ نَارٍ فَاقْبَلْهَا»^(۲).

واته: عوباده ی کوری صامیت ﷺ ده لی: هه ندی خه لکم له نه هلی صوفه فیری قورئان خویندن و نووسین کرد، پیاویکیان که وانیکی به دیاری پیدام، منیش گوتم: (که وان) وه کو پاره نیه و له پیناو خوادا پی ده جه نگم (قبولم کرد)، پرسیارم له

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۷۶، ومسلم: ۲۲۰۱.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۴۱۶ و ۳۴۱۷.

پیغمبره‌ری خوا ﷺ کرد له‌وباره‌وه، فه‌رمووی: نه‌گه‌ر پیٔت خوْشه بکریٔته ته‌وقیٔکی ناگرین و پیٔی ته‌وق بکریٔی وه‌ریبگره. (واته: وه‌رگرتنی که‌وانه‌که‌ی له‌سه‌ر فیٔرکردنی قورٔنان و نووسین به‌قه‌ده‌غه و حه‌پرام دانا).

۲۱۵۸- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: عَلَّمْتُ رَجُلًا الْقُرْآنَ، فَأَهْدَى إِلَيَّ قَوْسًا، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «إِنْ أَخَذْتَهَا أَخَذْتَ قَوْسًا مِنْ نَارٍ» فَرَدَدْتُهَا^(۱).

واته: توبه‌ی کوری که‌عب ﷺ ده‌لی: پی‌اؤیکم فیٔری قورٔنان کرد، نه‌ویش که‌وانیٔکی به‌دیاری پیدام، بو پیغمبره‌ری خوان ﷺ باسکرد، فه‌رمووی: نه‌وه که‌وانیٔکی ناگرینه وه‌ری بگری، جا ره‌تم کرده‌وه.

بابه‌ت: قه‌ده‌غه کردنی وه‌رگرتنی کرٔ و نرخ سه‌گ و زینای ثافره‌ت و کولهنانی فال گروه و که‌لگرتن

۲۱۵۹- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «نَهَى عَنْ مَنِ الْكَلْبِ، وَمَهْرِ الْبَغِيِّ، وَخُلُوانِ الْكَاهِنِ»^(۲).
واته: نه‌بو مه‌سعود ﷺ ده‌گیٔرته‌وه، پیغمبر ﷺ وه‌رگرتنی نرخ و به‌های سه‌گ و زینای ثافره‌ت و پاره‌و شیرینی جادووگه‌ری قه‌ده‌غه کرده‌وه.

۲۱۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ مَنِ الْكَلْبِ، وَعَسْبِ الْفَحْلِ»^(۳).
واته: نه‌بو هوره‌یره ﷺ ده‌لی: پیغمبره‌ری خوا ﷺ وه‌رگرتنی نرخ و به‌های سه‌گ و به‌های په‌راندنی نازه‌لی نیری قه‌ده‌غه کرده‌وه.

۲۱۶۱- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ مَنِ السَّنُورِ»^(۴).
واته: جابیر ﷺ ده‌لی: پیغمبر ﷺ وه‌رگرتنی نرخ و به‌های پشیله‌ی قه‌ده‌غه کرده‌وه (به‌مانای خؤ لی دوورگرتن، نه‌ک حه‌پرام).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۳۷، ومسلم: ۱۵۶۷، وأبو داود: ۳۴۲۸ و ۳۴۸۱، والترمذي: ۱۱۲۳ و ۱۲۷۵ و ۱۲۷۱، والنسائي: ۴۲۹۲ و ۴۶۶۶.

(۳) صحیح. أخرجه النسائي: ۴۶۷۳.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۶۹، وأبو داود: ۳۴۷۹ و ۳۴۸۰، والترمذي: ۱۲۷۹، والنسائي: ۴۲۹۵ و ۴۶۶۸.

بابهت: پیشه‌ی که‌له‌شاخ‌گرتن

۲۱۶۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله، اخْتَجَمَ وَأَعْطَاهُ أُجْرَهُ» «تَفَرَّدَ بِهِ ابْنُ أَبِي عُمَرَ رضی الله عنه وَخَدَهُ» قَالَهُ ابْنُ مَاجَةَ ^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی الله عنه ده‌گیریته‌وه، پیغه‌مبهر صلى الله عليه وآله که‌له‌شاخی‌گرت و کریکه‌شی‌دا به‌که‌له‌شاخ‌گره‌که. ئیبنو ماجه‌گوتوویه‌تی: ته‌نها ئیبنو‌ئه‌بو‌عومر رضی الله عنه باسی‌کردوه.

۲۱۶۳- عَنْ عَلِيٍّ رضی الله عنه، قَالَ: «اخْتَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، وَأَمَرَنِي فَأَعْطَيْتُ الْحَجَّامَ أُجْرَهُ» ^(۲).

واته: عه‌لی رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبهری‌خوا صلى الله عليه وآله که‌له‌شاخی‌گرت و فه‌رمانی‌پیکردم (که‌کریکه‌ی‌بده‌م)، منیش‌کریکه‌م به‌که‌له‌شاخ‌گره‌که‌دا.

۲۱۶۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه، «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله اخْتَجَمَ وَأَعْطَى الْحَجَّامَ أُجْرَهُ» ^(۳).

واته: ئه‌نه‌سی‌کورپی‌مالیک رضی الله عنه ده‌گیریته‌وه، پیغه‌مبهر صلى الله عليه وآله که‌له‌شاخی‌گرت و کریکه‌شی‌دا به‌که‌له‌شاخ‌گره‌که.

۲۱۶۵- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرٍو رضی الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله عَنْ كَسْبِ الْحَجَّامِ» ^(۴).

واته: ئه‌بو‌مه‌سعوود‌عوقبه‌ی‌کورپی‌عه‌مر رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبهری‌خوا صلى الله عليه وآله پیشه‌ی‌که‌له‌شاخ‌گرتنی‌قه‌ده‌غه‌کردوه.

۲۱۶۶- عَنْ حَرَامِ بْنِ مُحَيِّصَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، أَنَّهُ سَأَلَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله عَنْ كَسْبِ الْحَجَّامِ، فَنَهَاهُ عَنْهُ، فَذَكَرَ لَهُ الْحَاجَّةَ، فَقَالَ: «اعْلِفْهُ نَوَاضِحَكَ» ^(۵).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۰۳ و ۲۲۷۸، ومسلم: ۱۲۰۲.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۰۲ و ۲۲۱۰، ومسلم: ۱۵۷۷، وأبو داود: ۳۴۲۴، والترمذي: ۱۲۷۸.

(۴) صحیح.

(۵) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۴۲۲، والترمذي: ۱۲۷۸.

واته: حه‌رامى كورى موحه‌یسه له باوكییه‌وه ﷺ ده‌گیریتیه‌وه، پرسىارى له پینگه‌مبه‌رى ﷺ كرده‌وه دهرباره‌ی پیشه‌ی كه‌له‌شاخ‌گرتن، پینگه‌مبه‌رىش ﷺ لى قه‌ده‌غه‌ كرده‌وه، نه‌ویش باسى نه‌وه‌ی كرده‌وه كه‌ پى‌ویستی پینه‌تى، پینگه‌مبه‌رىش ﷺ فه‌رمووى: كرىكه‌ بكه‌ به‌ خوراكى وشتره‌ئى ئاو‌كیشه‌كه‌ت.

بابه‌ت: نه‌و شتانه‌ی فروشتیان حه‌لال نیه‌

۲۱۶۷- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَامَ الْفَتْحِ وَهُوَ بِمَكَّةَ: «إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ، وَالْمَيْتَةِ، وَالْخِنْزِيرِ، وَالْأَصْنَامِ» فَقِيلَ لَهُ عِنْدَ ذَلِكَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ سُحُومَ الْمَيْتَةِ؟ فَإِنَّهُ يُذْهَنُ بِهَا السُّفْنُ، وَيُذْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ، وَيَسْتَصْبِحُ بِهَا النَّاسُ، قَالَ: «لَا، هُنَّ حَرَامٌ» ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَاتَلَ اللَّهُ الْيَهُودَ، إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْهِمُ السُّحُومَ فَأَجْمَلُوهُ، ثُمَّ بَاعُوهُ فَأَكَلُوا مِمَّنَّهُ»^(۱).

واته: جابیری كورى عه‌بدو‌للا ﷺ ده‌یگوت: پینگه‌مبه‌رى خوا ﷺ سالى رزگار كرده‌وه مه‌كه‌كه‌ له‌كه‌ له‌مه‌كه‌كه‌ بوو فه‌رمووى: بیگومان خوا و پینگه‌مبه‌رى خوا ﷺ فروشتنى عاره‌ق و مرداره‌وه‌بوو و به‌راز و بتیان حه‌پام و قه‌ده‌غه‌ كرده‌وه، له‌و كاته‌دا گوترا: نه‌ی پینگه‌مبه‌رى خوا ﷺ نه‌ی دهرباره‌ی چه‌ورى مرداره‌وه‌بوو چی ده‌فه‌رمووى كه‌ له‌ راستیدا كه‌شتى بی چه‌ور ده‌كرى و پیسته‌ی بی خوش و چه‌ور ده‌كرى و خه‌لكى بو پوناكى له‌ چراكاندا دایده‌گیرسینن؟ فه‌رمووى: نه‌خیر (دروست نیه‌) نه‌وانه‌ حه‌پامن، پاشان پینگه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رمووى: خوا جووله‌كه‌كان له‌ ناو به‌رى، چونكه‌ به‌راستى خوا چه‌ورى (مالاتى) له‌سه‌ر حه‌پام كرده‌وه، نه‌وانیش ده‌هاتن ده‌یان تونده‌وه‌وو پاشان ده‌یان فروشت و نرخ و به‌هاكه‌یان وه‌رده‌گرت و ده‌یان خوارد.

۲۱۶۸- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ بَيْعِ الْمُعْتَنِيَّاتِ، وَعَنْ شِرَائِهِنَّ، وَعَنْ كَسْبِهِنَّ، وَعَنْ أَكْلِ أُمَّانِهِنَّ»^(۲).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۲۳۶، ومسلم: ۱۵۸۱، وأبو داود: ۳۴۸۶، والترمذي: ۱۲۹۷، والنسائي: ۴۲۵۶ و ۴۶۶۹.

(۲) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۳۲۸ و ۳۱۹۵.

واته: ئەبو ئومامە رضی اللہ عنہ، دەلی: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فرۆشتنی که نیه کی گۆرانی بیژ و کرینی و داهاته که شی قه دهغه کردوه، وه خواردنی پارهی ئەوانهشی که په پیدایان کردوه قه دهغه کردوه.

بابهت: قه دهغه کردنی فرۆشتنی به فریدان یان به دهست لیدان

۲۱۶۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَنْ بَيْعَتَيْنِ، عَنِ الْمَلَامَسَةِ، وَالْمُنَابَذَةِ»^(۱).

واته: ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ دهلی: پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ریگری کردوه له دوو جوړ کرین و فرۆشتن: دهست لیدان، فریدان (هه لدان).

الملايسة: واته: کپیار یان فرۆشیار بلی: ههرکات دهست له شته که دا، بیته مالی تو پیش ئەوهی بیینی.

المناذبة: واته: فرۆشیار بلی: ههرکات ئەو شته م بو هه لدای، ئەو کاته کرینه که ی داده مزری، پیش ئەوهی به جوانی سهیری بکات.

لهو دوو مامه له یه شدا په شیان بوونه وه نه بی دوا ی ئەوهی که کپیار ده بیینی و به دلی نابی، ئەو دوو جوړه مامه له یه هه ردووکیان حه رامن.

۲۱۷۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، «نَهَى عَنِ الْمَلَامَسَةِ وَالْمُنَابَذَةِ» زَادَ سَهْلٌ، قَالَ سُفْيَانُ: «الْمَلَامَسَةُ: أَنْ يَلْمَسَ الرَّجُلُ بِيَدِهِ الشَّيْءَ وَلَا يَرَاهُ، وَالْمُنَابَذَةُ: أَنْ يَقُولَ أَلْقِي إِلَيَّ مَا مَعَكَ وَأَلْقِي إِلَيْكَ مَا مَعِيَ»^(۲).

واته: ئەبو سه عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پێغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ریگری کردوه له مامه له ی به دهست لیدان یان بو هه لدان، سه هل ئەوهشی بو زیاد کردوه: سوفیان گوتی: مولامه سه ئەوهیه که ئەو پیاوه کپیاره دهست له شته که بدات و نه بیینی، مونابه زهش ئەوهیه که بلی: ئەوهی خۆتم بو هه لبده و منیش ئەوهی خۆم بو تو هه لده ده م.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۴۶، ومسلم: ۱۵۱۱، والترمذي: ۱۳۱۰، والنسائي: ۴۵۰۹ و ۴۵۱۳ و ۴۵۱۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۴۴ و ۵۸۲۰، ومسلم: ۱۵۱۲، وأبو داود: ۳۳۷۸، والنسائي: ۴۵۱۲ و ۴۵۱۵.

بابهت: دروست نیه پیاو کرین و فروشتن بکات به سهر براکهیدا

۲۱۷۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَا يَبِيعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ»^(۱).

واته: ئیبنو عومر رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویه تی: کرین و فروشتن به سهر یه کتردا مه کن (واته: به سهر مامه له ی یه کتر هه لمه وهستن).

۲۱۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «لَا يَبِيعُ الرَّجُلُ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ، وَلَا يَسُومُ عَلَى سَوْمِ أَخِيهِ»^(۲).

واته: ئه بو هوریره رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویه تی: پیاو نابی به سهر کرین و فروشتنی براکهیدا کرین و فروشتن بکات، وه نابی مامه له به سهر مامه له ی براکهیدا بکات.

بابهت: ریگری کردنی

زیادکردنی نرخ له سهر شت بو ته فرده دانی کریار

۲۱۷۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، نَهَى عَنِ النَّجْشِ»^(۳).

واته: ئیبنو عومر رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ ریگری کردوه له زیادکردنی نرخ له سهر شت (واته: به فیئل نرخ شتومه ک زیاد بکات، بو ئه وه ی کریار ته فرده بدات و بو خوئی به و نرخه ی نه وی و ههر به نیازیش نه بی که ئه و شته بکری، به لکو له گه ل فروشیاره که ریک که وتبی بو ئه وه ی نرخ شتومه که که زیاد بکات).

۲۱۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «لَا تَنَاجَشُوا»^(۴).

(۱) صحیح البخاری: ۲۱۳۹ و ۵۱۴۲، و مسلم: ۱۴۱۲، و أبو داود: ۲۰۸۱، و الترمذی: ۱۲۹۲، و النسائی: ۳۲۳۸ و ۳۲۴۳.

(۲) صحیح. انظر البخاری: ۲۱۴۰، و مسلم: ۱۵۱۵. و تخریج الحدیث المتقدم (۱۸۶۷): البخاری: ۲۱۴۰، و مسلم: ۱۴۱۳، و أبو داود: ۲۰۸۰، و الترمذی: ۱۱۳۴، و النسائی: ۳۲۳۹ و ۳۲۴۰ و ۳۲۴۲ و ۴۵۰۲.

(۳) صحیح. أخرجه البخاری: ۲۱۴۲ و ۶۹۶۳، و مسلم: ۱۵۱۶، و النسائی: ۴۵۰۵.

(۴) صحیح. أخرجه البخاری: ۲۱۴۰، و مسلم: ۱۴۱۳ و ۱۵۱۵، و الترمذی: ۱۳۰۴، و النسائی: ۳۲۳۹ و ۴۴۹۶ و ۴۵۰۲ و ۴۵۰۶ و ۴۵۰۷.

واته: ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەوه، پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: بە فیل و تەفرەدان نرخی شتومەک زیاد مەکەن (بۆ تەفرەدانی کریان).

بابەت: رێگری کردن له فرۆشتنی شارنشین به خەلکی لادئ

۲۱۷۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «لَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ»^(۱).

واته: ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەوه: کە پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: کابرای شاری نابێ شتومەک بۆ کابرای لادئ بفروشی (چونکە ئەگەر لادئییە کە بۆ خۆی بفروشی هەرزاتری دەدات و خەلکی هەزار گرانیان لەسەر ناکەوێ).

۲۱۷۶- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «لَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ، دَعَا النَّاسَ يَرْزُقُ اللَّهُ بَعْضَهُمْ مِنْ بَعْضٍ»^(۲).

واته: جابیری کوری عەبدوللا رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەوه، پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموویەتی: با شاری شتومەک بۆ لادئ نشین نەفروشی، واز لە خەلکی بهینن خوا رزق و پۆزی هەندیکیان بە هۆی هەندیکیانەوه دەدات.

۲۱۷۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ» قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ: مَا قَوْلُهُ حَاضِرٌ لِبَادٍ؟ قَالَ: «لَا يَكُونُ لَهُ سَمَسَارًا»^(۳).

واته: ئیبنو عەبیاس رضی اللہ عنہما دەلێ: پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم خوا صلی اللہ علیہ وسلم قەدەغەیی کردووە کە بابای شار نشین شتومەک بفروشی بۆ بابای لادئ نشین، پراوی دەلێ: گوتم: مەبەستی چی بوو لە شاری و لادئ؟ گوتم: واته: با شارییە کە نەبێتە دەلالی لادئ نشینە کە.

(۱) صحیح. انظر البخاري: ۲۱۴۰، ومسلم: ۱۵۱۵. وتخریج الحدیث المتقدم (۱۸۶۷): البخاري: ۲۱۴۰، ومسلم:

۱۴۱۳، وأبو داود: ۲۰۸۰، والترمذي: ۱۱۳۴، والنسائي: ۳۲۳۹ و ۳۲۴۰ و ۳۲۴۲ و ۴۵۰۲.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۲۲، وأبو داود: ۳۴۴۲، والترمذي: ۱۲۲۳، والنسائي: ۴۴۹۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۵۸، ومسلم: ۱۵۲۱، وأبو داود: ۳۴۳۹، والنسائي: ۵۴۰۰.

بابهت: ریگری کردن

له به ده مه و چوونی نهوانه ی کالآ دینن بو بازار

۲۱۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا تَلَقُوا الْأَجْلَابَ، فَمَنْ تَلَقَى مِنْهُ شَيْئًا فَاشْتَرَى، فَصَاحِبُهُ بِالْخِيَارِ إِذَا أَتَى السُّوقَ»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره رضی اللہ عنہ ده گیریتته وه، پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: به پیر نهوانه وه مه چون (بو دهره وه ی بازار)، که ل و پهل و کالآ دینن، جا نه گهر که سیگ به ره و پروویان چو و لئی کرین، نه وه هاوه له که ی (فروشیاره که ی له دهره وه هاتوه) کاتیک هاته ناو بازار سهرپشکه له وه ی که مامه له که هه لده وه شینیتته وه یان جیبه جئی ده کات.

۲۱۷۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَنْ تَلَقِّي الْجَلْبِ»^(۲).

واته: ئینو عومر رضی اللہ عنہما ده لی: پیغه مبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ریگری کردوه له به ره و پرووچوونی نهوانه ی که له دهره وه ی بازار شتومه ک دینن بو ناو بازار.

۲۱۸۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَنْ تَلَقِّي الْبُيُوعِ»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری مه سعود رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ریگری کردوه له به ره و پرووچوونی نهوانه ی که کرین و فروشتن ده که ن.

بابهت: کریار و فروشیار هه لی په شیمان بوونه و یان هه یه

هه تا له په کتر جیاده بنه وه

۲۱۸۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «إِذَا تَبَايَعَ الرَّجُلَانِ فَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَفْتَرَقَا وَكَانَا جَمِيعًا، أَوْ يُخَيَّرَ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ، فَإِنْ خَيَّرَ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ فَتَبَايَعَا عَلَى ذَلِكَ، فَقَدْ وَجَبَ الْبَيْعُ، وَإِنْ تَفَرَّقَا بَعْدَ أَنْ تَبَايَعَا، وَلَمْ يَتْرُكْ وَاحِدٌ مِنْهُمَا الْبَيْعَ، فَقَدْ وَجَبَ الْبَيْعُ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۱۹، وأبو داود: ۳۴۳۷، والترمذي: ۱۲۲۱، والنسائي: ۴۵۰۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۶۵، ومسلم: ۱۵۱۷، والنسائي: ۴۴۹۸ و ۴۴۹۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۶۴، ومسلم: ۱۵۱۸، والترمذي: ۱۲۲۰.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۰۷، ومسلم: ۱۵۳۱، وأبو داود: ۳۴۵۴، والترمذي: ۱۲۴۵، والنسائي: ۴۴۶۵_۴۴۸۰.

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کوری عومەر ﷺ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر دوو‌ پیاو‌ مامه‌له‌یان کرد به‌یه‌که‌وه، هه‌ر یه‌کیکیان مافی سه‌رپشک بوونی هه‌یه (بو‌هه‌لوه‌شان‌دنه‌وه مامه‌له‌که)، مادام له‌یه‌ک جیانه‌بوونه‌وه، یان نه‌گه‌ر یه‌کیکیان نه‌ویتری سه‌رپشک کرد، جا نه‌گه‌ر یه‌کیکیان نه‌ویتری سه‌رپشک کرد و مامه‌له‌که‌یان له‌سه‌ر نه‌وه کرد، مامه‌له‌که‌ دادمه‌زری (مافی نامینی)، خو نه‌گه‌ر له‌دوای نه‌وه‌ی مامه‌له‌که‌یان کرد و نه‌وجار له‌یه‌ک جیا‌بوونه‌وه و هه‌یجان مامه‌له‌که‌یان واز لی نه‌هینا، بیگومان مامه‌له‌که‌ دادمه‌زری (ده‌رفه‌تی په‌شیانی تیدا نامینی).

۲۱۸۲- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْبَيْعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا»^(۱).

واته: نه‌بو به‌ره‌زی نه‌سه‌له‌می ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ک‌ریار و فرۆشیار سه‌رپشکن (له‌هه‌لوه‌شان‌دنه‌وه‌ی مامه‌له‌که‌یان)، مادام له‌یه‌که‌تر جیانه‌بووبیتته‌وه.

۲۱۸۳- عَنْ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْبَيْعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا»^(۲).

واته: سه‌موره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ک‌ریار و فرۆشیار سه‌رپشکن مادام له‌یه‌که‌تر جیانه‌بووبنه‌وه.

بابه‌ت: ک‌رین و فرۆشتن به‌ره‌زامه‌ندیه

۲۱۸۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: اشْتَرَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْأَعْرَابِ حِمْلَ خَبِطٍ، فَلَمَّا وَجَبَ الْبَيْعُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اخْتَرْتُ» فَقَالَ: الْأَعْرَابِيُّ: عَمْرُكَ اللَّهُ بَيْعًا^(۳).

واته: جابیری کوری عه‌بدو‌ل‌لای ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئالیکی وشتری له‌پیاو‌ئیکی ده‌شته‌کی ک‌ری، جا کاتی‌ک مامه‌له‌که‌یان دامه‌زراند پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: سه‌رپشک به‌ده‌شته‌کیه‌که‌ش گوتی: خوا ته‌مه‌نت درێژ بکات مامه‌له‌که‌مان بوو (واته: به‌مامه‌له‌که‌رازی بوو).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۴۵۷.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه النسائي: ۴۴۸۱ و ۴۴۸۲.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۱۲۴۹.

۲۱۸۵- عَنْ دَاوُدَ بْنِ صَالِحِ الْمَدَنِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا الْبَيْعُ عَنْ تَرَاضٍ»^(۱).

واتە: داودی کوری صالحی مەدەنی لە باوکیهوه ده گێرتهوه ده لێ: گویم له ئەبو سەعیدی خودری ﷺ بوو که ده یگوت: پێغه مبهری خوا ﷺ فەرموویه تی: بێگومان کرین و فرۆشتن دەبێ بە رەزاهەندی هەردوو لا ییت.

بابەت: تێگێران و ناکوکی کرپار و فرۆشیار

۲۱۸۶- عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ ﷺ، بَاعَ مِنَ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسِ رَقِيقًا مِنْ رَقِيقِ الْإِمَارَةِ، فَاخْتَلَفَا فِي الثَّمَنِ، فَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ: بَعَثَكَ بِعَشْرِينَ أَلْفًا، وَقَالَ الْأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ: إِنَّمَا اشْتَرَيْتُ مِنْكَ بِعَشْرَةِ آلافٍ، فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: إِنْ شِئْتَ حَدَّثْتُكَ بِحَدِيثٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: هَاتِهِ، قَالَ: فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «إِذَا اخْتَلَفَ الْبَيْعَانِ، وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا بَيِّنَةٌ، وَالْبَيْعُ قَائِمٌ بَعَيْنِهِ، فَالْقَوْلُ مَا قَالَ الْبَائِعُ، أَوْ يَتَرَادَّانِ الْبَيْعُ» قَالَ: فَإِنِّي أَرَى أَنْ أُرَدَّ الْبَيْعَ، فَرَدَّهُ^(۲).

واتە: لە قاسمی کوری عەبدووڕەحمانەوه لە باوکیهوه ده گێرتهوه که عەبدووللای کوری مەسعوود ﷺ بە نەندەیه کی لە بە نەندەکانی کاربە دەستی ولات بە ئەشعەسی کوری قەیس فرۆشت، ئنجا لە سەر نرخه که ی جیاوازیان تیکهوت، جا عەبدووللای کوری مەسعوود ﷺ گوتی: من بە بیست هەزار پیم فرۆشتووی، ئەشعەسیش ﷺ گوتی: بە دە هەزار لیم کرپوی، ئنجا عەبدووللای گوتی: ئەگەر پیت خۆش بێ فەرمووده یه کت بۆ ده گێرمهوه که له پێغه مبهری خوا ﷺ بیستوومه، گوتی: بیهینه، گوتی: من گویم له پێغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: ئەگەر کرپار و فرۆشیار کیشەیان لێ پەیدا بو و شایەدیش لە نێوانیاندا نەبوو، وه فرۆشراوه کهش مابوو، ئەوه قسه قسه ی فرۆشیاره یان با فرۆشراوه که بگێرتهوه، ئەویش گوتی: من وای بە باش دەزانم که فرۆشراوه که بگێرمهوه، ئنجا بۆی گێرایهوه.

(۱) صحیح.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۵۱۱، والترمذی: ۱۲۷۰، والنسائی: ۴۶۴۸ و ۴۶۴۹.

بابهت: ریگری کردن له فروشتنی شتیک له‌لات نه‌بٚ و قازانجیک که مسوگهر نه‌بٚ

۲۱۸۷- عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ الرَّجُلُ يَسْأَلُنِي الْبَيْعَ وَلَيْسَ عِنْدِي، أَفَأَبِيعُهُ؟ قَالَ: «لَا تَبِعْ مَا لَيْسَ عِنْدَكَ»^(۱).

واته: حه‌کیمی کوری حیزام رضی‌الله‌عنه ده‌لی: گوتم: نه‌ی پیغهمبه‌ری خوا رضی‌الله‌عنه بیاو هه‌یه داوای فروشتنی شتیکم لیده‌کات که نه‌و شته له‌و کاته‌دا له‌لام نه‌ه، جا نایا پی‌ی بفروشم؟ فهرمووی: شتیک مه‌فروشه که له‌لای خۆت نه‌ه.

۲۱۸۸- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی‌الله‌عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی‌الله‌عنه: «لَا يَحِلُّ بَيْعُ مَا لَيْسَ عِنْدَكَ، وَلَا رِبْحُ مَا لَمْ يُضْمَنْ»^(۲).

واته: عه‌مپی کوری شوعه‌یب له‌ باوکیه‌وه له‌ باپیره‌وه رضی‌الله‌عنه، ده‌گیریته‌وه ده‌لی: پیغهمبه‌ری خوا رضی‌الله‌عنه فهرموویه‌تی: فروشتنی شتیک که له‌لات نه‌بی (نه‌توانی بیده‌یه کربیار) ره‌واو دروست نه‌ه، وه قازانجیک مسوگهر نه‌کرابی (وه‌ک نه‌وه‌ی شتیک بفروشی ئیستا به‌ ده‌ست خۆت نه‌گه‌یشتووه که کپیوته) ره‌وا نه‌ه.

۲۱۸۹- عَنْ عَتَّابِ بْنِ أُسَيْدٍ رضی‌الله‌عنه، قَالَ: «لَمَّا بَعَثَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی‌الله‌عنه عَلَى مَكَّةَ، نَهَاهُ عَنْ شِفِّ مَا لَمْ يُضْمَنْ»^(۳).

واته: عه‌تابی کوری ئه‌سید رضی‌الله‌عنه ده‌لی: کاتی پیغهمبه‌ری خوا رضی‌الله‌عنه ناردی بو مه‌ککه نه‌هی کرد له‌ قازانجیک که مشوگهر نه‌بی.

بابهت: کاتیک دوو که‌س مامه‌له‌یان به‌ شتیک کرد، بو‌یه‌که‌میانه

۲۱۹۰- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضی‌الله‌عنه، أَوْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ، عَنِ النَّبِيِّ صلی‌الله‌عنه، قَالَ: «أَيُّمَا رَجُلٍ بَاعَ بَيْعًا مِنْ رَجُلَيْنِ فَهُوَ لِلأَوَّلِ مِنْهُمَا»^(۴).

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۵۰۳، والترمذي: ۱۲۳۲ و ۱۲۳۵، والنسائي: ۴۶۱۳.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۵۰۴، والترمذي: ۱۲۳۴، والنسائي: ۴۶۱۱.

(۳) صحیح.

(۴) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۰۸۸، والترمذي: ۱۱۱۰، والنسائي: ۴۶۸۲.

واته: عوقبهی کوری عامر رضی الله عنه یان سه مورهی کوری چوندهب رضی الله عنه ده گیریتته وه: که پیغه مبهر رضی الله عنه فهرموویه تی: ههر پیاویک شتیکی فروشت به دوو کهس، شته که بو کهسی یه کهمه که مامه له کهی له گهل کراوه.

۲۱۹۱- عَنْ سَمْرَةَ رضی الله عنها، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا بَاعَ الْمُجِيرَانِ فَهُوَ لِلأَوَّلِ»^(۱).

واته: سه موره رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فهرموویه تی: نه گهر شتیکی دوو کهس فروشتیان، مامه لهی کهسی یه کهم هه ژمار ده کری.

بابهت: مامه لهی عوربان

۲۱۹۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ رضی الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، نَهَى عَنْ بَيْعِ الْعُرْبَانِ»^(۲).
واته: عه مری کوری شوعه یب رضی الله عنه له باوکیه وه له باپیره وه ده گیریتته وه: که پیغه مبهر رضی الله عنه مامه لهی پیشه کی پیدانی قه ده غه کردوه.

عربان: واته: کاتی کریار هندی پاره ده دات به فروشیار و ده لی: نه گهر مامه له که مان بوو، نهو پاره یه له گهل نرخه که یه، نه گهر شته که شم نه ویست نهو پاره یه بو خوت، لای تیمه له کورده واری پی ده لین: به عی، یان بیعی.

۲۱۹۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی الله عنه، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، نَهَى عَنْ بَيْعِ الْعُرْبَانِ». قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: الْعُرْبَانُ أَنْ يَشْتَرِيَ الرَّجُلُ دَابَّةً مِائَةَ دِينَارٍ، فَيُعْطِيَهُ دِينَارَيْنِ عُرْبَانًا، فَيَقُولُ: إِنْ لَمْ أَشْتَرِ الدَّابَّةَ فَالدِّينَارَانِ لَكَ، وَقِيلَ: يَعْنِي وَاللَّهِ أَعْلَمُ، أَنْ يَشْتَرِيَ الرَّجُلُ الشَّيْءَ فَيُدْفَعُ إِلَى الْبَائِعِ دِرْهَمًا، أَوْ أَقْلَ، أَوْ أَكْثَرَ، وَيَقُولُ: إِنْ أَخَذْتَهُ وَإِلَّا فَالدَّرْهَمُ لَكَ»^(۳).

واته: عه مری کوری شوعه یب له باوکیه وه له باپیره وه ده گیریتته وه، پیغه مبهر رضی الله عنه مامه لهی پیشه کی پیدانی قه ده غه کردوه، نهو عه بدوللا گوتی: عوربان بریتیه له وهی که کهسیک نازه لیک بکری به سه د دینار، نجا له پیشه کی دوو دینار بدات (به فروشیار) و بلی: نه گهر من نهو نازه لهم لیت نه کری، دوو دیناره که بو خوت.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۰۸۸، والترمذي: ۱۱۱۰، والنسائي: ۴۶۸۲

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۵۰۲.

(۳) ضعیف.

گوتراویشه: هرچند خوا زانتره، وه یان به مانای تهویه که که سیک شتیک بکری،
 نجا دره میک یان که متر یان زیاتر بداته فروشیار و بلی: ته گهر کریم باشه، ته گهرنا
 دره مه که بو تو.

بابهت: قهدهغه کردنی نهو جوړه مامه لانهی که خه له تاندنیان تیدایه

۲۱۹۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ بَيْعِ الْغَرَرِ، وَعَنْ بَيْعِ الْحَصَاةِ»^(۱).

واته: نه بو هورپه رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ ریگری کردوه له مامه لیه که که
 هه لخه له تاندنی تیدا بی (وه ک فروشتنی بالنده به ناسانهوه یان ماسی له ده ریادا،
 یان شیر له گوانی نازه له که دا)، وه ریگری کردوه له فروشتنی که که به بهرد هه لدان
 فروشراوه که دیاری بکری (وه ک تهوه ی بلی: نهو بهرده هه لده دم گه یشته کوی تا
 نهوی به تو ده فروشم، یان بهر هه ر شتیک کهوت پیت ده فروشم).

۲۱۹۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ بَيْعِ الْغَرَرِ»^(۲).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہما ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ ریگری کردوه له مامه له و کپین و
 فروشتنی که که هه لخه له تاندنی تیدا بی.

بابهت: ریگری کردن له فروشتنی به چکهی ناو سکی نازل و نهوهی له گوانی دایه، نهوهی مهلهوان دهیدوزیتهوه له ده ریادا

۲۱۹۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ شِرَاءِ مَا فِي بُطُونِ الْأَنْعَامِ حَتَّى
 تَتَّعَ، وَعَمَّا فِي ضُرُوعِهَا إِلَّا بِكَيْلٍ، وَعَنْ شِرَاءِ الْعَبْدِ وَهُوَ أَبْقَى، وَعَنْ شِرَاءِ الْمَعَانِمِ حَتَّى تُقَسَمَ،
 وَعَنْ شِرَاءِ الصَّدَقَاتِ حَتَّى تُقْبَضَ، وَعَنْ ضَرْبَةِ الْغَائِصِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۱۳، وأبو داود: ۳۳۷۶، والترمذي: ۱۲۳۰، والنسائي: ۴۵۱۸.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۱۵۶۳ مختصراً علي النهي عن شراء الغنائم.

واته: نه بو سه عیدی خودریی ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ نه هی کرده له فروشتنی نهو بیچوهی که له سکی تازه لدایه تاکو دیته سهر دنیا، وه (نه هی کرده له فروشتنی) نهو هی له گوانی دایه مه گهر به پیوانه بی، وه فروشتنی به ندهیه کی هه لها تووی قه ده غه کرده، ههروه ها له کپینی ده سته وتی جهنگ تاکو دابهش ده کړی و فروشتنی زه کاتی صه ده قه تاکو وهرده گیرئ، ههروه ها (رینگری کرده له فروشتنی) نهو هی که مه له وان بلئ: مه له یه ک ده کهم جا هه رچی ده ستم کهوت له ناو ده ریادا نهو هی پیم فروشتی.

۲۱۹۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، نَهَى عَنْ بَيْعِ حَبْلِ الْحَبَلَةِ»^(۱).

واته: ئیبنو عومر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده گپریته وه، پیغه مبهر ﷺ رینگری کرده له فروشتنی بیچوهی ناو سکی تازه ل، که هیشتا له دایک نه بووه (واته: بهو مه رجه بیفروشی یان بیکړئ که بیچووی بیچووه که ی ناوس بیی).

بابهت: زیادکردنی نرخى شتومهک

۲۱۹۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ، جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يَسْأَلُهُ، فَقَالَ: لَكَ فِي بَيْتِكَ شَيْءٌ؟ قَالَ: بَلَى، جِلْسٌ نَلْبَسُ بَعْضُهُ، وَنَبْسُطُ بَعْضُهُ، وَقَدْ حُ نَشْرَبُ فِيهِ الْمَاءَ، قَالَ: «إِئْتِنِي بِهِمَا» قَالَ: فَأَتَاهُ بِهِمَا، فَأَخَذَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِيَدِهِ، ثُمَّ قَالَ: «مَنْ يَشْتَرِي هَذَيْنِ؟» فَقَالَ رَجُلٌ: أَنَا أَخَذُهُمَا بِيَدِهِمَا، قَالَ: «مَنْ يَزِيدُ عَلَى دِرْهَمٍ؟» مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، قَالَ رَجُلٌ: أَنَا أَخَذُهُمَا بِيَدِهِمَا، فَأَعْطَاهُمَا إِيَّاهُ وَأَخَذَ الدَّرْهَمَيْنِ، فَأَعْطَاهُمَا الْأَنْصَارِيَّ، وَقَالَ: «اشْتَرِ بِأَحَدِهِمَا طَعَامًا فَأَنْبِذْهُ إِلَى أَهْلِكَ، وَاشْتَرِ بِالْآخَرِ قَدُومًا، فَأْتِنِي بِهِ» فَفَعَلَ، فَأَخَذَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَشَدَّ فِيهِ عُودًا بِيَدِهِ، وَقَالَ: «أَذْهَبَ فَاحْتَطَبَ وَلَا أَرَاكَ خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْمًا» فَجَعَلَ يَحْتَطِبُ وَيَبِيعُ، فَجَاءَ وَقَدْ أَصَابَ عَشْرَةَ دَرَاهِمٍ، فَقَالَ: «اشْتَرِ بِبَعْضِهَا طَعَامًا وَبِبَعْضِهَا ثَوْبًا» ثُمَّ قَالَ: «هَذَا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ تَجِيءَ وَالْمَسْأَلَةُ نُكْتَةً فِي وَجْهِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِنَّ الْمَسْأَلَةَ لَا تَصْلُحُ إِلَّا لِذِي فَقْرٍ مُدْفِعٍ، أَوْ لِذِي غُرْمٍ مُفْطَعٍ، أَوْ دَمٍ مُوجِعٍ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۴۳، ومسلم: ۱۵۱۴، وأبو داود: ۳۳۸۰، والنسائي: ۴۶۲۳_۴۶۲۵.

(۲) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۱۶۴۱، والترمذي: ۱۲۱۸، والنسائي: ۴۵۰۸.

واته: نه نەسی کوری مالیک ﷺ ده گێڕیتەوه، پیاوێکی ئەنصاری هاته خزمەت پیغەمبەر ﷺ داوای لێکرد که شتیکی پێبدات، ئەویش فەرمووی: هیچ شتیکت هەیه له مالهوه؟ گوتی: بەلێ، پارچه جلێک یان بەرێک که بەشیکی به خۆماندا دەدەین و بەشیکیشی رادهخەین، وه دەفریکیشمان هەیه ئاوی تیدا دەخۆینهوه، فەرمووی: هەردووکیانم بۆ بێنە، ئەویش هەردووکی هێنانە خزمەتی، پیغەمبەری خوا ﷺ به دەستی وەرگرتن، پاشان فەرمووی: کێ ئەو دووانەم لێ دەکڕی؟ پیاوێک گوتی: من به درهەمێک دەمەوێن، دوو جار یان سێ جار فەرمووی: کێ له درهەمێک زیاتری پێدەدات؟ پیاوێک گوتی: من به دوو درهەم دەمەوێن، ئنجا هەردووکی دانه پیاوه که و دوو درهەمه که ی لێ وەرگرتن و به پیاوه ئەنصارییه که ی دان و فەرمووی: به یه کیکیان خواردن بکپه و بیهوه بۆ مالهوه تان، وه به درههمه که ی تر تهوڕێک بکپه و بۆ منی بێنەوه، ئەویش ئەوهی کرد (که پیغەمبەری خوا ﷺ پێی فەرموو بوو)، جا پیغەمبەری خوا ﷺ لێی وەرگرت و به دەستی خۆی کلکه تهوڕێکی له تهوره که کرد و فەرمووی: پرۆ دار بێنە و بیفرۆشه تاکو پانزه پۆژی تر نه تێنیمهوه، ئنجا کابرا دەستی کرد به دار فرۆشتن و هاتهوه و ده درههمی پهیدا کردبوو، ئنجا (پیغەمبەر ﷺ) پێی فەرموو: به بەشیکی خواردن بکپه و به بەشه که ی تر جلوبه رگ بکپه، پاشان پێی فەرموو: ئەو ئیشه باشته بۆ تۆ لهوهی که بێی داوای یارمەتی بکه ی که ده بێتە په لێهه ک به نیو چاوانتهوه له پۆژی دوایدا، چونکه سوالکردن گونجاو نیه تهنها بۆ که سێکی زۆر ههژار نه بێ یان که سێکی زۆر قهرزدار نه بێ یان که س که خوێنێکی له ئەستۆ بێ (که ئەگەر نهیداتهوه، له بری خوێنه که ده کوژریتەوه و نازاری پێدەگات).

بابەت: قبوولکردنی پەشیمان بوونەوه له مامەله

۲۱۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَقَالَ مُسْلِمًا، أَقَالَهُ اللَّهُ عَثْرَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: نه بو هوره یره علیه السلام ده لئ: پیغه مبهری خوا علیه السلام فهرموویه تی: ههر که سیک چاویوشی بکات له هه لوه شاننده وهی مامه لهی مسولها تیک، له رۆژی دواایدا خوا چاویوشی له گونا هه کانی ده کات.

بابهت: نه وهی نرخ دانانی له لا ناپه سنده

۲۲۰۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: غَلَا السَّعْرُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ غَلَا السَّعْرُ فَسَعَّرْنَا، فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمُسَعِّرُ، الْقَابِضُ الْبَاسِطُ الرَّازِقُ، إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ أَلْقَى رَبِّي وَلَيْسَ أَحَدٌ يَطْلُبُنِي بِمَظْلَمَةٍ فِي دَمٍ وَلَا مَالٍ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئ: نرخى شتومه ک بهرز بۆوه له سهرده می پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم، گوتیان: نهی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نرخ زور بهرز بۆته وه، نه گهر نرخ دیاری کردبا (بۆ شته کان)، نه ویش فهرمووی: خوا خوی نرخ دانهره و رزق ده گرته وه و زیادى ده کا و ههر نهو رزق و پۆزی ده ره، بنگومان من ئومید ده کهم که کاتئ به پهروه ردگارم ده گهم هیچ یه کیک نه بئ، که داواکاری ستهم لیکردنی خوین و مالی له سهرم هه بئ.

۲۲۰۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، قَالَ: غَلَا السَّعْرُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقَالُوا: تَو قَوْمَتِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ أَفَارِقَكُمْ وَلَا يَطْلُبُنِي أَحَدٌ مِنْكُمْ بِمَظْلَمَةٍ ظَلَمْتُهُ»^(۲).

واته: نه بو سه عید رضي الله عنه ده لئ: له سهرده می پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نرخى کهل و پهل زیاد هه لکشا، جا عهرزیان کرد: نهی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نه گهر نرخ دیاری کردبا، فهرمووی: له راستیدا من ئومیدم وایه کاتئ لیتان جیاده بمه وه هیچ یه کیک له ئیوه نه بئ که داواکاری هه قیکی له سهرم من هه بئ.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۴۵۱، والترمذي: ۱۳۱۴.

(۲) صحیح لغیره.

بابهت: ناسانکاری و چاوپۆشی له کرین و فرۆشتن

۲۲۰۲- عَنْ عَطَاءِ بْنِ قُرُوخٍ، قَالَ: قَالَ عُمَانُ بْنُ عَفَانَ رضی اللہ عنہ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَدْخَلَ اللَّهُ الْجَنَّةَ رَجُلًا كَانَ سَهْلًا بَائِعًا وَمُشْتَرِيًا»^(۱).

واته: عهتائی کورپی فهپوخ دهلی: عوسانی کورپی عهفان رضی اللہ عنہ گوتویه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: خوا پیاویکی (بازرگانی) خسته نیو بهه شته وه به هوی ته وهی ناسانکار به له کرین و فرۆشتندا.

۲۲۰۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا سَمَحًا إِذَا بَاعَ، سَمَحًا إِذَا اشْتَرَى، سَمَحًا إِذَا افْتَضَى»^(۲).

واته: جابیری کورپی عهبدوللا رضی اللہ عنہ دهلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: پهحمه تی خوا له بهنده بهک بی ناسانکاره و چاوپۆشی دهکات له فرۆشتن و له کریندا، وه کاتیکیش که داوای ماله کهی له خه لکی دهکات.

بابهت: زیاد تیبهستن له مامه لدا (هه لدا و پیدا)

۲۲۰۴- عَنْ قَيْلَةَ أُمِّ بَنِي أُمَّارٍ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي بَعْضِ عُمَرِهِ عِنْدَ الْمَرْوَةِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أبيعُ وَأشْتري، فَإِذَا أَرَدْتُ أَنْ أُبتاعَ الشَّيْءَ، سُمْتُ بِهِ أَقَلَّ مِمَّا أُريدُ، ثُمَّ زِدْتُ، حَتَّى أبلُغَ الَّذِي أُريدُ، وَإِذَا أَرَدْتُ أَنْ أبيعَ الشَّيْءَ، سُمْتُ بِهِ أَكْثَرَ مِنَ الَّذِي أُريدُ، ثُمَّ وَضَعْتُ حَتَّى أبلُغَ الَّذِي أُريدُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَفْعَلِي يَا قَيْلَةُ إِذَا أَرَدْتِ أَنْ تَبْتَاعِي شَيْئًا، فَاسْتَامِي بِهِ الَّذِي تُرِيدِينَ، أُعْطِيَتْ أَوْ مَنَعَتْ، وَإِذَا أَرَدْتِ أَنْ تَبِيعِي شَيْئًا، فَاسْتَامِي بِهِ الَّذِي تُرِيدِينَ، أُعْطِيَتْ أَوْ مَنَعَتْ»^(۳).

واته: قهیله دیکی بهنو نهنمار رضی اللہ عنہا دهلی: چووم بو خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ له یه کیکی له عومره کانیدا له لای مهروه، ئنجا گوتم: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ من ئافره تیکم ده کرم و ده فرۆشم (مامه له ده کهم)، جا کاتیکی بمهوی شتیکی بکرم نرخیکی

(۱) حسن. أخرجه النسائي: ۴۶۹۶.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۰۷۶، والترمذي: ۱۳۲۰.

(۳) ضعيف.

لهسەر داده نئیم که متر له وهی که خۆم دهمه وی، پاشان ورده ورده زیادی ده که م تا ده گاته ئه و نرخه ی خۆم دهمه وی، وه کاتیک دهمه وی شتیک بفرۆشم زیاتری تیده به ستم له وهی که شتومه که کانم ده یهیننی، ئنجا نرخه که ی داده به زینم تا ده گاته ئه و نرخه ی خۆم دهمه وی، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ئه و کاره مه که، ئه ی قه یله، ئه گهر ویستت شتیک بکری، ئه و نرخه ی لهسەر دابنێ که ده ته وی، پیت بدهن یان نا، وه ئه گهر ویستت شتیک بفرۆشی ئه و نرخه ی لهسەر دابنێ که خۆت مه به سسته، جا به و نرخه بیده ی یان نهیده ی.

۲۲۰۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي غَزْوَةٍ، فَقَالَ لِي: «اتَّبِعْ نَاصِحَكَ هَذَا بِدِينَارٍ وَاللَّهِ يَغْفِرُ لَكَ؟» قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ نَاصِحُكُمْ إِذَا أَتَيْتَ الْمَدِينَةَ، قَالَ: «فَتَبِعْهُ بِدِينَارَيْنِ وَاللَّهِ يَغْفِرُ لَكَ» قَالَ: فَمَا زَالَ يَزِيدُنِي دِينَارًا دِينَارًا، وَيَقُولُ مَكَانَ كُلِّ دِينَارٍ: «وَاللَّهِ يَغْفِرُ لَكَ» حَتَّى بَلَغَ عَشْرِينَ دِينَارًا، فَلَمَّا أَتَيْتَ الْمَدِينَةَ أَخَذْتُ بِرَأْسِ النَّاصِحِ، فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «يَا بِلَالُ أَعْطِهِ مِنَ الْعَنِيمَةِ عَشْرِينَ دِينَارًا» وَقَالَ: «انْطَلِقْ بِنَاصِحِكَ فَأَذْهَبْ بِهِ إِلَى أَهْلِكَ»^(۱).

واته: جابیری کوری عهبدو للاً رضي الله عنه ده لی: له یه کتیک له غه زاکاندا له گه ل پیغه مبهری خوا ﷺ بووم، پتی فهرمووم: ئایا ئه و وشتره ت نافروشی به دیناریک، خوا لیت خوش ده بی؟ گوتم: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ وشتری خوتانه هه رکات هاتمه وه بو مه دینه، فهرمووی: ده ی ده یفرۆشی به دوو دینار، خوا لیت خوش ده بی؟ گوتم: به رده وام زیادی پیده دام دینار به دینار زیادی ده کرد، وه له گه ل هه ر دیناریکدا (که زیادی ده کرد) ده یفه رموو: خوا لیت خوش ده بی، تا کو گه یشته بیست دینار، جا کاتیک چوومه وه مه دینه وشتره که م گرت و بردم بو خزمه ت پیغه مبهری خوا ﷺ، ئه ویش فهرمووی: ئه ی بیلال، له ده سته که وتی جه ننگ بیست دیناری بده یه، وه (به منیشی) فهرموو: وشتره که به ره وه و برۆ ببیه بو خانه واده که ت.

۲۲۰۶- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنِ السُّومِ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ، وَعَنْ دَبْحِ دَوَاتِ الدَّرِّ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۱۸، ومسلم بإثر: ۱۵۹۹، وأبو داود بنحوه: ۳۵۰۵، والنسائي: ۶۴۶۱.

(۲) ضعيف. لكن جملة الدر عند مسلم نحوه.

واته: عهلی علیه السلام ده لئی: پیغمبهری خوا صلی الله علیه و آله ریگری کردوه له مامه له و نرخ دیاری کردن له پیش خوره لاتندا (یان له وه پراندنی و شتر له و کاته دا چونکه هؤکاره بؤ تووش بوون به نه خوشی)، وه ریگری کردوه له کوشتنه وهی نازه لی شیردهر.

بابهت: ناپه سهندی سویند خواردن له کرین و فروشتندا

۲۲۰۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ صلی الله علیه و آله يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، وَلَا يُزَكِّيهِمْ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: رَجُلٌ عَلَى فُضْلِ مَاءٍ بِالْفَلَاةِ يَمْتَنِعُهُ ابْنُ السَّبِيلِ، وَرَجُلٌ بَايَعَ رَجُلًا سَلْعَةً بَعْدَ الْعَصْرِ فَحَلَفَ بِاللَّهِ لِأَخْذِهَا بِكَذًا وَكَذَا فَصَدَّقَهُ، وَهُوَ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ، وَرَجُلٌ بَايَعَ إِمَامًا لَا يُبَايِعُهُ إِلَّا لِدُنْيَا، فَإِنْ أَعْطَاهُ مِنْهَا وَفَى لَهُ، وَإِنْ لَمْ يُعْطِهِ مِنْهَا لَمْ يَفِ لَهُ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضی الله عنه ده لئی: پیغمبهری خوا صلی الله علیه و آله فهرموویه تی: سنی تاقم هه ن که له رۆژی دوایدا خوا قسه یان له گه ل ناکات و پرویان تیناکات و له تاوان پاکیان ناکاته وه و سزایه کی به ئیشیشیان بؤ هه یه: پیاویک که له سه حرایه ک خاوه نی ناوی زیاده یه و ریبوارانی لی بئ بهش ده کات، وه پیاویک که شتومه ک دوا ی عه سر به که سیک ده فروشی و سویندی له سه ر ده خوات به نه وه نده و نه وه نده کربویه تی و نه ویش بروای پیده کات و شته کهش وانیه (راست ناکات)، وه که سیکیش که په بیان به پیشه وایه ک بدات که تنها له بهر بهر ژه وه ندی دونیایی په بیانی بئ ده دات، جا نه گه ر بیویستی دونیای بؤ مسوگه ر کرد، وه فا به په بیانه که ده کات، خو نه گه ر دونیای بئ نه دا، وه فادار نابئ به په بیانه که.

۲۲۰۸- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضی الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله، قَالَ: «ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، وَلَا يُزَكِّيهِمْ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ» فَقُلْتُ: مَنْ هُمْ؟ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَدْ خَابُوا وَخَسِرُوا، قَالَ: «الْمُسْبِلُ إِزَارَهُ، وَالْمَنَانُ عَطَاءَهُ، وَالْمُنْفِقُ سَلْعَتَهُ بِالْحَلْفِ الْكَاذِبِ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۵۸، ومسلم: ۱۰۸، وأبو داود: ۳۴۷۴ و ۳۴۷۵، والترمذي: ۱۵۹۵، والنسائي مختصراً: ۴۴۶۲.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۰۶، وأبو داود: ۴۰۸۷، والترمذي: ۱۲۱۱، والنسائي: ۲۵۶۳ و ۲۵۶۴ و ۴۴۵۸ و ۴۴۵۹ و ۵۳۳۳.

واته: ئەبو زەر رضي الله عنه دەگيرتتەوه، پيغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموويەتى: سى تاقم ھەن كە لە رۆژى دوايدا خوا ناياندوينى و سەريان ناكات و پاكيان ناكاتەوه و سزايەكى بە تازاريشيان ھەيه، گۆتم: ئەوانە كين ئەي پيغەمبەرى خوا، چونكە بەراستى رەنج بە خەساربوون، فەرمووى: ئەو كەسەي كە پۆشاكەكەي دريژە (لە كاتى رويشتندا بە زەوى دەخسنى)، وە ئەو كەسەي لە بەخشينە كانيدا منەت دەكات، وە كەسيك (كە بازارگانە) بە سويندى بە درۆ كالاكەي دەفرشى

۲۲۰۹- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِيَّاكُمْ وَالْحِلْفَ فِي الْبَيْعِ، فَإِنَّهُ يُنْفَقُ، ثُمَّ يَمْحَقُ»^(۱).

واته: ئەبو قەتادە رضي الله عنه دەلى: پيغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموويەتى: خۆتان بياريزن لە سويند خواردن لە كاتى مامەلەدا، چونكە شتەكە ساغ دەكاتەوه و دەفرشى، بەلام بى بەرەكەتى دەكات.

بابەت: ئەو كەسەي خورماي چاكر او و بەندەي خاوەن مال دەفرۆشێ

۲۲۱۰- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «مَنْ اشْتَرَى نَحْلًا قَدْ أُبْرَتْ، فَتَمَرَّتْهَا لِلْبَائِعِ إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ»^(۲).

واته: ئيبنو عومەر رضي الله عنه دەگيرتتەوه، پيغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموويەتى: ھەر كەسيك باخ، يان دار خورمايەك بکری كە نیرە و ميبەي پى كرابى (موتوربە)، بەرھەمى (ئەو سألەي) بۆ فرۆشيارە، مەگەر كریار (لە كاتى كپینە كەدا) كەردبیتتە مەرچ (كە بۆ كپیارە كە بى).

۲۲۱۰م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زُمْجٍ قَالَ: أَخْبَأْنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِنَحْوِهِ^(۳).

واته: بەم سەنەدەش ئەم فەرموودە گپردراوئەوه.

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۶۰۷، والنسائي: ۴۴۶۰.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۲۰۴، ومسلم: ۱۵۴۳، وأبو داود: ۳۴۳۳، والترمذي: ۱۲۴۴، والنسائي: ۴۶۳۵ و ۴۶۳۶.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۲۰۴، ومسلم: ۱۵۴۳، وأبو داود: ۳۴۳۳، والترمذي: ۱۲۴۴، والنسائي: ۴۶۳۵ و ۴۶۳۶.

۲۲۱۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَنْ بَاعَ نَخْلًا قَدْ أُبْرَتْ، فَتَمَرْتُهَا لِلَّذِي بَاعَهَا، إِلَّا أَنْ يَشْتَرِيَ الْمُبْتَاعُ، وَمَنْ ابْتَاعَ عَبْدًا وَلَهُ مَالٌ، فَمَالُهُ لِلَّذِي بَاعَهُ، إِلَّا أَنْ يَشْتَرِيَ الْمُبْتَاعُ»^(۱).

واته: ئینو عومەر رضی اللہ عنہما ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: هەر که سیک دار خورمایه ک بفرۆشی که نیره و مییه ی پئ کرابی، به رهه مه که ی بو فرۆشیاره، مه گهر کپیار به مهرجی دانابی (که بو ئه و بیت)، وه هەر که س به نده یه ک بفرۆشی که خاوه ن سهروه ت و سامان بی، سامانه که ی بو فرۆشیاره، مه گهر کپیار به مهرجی گرتبی (که به مال و سامانه وه بیکری).

۲۲۱۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ بَاعَ نَخْلًا وَبَاعَ عَبْدًا جَمَعَهُمَا جَمِيعًا»^(۲).

واته: ئینو عومەر رضی اللہ عنہما ده گپرتته وه، پیغه مبهر ﷺ فرموویه تی: هەر که س داری خورمای فرۆشت وه به نده ی فرۆشت، (پیغه مبهر ﷺ) ههردووکیانی تاوا کو کرده وه به یه که وه (واته: باسی دار خورما و به نده ی به یه که وه باس کرده، که دار خورمای نیره و مییه پیکراو به رهه مه که ی بو فرۆشیاره، ههروه ها سامانی به نده ش هەر بو فرۆشیاره).

۲۲۱۳- عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «قَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِتَمْرِ النَّخْلِ لِمَنْ أُبْرَهَا، إِلَّا أَنْ يَشْتَرِيَ الْمُبْتَاعُ، وَأَنْ مَالَ الْمَمْلُوكِ لِمَنْ بَاعَهُ، إِلَّا أَنْ يَشْتَرِيَ الْمُبْتَاعُ»^(۳).

واته: عوباده ی کوری صامیت رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ بریاری داوه به وه ی که به رهه می دار خورما بو ئه و که سه یه که نیر و می پیکردوه، مه گهر کپیار به مهرجی بگری، وه سامانی به نده ش بو ئه و که سه یه که ده یفرۆشی، مه گهر کپیار به مهرجی بگری.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۰۴، ومسلم: ۱۵۴۳، وأبو داود: ۳۴۳۳، والترمذي: ۱۲۴۴، والنسائي: ۴۱۳۵ و ۴۱۳۶.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح لغیره.

بابهت: ريگرى كردن له فروشتنى ميوهجات پيش نهوهى پينگه يشتنى لى به دياربكهوت

۲۲۱۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَا تَبِيعُوا الثَّمَرَ حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحَهَا» نَهَى الْبَائِعَ وَالْمُشْتَرِيَ ^(۱).

واته: ئيبنو عومەر رضي الله عنهما ده گيرپته وه: كه پينغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تي: ميوه مه فروشن تاكو پينگه يشتنى لى به دهرده كه وي، ريگرى له فروشيار و كپيار كردوه (له و جوړه مامه له يه).

يَبْدُوَ صَلَاحَهَا: واته: نهو ميوه ي به دارهويه له ثافات دهرچى و نهوه ي لى به دهر كه وي، كه ده گونجى نهو ميوه يه پينگات و هه لنه وه رى، زيان به كپيار نه گات.

۲۲۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَبِيعُوا الثَّمَرَ حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحَهُ» ^(۲).
واته: نه بو هورپه ربه رضي الله عنه ده لى: پينغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تي: ميوه جات مه فروشن هه تاكو پينگه يشتنى لى به دهرده كه وي.

۲۲۱۶- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، نَهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمْرِ حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحَهُ» ^(۳).
واته: جابير رضي الله عنه ده گيرپته وه، پينغه مبهري خوا ﷺ ريگرى كردوه له فروشتنى ميوه هه تاكو پينگه يشتنى لى به دهرده كه وي.

۲۲۱۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، نَهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمْرِ حَتَّى تَزْهَوْ، وَعَنْ بَيْعِ الْعِنَبِ حَتَّى يَسْوَدَّ، وَعَنْ بَيْعِ الْحَبِّ حَتَّى يَشْتَدَّ» ^(۴).

واته: نه نه سى كورى ماليك رضي الله عنه ده گيرپته وه، پينغه مبهري خوا ﷺ ريگرى كردوه له فروشتنى به ربووم تاكو پينگه يشتنى دهرده كه وي، وه (ريگرى كردوه) له فروشتنى ترى تاكو ردهش ده بى، وه له فروشتنى دانه ويله تاكو توند و رقه ده بى.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۱۹۴، ومسلم: ۱۵۳۴، وأبو داود: ۳۳۶۷، والترمذي بنحوه: ۱۲۲۶ و ۱۲۲۷، والنسائي: ۴۵۱۹.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۵۳۸، والنسائي: ۴۵۲۱.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۴۸۷، ومسلم: ۱۵۳۶، وأبو داود بنحوه: ۳۳۷۰، والنسائي: ۳۹۲۱ و ۴۵۲۳.

(۴) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۳۷۱، والترمذي: ۱۲۲۸.

بابهت: فروشتنى بهروبوم و باخ بۆ چهند سالتىك و، ئەوهى توشنى لىناوچوون بووه

۲۲۱۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، نَهَى عَنْ بَيْعِ السَّنِينِ»^(۱).

واته: جابیری کوری عەبدوللا ﷺ دەگێریتەوه، پیغەمبەری خوا ﷺ فروشتنی میوهجاتی باخی بۆ چهند سالتیک قەدەغە کردووە (واته: فروشتنی میوهی باخیک بە جوړی فروشیار بلی: بهرهمی ئەو باخەم فروشته تۆ بۆ چوار سأل، ئەو مامەلەیه حەرامە، چونکە فروشتنی شتیکە لە کاتی فروشتنە کەدا بوونی نیە).

۲۲۱۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَنْ بَاعَ ثَمَرًا فَأَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ، فَلَا يَأْخُذُ مِنْ مَالِ أَخِيهِ شَيْئًا، عَلَامٌ يَأْخُذُ أَحَدَكُمْ مَالِ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ؟»^(۲).

واته: جابیری کوری عەبدوللا ﷺ دەگێریتەوه: کە پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووێتی: هەر کەسێک میوهی باخیک بفروشی و ئافات لێی بدات، نابێ (فروشیار) لە بەرانبەردا هیچ لە براکەى وەر بگرێ، ئاخەر لەسەر چى یەکیک لە ئیوه بەو حالە پارە لە برا مسولمانە کەى وەر دەگرێ؟! (واته: کە باخە کە ئافات لێی بدات، دەى لە بەرانبەر چى پارە کە وەر دەگرێ!؟).

بابهت: کیشانه کردن به سهنگهوه

۲۲۲۰- عَنْ سُوَيْدِ بْنِ قَيْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: جَلَبْتُ أَنَا وَمَخْرَقَةُ الْعَبْدِيِّ بَرًّا مِنْ هَجَرَ، فَجَاءَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَسَاوَمَنَا سَرَاوِيلَ، وَعِنْدَنَا وَزَانٌ يَزِنُ بِالْأَجْرِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «يَا وَزَانُ زِنْ وَأَرْجِحْ»^(۳).

واته: سویدی کوری قەیس ﷺ دەلی: لەگەڵ مەخەرەفەى عەبدی لە هەجەرەوه قوماشان هینا، پیغەمبەری خوا ﷺ سەودای شەروالیکى لیکردین، وە کەسێکمان لا بوو بە کرێ کە لوپەلی دەکیشا، جا پیغەمبەر ﷺ پێی فەرموو: ئەى تۆ کەسەى دەکیشی، بکیشە بە سەنگەوه (واته: گران بکیشەو بە زیادەوه بیدەرێ).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۳۶/۱۰۱، وأبو داود: ۳۳۷۴ بزیادة أو وضع الجوانح، والنسائي: ۴۵۳۱.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۵۴، وأبو داود: ۳۴۷۰، والنسائي: ۴۵۲۸.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۳۳۶، والترمذي: ۱۳۰۵، والنسائي: ۴۵۹۲.

۲۲۲۱- عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ مَالِكًا أَبَا صَفْوَانَ بْنَ عُمَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «بِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَجُلًا سَرَاوِيلَ قَبْلَ الْهَجْرَةِ، فَوَزَنَ لِي، فَأَزَجَحَ لِي»^(۱).

واته: سیماکی کوپری چه رب ده لی: گویم له مالیکی کوپری صه فوانی کوپری عومه پره رضي الله عنه بوو، ده یگوت: شهروالیکم له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم کپی پیش کوچکردن (بو مه دینه)، نه ویش بوی کیشام به گرانه وه.

۲۲۲۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا وَزَنْتُمْ فَأَرْجِحُوا»^(۲).

واته: جابیری کوپری عه بدوللا رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: هه رکاتیکی شتتان کیشا به سه نگه وه بیکیشن.

بابهت: پاریزکردن له پیوانه و کیشانه دا

۲۲۲۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم الْمَدِينَةَ كَانُوا مِنْ أُخْبَثِ النَّاسِ كَيْلًا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ ﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ﴾^(۱) الْمُطَفِّفِينَ، فَأَحْسَنُوا الْكَيْلَ بَعْدَ ذَلِكَ»^(۳).

واته: ئیبنو عه عباس رضي الله عنه ده لی: کاتی پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم هات بو مه دینه خه لکی مه دینه خراپترینی خه لکی بوون له پیوانه کردندا (واته: فیلیان تیدا ده کرد)، جا کاتیکی خوی پاک و بیگه رد ئەم ئایه تهی دابه زاند: ﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ﴾^(۱) الْمُطَفِّفِينَ، واته: هاوارو تیاچوون بو تهرازوو بازان، له دواى نه وه کیشانه و پیوانه یان چاککرد.

بابهت: قهدهغه کردنی فیل و گزی کردن

۲۲۲۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِرَجُلٍ يَبِيعُ طَعَامًا، فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهِ فَإِذَا هُوَ مَغْشُوشٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ غَشَّ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۳۳۶، والترمذي: ۱۳۰۵، والنسائي: ۴۵۹۲.

(۲) صحیح.

(۳) حسن.

(۴) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۰۲، وأبو داود: ۳۴۵۲، والترمذي: ۱۳۱۵.

واته: نه‌بو هوره‌یره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌لای پیاوینکدا تیپه‌ری که خوارده‌مه‌نی ده‌فروشت، ئنجا (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) ده‌ستی خسته ناویه‌وه بینی که فیلی تیدا کراوه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: نه‌و که‌سه‌ی فیل و گزی بکات له ئیمه‌نیه. ۲۲۲۵- عَنْ أَبِي الْحَمْرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَرَّ بِجَنَابَاتِ رَجُلٍ عِنْدَهُ طَعَامٌ فِي وَعَاءٍ، فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهِ، فَقَالَ: «لَعَلَّكَ غَشَّشْتَ، مَنْ غَشَّانَا فَلَيْسَ مِنَّا»^(۱).

واته: نه‌بو چه‌مراء ﷺ ده‌لی: بینیم پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌دووری پیاوینکدا تیپه‌ری که خوارده‌مه‌نی له‌لا بوو له کیسیکدا (بو فروشتن)، (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) ده‌ستی خسته ناوی و فه‌رمووی: پیده‌چی گزیت تیدا کردبی، هه‌ر که‌س گزیان لیبکات له‌سه‌ر ریازی ئیمه‌نیه.

بابه‌ت: نار‌ه‌وایی فروشتنی خوارده‌مه‌نی پیش نه‌وه‌ی ده‌ست به‌ده‌ست وه‌ربگیرن

۲۲۲۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ ابْتَاعَ طَعَامًا فَلَا يَبِيعُهُ حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ»^(۲).

واته: ئیبنو عومه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده‌گیریت‌ه‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک خوراکیکی کری با نه‌یفروشتیت‌ه‌وه هه‌تا‌کو به‌ته‌واوی وه‌ریده‌گری.

۲۲۲۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ ابْتَاعَ طَعَامًا فَلَا يَبِيعُهُ حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ» قَالَ أَبُو عَوَانَةَ فِي حَدِيثِهِ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: وَأُحْسِبُ كُلَّ شَيْءٍ مِثْلَ الطَّعَامِ»^(۳).

واته: ئیبنو عه‌بباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک خوراکیکی کری با نه‌یفروشتیت‌ه‌وه به‌که‌سیک‌تر تا‌کو به‌ته‌واوی وه‌ریده‌گری، نه‌بو عه‌وانه‌ له‌و فه‌رمووده‌یه‌ی که‌ریوایه‌تی کرده‌ ده‌لی: ئیبنو عه‌بباس گوتی: وا ده‌زانم هه‌موو شتیک حوکی وه‌ک خوراک وایه.

(۱) ضعیف جداً.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۲۶، ومسلم: ۱۵۳۶، وأبو داود: ۳۴۹۲، والنسائي: ۴۵۹۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۳۲، ومسلم: ۱۵۲۵، وأبو داود: ۳۴۹۶ و ۳۴۹۷، والترمذي: ۱۲۹۱، والنسائي: ۴۵۹۷ و ۴۵۹۹ و ۴۶۰۰ و ۵۷۵۸.

۲۲۲۸- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ بَيْعِ الطَّعَامِ حَتَّى يَجْرِيَ فِيهِ الصَّاعَانِ، صَاعُ الْبَائِعِ، وَصَاعُ الْمُشْتَرِي»^(۱).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ ریگری کردوه له فروشتنی خوراک هه تا دوو پیوانه، یان کیشانه ده کری، پیوانه یه کی فروشیار و پیوانه یه کی کریار (واته: نه گهر نه و شته به پیوانه بوو نابیی کریار بلئی: مادام فروشیار جاری به کهم پیوانه ی کردوه، ئیتر من ئیستا که لئی ده کرم نابییومه وه! به لکو ده بیئ نه ویش پیوانه ی بکاته وه).

بابهت: فروشتنی بت پیوانه و کیشانه (له گۆتره)

۲۲۲۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «كُنَّا نَشْتَرِي الطَّعَامَ مِنَ الرُّكْبَانِ جِرَافًا، فَهَاتَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نَبِيعَهُ حَتَّى نَنْقُلَهُ مِنْ مَكَانِهِ»^(۲).

واته: ئینو عومر رضی اللہ عنہما ده لئی: ئیمه به گۆتره خوراکان له و که سانه ده کپی که له دهره وه ی شار ده یانه ئینا، دواپی پیغه مبهری خوا ﷺ لئی قه ده غه کردین که بیفروشینه وه هه تا له شوینی خوی ده یگوازینه وه (واته: بوئ وه ی بوو، گواستنه وه که به ته وای ده ستا و دهستی پی بکری).

۲۲۳۰- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَانَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كُنْتُ أْبِيعُ التَّمْرَ فِي السُّوقِ، فَأَقُولُ: كِلْتُ فِي وَسْقِي هَذَا كَذَا، فَأَذْفَعُ أَوْسَاقَ التَّمْرِ بِكَيْلِهِ، وَأَخْذُ شِفِي، فَدَخَلَنِي مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ، فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: «إِذَا سَمِيتَ الْكَيْلَ فَكَلِّهُ»^(۳).

واته: عوسمانی کوری عه ففان رضی اللہ عنہ ده لئی: له بازار خورماد ده فروشت، جا (به کریارم) ده گوت: پیوانه م کردوه و نه وه نده یه، نه و نه ندازه دیاریکراوه ی که پیوانه م کردبوو به هه مان پیوانه ده مدایه کریار، وه قازانجی خوم وه رده گرت، ئیتر منیش گومانم بو دروست بوو له و کاره (که به پیوانه ی خوم که کریبووم ده مفروشته وه)، بویه پرسیارم له پیغه مبهری خوا ﷺ کرد، فه رمووی: کاتی پیوانه که ت دیاری کرد، به قورس بیپیوه.

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۲۳ و ۲۱۶۷، ومسلم: ۱۵۲۷، وأبو داود: ۳۴۹۳ و ۳۴۹۴ و ۳۴۹۸، والنسائي: ۴۶۰۷-۴۶۰۵.

(۳) صحیح.

بابهت: نومیدی پیت و بهره‌کەت له پێوانه و کیشانی خۆراکدا

۲۲۳۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ الْمَازِنِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «كَيْلُوا طَعَامَكُمْ يُبَارِكْ لَكُمْ فِيهِ»^(۱).

واته عه‌بدو‌ل‌لای کوری بوسری مازینی رضي الله عنه ده‌لی: گویم له پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم بوو ده‌یفه‌رموو: (له کاتی کرین و فرۆشتندا) خۆراکه‌ کانتان بپێوان به‌ره‌که‌تی تیده‌که‌وی بۆتان.

۲۲۳۲- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «كَيْلُوا طَعَامَكُمْ يُبَارِكْ فِيهِ»^(۲).

واته: ئەبو ئەیوب رضي الله عنه ده‌گیرێته‌وه: پێغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: خۆراکه‌ کانتان بپێوان ده‌بیته‌ مایه‌ی به‌ره‌که‌ت بۆتان.

بابهت: بازار و چوونه بازار

۲۲۳۳- عَنْ أَبِي أَسِيدٍ رضي الله عنه، أَنَّ أَبَا أَسِيدٍ رضي الله عنه حَدَّثَهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، ذَهَبَ إِلَى سُوقِ النَّبِيطِ، فَنَظَرَ إِلَيْهِ، فَقَالَ: «لَيْسَ هَذَا لَكُمْ بِسُوقٍ» ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى سُوقٍ فَنَظَرَ إِلَيْهِ، فَقَالَ: «لَيْسَ هَذَا لَكُمْ بِسُوقٍ» ثُمَّ رَجَعَ إِلَى هَذَا السُّوقِ فَطَافَ فِيهِ، ثُمَّ قَالَ: «هَذَا سُوقُكُمْ، فَلَا يُنْتَقَصَنَّ، وَلَا يُضْرَبَنَّ عَلَيْهِ خِرَاجٌ»^(۳).

واته: ئەبو ئەسید رضي الله عنه ده‌گیرێته‌وه، پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم ڕۆیشت بۆ بازاری «نبیط» (ناوی شوینیکه)، جا ته‌ماشایه‌کی کرد و فه‌رمووی: ئەو بازاره‌ شیاو نیه‌ بۆ ئێوه، پاشان ڕۆیشت بۆ بازار و ته‌ماشای کرده‌وه (جاری دووهم) فه‌رمووی: ئەوه‌ بازاریکی شیاو نیه‌ بۆ ئێوه، پاشان گه‌راپه‌وه‌ بۆ ئەو بازاره‌ و ده‌وره‌یه‌کی پێدا لێدا، پاشان فه‌رمووی: ئەوه‌ بازاری شیاوی ئێوه‌یه، با فیل و غه‌شی تیدا نه‌بێ (له‌ کیشان و پێوانه‌ و کرین و فرۆشتندا)، وه‌ باجی له‌سه‌ر وه‌رنه‌گیرێ (چونکه‌ بازار مۆلکی گه‌شتیه‌).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۲۸ عن المقدم بن معدي كرب.

(۳) ضعيف.

تیبینی: جاری یه کهم و دووهم که فهرمووی: بازارپنکی شیاو نیه، نهوه له بهر نهوه ی که فیل و غه شی تیدا کراوه.

۲۲۳۴- عَنْ سَلْمَانَ رضی الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «مَنْ غَدَا إِلَى صَلَاةِ الصُّبْحِ غَدَا بِرَايَةِ الْإِيمَانِ، وَمَنْ غَدَا إِلَى السُّوقِ غَدَا بِرَايَةِ إِبْلِيسَ»^(۱).

واته: سهلمان رضی الله عنه ده لی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو که ده بفرموو: ههر که سیک به یانی بکاته وه و بچیته نوژی به یانی تالای ئیانی هه لگرتووه، وه ههر که س به یانی زوو بکاته وه و بچیته بازار، تالای شهیتانی هه لگرتووه.

۲۲۳۵- عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ز، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قَالَ حِينَ يَدْخُلُ السُّوقَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ، وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ كُلُّهُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَلْفَ حَسَنَةٍ، وَمَحَا عَنْهُ أَلْفَ سَيِّئَةٍ، وَبَنَى لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ»^(۲).

واته: سالیمی کوری عه بدوللای کوری عومهر له باوکیه وه له باپیره وه ﷺ ده گپریته وه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویته: ههر که سیک کاتیک ده چیته بازار بلیت: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ، وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ كُلُّهُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ»، واته: هیچ په ستراونکی به هه ق نیه جگه له زاتی (الله) بی هاوه له هه موو شتی مولکی نه وه و سوپاس و ستایش ههر بو نه وه، ده ژینتی و ده مرینتی، هه ردهم زیندوووه و نامری، هه موو خیر و چاکه یه ک له لای نه وه و ههر نه وه سه لاتدار و به توانایه به سهر هه موو شته کاندا، (ههر که س نه وه بلتی) خوا هه زار هه زار چاکه ی بو ده نویت و هه زار هه زار تاوانی لی ده سپریته وه، وه مالتیکی بو دروست ده کات له به هه شتدا.

(۱) ضعیف جداً.

(۲) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۳۴۲۸.

بابهت: بهره‌کمت و پیزی به‌یانیان زوو

۲۲۳۶- عَنْ صَخْرِ الْعَامِدِيِّ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لِأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا» قَالَ: وَكَانَ إِذَا بَعَثَ سَرِيَّةً، أَوْ جَيْشًا بَعَثَهُمْ فِي أَوَّلِ النَّهَارِ، قَالَ: وَكَانَ صَخْرٌ رَجُلًا تَاجِرًا، فَكَانَ يَبْعَثُ تِجَارَتَهُ فِي أَوَّلِ النَّهَارِ، فَأَثَرَى وَكَثُرَ مَالُهُ^(۱).

واته: صه‌خری غامیدی رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا ﷺ فهرموویه‌تی: خواجه بهره‌کمت و پیز بریزه به‌سهر ئوممه‌ته‌که‌مدا نه‌وانه‌ی که له سه‌ره‌تای پوژ ده‌ست به کار ده‌بن، (راوی) گوتی: جا کاتیک (پیغه‌مبهر ﷺ) سریه‌که یان له شکرکی بناردبایه نه‌وه له سه‌ره‌تای پوژدا ده‌ینارد، (وه هه‌روه‌ها راوی) گوتی: صه‌خر پیاوینکی بازارگان بوو، هه‌موو جاریک (کاروانه) بازارگانیه‌که‌ی له سه‌ره‌تای پوژدا به‌ریده‌کرد، ئیتر ده‌وله‌مه‌ند بو و سه‌روه‌ت و سامانی زور بوو.

۲۲۳۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لِأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا يَوْمَ الْخَمِيسِ»^(۲).

واته: نه‌بو هوره‌یره رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا ﷺ فهرموویه‌تی: خواجه بهره‌کمت و پیز بریزه به‌سهر ئوممه‌ته‌که‌مدا له به‌ینیانی پوژانی پینج شه‌مه‌دا.

۲۲۳۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنهما، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لِأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا»^(۳).

واته: ئینو عومه‌ر رضی الله عنهما ده‌گیریته‌وه، پیغه‌مبهر ﷺ فهرموویه‌تی: خواجه بهره‌کمت و پیز بریزه به‌سهر ئوممه‌ته‌که‌مدا له سه‌ره‌تای پوژدا.

(۱) حسن لغیره. وقد صح المرفوع منه فقط. أخرجه أبو داود: ۲۶۰۶، والترمذي: ۱۲۱۲.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح.

بابهت: فروشتنی مالاتی شیردهر که شیرهکهی له گوانیدا رابگیریت و نه دوشریت بۆ هه آخه له تاندنی کریار

۲۲۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ ابْتَعَ مَصْرَاءَ فَهُوَ بِالْخِيَارِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، فَإِنْ رَدَّهَا رَدَّ مَعَهَا صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، لَا سَمْرَاءَ» يَعْني: الْحِنْطَةَ^(۱).

واته: ئەبو هوریره رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهەر صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: هەر که سیک نازه لیکێ کری و شیره که ی له گوانیدا په سمه نده کرابوو (به فیل)، کریار سێ رۆژ مۆله تی ههیه، جا ئە گەر بۆ خاوه نه که ی گپرایه وه، با مه نیک (صاعیک) خورمای له گه ل بنیڕیته وه، نه ک گه نم (له جیاتی ئەو شیرهی لێی خواردوو ه).

سمراء: واته: گه نم، ههروه ک له ده قه که شدا پروون کراوه ته وه.

۲۲۴۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ بَاعَ مُحَقَّلَةً فَهُوَ بِالْخِيَارِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، فَإِنْ رَدَّهَا رَدَّ مَعَهَا مِثْلِي لَبْنِهَا - أَوْ قَالَ - مِثْلَ لَبْنِهَا قَمَحًا»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری عومەر رضي الله عنه ده لێ: پیغه مبهیری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: ئە ی خه لکینه، هەر که سیک نازه لیکێ کری که شیریان له گوانیدا پارگریوو، (کریار) تا کو سێ رۆژ سه رپشکه، جا ئە گەر گه پان دیه وه بۆ خاوه نه که ی، با به ئە ندازه ی دوو به رانبه ری شیره که ی (که لێی خواردوو ه) یان به ئە ندازه ی شیره که، گه نمی له گه لدا بنیڕیته وه.

۲۲۴۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، أَنَّهُ قَالَ: أَشْهَدُ عَلَى الصَّادِقِ الْمَضْذُوقِ أَبِي الْقَاسِمِ رضي الله عنه، أَنَّهُ حَدَّثَنَا، قَالَ: «بَيْعُ الْمُحَقَّلَاتِ خِلَابَةٌ، وَلَا تَحِلُّ الْخِلَابَةُ لِمُسْلِمٍ»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری مه سهوود رضي الله عنه ده لێ: گه واهی ده ده م که پاستگۆی به پاستدانراو که ئە بولقاسمه صلى الله عليه وسلم (واته: پیغه مبهەر صلى الله عليه وسلم) بیگومان پنی راگه یاندووین و فهرموویه تی: فروشتنی نازه لیک که شیر له گوانیدا پارگیری فیلکردنه (له کریار)، وه فیل کردنیش بۆ مسولمان ره وایه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۰۲۴/۲۵، وأبو داود: ۳۳۴۴، والترمذی: ۱۲۵۲، والنسائی: ۴۸۹، وعلقه البخاری: ۲۱۴۸.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۴۴۶.

(۳) ضعیف.

بابهت: نهوهی که سوود و قازانجی فرۆشراو بو کپیاره پیش په شیمان بوونهوه چونکه کپیار پیش په شیمان بوونهوه زمانه

۲۲۴۲- عَنْ عَائِشَةَ ۷، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ۷ قَصَى أَنْ حَرَّاجَ الْعَبْدِ بِضْمَانِهِ»^(۱).

واته: عائشه ۷ ده گپریتهوه، پیغه مبهری خوا ۷ فه رمانی کردوه و بریاری داوه سوودیک که له بنده ده سته که وی بو نه و که سه به که زه مانه تی نه و بنده به ده کات.

۲۲۴۳- عَنْ عَائِشَةَ ۷، «أَنَّ رَجُلًا اشْتَرَى عَبْدًا فَاسْتَعْلَهُ، ثُمَّ وَجَدَ بِهِ عَيْبًا، فَرَدَّهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ قَدْ اسْتَعَلَ غَلَامِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ۷: «الْحَرَّاجُ بِالضَّمَانِ»^(۲).

واته: عائشه ۷ ده گپریتهوه، پیاوینک به بنده به کی کپی و (کاری پیکرد و) سوود و قازانجی لئ بینی، ئنجا دواتر بینی عه بیداره، جا گه پرانندیه وه (بو نه و که سه ی لئی کپیوو)، نه ویش گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا ۷ به پرستی نه و (کپیار) سوود و قازانجی له بنده که ی من ده سته که وتوو، پیغه مبهری خوا ۷ فه رموی: سوود و قازانج بو نه و که سه به که زه مانه ته که ی ده که ویته سهر (واته: بو کپیاره، چونکه پیش په شیمان بوونهوه زه مانه تی به بنده که ی له نه ستو بووه).

بابهت: ده رکه وتنی عیبی به بنده (کوئله)

۲۲۴۴- عَنْ سَمْرَةَ بِنِ جُنْدَبٍ ۷، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ۷: «عَهْدَةُ الرَّقِيقِ ثَلَاثَةٌ أَيَّامٌ»^(۳).

واته: سه موریه کوری جونده ب ۷ ده لئ: پیغه مبهری خوا ۷ فه رموی به تی: ده رکه وتنی عیبی کوئله و په شیمان بوونهوه (له کپینی) تا سئ روزه (واته: نه گه ر عیبکی لئ ده رکه وت تا سئ روزه موله تی په شیمان بوونهوه ی هه به).

۲۲۴۵- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ ۷، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ۷ قَالَ: «لَا عَهْدَةَ بَعْدَ أَرْبَعٍ»^(۴).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۵۰۸ و ۳۵۰۹، والترمذي: ۱۲۸۵، والنسائي: ۴۴۹۰.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۵۱۰، والترمذي: ۱۲۸۶.

(۳) ضعيف.

(۴) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۵۰۶.

واته: عوقبه‌ی کوری عامیر رضی الله عنه ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه فه‌رموو‌یه‌تی: ک‌ریار له‌ د‌وای ر‌وژی چ‌واره‌مه‌وه م‌افی په‌شیمان بو‌ونه‌وه‌ی نیه‌ به‌ ه‌وی ع‌ه‌یداری ته‌و ک‌ویله‌وه که‌ ک‌ریویه‌تی.

بابه‌ت: هر که‌س‌یک ش‌ت‌یک‌ی ع‌ه‌یداری فر‌وشت پ‌نویسته ع‌ه‌یبه‌که‌ باس ده‌کات

۲۲۴۶- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضی الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، يَقُولُ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ بَاعَ مِنْ أَخِيهِ بَيْعًا فِيهِ عَيْبٌ إِلَّا بَيَّنَّهُ لَهُ»^(۱).

واته: عوقبه‌ی کوری عامیر رضی الله عنه ده‌لی: گویم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله بو‌و ده‌یفه‌رموو: مسولان برای مسولانه، ره‌وا و دروست نیه‌ بو‌ بابای مسولان که‌ ش‌ت‌یک‌ی ع‌ه‌یدار به‌ براکه‌ی بفروشی به‌بی‌ پروونکرده‌وه‌ی ع‌ه‌یبه‌که‌.

۲۲۴۷- عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ رضی الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، يَقُولُ: «مَنْ بَاعَ عَيْبًا لَمْ يَبَيِّنْهُ، لَمْ يَزَلْ فِي مَقْتِ اللَّهِ، وَلَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ تَلْعَنُهُ»^(۲).

واته: واسیله‌ی کوری ته‌سقه‌ع رضی الله عنه ده‌لی: گویم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله بو‌و ده‌یفه‌رموو: هر که‌س‌یک ش‌ت‌یک‌ی ع‌ه‌یدار بفروشی و (عه‌یبه‌که‌) ناشکرا نه‌کات، به‌رده‌وام له‌ تیو توره‌یی خوادایه و به‌رده‌وامیش فریشته‌کان نه‌فره‌تی لیده‌که‌ن.

بابه‌ت: نه‌وه‌ی که‌ ته‌و که‌سانه‌ی که‌ له‌ جه‌نگ ده‌گیرین و ده‌بنه‌ ک‌ویله‌ ناب‌ی له‌ یه‌ک جیا‌بکرینه‌وه ته‌گه‌ر خ‌زما‌یه‌تی نزیکیان ه‌ه‌بو‌و

۲۲۴۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله، «إِذَا أُتِيَ بِالسَّبْيِ، أُعْطِيَ أَهْلَ الْبَيْتِ جَمِيعًا، كَرَاهِيَةً أَنْ يُفَرَّقَ بَيْنَهُمْ»^(۳).

(۱) صحیح. آخرجه‌ مسلم بن‌حوه.

(۲) ضعیف جداً.

(۳) ضعیف.

واته: عهبدوڤلای کوری مهسعوود ﷺ ده‌لن: نه‌گهر دیله‌کانی جه‌نگیان بهینابا بؤ خزمه‌ت پیغه‌مبهر ﷺ هه‌موو خانه‌واده‌که‌ی ده‌دایه‌یه‌ک که‌س، چونکه‌پنی ناخوش بوو که‌له‌یه‌کتریان دابیری (واته: له‌یه‌ک نزیکه‌کانی ده‌دایه‌یه‌ک که‌س، وه‌کو: دایک و مندال یان دوو برا، وه‌هه‌روه‌ها).

۲۲۴۹- عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: وَهَبَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ غُلَامَيْنِ أَحْوَيْنِ، فَبِعْتُ أَحَدَهُمَا، فَقَالَ: «مَا فَعَلَ الْغُلَامَانِ؟» قُلْتُ: بَعْتُ أَحَدَهُمَا، قَالَ: «رُدُّهُ»^(۱).

واته: عه‌لی ﷺ ده‌لن: پیغه‌مبهری خوا ﷺ دوو خزمه‌تکاری پیدام که‌برا بوون، منیش یه‌کیکیانم فروشت، ننجاً (دواتر) فه‌رمووی: دوو خزمه‌تکاره‌که‌چیان کرد (چیان لی‌هات)؟ گوتم: دانه‌یه‌کم فروشت، فه‌رمووی: بیگه‌رینه‌وه (بؤ نه‌وه‌ی دوو براکه‌له‌یه‌ک دانه‌برین).

۲۲۵۰- عَنْ أَبِي مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الْوَالِدَةِ وَوَلَدِهَا، وَبَيْنَ الْأَخِ وَبَيْنَ أُخِيهِ»^(۲).

واته: نه‌بو موسا ﷺ ده‌لن: پیغه‌مبهری خوا ﷺ نه‌فرینی کردوه‌له‌که‌سینک که‌دایک له‌منداله‌که‌ی جیا بکاته‌وه، وه‌(که‌سینک) برا له‌برا جیا بکاته‌وه.

بابه‌ت: کرینی به‌نده

۲۲۵۱- عَبْدُ الْمَجِيدِ بْنُ وَهَبٍ، قَالَ: قَالَ لِي الْعَدَاءُ بْنُ خَالِدِ بْنِ هَوْدَةَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، أَلَا نَقْرَتُكَ كِتَابًا كَتَبَهُ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ: قُلْتُ: بَلَى، فَأَخْرَجَ لِي كِتَابًا، فَإِذَا فِيهِ: «هَذَا مَا اشْتَرَى الْعَدَاءُ بْنُ خَالِدِ بْنِ هَوْدَةَ مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، اشْتَرَى مِنْهُ عَبْدًا أَوْ أُمَّةً، لَا دَاءَ، وَلَا غَائِلَةَ، وَلَا خِبْنَةَ، بَيَعَ الْمُسْلِمَ لِلْمُسْلِمِ»^(۳).

واته: عه‌بدوله‌جیدی کوری وه‌هب ده‌لن: عه‌دائی کوری خالیدی کوری هه‌وزه ﷺ پنی گوتم: نایا نه‌و نامه‌یه‌ت بؤ نه‌خوینمه‌وه‌که‌پیغه‌مبهری خوا ﷺ بؤ منی نویسه‌وه؟

(۱) ضعیف. لکن ثبت مختصراً بلفظ آخر عند أبي داود. أخرجه الترمذي: ۱۲۸۴.

(۲) ضعیف.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۱۲۱۶.

ده لى: گوتم: به لى بوم بخويته وه، نجا نامه يه كى بو دهرهينام كه نه وهى تيدا بوو: عه دائى كورى خاليدى كورى ههوزه نه وهى كپوه له موحه ممد پيغه مبهرى خوا ﷺ به نده يه ك يان كه نيزه كيكى لى كپوه بى نه خوشى و بى فيل و ماليكى چه رام و دزى نيه، بى كه م و كورتبيه له جهسته و ره وشتدا، وه كو چون مسولمانتيك شتيك بى فرت و فيل به مسولمانتيك ده فروشى تاوا.

۲۲۵۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ شَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا اشْتَرَى أَحَدُكُمْ الْجَارِيَةَ، فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ، وَلْيَدْعُ بِالْبَرَكَه، وَإِذَا اشْتَرَى أَحَدُكُمْ بَعِيرًا، فَلْيَأْخُذْ بِذِرْوَةِ سَنَامِهِ، وَلْيَدْعُ بِالْبَرَكَه، وَلْيَقُلْ مِثْلَ ذَلِكَ»^(۱).

واته: عه مپرى كورى شوعه ييب له باوكيه وه له باپيره وه ﷺ، ده گپريته وه ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فه رمويه تى: نه گهر يه كيكتان كه نيزه كيكى كپى با بلى: خودايه له تو داواى چاكه ي نه وه ده كه م، وه نه و چاكه ي له خو و ره وشتيدا هه يه، وه په نا ده گرم به تو له شهري نه وو، نه و شهري كه له خو و ره وشتيدا هه يه، وه با دوعاى به ره كه ت و پيز بكات، وه نه گهر يه كيكتان و شترى كى كپى با كو پاره كه ي بگرى و دوعاى به ره كه ت و فه ر بكات و وه كو نه وه بلى (كه بو جاريه كه ده گوترى).

بابه ت: پاره گورينه وه و نه وهى كه دروست نيه زياده ي بخريته سر و ده بى دست به دست

۲۲۵۳- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ﷺ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ رَبًّا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ رَبًّا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ رَبًّا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ رَبًّا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ»^(۲).

واته: عومهرى كورى خه تتاب ﷺ ده گپريته وه: ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فه رمويه تى: (گورينه وهى) زپر به زپر ريبايه مه گهر ده ست به ده ست بى، وه گه نم به گه نم ريبايه

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۱۶۰.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۱۳۴، ومسلم: ۱۵۸۶، وأبو داود: ۳۳۴۸، والترمذي: ۱۲۴۳، والنسائي: ۴۵۵۸.

مه گهر دهست به دهست بی، وه جو به جو ریبایه مه گهر دهست به دهست بی، وه خورما به خورما ریبایه مه گهر دهست به دهست بی (واته: ئەوانه ی باسکران ده بی دهست به دهست بی و قهرز نه بن).

۲۲۵۴- عَنْ مُسْلِمِ بْنِ يَسَارٍ، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُبَيْدٍ، حَدَّثَاهُ، قَالَ: جَمَعَ الْمَنْزِلُ بَيْنَ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، وَمُعَاوِيَةَ رضي الله عنه، إِمَّا فِي كَيْسِيَّةٍ وَإِمَّا فِي بَيْعَةٍ، فَحَدَّثَهُمْ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ، فَقَالَ: «نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنْ بَيْعِ الْوَرَقِ بِالْوَرَقِ، وَالذَّهَبِ بِالذَّهَبِ، وَالْبُرِّ بِالْبُرِّ، وَالشَّعِيرِ بِالشَّعِيرِ، وَالتَّمْرِ بِالتَّمْرِ - قَالَ أَحَدُهُمَا: وَالْمِلْحَ بِالْمِلْحِ، وَلَمْ يَقُلْهُ الْآخَرُ - وَأَمَرَنَا أَنْ نَبِيعَ الْبُرَّ بِالشَّعِيرِ، وَالشَّعِيرَ بِالْبُرِّ، يَدًا بِيَدٍ، كَيْفَ شِئْنَا»^(۱).

واته: موسلیمی کوری یه سارو عهبدو لالی کوری عوبه ید گپراویانه ته وه که گوتوویانه: عوباده ی کوری صامیت و موعاویه رضي الله عنه له که نیسه یه ک، یان له په رستگایه کی یه هودی به یه که وه بوون، جا عوباده بۆی گپرانه وه و گوتی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم قه ده غه ی کردووین له فروشتنی زیو به زیو، زپ به زپ، گه نم به گه نم، جو به جو، خورما به خورما، یه کیکیان گوتی: خوی به خوی، به لام نه ویتر نه یگوت، وه فه رمانی پیگردین و مؤله تی داین که گه نم به جو و جو به گه نم بفروشین هه رچونیک پیمان خوش بی (به زیاده یان به که متر به مه رجیک) دهست به دهست بی (واته: به قهرز نه بی).

۲۲۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «الْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ، وَالذَّهَبُ بِالذَّهَبِ، وَالشَّعِيرَ بِالشَّعِيرِ، وَالْحِنْطَةَ بِالْحِنْطَةِ مِثْلًا مِثْلًا»^(۲).

واته: ئەبو هوریره رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم فه رموو یه تی: زیو به زیو، زپ به زپ، جو به جو، گه نم به گه نم (ده بی هه ردوو لا) وه کویه ک بن.

۲۲۵۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَرْزُقُنَا مَرًّا مِنْ مَرِّ الْجَمْعِ، فَنَسْتَبْدِلُ بِهِ مَرًّا هُوَ أَطْيَبُ مِنْهُ وَنَزِيدُ فِي السُّعْرِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا يَصْلُحُ صَاعٌ مَرٍّ بِصَاعَيْنِ، وَلَا دِرْهَمٌ بِدِرْهَمَيْنِ، وَالذَّرْهَمُ بِالذَّرْهَمِ وَالذَّيْنَارُ بِالذَّيْنَارِ، وَلَا فَضْلٌ بَيْنَهُمَا إِلَّا وَزْنَا»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۸۷، وأبو داود: ۳۳۴۹، والترمذي: ۱۲۴۰، والنسائي: ۴۵۷۰_۴۵۶۴ و ۴۵۶۶.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۸۸، والنسائي: ۴۵۶۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۸۰، ومسلم مختصراً: ۱۵۹۵/۹۸، والنسائي: ۴۵۵۵ و ۴۵۵۶.

واته: ئەبو سه عید ﷺ ده لئ: پیغه مبهەر ﷺ خورمای بی ده داین تیکه له له هه موو جوړیک، ئیمه ش به خورمای باشتر ده مانگۆرییه وه و نرخى زیاترمان پیده دا، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: مه نیک (صاعیک) خورما به دوو مه ن دروست نیه، درهه میک به دوو درهه م دروست نیه، درهه میک به درهه میک و دینار یک به دینار یک نابی زیاده یان له نیوندا بی، مه گهر کیشیان جیاواز بی، ئەوکاته ده بی زیاده که به جیا بفرۆشری، یان بکردری.

بابهت: ئەو که سهی ده لئ: ريبا ته نها له قهرزدايه!

٢٢٥٧- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: «الذَّرْهَمُ بِالذَّرْهَمِ، وَالذَّيْنَارُ بِالذَّيْنَارِ» فَقُلْتُ: إِنِّي سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ غَيْرَ ذَلِكَ، قَالَ: أَمَا إِنِّي لَقَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، فَقُلْتُ: أَخْبِرْنِي عَنْ هَذَا الَّذِي تَقُولُ فِي الصَّرْفِ: أَشَيْءٌ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ أَمْ شَيْءٌ وَجَدْتَهُ فِي كِتَابِ اللَّهِ؟ فَقَالَ: مَا وَجَدْتُهُ فِي كِتَابِ اللَّهِ، وَلَا سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَلَكِنْ أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّمَا الرِّبَا فِي النَّسِيئَةِ»^(١).

واته: ئەبو سه عیدی خودری ﷺ ده لئ: درهه م به درهه م و دینار به دینار (واته: به بی زیاده)، منیش گوتم: ئیبنو عه بیاس شتیکی جیاواز له وه ده لئ، ئەویش گوتی: بیگومان من به ئیبنو عه بیاس گه یستم جا ییم گوت: ده رباره ی ئەوه ی که ده یلئ ده رباره ی پاره گۆرینه وه هه واهم پیده، ئایا هیچ شتیکت له پیغه مبهری خوا ﷺ بیستوه یان هیچ شتیکت له قورئان بینیوه؟ ئەویش گوتی: نه خیر له قورئاندا هیچم له و باره وه نه دیوه و هیچیشم له پیغه مبهری خوا ﷺ نه بیستوه، به لام ئوسامه ی کوری زهید پنی راگه یاندم که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ريبا ته نها له قهرزدايه.

٢٢٥٨- عَنْ أَبِي الْجَوْزَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُهُ يَأْمُرُ بِالصَّرْفِ، يَعْنِي ابْنَ عَبَّاسٍ، وَيُحَدِّثُ ذَلِكَ عَنْهُ، ثُمَّ بَلَغَنِي أَنَّهُ رَجَعَ عَنْ ذَلِكَ، فَلَقَيْتُهُ مَكَّةَ، فَقُلْتُ: إِنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّكَ رَجَعْتَ، قَالَ: نَعَمْ، إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ رَأْيًا مِنِّي، وَهَذَا أَبُو سَعِيدٍ، يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، «أَنَّهُ نَهَى عَنِ الصَّرْفِ»^(٢).

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٢١٧٨ و ٢١٧٩، ومسلم: ١٥٩٦، والنسائي: ٤٥٨١.

(٢) صحيح.

واته: نه بو جهوزاء ﷺ ده لئى: بيستبووم كه پىنگاي به زياده دابوو له پاره گورينه وه دا مه به ستي ئينو عه بياسه، وه نه وه يان لئى ده گيرايه وه (كه رپى پيداوه)، پاشان پييان راگه ياندم كه له و بريار و رپيدانه په شيان بوته وه، جا له مه ككه پيى گه يشتم و گوتم: بيستوومه كه پاشگهز بوو يته وه، گوتى: به لئى بىگومان نه وه ته نها بوچوونى خوّم بوو (كه رپم دابوو به زياده وه رگرتن له گورينه وه ي پاره دا)، به لام نه وه نه بو سه عيد له پيغه مبهري خواوه ﷺ ده گير يته وه: كه نه هى كردوه له زياد و كه مه له پاره گورينه وه دا.

بابهت: گورينه وه ي زير به زيو

۲۲۵۹- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الذَّهَبُ بِالْوَرِقِ رَبًّا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ» قَالَ أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ، يَقُولُ: «الذَّهَبُ بِالْوَرِقِ، أَحْفَظُوا»^(۱).

واته: عومهر ﷺ ده لئى: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رموو يه تى: (گورينه وه ي) زير به زيو ريبايه نه گهر ده ست به ده ست نه بى (واته: نابج قهرزى تيكه وئى)، نه بو به كرى كورى نه بو شه بيه گوتى: گويم له سوفيان بوو ده بگوت: زير به زيو، نه وه تان له بير بى و له بهرى بكهن.

۲۲۶۰- عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسِ بْنِ الْحَدَثَانِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَقْبَلْتُ أَقُولُ: مَنْ يَصْطَرِفُ الدَّرَاهِمَ؟ فَقَالَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ، وَهُوَ عِنْدَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ: أَرِنَا ذَهَبَكَ، ثُمَّ اثْنًا، إِذَا جَاءَ خَازِنَتَا، نُعْطِكَ وَرَقَكَ، فَقَالَ عُمَرُ: كَلَّا، وَاللَّهِ، لَتُعْطِيَنَّهُ وَرَقَهُ أَوْ لَتَرُدَّنَّ إِلَيْهِ ذَهَبَهُ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «الْوَرِقُ بِالذَّهَبِ رَبًّا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ»^(۲).

واته: ماليكى كورى نه وسى كورى حه ده سان ﷺ ده لئى: روم تيكرد و گوتم: كئى پاره ده گور يته وه؟ ته لحه ي كورى عوبه يدوللا كه له لاي عومهرى كورى خه تتاب بوو گوتى: زيره كه تمان نيشانده و ده مانه وئى، پاشان وه ره وه كه خزمه تكاره كه مان هاته وه زيوه كه ت پيده ده ين، ئنجا عومهر ﷺ گوتى: نه خيهر هه رگيز! سوئند به خوا يان

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۱۳۴، ومسلم: ۱۵۸۶، وأبو داود: ۳۳۴۸، والترمذي: ۱۲۴۳، والنسائي: ۴۵۵۸.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۱۳۴، ومسلم: ۱۵۸۶، وأبو داود: ۳۳۴۸، والترمذي: ۱۲۴۳، والنسائي: ۴۵۵۸.

دهبى زيوه كهى پييدهى يان زيره كهى پييده وه، چونكه له راستييدا پيغه مبهرى خوا
 ﷺ فهرموويه تى: زيو به زير پريابه مه گهر دهست به دهست بى (واته: نابى قهرزى
 تيكه وى، دهبى له يه ك كاتدا بگوردرينه وه).

۲۲۶۱- عَنْ عُمَرَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
 ﷺ: «الدِّينَارُ بِالدِّينَارِ، وَالذَّرْهَمُ بِالدَّرْهَمِ، لَا فَضْلَ بَيْنَهُمَا، فَمَنْ كَانَتْ لَهُ حَاجَةٌ بِوَرِقٍ فَلْيُصْطَرِفْهَا
 بِذَهَبٍ، وَمَنْ كَانَتْ لَهُ حَاجَةٌ بِذَهَبٍ فَلْيُصْطَرِفْهَا بِالْوَرِقِ، وَالصَّرْفُ هَاءٌ وَهَاءٌ»^(۱).

واته: عومهرى كورى موحه ممه دى كورى عهلى كورى ئه بو تاليب له باوكيه وه له
 باپيره وه ﷺ ده گيرتته وه، ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: دینار به دینار،
 درهه م به درهه م نابى زياده يان له نتيواندا بى، جا ئه گهر كه سىك پيويستى به زيو
 بوو با به زير بيگوررتته وه، وه كه سىك پيويستى به زير بوو با به زيو بيگوررتته وه، وه
 گورينه وه كه ش دهبى دهست به دهست بى.

بابهت: وهرگرتنى زير له برى زيو، وه وهرگرتنى زيو له برى زير

۲۲۶۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ، قَالَ: كُنْتُ أبيعُ الإِبِلَ، فَكُنْتُ أَخْذُ الذَّهَبَ مِنَ الْفِضَّةِ، وَالْفِضَّةَ مِنَ
 الذَّهَبِ، وَالذَّنَانِيرَ مِنَ الدَّرَاهِمِ، وَالذَّرَاهِمَ مِنَ الدَّنَانِيرِ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ، فَقَالَ: «إِذَا أَخَذْتَ
 أَحَدَهُمَا، وَأَعْطَيْتَ الْآخَرَ، فَلَا تَفَارِقْ صَاحِبَكَ وَبَيْنَكَ وَبَيْنَهُ لُبْسٌ»^(۲).

واته: ئيبنو عومهر ﷺ ده لى: وشترم ده فروشت جا له جياتى زيو، زيرم وهرده گرت
 (جارش هه بوو) له جياتى زير زيوم وهرده گرت، وه له جياتى درهه م دینارم وهرده گرت
 و له جياتى دینار درهه م وهرده گرت، منيش پرسيارم له پيغه مبهرى ﷺ كرد، فهرمووى:
 ئه گهر يه كيكيانت وهرگرت و ئه وىترت پيدا، له هاوړنيكته جيامه به وه تاكو هه موو
 شتيك هه لده برن و بى توپكلى ده كهن (واته: ههر له و دانيشتنه شته كهى پييده و
 پاره كهى لى وهرگره).

(۱) صحيح.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۳۵۴، والترمذي: ۱۲۴۲، والنسائي: ۴۵۸۲ و ۴۵۸۳ و ۴۵۸۹.

۲۲۶۲- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَكِيمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ قَالَ: أَنْبَأَنَا حَمَادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(۱).
 واته: بهم سه نه ده ش نه م فرموده گپردراوه ته وه.

بابهت: ریگری کردن له شکاندنی درهم و دینار

۲۲۶۳- عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ كَسْرِ سِكَّةِ الْمُسْلِمِينَ الْجَائِزَةَ بَيْنَهُمْ، إِلَّا مِنْ بَأْسٍ»^(۲).

واته: عهلقه مهی کوری عه بدوللا له باوکیه وه ده گپریته وه ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ ریگری کرده له شکاندنی پارهی مسولمانان که مامه لهی پیده کن له نیوان خویاندا، مه گهر ساخته بیت یان به که لک نه مایی (نه و کات کیشه ی نیه).

بابهت: فروشتنی خورمای تهر به خورمای وشک

۲۲۶۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ ﷺ، مَوْلَى الْأَسْوَدِ بْنِ سُفْيَانَ، أَنَّ زَيْدًا أَبَا عَيَّاشٍ، مَوْلَى لَبْنِي زُهْرَةَ، أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَأَلَ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ ﷺ، عَنِ اشْتِرَاءِ الْبَيْضَاءِ بِالسُّلْتِ، فَقَالَ لَهُ سَعْدٌ: أَيُّهُمَا أَفْضَلُ؟ قَالَ: الْبَيْضَاءُ، فَتَهَايَ عَنْهُ، وَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، سُئِلَ عَنِ اشْتِرَاءِ الرُّطْبِ بِالتَّمْرِ، فَقَالَ: «أَيُّنْفُصِ الرُّطْبِ إِذَا يَيْسَ؟» قَالُوا: نَعَمْ، فَتَهَى عَنْ ذَلِكَ^(۳).

واته: عه بدوللای کوری یه زید مه ولای ته سوه دی کوری سوفیان ده گپریته وه: که زهیدی کوری عه یاش مه ولایه کی به نی زوهره بوی گپراوه ته وه که پرساری له سه عدی کوری ته بو وه قاص ﷺ کرده ده باره ی کپینی «بیضاء» (جو، به توئلکه وه) به «سلت» (جو، به بی توئل)، نجا سه عد گوتی: کامه یان باشته؟ گوتی: «بیضاء»، نجا (نه و مامه له یه ی) لی قه ده غه کردم و گوتی: من گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو که پرساری لیکرا ده باره ی کپینی خورمای تهر به خورمای وشک، نه ویش فرمووی: ثایا خورما تهره که کاتیک وشک ده بی کم ده کات؟ گوتیان: به لی، نیر نه و مامه له یه ی قه ده غه کرد.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۳۵۴، والترمذي: ۱۲۴۲، والنسائي: ۴۵۸۲ و ۴۵۸۳ و ۴۵۸۹.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۴۴۹.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۳۵۹، والترمذي: ۱۲۲۵، والنسائي: ۴۵۴۵ و ۴۵۴۶.

بابه ت: فرۆشتنی خورما به داره وه، په له گهنم به گهنم

۲۲۶۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، عَنِ الْمُرَابَنَةِ، وَالْمُرَابَنَةُ: أَنْ يَبِيعَ الرَّجُلُ تَمْرَ حَائِطِهِ إِنْ كَانَتْ نَخْلًا، بِتَمْرٍ كَيْلًا، وَإِنْ كَانَتْ كَرْمًا، أَنْ يَبِيعَهُ بِزَبِيبٍ كَيْلًا، وَإِنْ كَانَتْ رَزْعًا أَنْ يَبِيعَهُ بِكَيْلِ طَعَامٍ، نَهَى عَنْ ذَلِكَ كُلِّهِ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری عومهر رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم نه هی کردوه له مامه له ی موزابه نه، که بریتیه له وهی که که سیک باخه خورما که ی بفروشی به خورمای وشک و به پیوانه، یان رهزی تریه که ی بفروشی به میوژ و به پیوانه، یان کشتوکاله که ی (گهنم و جو) بفروشی به خواردن به پیوانه، (پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم) هه موو نه وانهی قه ده غه کردوه.

المزابنة: واته: فرۆشتنی خورما به داره وه، به خورمای وشک و پیوانه که ی دیاری بکات. المحاقلة: واته: فرۆشتنی گهنم به نمونه به په له (به گوله وه)، واته: ههر به زهوی و پیش درووینه وه و پاککردن به گهنمی پوخته به پیوانه.

۲۲۶۶- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم نَهَى عَنِ الْمُحَاقَلَةِ، وَالْمُرَابَنَةِ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم مامه له ی موحاقله و موزابه نه ی قه ده غه کردوه (ههردوو چه مکه که له فهرمووده ی پیشوودا پروونکراونه وه).

۲۲۶۷- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رضي الله عنه، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنِ الْمُحَاقَلَةِ، وَالْمُرَابَنَةِ»^(۳).

واته: رافیعی کوری خدیج رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم مامه له ی فرۆشتنی گوتره ی باخ و کشتوکالی به پیوانه ی قه ده غه کردوه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۰۵، ومسلم: ۱۵۴۲، وأبو داود: ۳۳۶۱، والنسائي: ۴۵۴۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۸۱، ومسلم: ۱۵۳۶، وأبو داود: ۳۳۶۱، والترمذي: ۱۲۹۰ و ۱۳۱۳، والنسائي: ۳۸۷۹ و ۳۸۸۰ و ۳۹۲۰ و ۴۵۲۳ و ۴۵۲۴ و ۴۵۵۰ و ۴۶۳۳ و ۴۶۳۴. البخاري وابن ماجه وبعض روايات النسائي ليس فيها «الثنيتا».

(۳) صحیح. النسائي: ۳۸۸۴ و ۳۸۸۷ و ۴۵۳۵.

بابهت: بهری دارخورما به خهملاندن به دارخورماوه

۲۲۶۸- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رضي الله عنه «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، رَخَّصَ فِي الْعَرَايَا»^(۱).

واته: زهیدی کوری سابت رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ریگای داوه به فروشتنی بهری دارخورما به خهملاندن (پیش چینی).

العرايا: واته: فروشتنی بهری دار خورما به خهملاندن له بهر پیویستی.

۲۲۶۹- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رضي الله عنه «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، أَرَخَّصَ فِي بَيْعِ الْعَرِيَّةِ بِخَرْصِهَا تَمْرًا» قَالَ يَحْيَى: «الْعَرِيَّةُ: أَنْ يَشْتَرِيَ الرَّجُلُ تَمْرَ النَّخْلَاتِ بِطَعَامِ أَهْلِهِ رُطْبًا، بِخَرْصِهَا تَمْرًا»^(۲).

واته: زهیدی کوری سابت رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ریگای داوه به فروشتنی بهری دار خورما به داره وه که به خورمای وشک بخه ملتی، یه حیا ده لی: (العریة): ئه وه یه که سیک به روبوومی دارخورما بکری به خورمای وشک، که به خورمای وشک بخه ملتی.

بابهت: فروشتنی نازل به نازل به قهرز

۲۲۷۰- عَنْ سَمُرَةَ بِنِ جُنْدَبٍ رضي الله عنها، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، نَهَى عَنْ بَيْعِ الْحَيَوَانِ بِالْحَيَوَانِ نَسِيئَةً»^(۳).

واته: سه مورهی کوری جونده ب رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فروشتنی نازل به نازل به قهرز قه ده غه کردوه.

۲۲۷۱- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَا بَأْسَ بِالْحَيَوَانِ وَاحِدًا بِاِثْنَيْنِ، يَدًا بِيَدٍ» وَكَرِهَهُ نَسِيئَةً^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۷۳ و ۲۱۸۴، ومسلم: ۱۵۳۹، وأبو داود: ۳۳۶۲، والنسائي: ۴۵۳۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۷۳، ومسلم: ۱۵۳۹، وأبو داود: ۳۳۶۲، والترمذي: ۱۳۰۲، والنسائي: ۴۵۳۸ و ۴۵۳۹.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۳۵۶، والترمذي: ۱۲۳۷، والنسائي: ۴۶۲۰.

(۴) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۲۳۸.

واتە: جابر رضي الله عنه دەگىرېتەو، پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموويه تى: فرۆشتنى ئازەلىك بە دوو دانە ئاساييه، مادام دەست بە دەست بى، بەلام بە قەرزى پى ناخوش بوو (پى رازى نەبوو).

بابەت: فرۆشتنى ئازەل بە ئازەل و بە زىادەو دەست بە دەست

۲۲۷۲- عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم اشْتَرَى صَفِيَّةَ بِسَبْعَةِ أَرْؤُسٍ» قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: مِنْ دَحِيَّةِ الْكَلْبِيِّ ^(۱).

واتە: ئەنەس رضي الله عنه دەگىرېتەو، پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم صفىيە كىيەو بە حەوت پىشك، عەبدوررەحمان (بە كىكە لە راويە كان) گوتوويه تى: واتە: لە دىحىيە كەلبى كىيەو.

بابەت: توندگىرى لە سوو خۆرى (رىبا)

۲۲۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَتَيْتُ لَيْلَةَ أُسْرِي بِي عَلَى قَوْمٍ بَطُونُهُمْ كَالثَّبُوتِ، فِيهَا الْحَيَّاتُ تُرَى مِنْ خَارِجِ بَطُونِهِمْ، فَقُلْتُ: مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جِبْرَائِيلُ؟ قَالَ: هَؤُلَاءِ أَكَلَةُ الرَّبَا» ^(۲).

واتە: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموويه تى: لەو شەوئە كە شەوړوويم پى كرا، برديانم بۆ لای خەلكاتىك كە سكيان وەكو خانوويه ك و ابو ماری تىدابی، بە جورىك كە مارە كان لە دەرەو دەبينران، گوتم: ئەى جىبرائىل ئەوانە كىن؟ گوتى: ئەوانە سووخورە كانن.

۲۲۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الرَّبَا سَبْعُونَ حُوبًا، أَيْسَرُهَا أَنْ يَنْكِحَ الرَّجُلُ أُمَّهُ» ^(۳).

واتە: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموويه تى: سووخورى حەفتا جور گوناھى ھەيە، كە ھەرە سووكە كەيان وەكو ئەو وایە كە مروف لە گەل دايكى خۆى كارى خراپە بكات.

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۳۶۵ مطولاً.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح.

۲۲۷۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «الرَّبَا ثَلَاثَةٌ وَسَبْعُونَ بَابًا»^(۱).

واته: عهبدوλλά ﷺ ده گپریتته وه، پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: سوو خوری (ریبا خوری) حه فتا و سی جوره.

۲۲۷۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْخَطَّابِ ﷺ، قَالَ: «إِنَّ آخِرَ مَا نَزَلَتْ آيَةُ الرَّبَا، وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قُبِضَ وَلَمْ يُفَسِّرْهَا لَنَا، فَدَعُوا الرَّبَا وَالرِّيْبَةَ»^(۲).

واته: عومه ری کوری خه تتاب ﷺ ده لی: به دلنیایی کوتا ثایه ت (له نه حکامدا) دابه زی، نه و ثایه ته بوو باسی سوو خوری (ریبا) ی تیدایه، وه پیغه مبه ری خوا ﷺ وه فاتی کرد و نه و ثایه ته ی بومان روون نه کرده وه (چونکه ثایه ته که مانا که ی روون و ناشکرایه)، که واته و ازینن له سوو خواردن و نه و شتانه ی گومانیان لی ده کری.

۲۲۷۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ﷺ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، لَعَنَ أَكْلَ الرَّبَا، وَمُوكَلَّهُ، وَشَاهِدِيهِ، وَكَاتِبَهُ»^(۳).

واته: عهبدوλλάی کوری مه سعود ﷺ ده گپریتته وه، پیغه مبه ری خوا ﷺ نه فرینی کرده وه که سه ی که سوو ده خوا و له و که سه ش که سوه که وه ده دات، له و که سه ش که ده بیته شایه دی مامه له یه ک که سووی تیدابن، وه نه و که سه ش که گریه سستی مامه له که ده نوسی.

۲۲۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى مِنْهُمْ أَحَدٌ، إِلَّا أَكَلَ الرَّبَا، فَمَنْ لَمْ يَأْكُلْ، أَصَابَهُ مِنْ غُبَارِهِ»^(۴).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: زه ماتیک به سه ر خه لکیدا دیت که هیچ که سیک نامینن که توشی سوو خوری نه بن، خو نه گه ر راسته و خوش سوو نه خوات نه و تووز و خو له که ی پیده که وی و لی ده نیشی.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۹۷، وأبو داود: ۳۳۳۳، والترمذي: ۱۲۰۶، والنسائي: ۳۴۱۶.

(۴) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۳۳۱، والنسائي: ۴۴۵۵.

۲۲۷۹- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «مَا أَحَدٌ أَكْثَرَ مِنَ الرَّبَا، إِلَّا كَانَ عَاقِبَتُهُ أَمْرَهُ إِلَى قَلْتِهِ»^(۱).

واته: ئیبنو مسعود رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ههر که سیک به هوی سوو خوری سامانی زیاد بکات، بیگومان له کوتاییدا ههر که میده کاته وه و نه بوو ده بی.

بابهت: فروشتنی به سه له م

ده بت پتوانه و کیشانه و کاتی دیاری کراو بت

۲۲۸۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم وَهُمْ يُسْلِفُونَ فِي التَّمْرِ، السَّنَتَيْنِ وَالثَّلَاثَ، فَقَالَ: «مَنْ أَسْلَفَ فِي تَمْرٍ، فَلْيُسْلِفْ فِي كَيْلٍ مَعْلُومٍ، وَوَزْنٍ مَعْلُومٍ، إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ»^(۲).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده لی: کاتی که پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم هات بو مه دینه خه لکی خورمایان بو دوو سال و سئ سال سه له م ده کرد، جا (پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم) فهرمووی: ههر که سیک سه له م ده کات با پتوانه و کیشانه و کاته که دیاری بکات.

السلف: واته: فروشتنی پیشوه خت، که له لای تیمه به و مامه له یه ده لین: سه له م.

۲۲۸۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقَالَ: إِنَّ بَنِي فُلَانٍ أَسْلَمُوا لِقَوْمٍ مِنَ الْيَهُودِ - وَإِنَّهُمْ قَدْ جَاعُوا، فَأَخَافُ أَنْ يَرْتَدُّوا، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ عِنْدَهُ؟» فَقَالَ: رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ: عِنْدِي كَذَا وَكَذَا - لَشَيْءٍ قَدْ سَمَاهُ - أَرَاهُ قَالَ: ثَلَاثُمِائَةَ دِينَارٍ بِسَعْرِ كَذَا وَكَذَا مِنْ حَائِطِ بَنِي فُلَانٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «بِسَعْرِ كَذَا وَكَذَا إِلَى أَجَلٍ كَذَا وَكَذَا، وَلَيْسَ مِنْ حَائِطِ بَنِي فُلَانٍ»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری سه لام رضی اللہ عنہ ده لی: پیاوینک هات بو خزمهت پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم گوتی: فلان تا قم له هوزی جووله که کان مسولمان بوون، وه له پراستیدا نه وان برسین و هه ژارن، جا ده ترسیم که له دین هه لگه ریته وه (ئه گهر یارمه تییان نه ده یین)،

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۳۹، ومسلم: ۱۶۰۴، وأبو داود: ۳۴۶۳، والترمذي: ۱۳۱۱، والنسائي: ۴۶۱۶.

(۳) ضعيف.

پیغمبهر ﷺ فهرمووی: کئی شتیکی پاره و پول لایه؟ پیاویک له جووله که کان گوتی: نهونده و نهوندهم لایه و ناوی بره که ی هینا و ابزانم گوتی: سی سهد دینار که نرخى باخی فلان بی، له فلان هوز (واته: پاره که دهدهم که بهروبومی باخی فلان که سم بده نی به سه له م)، نجا پیغمه مری خوا ﷺ فهرمووی: به و نرخه و بو نه و کاته دیاری کراوه، به لام باخه خورمای فلان که س نا، (واته: به نرخه که و کاته که و پره که پازیوو، به لام پره تیکرده وه باخه که دیاری بکات، به لکو بهروبومی به نه دازه ی نه و پاره دیاری کرد جا له ههر باخیکیتر بی).

۲۲۸۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْمُجَالِدِ، قَالَ: امْتَرَى عَبْدُ اللَّهِ بْنُ شَدَّادٍ، وَأَبُو بَرَزَةَ فِي السَّلْمِ، فَأَرْسَلُونِي إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى، فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: «كُنَّا نُسَلِّمُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَعَهْدِ أَبِي بَكْرٍ، وَعُمَرَ فِي الْجِنِطَةِ، وَالشَّعِيرِ، وَالزَّيْبِ، وَالتَّمْرِ عِنْدَ قَوْمٍ مَا عِنْدَهُمْ»، فَسَأَلْتُ ابْنَ أَبِزَى فَقَالَ: مِثْلَ ذَلِكَ^(۱).

واته: عه بدوللای کوری نه بو موجالید ده گپریته وه عه بدوللای کوری شه دداد و نه بو بهرزه له سهر سه له م پاجیایان تیکهوت و میان نارد بو لای عه بدوللای کوری نه بو نه وفا ﷺ منیش پرسیارم لیکرد، نه ویش گوتی: تیمه له سه رده می پیغمه مری خوا ﷺ و سه رده می نه بو به کر و عومه ردا له گه نم و جو و میوژ و خورمادا سه له همان ده کرد له گه ل که سانیک که له و کاته دا نه و شتانه یان نه بو، (واته: پیش پیگه یشتنی نه و شتانه تیمه پیشه خته لیان ده کپین)، نجا پرسیارم له نیبو نه بزا کرد، نه ویش هه مان شتی گوت.

بابهت: نهوهی که شتیکی سه له م کرا

نابت شته که بگورم یان نابت بدریته که سیکئی تر تا وه رمی نه گریت

۲۲۸۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ ؓ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا أَسْلَمْتَ فِي شَيْءٍ، فَلَا تَصْرِفْهُ إِلَى غَيْرِهِ»^(۲).
واته: نه بو سه عید ﷺ ده لی: پیغمه مری خوا ﷺ فهرمووی ته تی: هه رکات سه له مت کرد له شتیکیدا مه یگوره به شتیکیتر، یان شته که مه ده به که سیکئیتر تا بو خوت وه رینه گری.

(۱) صحیح. أخرجه البخاری: ۲۲۴۲ و ۲۲۴۳، وأبو داود: ۳۴۶۴ و ۳۴۶۵، والنسائی: ۴۶۱۵.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۴۶۸.

۲۲۸۳- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا شُجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ زِيَادِ بْنِ حَيْثَمَةَ، عَنْ عَطِيَّةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرَ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَذْكُرْ سَعْدًا^(۱).

واته: بهم سه‌نه‌دهش‌نم فهرمووده گنبردراوه‌ته‌وه. به‌لام باسی سه‌عد نه‌کراوه.

بابهت: سه‌لم کردن له بهری دارخورمای دیاری کرا

که به‌روبوومه‌کی دهرنه‌که‌وتب

۲۲۸۴- عَنِ النَّجْرَانِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قُلْتُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ: أَسْلِمُ فِي نَخْلٍ، قَبْلَ أَنْ يُطْلَعَ؟ قَالَ: لَا، قُلْتُ: لِمَ؟ قَالَ: إِنَّ رَجُلًا أَسْلَمَ فِي حَدِيقَةِ نَخْلٍ، فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَبْلَ أَنْ يُطْلَعَ النَّخْلُ، فَلَمْ يُطْلَعْ النَّخْلُ شَيْئًا ذَلِكَ الْعَامَ، فَقَالَ الْمُشْتَرِي: هُوَ لِي حَتَّى يُطْلَعَ، وَقَالَ الْبَائِعُ: إِنَّمَا بَعْتُكَ النَّخْلَ هَذِهِ السَّنَةَ، فَاحْتَصَمَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ لِلْبَائِعِ: «أَخَذَ مِنْ نَخْلِكَ شَيْئًا؟» قَالَ: لَا، قَالَ: «فِيمَ تَسْتَجِلُّ مَالَهُ؟ اِرْذُدْ عَلَيْهِ مَا أَخَذْتَ مِنْهُ، وَلَا تُسَلِّمُوا فِي نَخْلٍ حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُهُ»^(۲).

واته: نه‌جرانی‌ ده‌لی: به‌عه‌بدو‌ل‌لای کوری عومه‌رم ﷺ گوت: من له به‌ری دارخورمایه‌ک که به‌روبوومی دهرنه‌که‌وتوو سه‌لم به‌کم؟ گوتی: نه‌خیر نابی، گوتی: بو؟ گوتی: بی‌او‌یک باخه‌خورمایه‌کی (دیاری کراوی) سه‌لم کردبوو له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیش نه‌وه‌ی به‌روبوومه‌که‌ی دهرکه‌وی، نیتر نه‌و خورمایه‌ش نه‌و سألّه هیچ به‌ری نه‌گرت، نجا (کیشه‌که‌وته‌نیوان کریارو فروشیار) کریار گوتی: نه‌خیر باخه‌که‌بو منه‌تا به‌ر ده‌گری و فروشیاریش گوتی: من ته‌نها به‌روبوومی نه‌و سألّم بی فروشتووی، نجا کیشه‌که‌یان برده‌لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، نه‌ویش به‌فروشیاری فهرموو: نایا هیچی ده‌ست که‌وتوو له خورماکانی تو، گوتی: نه‌خیر، فهرمووی: نه‌ی به‌چ شتیک پاره‌ی نه‌و بو تو چه‌لاله؟ پاره‌که‌ی بو بگریه‌وه نه‌وه‌ی که‌لیت وهرگرتوو وه سه‌لم مه‌کن له خورمایه‌ک که به‌ر وبوومی دهرنه‌که‌وتبی و خوش نه‌بووی.

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۴۶۷.

بابهت: سهله مکردن له نازه لدا

۲۲۸۵- عَنْ أَبِي رَافِعٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم اسْتَسَلَفَ مِنْ رَجُلٍ بَكْرًا، وَقَالَ: «إِذَا جَاءَتْ إِبِلُ الصَّدَقَةِ قَضَيْنَاكَ» فَلَمَّا قَدِمَتْ، قَالَ: «يَا أَبَا رَافِعٍ أَفْضِ هَذَا الرَّجُلَ بَكْرَهُ» فَلَمْ أَجِدْ إِلَّا رَبَاعِيًّا فَصَاعِدًا، فَأَخْبَرْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «أَعْطِهِ، فَإِنَّ خَيْرَ النَّاسِ أَحْسَنُهُمْ قَضَاءً»^(۱).

واته: نه بو رافع رضي الله عنه ده گيرپته وه، پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم و شتر يكي له پياونك به قهرز وه رگرت و فهرمووی: نه گهر و شتری زه کات هات نه و کاته پیتی ده ده بینه وه، جا که زه کات هات فهرمووی: نه ی نه بو رافع و شتره که بده وه به و پیاوه، منیش ته نها و شتری ههوت سأل و زیاترم ده سته هوت (که له هی خوی چاکتر بوو)، منیش هه و آل به پيغه مبه ردا صلى الله عليه وسلم، نه ویش فهرمووی: پنی بده، چونکه با شترين که س نه و که سه یه که به چاکترين و با شترين شیوه قهرز بداته وه.

۲۲۸۶- عَنِ الْعَرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ رضي الله عنه، يَقُولُ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: أَفْضِنِي بَكْرِي، فَأَعْطَاهُ بَعِيرًا مُسْنًا، فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا أَسْنٌ مِنْ بَعِيرِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «خَيْرُ النَّاسِ خَيْرُهُمْ قَضَاءً»^(۲).

واته: عیربازی کوری ساریه رضي الله عنه ده لئ: له خزمهت پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم بووم، ده شته کیه ک گوتی: و شتره که م بده وه، (پيغه مبه ریش صلى الله عليه وسلم) و شتر يكي گه وره تر له هی خوی پیدا، ده شته کیه که ش گوتی: نه ی پيغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم نه و و شتره له هی خوم با شتره، نجا پيغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم فهرمووی: با شترينی خه لکی نه وانه ن که به با شترين شیوه قهرزه کانیان ده ده نه وه.

بابهت: هاوبه شنی له ئیش و کاردا

۲۲۸۷- عَنِ السَّائِبِ رضي الله عنه، قَالَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم: «كُنْتُ شَرِيكِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَكُنْتُ خَيْرَ شَرِيكٍ، لَا تَذَارِينِي، وَلَا تَمَارِينِي»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۶۰۰، وأبو داود: ۳۳۴۶.

(۲) صحیح. أخرجه النسائي: ۴۶۱۹.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۸۳۶.

واته: سائیب رضی الله عنه ده گپړتته وه به پیغه مبهری رضی الله عنه گوت: تو له سه رده می پیش نیسلامدا هاوبه شم بووی، وه تو باشرین هاوبه ش بووی، هیچ کات کیشه و دهمه قالیته له گه له نه ده کردم.

المضاربة: واته: که سیک پاره ی هه یه و که سیکیش دهستی کاری هه یه، به لام پاره ی نیه، نه و دوو که سه دهنه هاوبه ش له کارداو، له سهر چونیته تی دابه شکردنی قازانجه که ریکده که ون.

۲۲۸۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی الله عنه، قَالَ: «اشْرَكْتُ أَنَا وَسَعْدٌ، وَعَمَارٌ، يَوْمَ بَدْرٍ، فِيمَا نُصِيبُ، فَلَمْ أَجِءْ أَنَا وَلَا عَمَارٌ بِشَيْءٍ، وَجَاءَ سَعْدٌ بِرَجُلَيْنِ»^(۱).

واته: عه بدوللا رضی الله عنه ده لی: من و سه عد و عه مار له روژی به در بووین به هاوبه ش له هه ر شتیک که به دهستی بینین، جا من و عه مار هیچمان دهست نه که وت، له کاتیکدا که سه عد دوو پیاوی دهستگیر کرد بوون.

۲۲۸۹- عَنْ صَالِحِ بْنِ صُهَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «ثَلَاثٌ فِيهِنَّ الْبَرَكَةُ، الْبَيْعُ إِلَى أَجَلٍ، وَالْمَقَارَضَةُ، وَأَخْلَاطُ الْبُرِّ بِالشَّعِيرِ، لِلْبَيْتِ لَا لِلْبَيْعِ»^(۲).

واته: صالحی کوری سوهه یب له باوکییه وه رضی الله عنه ده گپړتته وه ده لی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله فرموویه تی: سی جوړ مامه له هه یه که فپرو به ره که تی تیدایه: فروشتن بو کاتیکدی دیاری کراو و، قهرزدان و، تیکه لکردنی گهنم و جو بو مال ه وه نه ک بو فروشتن.

المقارضة: واته: پیدانی پاره به که سیک تا کاری پیوه بکات، له به رانه ردا هه ندیک له قازانجه که ی پی بدری، که له سهری ریکده که ون.

بابه ت: نه و شته ی که له مال و موکئی منال ده بیته هی باوکی

۲۲۹۰- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «إِنَّ أَطْيَبَ مَا أَكَلْتُمْ مِنْ كَسْبِكُمْ، وَإِنَّ أَوْلَادَكُمْ مِنْ كَسْبِكُمْ»^(۳).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۳۸۸، والنسائي: ۳۹۳۷ و ۴۶۹۷.

(۲) ضعیف جداً.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۲۸ و ۳۵۲۹، والترمذي: ۱۲۵۸، والنسائي: ۴۴۴۹_۴۴۵۲.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: باشرین و پاکترین شتیک که لئی بخون نه و شته یه که بو خوتان (بهره نجی شانتان) په یدای ده کهن، وه بیگومان مناله کانتان به شیکن له هه ول و کوششی خوتان.

۲۲۹۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي مَالًا وَوَلَدًا، وَإِنَّ أَبِي يُرِيدُ أَنْ يَجْتَاحَ مَالِي، فَقَالَ: «أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہ ده گنرپته وه، پیاوینک گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ له راستیدا من هه م مال و هه مندالم هه یه، وه باوکیشم ده یه ویت نه وه ی هه مه بیات بو خوی (پیداویستییه کانی پی جیبه جی بکات)، پیغه مبه ریش رضی اللہ عنہ فهرمووی: توش و سامانه که شت هی باوکتن.

۲۲۹۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ رضی اللہ عنہ، فَقَالَ: إِنَّ أَبِي اجْتَاَحَ مَالِي، فَقَالَ: «أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ» وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ رضی اللہ عنہ: «إِنَّ أَوْلَادَكُمْ مِنْ أَطْيَبِ كَسْبِكُمْ، فَكُلُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ»^(۲).

واته: عه مری کوری شوعه یب له باوکیه وه له باپیره وه رضی اللہ عنہ ده گنرپته وه، ده لئی: پیاوینک هاته خزمهت پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ و گوتی: له راستیدا باوکم سامانه که ی منی بردووه بو پیداویستییه کانی خوی، نه ویش فهرمووی: توش و سامانه که شت هی باوکتن، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرمووی: بیگومان منداله کانتان باشرین به ره می خوتان، جا بویه له مال و سامانیان بخون.

بابهت: مافی ژن له مالی میزده که ی

۲۲۹۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: جَاءَتْ هِنْدٌ إِلَى النَّبِيِّ رضی اللہ عنہ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ شَحِيحٌ، لَا يُعْطِينِي مَا يَكْفِينِي وَوَلَدِي، إِلَّا مَا أَخَذْتُ مِنْ مَالِهِ، وَهُوَ لَا يَعْلَمُ، فَقَالَ: «خُذِي مَا يَكْفِيكَ وَوَلَدَكَ بِالْمَعْرُوفِ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۵۳۰.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۵۳۶۴، ومسلم: ۱۷۱۴، وأبو داود: ۳۵۳۲ و ۳۵۳۳، والنسائي: ۵۴۲۰.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: هیند (خیزانی نه بو سوفیان) هات بو خزمهت پیغه مبهری رضی اللہ عنہ، جا گوتی: نهی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ له راستیدا نه بو سوفیان پیاونیکی ره زیله، بهشی نه وهندهم ناداتی که بهشی خووم و مندالم بکات، مه گهر بیته وهی نهو بزانی من له مال و سامانی نهو هه لگرم (پیغه مبهریش رضی اللہ عنہ) فهرمووی: نهو هنده ببه که بهشی مال و مندالت ده کات به گویره ی عورف و عادهت (واته: زیده پرویی مه که).

۲۲۹۴- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا أَنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ - وَقَالَ أَبِي فِي حَدِيثِهِ: إِذَا أَطْعَمَتِ الْمَرْأَةُ - مِنْ بَيْتِ زَوْجِهَا، غَيْرَ مُفْسِدَةٍ، كَانَ لَهَا أَجْرُهَا، وَلَهُ مِثْلُهُ مِمَّا اكْتَسَبَ، وَلَهَا مِمَّا أَنْفَقَتْ، وَلِلْحَازِنِ مِثْلُ ذَلِكَ، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْئًا»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فهرمووی به تی: نه گهر زن له مالی میرده که ی به خشیت، -پاوی ده لئی: باو کم له گیرانه وه که یدا گوتی: نه گهر زن له مالی میرده که ی خواردن بدات- ببه خشی، بی زیده پرویی کردن، پاداشتی بو هه یه، وه بو پیاو که ش وه کو نهو پاداشت هه یه، چونکه نهو په یدای کردوه و زنه که ش به خشیویه تی، وه کلیل به ده ستیش به هه مان شیوه، بی نه وهی که له پاداشتی هیچیان که م بیته وه.

۲۲۹۵- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «لَا تُنْفِقِ الْمَرْأَةُ مِنْ بَيْتِهَا شَيْئًا إِلَّا يَأْذِنُ زَوْجُهَا» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا الطَّعَامَ؟ قَالَ: «ذَلِكَ مِنْ أَفْضَلِ أَمْوَالِنَا»^(۲).

واته: نه بو نومامه ی باهیلی رضی اللہ عنہ ده گیریتته وه ده لئی: گویم له پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ بوو ده یفهرموو: تافرهت له مالی میرده که ی نابی هیچ شتیک به بی مؤله تی میرده که ی ببه خشی، گوتیان: نهی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ خواردنیش نابی؟ فهرمووی: جا نه وه له باشتیرینی ماله کانمانه!

بابهت: نهوهی ده درت (به بهنده) و ده ببه خشیت و ده یکات به خیر

۲۲۹۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، يُجِيبُ دَعْوَةَ الْمَمْلُوكِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۲۵، ومسلم: ۱۰۲۴، وأبو داود: ۱۶۸۵، والترمذي: ۶۷۱ و ۶۷۲، والنسائي: ۲۵۳۹.

(۲) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۵۶۵، والترمذي: ۶۷۰ و ۲۱۲۰.

(۳) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۰۱۷.

واته: ئه نه سی کوری مالیک ﷺ ده گیریتته وه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ به ده م بانگهیشت و میواداری به نده (کویله) وه ده چوو.

۲۲۹۷- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، مَوْلَى أَبِي لَحْمٍ، قَالَ: كَانَ مَوْلَايَ يُعْطِينِي الشَّيْءَ فَأَطْعِمُ مِنْهُ، فَمَنْعَنِي - أَوْ قَالَ: فَضْرَبَنِي - فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ - أَوْ سَأَلَهُ - فَقُلْتُ: لَا أَنْتَهِيَ أَوْ لَا أَدْعُهُ، فَقَالَ: «الْأَجْرُ بَيْنَكُمَا»^(۱).

واته: عومهیر ﷺ به ندهی ئه بو له حم ده لی: گه وره که م شتی پیده دام و منیش ده مبه خشی، ئه ویش ریگری کردم - یان گوتی: لئیدام - ئنجا منیش پرسیارم له پیغه مبهر ﷺ کرد - یان گه وره که ی پرسیار ی کرد- منیش گوتم: وازناهیتم (له وه ی که ده به خشم)، پیغه مبه ریش ﷺ فه رمووی: هه ردوو کتان خاوه نی پادا شتن.

بابهت: که سیک که به لای مهر و مالآت و باغ و باغاتی خه لکیتکا تیده په رت ئایا به شنی پیوه هه یه؟

۲۲۹۸- عَنْ أَبِي بَشْرِ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي إِيَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبَادَ بْنَ شَرْحَبِيلَ - رَجُلًا مِنْ بَنِي غَبَرٍ - قَالَ: أَصَابَنَا عَامٌ مَخْمَصَةٌ، فَأَتَيْتُ الْمَدِينَةَ، فَأَتَيْتُ حَائِطًا مِنْ حَيْطَانِهَا، فَأَخَذْتُ سُبُلًا فَفَرَكْتُهُ وَأَكَلْتُهُ، وَجَعَلْتُهُ فِي كِسَائِي، فَجَاءَ صَاحِبُ الْحَائِطِ، فَضْرَبَنِي وَأَخَذَ نُوْبِي، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ، فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ لِلرَّجُلِ «مَا أَطْعَمْتَهُ إِذْ كَانَ جَائِعًا، أَوْ سَاعِبًا، وَلَا عَلَّمْتَهُ إِذْ كَانَ جَاهِلًا»، فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ ﷺ، فَرَدَّ إِلَيْهِ ثَوْبَهُ، وَأَمَرَ لَهُ بِوَسْقٍ مِنْ طَعَامٍ، أَوْ نِصْفِ وَسْقٍ^(۲).

واته: ئه بو بيشر جه عفهری کوری ئه بو ئیاس ﷺ ده لی: گویم له عه بادی کوری شوره حبیل بوو - که پیاویک بوو له هوزی غوبه ر- گوتی: سألینک تووشی قات و قری و برسیه تی بووین، منیش هاتم بو مه دینه و هاتم ناو باخیک له باخه کانی، ئنجا هه ندیک گو له گه نم هینا ته کاندم و لیمخوارد، له ناو (گیرفانی) کراسه که شمدا هه لمگرت، له وکاته دا خاوه نی باخه که هات و لئیدام و پو شاکه که ی لئسه ند، منیش هاتم خزمه ت پیغه مبه ر ﷺ و بوم گیرایه وه، ئه ویش به پیاوه که ی فه رموو: ئایا تیرت

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۰۲۵، والنسائي: ۲۵۳۷.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۶۲۰ و ۲۶۲۱، والنسائي: ۵۴۰۹.

نه کرد له کاتیکدا که برسی بوو، وه فیرت نه کرد له کاتیکدا که نهیده زانی (واته: نهیده زانی که مالی که س بو که س حه لال نه)، ئنجا پیغه مبه ر ﷺ فه رمانی پیکرد و پو شا که که ی بو گپراهه وه و فه رمانی شی کرد که وه سقیک یان نیو وه سقی پیدری.

الوسق: جو ره پیوانه یه که، یه کسانه به (۱۸۰) کیلوگرام.

۲۲۹۹- عَنِ ابْنِ أَبِي الْحَكَمِ الْغِفَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: حَدَّثَنِي جَدِّي، عَنْ عَمِّ أَبِيهَا رَافِعِ بْنِ عَمْرِو الْغِفَارِيِّ، قَالَ: كُنْتُ وَأَنَا غُلَامٌ أُرْمِي نَخْلَنَا - أَوْ قَالَ: نَخْلَ الْأَنْصَارِ - فَأَيَّ بِي النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «يَا غُلَامُ - وَقَالَ ابْنُ كَاسِبٍ: فَقَالَ يَا بَنِيَّ - لِمَ تَرْمِي النَّخْلَ؟» قَالَ: قُلْتُ: أَكُلُّ، قَالَ: «فَلَا تَرْمِ النَّخْلَ، وَكُلْ مِمَّا يَسْقُطُ فِي آسَافِلِهَا» قَالَ: ثُمَّ مَسَحَ رَأْسِي، وَقَالَ: «اللَّهُمَّ أَشْبِعْ بَطْنَهُ»^(۱).

واته: کوپی نه بو حه که می غیفاری ﷺ ده لی: داپیره م له مامیکی باوکیه وه نه بو رافیعی کوپی عه مری غیفاری بو ی گپراهه وه و گوتی: له کاتیکدا من میرمندا لیک بووم به رد م ده ها ویشته دارخورماکانی خو مان، یان گوتی: دارخورمای نه نصاریه کان، جا منیان هینایه خزمه ت پیغه مبه ر ﷺ، نه ویش فه رمووی: نه ی لاو - ئینو کاسیب ده لی: فه رمووی: نه ی کوپی خو م - بو به رد ده ها ویزی بو دار خورماکان؟ گوتی: گوتم: ده یان خو م، فه رمووی: به ردیان تیمه گره له وانه بخو که به ربوونه ته وه وه له زیر دار خورماکان، گوتی: دهستی به سه ر سه رمدا هینا و فه رمووی: خواجه سکی تیر بکه ی.

۲۳۰۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «إِذَا أَتَيْتَ عَلَى رَاحٍ، فَتَادِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَإِنْ أَجَابَكَ، وَإِلَّا فَاشْرَبْ فِي غَيْرِ أَنْ تُفْسِدَ، وَإِذَا أَتَيْتَ عَلَى حَائِطِ بُسْتَانٍ، فَتَادِ صَاحِبَ الْبُسْتَانِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَإِنْ أَجَابَكَ، وَإِلَّا فَكُلْ فِي أَنْ لَا تُفْسِدَ»^(۲).

واته: نه بو سه عید ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: نه گهر ریگات که وته لای شوانیک نه وه سی جار بانگی بکه، جا نه گهر وه لای دایه وه باشه، نه گهرنا نه وه شیر بخو به لام زنده پرویی مه که، وه نه گهر ریگات که وته باخیک نه وه سی جار بانگی خاوه نه که ی بکه، جا نه گهر وه لای دایه وه باشه، نه گهرنا له باخه که بخو بی نه وه ی زنده پرویی بکه ی و زهره ری پی بگه یه نی.

(۱) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۲۶۲۲، والترمذي: ۱۲۸۸.

(۲) صحیح.

۲۳۰۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا مَرَّ أَحَدُكُمْ بِحَائِطٍ فَلْيَأْكُلْ، وَلَا يَتَّخِذْ حُبْنَةً»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: نه گەر یه کیکتان به لای باخیکدا تیپهرین، لئی بخون به لام له گیرفانتان مه کهن، (واته: به شی خواردنی خوت بخو نه ک بو مالیش بینیه وه).

بابهت: نابت بی پرسن خاوه نه که ی هیچ شتیک بخوی

۲۳۰۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، أَنَّهُ قَامَ، فَقَالَ: «لَا يَحْتَلِبَنَّ أَحَدُكُمْ مَاشِيَةَ رَجُلٍ بَعِيرٍ إِذْنِهِ، أَيَحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ تُؤْتَى مَشْرَبَتُهُ، فَيُكْسَرَ بَابُ خِرَانَتِهِ فَيَنْتَتَلَ طَعَامُهُ؟ فَإِنَّمَا تَخْرُجُ لَهُمْ ضُرُوعٌ مَوَاشِيَهُمْ أَطْعَمَانِهِمْ، فَلَا يَحْتَلِبَنَّ أَحَدُكُمْ مَاشِيَةَ امْرِئٍ بَعِيرٍ إِذْنِهِ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری عومەر رضی اللہ عنہما ده گیریتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ هه لساوه و فہرموویہ تی: هیچ یه کیک له ئیوه له مالاتی یه کیکیتر نه دوشیت به بی مؤله تی خاوه نه که ی، ئایا یه کیک له ئیوه پیی خوشه که ژووری خواردن و گه نجینه که ی بشکیتری و خواردنه که ی پهرت و بلا و بکری و بیری؟ نه و خه لکه ش گوانی مالاته که یان خواردنیان بو پاشه که وت ده کات، بو یه بی مؤله تی خاوه نه که یان مه یان دوشن.

۲۳۰۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي سَفَرٍ، إِذْ رَأَيْنَا إِبِلًا مَضْرُورَةً بَعْضَاهُ الشَّجَرِ، فَنُبْنَا إِلَيْهَا، فَتَادَانَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَرَجَعْنَا إِلَيْهِ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذِهِ الْإِبِلَ لِأَهْلِ بَيْتِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ هُوَ قُوتُهُمْ، وَمِنْهُمْ بَعْدَ اللَّهِ، أَيْسَرُكُمْ لَوْ رَجَعْتُمْ إِلَى مَزَاوِدِكُمْ فَوَجَدْتُمْ مَا فِيهَا قَدْ ذُهَبَ بِهِ أَثْرُونَ ذَلِكَ عَدْلًا؟» قَالُوا: لَا، قَالَ: «فَإِنَّ هَذَا كَذَلِكَ» قُلْنَا: أَفَرَأَيْتَ إِنْ احْتَجْنَا إِلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ؟ فَقَالَ: «كُلُّ وَلَا تَحْمِلْ، وَاشْرَبْ وَلَا تَحْمِلْ»^(۳).

(۱) صحیح لغیره. أخرجه الترمذی: ۱۲۸۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاری: ۲۴۲۵، ومسلم: ۱۷۲۶.

(۳) ضعیف.

واته: نه بو هورپه پره ﷺ ده لى: له كاتيكدا كه ئيمه له گه شتيكدا له خزمهت پيغه مبهري خوادا ﷺ بووين، له و كاته دا و شتر نكمان بينى كه گوانه كاني به سترابوون به شوله دارنك، ئيمه ش به ره و پرووى چووين و لىي كو بووينه وه، بويه پيغه مبهري خوا ﷺ بانگي كردينه وه، ئيمه ش گه پراينه وه بو خزمه تي، نه و يش فهرمووى: بيگومان نه و وشتره هي خيزاني مالئيكه له مسولمانان كه له دواى خوا قوت و سه رچاوه ي ژيانپانه، تايا هر يه كيك له تيوه خوشحال ده بيت كاتيك كه ده گه پريته وه ده بينى كه هه رچى تويشو و خواردنه نه مابى؟ تايا تا نه وه به دادپه روه رى ده زانن؟ گوتيان: نه خير، فهرمووى: ده ي بيگومان نه وه ش تاوايه، گوتمان: نه ي كاتيك كه پيوستيمان به خواردن و خواردنه وه بي فرمانت به چييه؟ نه و يش فهرمووى: بخوو بخووه، به لام لىي هه لمه گره.

بابهت: راگرتنى مهر و مالآت

۲۳۰۴- عَنْ أُمِّ هَانِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ لَهَا: «اتَّخِذِي غَنَمًا فَإِنَّ فِيهَا بَرَكَهً»^(۱).

واته: ئوممو هانيئى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گيرپريته وه، پيغه مبهري پيى فهرمووه: مهر به خيو بكه چونكه مايه ي خير و به ره كه ته.

۲۳۰۵- عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، يَرْفَعُهُ، قَالَ: «الْإِبِلُ عِزٌّ لِأَهْلِهَا، وَالْغَنَمُ بَرَكَهٌ، وَالْخَيْزُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^(۲).

واته: عوروه ي باريقى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گيرپريته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: وشتر مايه ي شكويه بو خاوه نه كه ي، وه مهر مايه ي بيت و فه ره، وه چاكه و خير به ناوچاوانى نه سپه وه گريدراره تاوه كوروزى قيامت (چونكه بو جه ننگ و جيهاد به كارده هينرى).

۲۳۰۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الشَّاهُ مِنْ دَوَابِّ الْجَنَّةِ»^(۳).

واته: ئيبنو عومهر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: مهر و بزى له تاژه لانى به هه شتن.

(۱) صحيح.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۸۵۰، ومسلم: ۱۸۷۳، والترمذي: ۱۶۹۴، والنسائي: ۳۵۷۴_۳۵۷۷.

(۳) صحيح.

۲۳۰۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الْأَغْنِيَاءَ بِاتِّخَاذِ الْعَنَمِ، وَأَمَرَ الْفُقَرَاءَ بِاتِّخَاذِ الدَّجَاجِ، وَقَالَ: «عِنْدَ اتِّخَاذِ الْأَغْنِيَاءِ الدَّجَاجِ، يَأْذُنُ اللَّهُ بِهَلَاكِ الْقُرَى»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رمانی به ده وله مهنده کان کرد مه ر پابگرن، وه فه رمانی به هه ژاره کان کرد که مریشک پابگرن، جا فه رموی: کاتی ده وله مهنده کان مریشکیان به ختوکرد، خوا مؤله ت ده دات به له ناوچونی نه و ناواییه.

پہرتووکسی

تہ حکام

بابهت: باسی دادوهرهکان

۲۳۰۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «مَنْ جُعِلَ قَاضِيًا بَيْنَ النَّاسِ، فَقَدْ دُبِحَ بِغَيْرِ سَكِّينٍ»^(۱).

واته: نه بو هورپه رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ههرکه سیک کرا به دادوهر له نیوان خه لکیدا، به بی چه قو سهر براوه.

۲۳۰۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ سَأَلَ الْقَضَاءَ وَكَلَّ إِلَى نَفْسِهِ، وَمَنْ جُبِرَ عَلَيْهِ نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَسَدَّدَهُ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ههر که سیک بو خوی داوای دادوهری بکات ده درتته ده ست خوی (خوا یارمه تی نادات)، وه ههرکه سیکیش به زور داینین (واته: خوی داوا نه کات به لکو داوای لیکن که بیکات) نه وه فریشته یه ک داده به زی بوی و پرنیشانده ری ده بی (مادام که سیک لیها توو بیت).

۲۳۱۰- عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم إِلَى الْيَمَنِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تَبَعْتَنِي وَأَنَا شَابٌ أَقْضِي بَيْنَهُمْ، وَلَا أُدْرِي مَا الْقَضَاءُ؟ قَالَ: فَضْرَبَ بِيَدِهِ فِي صَدْرِي، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ اهْدِ قَلْبَهُ، وَتَبَّتْ لِسَانَهُ» قَالَ: فَمَا شَكَّتُ بَعْدُ فِي قَضَاءٍ بَيْنَ اثْنَيْنِ»^(۳).

واته: عه لی رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم منی نارد بو یه مهن، گوتم: نه ی پیغه مبه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له کاتیکدا که من گه نجم ده منیری بو نه وی دادوهری له نیوانیاندا بکه م، هیچیش له دادوهری نازانم؟ گوتی: (پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم) به دهستی خوی له سینگمیدا و پاشان فهرمووی: خوایه دلئ شاره زا و پرنیایی بکه و زمانی پابینه و دایمه زرینه، گوتی: له مه ودوا له هیج دادوهریه ک که له نیوان دوو که سدا کردوومه گومانم نه بووه.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۵۷۱ و ۳۵۷۲، والترمذي: ۱۳۲۵.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۵۷۸، والترمذي: ۱۳۲۳ و ۱۳۲۴.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۵۸۲ بنحوه، والترمذي: ۱۳۳۱.

بابهت: هه ره شه و توندگیری له سته م و ریشوه خواردندا

۲۳۱۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ حَاكِمٍ يَحْكُمُ بَيْنَ النَّاسِ إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَلَكَ آخِذٌ بِقَفَاةِ، ثُمَّ يَرْفَعُ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ، فَإِنْ قَالَ: أَلْقِهِ، أَلْقَاهُ فِي مَهْوَاةٍ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا»^(۱).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه ر دادوه ریک که دادوه ری له نیوان خه لکیدا ده کات بیگومان له رۆژی قیامه تدا دیت و فریشته یه ک پشته ملی ده گری، پاشان سه ری بهرز ده کاته وه به ره و ناسان، جا هه ر کات فه رمانی پیگرا که فری بدات، فری ده داته شوئیتیک که چل پاییز ریگایه (واته: چل سال به ره و خواره وه شو ر ده بیته وه به دۆزه خدا).

۲۳۱۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أُوفَى ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْقَاضِي مَا لَمْ يَجْرُ، فَإِذَا جَارَ وَكَلَهُ إِلَى نَفْسِهِ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری ئه بو ئه وفا ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: بیگومان خوا له گه ل دادوه ر دایه مادام سته م ناکات (له دادوه ریبه که دا)، جا هه ر کات سته می کرد، ده دریته ده ست خوی (خوا پشتیوانی ناکات و فه رامۆشی ده کات).

۲۳۱۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي»^(۳).

واته: عه بدوللای کوری عه مر ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه فره تی خوا له و که سه ی که ریشوه ده دات و له و که سه ش که وه ریده گریت.

بابهت: دادوه ریک که ئیجتهاد ده کات و ده بیکیت

۲۳۱۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ ﷺ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ فَأَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ، وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ فَأَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ»^(۴).

(۱) ضعیف.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۱۳۳۰.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۵۸۰، والترمذي: ۱۳۳۷.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۷۳۵۲، ومسلم: ۱۷۱۶، وأبو داود: ۳۵۷۴.

واته: عمیری کوری عاص رضی الله عنه ده‌گیریتته‌وه، گونی له پیغهمبهری خوا رضی الله عنه بووه، ده‌یفه‌رموو: ههرکات دادوهر ئیجتهادی کرد و بریاری دا و پیکای، نه‌وه دوو پاداشتی بو هه‌یه (پاداشتی ئیجتهاد و پیکانه‌که)، وه نه‌گه‌ر ئیجتهادی کرد و بریاری دا و نه‌پیکا پاداشتیکی بو هه‌یه (پاداشتی ئیجتهاد و خو ماندوو کرده‌که).

۲۳۱۵- عَنْ أَبُو هَاشِمٍ، قَالَ: لَوْلَا حَدِيثُ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، قَالَ: «الْقَضَاءُ ثَلَاثَةٌ، اثْنَانِ فِي النَّارِ، وَوَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ، وَرَجُلٌ عَلِمَ الْحَقَّ فَقَضَى بِهِ فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ، وَرَجُلٌ قَضَى لِلنَّاسِ عَلَى جَهْلٍ فَهُوَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ جَارَ فِي الْحُكْمِ فَهُوَ فِي النَّارِ»، لَقَلْنَا: إِنَّ الْقَاضِيَ إِذَا اجْتَهَدَ فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ^(۱).

واته: نه‌بو هاشیم ده‌لنج: نه‌گه‌ر فه‌رمووده‌که‌ی ئینو بو‌په‌یده نه‌بایه که له باوکی رضی الله عنه ده‌گیریتته‌وه: که پیغهمبهری خوا رضی الله عنه فه‌رموویه‌تی: دادوهره‌کان سی جورن: دوویان ده‌چنه دۆزه‌خ و یه‌کیان ده‌چیتته به‌هه‌شت، پیاوینک هه‌قه‌که ده‌زانی و حوکی پیده‌کات له به‌هه‌شت دایه، وه پیاوینک به‌نه‌زانی دادوهری بو خه‌لک ده‌کات له ناگر دایه، هه‌روه‌ها پیاوینکیش که (هه‌قه‌که ده‌زانی به‌لام به‌ئه‌نقه‌ست) سته‌م ده‌کات له بریاره‌که‌یدا ده‌چیتته ناو ناگر، (راوی ده‌لنج: نه‌گه‌ر نه‌و فه‌رمووده‌یه نه‌بو‌وایه) نه‌وه ده‌مانگوت: هه‌ر دادوهرینک ئیجتهاد بکات ده‌چیتته به‌هه‌شت.

بابه‌ت: نابنج دادوهر له کاتی تو‌په‌یدا بریار بدات

۲۳۱۶- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، قَالَ: «لَا يَقْضِي الْقَاضِي بَيْنَ اثْنَيْنِ وَهُوَ غَضْبَانٌ» قَالَ هِشَامٌ فِي حَدِيثِهِ: لَا يَنْبَغِي لِلْحَاكِمِ أَنْ يَقْضِيَ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَهُوَ غَضْبَانٌ^(۲).

واته: عه‌بدو‌په‌ره‌حمانی کوری نه‌بو به‌که‌ره له باوکییه‌وه رضی الله عنه ده‌گیریتته‌وه، پیغهمبهری خوا رضی الله عنه فه‌رموویه‌تی: نابنج دادوهر له حاله‌تی تو‌په‌یدا دادوهری له نیوان دوو که‌سدا بکات. هیشام له‌گه‌رانه‌وه‌که‌یدا ده‌لنج: پتویست نیه و نابنج دادوهر دادوهری له نیوان دوو که‌سدا بکات کاتیک که تو‌په‌یه.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۷۳، والترمذي: ۱۳۲۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۱۵۸، ومسلم: ۱۷۱۷، وأبو داود: ۳۵۸۹، والترمذي: ۱۳۳۴، والنسائي: ۵۴۰۶ و ۵۴۲۱.

بابهت: به بریارى دادوهر جه لال نابهت و حه رام جه لال نابهت

۲۳۱۷- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّكُمْ تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ وَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَلْحَنَ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ، وَإِنَّمَا أَقْضِي لَكُمْ عَلَى نَحْوِ مِمَّا أَسْمَعُ مِنْكُمْ، فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ مِنْ حَقِّ أَخِيهِ سَيْئًا، فَلَا يَأْخُذْهُ فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ، يَأْتِي بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: نومو سه له مه ﷺ ده لئى: بيغه مبهرى خوا ﷺ فه رمويه تى: ئيوه كيشه كانتان دئين بو لاي من و منيش وه كو ئيوه مروقم، له وانه يه هه نديكتان زمان پاراوتر بن له به لگه هينانه وه له نه وانيتر، وه منيش له سهر نه و شته ي كه ده بيستم بريارتان بو ده دم، جا هه ركات هه قى برايه كم دا به نه و يتر نه وا با وه رينه گريت، چونكه بيگومان نه وا پارچه يه ك ناگرى دوزه خم بو دابريوه، له روژى قيامت ديتته وه ريگاي (واته: به برياره كه ي من بوى جه لال نابهت نه گهر له نه صلدا حه رام بيت و به زمان پاراوى خوى سه لماندنى بو كردين).

۲۳۱۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَلْحَنَ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ، فَمَنْ قَطَعْتُ لَهُ مِنْ حَقِّ أَخِيهِ قِطْعَةً، فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ»^(۲).

واته: نه بو هوره يره ﷺ ده لئى: بيغه مبهرى خوا ﷺ فه رمويه تى: بيگومان منيش وه كو ئيوه مروقم، له وانه يه هه نديكتان زمان پاراوتر بن له به لگه هينانه وه له نه وانيتر، بو يه نه گهر له هه قى براكه ي شتيكم بو دابري (كه هه قى نه و نه بوو)، بيگومان پارچه يه ك تاگره بوى داده برم (نابهتته هه ق بوى مادام له نه صلدا حه رام بن).

بابهت: كه سبت داواى شتيك بكات

كه هى نه و نهبى و كيشه ي له سهر بكات

۲۳۱۹- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «مَنْ ادَّعَى مَا لَيْسَ لَهُ فَلَيْسَ مِنَّا، وَلَيْتَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۳۵۸، ومسلم: ۱۷۱۳، وأبو داود: ۳۵۸۳-۳۵۸۵، والترمذي: ۱۳۳۹، والنسائي: ۵۴۰۱ و ۵۴۲۲.

(۲) حسن صحيح.

(۳) صحيح. انظر البخاري: ۳۵۰۸، ومسلم: ۶۱.

واته: نه بو زهر ﷺ ده گپرېته وه، گوڼی له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو، ده یفه رموو: ههر که سیک داوای شتیک بکات که هی نه و نه بی، له نیمه نیه، وه با شوینی خوی له ناو ناگردا (له دوزه خ) دیاری بکات.

۲۳۲۰- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَعَانَ عَلَى خُصُومَةٍ يَظْلِمُ، أَوْ يُعِينُ عَلَى ظَلْمٍ، لَمْ يَزَلْ فِي سَخَطِ اللَّهِ حَتَّى يَنْزِعَ»^(۱).

واته: ئینو عومر رضی الله عنهما ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموو یه تی: ههر که سیک به ستم کردن، یارمه تی کیشه یه ک بدات و دهستی تیوه ربدات، بهره وام له بهر خه شم و توره بی خوا دایه تاکو وازدینئ.

بابه ت: شاید هینان له سهر

داواکارو سویند خواردن له سهر داوا لیکراوه

۲۳۲۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنهما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ، ادَّعَى نَاسٌ دِمَاءَ رَجَالٍ وَأَمْوَالَهُمْ، وَلَكِنَّ الَّتِي مِثْلُهَا عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ»^(۲).

واته: ئینو عه بیاس رضی الله عنهما ده گپرېته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموو یه تی: نه گهر خه لکی ته نها به داوا کردن شته داواکاروه که یان بی بدرابایه، خه لکانیک داوای خوین و مالی خه لکیان ده کرد، به لام (له کیشه یه کی ناوادا) سویند خواردن له سهر نه و که سه یه که داوای له سهر تو مار کراوه.

۲۳۲۲- عَنِ الْأَسْعَثِ بْنِ قَيْسٍ رضی الله عنه، قَالَ: كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَ رَجُلٍ مِنَ الْيَهُودِ أَرْضٌ، فَجَحَدَنِي، فَقَدَّمْتُهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «هَلْ لَكَ بَيِّنَةٌ؟» قُلْتُ: لَا، قَالَ لِلْيَهُودِيِّ: «اخْلِفْ» قُلْتُ: إِذَا يَخْلِفُ فِيهِ فَيَذْهَبُ بِمَالِي، فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ ﴿ إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا ﴾ (۷۷) آل عمران، إلخ الآية^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۹۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۵۱۴، ومسلم: ۱۷۱۱، وأبو داود: ۳۶۱۹، والترمذي: ۱۳۴۲، والنسائي: ۵۴۲۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۵۴۹، ومسلم: ۱۳۸، وأبو داود: ۳۲۴۳ و ۳۶۲۱.

واته: نه شعهسى كورى قهيس ﷺ ده لى: له نيوان من و پياوئكى جووله كه دا زه وييه ك هه بوو (كيشه مان هه بوو له سه ر زه وييه كه)، پياوه جووله كه كه ش نكوولى له مافه كه م ده كرد، منيش بردم بو خزمه تى پيغه مبه ر ﷺ، ئنجا پيغه مبه رى خوا ﷺ پنى فهرمووم: نايا شايله دت هه يه؟ گوتم: نه خير، به جووله كه كه ي فهرموو: سوئند بخو، گوتم: كه واته سوئند ده خوات و مولك و ماله كه م ده بات، له و كاته دا نه و نايه ته دابه زى: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ (۷) آل عمران، واته: بيگومان نه وانه ي ده يفروشن په يمانى خواو سوئنده كانى خويان به نرخيكى كه م ده فروشن. تا كو تا يى نايه ته كه.

بابه ت: نه و كه سه ي سوئندى به درو ده خوات تاكو مالى كه سيكىتر داپرى

۲۳۲۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ، وَهُوَ فِيهَا فَاجِرٌ، يَفْتَطِعُ بِهَا مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ»^(۱).

واته: عه بدوللاى كورى مه سه وود ﷺ ده لى: پيغه مبه رى خوا ﷺ فهرموويه تى: هه ر كه سيك سوئند بخوات و له سوئنده كه يدا درو بكات بو نه وه ي مالى كه سيكى مسولمان داپرى، له كاتيكددا كه ده چينه وه به ر باره گاي خوا، خوا لى توره يه.

۲۳۲۴- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْخَارِثِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، حَدَّثَهُ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «لَا يَفْتَطِعُ رَجُلٌ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَمِينِهِ، إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ، وَأَوْجَبَ لَهُ النَّارَ»، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيرًا؟ قَالَ: «وَإِنْ كَانَ سِوَاكَ مِنْ أَرَاكٍ»^(۲).

واته: نه بو نومامه ي حاريسى ﷺ ده گيرپته وه، گوتى له پيغه مبه رى خوا ﷺ بووه، فهرموويه تى: هيچ كه سيك مافى كه سيكى مسولمان به هو ي سوئند خواردنه كه يه وه دانابرى، نه گه ر نه وه ي كرد، بيگومان خوا به هه شتى لى حه رام ده كات و دوزه خى بو بريار ده دات، پياوئك له خه لكه كه گوتى: نه ي پيغه مبه رى خوا ﷺ نه گه ر شته كه كه ميش بين؟ فهرمووى: نه گه ر دار سيواكيكى دارى نه راكيش بيت.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۵۱۵، ومسلم: ۱۲۸، وأبو داود: ۳۲۴۳.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۲۷، والنسائي: ۵۴۱۹.

بابهت: سویند خواردن بۆ دابرینی مافی خه لکی (به ناهق)

۲۳۲۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ حَلَفَ بِيَمِينِ آتَمَةٍ عِنْدَ مِنْبَرِي هَذَا، فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ، وَلَوْ عَلَى سِوَاكِ أَحْضَرَ»^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہ، ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویه تی: هہر که سیک له لای مینبهره که ی من له سهر شتیک سویندی به درؤ بخوات، نه گهر نهو شته سیواکینکی ته پش بیت، با شوینی خوئی له ناگردا دیاری بکات.

۲۳۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا يَخْلِفُ عِنْدَ هَذَا الْمِنْبَرِ عَبْدٌ وَلَا أَمَةٌ، عَلَى يَمِينِ آتَمَةٍ، وَلَوْ عَلَى سِوَاكِ رَطْبٍ، إِلَّا وَجِبَتْ لَهُ النَّارُ»^(۲).

واته: نه بو هورپه پره رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویه تی: هیچ بهنده یان که نیزه کیک (پیاو یان ژنیک) له لای نهو مینبهره سویندی به درؤ ناخون، نه گهر له سهر سیواکینکی ته پش بیت، (نه وه ی وا بکات) نه وه بیگومان دوزه خی بۆ پیویست ده بی.

بابهت: به چی سویندی

خاوهن کیتابه کان ده درت (جووله که و مه سیحی)

۲۳۲۷- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، دَعَا رَجُلًا مِنْ عُلَمَاءِ الْيَهُودِ، فَقَالَ: «أَنْشُدْكَ بِالَّذِي أَنْزَلَ التَّوْرَةَ عَلَى مُوسَى»^(۳).

واته: به پرائی کوری عازیب رضی اللہ عنہ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم پیاوینکی له زانایه کانی جووله که ی بانگ کرد و پی فہرموو: سویندت ده ده م بهو زاته ی که ته وراتی دابه زاند بۆ سهر موسا.

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۲۴۶.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۷۰۰، وأبو داود: ۴۴۴۷ و ۴۴۴۸.

۲۳۲۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ لِيَهُودِيَيْنِ: «أَنْشُدْتُكُمَا بِاللَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ التَّوْرَةَ عَلَى مُوسَى عليه السلام»^(۱).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده گپړېته وه، پېغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم به دوو جووله کېه فهرموو: سوڼدتان ده دم به و خوایه ی که ته وراتی دابه زاند بو سهر موسا.

بابه ت: نه وه ی دوو پیاو له سهر که ل و په لیک

کیشه یان بیت و شایه دیان نه بی

۲۳۲۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّهُ ذَكَرَ أَنَّ رَجُلَيْنِ ادَّعَيَا دَابَّةً، وَلَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمَا بَيِّنَةٌ، «فَأَمَرَهُمَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم أَنْ يَسْتَهْمَا عَلَى الْيَمِينِ»^(۲).

واته: نه بو هورپه رضي الله عنه ده گپړېته وه، دوو پیاو له سهر و لاخیک لیتان بوو به کیشه و هیچیشیان شایه دیان نه بوو، نیتر پېغه مبهر صلى الله عليه وسلم فهرمانی پیکردن که تیرو پشک بکه ن له سهر سوڼد خواردنه که یان.

۲۳۳۰- عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم اخْتَصَمَ إِلَيْهِ رَجُلَانِ، بَيْنَهُمَا دَابَّةٌ، وَلاَئِسَ لِوَاحِدٍ مِنْهُمَا بَيِّنَةٌ، فَجَعَلَهَا بَيْنَهُمَا نِصْفَيْنِ»^(۳).

واته: نه بو موسا رضي الله عنه ده گپړېته وه، دوو که س کیشه که یان هینایه خزمه ت پېغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم که له سهر و لاخیک، یان و شتریک له نیوانیان بوو به کیشه، هیچ یه کیکیشیان شایه دی نه بوو، نجا (پېغه مبهر صلى الله عليه وسلم) و لاخه که ی له نیوانیاندا دابه شکرد (کامه یان هه لی بگرېته وه نیوه ی قیمة ته که ی بداته نه ویتر).

بابه ت: نه و که سه ی شتیکی لآ بدزرت و به ده ست

پیاویکی تر بیبیته وه که کریویه تی

۲۳۳۱- عَنْ سَمْرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِذَا ضَاعَ لِلرَّجُلِ مَتَاعٌ، أَوْ سُرِقَ لَهُ مَتَاعٌ، فَوَجَدَهُ فِي يَدِ رَجُلٍ يَبِيعُهُ، فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ، وَيَرْجِعُ الْمُشْتَرِي عَلَى الْبَائِعِ بِالْثَمَنِ»^(۴).

(۱) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۴۴۵۲-۴۴۵۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۶۷۴ بنحوه، وأبو داود: ۳۱۱۶ و ۳۱۱۷.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۱۱۲-۳۱۱۵، والنسائي: ۵۴۲۴.

(۴) ضعيف.

واته: سه موره ی کوری چونده ب علیه السلام ده لئی: پیغه مبهری خوا علیه السلام فرموویه تی: نه گهر که سیک شتیکی لی ون بوو یان لئی دزرا، پاشان به دست که سیکه وه بینی که ده یفروشی، خاوه نه که ی شایسته تره به وه ی که بیکریته وه و نه و که سه شی که له بهر دهستی دایه و کریویه تی ده بی بجیته وه پاره که ی له فروشیاره که وه برگریته وه.

بابهت: نهو زیانانه ی که نازهل دهیدات

۲۳۳۲- عَنِ ابْنِ مُحَيْصَةَ الْأَنْصَارِيِّ رضی الله عنه أَخْبَرَهُ، أَنَّ نَاقَةَ لِلْبَرَاءِ كَانَتْ صَارِيَةً، دَخَلَتْ فِي حَائِطِ قَوْمٍ، فَأَفْسَدَتْ فِيهِ، فَكَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِيهَا، «فَقَضَى أَنْ حِفْظَ الْأَمْوَالِ عَلَى أَهْلِهَا بِالنَّهَارِ، وَعَلَى أَهْلِ الْمَوَاشِي مَا أَصَابَتْ مَوَاشِيَهُمْ بِاللَّيْلِ»^(۱).

واته: ئیبنو موحه یصه ی نه نصاری رضی الله عنه ده گپریته وه، به پراء و شتریکی هار وهاچی هه بوو، (و شتره که ی) پویشتبوو بو ناو باخی خه لک، زهره ر و زیانی به باخه که گه یاند بوو، (ننجا له و باره یه وه) قسه کرا له گه ل پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله، (پیغه مبه ریش صلی الله علیه و آله) بریاریدا که پاراستنی مولک و مال به رۆژ له سه ر خاوه ن ماله که خو به تی، وه به شه وانیش له سه ر خاوه ن مالاته کانه، نه گهر به شه و زهره ریاندا له مالاته کان (ده بی زهره ره که بژمیرن).

۲۳۳۲- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ عَفَّانَ قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةَ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَيْسَى، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ حَرَامِ بْنِ مُحَيْصَةَ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، أَنَّ نَاقَةَ لِيَالِ الْبَرَاءِ أَفْسَدَتْ شَيْئًا، فَكَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِمِثْلِهِ^(۲).

واته: به م سه نه ده ش نه م فرمووده گپردراوه ته وه.

بابهت: حوکمی نهو که سه ی شتیکی ده شکینت

۲۳۳۳- عَنْ قَيْسِ بْنِ وَهَبٍ رضی الله عنه، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي سُوءَاءَةَ، قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ رضی الله عنها: أَخْبِرِينِي عَنْ خُلُقِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، قَالَتْ: أَوْ مَا تَقْرَأُ الْقُرْآنَ ﴿ وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقِي عَظِيمٍ ﴾ ﴿ الْقَلَمُ؟ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَعَ أَصْحَابِهِ، فَصَنَعْتُ لَهُ طَعَامًا، وَصَنَعْتُ لَهُ حَفْصَةَ طَعَامًا، قَالَتْ: فَسَبَقْتَنِي

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۶۹.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۷۰.

حَفْصَةُ، فَقُلْتُ لِلْجَارِيَةِ: انْطَلِقِي فَأَكْفِينِي قَصْعَتَهَا، فَلَحِقَتْهَا، وَقَدْ هَمَّتْ أَنْ تَضَعَ بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَأَكْفَأْتُهَا فَأَنْكَسَرَتِ الْقُصْعَةُ، وَأَنْتَشَرَ الطَّعَامُ، قَالَتْ: فَجَمَعَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَمَا فِيهَا مِنَ الطَّعَامِ عَلَى النُّطْعِ، فَأَكَلُوا، ثُمَّ بَعَثَ بِقُصْعَتِي، فَدَفَعَهَا إِلَيَّ حَفْصَةَ، فَقَالَ: «خُذُوا ظَرْفًا مَكَانَ ظَرْفِكُمْ، وَكُلُوا مَا فِيهَا» قَالَتْ: فَمَا رَأَيْتُ ذَلِكَ فِي وَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ^(۱).

واته: قه‌سی کوری وه‌هب له پیاوینکی هؤزی «سواءة» ده‌گیریته‌وه، گوتوویه‌تی: به‌عائیشه‌م ﷺ گوت: ده‌باره‌ی ره‌فتاری پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌والم پییده، نه‌ویش‌گوتی: نایا قورئان ناخوئینیته‌وه، ده‌فهرموی: ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿۱۰۱﴾﴾ القلم؟ واته: وه‌به‌راستی تو له‌سه‌ر ره‌وشت و خویه‌کی ئیجگار به‌رزو گه‌وره‌یت، عائیشه‌م ﷺ گوتی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌گه‌ل هاوه‌له‌کانیدا بوو، منیش خواردنم بو دروست کردن، هه‌روه‌ها حه‌فصه‌ش ﷺ خواردنی بو دروست کردن، گوتی: جا حه‌فصه ﷺ پیش من که‌وت، منیش به‌که‌نیزه‌که‌کم گوت: بچو قاپه خواردنه‌که‌ی وه‌رگیره، جا کاتیک پینی گه‌یشت خه‌ریک بوو له‌به‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ دایده‌نا و که‌نیزه‌که‌کش وه‌ریگیرا و قاپه‌که‌شکا، خواردنه‌که‌ش رزا، ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کوی کرده‌وه و خواردنه‌که‌شی تیکرده‌وه که له‌سه‌ر سفره‌که‌بوو، ئنجا خواردیان، پاشان قاپه‌که‌ی منی بو حه‌فصه‌نارده‌وه و فهرمووی: نه‌و قاپه له‌جئی قایی خوت وه‌ربرگه‌وه و نه‌وه‌ی که‌تیدایه بیخو (چونکه عائیشه قاپه‌که‌ی نه‌وی به‌که‌نیزه‌که‌که‌شکاندبوو)، جا عائیشه ﷺ ده‌لی: له‌سه‌ر نه‌وه‌لوئسته‌ی من هیچ شتیکی ناموم له‌سه‌ر روخساری پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌دیت (واته: زور نهرم و نیان بوو، توپه‌نه‌بوو).

۲۳۳۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ عِنْدَ إِحْدَى أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ، فَأَرْسَلَتْ أُخْرَى بِقُصْعَةٍ فِيهَا طَعَامٌ، فَضَرَبَتْ يَدَ الرَّسُولِ، فَسَقَطَتِ الْقُصْعَةُ فَأَنْكَسَرَتْ، فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْكِسْرَتَيْنِ، فَصَمَّ إِحْدَاهُمَا إِلَى الْأُخْرَى، فَجَعَلَ يَجْمَعُ فِيهَا الطَّعَامَ، وَيَقُولُ: «عَارَتْ أُمَّكُمْ، كُلُوا» فَأَكَلُوا، حَتَّى جَاءَتْ بِقُصْعَتِهَا، الَّتِي فِي بَيْتِهَا، فَدَفَعَ الْقُصْعَةَ الصَّحِيحَةَ إِلَى الرَّسُولِ، وَتَرَكَ الْمَكْسُورَةَ فِي بَيْتِ الَّتِي كَسَرَتْهَا^(۲).

(۱) ضعيف الإسناد.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۴۸۱، وأبو داود: ۳۵۶۷، والترمذي: ۱۳۵۹، والنسائي: ۳۹۵۵. زاد الترمذي قوله ﷺ «طَعَامٌ بِطَعَامٍ، وَإِنَاءٌ بِإِنَاءٍ».

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئ: پیغمه مبر ﷺ له لای یه کیک له دایکانی ئیمانداران بوو، یه کیکتر (له خیزانه کانی) له گه نیک (قاییک) خواردنی نارد، نه ویش (نه و خیزانه ی که له مالی بوو) دای به دهستی پیغمه مبردا ﷺ و قاپه که که و ته سهر زهوی و شکا، ئنجا پیغمه مبری خوا ﷺ دهستی کرد به کو کردنه وهی دوو له تکه شکاوه که و به یه کی لکاندن، وه خهریک بوو خواردنه که ی کو ده کرده ناوی و ده یفه رموو: دایکتان غیره ی کرد بخون، نه وانیش خواردیان، هه تا نه ویش له گه نه خواردنه که ی هینا که له مالی نه ودا بوو، ئنجا له گه نه ساغه که ی دایه نه و که سه ی نارد بوویان (له لای خیزانه که ی تریه وه)، له گه نه شکاوه که شی بو نه وه دانا که له مالی نه ودا بوو (چونکه نه ویان هوکاری شکاندنی له گه نی نه ویتریان بوو).

بابهت: دار خستنه سهر دیواری دراوسن له کاتی داره رپی خانوودا

۲۳۳۵- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ ﷺ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «إِذَا اسْتَأْذَنَ أَحَدُكُمْ جَارَهُ أَنْ يَغْرِزَ خَشَبَةً فِي جِدَارِهِ، فَلَا يَمْنَعُهُ» فَلَمَّا حَدَّثَهُمْ أَبُو هُرَيْرَةَ طَأْطَأُوا رُءُوسَهُمْ، فَلَمَّا رَأَوْهُمْ، قَالَ: «مَا لِي أَرَاكُمْ عَنْهَا مُعْرِضِينَ، وَاللَّهِ لَأُرْمِينَ بِهَا بَيْنَ أَكْتافِكُمْ»^(۱).

واته: عه بدو پره حانی کوری نه عره ج ﷺ ده لئ: گویم له نه بو هوره پره ﷺ بوو که له پیغمه مبری خواوه ﷺ ده یگیرایه وه، فهرموو به تی: هه ر کاتیک یه کیکتان مؤله تی خواست له دراوسیکه ی که داری داره رپی خانووه که ی بخاته سهر دیواری نه و، با مؤله تی بدات و رپگری نه کات، جا کاتیک نه بو هوره پره ﷺ نه و فهرموو ده ی بو گیرانه وه سهریان دانه وانند، نه ویش که ناوای بینین گوتی: چیه بو ناوا پشت له فهرموو ده که و بریاره که ده که ن؟! سویند به خوا هه لیده ده مه سهر شانتان (واته: له سهرتان واجب ده که م که ده بی نیشی پیبکه ن).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۶۳، ومسلم: ۱۶۰۹، وأبو داود: ۳۶۳۴، والترمذي: ۱۲۵۳.

۲۳۳۶- عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ سَلَمَةَ، أَنَّ أَحْوَيْنَ مِنْ بَلْمُغِيرَةَ أَعْتَقَ أَحَدَهُمَا أَنْ لَا يَغْرَزَ خَشَبًا فِي جِدَارِهِ، فَأَقْبَلَ مُجْمَعُ بْنُ يَزِيدَ وَرِجَالٌ كَثِيرٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَالُوا: نَشْهَدُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَا يَمْنَعُ أَحَدُكُمْ جَارَهُ أَنْ يَغْرَزَ خَشَبَةً فِي جِدَارِهِ» فَقَالَ: «يَا أَخِي إِنَّكَ مَقْضِي لَكَ عَلَيَّ، وَقَدْ حَلَفْتُ، فَاجْعَلْ أُسْطُوَانًا دُونَ حَائِطِي أَوْ جِدَارِي، فَاجْعَلْ عَلَيْهِ خَشَبَكَ»^(۱).

واته: عيكریمه‌ی کوری سه‌له‌مه ده‌گیریت‌ه‌وه، دوو برای له هوزی به‌لمو غیره هه‌بوون، یه‌کیکیان سویندی له‌سه‌ر نازادکردنی کویله‌که‌ی خوارد که نه‌هیلجی براکه‌ی دار بخاته سه‌ر دیواره‌که‌ی (واته: سویندی خوارد که نه‌هیلجی دار بخاته سه‌ر دیواره‌که‌ی)، براکه‌شی پووی کرده موجه‌میعی کوری یه‌زید و پیاوانتیکی زور له نه‌نصار، نه‌وانیش گوتیان: شایه‌دی ده‌ده‌ین که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فرموویه‌تی: هیچ یه‌کیکتان دراوسیکه‌ی قه‌ده‌غه نه‌کات له‌وه‌ی که دار بخاته سه‌ر دیواره‌که‌ی، نجا به‌ براکه‌ی گوت: براکه‌م تو مافت به‌سه‌رمه‌وه‌یه و هه‌ق به‌ تو بوو، له‌ راستیشدا من سویندم خواردووه (بو‌ نه‌وه‌ی سوینده‌که‌م نه‌که‌ویت) کۆله‌که‌یه‌ک له‌ پال دیواره‌که‌ی من دابنی و داره‌پیکه‌ت بخه سه‌ر نه‌و.

۲۳۳۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنهما، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «لَا يَمْنَعُ أَحَدُكُمْ جَارَهُ أَنْ يَغْرَزَ خَشَبَةً عَلَى جِدَارِهِ»^(۲).

واته: ئیبنو عبباس رضی الله عنهما ده‌گیریت‌ه‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرموویه‌تی: هیچ یه‌کیکتان ریگری له‌ دراوسیکه‌ی نه‌کات که دار بخاته سه‌ر دیواره‌که‌ی (له‌ کاتی داره‌پیکردنی خانووه‌که‌یدا).

بابه‌ت: کیشه و ده‌مه‌قالت له‌سه‌ر نه‌ندازه‌ی ریگا

۲۳۳۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اجْعَلُوا الطَّرِيقَ سَبْعَةَ أَذْرَعٍ»^(۳).

واته: ئه‌بو هوریره‌په رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فرموویه‌تی: ریگا شه‌قامه‌کانتان چه‌وت بال دابنن.

(۱) المرفوع حسن لغیره.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۷۳، ومسلم: ۱۶۱۳، وأبو داود: ۳۶۳۳، والترمذي: ۱۳۵۵ و ۱۳۵۶.

۲۳۳۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا اخْتَلَفْتُمْ فِي الطَّرِيقِ فَاجْعَلُوهُ سَبْعَةَ أَذْرَعٍ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغهمبهری خوا ﷺ فرموویه تی: نه گهر له سهر نه ندازه ی ریگا کیشه تان لی په یدابوو، نه ندازه ی ریگا که حهوت بال دابنین.

بابهت: که سیک له مافی خویدا خانوو دروست بکات، به لام زهره ری ههبت بو دراوسیکه ی

۲۳۴۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ رضی اللہ عنہ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَضَى أَنْ لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ»^(۲).

واته: عوباده ی کوری صامیت رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغهمبهری خوا ﷺ بریاری به وه داوه که: نه زهره به کهس بگه یه نه و نه وه لامی زهره به زهره بده وه.

۲۳۴۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ»^(۳).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغهمبهری خوا ﷺ فرموویه تی: نه زهره به کهس بگه یه نه و نه وه لامی زهره به زهره بده وه.

۲۳۴۲- عَنْ أَبِي صِرْمَةَ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «مَنْ ضَارَّ أَضَرَ اللَّهُ بِهِ، وَمَنْ شَاقَّ شَقَّ اللَّهُ عَلَيْهِ»^(۴).

واته: نه بو صیرمه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغهمبهری خوا ﷺ فرموویه تی: نه وه کهسه ی زیان بگه یه نی، خوا زیانی پنده گه یه نی، وه نه وه کهسه ی باری سهر شانی که سیکتر قورس بکات، خوا کاروباری له سهر قورس ده کات.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح لغیره.

(۴) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۶۳۵، والترمذي: ۱۹۴۰.

بابهت: دوو کس که له سر کوخ (خانوچکه) بکونه کیشه

۲۳۴۳- عَنْ مِرَّانَ بْنِ جَارِيَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، أَنَّ قَوْمًا اخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي خُصِّ كَانَتْ بَيْنَهُمْ، فَبَعَثَ حُدَيْفَةَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ، فَقَضَى لِلَّذِينَ لِيْلِهِمُ الْقِمْطُ، فَلَمَّا رَجَعَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَخْبَرَهُ، فَقَالَ: «أَصَبْتَ وَأَحْسَنْتَ»^(۱).

واته: نیمرانی کوری جاریه له باوکیه وه رضي الله عنه ده گپړیته وه، خه لکانیک له سر کوخیک (خانوچکه یه ک) لیبان بوو به کیشه وهاتن بو خزمهت پیغه مبه صلى الله عليه وسلم بو چاره سهری کیشه که یان، پیغه مبه ریش صلى الله عليه وسلم حوزه یفه ی نارد بو نه وهی دادوه ری بکات له نیوانیاندا، جا کوخه که ی دا بهو که سه ی که خاوه نی نهو په تکه بوو که شول و پوسی سهر بانی کوخه که ی پی به سترابوو، جا کاتیک گه پرایه وه بو خزمهت پیغه مبه صلى الله عليه وسلم هه واله که ی پی گه یاند، فهرمووی: بریاره که ت پیکاوه وه به باشی دادوه ریت کردوه له نیوانیاندا.

بابهت: که سیک که ته سلیم کردن به مهرج دابن

۲۳۴۴- عَنْ سَمْرَةَ بِنْتِ جُنْدَبٍ رضي الله عنها، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «إِذَا بَاعَ الْبَيْعُ مِنْ رَجُلَيْنِ قَالْبَيْعُ لِلأَوَّلِ» قَالَ أَبُو الْوَلِيدِ: «فِي هَذَا الْحَدِيثِ إِنْطَالُ الْخَلَاصِ»^(۲).

واته: سه موریه کوری جوندب رضي الله عنها ده گپړیته وه، پیغه مبه صلى الله عليه وسلم فهرمووی ته تی: نه گه ر شتیک بفرورشریته دوو که س، (خاوه ن کالاکه، یان وه کیله که ی) نه وه شته فرورشراوه که بو یه که میانه، نه بو وه لید ده لی: لهو فهرمووده یه دا نه وه دهرده که وی که مهرجی ته سلیم کردن بو فرورشیری دووه م هه لده وه شیتته وه.

بابهت: بریاردان به تیر و پشک

۲۳۴۵- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رضي الله عنه «أَنَّ رَجُلًا كَانَ لَهُ سِتَّةُ مَمْلُوكِينَ، لَيْسَ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُمْ، فَأَعْتَقَهُمْ عِنْدَ مَوْتِهِ، فَجَزَّاهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَأَعْتَقَ اثْنَيْنِ، وَأَرَقَّ أَرْبَعَةً»^(۳).

(۱) ضعیف جداً.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۰۸۸، والترمذي: ۱۱۱۰، والنسائي: ۶۸۲.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۶۶۸، وأبو داود: ۳۹۵۸ و ۳۹۵۹ و ۳۹۶۱، والترمذي: ۱۳۶۴، والنسائي: ۱۹۵۸.

واته: عیمرانی کوری حوصه‌ین ﷺ ده گپریته‌وه، پیاوینک شه‌ش به‌نده‌ی هه‌بوو، جگه له‌و به‌ندانه‌ش هیج مال و سامانی تری نه‌بوو، جا له کاتی مردنیدا هه‌موویانی نازاد کرد، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ دابه‌شی کردن و دوو دانه‌ی لی نازاد کردن و چواری هیشتنه‌وه (واته: تیروپشکی کرد له نیوانیاندا، که ئه‌وه‌ش ده‌رکردنی وه‌سیه‌ته به سییه کی مال).

۲۳۴۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَجُلَيْنِ تَدَارَا فِي بَيْعِ لَيْسَ لِوَاحِدٍ مِنْهُمَا بَيْتَةٌ، «فَأَمَرَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَسْتَهْمَا عَلَى الْيَمِينِ، أَحَبًّا ذَلِكَ أُمَّ كَرِهًا»^(۱).

واته: ئه‌بو هوره‌په‌ ده گپریته‌وه، دوو پیاو له مامه‌له‌یه کدا کیشه‌یان لی په‌یدا بوو، هیج یه‌کی‌کیشان شایه‌دی نه‌بوو، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمانی پیکردن که تیر و پشک بکه‌ن له نیوانیاندا بو سویند خواردن، جا ئه‌وه‌یان پی خوش بی، یان پیمان ناخوش بی.

۲۳۴۷- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا سَافَرَ أَفْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ»^(۲).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گپریته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ کاتیک گه‌شتی ده‌کرد، تیر و پشکی ده‌کرد له نیوان خیزانه‌کانیدا (بو ئه‌وه‌ی کامیان له‌گه‌ل خوی بیات بو گه‌شته‌که).

۲۳۴۸- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَتَى عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَهُوَ بِالْيَمَنِ، فِي ثَلَاثَةِ قَدِّ وَقَعُوا عَلَى امْرَأَةٍ فِي طَهْرٍ وَاحِدٍ، فَسَأَلَ اثْنَيْنِ، فَقَالَ: «أَتُقْرَانِ لِهَذَا بِالْوَلَدِ؟» فَقَالَ: لَا، ثُمَّ سَأَلَ اثْنَيْنِ، فَقَالَ: «أَتُقْرَانِ لِهَذَا بِالْوَلَدِ؟» فَقَالَ: لَا، «فَأَفْرَعَ بَيْنَهُمْ، وَالْحَقُّ الْوَلَدُ بِالَّذِي أَصَابَتْهُ الْقُرْعَةُ، وَجَعَلَ عَلَيْهِ ثُلْثِي الدِّيَةِ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَصَحَّكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ»^(۳).

واته: زه‌یدی کوری ئه‌رقه‌م رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: سی که‌س له خه‌لکی یه‌مه‌ن هاتنه‌ لای عه‌لی کوری ئه‌بو تالیب که هه‌رسیکیان له یه‌ک پاکیه‌تیدا چوو بونه‌ لای ئافره‌تیک، ئنجا دوو دوو پرسیاری لی‌کردن، گوتی: ئایا ئیوه‌ دان ده‌نین به‌وه‌دا که ئه‌و منداله‌ هی

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۲۳ و ۲۱۶۷، ومسلم: ۱۰۲۷، وأبو داود: ۳۴۹۳ و ۳۴۹۴ و ۳۴۹۸، والنسائي: ۴۶۰۵-۴۶۰۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۵۹۳، ومسلم: ۲۷۷۰ ضمن حديث طويل، والنسائي: ۳۹۴۲.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۲۷۰، والنسائي: ۳۴۸۸.

نه ویترا نه؟ گوتیان: نه خیر، ئنجا له دووانی دیکه ی پرسى: ئایا ئیوه دان ده نین به وه دا که نه و منداله هی نه ویتره؟ گوتیان: نه خیر، ههر جار ئیک له دووانیانى ده پرسى که ئایا دانى پيدا ده نین که منداله که هی نه ویتره، نه وان ده یانگوت: نه خیر، ئنجا تیر و پشکی له ئیواناندا کرد و منداله که یدا به و که سه ی که تیروپشکه که ی بو ده رچوو، وه دوو سینه که خوینی خسته سهر، ئنجا نه وه یان بو پیغه مبه ر ﷺ گیرایه وه، نه ویش نه وه نده پیکه نی تا ددانه کانی پیشه وه ی ده رکه وتن.

بابه ت: ره چه له کناسی (سه رناسی)

۲۳۴۹- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ مَسْرُورًا وَهُوَ يَقُولُ: «يَا عَائِشَةُ أَلَمْ تَرَي أَنْ مُجْرَزًا الْمُدْلِجِي دَخَلَ عَلَيَّ فَرَأَى أَسَامَةَ، وَزَيْدًا، عَلَيْهِمَا قَطِيفَةٌ، قَدْ عَطِيَا رُءُوسَهُمَا وَقَدْ بَدَتْ أَقْدَامُهُمَا، فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ الْأَقْدَامَ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ»^(۱).

واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لئى: رۆژ ئیک پیغه مبه رى خوا ﷺ هاته ژوو ره که م که له وکاته دا دل خۆش بو و ده یفه رموو: نه ی عایشه ده زانی موجه زیزی مودله جى (که سه ر ناس و شیوه ناسیکی به ناوبانگ بوو) هات بۆلام، له وکاته دا ئوسامه و زهیدی بینین که به تانییه کیان به سه ره وه بوو سه ریانى داپۆشى بوو، له وکاته دا قاچه کانیا ن ده رکه وت، نه ویش گوتى: به پرستی نه و قاچانه له یه کترن (واته: کوپ و بابن).

تیبینی: بۆیه پیغه مبه ر ﷺ دلئى خۆش بوو، چونکه مونا فیه که کان تانه یان له ره چه له کی ئوسامه ده دا، چونکه نه و ره ش بو و، زهیدیش سببى بوو، جا کاتئى نه و شیوه ناس و سه رنسه گوتى: کوپ و باوکن، زۆر دلخۆش بوو، چونکه گومانی ناو خه لکی ره وانده وه، که مونا فیه که کان دروستیان کردبوو.

۲۳۵۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، «أَنَّ قُرَيْشًا أَتَوْا امْرَأَةً كَاهِنَةً، فَقَالُوا لَهَا: أَخِيرِنَا أَشْبَهَنَا أَثَرًا بِصَاحِبِ الْمَقَامِ، فَقَالَتْ: إِنْ أَنْتُمْ جَرَزْتُمْ كِسَاءَ عَلَى هَذِهِ السَّهْلَةِ، ثُمَّ مَسَيْتُمْ عَلَيْهَا، أَنْبَأْتُكُمْ، قَالَ: فَجَرَوْا كِسَاءً، ثُمَّ مَشَى النَّاسُ عَلَيْهَا، فَأَبْصَرَتْ أَثَرَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَتْ: هَذَا أَقْرَبُكُمْ إِلَيْهِ شَبْهًا، ثُمَّ مَكَّنُوا بَعْدَ ذَلِكَ عِشْرِينَ سَنَةً، أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا ﷺ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۵۵۵، ومسلم: ۱۴۵۹، وأبو داود: ۲۲۶۷، والترمذي: ۲۱۲۹، والنسائي: ۳۴۹۳ و ۳۴۹۴.

(۲) منکر ضعیف.

واته: ئیبنو عه عباس رضی الله عنه ده گپریته وه، قوره یش هاتن بو لای ئافره تیکی جادوو گهر، جا پییان گوت: پییان بلجی کامه مان زیاتر به و که سه ده چین که خاوه نی ته م شوینه واره به (مه به ستیان جی پییه کانی پیغه مبه ر ئیپراهیم بوو رضی الله عنه)، گوتی: نه گهر عه بایه کتان به سهر نه و خو له دا پراخستبایه، پاشان به سهریدا رویشتابان، پیم ده گوتن، راوی گوتی: جا عه بایه که یان پراخت، پاشان خه لکه که به سهریدا رویشتن، ئنجا ئافره ته که شوین پی پیغه مبه ری خوای رضی الله عنه بینی و گوتی: نا نه وه له ویچوونه که ی له هه مووان نزیکتره، له دوای نه وه بیست سال مانه وه، یان نه وه نده ی که خوا بیه وی، پاشان خوا موحه مبه دی رضی الله عنه به پیغه مبه ر نارد.

بابه ت: سهرپشک کردنی مندال له نیوان دایک و باوکیدا

۲۳۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله، خَيْرَ غُلَامًا بَيْنَ أَبِيهِ وَأُمِّهِ، وَقَالَ: «يَا غُلَامُ هَذِهِ أُمَّكَ وَهَذَا أَبُوكَ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضی الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله گه نجیکی سهرپشک کرد له نیوان دایک و باوکی کامیان هه لبریز، فه رمووی: نه ی مندال نه وه دایکته و نه وه ش باوکتته (واته: کامیانت یی خوشه نه وه هه لبریزه).

۲۳۵۲- عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ سَلَمَةَ رضی الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ أَبَوَيْهِ اخْتَصَمَا إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله، أَحَدُهُمَا كَافِرٌ وَالْآخَرُ مُسْلِمٌ، فَخَيَّرَهُ فَتَوَجَّهَ إِلَى الْكَافِرِ، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ اهْدِهِ» فَتَوَجَّهَ إِلَى الْمُسْلِمِ، فَقَضَى لَهُ بِهِ^(۲).

واته: عه بدولحه میدی کوری سه له مه رضی الله عنه له باوکییه وه له باپیرییه وه ده گپریته وه: که دایک و باوکی لییان بوو به کیشه لای پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله که یه کیکیان کافر بوو نه وی تریشیان مسولان بوو، ئنجا سهرپشکی کرد، ئنجا منداله که رووی کرده کافره که و (پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله) فه رمووی: خواجه ریگای راستی نشان بده ی، ئنجا رووی کرده مسولانه که و ئیتر (پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله) بریاره که ی بوو یان دا (مناله که ی دا به نه و).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۲۷۷ مطولاً، والترمذي: ۱۳۵۷، والنسائي: ۳۴۹۶.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۲۴۴، والنسائي: ۳۴۹۵.

بابهت: ناشته وای و ریکه و تن

۲۳۵۳- عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَوْفٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عليه السلام، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَقُولُ: «الْصَّلْحُ جَائِزٌ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ، إِلَّا صُلْحًا حَرَمًا حَلَالًا، أَوْ أَحَلَّ حَرَامًا»^(۱).

واته: که سیری کوری عه بدوللای کوری عه مری کوری عه وف له باوکیه وه له باپیره وه عليه السلام ده گیریتته وه ده لی: گویم له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وآله بوو ده یفه رموو: ناشته وای و ریکه و تن ریپیدراوه له نیوان مسولماناندا، جگه له و ریکه و تنه نه بی که حه لایک حه رام بکات، یان حه رامیک حه لال بکات.

بابهت: ریکری کردنی که سیک که زیان به مال که می خوئی ده گیه نئی

۲۳۵۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا كَانَ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي عُقْدَتِهِ ضَعْفٌ، وَكَانَ يَبِيعُ، وَأَنَّ أَهْلَهُ أَتَوْا النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ احْجُرْ عَلَيْهِ، فَدَعَاهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله، فَتَهَاهُ عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَا أَضِيرُ عَنِ الْبَيْعِ، فَقَالَ: «إِذَا بَايَعْتَ فَقُلْ: هَا، وَلَا خِلَابَةَ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده گیریتته وه، پیاویک له سه رده می پیغه مبهری خوادا صلى الله عليه وآله بیرو زار کول بو و، مامه له شی ده کرد، خزمه کانی هاتن بو خزمهت پیغه مبهری صلى الله عليه وآله و گوتیان: نه ی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وآله مامه له کردنی لی قه ده غه بکه، نجا پیغه مبهری صلى الله عليه وآله بانگی کرد و مامه له کردنی لی قه ده غه کرد، نه ویش گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وآله من نارام ناگرم نه گهر مامه له نه که م، (پیغه مبهری صلى الله عليه وآله) فه رموی: هه رکات کپین و فروشتنت کرد بلئی: ها (دهست به دهست)، وه (بلئی) به بی فرت و فیل (بو نه وه ی نه گهر فیلی تیدا بوو ده رفه تی په شیان بوونه وه ی هه بی).

۲۳۵۵- عَنْ مُنْقِذِ بْنِ عَمْرٍو وَكَانَ رَجُلًا قَدْ أَصَابَتْهُ أَمَةٌ فِي رَأْسِهِ فَكَسَرَتْ لِسَانَهُ، وَكَانَ لَا يَدْعُ عَلَى ذَلِكَ التَّجَارَةَ، وَكَانَ لَا يَزَالُ يُغَبُّ، فَأَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله، فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ لَهُ: «إِذَا أَنْتَ بَايَعْتَ، فَقُلْ: لَا خِلَابَةَ، ثُمَّ أَنْتَ فِي كُلِّ سِلْعَةٍ ابْتِغَتْهَا بِالْخِيَارِ ثَلَاثَ لَيَالٍ، فَإِنْ رَضِيتَ فَأَمْسِكْ، وَإِنْ سَخِطْتَ فَارْذُدْهَا عَلَى صَاحِبِهَا»^(۳).

(۱) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۱۳۵۲.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۵۰۱، والترمذي: ۱۲۵۰، والنسائي: ۴۴۸۵.

(۳) حسن.

واته: له مونقیزی کوری عه‌م‌ر ده‌گپړنه‌وه، پیاوړیک بوو شتیک بهر سهری که‌وتبوو، زمانې شکابوو، بهو حاله‌ش وازی له مامه‌له و بازرگانی نه‌ده‌هینا، به‌رده‌وامیش فیلی لیده‌کرا، ننجاهات بو خزمت پیغه‌مبهر ﷺ و نه‌و حاله‌ی خو‌ی بو باسکرد، (پیغه‌مبهر ﷺ) پنی ف‌رموو: ه‌ر کاتیک مامه‌له‌ت کرد بلې: فیلَم لی مه‌که، پاشان تو ه‌ر شتیک بک‌ری ه‌ه‌تا‌کو سنی پوژ مو‌له‌تی په‌شیمان بوونه‌وت ه‌ه‌یه، جا نه‌گ‌ر (پاشی نه‌و سنی پوژه) به مامه‌له‌که رازی بووی نه‌وه مامه‌له‌که بکه و شته‌که وهر‌گره، خو نه‌گ‌ر به دل‌ت نه‌بوو، شته‌که بگپړه‌وه بو‌خواونه‌که‌ی (پاره‌ی خو‌ت وهر‌گره‌وه).

باب‌ت: مایه‌بووچ بوونی که‌س‌ی نه‌بوو، فرۆش‌تنی که‌ل و په‌له‌کانی بو‌خواهن قه‌رز‌ه‌کان

۲۳۵۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أُصِيبَ رَجُلٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي ثَمَارِ ابْتِاعَهَا، فَكُرِّهَ دَيْنُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَصَدَّقُوا عَلَيْهِ»، فَتَصَدَّقَ النَّاسُ عَلَيْهِ، فَلَمْ يَبْلُغْ ذَلِكَ وَقَاءَ دَيْنِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خُذُوا مَا وَجَدْتُمْ، وَلا تَكُفُّوا ذَلِكَ»، يَعْني الْغُرْمَاءَ^(۱).

واته: نه‌بو سه‌عیدی خودری رضی الله عنده: له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبهری خوادا ﷺ پیاوړیک بهر و بووم و میوه‌ی ک‌ری و تووشی زه‌ره‌و زیات بوو، قه‌رز‌ه‌کانی له‌سه‌ر زور بوون، جا پیغه‌مبهری خوا ﷺ ف‌رموو: خیر و زه‌کاتی پبیدن، خه‌لکه‌که‌ش خیر و زه‌کاتیان پیدا و نه‌گه‌یشته نه‌ندازه‌ی قه‌رز‌ه‌کانی، ننجا پیغه‌مبهری خوا ﷺ به‌خواهن قه‌رز‌ه‌کانی ف‌رموو: نه‌وه‌ی له‌بهر ده‌ستیدایه لئی وهر‌بگرن، جگه‌له‌وه (له‌وکاته‌دا) هیچی دیکه‌تان ناکه‌وئ.

۲۳۵۷- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، خَلَعَ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ مِنْ غُرْمَائِهِ، ثُمَّ اسْتَعْمَلَهُ عَلَى الْيَمَنِ» فَقَالَ مُعَاذٌ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اسْتَخْلَصَنِي مِمَّا لِي، ثُمَّ اسْتَعْمَلَنِي^(۲).

واته: جابری کوری عه‌بدوللا رضی الله عنده ده‌گپړته‌وه، پیغه‌مبهری خوا ﷺ موعازی کوری جه‌به‌لی له قه‌رز‌ه‌کانی رزگار کرد، پاشان کردیه کاربه‌ده‌ست به‌سه‌ر یه‌مه‌نه‌وه، بو‌یه موعاز گوتی: بیگومان پیغه‌مبهری خوا ﷺ به مال و سامانه‌که‌ی خو‌م له قه‌رز‌داری رزگاری کردم، پاشان منی کرده کاربه‌ده‌ست.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۵۶، وأبو داود: ۳۴۶۹، والترمذي: ۶۵۵، والنسائي: ۴۵۳۰ و ۴۶۷۸.

(۲) ضعيف.

بابهت: که سیک کهل و پهلی خوئی له لای پیاوینکی مایه پووج بینیتهوه

۲۳۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ وَجَدَ مَتَاعَهُ بِعَيْنِهِ عِنْدَ رَجُلٍ قَدْ أَفْلَسَ، فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ مِنْ غَيْرِهِ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک کهل و پهلی له لای که سیک مایه پووج دستکه و ته وه (که پی فرۆشتبوو، به لام پاره که ی وهرنه گرتبوو)، نه و که سه له هه موو خاوهن قهرزه کانی دیکه له پیشرته بو نه وه ی کهل و پهله که ی خوئی هه لگرتیه وه (له بری قهرزه که).

۲۳۵۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «أَيُّمَا رَجُلٍ بَاعَ سِلْعَةً، فَأَدْرَكَ سِلْعَتَهُ بِعَيْنِهَا عِنْدَ رَجُلٍ، وَقَدْ أَفْلَسَ، وَلَمْ يَكُنْ قَبْضَ مِنْ مَمْنَاهَا شَيْئًا، فَهِيَ لَهُ، وَإِنْ كَانَ قَبْضَ مِنْ مَمْنَاهَا شَيْئًا، فَهُوَ أَسْوَأُ الْغُرَمَاءِ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده گپرتیه وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر پیاوینک شتومه کی فرۆشت و خودی شتومه که که ی خوئی به دست که و ته وه له لای نه و که سه ی که پی فرۆشتوو و مایه پووج بووه، وه پاره که شی هیچ وهرنه گرتبوو، شتومه که که هی نه وه (بو خاوهن قهرزه کانی دیکه نیه)، نه گهر که میکیش پاره ی وهر گرتبوو، وه ک خاوهن قهرزه کانی دیکه یه کسانه له و شتومه که (و ته نها مافی نه و نیه).

۲۳۶۰- عَنْ ابْنِ خَلْدَةَ الزُّرْقِيِّ رضي الله عنه، وَكَانَ قَاضِيًا بِالْمَدِينَةِ، قَالَ: جِئْنَا أَبَا هُرَيْرَةَ رضي الله عنه فِي صَاحِبٍ لَنَا قَدْ أَفْلَسَ، فَقَالَ: هَذَا الَّذِي قَضَى فِيهِ النَّبِيُّ ﷺ «أَيُّمَا رَجُلٍ مَاتَ أَوْ أَفْلَسَ، فَصَاحِبُ الْمَتَاعِ أَحَقُّ بِمَتَاعِهِ إِذَا وَجَدَهُ بِعَيْنِهِ»^(۳).

واته: ئیبنو خه لده ی زوره قبی که دادوهر بووه له مه دینه ده لی: چوین بو لای نه بو هوره پره رضي الله عنه ده رباره ی (کیشه ی) هاوړیه کمان که مایه پووج ببوو، نه ویش گوتی:

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۰۲، ومسلم: ۱۵۵۹، وأبو داود: ۳۵۱۹_۳۵۲۲، والترمذي: ۱۲۶۲، والنسائي: ۴۶۷۶ و ۴۶۷۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۰۲، ومسلم: ۱۵۵۹، وأبو داود: ۳۵۱۹_۳۵۲۲، والترمذي: ۱۲۶۲، والنسائي: ۴۶۷۶ و ۴۶۷۷.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۵۲۳.

نهوهی پیتان ده لیم نهوهیه که پیغمبر ﷺ بریاری لهسه ر داوه: هر پیاوینک بمری، یان مایه پوچ بی، خاوه نی شتومه که که له پیشتهر بو شتومه که که ی خوی (هه لیگریته وه)، مادام خودی که ل و په له که مایی.

۲۳۶۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَمَّا أَمْرِي مَاتَ وَعِنْدَهُ مَالٌ أَمْرِي بَعَيْنِهِ، أَقْتَضَى مِنْهُ شَيْئًا، أَوْ لَمْ يَقْتَضِ، فَهُوَ أَسْوَأُ الْغُرَمَاءِ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغمبره ری خوا ﷺ فهرموویه تی: هر که سینک مرد و شتومه کی که سینکی له لا بو و وه کو خوی، جا هیج له نرخه که ی پی دایی، یان پی نه دایی، وه کو خاوه ن قهرزه کانی دیکه وایه و یه کسانه بو نه و شتومه که.

بابه ت: ناپه سندی شایه دی دانی که سینک

پیش نهوهی داوانی شایه دی دانی لت بکرت

۲۳۶۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، سئل رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ تَبْدُرُ شَهَادَةُ أَحَدِهِمْ يَمِينَهُ، وَيَمِينُهُ شَهَادَتُهُ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری مه سعود رضي الله عنه ده لی: پرسیار کرا له پیغمبره ری خوا ﷺ که باشتیرینی خه لکی کین؟ فهرمووی: نه وانهی رۆزگاری منن، پاشان نه وانهی دوا ی نه و دین، پاشان نه وانهی دوا ی نه و دین، پاشان خه لکانتیک دین که شایه دی دانیان پیش سویند خواردن ده که وی و، سویند خواردن پین شایه دی دانیان ده که وی (واته: شایه دی دانی به درو زور ده بی و خه لکی گوی به شایه دی و سویند خواردن ناده ن و به شتیکی ناسایی ده زانن).

۲۳۶۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: خَطَبَنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ بِالْجَابِيَةِ، فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَامَ فِينَا مِثْلَ مَقَامِي فِيكُمْ، فَقَالَ: «أَحْفَظُونِي فِي أَصْحَابِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ يَفْشُو الْكَذِبُ حَتَّى يَشْهَدَ الرَّجُلُ وَمَا يُسْتَشْهَدُ، وَيَخْلِفَ وَمَا يُسْتَحْلَفُ»^(۳).

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۶۵۲، ومسلم: ۲۵۲۳، والترمذي: ۳۸۵۹.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۱۶۵ عن ابن عمر.

واته: جابیری کوری سه موره ﷺ ده لی: عومهری کوری خه تتاب له جابیه وتاری بو داین و گوتی: له راستیدا پیغه مبهری خوا ﷺ جار تکیان له ناومان ههستا وه کو چون من تاوا له نیو ئیوه دا ههستاوم و ئنجا فهرمووی: هه بوونی من له ناو هاوه لاندنا له بهرچاو بگرن (واته: بوونی من له ناو نه واندا به خیر و بیر بزنان و ریزی نه وه بوونهی من له ناویاندا بزنان و به ریزه وه ته ماشایان بکه ن)، پاشان نه و جیلهی دوا ی نه وان، پاشان نه و جیلهی دواتر، پاشان درو زور بلاو ده بیته وه و باوی ده بی، به جور تک که پیاو هه یه شایه دی ده دات له کاتیکدا داوا ی شایه دی لی ناکری، وه سویند ده خوا له کاتیکدا داوا ی سویند خواردنی لی ناکری.

بابهت: پیاویک که شایه دییه کی له لایه و هاوه له که ی نایزانی

۲۳۶۴- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَمْرَةَ الْأَنْصَارِيِّ، أَنَّهُ سَمِعَ زَيْدَ بْنَ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: إِنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «خَيْرُ الشُّهُودِ، مَنْ أَدَّى شَهَادَتَهُ قَبْلَ أَنْ يُسْأَلَهَا»^(۱).

واته: عه بدورپه رحمانی کوری نه بو عه مپه ی نه نصاری ده گپریته وه، گویی له زیدی کوری خالیدی جوهنی ﷺ بووه که ده یگوت: گویی له پیغه مبهری خوا ﷺ بووه که ده یفه رموو: باشترینی شایه ده کان نه و که سه یه که شایه دییه که ی بدات پیش نه وه ی داوا ی لی بکری.

بابهت: شایه دی گرتن له سهر قهرز

۲۳۶۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (۲۷۸) ﴿البقرة، حَتَّىٰ بَلَغَ ﴿فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾ (۲۷۹) ﴿البقرة، فَقَالَ: هَذِهِ نَسَخَتْ مَا قَبْلَهَا»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری ﷺ ده گپریته وه، نه و ئایه ته ی خوینده وه: ﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (۲۷۸) ﴿البقرة، واته: نه ی نه و که سانه ی پرواتان هیناوه (به خوا) له خوا بترسن وه ده ست هه لگرن له و

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۷۱۹، وأبو داود: ۳۵۹۶، والترمذي: ۲۳۹۵.

(۲) حسن.

سودهی که لای خه لک ماوتانه نه گهر ئیوه پروادارن، هه تا گه یشته: ﴿فَإِنْ أَمِنَ بِعَظْمِكُمْ بَعْضًا ۖ﴾ البقرة، واته: جا نه گهر هه ندیکتان له هه ندیکتان دلنیا بوون، ئنجا گوتی: نه و ئایه ته، ئایه ته که ی پیش خوی نه سخ کردوته وه.

بابهت: نه و که سهی شایه دی دوست نیه

۲۳۶۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ شَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ خَائِنٍ، وَلَا خَائِنَتِهِ، وَلَا مَحْدُودٍ فِي الْإِسْلَامِ، وَلَا ذِي غَمْرٍ عَلَى أَخِيهِ»^(۱).

واته: عه مری کوری شو عیب له باوکیه وه له باپیره وه رضی الله عنه ده گپریته وه، ده لی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله فهرموویه تی: که سی ناپاک پیاو بی، یان نافرته شایه دی لی وهرناگیری، وه نه و که سهش که سزایه ک له سزا شرعیه کانی لی دهرکرابی، شایه دی لی وهرناگیری، وه که سیکیش که رق و قینی له دلدا بی بهرانبهر برای مسولمانی (نه ویش شایه دی وهرناگیری).

۲۳۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، يَقُولُ: «لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ بَدَوِيٍّ عَلَى صَاحِبِ قَرْيَةٍ»^(۲).

واته: نه بو هوره پیره رضی الله عنه ده گپریته وه، گوئی له پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله بووه که ده یفه رموو: شایه دی دانی کوچهری له سهر خه لکی دیهات و شاریه کان وهرناگیری (چونکه کاتی خوی کوچهریه کان یاساو ریسای شایه دی دانیان نه زانیوه).

بابهت: حوکم کردن به شایه دی و سویند خواردن

۲۳۶۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، قَضَى بِالْيَمِينِ مَعَ الشَّاهِدِ»^(۳).

واته: نه بو هوره پیره رضی الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله به سویند خواردن له گه ل شایه دیک بریاری داوه.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۶۰۱.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۶۰۲.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۶۱۰، والترمذي: ۱۳۴۳ وذكر حديث سعد بن عبادة.

۲۳۶۹- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ «أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَضَى بِالْيَمِينِ مَعَ الشَّاهِدِ»^(۱).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه که پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم به سویند خواردن له گه ل شایه دیک بریاری داوه.

۲۳۷۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، بِالشَّاهِدِ وَالْيَمِينِ»^(۲).

واته: ئینو عبباس رضی اللہ عنہما ده لی: پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم به شایه دیک و سویند خواردن بریاری داوه.

۲۳۷۱- عَنْ سُرْقٍ رضی اللہ عنہ «أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، أَجَازَ شَهَادَةَ الرَّجُلِ، وَبَيْنَ الطَّالِبِ»^(۳).

واته: سوورق رضی اللہ عنہ ده گپریته وه پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم رنگای داوه به شایه دی پیاو له گه ل سویندی داواکار.

بابهت: شایه دی دانی به درؤ

۲۳۷۲- عَنْ حُرَيْمِ بْنِ قَاتِكِ الْأَسَدِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم الصُّنْحَ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَامَ قَائِمًا، فَقَالَ: «عَدِلْتُ شَهَادَةَ الزُّورِ بِالْإِشْرَاقِ بِاللَّهِ» ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ ﴿وَأَجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾ حَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ ^(۳۱) ﴿الْحَجَّ﴾^(۴).

واته: خورهیمی کوری فاتیکی نه سه دی رضی اللہ عنہ ده لی: پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم نوژی به یانی کردو کاتیک له نوژی ته واو بوو، هه ل سایه سه ر پی و سی جار فه رمووی: شایه دی دانی به درؤ به رانبه ر کراوه به هاوبه شی دانان بو خوا، پاشان نه و نایه ته ی خوینده وه: ﴿وَأَجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾ حَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ ^(۳۱) ﴿الْحَجَّ﴾، واته: ههروه ها خوتان پیاریزن له قسه ی درؤ ناره وا ^(۳۰) گه ردن که چ بن بو خوا (خوتان له هه موو بیرو باوه ریکی لار دووربگرن) هاوبه ش بریاردهر مه بن بو خوا ^(۳۱).

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۳۴۴.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۷۱۲، وأبو داود: ۳۶۰۸.

(۳) صحیح بما قبله.

(۴) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۹۹، والترمذي: ۲۲۹۹.

۲۳۷۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَنْ تَزُولَ قَدَمُ شَاهِدِ الزُّورِ حَتَّى يُوجِبَ اللَّهُ لَهُ النَّارَ»^(۱).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنهما ده لى: پىغه مبهرى خوا ﷺ فرموويه تى: دوو پىي شايه دى دروزن له شوينى خوى ناجولئى (له قيامهت) تاكو خوا ئاگرى دوزه خى بو پيوست ده كات.

بابهت: شايه دى داني خاوهن كتيبيى ئاسمانى له سهر يه كترى

۲۳۷۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، أَجَازَ شَهَادَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ»^(۲).

واته: جابىرى كورى عه بدوللا رضي الله عنه ده گىر يته وه، پىغه مبهرى خوا ﷺ ريگاي داوه به شايه دى داني خاوهن كتيبه ئاسمانيه كان له سهر يه كترى.

(۱) موضوع.

(۲) ضعيف.

پہرتووکی

بہخشین

کتاب الہیات.

بابهت: پياو شتيک وهک ديارى دهدات به مندالهکى

۲۳۷۵- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رضي الله عنه، قَالَ: انْطَلَقَ بِهِ أَبُوهُ يَحْمِلُهُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: اشْهَدْ أَنِّي قَدْ نَحَلْتُ النُّعْمَانَ مِنْ مَالِي كَذَا وَكَذَا، قَالَ: «فَكُلُّ بَيْنِكَ نَحَلْتُ مِثْلَ الَّذِي نَحَلَّتِ النُّعْمَانُ؟» قَالَ: لَا، قَالَ: «فَأَشْهَدْ عَلَيَّ هَذَا غَيْرِي» قَالَ: «أَلَيْسَ يَسُرُّكَ أَنْ يَكُونُوا لَكَ فِي الْبِرِّ سَوَاءً؟» قَالَ: بَلَى، قَالَ: «فَلَا، إِذَا»^(۱).

واته: نوعمانى كورى به شير رضي الله عنه ده لى: باوكى هه لى گرتووه و بردوويه تى بو خزمهت پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم، جا گوتى: (تهى پيغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم) شايد به كه من له سه روهت و سامانى خوم نه وه و نه وه م به خشى به نوعمان، فهرمووى: تايا به هه مان شيوه به شى كوره كانى تريشت داوه؟ گوتى: نه خير، فهرمووى: كه واته كه سيكى تر بكه به شايد له سه رى، وه فهرمووى: تايا پيت خوش نيه هه موويان له چا كه كردن و به زه بييدا به رانه رت يه كسان بن؟! گوتى: به لى، بيگومان پيم خوشه، فهرمووى: كه واته جياوازيان پي مه كه.

۲۳۷۶- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رضي الله عنه، أَنَّ أَبَاهُ نَحَلَهُ غُلَامًا، وَأَنَّهُ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم يُشْهَدُهُ، فَقَالَ: «أَكُلُّ وَلَدِكَ نَحَلْتَهُ؟» قَالَ: لَا، قَالَ: «فَارْزُدْهُ»^(۲).

واته: نوعمانى كورى به شير رضي الله عنه ده گيرتته وه، باوكى خزمه تكارىكى پي به خشى، نجا (باوكى) هاته خزمه تى پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم بو نه وه ي له سه ر نه وه شايد دى بو بدا، جا فهرمووى: تايا به هه مان شيوه به هه موو منداله كانت به خشيوه؟ گوتى: نه خير، فهرمووى: كه واته بيگيره وه (لى وه رگروه).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۵۸۶، ومسلم: ۱۱۶۲۳، وأبو داود: ۳۵۴۲_۳۵۴۴، والترمذي: ۱۳۶۷، والنسائي: ۳۶۷۲_۳۶۸۳ و ۳۶۸۵_۳۶۸۷ و ۵۷۵۸.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۵۸۶، ومسلم: ۱۱۶۲۳، وأبو داود: ۳۵۴۲_۳۵۴۴، والترمذي: ۱۳۶۷، والنسائي: ۳۶۷۲_۳۶۸۳ و ۳۶۸۵_۳۶۸۷ و ۵۷۵۸.

بابهت: ئەو كەسەى شتىك به منداله كەى دەبەخشى و پاشان پەشىمان دەبىتەوه

۲۳۷۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، يَرْفَعَانِ الْحَدِيثَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَا يَجِلُّ لِلرَّجُلِ أَنْ يُعْطِيَ الْعَطِيَّةَ ثُمَّ يَرْجِعَ فِيهَا، إِلَّا الْوَالِدَ فِيمَا يُعْطِي وَوَلَدَهُ»^(۱).

واته: ئىبنو عەبباس و ئىبنو عومەر رضي الله عنهما دەگىرنەووه و فەرموودە كە بەرز دە كەنەووه بۆ پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم كە فەرموویەتى: پەوا نىه بۆ هېچ كەسىك كە شتىك بىه خشى و پاشان لى پەشىمان بىتەوه، تەنھا باوك نەبى لەوهدا كە بە منداله كەى دەبەخشى (چونكە خۆشى هەر مولكى باوكىيەتى).

۲۳۷۸- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَا يَرْجِعُ أَحَدُكُمْ فِي هَبْتِهِ، إِلَّا الْوَالِدَ مِنْ وَوَلَدِهِ»^(۲).

واته: عەمرى كورى شوەب لە باوكىيەوه لە باپىرىەوه رضي الله عنه دەگىرتەوه: كە پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموویەتى: هېچ يەك كىكتان پەشىمان نەبىتەوه لە بەخشىنە كەى، جگە لە باوك منداله كەى.

بابهت: بەخشىن بە درىزايى تەمەن

۲۳۷۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا عُمْرَى، فَمَنْ أُعْمِرَ شَيْئًا فَهُوَ لَهُ»^(۳).

واته: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموویەتى: بەخشىن بە درىزايى تەمەن نىه (دروست نىه)، خۆ ئەگەر كەسىك بە درىزايى تەمەن شتىكى پى بەخشا، ئەوا ئەو شتە بۆ خۆیەتى (واته: دەبىتە مولكى خۆى و لەدواى مردنىشى بۆ میراتگرە كانیەتى).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۳۹، والترمذی: ۱۲۹۹ و ۲۱۳۲، والنسائی: ۳۶۹۰ و ۳۷۰۳.

(۲) حسن صحیح. أخرجه النسائی: ۳۶۸۹.

(۳) حسن صحیح. أخرجه النسائی: ۳۷۵۲ و ۳۷۵۳. وانظر البخاری: ۲۶۲۶، ومسلم: ۱۶۲۶.

۲۳۸۰- عَنْ جَابِرٍ رضی الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «مَنْ أَعْمَرَ رَجُلًا عُمَرَى لَهُ وَلِعَقِبِهِ، فَقَدْ قَطَعَ قَوْلُهُ حَقَّهُ فِيهَا، فَهِيَ لِمَنْ أَعْمَرَ وَلِعَقِبِهِ»^(۱).

واته: جابیر رضی الله عنه ده‌لی: گویم له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو: هه‌ر که‌سیک شتیک بیه‌خشی به که‌سیکی تر به در‌یزایی ته‌مه‌ن، ده‌بیته مولکی نه‌و که‌سه که پیی به‌خشراوه، له دوا‌ی خو‌ی بو میراتگره‌کانیه‌تی، به‌پاستی که‌سی به‌خشهر به‌و قسه‌یه‌ی که ده‌یکات هیچ مافیکی له‌و شته‌دا نامینی، وه نه‌و شته ده‌بیته مولکی پیی به‌خشراوه که و له دوا‌ی خو‌ی ده‌بیته مولکی میراتگره‌کانی پیی به‌خشراوه که.

۲۳۸۱- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رضی الله عنه «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، جَعَلَ الْعُمَرَى لِلْوَارِثِ»^(۲).

واته: زیدی کوری ساییت رضی الله عنه ده‌گیر‌پته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌و شته‌ی که به در‌یزایی ته‌مه‌ن به‌خشراوه داویه‌تی به میراتگر (واته: میراتگری که‌سی پیی به‌خشراوه).

بابه‌ت: به‌خوشین به‌چاوه‌روانی

۲۳۸۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا رُقْبَى، فَمَنْ أُرْقِبَ شَيْئًا فَهُوَ لَهُ، حَيَاتُهُ وَمَمَاتُهُ» قَالَ: «وَالرُّقْبَى: أَنْ يَقُولَ هُوَ لِلْآخِرِ: مِئِي وَمِنْكَ مَوْتًا»^(۳).

واته: ئیبنو عومه‌ر رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: به‌خوشین به‌چاوه‌روانی نیه (دروست نیه)، جا بو‌یه هه‌ر که‌س شتیک به‌چاوه‌روانی پیی به‌خشرا، ده‌بیته مولکی نه‌و له ژیانیدا و له دوا‌ی مردنیشی (واته: بو میراتگره‌کانیه‌تی). (پاوی) ده‌لی: به‌خوشین به‌چاوه‌روانی نه‌وه‌یه که یه‌کیک به‌یه‌کیک بلئی: مردن له نیوانی من و تو‌دایه (واته: نه‌گه‌ر من مردم با بو تو یی، وه نه‌گه‌ر تو مردی با هه‌ر بو خو‌م یی).

(۱) صحیح. أخرجه البخاری: ۲۶۲۵، ومسلم: ۱۶۲۵، وأبو داود: ۳۵۵۰-۳۵۵۴، والترمذی: ۱۳۵۰، والنسائی: ۳۷۳۷-۳۷۳۵ و ۳۷۴۰-۳۷۴۲ و ۳۷۴۴ و ۳۷۴۹ بنحوه.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۵۹ بنحوه، والنسائی: ۳۷۱۵-۳۷۱۶ و ۳۷۱۸-۳۷۱۹ و ۳۷۲۱-۳۷۲۲.

(۳) صحیح. أخرجه النسائی: ۳۷۳۲-۳۷۳۴.

۲۳۸۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْعُمْرَى جَائِزَةٌ لِمَنْ أُعْمِرَهَا، وَالرُّقْبَى جَائِزَةٌ لِمَنْ أَرْقَبَهَا»^(۱).

واته: جابیری کویری عہدوللا رضي الله عنه، دہلی: پیغمبہری خوا ﷺ فرموویہ تی: بہ خسین بہ درڑایی تہ من دہ بیٹہ دیاری بو ئو کہ سہ ی کہ پی بہ خسراوہ، ہر وہا بہ خسین بہ چاوہ پروانی دہ بیٹہ دیاری بو ئو کہ سہ ی کہ پی بہ خسراوہ.

بابہت: پەشیمان بوونہوہ لە دیاری بہ خسین

۲۳۸۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مَثَلِ الَّذِي يَعُودُ فِي عَطِيَّتِهِ، كَمَثَلِ الْكَلْبِ أَكَلَ، حَتَّى إِذَا شَبِعَ قَاءً، ثُمَّ عَادَ فِي قَيْئِهِ، فَأَكَلَهُ»^(۲).

واته: ئە بو ہورہ پرہ رضي الله عنه، دہلی: پیغمبہری خوا ﷺ فرموویہ تی: بہ راستی نمونہ ی ئو کہ سہ ی کہ لہ بہ خسینہ کہ ی پەشیمان دہ بیٹہ وہ، وہ کو نمونہ ی ئو سہ گہ وایہ کہ دہ خوات تاکو تیر دہ بی و دہ رشیتہ وہ، پاشان دہ گہ ریتہ وہ سہر پشانہ وہ کہ ی و دہ یخواتہ وہ.

۲۳۸۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْعَائِدُ فِي هَيْبَتِهِ، كَالْعَائِدِ فِي قَيْئِهِ»^(۳).

واته: ئینو عہ بیاس رضي الله عنه، دہلی: پیغمبہری خوا ﷺ فرموویہ تی: ئو کہ سہ ی لہ بہ خسینہ کہ ی پەشیمان دہ بیٹہ وہ، وہ کو ئو کہ سہ وایہ کہ دہ گہ ریتہ وہ سہر پشانہ وہ ی خوی (واته: پشانہ وہ ی خوی دہ خواتہ وہ).

۲۳۸۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «الْعَائِدُ فِي هَيْبَتِهِ كَالْكَلْبِ يَعُودُ فِي قَيْئِهِ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۵۸، والترمذي: ۱۳۵۱، والنسائي: ۳۷۳۹ واقتصر البخاري: ۲۶۲۶، ومسلم: ۱۶۲۵، والنسائي: ۳۷۲۷ و ۳۷۲۹ و ۳۷۵۵ علي الشطر الأول من الحديث.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۵۸۹، ومسلم: ۱۶۲۲، وأبو داود: ۳۵۳۸، والترمذي: ۱۲۹۸، والنسائي: ۳۶۹۰ و ۳۶۹۱ و ۳۷۰۳ و ۳۷۱۰.

(۴) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۱۲۱.

واته: ئینو عومەر ﷺ ده گپرتته وه، پئغه مبهەر ﷺ فەر موویه تی: ئه و که سه ی له بهخسینه که ی په شیان ده بیته وه، وه کو ئه و سه گه وایه که ده گپرتته وه سه ر پشانه وه که ی.

بابهت: ئه و که سه ی که شتیک ده بهخسنت و چاوه رپی پاداشته

۲۳۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الرَّجُلُ أَحَقُّ بِبَيْتِهِ مَا لَمْ يُتَبَّ مِنْهَا»^(۱).
واته: ئه بو هوریره ﷺ ده لی: پئغه مبهری خوا ﷺ فەر موویه تی: هه ر که سیک شتیک بیه خسی هه ر ئه و زیاتر مافی له به خسراوه که دا هه یه، مادام پاداشتی نه درتته وه، بوی هه یه بیگپرتته وه بو خوی.

بابهت: بهخسینی ئافرمت به بت مؤله تانی هاوسه ره که ی

۲۳۸۸- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ فِي خُطْبَةٍ خَطَبَهَا: «لَا يَجُوزُ لِامْرَأَةٍ فِي مَالِهَا، إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا، إِذَا هُوَ مَلَكَ عِصْمَتَهَا»^(۲).

واته: عه مری کوری شو عیب له باوکیه وه له باپیری وه ﷺ ده گپرتته وه، پئغه مبهری خوا ﷺ له وتاریکدا کاتی وتاری ده فەر موو، فەر موویه تی: هه یچ ئافره تیک بوی نیه له ماله که ی بیه خسی به بت مؤله تی هاوسه ره که ی (واته: له وه ی له ژیر ده ستی ئه و دایه له مالی میرده که ی، مه گه ر به ره زامه ندی میرده که ی بی)، ئه گه ر پیاوه که ی خاوه نی په یوه ندی ژن و میردایه تی بی.

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۵۶۶، والنسائي: ۳۷۵۶.

۲۳۸۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى رضي الله عنه، رَجُلٌ مِنْ وَلَدِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، أَنَّ جَدَّتَهُ خَيْرَةَ، امْرَأَةً كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِحُلِيِّ لَهَا، فَقَالَتْ: إِنِّي تَصَدَّقْتُ بِهَذَا، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا يَجُوزُ لِلْمَرْأَةِ فِي مَالِهَا إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا، فَهَلِ اسْتَأْذَنْتِ كَعْبًا؟» قَالَتْ: نَعَمْ، فَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِلَى كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، فَقَالَ: «هَلِ أَدْنَتْ لِحَيْرَةَ أَنْ تَتَصَدَّقَ بِحُلِيِّهَا؟» فَقَالَ: نَعَمْ، فَقَبِلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنْهَا^(۱).

واته: عهبدوللای کوری یه حیا که پیاوئیکه له نه وه کانی که عبی کوری مالیکه، له باوکیه وه له باپیره وه رضي الله عنه ده گپریته وه خهیره ی داپیره ی که خیزانی که عبی کوری مالیک بووه، به خشله که یه وه هاته خزمه تی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم، جا گوتی: له راستیدا نه وه م کردوه به خیر و صدهده قه، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم پیی فهرموو: نافرهت بوی نیه له ماله که ی بیه خشی به بی مؤله تی هاوسه ره که ی، تایا پرست به که عب کردوه؟ گوتی: به لئی، جا پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم ناردی به دوا ی که عبی کوری مالیکدا و پیی فهرموو: تایا مؤله تی خهیره ت داوه که خشله که ی بکاته خیر و صدهده قه؟ نه ویش گوتی: به لئی، نه و جار پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم لئی قبول کردو لئی وه رگرت.

***

پہرتووکی

خیرکردن

بابت: په شیمان بوونهوه له خیرکردن

۲۳۹۰- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «لَا تَعُدُّ فِي صَدَقَتِكَ»^(۱).

واته: عومهري کورې خه تتاب رضي الله عنه ده گپړيته وه، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فرموويه تي: له به خشينه که تدا پاشگه ز مه به وه.

۲۳۹۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَثَلُ الَّذِي يَتَّصِقُ، ثُمَّ يَرْجِعُ فِي صَدَقَتِهِ، مَثَلُ الْكَلْبِ يَقِيءُ، ثُمَّ يَرْجِعُ فَيَأْكُلُ قَيْئَهُ»^(۲).

واته: عه بدوللای کورې عه بیاس رضي الله عنه ده لی: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فرموويه تي: نمونه ی نه و که سه ی که ده به خشیت و دواتر پاشگه ز ده بیتته وه له به خشينه که ی، وه کو نه و سه گه وایه که ده پشیتته وه، دواتر ده گپړيته وه و پشانه وه که ی خوی ده خوات.

بابت: نه و که سه ی که شتیک ده کاته خیر،

پاشان ده بینت نه و شته ده فرو شریته وه، نایا ده توانت بیکر یتته وه

۲۳۹۲- عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، يَعْنِي عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّهُ تَصَدَّقَ بِفَرَسٍ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَأَبْصَرَ صَاحِبَهَا يَبِيعُهَا بِكَسْرٍ، فَأَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَسَأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: «لَا تَبْتَغِ صَدَقَتِكَ»^(۳).

واته: عومهري کورې عه بدوللای کورې عومه ر واته له باوکیه وه له عومهري باپیره یه وه رضي الله عنه ده گپړيته وه، له سه رده می پيغه مبهري خوا دا صلى الله عليه وسلم نه سپیکي به خشی، دواتر بیني که خاوه نی نه سپه که به نرخیکي که م ده یفرو شیتته وه، بویه (عومه ر رضي الله عنه) هاته خزمه ت پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم، ده رباره ی نه وه پرسپاری لی کرد، نه ویش فرمووی: به خشينه که ی خوت مه کړه وه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۶۳۶ و ۱۶۲۱، وأبو داود: ۱۵۹۳، والترمذي: ۶۶۸، والنسائي: ۲۶۱۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۵۸۹، ومسلم: ۱۶۲۲، وأبو داود: ۳۵۳۸، والترمذي: ۱۲۹۸، والنسائي: ۳۶۹۰ و ۳۶۹۱ و ۳۶۹۶_۳۷۰۳ و ۳۷۱۰.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۶۳۶، ومسلم: ۱۶۲۱، والنسائي: ۱۶۱۵.

۲۳۹۳- عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ رضي الله عنه، «أَنَّهُ حَمَلَ عَلَى فَرَسٍ يُقَالُ لَهُ عَمْرٌ أَوْ عَمْرَةٌ، فَرَأَى مُهْرًا، أَوْ مُهْرَةً مِنْ أَفْلَانِهَا يُبَاعُ، يُنْسَبُ إِلَى فَرَسِهِ، فَتُهَيَّ عَنْهَا»^(۱).

واته: زوبه‌یری کوری عوام رضي الله عنه ده‌گیریته‌وه، نه‌سپینکی به‌خشی که پینان ده‌گوت: غه‌م‌ر یان غه‌م‌ره (نه‌سپی خیراو تیزره‌و)، دواتر یه‌کینک له‌ بیچووه‌کانی که تیر بوو، یان می بوو که له‌ ره‌چه‌له‌کی نه‌و نه‌سپه‌ بوو که نه‌و به‌خشیبووی بینی ده‌فروشا، نه‌ویش پینگری لیکرا که بیکریته‌وه.

بابه‌ت: نه‌و که‌سه‌می که

شتیک ده‌کاته‌ خیر و دواتر ده‌بیته‌ میرات بو‌می

۲۳۹۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي تَصَدَّقْتُ عَلَى أُمِّي بِجَارِيَةٍ، وَإِنِّهَا مَاتَتْ، فَقَالَ: «أَجْرَكَ اللَّهُ، وَرَدَّ عَلَيْكَ الْمِيرَاثَ»^(۲).

واته: عه‌بدو‌للای کوری بو‌ره‌یده له‌ باوکیه‌وه رضي الله عنه، ده‌گیریته‌وه، ئافره‌تیک هاته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم و، گوتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم من جاریه‌یه‌کم به‌خشی به‌ دایکم، وه‌ ئیستا دایکم وه‌فاتی کردوه، نه‌ویش فه‌رمووی: خوا پادا‌شتی به‌خشینه‌که‌ت ده‌داته‌وه، به‌خشینه‌که‌شتی به‌ میرات گپرایه‌وه بو‌ت.

۲۳۹۵- عَنْ عَمْرٍو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: إِنِّي أُعْطِيتُ أُمِّي حَدِيقَةً لِي وَإِنِّهَا مَاتَتْ وَلَمْ تَتْرِكْ وَارِثًا غَيْرِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «وَجَبَتْ صَدَقَتُكَ، وَرَجَعَتْ إِلَيْكَ حَدِيقَتُكَ»^(۳).

واته: عه‌م‌ری کوری شو‌عه‌یب له‌ باوکیه‌وه له‌ باپیره‌وه رضي الله عنه ده‌گیریته‌وه، ده‌لی: پیاوینک هاته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم و گوتی: من باخچه‌یه‌کی خو‌م به‌خشی به‌ دایکم، ئیستا نه‌و وه‌فاتی کردوه‌و، له‌ دوا‌ی خو‌ی هیج میرات‌گریکی نیه‌ جگه‌ له‌ من، ئنجا پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رمووی: به‌خشینه‌که‌ت و چاکه‌که‌ت وه‌رگراوه‌ و باخچه‌که‌شت وه‌کو میرات بو‌گه‌پرایه‌وه (واته: دروسته‌ به‌خشینه‌که‌ی خو‌ت که بوو به‌ میرات وه‌ریبگری).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. صحیح. أخرجه مسلم: ۱۱۴۹، وأبو داود: ۱۶۵۶ و ۲۸۷۷ و ۳۳۰۹، والترمذي: ۶۶۷ و ۹۲۹.

(۳) حسن صحیح.

بابهت: نهو کهسه می که وهقف دهکات

۲۳۹۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنهما، قَالَ: أَصَابَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ أَرْضًا بِحَيْرٍ، فَأَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَاسْتَأْمَرَهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَصَبْتُ مَالًا بِحَيْرٍ، لَمْ أَصِبْ مَالًا قَطُّ هُوَ أَنَفْسُ عِنْدِي مِنْهُ، فَمَا تَأْمُرُنِي بِهِ؟ فَقَالَ: «إِنْ شِئْتَ حَبَسْتِ أَصْلَهَا وَتَصَدَّقْتِ بِهَا» قَالَ: «فَعَمِلَ بِهَا عُمَرُ، عَلَى أَنْ لَا يُبَاعَ أَصْلُهَا، وَلَا يُوهَبَ، وَلَا يُورَثَ، تَصَدَّقَ بِهَا لِلْفُقَرَاءِ، وَفِي الْقُرْبَى، وَفِي الرِّقَابِ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَابْنِ السَّبِيلِ، وَالضَّيْفِ، لَا جُنَاحَ عَلَى مَنْ وَلِيَهَا أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا بِالْمَعْرُوفِ، أَوْ يُطْعِمَ صَدِيقًا، غَيْرَ مَتَمَوْلٍ»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی الله عنهما ده لئی: عومهری کوری خه تتاب له خه بیهر زه و بیه کی ده سته کهوت، جا هاته خزمهت پیغه مبهەر صلى الله عليه وسلم بو راویژ کردن، گوتی: نهی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم له خه بیهر زه و بیه کم ده سته کهوت و تووه که هرگیز مالی نه وه نده نایاب و به نرخم ده ست نه کهوت و تووه له وه به نرختر بی له لام، جا فرمانم به چی پیده که ی؟ فه رمووی: نه گهر ده ته ویت زه و بیه که وهقف بکه و داهات و دهرامه ته که ی بکه به خیر، گوتی: ئنجا عومهر به قسه ی کرد و زه و بیه که ی به خشی، به مهرجیک که نه فروشری و نه به خشری و به میرات نه بری، به لکو داهاته که ی بو هه ژاران و خزمان و نازاد کردنی کویله و له جهاد ریگه ی خوا و بو ریواران و میوان سهرف بکری، وه نهو کهسه ش که سهرپهرشتی نهو وهقفه ده کات گوناھی ناگات نه گهر به چاکی و بی زیاده ره وی لئی بخوات، یان ده رخواردی هاورینی خوی بدات، به لام لئی پاشه کهوت نه کات و لئی لانه دات و نه یکاته مولکی خوی.

۲۳۹۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی الله عنهما، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْمِائَةَ سَهْمِ الَّتِي بِحَيْرٍ، لَمْ أَصِبْ مَالًا قَطُّ هُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْهَا، وَقَدْ أَرَدْتُ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «أَحْسِنِ أَصْلَهَا، وَسَبِّلْ مَمْرَتَهَا»^(۲).

واته: ئیبنو عومەر رضی الله عنهما ده لئی: عومهری کوری خه تتاب گوتی: نهی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم به راستی نهو سهد به شه ی که له خه بیهره هرگیز مالیکی له وه نایابتر و به نرخترم ده ست نه کهوت و تووه که نه وه نده له لام خو شه و یست بی، و یستم که بیبه خشم، جا پیغه مبهەر صلى الله عليه وسلم فه رمووی: زه و بیه که وهقف بکه و داهات و دهرامه ته که ی له پیناوی خوا دا بیه خشه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۳۷، ومسلم: ۱۶۳۲، وأبو داود: ۲۸۷۸، والترمذي: ۳۷۵، والنسائي: ۳۶۰۳ و ۳۶۰۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۳۷، ومسلم: ۱۶۳۲، وأبو داود: ۲۸۷۸، والترمذي: ۳۷۵، والنسائي: ۳۶۰۳ و ۳۶۰۴.

بابهت: خواستن

۲۳۹۸- عَنْ شُرْحَبِيلِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أَمَامَةَ رضي الله عنه يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «الْعَارِيَةُ مُؤَدَّاءٌ، وَالْمِنْحَةُ مَرْدُودَةٌ»^(۱).

واته: شوپه حبیلی کوری موسلیم ده لئی: گوئیم له ئەبو ئومامه رضي الله عنه بوو ده یگوت: گوئیم له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بوو که ده یفه رموو: شتی خوازراو ده بی بگپدریته وه بو خواونه که ی، وه شتیکیش که بو سوود لیوه رگرتن بهر وبومه که ی دراوه به که سییک ده بی خودی شته که (نه ک بهر وبومه که ی) بدریته وه به خواونه که ی.

عاریة: ئەو شته به که خۆت وهری ده گری و، سوود له خودی شته که ده بینی، وه کو: کتیب.

منحة: ئەو شته به که پیت ده درئ بو سوود وه رگرتن له بهر وبومه که ی، که کاتی خوی زیاتر بو و شتر به کارهاتوه بو ئەوهی که سه که سوود له بهر وبومی و شتره که وه ربگری، به نمونه: شیره که ی.

۲۳۹۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «الْعَارِيَةُ مُؤَدَّاءٌ، وَالْمِنْحَةُ مَرْدُودَةٌ»^(۲).

واته: ئەنه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئی: گوئیم له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بوو که ده یفه رموو: شتی خوازراو ده بی بگپدریته وه بو خواونه که ی، وه شتیکیش که بو سوود لیوه رگرتن له بهر وبومه که ی دراوه به که سییک ده بی خودی شته که (نه ک بهر وبومه که ی) بدریته وه به خواونه که ی.

۲۴۰۰- عَنْ سَمْرَةَ رضي الله عنها أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذَتْ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۶۵، والترمذي: ۱۲۶۵.

(۲) صحیح.

(۳) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۵۶۱، والترمذي: ۱۲۶۶.

واته: سه‌موره ﷺ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ئەو که‌سه‌ی که به‌ده‌ست شتیک ده‌خوازی، که‌سی وه‌رگر زامنه‌هه‌تاوه‌کو ده‌ی‌گیریتته‌وه (ده‌ستی‌خواه‌نه‌که‌ی).

بابه‌ت: پین سپاردن

۲۴۰۱- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أُوْدِعَ وَدِيْعَةً فَلَا ضَمَانَ عَلَيْهِ»^(۱).

واته: عه‌م‌پ‌ری کو‌ری شو‌عه‌یب له‌باو‌کیه‌وه له‌با‌پ‌یره‌وه ﷺ ده‌گیریتته‌وه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ئە‌گ‌ه‌ر که‌س‌یک شت‌یک‌ی سپ‌ارد به‌که‌س‌یک‌ی تر، که‌سی پ‌ین سپ‌یر‌د‌راو زه‌مانه‌تی له‌سه‌ر نیه (ئ‌ه‌گ‌ه‌ر به‌ئ‌ه‌ن‌قه‌ست نه‌یفه‌وت‌ین‌ی).

بابه‌ت: که‌سی ده‌ست‌پ‌اک که‌مامه‌له‌به‌وشته‌ده‌کات

که‌به‌ئ‌ه‌مانه‌ت لای دان‌راوه‌و قازان‌جی ت‌یدا ده‌کات

۲۴۰۲- عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَعْطَاهُ دِينَارًا يَشْتَرِي لَهُ شَاةً، فَاشْتَرَى لَهُ شَاتَيْنِ، فَبَاعَ إِحْدَاهُمَا بَدِينَارٍ، فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ بِدِينَارٍ وَشَاةٍ «فَدَعَا لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْبُرْكَ»، قَالَ: فَكَانَ لَوْ اشْتَرَى التُّرَابَ لَرِيحَ فِيهِ^(۲).

واته: عوروه‌ی باریقی ﷺ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ دیناریکی پ‌یداوه‌بو‌ئ‌ه‌وه‌ی مه‌ریکی بو‌ب‌ک‌ری، ئ‌ه‌و‌یش دوو مه‌ری بو‌ک‌ری و یه‌کی‌کیانی به‌دیناریک فر‌وشته‌وه، جا که‌هاته‌وه خ‌زمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ مه‌ریک و دیناریکی بو‌ه‌ینایه‌وه، پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ دو‌عای خ‌یر و فه‌ری بو‌کرد. (راوی) گو‌تی: (عوروه‌ی باریقی ﷺ ده‌گیریتته‌وه) ئە‌گ‌ه‌ر خو‌لیشی ک‌ریبا قازان‌جی ت‌یدا ده‌کرد.

۲۴۰۲- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ الْبَارِقِيِّ ﷺ، قَالَ: قَدِمَ جَلَبٌ، فَأَعْطَانِي النَّبِيُّ ﷺ دِينَارًا، فَذَكَرَ نَحْوَهُ^(۳).

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۶۴۲، وأبو داود: ۳۳۸۴، والترمذي: ۱۲۵۸.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۳۸۵، والترمذي: ۱۲۵۸.

واته: عوروهی کوری نه بو جه عدی باریقی علیه السلام (به سه نه دیکي تر هاتوه) گوتوویه تی: جه له به مهرنک هات، جا پیغه مبه ر علیه السلام دینارنکی پیدام، وه کو فرموده که ی پیشر گیرایه وه.

بابهت: حوائله (ناردن)

۲۴۰۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الظُّلْمُ مَطْلُ الْعَنِيِّ، وَإِذَا أُتْبِعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيءٍ، فَلْيَتَّبِعْ»^(۱).

واته: نه بو هوریه ره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم فرموده تی: که سیکی قهرزی که سیکی به لاوه بی، وه ده سه لاتی هه بی بیداته وه به لام نهیداته وه نه وه سته مه، وه هه رکاتی یه کی له تیوه ره وانهی لای که سیکی ده وله مه ند کرا، با بچی (بو وه رگرتنه وه ی قهرزه که).

۲۴۰۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَطْلُ الْعَنِيِّ ظُلْمٌ، وَإِذَا أُحِلَّتْ عَلَى مَلِيءٍ، فَاتَّبِعْهُ»^(۲).

واته: ئیبنو عومر رضي الله عنهما ده لی: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم فرموده تی: که سی قهرزی که سیکی به لاوه بی، وه ده سه لاتی هه بی بیداته وه به لام نهیداته وه نه وه سته مه، وه هه رکاتی یه کی له تیوه ره وانهی لای که سیکی ده وله مه ند کرا، با بچی بو لای.

بابهت: کهفالت

۲۴۰۵- عَنْ شَرْحِبِيلِ بْنِ مُسْلِمٍ الْخَوْلَانِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أَمَامَةَ الْبَاهِلِيَّ رضي الله عنه، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَقُولُ: «الزَّعِيمُ غَارِمٌ، وَالذَّيْنُ مَقْضِيٌّ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۸۷، ومسلم: ۱۵۶۴، وأبو داود: ۳۳۴۵، والترمذي: ۱۳۰۸، والنسائي: ۴۶۸۸ و ۴۶۹۱.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۱۳۰۹.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۶۵، والترمذي: ۱۲۶۵.

واته: شوره حبیلی کوری موسلمی خه ولانی ده لی: گویم له ئه بو ئومامه ی باهلی
 ﷺ بوو ده یگوت: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: ده سته بهر پیویسته
 بیژردری، و قه رزیش پیویسته بدریته وه.

۲۴۰۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَجُلًا لَزِمَ غَرِيمًا لَهُ بِعَشْرَةِ دَنَانِيرَ، عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ:
 مَا عِنْدِي شَيْءٌ أُعْطِيكَهُ، فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ لَا أَفَارِقُكَ حَتَّى تَقْضِيَنِي أَوْ تَأْتِيَنِي بِحَمِيلٍ، فَجَرَّهُ إِلَى
 النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «كَمْ تَسْتَنْظِرُهُ؟» فَقَالَ: شَهْرًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَأَنَا أَحْمِلُ
 لَهُ» فَجَاءَهُ فِي الْوَقْتِ الَّذِي قَالَ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «مِنْ أَيْنَ أَصَبْتَ هَذَا؟» قَالَ: مِنْ
 مَعْدِنٍ، قَالَ: «لَا خَيْرَ فِيهَا» وَقَضَاهَا عَنْهُ ^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، له سه رده می پیغه مبهری خوا دا ﷺ بیاونک ده
 دیناری کابرایه ک قه رزدار بوو، گوتی: هیچ شتی کم نیه که پیتی بده مه وه، ئه ویش
 (خاوه ن قه رزه که) گوتی: سویند به خوا جیت ناهیلیم و لیت جیانابمه وه تاوه کو
 قه رزه که م نه ده یته وه، یان که سیک نه که ی به که فیلت، ئه ویش بردی بو خزمه ت
 پیغه مبهر ﷺ جا پیغه مبهر ﷺ پیی فه رموو: چه ند چاوه رینی ده که ی؟ گوتی: مانگیک،
 ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموو: که واته من ده بم به که فیلی، جا (قه رزداره که)
 له وکاته دا که پیغه مبهر ﷺ پیی فه رموو بوو هاته وه خزمه تی، پیغه مبهر ﷺ پیی فه رموو:
 ئه وه ت له کوئی ده ست که وت؟ گوتی: له کانتیکی کانزا، فه رموو: خیری پیوه نیه،
 وه خوئی له بری ئه و قه رزه که ی بژارد.

۲۴۰۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَتَى بِجَنَازَةٍ لِيُصَلِّيَ عَلَيْهَا، فَقَالَ:
 «صَلُّوا عَلَيَّ صَاحِبِكُمْ، فَإِنَّ عَلَيْهِ دَيْنًا» فَقَالَ أَبُو قَتَادَةَ: أَنَا أَتَكْفُلُ بِهِ، قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «بِالْوَقَاءِ؟»
 قَالَ: بِالْوَقَاءِ، وَكَانَ الَّذِي عَلَيْهِ ثَمَانِيَةَ عَشْرَ، أَوْ تِسْعَةَ عَشْرَ دِرْهَمًا ^(۲).

واته: عه بدوللای کوری ئه بو قه تاده له باوکیه وه ﷺ ده گپریته وه، جه نازیه کیان
 هینایه خزمه ت پیغه مبهر ﷺ بو ئه وه ی نوژی له سه ر بکات، ئه ویش فه رموو: نوژی
 له سه ر هاوه له که تان بکه ن به راستی ئه و قه رزینکی له سه ره (واته: پیغه مبهر ﷺ خوئی

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۳۲۸.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۰۶۹، والنسائي: ۱۹۶۰ و ۶۹۹۲.

نوژی له سهر کهسی قهرزدار نه ده کرد، جا ئه بو قه تاده ﷺ گوتی: من قهرزه کهی له ئه ستو ده گرم، پیغه مبهەر ﷺ فهرمووی: به دانه وهی قهرزه که؟ گوتی: (به لێ) به دانه وهی قهرزه که، وه ئه و کهسه (که وه فاتی کردبوو) هه زده، یان تۆزده درههم قهرزدار بوو.

بابهت: ئه و کهسهی قهرز وهرده گرت و نیازی دانه وهی ههیه

۲۴۰۸- عَنْ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَ: كَانَتْ تَدَانُ دَيْنًا، فَقَالَ لَهَا بَعْضُ أَهْلِهَا: لَا تَفْعَلِي، وَأَنْكَرَ ذَلِكَ عَلَيْهَا، قَالَتْ: بَلَى، إِنِّي سَمِعْتُ نَبِيَّ وَخَلِيلِي ﷺ، يَقُولُ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَدَانُ دَيْنًا، يَعْلَمُ اللَّهُ مِنْهُ أَنَّهُ يُرِيدُ آدَاءَهُ، إِلَّا آدَاهُ اللَّهُ عَنْهُ فِي الدُّنْيَا»^(۱).

واته: دایکی ئیباندانان مهیمونه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گپریته وه: قهرزی ده کرد، بویه یه کیک له کهس و کاره کهی پنی گوت: ئه م کاره مه که وه سه رکونهی کرد له سهر ئه و کاره، ئه ویش گوتی: بونا ده بی، بیگومان من له پیغه مبهەر ﷺ و دلسوز و خوشه و یسته کهم بیست که ده یفه رموو: هه ی مسولمانیک نه که قهرزیک بکات و خوا بزانی که نه تهی دانه وهی قهرزه کهی ههیه، بیگومان خوا له دونیادا قهرزه کهی بو ده داته وه.

۲۴۰۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الدَّائِنِ حَتَّى يَقْضِيَ دَيْنَهُ، مَا لَمْ يَكُنْ فِيمَا يَكْرَهُهُ اللَّهُ» قَالَ: فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ يَقُولُ لِخَازِنِهِ: «أَذْهَبْ فَخُذْ لِي بَدِينٍ، فَإِنِّي أَكْرَهُ أَنْ أَيْتَ لَيْلَةً إِلَّا وَاللَّهِ مَعِي، بَعْدَ الَّذِي سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری جه عفه ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لێ: پیغه مبهیری خوا ﷺ فهرموویه تی: بیگومان خوا له گه ل قهرزداره تا وه کو قهرزه کهی ده داته وه مادام قهرزه کهی له شتیکدا نه که خوا پنی ناخوشه. (پاوی) گوتی: جا عه بدوللای کوری جه عفه ر به خه زینه داره کهی ده گوت: پرۆ قهرزیکم بو وه رگره، چونکه به راستی من خه زناکه م شه ویکم به سه ردا تیه ری و خوا له گه لم نه بی، له دوا ی ئه وهی که له پیغه مبهیری خوا وه ﷺ بیستوو مه.

(۱) صحیح دون قوله: «فِي الدُّنْيَا». أخرجه النسائي: ۴۶۸۶.

(۲) صحیح.

بابهت: که سیک که قهرز وهرده گری و نیه تی دانوهی نیه

۲۴۱۰- صُهَيْبُ الْخَيْرِ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «أَيُّمَا رَجُلٍ تَدَيَّنَ دَيْنًا، وَهُوَ مُجْمِعٌ أَنْ لَا يُوقِفَهُ إِيَّاهُ، لَقِيَ اللَّهَ سَارِقًا»^(۱).

واته: صوه بیبی خه یری رضي الله عنه ده گیریتته وه: که پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فرموویه تی: هرر پیاوینک قهرز وهر بگری و سوور بن له سهر ئه وهی که قهرزه که ی نه داته وه، وه کو دز به خوا ده گاته وه.

۲۴۱۰م- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِرَامِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ صَيْفِيٍّ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ صُهَيْبٍ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم نَحْوَهُ^(۲).

واته: به م سه نه ده ش ئه م فرمووده گیردراوه ته وه.

۲۴۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «مَنْ أَخَذَ أَمْوَالَ النَّاسِ يُرِيدُ إِتْلَاقَهَا، أَتَلَفَهُ اللَّهُ»^(۳).

واته: ئه بو هوره یره رضي الله عنه ده گیریتته وه، پیغه مبهری رضي الله عنه فرموویه تی: هرر که سیک سهروه ت و مالی خه لکی وهر بگری (به قهرز)، بیه وی به هه ده ری بدات، خوا بی ده ست مایه ی ده کات.

بابهت: هه ره شه و توندگیری له قهرزکردندا

۲۴۱۲- عَنْ ثَوْبَانَ رضي الله عنه، مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ فَارَقَ الرُّوحَ الْجَسَدَ وَهُوَ بَرِيءٌ مِنْ ثَلَاثٍ، دَخَلَ الْجَنَّةَ: مِنَ الْكَنْزِ، وَالْغُلُولِ، وَالذَّيْنِ»^(۴).

واته: سه وبانی رضي الله عنه خزمه تکاری پیغه مبهری خوا رضي الله عنه ده گیریتته وه، پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فرموویه تی: هرر که سیک گیان له لاشه ی دهر بچی و له سی شت به دوور بی، ده چیتته به هه شته وه: له خو به گوره زانین و له خیانه ت کردن له ده ست که وته کانی جهنگ و له قهرز.

(۱) حسن صحیح.

(۲) حسن صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۸۷.

(۴) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۵۷۲.

تییینی: له هه ندیگ گیرانه وه دا (الکبر) به (الکنز) هاتوه، نه و کات ماناکه ی به و جوړه یه: که سیک مالی کو نه کردیته وه و زه کاتی لینه دابی.

۲۴۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ بِدَيْنِهِ حَتَّى يُقْضَى عَنْهُ»^(۱).

واته: نه بو هور په پره رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه فسی پروادار به هوی قهرزداریه که یه وه ریگری لئ ده کری له چوونه به هه شته وه، تاوه کو قهرزه که ی بو ده درته وه.

۲۴۱۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ دَيْنًا أَوْ دَرَاهِمٌ قُضِيَ مِنْ حَسَنَاتِهِ، لَيْسَ تَمَّ دَيْنًا وَلَا دَرَاهِمٌ»^(۲).

واته: ئیبنو عومر رضي الله عنهما ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هر که سیک وه فاتی کردو، دیناریک یان دره مپیک قهرزدار بوو، له (کرده وه) چاکه کانی قهرزه که ی بو ده درته وه، چونکه له قیامت دینار و دره م بوونی نیه.

بابه ت: که سیک بمرت و قهرزو خیزانیکي که م دراهمت جیه یاتی،

قهرزدانه که ی له سر خوا و پیغه مبهره که یه تی ﷺ

۲۴۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، كَانَ يَقُولُ: إِذَا تُوفِّيَ الْمُؤْمِنُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَعَلَيْهِ الدَّيْنُ، فَيَسْأَلُ: «هَلْ تَرَكَ لِدَيْنِهِ مِنْ قَضَاءٍ؟» فَإِنْ قَالُوا: نَعَمْ، صَلَّى عَلَيْهِ، وَإِنْ قَالُوا: لَا، قَالَ: «صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ» فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ ﷺ الْفُتُوحَ، قَالَ: «أَنَا أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، فَمَنْ تُوُفِّيَ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ فَعَلَيْ قَضَاؤُهُ، وَمَنْ تَرَكَ مَالًا فَهُوَ لَوَرَثَتِهِ»^(۳).

واته: نه بو هور په پره رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ ده یه فهرموو: له سه رده می پیغه مبهری خوا ﷺ کاتی قهرزداریک ده مرد، پرساری ده کرد: ئایا هیچ شتیکی بو دانه وه ی قهرزه که ی به جیه شتووه؟ نه گهر گوتبایان: به لئ، نوژی له سر ده کرد،

(۱) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۰۷۸.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۹۸، ومسلم: ۱۶۱۹، وأبو داود: ۲۹۵۵، والترمذي: ۱۰۷۳، والنسائي: ۱۹۶۳.

نه گهر گوتبايان: نه خيتر، ده يفهرموو: نوژ له سهر هاووله كه تان بكه ن، جا كاتي خوا فتوحاتي بو پيغه مبهره كه ي ﷺ كرد، فهرمووي: من بو پرواداران له خويان له پيشرتم، جا بويه ههر كه س وه فاتي كرد و له دواي خوي قهرزي جيهيشت، من بوي ده بژيرم، وه ههر كه س له دواي خوي سهروهت و ساماني جيهيشت، بو ميراتگره كانيه تي.

۲۴۱۶- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلَوْرَثْتَهُ، وَمَنْ تَرَكَ دَيْنًا أَوْ ضِيَاعًا فَعَلَيَّْ وَإِلَيَّ، وَأَنَا أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ»^(۱).

واته: جابير رضي الله عنه ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: ههر كه س بمرئ و مالي له پاش به جي بميني نه وه بو ميراتگره كانيه تي، وه نه گهر قهرزي له سهر بوو قهرزه كه ي له سهر منه و خوم بوي ده بژيرم، نه گهر خيزاني هه ژار و بي دالده ي له پاش به جييا گوزهرانيان له سهر خومه، وه من بو هه موو پرواداران له خويان له پيشرتم.

بابهت: موله تداني كه سي ده ست كورت

۲۴۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ يَسَرَ عَلَى مُعْسِرٍ، يَسَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ»^(۲).

واته: نه بو هورپه ره رضي الله عنه ده لي: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: ههر كه سيك كارناساني بكات بو ده ستكورتتيك، خوا له دنيا و دواړوژدا كارناساني بو ده كات.

۲۴۱۸- عَنْ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا كَانَ لَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ، وَمَنْ أَنْظَرَهُ بَعْدَ حِلِّهِ كَانَ لَهُ مِثْلُهُ، فِي كُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ»^(۳).

واته: بوره يده ي نه سلمه مي رضي الله عنه ده گيرتته وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: ههر كه سيك ماوه بدات به ده ست كورتتيك، بو ههر روژنيك چا كه به كي بو ده نووسري، وه ههر كه سيك ماوه بدات دواي نه وه ي كه كاتي دانه وه ي قهرزه كه ي هاتوه، بو ههر روژنيك كه موله تي ده دات به نه دازه ي بري قهرزه كه خيتر و چا كه ي بو ده نووسري.

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۸۶۷ مطولاً، وأبو داود: ۲۹۵۴.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح.

۲۴۱۹- عَنْ أَبِي الْيَسْرِ رضی اللہ عنہ، صَاحِبِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُظِلَّهُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ، فَلْيُنْظِرْ مُعْسِرًا، أَوْ لِيَضَعْ عَنْهُ»^(۱).

واتہ: ثبو یہ سہری رضی اللہ عنہ ہا وہ لی پیغہ مہر صلی اللہ علیہ وسلم دہ لی: پیغہ مہری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فرموویہ تی: ہر کہ سیک پی خوشہ خوا بیخاتہ ژیر سیبہری خوہ وہ، با مؤلہ تی دہستکورتی قہرزار بدات، یان لئی خوش بی۔

۲۴۲۰- عَنْ حُدَيْفَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، «أَنَّ رَجُلًا مَاتَ، فَقِيلَ لَهُ: مَا عَمِلْتَ؟ فِيمَا ذَكَرَ أَوْ ذَكَرَ، قَالَ: إِنِّي كُنْتُ أَتَجَوَّزُ فِي السَّكَّةِ وَالتَّنْقِدِ، وَأُنْظِرُ الْمُعْسِرَ، فَعَفَرَ اللَّهُ لَهُ»^(۲). قَالَ أَبُو مَسْعُودٍ: أَنَا قَدْ سَمِعْتُ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم^(۳).

واتہ: حوزہ یفہ رضی اللہ عنہ دہ گپرتہ وہ لہ پیغہ مہر وہ صلی اللہ علیہ وسلم، فرموویہ تی: پیاو یک وہ فاتی کرد، جا پی گوترا: چیت کردوہ (لہ دونیادا)؟ خوی بیری ہاتہ وہ، یان بیریان ہینایہ وہ و گوتی: چاویوشیم دہ کرد لہ پارہ و پوول و مافی خوم و کارناسانیم دہ کرد، وہ چاویوشیم لہ دہستکورت دہ کرد، بہو ہویہ وہ خوا لئی خوش بوو۔ ثبو مہسعوود گوتی: بیگومان من تہ وہم لہ پیغہ مہری خوا وہ صلی اللہ علیہ وسلم گوی لیبوہ۔

بابت: جوان داوا کردن و وہرگرتنہ وہی ماف بہ پاکی

۲۴۲۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ، وَعَائِشَةَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَالَ: «مَنْ طَلَبَ حَقًّا فَلْيَطْلُبْهُ فِي عَقَافٍ وَافٍ، أَوْ غَيْرِ وَافٍ»^(۴).

واتہ: ثببو عومہر و عائیشہ رضی اللہ عنہما دہ گپرنہ وہ کہ پیغہ مہری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فرموویہ تی: ہر کہ سیک داوا ی مافی خوی بکاتہ وہ تہوا با بہ شیوازیکی جوان و دوور لہ تاوان داوا ی بکاتہ وہ، جا مافہ کہی بہ تہواوی بہ دہست بینیتہ وہ یان بہ ناتہواوی۔

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۷۷، ومسلم: ۱۵۶۰.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۶۱.

(۴) صحیح.

۲۴۲۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ لِصَاحِبِ الْحَقِّ: «خُذْ حَقَّكَ فِي عَقَافٍ وَافٍ، أَوْ عَيْرٍ وَافٍ»^(۱).

واته: نه بو هورپه پرې رضي الله عنه ده گپړېته وه: که پیغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم به خاوه ن مافیکي فهرمووه: مافی خوت وهر بگره وه به شیوازیکی جوان و دوور له تاوان، جا مافه که ت به ته واوی به ده ست بینیه وه یان به ناته واوی.

بابه ت: قهرزدانه وه به شیوازیکی جوان و باش

۲۴۲۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ خَيْرَكُمْ - أَوْ مِنْ خَيْرِكُمْ - أَحْسَنُكُمْ قَضَاءً»^(۲).

واته: نه بو هورپه پرې رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: به پراستی باشتري تان یان له باشتري نیوه نه و که سانه ن که به باشتري ن و جوانترین شیواز قهرزه کانیا ن ده ده نه وه.

۲۴۲۴- عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ الْمَخْزُومِيِّ رضي الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم اسْتَسَلَفَ مِنْهُ، حِينَ غَزَا حُنَيْنًا ثَلَاثِينَ أَوْ أَرْبَعِينَ أَلْفًا، فَلَمَّا قَدِمَ قَضَاهَا إِيَّاهُ، ثُمَّ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي أَهْلِكَ وَمَالِكَ، إِمَّا جَزَاءُ السَّلْفِ الْوَفَاءُ وَالْحَمْدُ»^(۳).

واته: ئیسماعیلی کوری ئیبراهیمی کوری عه بدوللای کوری نه بو په بیعه ی مه خزومی رضي الله عنه له باوکیه وه له باپریه وه ده گپړېته وه: که پیغه مبهري صلى الله عليه وسلم کاتی غزای حونه یی کرد سی یان چل هزاری به قهرز لیوه رگرت، جا کاتی گه پرایه وه قهرزه که ی پیدایه وه، پاشان پیغه مبهري صلى الله عليه وسلم پنی فهرموو: خوی گه وره خیر و فهر بخاته مال و منالته وه، به پراستی پاداشتی قهرزه رگرتن دانه وه ی قهرزه که یه له کاتی خویدا و سوپاس گوزار بوونه.

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۰۵، ومسلم: ۱۶۰۱، والترمذي: ۱۳۱۶ و ۱۳۱۷، والنسائي: ۴۶۱۸_۴۶۹۳.

(۳) حسن. أخرجه النسائي: ۴۶۸۳.

بابەت: ئەوهی که خاوهن قەرز مافی ههیه

۲۴۲۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ يَطْلُبُ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ بِدَيْنٍ، أَوْ بِحَقٍّ، فَتَكَلَّمَ بِبَعْضِ الْكَلَامِ، فَهَمَّ صَحَابَةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَهْ، إِنَّ صَاحِبَ الدَّيْنِ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى صَاحِبِهِ حَتَّى يَقْضِيَهُ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیاویک هاته خزمەت پیغه‌مبەر ﷺ داواى قەرز یان مافیکی خوی لیده کرد، جا هندی قسه‌ی نه‌شیایى کرد، بویه هاوه‌لانی پیغه‌مبەری خوا ﷺ لئی توره بوون و ویستیان نازاری بدن، ئنجا پیغه‌مبەری خوا ﷺ فرمووی: وازی لی بهینن، به‌راستی خاوهن قەرز ده‌سه‌لاتی هه‌یه به‌سه‌ر هاوړیکه‌یدا تاوه‌کو قەرزه‌که‌ی پی ده‌داته‌وه.

۲۴۲۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يَتَقَاضَاهُ دَيْنًا كَانَ عَلَيْهِ، فَاشْتَدَّ عَلَيْهِ، حَتَّى قَالَ لَهُ: أَحْرَجُ عَلَيْكَ إِلَّا قَضَيْتَنِي، فَانْتَهَرَهُ أَصْحَابُهُ، وَقَالُوا: وَيْحَكَ تَدْرِي مَنْ تُكَلِّمُ؟ قَالَ: إِنِّي أَطْلُبُ حَقِّي، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «هَلَّا مَعَ صَاحِبِ الْحَقِّ كُنْتُمْ؟» ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى حَوَّلَةَ بِنْتِ قَيْسٍ فَقَالَ لَهَا: «إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَرٌّ فَأَقْرِضِينَا حَتَّى يَأْتِينَا مَرُّنَا فَنَقْضِيكَ» فَقَالَتْ: نَعَمْ، يَا أَبِي أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: فَأَقْرَضْتُهُ، فَقَضَى الْأَعْرَابِيُّ وَأَطْعَمَهُ، فَقَالَ: أَوْفَيْتَ، أَوْفَى اللَّهُ لَكَ، فَقَالَ: «أَوْلَيْكَ خِيَارُ النَّاسِ، إِنَّهُ لَا قُدْسَتْ أُمَّةٌ لَا يَأْخُذُ الضَّعِيفُ فِيهَا حَقَّهُ غَيْرَ مُتَعَتِّعٍ»^(۲).

واته: ئەبو سه‌عیدی خودری رضی اللہ عنہ ده‌لی: ده‌شته‌کیه‌ک هاته خزمەت پیغه‌مبەر ﷺ داواى قەرزیکی لی ده‌کرده‌وه که (پیغه‌مبەر ﷺ) قەرزداری بوو، جا زور توندگیری له‌سه‌ری کرد، تاوه‌کو پی گوت: سه‌غله‌ت ده‌که‌م ئە‌گەر قەرزه‌که‌م پینه‌ده‌یته‌وه، جا هاوه‌لانی پیغه‌مبەر ﷺ لئی توره بوون و پیدا هه‌لشاخان، گوتیان: ره‌نجه‌رۆ بی ئایا ده‌زانی قسه له‌گه‌ل کیدا ده‌که‌ی؟! ئە‌ویش گوتی: من داواى مافی خۆم ده‌که‌م، ئنجا پیغه‌مبەر ﷺ فرمووی: ده‌بوو پشتگیری له‌خاوهن مافه‌که‌ بکه‌ن و یارمه‌تی بدن، پاشان ناردی به‌ دواى خه‌وله‌ی کچی قه‌يسدا، جا پی فرموو: ئە‌گەر خورمات هه‌بی به‌ قەرز پێانی به‌دی تاوه‌کو خورمای خۆمان پیده‌گات و قەرزه‌که‌ت ده‌دینه‌وه، ئە‌ویش گوتی: زور

(۱) ضعيف جداً.

(۲) صحيح.

باشه به سهر چاو به باوکمهوه به فیدات بم ئه ی پیغه مبهری خوا علیه السلام، (پاوی) گوتی: جا قهرزه که ی پیدا، ئه ویش (پیغه مبهر علیه السلام) قهرزی ده شته کییه که ی دایه وه و خواردنیشی پیدا، ئنجا (ده شته کییه که) گوتی: وه فادار بووی به په یانه که ت خوا پنیوستیه کانت بو جییه جی بکات، ئنجا (پیغه مبهر علیه السلام) فرمووی: ئه وانه باشتیرینی خه لکن، خوائوممه تیک پاک ناکاته وه له تاوان ئه گهر لاواز نه توانی بی ماندوو بوون مافی خوی وه ربگریته وه.

بابهت: به ندکردنی قهرزار و له لای خو هیشتنه وه ی

۲۴۲۷- عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ، عَنْ أَبِيهِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «لِيُ الْوَاوَجِدِ يُجَلِّ عِرْضَهُ وَعَقُوبَتَهُ» قَالَ عَلِيُّ الطَّنَافِئِيُّ: «يَعْنِي عِرْضَهُ شِكَايَتَهُ، وَعَقُوبَتَهُ سِجْنَهُ»^(۱).

واته: عه مری کوری شه رید له باوکیه وه صلی الله علیه و آله ده گنرپه وه، ده لی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه و آله فرموویه تی: قهرز کویری ده وه له مه ند، ئاپرووچوون و سزادانی په وا ده کات. عه لی ته نافیس ی گوتی: مه به سستی بی له قسه پیگوتنی سکالا له سهر کردنیه تی، وه له سزادانی به ند کردنیه تی.

۲۴۲۸- عَنِ الْهَرْمَاسِ بْنِ حَبِيبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی الله عنه، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله بِغَرِيمٍ لِي، فَقَالَ لِي: «الزَّمَهُ» ثُمَّ مَرَّ بِي آخِرَ النَّهَارِ، فَقَالَ: «مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ يَا أَخَا بَنِي تَمِيمٍ؟»^(۲).

واته: هیرماسی کوری حه بیب له باوکیه وه له باپیری وه صلی الله علیه و آله ده گنرپه وه ده لی: قهرزارنکی خوی هینایه خزمه ت پیغه مبهر صلی الله علیه و آله پیمی فرموو: لای خۆت بیهیله وه، دواتر له کوتایی رۆژه که دا پیم گه یشت و فرمووی: ئه ی برای به نو ته میم دیله که ت چی کرد؟ (واته: ئایا قهرزه که ی پیت دایه وه یا خود نا؟).

۲۴۲۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ تَقَاضَى ابْنَ أَبِي حَدَرَةَ دَيْنًا لَهُ عَلَيْهِ فِي الْمَسْجِدِ، حَتَّى ارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا، حَتَّى سَمِعَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَهُوَ فِي بَيْتِهِ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمَا فَتَادَى كَعْبًا، فَقَالَ: لَيْتَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «دَعْ مِنْ دَيْنِكَ هَذَا» وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى الشَّطْرِ، فَقَالَ: قَدْ فَعَلْتُ، قَالَ: «فَمُ فَاقْضِهِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۲۲۸، والنسائي: ۴۶۸۹ و ۴۶۹۰.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۶۲۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۵۷، ومسلم: ۱۵۵۸، وأبو داود: ۳۵۹۵، والنسائي: ۵۴۰۸ و ۵۴۰۹.

واته: عه‌بدوللای کوری که‌عبی کوری مالیک ﷺ له باوکییه‌وه ده‌گیریتیه‌وه: که‌ قهرزیک‌ی له‌لای کوری‌ئه‌بو حه‌د‌رهد بوو له‌ مزگه‌وت داوای لی‌کرده‌وه، به‌هویه‌وه ده‌نگیان به‌رز بوویه‌وه هه‌تا پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ مالی خزیه‌وه گویی له‌ ده‌نگیان بوو، جا پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ هاته‌ دهره‌وه بو لایان و بانگی که‌عبی کرد، جا که‌عب گوتی: له‌ خزمه‌ت‌دام‌ئهی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ئه‌وه‌نده له‌ قهرزه‌که‌ت خوش به‌ وه به‌ ده‌ستی‌ئامازه‌ی به‌ نیوه کرد، ئه‌ویش گوتی: ئه‌وا ئه‌و کاره‌ ده‌که‌م، (پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ به‌ حه‌د‌رهدی) فه‌رموو: توش هه‌لسه‌ برۆ نیوه‌ی قهرزه‌که‌ی بده‌وه.

بابه‌ت: قهرز

٢٤٣٠- عَنْ قَيْسِ بْنِ رُوَيْمٍ، قَالَ: كَانَ سُلَيْمَانُ بْنُ أَدْنَانَ يُفْرِضُ عَلَقَمَةَ أَلْفَ دِرْهَمٍ إِلَى عَطَائِهِ، فَلَمَّا خَرَجَ عَطَاؤُهُ تَقَاضَاهَا مِنْهُ وَاشْتَدَّ عَلَيْهِ، فَقَضَاهُ، فَكَانَ عَلَقَمَةَ غَضِبَ، فَمَكَثَ أَشْهُرًا ثُمَّ أَتَاهُ، فَقَالَ: أَفْرِضْنِي أَلْفَ دِرْهَمٍ إِلَى عَطَائِي، قَالَ: نَعَمْ، وَكَرَامَةً، يَا أُمَّ عُنْبَةَ هَلْمِي تِلْكَ الْخَرِيْطَةَ الْمَخْتُومَةَ الَّتِي عِنْدِكَ، فَجَاءَتْ بِهَا، فَقَالَ: أَمَا وَاللَّهِ إِنَّهَا لَدَرَاهِمُكَ الَّتِي قَضَيْتَنِي، مَا حَرَكْتُ مِنْهَا دِرْهَمًا وَاحِدًا، قَالَ: فَلِلَّهِ أَبُوكَ مَا حَمَلَكَ عَلَيَّ مَا فَعَلْتَ بِي؟ قَالَ: مَا سَمِعْتُ مِنْكَ، قَالَ: مَا سَمِعْتُ مِنِّي؟ قَالَ: سَمِعْتُكَ تَذْكُرُ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُفْرِضُ مُسْلِمًا قَرْضًا مَرَّتَيْنِ إِلَّا كَانَ كَصَدَقَتِهَا مَرَّةً» قَالَ: كَذَلِكَ أَنْبَأَنِي ابْنُ مَسْعُودٍ^(١).

واته: قه‌یسی کوری رومی ده‌لی: سوله‌یانی کوری ئوزونان هه‌زار دره‌می به‌ قه‌زردا به‌ عه‌لقه‌مه‌ تا ئه‌و کاته‌ی موچه‌ی پین ده‌دری، جا کاته‌ی موچه‌ی وه‌رگرت (سوله‌ی‌بان) داوای قهرزه‌که‌ی لی‌کرده‌وه و تینی بو هینا، ئه‌ویش قهرزه‌که‌ی پیدایه‌وه، عه‌لقه‌مه‌ وه‌کو ئه‌وه وابوو که‌ توره‌ بووبی و چه‌ند مانگی‌ک به‌ بیده‌نگی مایه‌وه، پاشان هاته‌وه لایی و گوتی: هه‌زار دره‌م به‌ قهرز پیده‌ تا‌کو موچه‌که‌م وه‌رده‌گرم، ئه‌ویش گوتی: به‌لی به‌ریزه‌وه، داده‌ی ئومو عوتبه‌ ئه‌و کیسه‌ سه‌رمور کراوه‌ی لای خۆتم بو به‌ینه، ئه‌ویش هینای، ئنجا (سوله‌ی‌بان) گوتی: ئه‌ها سویند به‌ خوا ئه‌وه ئه‌و دره‌مانی خۆته‌ که‌ له‌بری قهرزه‌که‌ پیتد‌امه‌وه ده‌ستم له‌ به‌ک دره‌میشی نه‌داوه، (عه‌لقه‌مه‌) گوتی: ئه‌ی ره‌حه‌ت له‌ باوکت، چی وای لی‌کردی ئه‌م کاره‌م له‌ گه‌ل بکه‌ی؟! ئه‌ویش گوتی:

(١) ضعیف إلا المرفوع منه، فحسن.

ئه‌وه‌یه که له تۆم بیستوو، گوتی: چیت له منت بیستوو؟! گوتی: له تۆم بیستوو که له ئیبنو مه‌سعوود ده‌تگێرایه‌وه که پیغه‌مبەر ﷺ فه‌رموو یه‌تی: هه‌ر مسوڵه‌انی‌یک دوو جار قه‌رز بدا به‌ مسوڵه‌انی‌یک، جاری دووهم وه‌کو ئه‌وه‌ وایه که پێی به‌خشیی، (عه‌لقه‌مه) گوتی: به‌و شیوه‌یه ئیبنو مه‌سعوود هه‌والی پیدام.

إعطاء: ئه‌و بره‌ پاره‌یه بوو که له کاتیکی دیاریکراودا ده‌درا به‌ خه‌لک له به‌یتو له‌مال.

لله أبوك: وشه‌یه که له ناو عه‌ره‌بدا بۆ ستایش کردن به‌ کارهاتوه، وه‌کو ئه‌وه‌ی که له کوردیدا ده‌گوتی: په‌حمه‌ت له‌و باوکه‌ی که تۆی لی وه‌پاش که‌وتوو.

۲۴۳۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «رَأَيْتُ لَيْلَةَ أُسْرِي بِي عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ مَكْتُوبًا: الصَّدَقَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، وَالْقَرْضُ بِثَمَانِيَةِ عَشْرٍ، فَقُلْتُ: يَا جَبْرِيلُ مَا بَالُ الْقَرْضِ أَفْضَلُ مِنَ الصَّدَقَةِ؟ قَالَ: لِأَنَّ السَّائِلَ يَسْأَلُ وَعِنْدَهُ، وَالْمُسْتَقْرِضُ لَا يَسْتَقْرِضُ إِلَّا مِنْ حَاجَةٍ»^(۱).

واته: ئه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبهری خوا ﷺ فه‌رموو یه‌تی: له‌و شه‌وه‌ی که شه‌ورپویم پیکرا، بینیم له‌سه‌ر ده‌رگای به‌هه‌شت نووسرا بوو خیر و چاکه‌یه‌ک به‌ ده‌یه، وه‌ قه‌رزیش یه‌ک به‌هه‌ژده‌یه، جا بۆیه‌ گوتم: ئه‌ی جیبریل قه‌رز بۆ ناوایه‌ فه‌زلی له‌ خیر و چاکه‌ زیاتره‌؟! گوتی: له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی که داوا ده‌کات هه‌شیه‌تی و داواش ده‌کات، به‌لام ئه‌وه‌ی که قه‌رز وه‌رده‌گرێ ته‌نیا له‌ کاتی پێویستی و نه‌بوونیدا قه‌رز ده‌کات.

۲۴۳۲- عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي إِسْحَاقَ الْهَمَّانِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: الرَّجُلُ مِمَّا يُقْرِضُ أَخَاهُ الْمَالَ فَيُهْدِي لَهُ؟ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا أَقْرَضَ أَحَدُكُمْ قَرْضًا، فَأَهْدَى لَهُ، أَوْ حَمَلَهُ عَلَى الدَّابَّةِ، فَلَا يَرْكَبُهَا وَلَا يَقْبَلُهُ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ جَرَى بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ قَبْلَ ذَلِكَ»^(۲).

واته: یه‌حیای کوری ئه‌بو ئیسه‌حاقی هه‌نایی ده‌لی: پرسیارم له‌ ئه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ کرد: پیاویک له‌ ئیمه‌ قه‌رز ده‌دات به‌ براکه‌ی، وه‌ کابرا (له‌گه‌ل) ئه‌وه‌ی که قه‌رز که‌ی پیده‌داته‌وه‌ (دیاریشی بۆ ده‌بات، گوتی: پیغه‌مبهری خوا ﷺ فه‌رموو یه‌تی: ئه‌گه‌ر یه‌کیک له‌ ئیوه‌ قه‌رزبکی دا و دواتر (له‌گه‌ل) قه‌رز که‌ (دیاری

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف.

پیدرا یان و لاخیکی سواری پیدرا، با سواری نه‌بیت و وه‌ری نه‌گریت، مه‌گه‌ر پیشت‌ر له‌ نیوانی‌اندا نه‌و شته‌ کرابی (واته: هوکاره‌که‌ی ته‌ن‌ها قه‌رز لی‌کردنه‌که‌ نه‌بیت و پیشت‌ریش هه‌دیه‌ به‌یه‌ کدانیان له‌ نیواندا هه‌بو‌بیت).

بابه‌ت: دانه‌وه‌ی قه‌رز له‌بری مردوو

۲۴۳۳- عَنْ سَعْدِ بْنِ الْأُطُولِ رضي الله عنه، أَنَّ أَخَاهُ مَاتَ وَتَرَكَ ثَلَاثِمِائَةَ دِرْهَمٍ، وَتَرَكَ عِيَالًا، فَأَرَدْتُ أَنْ أَنْفِقَهَا عَلَى عِيَالِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ أَخَاكَ مُحْتَبَسٌ بِدِينِهِ، فَاقْضِ عَنْهُ» فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ أَدَيْتُ عَنْهُ إِلَّا دِينَارَيْنِ، ادَّعَتْهُمَا امْرَأَةٌ وَلَيْسَ لَهَا بَيِّنَةٌ، قَالَ: «فَاعْطِهَا فَإِنَّهَا مُحِقَّةٌ»^(۱).

واته: سه‌عدی کوری نه‌توه‌ل رضي الله عنه ده‌گیریت‌ه‌وه: که‌ برایه‌که‌ی وه‌فاتی کرد و له‌دوای خو‌ی سی‌ سه‌د دره‌م و خاو‌خیزانیکی به‌جیه‌یشت، جا‌ منیش ویستم‌ پاره‌که‌ بده‌م به‌ خاو‌خیزانه‌که‌ی، پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم فه‌رمووی: به‌پراستی براه‌ت به‌هو‌ی قه‌رزداریه‌که‌یه‌وه‌ ریگری چوونه‌ ناو به‌هه‌شتی لی‌ ده‌کری، بو‌یه‌ قه‌رزه‌که‌ی بده‌وه، نه‌ویش گوتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم قه‌رزه‌که‌م له‌بری دایه‌وه‌ ته‌ن‌ها دوو دینار نه‌بی که‌ ژتیک داوای ده‌کات و هیچ‌ شایه‌دی‌کیشی نه‌ی، فه‌رمووی: پی‌ بده، چونکه‌ به‌پراستی شایسته‌وه‌ه‌قه‌.

۲۴۳۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، أَنَّ أَبَاهُ تُوفِّيَ وَتَرَكَ عَلَيْهِ ثَلَاثِينَ وَسَقًّا لِرَجُلٍ مِنَ الْيَهُودِ، فَاسْتَنْظَرَهُ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، فَأَبَى أَنْ يُنْظَرَهُ: فَكَلَّمَ جَابِرٌ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لِيَشْفَعَ لَهُ إِلَيْهِ، فَجَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَكَلَّمَ الْيَهُودِيَّ لِيَأْخُذَ مَمْرَ نَخْلِهِ بِالَّذِي لَهُ عَلَيْهِ، فَأَبَى عَلَيْهِ، فَكَلَّمَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَأَبَى أَنْ يُنْظَرَهُ، فَدَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم النَّخْلَ، فَمَسَى فِيهَا، ثُمَّ قَالَ لِجَابِرٍ: «جَدُّ لَهْ فَأَوْفِهِ الَّذِي لَهُ» فَجَدَّ لَهُ بَعْدَ مَا رَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ثَلَاثِينَ وَسَقًّا، وَفَضَّلَ لَهُ اثْنَا عَشَرَ وَسَقًّا، فَجَاءَ جَابِرٌ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لِيُخْبِرَهُ بِالَّذِي كَانَ، فَوَجَدَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم غَائِبًا، فَلَمَّا انْصَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم جَاءَهُ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ قَدْ أَوْفَاهُ، وَأَخْبَرَهُ بِالْفَضْلِ الَّذِي فَضَّلَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَخْبِرْ بِذَلِكَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ» فَذَهَبَ جَابِرٌ إِلَى عُمَرَ فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: لَقَدْ عَلِمْتُ حِينَ مَشَى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، لِيَبَارِكَنَّ اللَّهُ فِيهَا^(۲).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۹۶، وأبو داود: ۲۸۸۴ مختصراً، والنسائي: ۳۶۴۰.

واته: جابیری کوری عهبدووللا ﷺ ده گنپرتتهوه، باوکی وهفاتی کرد قهرزئکی بو به جیهیشت که سی وهسق خورمای پیاوئکی جووله که بوو، جا (جابیر) داوای له پیاوه جووله که کرد که قهرزه کهی دوابخات و مؤلهتی بدات، به لام جووله که که قبولی نه کرد، بویه جابیر قسهی له گه ل پیغه مبهری خوا ﷺ کرد که له لای نه و تکای بو بکات، پیغه مبهری خوا ﷺ هاته لای و له گه ل پیاوه جووله که که قسهی کرد به ره می باخه خورماکهی بیات له بری قهرزه کهی، به لام قبولی نه کرد (چونکه بهری خورماکهی به کم زانیوه له چاو قهرزه که)، جا پیغه مبهری خوا ﷺ قسهی له گه ل کرد قهرزه کهی دوابخات و مؤلهتی بدات، ههر قبولی نه کرد، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ چوووه ناو باخه خورماکه و به ناویدا رویشت، پاشان به جابیری فهرموو: به شی خوی بو بچنه و قهرزه کهی بدهوه، ئه ویش دوای ئه وهی پیغه مبهری خوا ﷺ گه پرایه وه سی وه سقی بو چنی و دوازده ویسقیشی لی مایه وه (واته: زیاده بوو)، دواتر جابیر هاته خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ بو ئه وهی هه والی ئه وهی پیدات، به لام بینی پیغه مبهری خوا ﷺ له وی نیه، جا کاتی پیغه مبهری خوا ﷺ گه پرایه وه جابیر هاته وه خزمهتی و هه والی پیدا که قهرزه کهی داوه ته وه و باسی ئه وه شی بو کرد که زیاد بوو و له بهری مابوو یه وه، جا پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ئه وه وه واله به عومهری کوری خه تتاب بگه یه نه، بویه جابیر رویشت بو لای عومهر و ئه وه وه واله ی پیدا، بویه عومهریش پی گوت: بنگومان خوم ده مزانی کاتی که پیغه مبهری خوا ﷺ به ناویدا رویشت خوا خیردارو به ره که تداری ده کات.

بابهت: سنّ جوّره کهس ههن قهرز بکهن،

خوا قهرزه کهیان بو ددهاتهوه

۲۴۳۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الدَّيْنَ يُقْضَى مِنْ صَاحِبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا مَاتَ، إِلَّا مَنْ تَدَيَّنَ فِي ثَلَاثِ خِلَالٍ: الرَّجُلُ تَضَعُفُ قُوَّتُهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَسْتَدِينُ يَتَّقُوهُ بِهِ لِعَدْوِ اللَّهِ وَعَدْوِهِ، وَرَجُلٌ يَمُوتُ عِنْدَهُ مُسْلِمٌ لَا يَجِدُ مَا يُكْفِنُهُ وَيُؤَارِيهِ إِلَّا بِدَيْنٍ، وَرَجُلٌ خَافَ اللَّهَ عَلَى نَفْسِهِ الْعُزْبَةَ، فَيَنْكِحُ حَسْبَةَ عَلَى دِينِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ يَقْضِي عَنْ هَؤُلَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: عه‌بدوللای کوری عه‌مپر ﷺ ده‌لن: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: که‌سی قه‌رزدار کاتئ وه‌فات ده‌کات له‌ پۆژی دواییدا داوای قه‌رزه‌که‌ی لی ده‌کریتته‌وه، ته‌نها که‌سیک نه‌بی که‌ له‌ یه‌کیک له‌و حاله‌تانه‌دا قه‌رزدار ده‌بی: پیاویک که‌ له‌ پیناوی خوا‌دا هیز و ده‌سه‌لاتی نه‌ما‌بی، جا قه‌رز ده‌کات بو‌ئوه‌ی به‌رانبه‌ری دوژمنی خوا و دوژمنه‌که‌ی خۆی بو‌ه‌ستیتته‌وه و به‌هیز بی، وه‌ هه‌روه‌ها که‌سیک که‌ مسولمانتیک له‌لای وه‌فات ده‌کات، هیچی ده‌ست ناکه‌و‌یت که‌ پینی کفن بکات و بیشاریتته‌وه (بینیژی) ته‌نها به‌ قه‌رزکردن نه‌بی، وه‌ پیاویکیش که‌ ترساوه‌ له‌ دینه‌که‌ی که‌ به‌ په‌به‌نی بمینیتته‌وه، بو‌یه‌ هاوسه‌رگیری ده‌کات، بو‌یه‌ خوا به‌ زاتی خۆی له‌ پۆژی دواییدا قه‌رزنی ئه‌و جو‌ره‌ که‌سانه‌ ده‌داته‌وه.

پہرتووکی

بارمتهکان

کتاب الرُّهون.

بابهت: ئهو فهرمووده‌یه‌ی که ئهو به‌کری کوری شه‌یبه ده‌یگیریتته‌وه

۲۴۳۶- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، اشْتَرَى مِنْ يَهُودِيٍّ طَعَامًا إِلَى أَجَلٍ، وَرَهْنَهُ دِرْعَهُ»^(۱).
واته: عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ خواردن و خوراک‌ی له جووله‌که‌یه‌ک کپی
به قهرز بو ماوه‌یه‌کی دیاریکراو، له بری ئه‌وه زرنکه‌ی له بارمته‌دا دانا.

۲۴۳۷- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «لَقَدْ رَهَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ دِرْعَهُ عِنْدَ يَهُودِيٍّ بِالْمَدِينَةِ، فَأَخَذَ لِأَهْلِهِ مِنْهُ شَعِيرًا»^(۲).

واته: ئه‌نه‌س رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ زرنکه‌ی له لای جووله‌که‌یه‌ک به
بارمته‌دا دانا له مه‌دینه، ئنجا له بری زرنکه‌جۆی له جووله‌که‌یه‌ک کپی بو مال و
منداله‌که‌ی.

۲۴۳۸- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، تُوِّفِيَ وَدِرْعُهُ مَرْهُونَةٌ عِنْدَ يَهُودِيٍّ بِطَعَامٍ»^(۳).
واته: ئه‌سائی کچی‌یه‌زید رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ کاتی وه‌فاتی کرد، زرنکه‌ی
له بری خواردن له لای جووله‌که‌یه‌ک بارمته‌بوو.

۲۴۳۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، مَاتَ وَدِرْعُهُ رَهْنٌ عِنْدَ يَهُودِيٍّ بِثَلَاثِينَ صَاعًا مِنْ
شَعِيرٍ»^(۴).

واته: ئیبنو‌عه‌عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کاتی وه‌فاتی کرد، زرنکه‌ی
له بری سی‌صاع‌جۆ له لای جووله‌که‌یه‌ک بارمته‌کراو بوو.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۶۸، ومسلم: ۱۶۰۳، والنسائي: ۴۶۰۹ و ۴۶۵۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۰۶۹، والترمذي: ۱۲۱۵، والنسائي: ۴۶۱۰.

(۳) صحیح لغيره.

(۴) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۲۱۴، والنسائي: ۴۶۵۱.

بابهت: بارمته و لاخی سواری و مالاتی دوشراو(۱)

۲۴۴۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الظَّهُرُ يُرَكَّبُ إِذَا كَانَ مَرْهُونًا، وَلَبَنُ الدَّرِّ يُشْرَبُ إِذَا كَانَ مَرْهُونًا، وَعَلَى الَّذِي يَرَكَّبُ وَيَشْرَبُ نَفَقَتُهُ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه گهر و لاخی سواری بارمته کرابوو، سوارییه که ی دروسته (بو نه و که سه ی به بارمته وهری گرتوه)، وه مالاتی شیردهر نه گهر له بارمته دا دانرا دروسته شیره که ی بخوریتته وه، به لام به خیکردنی و لاخه که و مالاته که له سهر نه و که سه یه که سواری و لاخه که ده بین و شیر ی مالاته که ده خواته وه (له بری سواریوونی و شیر خواردنه که).

بابهت: بارمته کراو قه دهغه ناکری له بارمته دهره که

۲۴۴۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «لَا يَخْلُقُ الرَّهْنُ»^(۳).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه و شته ی که به بارمته دانراوه له بارمته دهره که قه دهغه ناکری (نابئ بارمته وه رگره که دهستی به سهر دابگری و نه هیلئ بارمته دهر سوودی لئ وه ربگری، بو نمونه: نه گهر عومهر خانوو به بارمته بدات به خالید، خالید نابئ رنگر بی له وه ی که عومهر سوود له خانوه که بینئ، به لکو نه وه خالیده که نابئ به هیچ جوړنک سوود له خانوه که بینئ).

بابهت: کری کریکار

۲۴۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ كُنْتُ خَصْمَهُ خَصَّمْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَجُلٌ أَعْطَى بِي، ثُمَّ عَدَرَ، وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ مَنَّهُ، وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا، فَاسْتَوْقَى مِنْهُ وَلَمْ يُؤْفِهِ أَجْرَهُ»^(۴).

(۱) و لاخی بارمته کراو ده کری به کاربهتری وه مالاتی شیردهر ده کری بدوشری.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۵۱۱، وأبو داود: ۳۵۲۶، والترمذي: ۱۲۵۴.

(۳) ضعيف.

(۴) حسن. أخرجه البخاري: ۲۲۲۷ و ۲۲۷۰.

واته: نه‌بو هورپه پره ﷺ ده‌لن: پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رموويه‌تى: سى كۆمه‌ل هه‌ن كه له پوژى قيامه‌تدا من به‌ره‌و پوويان ده‌بمه‌وه، هه‌ر كه‌سي‌كيش من به‌ره‌و پووى بيمه‌وه به‌سه‌ريدا سه‌رده‌كه‌وم و زال ده‌بم به‌سه‌ريدا، (يه‌كئيك له‌و كه‌سانه) پياويك به‌هوى ناوى منه‌وه په‌يانئيك بدات و دواتر بيشكئينى، وه پياويك كه‌سيكى ئازاد بفروشى و پاره‌كه‌شى بخوات، وه كه‌سيك كرئيكاريك به‌كرئ بگرئ و كاره‌كه‌ى پييكات و كرئيه‌كه‌ى پئ نه‌دات.

٢٤٤٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ، قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ»^(١).

واته: عه‌بدو‌للاى كورئ عومهر رضي الله عنه ده‌لن: پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رموويه‌تى: كرئى كرئيكار بدن پيش نه‌وه‌ى ئاره‌قه‌كه‌ى وشك بيته‌وه.

بابه‌ت: به‌كرئگرتنى كرئيكار له‌سه‌ر نان پيدان

٢٤٤٤- عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبَاحٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عُثْبَةَ بْنَ النُّدْرِ رضي الله عنه، يَقُولُ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَرَأَ: ﴿طَسْمٌ﴾ حَتَّى إِذَا بَلَغَ قِصَّةَ مُوسَى، قَالَ: «إِنَّ مُوسَى أَجَرَ نَفْسَهُ ثَمَانِي سِنِينَ، أَوْ عَشْرًا، عَلَى عَقَّةٍ فَرَجِهِ، وَطَعَامِ بَطْنِهِ»^(٢).

واته: عوله‌ى كورئ په‌باح ده‌لن: گويم له‌ عوتبه‌ى كورئ نو‌ده‌ر رضي الله عنه بوو ده‌يگوت: ئيمه له‌ خزمه‌تى پيغه‌مبه‌رى خوادا ﷺ بووين له‌ سه‌ره‌تاي سووره‌تى ﴿طسم﴾ كه‌سى خوئندا تا گه‌يشته به‌سه‌ره‌تاي موسا، فه‌رمووى: له‌ راستيدا موسا خوى كرد به‌ كرئيكار هه‌شت سال، يان ده‌ سال بو پاراستنى داوئنى خوى و تيركردنى سكى.

٢٤٤٥- عَنْ سَلِيمِ بْنِ حَيَّانَ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، يَقُولُ: «نَشَأْتُ يَتِيمًا، وَهَاجَرْتُ مِسْكِينًا، وَكُنْتُ أَجِيرًا لِابْنَةِ عَزْوَانَ بِطَعَامِ بَطْنِي، وَعَقْبَةِ رَجُلِي، أَحْطَبُ لَهُمْ إِذَا نَزَلُوا، وَأَحْذُو لَهُمْ إِذَا رَكِبُوا، فَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ الدِّينَ قِوَامًا، وَجَعَلَ أَبَا هُرَيْرَةَ إِمَامًا»^(٣).

(١) صحيح.

(٢) ضعيف جداً.

(٣) صحيح.

واته: سه‌لیمی کوری حه‌یان ده‌لی: گویم له باوکم بوو ده‌یگوت: گویم له نه‌بو هورپه علیه‌السلام بوو، ده‌یگوت: به‌هه‌تیوی پینگه‌یشتم، وه به‌هه‌ژاری کۆچم کرد و بووم به‌کرێکار لای ئینو غه‌زوان به‌نانه سک و به‌نوره سواری، جا نه‌گه‌ر داده‌به‌زین دار و چیلکه‌م بۆ کۆده‌کردنه‌وه‌و، نه‌گه‌ر رۆیشته‌بان وشتره‌کانم بۆ لی ده‌خوپین، بۆیه سوپاس و ستایش بۆ نه‌و خوایه‌ی که دینی کرده‌مایه‌ی به‌هیزی و نه‌بو هورپه‌په‌ی کرده‌پیشه‌وا.

بابه‌ت: ئاودانی دارى خورما

به‌ده‌نکه‌ خورما و به‌مه‌رجی خورماى چاک

٢٤٤٦- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: «أَصَابَ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ خِصَاصَةٌ، فَبَلَغَ ذَلِكَ عَلِيًّا رضي الله عنه، فَخَرَجَ يَلْتَمِسُ عَمَلًا يُصِيبُ فِيهِ شَيْئًا لِيُقِيمَ بِهِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَأَتَى بُسْتَانًا لِرَجُلٍ مِنَ الْيَهُودِ، فَاسْتَقَى لَهُ سَبْعَةَ عَشَرَ دَلْوًا، كُلُّ دَلْوٍ بِتَمْرَةٍ، فَخَيَّرَهُ الْيَهُودِيُّ مِنْ تَمْرِهِ، سَبْعَ عَشْرَةَ عَجْوَةً، فَجَاءَ بِهَا إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ ﷺ»^(١).

واته: ئینو عه‌بیاس رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیوستی به‌خۆراک بوو، نه‌مه به‌عه‌لی رضي الله عنه گه‌یشت، نه‌ویش ده‌رچوو بۆ نه‌وه‌ی کارێک په‌یدا بکات تا کو قوتیکى بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بێ په‌یدا بکات، جا هاته‌باخه‌ خورمايه‌کی پیاویکی جووله‌که، به‌حه‌قه‌ده‌سه‌تل خورماى بۆ ئاودا، هه‌ر سه‌تلیک و ده‌نکه‌ خورمايه‌ک، ئنجا جووله‌که‌که‌ی سه‌رپشکی کرد بۆ چه‌قه‌ده‌خورماى عه‌جوه (که‌باشترین جوړی خورمايه)، (عه‌لیش) خورماکانی هینا بۆ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ.

٢٤٤٧- عَنِ عَلِيٍّ رضي الله عنه، قَالَ: «كُنْتُ أَذْلُو الدَّلْوَ بِتَمْرَةٍ، وَأَشْتَرْتُ أَنَّهَا جَلْدَةٌ»^(٢).

واته: عه‌لی رضي الله عنه ده‌لی: نه‌من به‌سه‌تل خورماى ئاو ده‌دا، بۆ هه‌ر سه‌تلیک ده‌نکه‌ خورمايه‌ک، وه به‌مه‌رجیشم ده‌کرد که خورماى چاک بێ.

(١) ضعيف جداً.

(٢) ضعيف. أخرجه الترمذي: ٢٤٧٣ مطولاً.

۲۴۴۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لِي أَرَى لَوْنَكَ مُنْكَفِتًا؟ قَالَ: «الْخَمْضُ» فَأَنْطَلَقَ الْأَنْصَارِيُّ إِلَى رَحْلِهِ، فَلَمْ يَجِدْ فِي رَحْلِهِ شَيْئًا، فَخَرَجَ يَطْلُبُ، فَإِذَا هُوَ بِيَهُودِيٍّ يَسْقِي نَخْلًا، فَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ لِلْيَهُودِيِّ: أَسْقِي نَخْلَكَ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: كُلُّ دَلْوٍ يَتَمَرَّةٌ، وَاشْتَرَطَ الْأَنْصَارِيُّ أَنْ لَا يَأْخُذَ حَدِرَةً، وَلَا تَارِزَةً، وَلَا حَشْفَةً، وَلَا يَأْخُذَ إِلَّا جَلْدَةً، فَاسْتَقَى بِنَخْوٍ مِنْ صَاعَيْنِ، فَجَاءَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ ^(۱).

واته: نه بو هوره‌پره رضي الله عنه ده‌لئ: بیاوئک له نه نصار هات گوتی: نه ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چیه بو ده‌تینم ره‌نگت گوراهه؟ فه‌رمووی: له برسان، جا نه نصاریه که رویشته به‌ره و ماله‌که‌ی، وه له ماله‌که‌یدا هیچ شتیکی بو خواردن ده‌ست نه‌که‌وت، تنجا ده‌رچوو به‌دوای کاردا گه‌را، له‌وکاته‌دا جووله‌که‌یه‌کی بینی که خورما ناو ده‌دات، نه‌نصاریه که‌ش به‌یه‌هودیه‌که‌ی گوت: خورما‌کانت بو ناو بده‌م؟ گوتی: به‌لئ، گوتی: له بری هه‌ر ستلیک خورما‌یه‌ک، وه نه‌نصاریه که‌ش کردیه مه‌رج که خورمای په‌ش بو و خراب و وشک وه‌رناگری، مه‌گه‌ر باشترین نه‌بی وه‌ری ناگری، تنجا به‌به‌های نزیکه‌ی دوو صاع بو‌ی ناودا، دو‌تر هینانی بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ.

بابه‌ت: کشتوکال کردن به‌سیه‌ک و چواریه‌ک

۲۴۴۹- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رضي الله عنه، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْمُحَاقَلَةِ، وَالْمُرَابَنَةِ، وَقَالَ: «إِنَّمَا يَزْرَعُ ثَلَاثَةً: رَجُلٌ لَهُ أَرْضٌ، فَهُوَ يَزْرَعُهَا، وَرَجُلٌ مُنِحَ أَرْضًا، فَهُوَ يَزْرَعُ مَا مُنِحَ، وَرَجُلٌ اسْتَكْرَى أَرْضًا يَذْهَبُ أَوْ فِضَّةً» ^(۲).

واته: رافیعی کوری خه‌دیج رضي الله عنه ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ مامه‌له‌ی فروشتنی گوت‌ره‌ی باغ و کشتوکالی به‌پنوا‌نه‌قه‌ده‌غه‌کردوه. فه‌رموویه‌تی: سی که‌س کشتوکال ده‌که‌ن: که‌سینک که بو خوی زه‌وی هه‌بی، کشتوکالی لیده‌کات، وه که‌سینک زه‌وییه‌کی پیده‌درئ و ده‌یکات به‌کشتوکال، وه که‌سینک زه‌وییه‌ک به‌کری بگری به‌دینارو ده‌ره‌م (واته: به‌پاره).

(۱) ضعیف جداً.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۴۰۰، والنسائي: ۳۸۹۰، وانظر البخاري: ۲۳۸۲-۲۳۸۴، ومسلم: ۱۰۴۰/۷۰.

۲۴۵۰- عَنْ عَمْرٍو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَمَرَ، يَقُولُ: كُنَّا نَخَابِرُ وَلَا نَرَى بِدَلِكِ بَأْسًا، حَتَّى سَمِعْنَا رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ، يَقُولُ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْهُ» فَتَرَكْنَاهُ لِقَوْلِهِ^(۱).

واته: عه‌م‌ری کوری دینار ده‌لی: گویم له ئیبنو عومەر ﷺ بوو ده‌یگوت: ئیمه کشتوکالمان به نیوه‌یی و سئیه‌ک و نه‌وانه ده‌کرد، پیمان وابوو هیچ کیشه‌یه‌کی نیه، هه‌تا‌کو له رافیعی کوری خه‌دیجه‌مان بیست که ده‌یگوت: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌و کاره‌ی قه‌ده‌غه‌ کرده، ئیتر ئیمه‌ش له‌به‌ر قسه‌که‌ی نه‌و وازمان هئینا.

۲۴۵۱- عَنْ عَطَاءٍ ﷺ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ، يَقُولُ: كَانَتْ لِرِجَالٍ مِنَّا فُضُولٌ أَرْضِينَ يُؤَاجِرُونَهَا عَلَى الثُّلُثِ وَالرُّبْعِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ فُضُولٌ أَرْضِينَ فَلْيُزْرِعْهَا، أَوْ لِيُزْرِعْهَا أَخَاهُ، فَإِنْ أَبِي فَلْيُمْسِكْ أَرْضَهُ»^(۲).

واته: عه‌تاء ﷺ ده‌لی: گویم له جابیری کوری عه‌بدوللا بوو ده‌یگوت: هه‌ندی له پیاوانی ئیمه‌زه‌وی زیاده‌یان هه‌بوو، جا به کرییان ده‌دا به سئیه‌ک و چواریه‌ک، ئنجا پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: هه‌ر که‌سێک زه‌وی زیاده‌ی هه‌بوو با کشتوکالی لیبکات، یان بیدات به براکه‌ی بیکاته کشتوکال، نه‌گه‌ر نه‌یکرد با زه‌وییه‌که رابگری.

۲۴۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيُزْرِعْهَا، أَوْ لِيَمْنَحْهَا أَخَاهُ، فَإِنْ أَبِي، فَلْيُمْسِكْ أَرْضَهُ»^(۳).

واته: نه‌بو هوره‌یره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سێک زه‌وی هه‌یه با به‌کاری بین، یان بیداته براکه‌ی، خو نه‌گه‌ر نه‌یکرد، با زه‌وییه‌که رابگری (به به‌یاری).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۴۷، وأبو داود: ۳۳۸۹، والنسائي: ۳۹۱۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۴۰ و ۲۶۳۲، ومسلم: ۳۶۸۹، والنسائي: ۳۸۷۶.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۴۱ معلقاً، ومسلم: ۱۵۴۴.

بابهت: به کړيدانى زهوى

٢٤٥٣- عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، أَنَّهُ كَانَ يَكْرِي أَرْضًا لَهُ مَزَارِعًا، فَأَتَاهُ إِنْسَانٌ فَأَخْبَرَهُ عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «نَهَى عَنْ كِرَاءِ الْمَزَارِعِ»، فَذَهَبَ ابْنُ عُمَرَ، وَذَهَبَتْ مَعَهُ حَتَّى أَتَاهُ بِالْبَلَاطِ، فَسَأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ، فَأَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «نَهَى عَنْ كِرَاءِ الْمَزَارِعِ» فَفَرَّكَ عَبْدُ اللَّهِ كِرَاءَهَا ^(١).

واته: نافع ده گپړېته وه، ئينو عومر رضي الله عنهما زهوييه كى هه بوو به كړيى د هدا بو كشتوكال، كه سيك هات له رافعي كوري خه ديجه وه رضي الله عنه بوي گپړايه وه، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم زهوى به كړيدانى قه ده غه كرده، نجا ئينو عومر رويشت و منيش له گه ليدا رويشم هه تا له «بلاط» پي گه يشت، نجا پرسياى له وياړه يه وه لئكر د (رافيع) يش، نه ويش هه والي پيدا كه پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم نه هي كرده له به كړيدانى زهوى، ئيتر عه بدوللا وازى له به كړيدان هينا.

٢٤٥٤- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيُزْرِعْهَا، أَوْ لِيُزْرِعْهَا، وَلَا يُؤَاجِرْهَا» ^(٢).

واته: جابري كوري عه بدوللا رضي الله عنه ده لئ: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم وتارى بو دايڼ و فهرمووى: هر كه سيك زهوى هه يه، با خوئ بيكاته كشتوكال، يان بيداته كه سيك بو كشتوكال وه به كړيى نه دات.

٢٤٥٥- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، يَقُولُ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، عَنِ الْمُحَاقَلَةِ وَالْمُحَاقَلَةُ: اسْتِكْرَاءُ الْأَرْضِ» ^(٣).

واته: نه بو سه عيدي خودري رضي الله عنه ده گپړېته وه: ده لئ: پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم نه هي كرده له موحاقه له. موحاقه له ش واته: به كړيدانى زهوى.

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٢٣٤٤، ومسلم: ١٥٤٧، وأبو داود: ٣٣٩٤، تعليقا، والنسائي: ٣٩١١_٣٩١٥.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٢٣٤٠، ومسلم: ١٥٤٣، والنسائي: ٣٨٧٧.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ٢١٨٦، ومسلم: ١٥٤٦، والنسائي: ٣٨٨٥.

بابهت: رَپَیدان بۆ به کریدانی زهوی سپی به زیرو

۲۴۵۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّهُ لَمَّا سَمِعَ إِكْثَارَ النَّاسِ فِي كِرَاءِ الْأَرْضِ، قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ إِيْمًا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا مَتَحَهَا أَحَدُكُمْ أَخَاهُ» وَلَمْ يَنْهَ عَنْ كِرَائِهَا^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده گنریته وه، کاتیک بیستی به کریدانی زهوی له نیو خه لکیدا زیادی کردوه گوتی: پاک و بینگهردی بۆ خوا له راستیدا پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه ده کرا ههر به کیکتان (زهوییه زیاده که ی) بدابایه به براهه ی، وه نه هی نه کردوه له به کریدانی شی.

۲۴۵۷- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَأَنْ يَمْتَحَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ أَرْضَهُ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْخُذَ عَلَيْهَا كَذَا وَكَذَا» لِشَيْءٍ مَعْلُومٍ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: «وَهُوَ الْحَقْلُ، وَهُوَ بِلِسَانِ الْأَنْصَارِ الْمُحَاقَلَةُ»^(۲).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه گهر به کیکی له تیوه زهوییه که ی (که زیاده له خوی) بدات به براهه ی باشتره بۆ له وه ی که نه وه و نه وه ی له سهر وه رگری. واته: شتیکی دیاریکراو. ئیبنو عبباس گوتی: مه بهستی بی حه قله، نه ویش به زمانی نه نصارییه کان واته: موحاقله (زهوی به کریدان).

۲۴۵۸- عَنْ حَنْظَلَةَ بْنِ قَيْسٍ، قَالَ: سَأَلْتُ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «كُنَّا نُكْرِى الْأَرْضَ عَلَى أَنْ لَكَ مَا أَخْرَجَتْ هَذِهِ، وَلِي مَا أَخْرَجَتْ هَذِهِ، فَتُهَيِّئْنَا أَنْ نُكْرِيهَا بِمَا أَخْرَجَتْ، وَلَمْ نُنْهَ أَنْ نُكْرِى الْأَرْضَ بِالْوَرِقِ»^(۳).

واته: حه نزه له ی کوری قه یس رضی اللہ عنہما ده لی: پرسیارم له رافیعی کوری خه دیج رضی اللہ عنہما کرد، گوتی: تیمه زهویان ئاوا به کریده دا ده مانگوت: نه وه چه ندی به رهه م هینا بۆ تو، نه مه ش چه ندی به رهه م هینا بۆ من، به لام له و جوره ی که به کرئی بده ین له سهر نه و

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۳۰، ومسلم: ۱۵۵۰، وأبو داود: ۳۳۸۹، والترمذي: ۱۳۸۵، والنسائي: ۳۸۷۳.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۵۰/۱۲۲. وانظر الذي قبله.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۲۷ و ۲۷۲۲، ومسلم: ۱۵۴۷/۱۱۷، وأبو داود: ۳۳۹۲ و ۳۳۹۳، والنسائي:

کشتوکالهی بهرهمی دههینی نههیمان لیکرا و لیمان قهدهغه کرا، بهلام نهوهمان لی قهدهغه نه کرا که زهوی به کری بگرین به زیو (به پاره).

بابهت: نهو جوړه کشتوکال کردنهی که ناپهسند

۲۴۵۹- عَنْ ظَهْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، عَنْ أَمْرِ كَانَ لَنَا رَافِقًا، فَقُلْتُ: مَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَهُوَ حَقٌّ، فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا تَصْنَعُونَ مِمَّا قَلِكُمْ؟» قُلْنَا: نُؤَاجِرُهَا عَلَى الثَّلْثِ، وَالرُّبْعِ، وَالْأَوْسُقِ مِنَ الْبُرِّ وَالشَّعِيرِ، فَقَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا، ازرعوها، أو ازرعوها»^(۱).

واته: زوهیر رضی الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه له کاریک قهدهغه ی کردین که ناسانکاری بو تیمه تیدابو و پیمان باش بوو، منیش گوتم: نهوهی پیغه مبهری خوا رضی الله عنه بیغه رموی نهوه یان هه قه، نهویش گوتی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فه رموی: زهویبه کانتان چون به کار دینن؟ گوتمان: به سییه ک و چواریه ک و پیوانه یه کی دیاریکراو له گه نم و جو به کریان دهدهین، فه رموی: نهو کاره مه کهن، یان بو خوتان بیکه نه شینایی، یان که سیکتر بیکاته شینایی.

۲۴۶۰- عَنْ أُسَيْدِ بْنِ ظَهْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، ابْنِ أَخِي رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ، عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ، قَالَ: كَانَ أَحَدُنَا إِذَا اسْتَعْنَى عَنْ أَرْضِهِ أَعْطَاهَا بِالثَّلْثِ وَالرُّبْعِ وَالتَّنْصِفِ، وَيَشْتَرِطُ ثَلَاثَ جَدَاوِلَ، وَالْقُصَارَةَ، وَمَا سَقَى الرَّبِيعُ، وَكَانَ الْعَيْشُ إِذْ ذَاكَ شَدِيدًا، وَكَانَ يَعْمَلُ فِيهَا بِالْحَدِيدِ، وَمِمَّا شَاءَ اللَّهُ، وَيُصِيبُ مِنْهَا مَنَفَعَةً، فَأَتَانَا رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ، فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَاكُمْ عَنْ أَمْرِ كَانَ لَكُمْ نَافِعًا، وَطَاعَةُ اللَّهِ وَطَاعَةُ رَسُولِهِ أَنْفَعُ لَكُمْ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَنْهَاكُمْ عَنِ الْحَقْلِ، وَيَقُولُ: «مَنْ اسْتَعْنَى عَنْ أَرْضِهِ فَلْيَمْنَحْهَا أَخَاهُ، أَوْ لِيَدْعَ»^(۲).

واته: نوسهیدی کوری زوهیر رضی الله عنه که برزای رافیعی کوری خه دیج بووه ده گپرنه وه که له رافیعی کوری خه دیجه وه گپراویه ته وه که گوتویه تی: نه گه ریه کییک له تیمه زهویبه کی لی زیاد بووایه، به سییه ک و چواریه ک و نیوهی به کری ده دا، وه سئ به شیشی به مه رج داده نا له وهی که له دهوری جوگاگان شین ده بو و نهوه شی له ناو

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۳۹، ومسلم: ۱۵۴۸، والنسائي: ۳۹۲۳.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۴۸، وأبو داود: ۳۳۹۸، والنسائي: ۳۸۶۴-۳۸۶۶.

گوله گهنمه‌کاندا ده‌مايه‌وه و نه‌وه‌شى که به باران پیده‌گه‌یشت، ژيانيش نه‌وکات سه‌خت بوو، به قورسى کاريان تیدا ده‌کرد و نه‌وه‌ی خوا ويستی لیبایه، نه‌وجار قازانجیکيان ده‌ست ده‌که‌وت، جا رافیعی کورپی خه‌دیج هات، گوتی: بینگومان پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌و کاره‌ی که (به‌روالته) سوودی هه‌یه‌بو‌تان قه‌ده‌غه‌کردوه، وه فه‌رمانبه‌رداری خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ سوودی زیاتره‌بو‌تان، به‌پراستی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ قه‌ده‌غه‌ی کرده‌ی زه‌وی به‌به‌شى دیاریکراو به‌کری بدری، وه فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک زه‌وییه‌که‌ی لی زیاده‌با بیدا به‌براکه‌ی، یان وازی لیبتینی.

۲۴۶۱- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الرُّبَيْرِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ رضي الله عنه: يَغْفِرُ اللَّهُ لِرَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ أَنَا وَاللَّهِ، أَعْلَمُ بِالْحَدِيثِ مِنْهُ، إِمَّا أَتَى رَجُلَانِ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، وَقَدِ افْتَتَلَا، فَقَالَ: «إِنْ كَانَ هَذَا شَأْنُكُمْ فَلَا تُكْرُوا الْمَزَارِعَ» فَسَمِعَ رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ قَوْلَهُ: «فَلَا تُكْرُوا الْمَزَارِعَ»^(۱).

واته: عوروه‌ی کورپی زوبه‌یر رضي الله عنه ده‌لی: زه‌یدی کورپی ساییت رضي الله عنه گوتی: خوا له رافیعی کورپی خه‌دیج رضي الله عنه خوش بیت، سویند به‌خوا من له نه‌و زیاتر زانتر بووم به‌فه‌رمووده‌که، (پووداوه‌که به‌و جوړه‌بوو) دوو پیاو هاتنه‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم کیشه‌یان هه‌بوو، پیغه‌مبه‌ریش صلى الله عليه وسلم فه‌رمووی: نه‌گه‌ر حالتان ناوایه‌زه‌وییه‌کانتان به‌کری مه‌ده‌ن، جا رافیعی کورپی خه‌دیج ته‌نھا نه‌وه‌ی بیست که فه‌رمووی: جا زه‌وییه‌کانتان به‌کری مه‌ده‌ن.

بابه‌ت: مؤله‌تدان به‌به‌کریدانی زه‌وی به‌سپیه‌ک و چواریه‌ک

۲۴۶۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: قُلْتُ لِبَطْوَيْسٍ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ لَوْ تَرَكْتَ هَذِهِ الْمُخَابِرَةَ، فَإِنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم نَهَى عَنْهُ، فَقَالَ: أَيُّ عَمْرُو إِيَّيْهِمْ وَأُعْطِيهِمْ، وَإِنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ أَخَذَ النَّاسَ عَلَيْهَا عِنْدَنَا، وَإِنَّ أَعْلَمَهُمْ، يَعْنِي ابْنَ عَبَّاسٍ، أَخْبَرَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لَمْ يَنْهَ عَنْهَا، وَلَكِنْ قَالَ: «لَأَنْ يَمْتَحَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْخُذَ عَلَيْهَا أَجْرًا مَعْلُومًا»^(۲).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۳۹۰، والنسائي: ۳۹۲۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۳۳۰، ومسلم: ۱۵۵۰، وأبو داود: ۳۳۸۹، والترمذي: ۱۳۸۵، والنسائي: ۳۸۷۳.

واته: عه‌م‌پ‌رى ك‌ور‌ى د‌ين‌ار ده‌لى: به تاوسم گوت: ته‌ى باوكى عه‌بدورپ‌ره‌حمان خ‌وزگه‌
 ته‌و ج‌وره‌ زه‌وى به ك‌ر‌يدانه‌ت به به‌ش وازل‌يه‌نابا، چونكه‌ خه‌لكى پ‌نيان وا‌يه كه‌
 پ‌ن‌غه‌مبه‌رى خوا عليه‌السلام قه‌ده‌غه‌ى ك‌ردوه، عه‌م‌ر گوتى: من يارمه‌ت‌ي‌ان ده‌ده‌م و پ‌ش‌يان
 ده‌ده‌م، وه موعازى ك‌ور‌ى جه‌به‌ل عليه‌السلام خه‌لكى هان ده‌دا بو ته‌و ج‌وره‌ مامه‌له‌يه‌ يان
 ر‌نگ‌اى پ‌يده‌دان، وه زان‌ا‌ت‌ريان كه‌ ئ‌ين‌و عه‌بباسه‌ پ‌نى گوتووم پ‌ن‌غه‌مبه‌رى خوا عليه‌السلام ته‌و
 كارهى قه‌ده‌غه‌ نه‌ ك‌ردوه، به‌لكو ف‌رموويه‌تى: ته‌گه‌ر يه‌ك‌ي‌ك له‌ ئ‌يوه‌ زه‌وييه‌ كه‌ى بداته
 براكه‌ى بو‌ى باشته‌ره، له‌وه‌ى كه‌ ك‌ر‌يه‌كى د‌يارىك‌راوى ل‌يوه‌ر‌ب‌گ‌ر‌ئ.

٢٤٦٣- عَنْ طَاوُسٍ، أَنَّ مَعَادَ بْنَ جَبَلٍ رضي الله عنه، «أَكْرَى الْأَرْضَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَأَبِي بَكْرٍ،
 وَعُمَرَ، وَعُثْمَانَ، عَلَى الثُّلُثِ وَالرُّبْعِ فَهُوَ يُعْمَلُ بِهِ إِلَى يَوْمِكَ هَذَا»^(١).

واته: تاوس ده‌گ‌ر‌پ‌ر‌ته‌وه، موعازى ك‌ور‌ى جه‌به‌ل عليه‌السلام له‌ سه‌رده‌مى پ‌ن‌غه‌مبه‌رى خوا عليه‌السلام
 و ته‌بو به‌ك‌ر و عوم‌ه‌ر و عوسمان له‌سه‌ر س‌يه‌ك و چواريه‌ك زه‌وى به ك‌ر‌ئ ده‌دا، وه
 ته‌و ج‌وره‌ كاره‌ ئ‌يشى پ‌يده‌ك‌ر‌ئ (له‌وكاته‌وه) تا ته‌و ر‌وزه‌ى توى ت‌يدايى.

٢٤٦٤- عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنه: «إِنَّمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «لَأَنْ يَمْنَحَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ
 الْأَرْضَ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْخُذَ خَرَجًا مَعْلُومًا»^(٢).

واته: تاوس عليه‌السلام ده‌لى: ئ‌ين‌و عه‌بباس رضي الله عنه گوتوويه‌تى: ب‌ي‌گومان پ‌ن‌غه‌مبه‌رى خوا عليه‌السلام
 ف‌رموويه‌تى: ته‌گه‌ر يه‌ك‌ي‌ك له‌ ئ‌يوه‌ زه‌وييه‌ كه‌ى بداته براكه‌ى (بو ك‌شتوكال)، بو‌ى
 باشته‌ره له‌وه‌ى كه‌ ك‌ر‌ئ و خه‌راجى د‌يارىك‌راوى ل‌يوه‌ر‌ب‌گ‌ر‌ئ.

بابه‌ت: به ك‌ر‌ت دانى زه‌وى به خواردن و خوراك

٢٤٦٥- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رضي الله عنه، قَالَ: كُنَّا نَحَاقِلُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَزَعَمَ أَنْ بَعْضَ عُمُومَتِهِ
 أَتَاهُمْ، فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ، فَلَا يُكْرِيهَا بِطَعَامٍ مُسَمًّى»^(٣).

(١) صحيح.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٢٣٣٠، ومسلم: ١٥٥٠، وأبو داود: ٣٣٨٩، والترمذي: ١٣٨٥، والنسائي: ٣٨٧٣.

(٣) صحيح. أخرجه أبو داود: ٣٣٩٥ و ٣٣٩٦، والنسائي: ٣٣٩٥.

واته: رافیعی کوری خه دیج ﷺ، ده لئی: ئیمه له سهرده می پیغه مبهری خوادا ﷺ زهویمان به خواردن و خوراک (موحاقه له) به کری دهدا، به لام پی وایه که به کتیک له مامه کانی هاتووو بو لایان و گوتوو یه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموو یه تی: ههر که سیک زهوی هه یه با به کری نه دات به خواردن و خوراک دیاریکراو.

بابهت: ئه و که سهی زهوی خه لکانیکی چاندوو موئه تی لئ و هرنه گرتوون

۲۴۶۶- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ زَرَعَ فِي أَرْضِ قَوْمٍ بَغَيْرِ إِذْنِهِمْ، فَلَيْسَ لَهُ مِنَ الزَّرْعِ شَيْءٌ، وَتُرِدُّ عَلَيْهِ نَفَقَتُهُ»^(۱).

واته: رافیعی کوری خه دیج ﷺ، ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموو یه تی: ههر که سیک له زهوی خه لکانیکا کشتوکال بکات بی موئه تی خاوه نه که ی، هه یج به شی به کشتوکاله که وه نیه و ئه وه ی لئی خه رج کردوه (له داچاندن و پیگه یاندن) بو ی ده گه رینریتته وه (به رو بومه که ش هی خاوه نی ئه صلی زهوییه که یه).

بابهت: مامه له کردن به باخی خورما و تریوه

۲۴۶۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ ﷺ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، عَامَلَ أَهْلَ خَيْبَرَ بِالشَّطْرِ مِمَّا يَخْرُجُ مِنْ مَرٍّ، أَوْ زَرْعٍ»^(۲).

واته: ئیبنو عومەر ﷺ ده گپ ریتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ له گه ل خه لکی خه بیهر مامه له ی کرد له سهر نیوه ی میوه و شینایی زهوییه کان.

۲۴۶۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، أَعْطَى خَيْبَرَ أَهْلَهَا عَلَى النُّصْفِ نَحْلَهَا وَأَرْضَهَا»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۴۰۳، والترمذي: ۱۳۶۶.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۸۵، ومسلم: ۱۵۵۱، وأبو داود: ۳۰۰۸ و ۳۴۰۸ و ۳۴۰۹، والترمذي: ۱۲۸۳، والنسائي: ۳۹۲۹ و ۳۹۳۰.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۳۴۱۰-۳۴۱۲.

واته: ئیبنو عهباس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ خه بیهری دایه وه به خه لکه که ی به نیوه یی، ههم خورماکانی و ههم نه وه ی له زه ویدا ده چیرئ.

۲۴۶۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: «لَمَّا افْتَتَحَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم حَيْبَرَ، أَعْطَاهَا عَلَى النُّصْفِ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده لی: کاتیک پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ خه بیهری نازاد کرد، خه بیهری دایه وه خه لکه که ی به نیوه یی.

بابهت: پیتاندنی خورما (نیره و مییه پیکردن)

۲۴۷۰- عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: مَرَرْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم فِي نَخْلٍ، فَرَأَى قَوْمًا يَلْمَعُونَ النَّخْلَ، فَقَالَ: «مَا يَصْنَعُ هَؤُلَاءِ؟» قَالُوا: يَا خُدُونَ مِنَ الذَّكْرِ فَيَجْعَلُونَهُ فِي الْأُنثَى، قَالَ: «مَا أَظُنُّ ذَلِكَ يُغْنِي شَيْئًا» فَبَلَّغَهُمْ، فَتَرَكُوهُ، فَتَزَلُّوا عَنْهَا، فَبَلَغَ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ و آله و سلم، فَقَالَ: «إِنَّمَا هُوَ الظَّنُّ، إِنْ كَانَ يُغْنِي شَيْئًا فَاصْنَعُوهُ، فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ، وَإِنَّ الظَّنَّ يُخْطِئُ وَيُصِيبُ، وَلَكِنْ مَا قُلْتُ لَكُمْ: قَالَ اللَّهُ، فَلَنْ أَكْذِبَ عَلَى اللَّهِ»^(۲).

واته: موسای کوری ته لحه ی عوبه یدوللا له باوکییه وه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، گوتوویه تی: له گهل پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ به لای باخه خورمایه کدا تییه رین، بینی خه لکتیک سه رقالی پیتاندنی خورماکانن، فهرمووی: نه وانه چی ده که ن؟ گوتیان: (توی) نیره ی دارخورماکه هه لده گرن و ده یخه نه سه ر مییه که، فهرمووی: پیم وانیه نه وه هیچ سوودی هه بی، نجا خه لکه که نه وه یان پیگه یشت و وازیان هیناو له داره کان هاتنه خواره وه، نه و واز لئهینانه یان به پیغه مبهر رضی اللہ عنہ گه یشته وه، نه ویش فهرمووی: نه وه ی من گوتم گومان بوو، نه گه ر کاره که تان سوودی هه یه نه نجامی بدهن، له راستیدا منیش وه کو تیوه مروقیکم گومانیش جار هه یه هه لیه ده رده چی هه ندی جاریش راست ده رده چی، به لام هه رکات پیم گوتن: خوا فهرموویه تی، هه رگیز به ناوی خواوه به ناراست قسه ناکه م.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۳۶۱.

۲۴۷۱- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم سَمِعَ أَصَوَاتًا، فَقَالَ: «مَا هَذَا الصَّوْتُ؟» قَالُوا: النَّخْلُ يَأْبُرُونَهُ، فَقَالَ: «لَوْ لَمْ يَفْعَلُوا لَصَلَحَ» فَلَمْ يُؤَبِّرُوا عَامِيذًا، فَصَارَ شِيصًا، فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «إِنْ كَانَ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ دُنْيَاكُمْ، فَشَأْنُكُمْ بِهِ، وَإِنْ كَانَ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ دِينِكُمْ، فَإِلَيَّْ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گپریته‌وه، پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم گوئی له ده‌نگیک بوو، نجا فه‌رمووی: نه‌وه ده‌نگه چییه؟ گوتیان: نه‌وه خورما نیره‌وه مییه پنده‌که‌نن، فه‌رمووی: نه‌گه‌ر نه‌وه‌ش نه‌که‌ن (خورما‌که) ده‌بج، تیرت نه‌وه‌ساله‌ موتوربه‌یان نه‌کرد، له‌ نه‌نجامدا خورما‌کان کرج و کال ده‌رچوون، نه‌وه‌شیان بو پیغه‌مبه‌ر صلى الله عليه وسلم باسکرد، فه‌رمووی: نه‌گه‌ر شتیکی له‌ کارو باری دنیایی خوتان بوو، ئیشی خوتانه (خوتان لئی شاره‌زان) خو نه‌گه‌ر له‌ کاروباری دینیش بوو، نه‌وه‌ ئیشی منه.

بابه‌ت: مسولمانان له‌ سبب شتدا هاوبه‌شن

۲۴۷۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الْمُسْلِمُونَ شُرَكَاءُ فِي ثَلَاثٍ: فِي الْمَاءِ، وَالْكَلْبِ، وَالنَّارِ، وَثَمَنُهُ حَرَامٌ» قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: «يَعْنِي الْمَاءَ الْجَارِيَّ»^(۲).

واته: ئینو عه‌بیاس رضی اللہ عنہما ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: مسولمانان له‌ سبب شتدا هاوبه‌شن: ئاو، له‌وه‌رگا، ئاگر، وه‌ پاره‌که‌شی چه‌رامه. نه‌بو سه‌عید گوئی: مه‌به‌ستی ئاوی جاریه (کانیاو سه‌رچاوه‌ و‌ پروبار).

۲۴۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، قَالَ: «ثَلَاثٌ لَا يُمْنَعَنَّ: الْمَاءُ، وَالْكَلْبُ، وَالنَّارُ»^(۳).

واته: نه‌بو هوربه‌یره رضی اللہ عنہ ده‌ گپریته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: سبب شت هه‌یه که‌سیان لئ قه‌ده‌غه‌ ناکری: ئاوو له‌وه‌رگا و‌ ئاگر.

۲۴۷۴- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الشَّيْءُ الَّذِي لَا يَحِلُّ مَنَعُهُ؟ قَالَ: «الْمَاءُ، وَالْمِلْحُ، وَالنَّارُ» قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا الْمَاءُ قَدْ عَرَفْنَا، فَمَا بَالُ الْمِلْحِ وَالنَّارِ؟ قَالَ: «يَا حُمَيْرَاءُ مَنْ أَعْطَى نَارًا، فَكَأَنَّمَا تَصَدَّقَ بِجَمِيعِ مَا أَنْصَجَتْ تِلْكَ النَّارُ، وَمَنْ أَعْطَى مِلْحًا، فَكَأَنَّمَا

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۳۶۳.

(۲) صحیح دون «وَمَنَّهُ حَرَامٌ».

(۳) صحیح.

تَصَدَّقَ بِجَمِيعِ مَا طَيَّبَ ذَلِكَ الْمِلْحُ، وَمَنْ سَقَى مُسْلِمًا شَرِبَهُ مِنْ مَاءٍ، حَيْثُ يُوجَدُ الْمَاءُ، فَكَأَنَّمَا
أَعْتَقَ رَقَبَةً، وَمَنْ سَقَى مُسْلِمًا شَرِبَهُ مِنْ مَاءٍ، حَيْثُ لَا يُوجَدُ الْمَاءُ، فَكَأَنَّمَا أَحْيَاهَا»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گپریتهوه، گوتویه تی: نهی پیغهمبهری خوا رضی اللہ عنہ نهو شته چیه که
قهدهغه کردنی حالآ نه؟ فه مووی: ناو و خوی و ناگر، گوتی: گوتم: نهی پیغهمبهری
خوا رضی اللہ عنہ نهوه ناو زانیان به لام خوی و ناگر له بهرچی؟ فهرمووی: نهی سوورکه له،
نهوهی ناگر بداته که سیک به چاکه، وه کو نهوهیه ههرچی بهو ناگره سازده کری
کردیه خیرو چاکه، وه نهوهی خوی به خشی وه کو نهوهیه ههرچی خویکه ی تیکراوه
بیه خشی به چاکه، وه ههر که سیک قومه ناویک بداته مسولانیک دهستکه وتنی
ناسان بی، وه کو نهوهیه بهندهیه کی نازاد کردبی، وه نه گهر که سیک قومه ناویک بداته
مسولانیک که لهو شوینه ناو دهستنه کهوی، وه ک نهوه وایه که زیندووی کردبیتهوه.

بابت: دابرین و پیدانی رو بارو سهرچاوهکان

۲۴۷۵- عَنْ أَبِيصَ بِنِ حَمَالٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّهُ اسْتَقَطَعَ الْمِلْحَ الَّذِي يُقَالُ لَهُ: مِلْحٌ شَدًّا مِمَّا رِبٍ، فَأَقْطَعَهُ لَهُ،
ثُمَّ إِنَّ الْأَفْرَعَ بْنَ حَابِسِ التَّمِيمِيِّ أْتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدْ وَرَدْتُ الْمِلْحَ فِي
الْجَاهِلِيَّةِ وَهُوَ بَارِضٌ لَيْسَ بِهَا مَاءٌ، وَمَنْ وَرَدَهُ أَحَدَهُ، وَهُوَ مِثْلُ الْمَاءِ الْعِدِّ، فَاسْتَقَالَ رَسُولَ اللَّهِ
ﷺ أَبِيصَ بِنَ حَمَالٍ فِي قَطِيعَتِهِ فِي الْمِلْحِ، فَقَالَ: قَدْ أَقْلَيْتُكَ مِنْهُ عَلَى أَنْ تَجْعَلَهُ مِنِّي صَدَقَةً، فَقَالَ
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «هُوَ مِنْكَ صَدَقَةٌ، وَهُوَ مِثْلُ الْمَاءِ الْعِدِّ، مَنْ وَرَدَهُ أَحَدَهُ» قَالَ فَرَجٌ: «وَهُوَ الْيَوْمَ
عَلَى ذَلِكَ، مَنْ وَرَدَهُ أَحَدَهُ قَالَ: فَقَطَعَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ أَرْضًا وَنَخْلًا، بِالْجَوْفِ جَوْفِ مُرَادٍ مَكَانَهُ حِينَ
أَقَالَهُ مِنْهُ»^(۲).

واته: نه بیهزی کوری حهمال رضی اللہ عنہ ده گپریتهوه، داوای دابرینی خوی شوینتیکی کرد
بو خوی که پنی ده گوترا: خوی شهزی مه تریب (له یه مهن)، (بوی دابری و پیدایا)،
پاشان نه قهره عی کوری حابسی ته میمی هات بو خزمهت پیغهمبهری خوا رضی اللہ عنہ گوتی:
نهی پیغهمبهری خوا من له سهردهمی نه فامیدا چووم بو شوینی نهو خوییه که له
زهوییه ک دایه هیچ ناوی پیوه نه، ههر که سیک بجی بو نهو شوینه ده توانی خوییه که

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۰۶۴ و ۳۰۶۶، والترمذي: ۱۳۸۰.

هەلبەرگرتەوه وه کو ئاوئکی نهوهستاو و پۆیشتوو وایه (واته: هیچ ماندوووونوی ناوی بۆ ده رهینانی، چونکه ههر بۆخۆی نامادهیه ههر که سیک به لایدا تپه پری به بی ماندوووون ده توانی به کاریبینی)، پیغه مبهری خوا ﷺ داوانی له ئه بیهزی کوری چه مال کرد که ده سته ردارای ئه و خوییه بیج که بۆی دا پریوه، ئه ویش گوتی: وازی لێ دینم به مهرجیک وه کو سه ده قه یه ک بیج له منه وه (واته: نه درێ به هیچ که سیک)، بۆیه پیغه مبهر ﷺ فه رمووی: خوییه که وه کو سه ده قه یه ک و ابی له تۆوه، وه وه کو ئاوی پۆیشتوو و ابی، ههر که س بۆی چوو بتوانی لێی به کاریبینی. فه ره ج گوتی: تا وه کو ئه مپروش ئه و شوینه ههر ئاوایه، ههر که سیک بۆی بجیج ده توانی لێی هه لبرگی، گوتی: جا پیغه مبهر ﷺ له شوئینیک که پینان ده گوت: جه و فی موراد، زه و ییه کی بۆ دا پری به خورماوه له بری ئه و شوینه ی که لێی وه رگرته وه.

بابهت: رێگری کردن له فرۆشتنی ئاو

۲۴۷۶- عَنْ أَبِي الْمُنْهَالِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، سَمِعْتُ إِيَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُزَنِيِّ، وَرَأَى نَاسًا يَبِيعُونَ الْمَاءَ، فَقَالَ: لَا تَبِيعُوا الْمَاءَ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، «نَهَى أَنْ يُبَاعَ الْمَاءُ»^(۱).

واته: ئه بولمینهال ﷺ ده گبریته وه، گوئی له ئیاسی کوری عه بدی موزه نی بووه، کاتی بینویه تی خه لکانیک ئاو ده فرۆشن، ئنجا گوتویه تی: ئاو مه فرۆشن، به دلنیا یی گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو که نه هی کرد له وه ی ئاو بفرۆشری.

۲۴۷۷- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ بَيْعِ فَضْلِ الْمَاءِ»^(۲).

واته: جابیر ﷺ ده لێ: پیغه مبهری خوا ﷺ نه هیکردوه له فرۆشتنی ئه و ئاوه ی که زیاده یه (مادام خه لکی دیکه پنیوستی پنیه تی).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۴۷۸، والترمذي: ۱۲۷۱، والنسائي: ۴۶۶۱-۴۶۶۲.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۵۶۵، والنسائي: ۴۶۶۰ و ۴۶۷۰.

بابهت: ریگری کردن له به کارهیتانی ئاوی زیاد بو پاراستنی لهوهر (کزو گیا)

۲۴۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا يَمْنَعُ أَحَدُكُمْ فَضْلَ مَاءٍ، لِيَمْنَعَ بِهِ الْكَلَاءَ»^(۱).
واته: نه بو هوهریره رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: هیچ به کیکتان ئاوی زیاد له خه لکی قه دهغه نه کات، بو نه وهی له وهری (دهوروبه ری ئاوه که) قه دهغه بکات.

۲۴۷۹- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا يَمْنَعُ فَضْلُ الْمَاءِ، وَلَا يَمْنَعُ نَقْعُ الْبِئْرِ»^(۲).
واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: ئاوی زیاده قه دهغه ناکری (له خه لک)، وه ئاوی داوه ستاوو زیاده ی بیریش قه دهغه ناکری (له خه لک).

بابهت: ئاودانی باخ به ئاوی شیو و سه رچاوه کان و گلداناوهی ئاوی

۲۴۸۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ حَاصِمَ الزُّبَيْرِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فِي شِرَاجِ الْحَرَّةِ الَّتِي يَسْقُونَ بِهَا النَّخْلَ، فَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ: سَرَحَ الْمَاءَ يَمْرًا، فَأَبَى عَلَيْهِ، فَاخْتَصَمَا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «اسْقِ يَا زُبَيْرُ ثُمَّ أَرْسِلِ الْمَاءَ إِلَى جَارِكَ» فَغَضِبَ الْأَنْصَارِيُّ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْ كَانَ ابْنُ عَمَّتِكَ؟ فَتَلَوْنَ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، ثُمَّ قَالَ: «يَا زُبَيْرُ اسْقِ، ثُمَّ اخْبِسِ الْمَاءَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى الْجَدْرِ» قَالَ: فَقَالَ الزُّبَيْرُ: وَاللَّهِ إِنِّي لَأَحْسِبُ هَذِهِ الْآيَةَ نَزَلَتْ فِي ذَلِكَ: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾^(۳) النساء.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۵۳، ومسلم: ۱۵۶۶، وأبو داود: ۳۴۷۳، والترمذي: ۱۲۷۲.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۶۰، ومسلم: ۲۳۵۷، وأبو داود: ۳۶۳۷، والترمذي: ۱۳۶۳ و ۲۰۲۷، والنسائي: ۵۴۰۷ و

واته: عهبدوڤلای کوری زوبهیر ﷺ ده گپرتهوه، پیاویک له ئه نصار له گه‌ل زوبهیر کیشه‌یان که‌وته نیاوان له لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌سه‌ر ئاوه‌رۆ (جوگا) ی ئاوداشتی باخی خورما، ئه‌نصارپیه‌ که‌ گوتی: لئ گه‌رئ با ئاوه‌ که‌ بروات، (زوبه‌یریش) پازی نه‌بوو، بویه کیشه‌ که‌ یان برده‌ لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ئه‌ی زوبه‌یر! ئاوداشتنه‌ که‌ ته‌واو بکه‌و، دواتر ئاوه‌ که‌ به‌رده‌وه‌ بۆ دراوسیه‌ که‌ت (به‌ری پئ مه‌گره‌)، ئه‌نصارپیه‌ که‌ (به‌و بریاره‌) تووره‌ بوو، گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چونکه‌ کوری پورته‌ ئاوا بریارته‌دا؟ (پئی وابوو دژی به‌رژه‌وه‌ندی ئه‌و بریاری داوه‌!! نه‌یزانی که‌ بریاره‌ که‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ زیاتر له‌ به‌رژه‌وه‌ندی ئه‌و دایه‌، نه‌وه‌ک زوبه‌یر)، بویه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ په‌نگی گۆرا (له‌ توپه‌یدا) پاشان فه‌رمووی: ئه‌ی زوبه‌یر ئاوداشتنه‌ که‌ت بکه‌، پاشان ئاوه‌ که‌ گل بده‌وه‌، تاوه‌ کو بگه‌رته‌وه‌ بۆ په‌گی دره‌خته‌کان (یان تاوه‌ کو ده‌گه‌رته‌وه‌ بۆ ئه‌و شوره‌و به‌ر به‌سته‌ی که‌ له‌ باخه‌ که‌دایه‌، چونکه‌ ئه‌وه‌ هه‌قی زوبه‌یر بوو، بریاری به‌ که‌مجار به‌ چاوپۆشی و لیبورده‌یی بوو، به‌لام ئه‌نصارپیه‌ که‌ پازی نه‌بوو!) دواتر ده‌لئ: زوبه‌یر گوتی: سویند به‌ خوا واده‌زانم که‌ ئه‌و ئایه‌ته‌ به‌م هۆیه‌وه‌ دابه‌زی: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوْا سَلِيْمًا﴾ ﴿١٦﴾ النساء، واته: نه‌خیر (وانیه‌ که‌خۆیان به‌ باوه‌ردار نیشیان ده‌ده‌ن) سویند به‌ په‌روه‌ردگارت بروا دارنن تا تو نه‌که‌نه‌ دادوه‌ر له‌هه‌ر ئاژاوه‌و دووبه‌ره‌کیه‌کی نیاوان دا له‌ پاشان هه‌ست نه‌که‌ن له‌ ده‌رونیاندا به‌هیچ بیزارپیه‌ک له‌و بریاره‌ی تو داوته‌و مل که‌چ نه‌بن به‌مملکه‌چیه‌کی ته‌واو.

شراج: جوگا، ئه‌و شوینه‌ی ئاوی پیدا ده‌روات بۆ ناو زه‌وی و باغ.

حرة: زه‌وی به‌رده‌لان.

تییینی: ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌ ئه‌وه‌مان پیده‌لئ: که‌ له‌ کاتی چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ له‌ نیاوان خه‌لکیدا پتویسته‌ په‌چاوی به‌رژه‌وه‌ندی هه‌ردوولا بکری و هه‌کو یه‌ک، نه‌ک به‌رژه‌وه‌ندی یه‌کیک له‌ به‌رچاوی بگیری له‌سه‌ر حیسابی به‌رژه‌وه‌ندی ئه‌وتیر، هه‌روه‌ها ئه‌وه‌شان پیده‌لئ: که‌ ده‌بی ئه‌وه‌په‌ری ئه‌ده‌ب و ریزمان هه‌بی به‌رانبه‌ر به‌و که‌سانه‌ی

که هه لدهستن به چاره سه رکردنی کیشه کامان، خو ئه گهر بی ئه ده بیه ک کرا له لایهن یه کیکیانه وه ئه وه ده کری ته مبی بکری به جوړیک که شیاوو گونجاو بی، ههروه ک پیغه مبهر ﷺ نه نصاریه که ی ته مبی کرد، به وه ی که زیاده چاویوشیه که ی لیسه نده وه.

٢٤٨١- عَنْ تَعْلَبَةَ بْنِ أَبِي مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «قَصَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي سَيْلٍ مَهْزُورٍ، الْأَعْلَى فَوْقَ الْأَسْفَلِ، يَسْقِي الْأَعْلَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ، ثُمَّ يُرْسَلُ إِلَى مَنْ هُوَ أَسْفَلُ مِنْهُ»^(١).

واته: سه عله به ی کوری نه بو مالیک ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ له مه هزور (که شیونکی هی به نو قوریزه بو) بریاریدا که ئه و باغانه ی له سه ره وه ن پیش ئه وانه ی خواره وه خو یان ئاوده درین، ئاوه که راده گیری تاده گاته قوله پییه کان، ئه و جا به رده دریتته وه بو ئه وانه ی خوارخو یان.

٢٤٨٢- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «قَصَى فِي سَيْلٍ مَهْزُورٍ، أَنْ يُمَسِكَ حَتَّى يَبْلُغَ الْكَعْبَيْنِ، ثُمَّ يُرْسَلَ الْمَاءُ»^(٢).

واته: عه مری کوری شوعه یب له باوکییه وه له باپیره وه ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ له رپه وی ئاوی مه هزور بریاریدا ئاوه که گل بدریتته وه تا ده گاته قوله پییه کان، پاشان ئاوه که به ریدریتته وه.

٢٤٨٣- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «قَصَى فِي شُرْبِ النَّخْلِ مِنَ السَّيْلِ، أَنْ الْأَعْلَى فَالْأَعْلَى يَشْرَبُ قَبْلَ الْأَسْفَلِ، وَيَتْرُكُ الْمَاءَ إِلَى الْكَعْبَيْنِ، ثُمَّ يُرْسَلُ الْمَاءُ إِلَى الْأَسْفَلِ الَّذِي يَلِيهِ، وَكَذَلِكَ، حَتَّى تَنْقُضِيَ الْحَوَائِطُ، أَوْ يَفْنَى الْمَاءُ»^(٣).

واته: عوباده ی کوری صامیت ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ له سه ره ئاودانی باخی خورما به ئاوی شیو و دۆله کان بریاریدا که پیشتر کامیان له سه ره وه تره ئه و یان ئاوبدری، ئنجا ئه وه ی دوا ی ئه و پیش ئه وانه ی خواره وه ئاوه که ش گل ده دریتته وه تا کو ده گاته قوله پییه کان، پاشان به رده دریتته وه بو ئه وه ی دوا ی خو ی، ئنجا به و جوړه تاباخه کان ته و او ده بن یان ئاوه که ده بری و کو تایی پیدی.

(١) صحیح. أخرجه أبو داود: ٣٦٣٨ مطوّلًا.

(٢) حسن. أخرجه أبو داود: ٣٦٣٩.

(٣) صحیح لغیره.

بابهت: دابه شکردنی ئاو

٢٤٨٤- عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَوْفِ الْمَزْنِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُبْدَأُ الْخَيْلُ يَوْمَ وَرْدِهَا»^(١).

واته: كه سیری کوری عه بدوللای کوری عه مری کوری عه وفی موزه نبی له باوکیه وه له باپیری وه ﷺ ده گپریته وه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمویه تی: له کاتی ئاودانی ئازه لدا نه سپه کان پیش ده خرین.

٢٤٨٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ قَسِمٍ قُسِمَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَهُوَ عَلَى مَا قُسِمَ، وَكُلُّ قَسِمٍ أَدْرَكَهُ الْإِسْلَامُ، فَهُوَ عَلَى قَسِمِ الْإِسْلَامِ»^(٢).

واته: ئینو عه بیاس ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمویه تی: هه دابه شکردنی له سهرده می نه فامیدا (پیش ئیسلام) کرابی، بهو جوړه ده مینتته وه که دابه شکراوه، هه دابه شکردنیکیش له سهرده می ئیسلامدا بکری، به پتی بریاره کانی ئیسلام ده بی.

بابهت: سنووری بیرنی ئاو

٢٤٨٦- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: «مَنْ حَفَرَ بئرًا فَلَهُ أَرْبَعُونَ ذِرَاعًا عَطْنَا لِمَا شِئْتَهُ»^(٣).

واته: عه بدوللای کوری موغه فه ل ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمویه تی: هه که سیک بیرنک هه لکه نی (به چواردهوری خویدا) چل بال هی خویه تی بو مؤلگه ی مالاته که ی.

٢٤٨٧- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «حَرِيمُ الْبئرِ مَدُّ رِشَائِهَا»^(٤).

(١) ضعیف جداً.

(٢) صحیح. أخرجه أبو داود: ٢٩١٤.

(٣) حسن لغیره.

(٤) ضعیف.

واته: نه بو سه عیدی خودریی ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: سنووری بیری ئاو به نه ندازه ی دریزی ئه و په تکه یه که ئاوی پی هه لدینجریت له ههر چوار لاهه.

بابهت: سنووری دارو درخت

۲۴۸۸- عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَضَى فِي النَّخْلَةِ وَالنَّخْلَتَيْنِ وَالثَّلَاثَةِ لِلرَّجُلِ فِي النَّخْلِ، فَيَخْتَلِفُونَ فِي حُقُوقِ ذَلِكَ، «فَقَضَى أَنْ لِكُلِّ نَخْلَةٍ مِنْ أَوْلِيَّتِكَ مِنَ الْأَسْفَلِ، مَبْلُغُ جَرِيدِهَا حَرِيمٌ لَهَا»^(۱).

واته: عوباده ی کوری صامیت ﷺ، ده گپریته وه: که پیغه مبهری خوا ﷺ بو سنووری دارخورمایه ک، یان دوو، یان سه دانه له ناو باخه خورمادا که هی که سیک بیت و کیشه یان له سه ره به بی، پریاریداوه که نه ندازه ی سنووری هه رداریک له لای خواره وه ی به نه ندازه ی په لکه که یه تی (واته: گه لاکانی به بازنه یی).

۲۴۸۹- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «حَرِيمُ النَّخْلَةِ مَدُّ جَرِيدِهَا»^(۲).

واته: ئیبنو عومه ر ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: سنووری دارخورما به نه ندازه ی په لکه که یه تی (واته: گه لاکانی به بازنه یی).

بابهت: که سیک که خانوو ده فروشت

نرخنی به شتیکی وه ک خوئی نه داتوه

۲۴۹۰- عَنْ سَعِيدِ بْنِ حُرَيْثٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، يَقُولُ: «مَنْ بَاعَ دَارًا أَوْ عَقَارًا فَلَمْ يَجْعَلْ مَمْنَهُ فِي مِثْلِهِ، كَانَ قَمِيمًا أَنْ لَا يُبَارَكَ فِيهِ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

(۳) حسن.

واته: سه عیدی کوری حوره یس علیه السلام ده لئی: گویم له پیغه مبهری خوا علیه السلام بوو ده یفه رموو: هه رکه سیک خانوو، یان زهوی فرۆشت و پاره که ی به شتیکی وه ک خۆی نه داته وه، شایسته ی نه وه یه نه و پاره یه بی بهره که ت بی.

٢٤٩٠م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ قَالَ: حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ، عَنْ أَخِيهِ سَعِيدِ بْنِ حُرَيْثٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ ^(١).

واته: بهم سه نه ده ش ته م فه رموو ده گێردراوه ته وه.

٢٤٩١- عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ بَاعَ دَارًا وَلَمْ يَجْعَلْ مَمْنَهَا فِي مِثْلِهَا، لَمْ يَبَارِكْ لَهُ فِيهَا» ^(٢).

واته: حوزه یفه ی کوری یه مان علیه السلام ده لئی: پیغه مبهری خوا علیه السلام فه رموو یه تی: هه ر که سیک خانوو یه ک بفرۆشیت و پاره که ی به خانوو یه کی وه ک خۆی نه داته وه (یان شتیکی که وه ک خانوو که به نرخ بی)، نه و پاره یه بی پیزو بهره که ت بی.

(١) حسن.

(٢) صحیح.

په رتووکي

شوفعة

(مافي هه لگرتنه وه و کرينه وه)

بابهټ: فروشتني خانوو يان زهومي و پرسکردن به هاوبهش

۲۴۹۲- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ نَخْلٌ أَوْ أَرْضٌ فَلَا يَبِيعُهَا، حَتَّى يَعْرِضَهَا عَلَى شَرِيكِهِ»^(۱).

واته: جابیر رضی الله عنه ده لښ: پیغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تی: هر که سیک باخه خورما، يان زهويه کی هه بوو، با نه بیفروشی هه تا بو هاوبه شه که ی پیشنیار نه کات.

۲۴۹۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَأَرَادَ بَيْعَهَا، فَلْيَعْرِضْهَا عَلَى جَارِهِ»^(۲).

واته: ئینو عه عباس رضی الله عنهما ده گپړته وه، پیغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تی: هر که سیک زهويه کی هه بو و ویستی بیفروشی، با بو دراوسیه که ی پیشنیار بکات (سه رتا به دراوسیکه ی بلښ).

بابهټ: کرینه هوو هه لگرتنه هو مانی دراوسن

۲۴۹۴- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْجَارُ أَحَقُّ بِشُفْعَةِ جَارِهِ، يَنْتَظِرُ بِهَا إِنْ كَانَ غَائِبًا، إِذَا كَانَ طَرِيقَهُمَا وَاحِدًا»^(۳).

واته: جابیر رضی الله عنه ده لښ: پیغه مبهري خوا ﷺ فرموويه تی: دراوسی له پیشترو شایسته تره بو دراوسیکه ی، جا با چاوه ری بکات، نه گهر ناماده ش نه بیت و دیار نه بیت مادام ریگیان یه که (واته: مادام هه ردوویان یه ک ریگا بو نه و شوینه به کاردینن و نیوان و سیوانیان جیانه کراوه ته وه).

۲۴۹۵- عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «الْجَارُ أَحَقُّ بِسَقْمِهِ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه النسائي: ۴۷۰۰. وانظر مسلم: ۱۶۰۸.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۱۸، والترمذي: ۱۳۶۹.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۵۸ و ۶۹۷۷ و ۶۹۷۸ و ۶۹۸۰ و ۶۹۸۱، وأبو داود: ۳۵۱۶، والنسائي: ۴۷۰۲.

واته: ئەبو رافع رضی اللہ عنہ دەگیریتەو، پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووێتی: دراوسێ لە پیشتەرە بە
هۆی نزیکیهو (واته: لە لا تەنیشته کانی خۆی کامیان دراوسێیەتی ئەو لە پیشتەرە).
۲۴۹۶- عَنِ الشَّرِيدِ بْنِ سُوَيْدٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرْضُ لَيْسَ فِيهَا لِأَحَدٍ قِسْمٌ وَلَا شِرْكٌ،
إِلَّا الْجَوَارُ، قَالَ: «الْجَارُ أَحَقُّ بِسَقْبِهِ»^(۱).

واته: شەریدی کوری سوید رضی اللہ عنہ دەلی: گوتم: ئەی پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم زەویە ک
هەیه کەس بەشی تیدا نیە و ھاوبەشی نیە تەنھا دراوسێی هەیه (حوکمە کە ی چیه؟)،
پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: دراوسێ لە وانیتەر لە پیشتەرە.

بابەت: هەر شتیەک ئەگەر سنوورەکانی دیاری نەکرا بێت مافی شوفعهی تیدا نامینێت

۲۴۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم «فَصَى بِالشُّفْعَةِ، فِيمَا لَمْ يُقْسَمَ، فَإِذَا وَقَعَتِ
الْحُدُودُ فَلَا شُفْعَةَ»^(۲).

واته: ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەگیریتەو، پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بریاری شوفعهی داوہ بۆ
شتیک کە دابەش نەکرا بێت، جا ھەرکات سنوورەکان دیاری کران (دابەشکرا) ئەو
ھەقی شوفعه نامینێت.

۲۴۹۷م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَمَّادٍ الطُّهْرَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ مَالِكٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ
سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ رضی اللہ عنہ، وَأَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم نَحْوَهُ قَالَ: أَبُو عَاصِمٍ:
«سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ مُرْسَلٌ، وَأَبُو سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، مُتَّصِلٌ»^(۳).

واته: بەم سەنەدەش ئەم فەرموودە گیردراوہ تەو.

۲۴۹۸- عَنْ أَبِي رَافِعٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «الشَّرِيكُ أَحَقُّ بِسَقْبِهِ مَا كَانَ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه النسائي: ۴۷۰۳.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۱۵.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۵۱۵.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۵۸ و ۶۹۷۷ و ۶۹۷۸ و ۶۹۸۰ و ۶۹۸۱، وأبو داود: ۳۵۱۶، والنسائي: ۴۷۰۲.

واته: نه بو پافیع رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: هاوبهش له تهوانی دیکه له پیشته ره.

۲۴۹۹- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: «إِنَّمَا جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم الشُّفْعَةَ فِي كُلِّ مَا لَمْ يُقَسِّمْ، فَإِذَا وَقَعَتِ الْحُدُودُ وَصُرِّقَتِ الطُّرُقُ فَلَا شُفْعَةَ»^(۱).

واته: جابیری کوری عهبدوللا رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم مافی شوفعهی تهنها له شتیک دیاری کردوه که دابهش نه کرابی، جا ههرکات سنورهکان دیاریکران و ریڼگایان گوران (ریڼگایان جیاوازبوو)، مافی شوفعهی نامینی.

بابهت: داواکردنی مافی شوفعه

۲۵۰۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «الشُّفْعَةُ كَحَلِّ الْعِقَالِ»^(۲).

واته: ئینو عومر رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: مافی شوفعه وه کو نه وه وایه وشریکی هار په شمه که ی لی بکه یه وه (واته: نه و کهسه ی مافی شوفعهی هه یه، ده بی به زووترین کات داوا بکات، نه گهرنا مافی نامینی).

۲۵۰۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «لَا شُفْعَةَ لِشَرِيكِ عَلَى شَرِيكِ، إِذَا سَبَقَهُ بِالشَّرَاءِ، وَلَا لِصَغِيرٍ، وَلَا لِغَائِبٍ»^(۳).

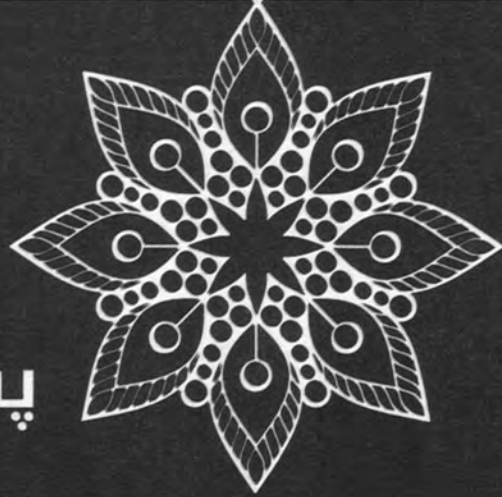
واته: ئینو عومر رضی اللہ عنہما ده لئی: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: هاوبهش بهسه ر هاوبه شه که ی دیکه وه مافی شوفعهی نیه، مادام نه وه بیان پیش نه و کهوت له کرینه کهیدا، گچکه کهش مافی نیه و نه و کهسه ی نادیاره نه ویش مافی نیه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۱۳، ومسلم: ۱۶۰۸، وأبو داود: ۳۵۱۴، والترمذي: ۱۳۷۰.

(۲) ضعيف جداً.

(۳) ضعيف جداً.

پەرتووکی

(شەتی) دۆزراوہ

بابهت: وشتر و مانگا و مهري و نبوو

۲۵۰۲- عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الشَّخِيرِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «صَالَةُ الْمُسْلِمِ حَرَقُ النَّارِ»^(۱).

واته: موته پرېفى كورې عه بدوللاى كورې شيخخیر له باوكییه وه رضي الله عنه ده گپړیته وه، ده لى: پیغه مبهري خوا رضي الله عنه فرموویه تی: شتی ونبووی مسولان وه كو كله ی ناگر وایه (واته: كه سیک شتیك ببینته وه و نیازی دانه وه ی نه بی نه وه بو ی ده بیته هو ی چوونه دوزه خ).

۲۵۰۳- عَنِ الْمُنْذِرِ بْنِ جَرِيرٍ رضي الله عنه، قَالَ: كُنْتُ مَعَ أَبِي بِالتَّوَاذِجِ، فَرَأَيْتِ الْبَقْرَةَ، فَرَأَى بَقْرَةً أَنْكَرَهَا، فَقَالَ: مَا هَذِهِ؟ قَالُوا: بَقْرَةٌ لَحِقَتْ بِالْبَقْرِ، قَالَ: فَأَمَرَ فَطْرِدَتْ حَتَّى تَوَارَتْ، ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «لَا يُؤْوِي الضَّالَّةَ، إِلَّا ضَالٌّ»^(۲).

واته: مونزیری كورې جهریر رضي الله عنه ده لى: من له گهل باوكم بووم له به وازیج (ناوی شوینتیکه له نزیك دیجله)، گارانیک مؤلا بوو، جا بینی مانگایه ك ناچیته ناو گارانه كه، گوتی: نه وه چیه بو وایه؟ گوتیان: نه وه مانگایه كه له گهل گارانه كه كه وتووه، ئنجا فرمانی كرد دهریكه ن و دهریانكرد تاكو ون بوو، پاشان گوتی: گویم لی بوو پیغه مبهري خوا رضي الله عنه ده یفرموو: هیچ كه سیک شتی ون بوو تیکه لی مالی خوی ناکات، مه گهر سهر لیشتیواو بی.

۲۵۰۴- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: سُئِلَ عَنِ ضَالَّةِ الْإِبِلِ، فَعَضَبَ وَاحْمَرَّتْ وَجَنَّتَاهُ فَقَالَ: «مَا لَكَ وَلَهَا؟ مَعَهَا الْحِدَاءُ وَالسَّقَاءُ، تَرِدُ الْمَاءَ وَتَأْكُلُ الشَّجَرَ، حَتَّى يَلْقَاهَا رَبُّهَا». وَسُئِلَ عَنِ اللَّقْطَةِ، فَقَالَ: «خُذْهَا، فَإِنَّمَا هِيَ لَكَ أَوْ لِأَخِيكَ أَوْ لِلذُّبِّ». وَسُئِلَ عَنِ اللَّقْطَةِ، فَقَالَ: «اعْرِفْ عِقَاصَهَا وَوِكَاءَهَا وَعَرَفْهَا سَنَةً، فَإِنِ اعْتَرَفَتْ، وَإِلَّا فَاخْلَطْهَا بِمَالِكَ»^(۳).

(۱) صحیح.

(۲) ضعیف. والمرفوع صحیح. أخرجه أبو داود: ۱۷۲۰.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۱، ومسلم: ۱۷۲۲، وأبو داود: ۱۷۰۴ و ۱۷۰۶ و ۱۷۰۷، والترمذي: ۱۳۷۲ و ۱۳۷۳.

واتە: زەیدی کۆری خالیدی جوھەننە دەگێریتەو، پرسیار کرا لە پێغەمبەر ﷺ دەربارەی وشتری ونبوو (کەسێک بێگرتەو)، پێغەمبەریش ﷺ روخساری سوور ھەلگەرا و توورە بوو، ئنجا فەرمووی: چ ئیشیکت پێھە خواردن و خواردنەوێ خۆی پێھە، بۆ خۆی دەچیتە شوینی ئاو خواردنەو و لەوێ دەخوات تاکو خاوەنەکە ی پێدەگاتەو، وە پرسیاری لیکرا دەربارەی مەری ونبوو؟ فەرمووی: بێگەرەو، یان بۆ توێھە یان بۆ براکەتە یان بۆ گورگە (واتە: ناتوانی خۆی بپارێزی)، ئنجا پرسیاری لیکرا دەربارەی شتی دۆزراو؟ فەرمووی: تورەکەو ئەوداوەی تورەکەکە ی پێی بەستراو، نیشانە ی بکەو سالیک بانگەوازی بۆ بکە، جا ئەگەر خاوەنی لێ پەیدا بوو باشە، ئەگەر نا تیکە لێ بکە لە گەل مالی خۆت.

بابەت: شتی دۆزراو

٢٥٠٥- عَنْ عِيَاضِ بْنِ حِمَارٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ وَجَدَ لُقْطَةً فَلْيُشْهَدْ ذَا عَدْلِ أَوْ ذَوِي عَدْلٍ، ثُمَّ لَا يُعْبِرْهُ وَلَا يَكْتُمُ، فَإِنْ جَاءَ رَبُّهَا، فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا، وَإِلَّا فَهُوَ مَالُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ»^(١).

واتە: عیازی کۆری حیمار ﷺ دەلی: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ھەر کەسێک شتیکی دۆزیبەو بە کەسێکی دادپەرور، یان دوو کەسی دادپەرور بەکاتە شایەد، پاشان بە نەیکۆری و نەیشاریتەو، جا ئەگەر خاوەنەکە ی ھاتەو بۆی، بێگومان لە ھەموو کەس شایستەترە پێی، ئەگەر نا، مولکی خوا یە و کچی پێی خۆشی دەیدات بە ئەو (واتە: بە بۆخۆی بیخوات، مادام خاوەنی لێ پەیدانەیتەو).

٢٥٠٦- عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ زَيْدِ بْنِ صُوحَانَ وَسَلْمَانَ بْنِ رَبِيعَةَ، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالْعَدْيِ، التَّقَطْتُ سَوْطًا، فَقَالَ لِي: أَلْقِهِ، فَأَبَيْتُ، فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ أَتَيْتُ أَبِي بْنَ كَعْبٍ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: أَصَبْتَ، التَّقَطْتُ مِائَةَ دِينَارٍ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: «عَرَفْتُهَا سَنَةً» فَعَرَفْتُهَا، فَلَمْ أَجِدْ أَحَدًا يَعْرِفُهَا، فَلَمْ أَجِدْ أَحَدًا يَعْرِفُهَا، فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: «عَرَفْتُهَا» فَعَرَفْتُهَا، فَلَمْ أَجِدْ أَحَدًا يَعْرِفُهَا، فَقَالَ: «اعْرِفْ وَعَاءَهَا وَوِجَاءَهَا وَعَدَدَهَا، ثُمَّ عَرَفْتُهَا سَنَةً، فَإِنْ جَاءَ مَنْ يَعْرِفُهَا، وَإِلَّا، فَهِيَ كَسَبِيلِ مَالِكَ»^(٢).

(١) صحیح. أخرجه أبو داود: ١٧٠٩.

(٢) صحیح. أخرجه البخاري: ٢٤٢٦، ومسلم: ١٧٢٣، وأبو داود: ١٧٠١-١٧٠٣، والترمذي: ١٣٧٤.

واته: سوهیدی کوری غهفه له ﷺ ده لى: له گهل زهیدی کوری صوحان و سهلمانی کوری په بیعه ده چووم تا گه یشتینه نه لعه زیب (شوینى ناوینکه له نریک کوفه)، جا من قامچییه کم دیته وه، نه وانیش پینان گوتم: فریى بده وه، منیش به قسم نه کردن، کاتیک هاتینه مه دینه چوومه لای ثوبه ی کوری که عب و به سه رها ته کم بو گیرایه وه، نه ویش گوتى: پیکاوته (له بریاره که تدا)، گوتى: منیش له سه رده مى پیغه مبهرى خوا ﷺ سه د دینارم دوزیه وه، پرسیارم کرد (له پیغه مبهر ﷺ)، فرمووى: یه ک سال بانگه وازى بو بکه منیش بانگه وازم بو کرد کهس نه بوو به خاوهنى، نه و جاریش پرسارم لیکردو فرمووى: جارى بو بده، منیش بانگه وازم بو کردو کهس خوى نه کرد به خاوهنى، نجا فرمووى: توره که و داوى زارى توره که که و ژماره ی پاره که نیشانه بکه، پاشان سالتیک بانگه وازى بو بکه، جا نه گهر کهس هات و خوى کرد به خاوهنى باشه، نه گهرنا وه ک مالى خوت حیسابى بو بکه.

۲۵۰۷- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم سُئِلَ عَنِ اللَّقْطَةِ، فَقَالَ: «عَرَفْتَهَا سَنَةً، فَإِنْ اعْتَرَفْتَ فَأَدَّهَا، فَإِنْ لَمْ تُعْتَرَفْ، فَأَعْرِفْ عِقَاصَهَا وَوَعَاءَهَا، ثُمَّ كُلْهَا، فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا فَأَدَّهَا إِلَيْهِ»^(۱).

واته: زهیدی کوری خالیدی جو هه نیى ﷺ ده گیریته وه، پرسیار له پیغه مبهرى خوا ﷺ کرا ده رباره ی شتیکی دوزراوه (چی لى بکری)، فرمووى: سالتیک جارى بو بده، نه گهر خاوهنى بو په یدا بوو بیده وه، نه گهریش خاوهنى په یدا نه بوو ته ماشا بکه توره که و دهم به سته که و نه وه ی تیدایه چونه، پاشان بیخو، نه گهر خاوهنى لى په یدا بوو، پی بده وه (بوی قهره بوو بکه وه).

بابه ت: دوزینه وهى ونبوو یهک که جرج له کونیک ده ریه تیا وه

۲۵۰۸- عَنْ الْمِقْدَادِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، أَنَّهُ خَرَجَ ذَاتَ يَوْمٍ إِلَى الْبَيْعِ، وَهُوَ الْمَقْبَرَةُ لِحَاجَتِهِ، وَكَانَ النَّاسُ لَا يَذْهَبُ أَحَدُهُمْ فِي حَاجَتِهِ إِلَّا فِي الْيَوْمَيْنِ وَالثَّلَاثَةِ، فَإِذَا تَبَعَرُ كَمَا تَبَعَرُ الْإِبِلُ، ثُمَّ دَخَلَ خَرِبَةً، فَبَيْنَمَا هُوَ جَالِسٌ لِحَاجَتِهِ، إِذْ رَأَى جُرْدًا أَخْرَجَ مِنْ جُحْرِ دِينَارًا، ثُمَّ دَخَلَ فَأَخْرَجَ آخَرَ، حَتَّى أَخْرَجَ سَبْعَةَ عَشَرَ دِينَارًا، ثُمَّ أَخْرَجَ طَرْفَ خِرْقَةٍ حَمْرَاءَ، قَالَ الْمِقْدَادُ: فَسَلَّتُ الْخِرْقَةَ

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۹۱، ومسلم: ۱۷۲۲، وأبو داود: ۱۷۰۴ و ۱۷۰۶ و ۱۷۰۷، والترمذي: ۱۳۷۲ و ۱۳۷۳.

فَوَجَدْتُ فِيهَا دِينَارًا، فَتَمَّتْ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ دِينَارًا، فَخَرَجْتُ بِهَا حَتَّى أَتَيْتُ بِهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَأَخْبَرْتُهُ خَبَرَهَا، فَقُلْتُ خُذْ صَدَقَتَهَا، يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «ارْجِعْ بِهَا، لَا صَدَقَةَ فِيهَا، بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِيهَا» ثُمَّ قَالَ: «لَعَلَّكَ أَتْبَعْتَ يَدَكَ فِي الْجُحْرِ؟» قُلْتُ: لَا وَالَّذِي أَكْرَمَكَ بِالْحَقِّ، قَالَ: فَلَمْ يَفْنَ آخِرُهَا حَتَّى مَاتَ^(۱).

واته: میقدادی کوری عمر ﷺ ده گپړیته وه، پوژنیک بو پیوستیته کی خوی ده چیته به قیغ که گوپرستانه، خه لکیش به دوو پوژ، یان سی پوژ جارنیک نه بووايه نه ده چوونه سه رئاو (له بهر کهم خوری و کهم چه وری)، چون حوشر قشپل داده نی نه وانیش ناوا بوون، پاشان له که لاهه یه ک دانیشت بو جیبه جی کردنی پیداو یستییه که ی، له نا کاو بینی جرجنیک له کونیک دینارنیکي دهرهینا و پویشته وه ناکونه که و دانه یه کی دیکه ی دهرهینا، تا کو حه فده دیناری دهرهینا، پاشان گوچکی پارچه په پویه کی سوری دهرهینا، میقداد گوتی: منیش په پوکم ته کاندو ته ماشام کرد دینارنیکي تیدابوو، ئیتر بوونه هه ژده دینار، منیش هه لمگرتن و بردمن بو خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ هه واله کهم بو گپړایه وه و گوتم: فهرموو زه کاته که ی بگپړه وه نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ، فهرمووی: هه لیگره وه نه وه زه کاتی تیدانیه، خوا بهر که تی تیبخات بوت، پاشان فهرمووی: له وانه یه ده ستت بردبیته ناو کونه که و خوت دهرت هیناییت، گوتم: نه خیر سویند به و زاته ی به هه ق پیزی لیگرتووی. (پراوی) ده لی: هه تا مردیش نه وپارانه کو تاییان نه هات (له بهر گه وره یی دوعا که ی پیغه مبهر ﷺ).

بابه ت: که سیک گهنجینه یه کی شاراوه ی زیر زوه ی بدوژیته وه

۲۵۰۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «فِي الرِّكَازِ الْخُمْسُ»^(۲).

واته: نه بو هورپه ره ﷺ ده گپړیته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویته: نه و کازایانه ی که له کوندا شاراونه ته وه (ریکا ز)، نه وه زه کاته که یان پینج یه که (واته: له ههر پینج بهش به شیک زه کاته).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۳۰۸۷.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۴۹۹، ومسلم: ۱۷۱۰، وأبو داود: ۳۰۸۵، والترمذي: ۶۴۲ و ۱۳۷۷، والنسائي: ۲۴۹۷ و

۲۵۱۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فِي الرِّكَازِ الْخُمْسُ»^(۱).

واتە: ئىبنو عبەباس رضي الله عنه دەلى: پىنغەمبەرى خوا ﷺ فرمىمۇ: ئەو كەلۈپە لە گرانبەھايانەى كە لە كۇندا شاراونەتەوھ (رىكاز)، ئەوھ زەكاتە كەيان پىنج يە كە (واتە: لە ھەر پىنج بەش بە شىك زەكاتە).

۲۵۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ اشْتَرَى عَقَارًا، فَوَجَدَ فِيهَا جَرَّةً مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: اشْتَرَيْتُ مِنَكَ الْأَرْضَ، وَلَمْ أَشْتَرِ مِنْكَ الذَّهَبَ، فَقَالَ الرَّجُلُ: إِنَّمَا بَعْتُكَ الْأَرْضَ بِمَا فِيهَا فَتَحَاكَمَا إِلَى رَجُلٍ، فَقَالَ: أَلَكُمَا وَلَدٌ؟ فَقَالَ أَحَدُهُمَا: لِي غَلَامٌ، وَقَالَ الْآخَرُ: لِي جَارِيَةٌ، قَالَ: فَأَنْكِحَا الْغُلَامَ الْجَارِيَةَ، وَلْيُنْفِقَا عَلَى أَنْفُسِهِمَا مِنْهُ، وَلْيَتَصَدَّقَا»^(۲).

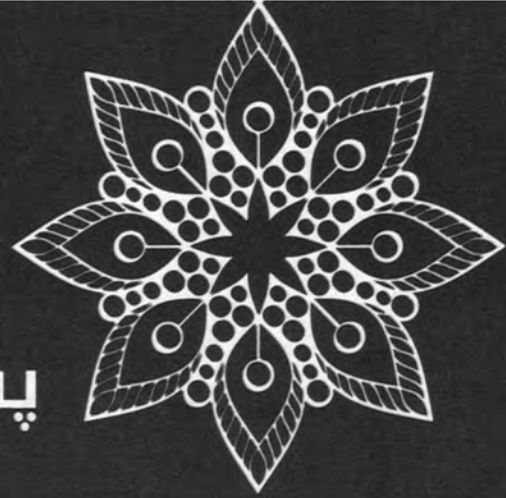
واتە: ئەبو ھورەپرە رضي الله عنه دە گىرىتەوھ، پىنغەمبەر ﷺ فرمىمۇ: ئەو پىش ئىوھدا پىاۋىك زەويىھ كى كرى، لەو شوپىنەدا كوپە يەك زىرى دۆزىھوھ، ئەوئىش گوتى: من زەويە كەم لە تو كرىوھ و ئەو زىرەم لە تو نە كرىوھ، پىاۋە كەى دىكەش گوتى: من زەويە كەم بە ھەموو شتىكەوھ پىت فرۇشتوھ، ئىنجا چوونە لای پىاۋىك تاكو بىرىرىك لە نىوانىاندا بدات، پىاۋە كەش گوتى: مندا ئتان ھەيە؟ يە كىان گوتى: من كورپىك ھەيە، ئەوئىدەكەش گوتى: من كچىك ھەيە، گوتى: كور و كچە كە لە يە كتر مارە بىرن و با لەو كوپە زىرە بو خۇيان خەرجى بكەن.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۴۷۲، ومسلم: ۱۷۲۱.

پەرتووکى

ئازادکردنى كۆيىلە

بابهت: نازا کردنی کویله له دواى مردنى خاوه نه کهى (خاوه نه کهى بلآت: که من مردم تو نازاد بى)

۲۵۱۲- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، «بَاعَ الْمُدَبَّرَ»^(۱).

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده گپړتته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ به نده یه کی (بو خاوه نه کهى) فروشت، که نه و به نده یه موده بهر بوو (واته: خاوه نه کهى داینا بوو که له دواى مردنى خوئ به نده که نازاد بى).

۲۵۱۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: دَبَّرَ رَجُلٌ مِنَّا غُلَامًا، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُ، «فَبَاعَهُ النَّبِيُّ ﷺ، فَاشْتَرَاهُ ابْنُ النَّحَامِ، رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَدِيٍّ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہ ده لئى: پیاوئک له ئیمه کویله کهى نازاد کردبوو له دواى مردنى، به لام نه و پیاوه جگه له و کویله یه هیچی دیکه ی نه بوو، پیداو یستیشی هات بو پیش، بویه پیغه مبهر رضی اللہ عنہ کویله کهى فروشت، ئینو نه حام کریتی که پیاوئک بوو له هوزی به نو عه دى.

۲۵۱۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «الْمُدَبَّرُ مِنَ الثُّلُثِ» قَالَ ابْنُ مَاجَةَ: سَمِعْتُ عُثْمَانَ يَعْني ابْنَ أَبِي شَيْبَةَ، يَقُولُ: هَذَا خَطَأٌ. يَعْنِي حَدِيثَ «الْمُدَبَّرُ مِنَ الثُّلُثِ» قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: «لَيْسَ لَهُ أَصْلٌ»^(۳).

واته: ئینو عومهر رضی اللہ عنہما ده گپړتته وه، پیغه مبهر رضی اللہ عنہ فه رموویه تی: کویله ی موده بهر به شیکه له سییه ک (واته: وه کو وه سییه ت کردن وایه و نابى له سییه کی مال تییه ری). ئینو ماجه ده لئى: گوئیم له عوسمان واته: ئینو ئه بى شه ییه بوو ده یگوت: نه و گپړانه وه یه هه له یه که باسی نه وه ده کات: کویله به شیکه له سییه ک. وه نه بو عه بدوللا گوتى: نه و گپړانه وه یه هیچ نه سلئکی نیه.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۲۳۰، ومسلم: ۹۹۷، وأبو داود: ۳۹۵۵ مطوّلًا، والنسائي: ۶۷۵۴.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۴۱، ومسلم: ۹۹۷، وأبو داود: ۳۹۵۷، والترمذي: ۱۲۱۹، والنسائي: ۶۷۵۲-۶۷۵۴ و ۵۴۱۸.

(۳) موضوع.

بابەت: ئەو كەنيزەكانەنى دەبنە داىك لە پياوئى ئازاد

۲۵۱۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَيُّمَا رَجُلٍ وَلَدَتْ أُمَّتُهُ مِنْهُ، فَهِيَ مُعْتَقَةٌ عَنْ دُبُرٍ مِنْهُ»^(۱).

واتە: ئىبنو عەبباس رضي الله عنه دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: ھەر پياوئىك كەنيزە كەھى مندالى لىي بىي، ئەو كەنيزە كەھى لە دوای مردنى پياوھە كە ئازاد دەبى.

۲۵۱۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: ذُكِرَتْ أُمُّ إِبْرَاهِيمَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «أَعْتَقَهَا وَكُفَّهَا»^(۲).

واتە: ئىبنو عەبباس رضي الله عنه دەلى: باسى داىكى ئىبراھىم (كۆرى پىغەمبەر ﷺ) كرا لە لای پىغەمبەرى خوا ﷺ ئەویش فەرمووى: (داىكى ئىبراھىم) بە ھۆى مندالە كەھى (كە ئىبراھىمە) ئازاد بوو.

۲۵۱۷- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه يَقُولُ: «كُنَّا نَبِيعُ سَرَارِيْنَا وَأُمَّهَاتِ أَوْلَادِنَا، وَالنَّبِيُّ ﷺ فِينَا حَيٌّ لَا نَرَى بِدَلِكِ بَأْسًا»^(۳).

واتە: جابىرى كۆرى عەبدوللا رضي الله عنه دەلى: ئىمە ئەو كەنيزەكانەنى كە دەبوونە داىكى مندالە كانىشان دەمانفرۆشتن و پىغەمبەرىش ﷺ زىندوو بوو لە ناوماندا بوو، بۆھە ھىچ شىتەك لە ھەدا (بەگوناهو تاوان) نابىنن.

بابەت: رىككەوتن لەنىوان كۆيلە و خاوەنەكەھى

لەسەر خۆ كرىنەھەھى كۆيلەكە و ئازادبوونى

۲۵۱۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «ثَلَاثَةٌ كُلُّهُمْ حَقٌّ عَلَى اللَّهِ عَوْنُهُ: الْغَازِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَالْمُكَاتَبُ الَّذِي يُرِيدُ الْأَدَاءَ، وَالنَّاكِحُ الَّذِي يُرِيدُ التَّعَفُّفَ»^(۴).

(۱) ضعيف.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح.

(۴) حسن. أخرجه الترمذي: ۱۶۵۵، والنسائي: ۳۱۲۰ و ۳۲۱۸.

واته: ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ ده لئی: پینغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فەر موویه تی: سنی کهس هه نه که هه موویان خوا کردوویه تی به واجب له سهر خۆی که یارمه تیان بدات: ئەو که سه ی له پیناوی خوادا ده جهنگی و ئەو کۆیله ی که له گه ل خوا هه نه که ی رینکه که وتوو ه خۆی بکریته وه و نیه تی پاره دانه که شی هه بی و ئەو که سه ش که هاوسه رگیری ده کات بو ئەوه ی به داوین پاکی بمینیتته وه.

۲۵۱۹- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «أَيُّمَا عَبْدٍ كُوتِبَ عَلَى مِائَةِ أُوقِيَّةٍ، فَأَدَّاهَا إِلَّا عَشْرَ أُوقِيَّاتٍ، فَهُوَ رَقِيقٌ»^(۱).

واته: عه مری کوری شو عه یب له باوکییه وه له باپیره وه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه ده لئی: پینغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فەر موویه تی: هه ر کۆیله یه ک رینکه که وتن بکات له گه ل خوا هه نه که ی له سهر سه د ئوقیه و هه مووی بدات جگه له ده ئوقیه، هه ر به کۆیله یی ده مینیتته وه.

۲۵۲۰- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّهَا أَخْبَرَتْ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم أَنَّهُ قَالَ: «إِذَا كَانَ لِإِحْدَاكُنَّ مَكَاتِبٌ، وَكَانَ عِنْدَهُ مَا يُؤَدِّي، فَلْتَحْتَجِبِي مِنْهُ»^(۲).

واته: ئوممو سه له مه رضی اللہ عنہا ده گپریته وه، پینغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم فەر موویه تی: هه ر یه کینک له ئیوه ئە گه ر کۆیله یه کی هه یه و رینکه که وتن له گه ل کردوه که خۆی بکریته وه و کۆیله که ش ئەو پاره یه ی هه یه، با خۆی له به رانه ر ئەو کۆیله یه داپوشیت (چونکه نامه حه ره مه بو ی).

۲۵۲۱- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا زَوْجِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، أَنَّ بَرِيرَةَ أَتَتْهَا وَهِيَ مُكَاتَبَةٌ قَدْ كَاتَبَهَا أَهْلُهَا عَلَى تِسْعِ أَوْاقٍ فَقَالَتْ لَهَا: إِنْ شَاءَ أَهْلُكَ عَدَدْتُ لَهُمْ عِدَّةً وَاحِدَةً، وَكَانَ الْوَلَاءُ لِي، قَالَ: فَأَتَتْ أَهْلَهَا فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُمْ فَأَبَوْا، إِلَّا أَنْ تَشَرَطَ الْوَلَاءَ لَهُمْ، فَذَكَرَتْ عَائِشَةُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقَالَ: «افْعَلِي». قَالَ: فَقَامَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم فَخَطَبَ النَّاسَ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ. ثُمَّ قَالَ: «مَا بَالُ رِجَالٍ يَشْتَرِطُونَ شُرُوطًا لَيْسَتْ فِي كِتَابِ اللَّهِ. كُلُّ شَرَطٍ لَيْسَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَهُوَ بَاطِلٌ، وَإِنْ كَانَ مِائَةَ شَرَطٍ. كِتَابُ اللَّهِ أَحَقُّ. وَشَرَطُ اللَّهِ أَوْثَقُ. الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ»^(۳).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۹۲۶ و ۳۹۲۷، والترمذي: ۱۲۶۰.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۳۹۲۸، والترمذي: ۱۲۶۱.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۵۶، ومسلم: ۱۵۰۴، وأبو داود: ۳۹۲۹، والترمذي: ۲۱۲۴، والنسائي: ۲۶۱۴ و ۲۶۱۵.

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا خیزانی پیغهمبەر صلی اللہ علیہ وسلم ده گپرتته وه، بهریره (که نیزه کیک بووه) هات بۆ لای عائیشه که خاوه نه که ی له گه لیدا ریککه وتبوو له سهر نو ئوقیه، ئنجا (عائیشه) پئی گوت: نه گهر گه وره کانت پیمان خووش بوو من به یه ک جار هه موو پاره که ده ده م به مهرجی مافی میراتت بۆ من بی و من هه قدارت بم، (پراوی) ده لئ: بهریره هاته وه لای گه وره کانی و باسه که ی بۆ گپرانه وه، نه وانیش پرازی نه بوون به و مهرجه نه بی که وه لائه که بۆ خویمان بیئت، ئنجا عائیشه نه و باسه ی بۆ پیغهمبەر صلی اللہ علیہ وسلم گپرایه وه، نه ویش فه رمووی: کاره که ت بکه (نازادی بکه)، (پراوی) ده لئ: ئنجا پیغهمبەر صلی اللہ علیہ وسلم هه ستا و وتاری بۆ خه لکه که دا و سوپاس و ستایشی خوا ی کرد، پاشان فه رمووی: نه و خه لکانه چییانه که مهرج گه لیک داده نین که له کتیبه که ی خوادا نیه، ههر مهرجیک له کتیبی خوادا نه بی به تاله نه گهر سه د مهرجیش بیئت، کتیبه که ی خوا شایسته ترینه و نه و مهرجانه ی خوا دایناوه توندو تۆلترین و مه حکه مترین، وه هه قدار ی و وه لائی کۆیله بۆ نه و که سه یه که نازادی ده کات.

بابهت: نازادکردنی کۆیله

۲۵۲۲- عَنْ شُرْحَبِيلِ بْنِ السَّمِطِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قُلْتُ لِكَعْبٍ: يَا كَعْبُ بْنُ مَرَّةَ، حَدَّثَنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَاحْدَرُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «مَنْ أَعْتَقَ امْرَأً مُسْلِمًا، كَانَ فِكاكُهُ مِنَ النَّارِ، يُجْزِي كُلَّ عَظْمٍ مِنْهُ بِكُلِّ عَظْمٍ مِنْهُ، وَمَنْ أَعْتَقَ امْرَأَتَيْنِ مُسْلِمَتَيْنِ، كَانَتَا فِكاكَهُ مِنَ النَّارِ، يُجْزِي كُلَّ عَظْمَيْنِ مِنْهُمَا عَظْمٌ مِنْهُ»^(۱).

واته: شوره حبیلی کوری سیمت رضی اللہ عنہ ده لئ: به که عبم گوت: نه ی که عبی کوری مورپه له پیغهمبهری خواوه صلی اللہ علیہ وسلم فه رمووده مان بۆ بگپره وه و وریاش به، نه ویش گوتی: گویم له پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بوو ده یفه رموو: ههر که سیک پیاوئیکی مسولمان نازاد بکات، نه وه بۆی ده بیته هوکاری رزگار بوون له ناگر، که به ههر به شیک له ئیسکه کانی ده بیته پارێزه ر بۆ به شیک له ئیسکه کانی که سی نازاد که ر، وه ههر که سیک دوو ئافره تی مسولمان نازاد بکات، ده بیته هو ی رزگار بوونی له ناگر به ههر دوو ئیسکی نه و ئافره تانه ئیسکیکی خو ی له ناگر رزگار ده کات.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۹۶۷، والنسائي: ۳۱۴۴.

۲۵۲۳- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الرِّقَابِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «أَنْفُسُهَا عِنْدَ أَهْلِهَا، وَأَغْلَاهَا مَمْنًا»^(۱).

واته: ئەبو زەر رضي الله عنه دەلێ: گوتم: ئەی پێغه مبهری خوا باشترین نازادکردنی کویله کامه یانه؟ فهرمووی: ئەوه یان که له لای گهوره کهی به هادارترینه، وه زۆرترین نرخه ههیه.

بابهت: ههر کهس بیته خاوهن بهندهیهک که مهحره می خۆی بی، نازاد ده بی

۲۵۲۴- عَنْ سَمْرَةَ بِنِ جُنْدَبٍ رضي الله عنها، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ مَلَكَ ذَا رَجِمٍ مَحْرَمٍ فَهُوَ حُرٌّ»^(۲).

واته: سه موریه کوری جو ندهب رضي الله عنه ده گپریته وه، پێغه مبهر صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: ههر کهس بوو به خاوهنی بهندهیه کی مهحره می خۆی، یه کسه بهنده که نازاد ده بی.

۲۵۲۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ مَلَكَ ذَا رَجِمٍ مَحْرَمٍ فَهُوَ حُرٌّ»^(۳).

واته: ئیبنو عومه رضي الله عنهما ده لێ: پێغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: ههر کهس بیته خاوهنی کویله یه کی مهحره می خۆی، ئەو کویله یه یه کسه نازاد ده بی.

بابهت: ئەو کهسهی بهندهیهک

نازاد دهکات و مهرجی لهسه ر دادنهتی خزمهتی بکات

۲۵۲۶- عَنْ سَفِينَةَ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ رضي الله عنه، قَالَ: «أَعْتَقْتَنِي أُمُّ سَلَمَةَ فَاشْتَرَطَتْ عَلَيَّ أَنْ أَخْدُمَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم مَا عَاشَ»^(۴).

واته: سه فینه (واته) ئەبو عه بدورپه حان رضي الله عنه ده لێ: ئومو سه له مه منی نازاد کردو مهرجی لهسه ر دانام که خزمه تی پێغه مبهر صلى الله عليه وسلم بکه م هه تا ئەوکاته ی له زیاندا بی.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۵۱۸، ومسلم: ۸۴، والنسائي: ۳۱۲۹.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۹۴۹، والترمذي: ۱۳۶۵.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي بإثر: ۱۳۶۵ معلقاً.

(۴) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۹۳۲.

بابەت: ئەو کەسە بەشی خۆی لە بەندهیه کدا ئازاد بکات

۲۵۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَعْتَقَ نَسِيًّا لَهُ فِي مَمْلُوكٍ، أَوْ شِفْصًا، فَعَلَيْهِ خَلَاصُهُ مِنْ مَالِهِ، إِنْ كَانَ لَهُ مَالٌ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ، اسْتَشْعَى الْعَبْدُ فِي قِيَمَتِهِ، غَيْرَ مَشْفُوقٍ عَلَيْهِ»^(۱).

واتە: ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەلی: پینغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ھەر کەسێک بەشی خۆی یان پشکی خۆی لە کوئیلە یەکی ھاوبەش ئازاد بکات، لەسەر یەتی کە بەشە کە ی دیکەش بکریتە ھوو، ئازادی بکات بە تەواوی ئەگەر پارە ی ھەبوو، ئەگەر پارەشی نەبوو، با کوئیلە کە بۆ خۆی پارە کە پەیدا بکات و پێی بچ دەدری و نابێ قورسایێ بخریتە سەر، چ لە کارکردندا، یان لە پارە ی زیاد لەسەر داناندا.

۲۵۲۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَعْتَقَ شِرْكَاءَ لَهُ فِي عَبْدٍ، أُقِيمَ عَلَيْهِ بِقِيَمَةِ عَدْلٍ، فَأَعْطَى شِرْكَاءَهُ حِصَصَهُمْ إِنْ كَانَ لَهُ مِنَ الْمَالِ مَا يَبْلُغُ ثَمَنَهُ، وَعَتَقَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ، وَإِلَّا، فَقَدْ عَتَقَ مِنْهُ مَا عَتَقَ»^(۲).

واتە: ئیبنو عومەر رضي الله عنهما دەلی: پینغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ھەر کەس بەشە کە ی خۆی لە کوئیلە یە کدا ئازاد بکات، کوئیلە کە بە نرخێ گونجاوی ھاوشیوێ خۆی دەخەملینری و ھەموو ھاوبەشەکان پشکی خۆیان بچ دەدری، ئەگەر ئەو ھەندە مالا ی ھەبوو کە دەگە یشتە نرخێ خۆی ئەو ھەندە لەسەری ئازاد دەکری، ئەگەر نا (ئەو ھەندە مالا ی نەبوو) ئەو بەشە ی ئازاد دەبی کە ئازاد کراو.

بابەت: ئەو کەسە کوئیلە یە ک ئازاد دەکات کە مالا ی ھەبێ

۲۵۲۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَعْتَقَ عَبْدًا وَلَهُ مَالٌ، فَمَالَ الْعَبْدُ لَهُ، إِلَّا أَنْ يَشْتَرِيَ السَّيِّدُ مَالَهُ، فَيَكُونَ لَهُ» وَقَالَ ابْنُ لَهِيْعَةَ: إِلَّا أَنْ يَسْتَتْنِيَهُ السَّيِّدُ^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۹۲، ومسلم: ۱۵۰۳، وأبو داود: ۳۹۳۷ و ۳۹۳۸، والترمذي: ۱۳۴۸.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۹۱، ومسلم: ۱۵۰۱، وأبو داود: ۳۹۴۰ و ۳۹۴۱ و ۳۹۴۳ و ۳۹۴۶ و ۳۹۴۷، والترمذي: ۱۳۴۶، والنسائي: ۴۶۹۸ و ۴۶۹۹.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۳۹۶۲.

واته: ئینو عومەر ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر که سیک به ندهیه ک نازاد بکات و به نده که ش سامانی هه بی، ئه وه مأل و سامانی به نده که بو ئه و که سه یه که نازادی ده کات مه گهر گه وره که ی به مهر جی دابنی که ماله که بو ئه و بیت. وه ئینو له هیهه گوتی: مه گهر گه وره که ی بو ی هه لا ویری (که ماله که بو ئه و بی).

٢٥٣٠- عَنْ عُمَيْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَهُوَ مَوْلَى ابْنِ مَسْعُودٍ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ قَالَ لَهُ: يَا عُمَيْرُ، إِنِّي أَعْتَقْتُكَ عِتْقًا هَنِيئًا. إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «أَيُّمَا رَجُلٍ أَعْتَقَ غَلَامًا، وَلَمْ يُسَمِّ مَالَهُ، قَالَ مَالٌ لَهُ» فَأَخْبَرَنِي مَا مَالُكَ؟^(١)

واته: عومیر ﷺ که نازدکراوی ئینو مه سعوود بووه ده گیریتته وه: که عه بدوللا پی گوتوه: ئه ی عومیر من به ئاساترین و بی کیشه ترین شیوه نازادت ده که م، بیگومان بیستوو مه له پیغه مبهری خوا ﷺ که ده یفه رموو: ههر که سیک کو یله یه ک نازاد بکات و ناوی مأل و سامانه که ی نه هینی، ئه وه مأل و سامانه که بو ئه و که سه یه که نازادی ده کات، بو یه پیم بلی مأل و سامانه که ت چه نده.

٢٥٣٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُمَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُطَّلِبُ بْنُ زِيَادٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ لِبَدِّي فَذَكَرَ نَحْوَهُ^(٢)

واته: به م سه نه ده ش ئه م فهرمووده گیر دراوه ته وه.

بابهت: نازادکردنی مندانی زینا

٢٥٣١- عَنْ مَيْمُونَةَ بِنْتِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، مَوْلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سُئِلَ عَنْ وَلَدِ الزَّنَا، فَقَالَ: «نَعْلَانِ أَجَاهِدُ فِيهِمَا، خَيْرٌ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ وَوَلَدَ الزَّنَا»^(٣).

(١) ضعیف.

(٢) ضعیف.

(٣) ضعیف.

واته: مه یمنه ی کچی سه عد علیه السلام که نیزه کی پیغه مبهری خوا علیه السلام بوو، ده گیریتته وه، پرسیار کرا له پیغه مبهری خوا علیه السلام ده رباره ی مندالی زینا، نه ویش فهرمووی: (خیر و پاداشتی) جوتیک نه علم پی باشته که جهادیان پی بکه م له وهی که مندالیک زینا نازاد بکه م.

بابه ت: نهو که سه ی ده یه و ن ژن و میردیک نازاد بکات با سه ره تا پیاوه که نازاد بکات

۲۵۳۲- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها، أَنَّهَا كَانَ لَهَا غُلَامٌ وَجَارِيَةٌ، زَوْجٌ. فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُعْتَقَهُمَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنْ أَعْتَقْتَهُمَا، فَأَبْدِي بِالرَّجُلِ قَبْلَ الْمَرْأَةِ»^(۱).

واته: عائشه رضی الله عنها ده گیریتته وه، کو یله و که نیزه کیکی هه بووه که ژن و میرد بوون، جا گوتوو یه تی: نه ی پیغه مبهری خوا علیه السلام من دهمه وی هه ردووکیان نازاد بکه م، بو یه پیغه مبهری خوا علیه السلام فهرمووی: نه گهر نازادیان ده که ی سه ره تا له پیاوه که وه ده ست پی بکه.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۲۳۷، والنسائي: ۳۴۴۶.

پہرتووکى

حدهگان

(سزا شهر عییهگان)

بابهت: رشتنی خوینی مسولمان دروست نیه جگه له سن حالت

۲۵۳۳- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ رضي الله عنه، أَنَّ عَثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ، فَسَمِعَهُمْ وَهُمْ يَذْكُرُونَ الْقَتْلَ فَقَالَ: إِنَّهُمْ لَيَتَوَاعَدُونِي بِالْقَتْلِ؟ فَلَمْ يَقْتُلُونِي؟ وَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِلَّا فِي إِحْدَى ثَلَاثٍ: رَجُلٌ زَنَى وَهُوَ مُحْصَنٌ فَرَجِمَ، أَوْ رَجُلٌ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ، أَوْ رَجُلٌ ارْتَدَّ بَعْدَ إِسْلَامِهِ» فَوَاللَّهِ مَا زَنَيْتُ فِي جَاهِلِيَّةٍ وَلَا فِي إِسْلَامٍ، وَلَا قَتَلْتُ نَفْسًا مُسْلِمَةً، وَلَا ارْتَدَدْتُ مُنْذُ أَسْلَمْتُ^(۱).

واته: نه بو نومامه ی کوری سه هلی کوری حونه یف رضي الله عنه ده گپریته وه، عوسمانی کوری عه عفان ناگای لیان بو و، گوئیست بوو که نه وان باسی کوشتنی ده کهن، ئنجا گوتی: نه وان هه ره شه ی کوشتم لی ده کهن، باشه بو ده مکوزن له کاتیکدا که بو خوم گویم له پیغه مبهری خوا رضي الله عنه بوو ده یفه رموو: رشتنی خوینی مروقی مسولمان حه لال نیه جگه له سنی حاله ته: پیاوینک زینا بکات و ژنی هه بی که ره جم ده کری، یان که سینک که سینکی دیکه بکوژی، بی نه وه ی که سی کوشتی، یان که سینک له دوای نه وه ی که مسولمان بووه هه لگه ریته وه کافر بیته وه، ده ی سویند به خوا نه له سه رده می نه فامی و نه له دوای مسولمان بوون زینام نه کردوه، وه هیچ که سینکی مسولمانیشم نه کوشتوه، وه دوای نه وه ی مسولمانیش بووم هه لنه گه راومه ته وه (له ئیسلام).

۲۵۳۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ، إِلَّا أَحَدُ ثَلَاثَةٍ نَفَرٍ: النَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالنَّيْبُ الرَّائِي، وَالنَّارُكَ لِذِيهِ، الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری مه سه ووده وه رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا رضي الله عنه فه رموو یه تی: رشتنی خوینی مسولمان حه لال نیه که شایه دی ده دات هیچ په رستراوینکی به هه ق نیه جگه له خوا، وه شایه دی ده دات که من نیردراوی خوام، مه گه ره یه کیک بیت له و سنی که سه: که سینک که سینکی کوشتی به ناهه ق، وه که سینک ژنی هه بی و زینا بکات، وه که سینک وازی له دینه که ی هینابن و جیا بیته وه له کومه لی مسولمانان.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۵۰۲، والترمذي: ۲۱۵۸، والنسائي: ۴۰۱۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۸۷۸، ومسلم: ۱۶۷۶، وأبو داود: ۴۳۵۲، والترمذي: ۱۴۰۲، والنسائي: ۴۰۱۶ و ۴۷۲۱.

بابهت: کهسیک له دین هه لگهریتهوه

٢٥٣٥- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ»^(١).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: ههر کهسیک (مسولمانیک) دینه که ی خوی گوری بیکوژن.

سه رنج: ئەم فهرمووده یه له گه ل فهرمووده کانی تری په یوه ند به و بابه ته وه ده بی کۆبکریته وه و تیرامانی وردیان بو بکریت، نه ک به رواله ت لیک بدریته وه، ئەو بابه ته په یوه ندی به سیاسه تی شهرعییه وه هه یه و، ده بی کهسی شاره زا له و بواره وه بین روونکردنه وه ی زیاتری له سهر بده ن.

٢٥٣٦- عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْ مُشْرِكٍ أَشْرَكَ بَعْدَ مَا أَسْلَمَ، عَمَلًا حَتَّى يُفَارِقَ الْمُشْرِكِينَ إِلَى الْمُسْلِمِينَ»^(٢).

واته: به هزی کوری حه کیم له باوکییه وه له باپیرییه وه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: خوای گه و ره هه یچ کرده وه یه ک له بابای هاو به شدانه ر وه رناگریت دوای ئەوه ی رسولمان ده بی هه تا له هاو به شدانه ران جیا نه بیته وه و نه یه ته وه پال رسولمانان.

بابهت: جیبه جی کردنی سزا (شهرعییه کان)

٢٥٣٧- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِقَامَةُ حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ، خَيْرٌ مِنْ مَطَرٍ أُرْبَعِينَ لَيْلَةً فِي بِلَادِ اللَّهِ ﷻ»^(٣).

واته: ئینو عومهر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: جیبه جی کردنی سزایه ک له سهر سنوور شکانده کانی خوا باشتره له وه ی که چل شه و باران بباری له و ولاته ی که مولکی خوا ﷻ.

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٣٠١٧، وأبو داود: ٤٣٥١، والترمذي: ١٤٥٨، والنسائي: ٤٠٥٩_٤٠٦٢ و ٤٠٦٤ و ٤٠٦٥.

(٢) حسن. أخرجه النسائي: ٢٥٦٨.

(٣) حسن.

٢٥٣٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «حَدُّ يُعْمَلُ بِهِ فِي الْأَرْضِ، خَيْرٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ مِنْ أَنْ يُمْتَطَرُوا أَرْبَعِينَ صَبَاحًا»^(١).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لئ: پيغهمبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: نه گهر سزايه ك جيبه جي بكري له سهر زه مينيك، نه وه بو خه لكي نه وه سهر زه مينه له باران باريني چل روژ باشته.

٢٥٣٩- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ جَحَدَ آيَةَ مِنَ الْقُرْآنِ فَقَدْ حَلَّ صَرْبُ عُنُقِهِ، وَمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَلَا سَبِيلَ لِأَحَدٍ عَلَيْهِ إِلَّا أَنْ يُصِيبَ حَدًّا فَيُقَامَ عَلَيْهِ»^(٢).

واته: نينو عه عباس رضي الله عنه ده لئ: پيغهمبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: ههر كه سيك نينكاري يه ك ثايه ت له قورثان بكات له گهر دن داني حه لاله، وه ههر كه سيك بلئ: هيچ په رستراويكي به هه ق نيه جگه له خوا، تاك و ته نيايه و هيچ هاويه شي نيه، وه بيگومان موحه ممد ﷺ به نده و نيردراوي نه وه، نه وه (ههر كه س نه وه بلئ) هيچ كه سيك بوي نيه هيچي لئ بكات مه گهر تووشي سزا و توله يه ك بين كه به سه ريده جيبه جي ده كرى.

٢٥٤٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَقِيمُوا حُدُودَ اللَّهِ فِي الْقَرِيبِ وَالْبَعِيدِ، وَلَا تَأْخُذْكُمْ فِي اللَّهِ لَوْمَةٌ لَائِمٌ»^(٣).

واته: عوباده ي كوري صاميت رضي الله عنه ده لئ: پيغهمبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: سزا و توله كاني خوا جيبه جي بكن له سهر نه وانه ي كه نزيكتانن يان ليتان دوورن (به خزمايه تي، نه وه ك له سهر نه وانه ي كه به هيزن يان بيهيزن)، وه لومه ي لومه كاران نه بيته ريگر له بهر ده متاندا.

(١) حسن. أخرجه النسائي: ٤٩٠٤ و ٤٩٠٥ موقوفاً.

(٢) ضعيف.

(٣) حسن.

بابهت: ئەو كەسەى سزا و تۆلەى لەسەر پىويست نابى

۲۵۴۱- عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَطِيَّةَ الْفُرْطَيِّ رضي الله عنه يَقُولُ: «عُرِضْنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ فُرَيْطَةَ، فَكَانَ مَنْ أَتَيْتَ قَتَلَ، وَمَنْ لَمْ يَنْتَبِ حُلِي سَبِيلُهُ، فَكُنْتُ فِيمَنْ لَمْ يَنْتَبِ فَحُلِي سَبِيلِي»^(۱).

واته: عەبدولەلیکی کوری عومەیر دەلى: گویم لە عەتیهی قورەزى رضي الله عنه بوو، دەیگوت: لەو رۆژەى كە بەسەر بەنو قوریزەدا هات ئیمەیان برد بۆ خزمەت پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم جا هەر كەسێك كە بەلغ بوو كوژرا ئەوەشى كە بەلغ نەبوو لىگەران، جا منیش لەوانە بووم كە بەلغ نەبووم بۆیە وازیان لى هینام.

۲۵۴۲- عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَطِيَّةَ الْفُرْطَيِّ رضي الله عنه يَقُولُ: فَهَذَا أَنَا ذَا بَيْنِ أَظْهَرِكُمْ^(۲).
واته: عەبدولەلیکی کوری عومەیر دەلى: گویم لە عەتیهی قورەزى رضي الله عنه بوو، دەیگوت: ئا ئەوە منم كە لە ناو ئیوهدام (مەبەستى ئەوە بوو كە ئەو رۆژەى كە بەنو قوریزە بەسەریان هات ئەو بەلغ نەبوو، كەسى نابلغ سزای لەسەر نیه).

۲۵۴۳- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما قَالَ: «عُرِضْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ أُحُدٍ، وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعِ عَشْرَةَ سَنَةً، فَلَمْ يُجِزْنِي، وَعُرِضْتُ عَلَيْهِ يَوْمَ الْخَنْدَقِ وَأَنَا ابْنُ خَمْسِ عَشْرَةَ سَنَةً، فَأَجَازَنِي» قَالَ نَافِعٌ: فَحَدَّثْتُ بِهِ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ فِي خِلَافَتِهِ فَقَالَ: «هَذَا فَضْلُ مَا بَيْنَ الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ»^(۳).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنهما دەلى: لە جەنگى ئوحددا منیان برد بۆ خزمەت پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم كە تەمەنم چوارده سال بوو، بۆیە رینگەى پى نەدام (بچم بۆ جەنگ)، لە رۆژى غەزای خەندەقدا بردمیان بۆ خزمەتى كە ئەو كات پازده سال بووم، جا رینگەى پىدام. نافع گوتووێت: ئەوەى بۆ عومەرى كورى عەبدولعەزىز گىرايه وە لە سەردەمى خىلافەتە كىدا، ئەویش گوتى: ئەو تەمەنە جياكەرەوێهە لە ئىوان گەورەو گچكە.

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۴۴۰۴، والترمذي: ۱۵۸۴، والنسائي: ۳۴۳۰ و ۴۹۸۱.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۴۴۰۴، والترمذي: ۱۵۸۴، والنسائي: ۳۴۳۰ و ۴۹۸۱.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۶۶۴، ومسلم: ۱۸۶۸، وأبو داود: ۲۹۵۷ و ۴۴۰۶، والترمذي: ۱۳۱۱، والنسائي: ۳۴۳۱.

بابهت: داپوشینی کهم و کوری بروادر و لابردنی سزاو تۆله به هۆی گومانهوه

۲۵۴۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ»^(۱).

واته: نه‌بو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک کهم و کوری مسولمانیک داپوشی، خوا له دونیا و دواپوژ کهم و کوریه‌کانی داده‌پوشی.

۲۵۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «ادْفَعُوا الْحُدُودَ مَا وَجَدْتُمْ لَهُ مَدْفَعًا»^(۲).

واته: نه‌بو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌تا بوتان ده‌کری سزا و تۆله‌کان له‌سه‌ر تۆمه‌تبار لابده‌ن.

۲۵۴۶- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ سَتَرَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ، سَتَرَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ كَشَفَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ، كَشَفَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ، حَتَّى يَفْضَحَهُ بِهَا فِي بَيْتِهِ»^(۳).

واته: ئیبینو عه‌بباس رضي الله عنه ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌س کهم و کوری برای مسولمانی داپوشی، خوا کهم و کوریه‌کانی داده‌پوشی له‌پوژی قیامه‌تدا، هه‌ر که‌س کهم و کوری برای مسولمانی ناشکرا بکات، خوا کهم و کوریه‌کانی ناشکرا ده‌کات ئابرووی ده‌بات، هه‌تا نه‌گه‌ر له‌ناو ماله‌که‌ی خۆشیدا بی.

بابهت: تهاکردن له‌سنور و سزاکاندا

۲۵۴۷- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ قُرَيْشًا أَهَمَّهُمْ شَأْنُ الْمَرْأَةِ الْمَخْزُومِيَّةِ الَّتِي سَرَقَتْ، فَقَالُوا: مَنْ يُكَلِّمُ فِيهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ؟ قَالُوا: وَمَنْ يَجْتَرِي عَلَيْهِ إِلَّا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ حِبُّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَكَلَّمَهُ أُسَامَةُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَتَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ؟» ثُمَّ قَامَ فَاخْتَطَبَ فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا هَلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ، وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمْ

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۲۶۹۹، وأبو داود: ۱۴۵۵ و ۳۶۴۳ و ۴۹۴۶، والترمذي: ۱۴۲۵ و ۱۹۳۰ و ۲۶۴۶ و ۲۹۴۵.

(۲) ضعيف.

(۳) صحیح لغیره.

الصَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ، وَإِنَّمِ اللَّهُ، لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ، لَقَطَعْتُ يَدَهَا» قَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ زُمَيْحٍ: سَمِعْتُ اللَّيْثَ بْنَ سَعْدٍ يَقُولُ: «قَدْ أَعَاذَهَا اللَّهُ ﷺ أَنْ تَسْرِقَ، وَكُلُّ مُسْلِمٍ يَتَّبِعِي لَهُ أَنْ يَقُولَ هَذَا»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده‌گیریتته‌وه: که قوره‌یشییه‌کان دلته‌نگ و دوودل بوون به‌کیشه‌ی نافرہ‌تیک که له مه‌خزومیه‌کان بوو دزی کردبوو، جا گوتیان: کی هه‌یه ده‌رباره‌ی ئەو پرووداوه قسه له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہا قسه بکات؟ گوتیان: جا کی ده‌توانی جگه له ئوسامه‌ی کوری زه‌ید که خو‌شه‌ویستی پیغه‌مبه‌ری خوایه رضی اللہ عنہا؟! ئوسامه قسه‌ی له‌گه‌ل‌دا کرد، پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہا فه‌رموی: ده‌رباره‌ی هه‌دیک له‌حه‌ده‌کانی خوا تکا ده‌که‌ی؟ پاشان هه‌لسا و وتاریدا، فه‌رموی: ئە‌ی خه‌ل‌کینه! ئە‌وانه‌ی پیش ئیوه له‌ناو‌چوون به‌هۆی ئە‌وه‌ی که کاتیک گه‌وره و خانه‌دانه‌کانیان دزیان بکردایه وازیان لی ده‌هینا، نه‌گه‌ر لاوازه‌کانیشیان دزیان بکردایه سزا‌که‌یان به‌سه‌ردا جیبه‌جی ده‌کرد، سویند به‌خوا نه‌گه‌ر فاتیمه‌ی کچی موحه‌مه‌د رضی اللہ عنہا دزی بکات ده‌ستی ده‌پریم. موحه‌مه‌دی کوری رومح ده‌لی: گوئیستی له‌یسی کوری سه‌عد بووم ده‌یگوت: خوا رضی اللہ عنہا په‌نای داوه له‌وه‌ی دزی بکات، وه پیویسته هه‌موو مسولمانتیک تاوا بلی.

۲۵۴۸- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ طَلْحَةَ بْنِ زُكَّانَةَ، عَنْ أُمِّهِ عَائِشَةَ بِنْتِ مَسْعُودِ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ أَبِيهَا رضی اللہ عنہا قَالَ: لَمَّا سَرَقَتِ الْمَرْأَةُ تِلْكَ الْقَطِيفَةَ مِنْ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ أَعْظَمْنَا ذَلِكَ، وَكَانَتْ امْرَأَةً مِنْ قُرَيْشٍ، فَجِئْنَا إِلَى النَّبِيِّ رضی اللہ عنہ نُكَلِّمُهُ، وَقُلْنَا: نَحْنُ نَفْدِيهَا بِأَرْبَعِينَ أُوقِيَةً، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ رضی اللہ عنہ: «تُطَهَّرُ خَيْرُ لَهَا». فَلَمَّا سَمِعْنَا لِمَنْ قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، أَتَيْنَا أَسَامَةَ فَقُلْنَا: كَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ رضی اللہ عنہ، فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ رضی اللہ عنہ ذَلِكَ، قَامَ خَطِيبًا فَقَالَ: «مَا إِكْتَارُكُمْ عَلَيَّ فِي حَدِّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ وَقَعَ عَلَيَّ أُمَّةٌ مِنْ إِمَاءِ اللَّهِ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَتْ فَاطِمَةُ ابْنَةُ رَسُولِ اللَّهِ، نَزَلَتْ بِالَّذِي نَزَلَتْ بِهِ، لَقَطَعْتُ مُحَمَّدٌ يَدَهَا»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۷۳۳، ومسلم: ۱۶۸۸، وأبو داود: ۴۳۷۳ و ۴۳۷۴ و ۴۳۹۶ و ۴۳۹۷، والترمذي: ۱۴۳۰، والنسائي: ۴۸۹۵ و ۴۸۹۷-۴۹۰۳.

(۲) ضعيف.

واته: موحه ممدى كورى ته لحهى كورى پروكانه له دايكويه وه عايشهى كچى مه سهوودى كورى نه سوهد له باوكيه وه ﷺ ده گيرته وه ده لى: كاتيك نه و ژنه پارچه پو شاكه كهى له مالى پيغه مبهري خوا ﷺ دزى بوو، كاره كه مان زور به لاوه گه و ره بوو، نافرته كهش له قوره يش بوو، جا هاتين بو خرمهت پيغه مبهري ﷺ كه له و باره وه وه قسهى له گه ل بكهين و گوتمان: تيمه چل توقيه به فيديه و له جيگهى دزیه كهى ده دهن، پيغه مبهري خوا ﷺ فهرمووى: نه گهر له و تاوانه پاك بكرته وه بوى باستره، تيمه ش كاتيك بينيان كه پيغه مبهري خوا ﷺ نه رمى به قسه كانيه وه دياره هاتين بو لای نوسامه و گوتمان: قسه له گه ل پيغه مبهري خوا ﷺ بكه، جا كاتيك پيغه مبهري خوا ﷺ نه وهى بينى ههستا و وتاريدا و فهرمووى: نه وه چيه هينده زورى ده كه ن له حه ديك له حده كانى خواى گه و ردها كه يه كيك له به نده كانى خوا تيكه و تووه؟! سوئند به و زاتهى گيانى منى به دهسته نه گهر فاتيমেى كچى موحه ممدى ﷺ نه و كاره بكات كه به سهر نه و ژنه دا هاتوه، موحه ممدى دهستى ده پريت.

بابهت: سزای زينا

٢٥٤٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ، وَشِبْلِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالُوا: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ: أَنْشُدَكَ اللَّهَ، إِلَّا قَضَيْتَ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللَّهِ، فَقَالَ خَصْمُهُ وَكَانَ أَفْقَهَ مِنْهُ: أَفْضِ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللَّهِ، وَأُذِّنْ لِي حَتَّى أَقُولَ، قَالَ: «قُلْ». قَالَ: إِنَّ ابْنِي كَانَ عَسِيفًا عَلَى هَذَا، وَإِنَّهُ زَنَى بِامْرَأَتِهِ، فَأَفْتَدَيْتُ مِنْهُ مِائَةَ شَاةٍ وَخَادِمٍ، فَسَأَلْتُ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ، فَأُخْبِرْتُ أَنَّ عَلَى ابْنِي جَلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِيْبَ عَامٍ، وَأَنَّ عَلَى امْرَأَةِ هَذَا الرَّجْمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَأَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللَّهِ، الْمِائَةَ الشَّاةِ وَالْخَادِمِ رَدًّا عَلَيْكَ، وَعَلَى ابْنِكَ جَلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِيْبَ عَامٍ، وَأَعْذُ يَا أُنَيْسُ، عَلَى امْرَأَةِ هَذَا، فَإِنْ اعْتَرَفَتْ فَارْجُمِهَا» قَالَ هِشَامٌ: فَعَدَا عَلَيْهَا، فَأَعْتَرَفَتْ، فَرَجَمَهَا^(١).

واته: له نه بو هوږه پره و زهيدى كورى خاليد و شيبله وه ﷺ ده گيرنه وه، گوتوويانه: تيمه له لای پيغه مبهري خوا ﷺ بووين، جا پياوئيك هات و گوتى: سوئندت ده دم به خوا، به كتيبي خوا پريارمان بو دهر بكهى، نجا به رانبره كهى كه له و شاره زاتر

(١) صحيح البخاري: ٢٣١٤ و ٢٩٩٥، ومسلم: ١٦٩٧، وأبو داود: ٤٤٤٥، والترمذي: ١٤٣٣، والنسائي: ٥٤١٠ و

بوو گوتی: به کتیبی خوا بریار له نیوانماندا بده و مؤله تم پین بده تاکو من باسی بکه م، فهرمووی: بلئی، گوتی: له راستیدا کوره که ی من لای ته و پیاوه کریکاره، (کوره که شم) زینای له گه ل ژنه که یدا کردوه، منیش سه د سهر مه پ و کاره که ری کم له بری ته و کاره داوه، جا پرسیارم له خه لکی زانا و شاره زا کردوه و پینان راگه یاندم که کوره که م ده پین سه د داری لئی بدری و سالیکیش دوور بخریته وه، وه خیزانی ته ویش ره جمی که وتوته سهر، پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرمووی: سویند به و زاته ی گیانی منی به ده سته به پینی فه رمانه کانی کتیبی خوا بریار له نیوانتاندا ده دم، سه د سهر مه ره که و کاره که ره که بو خوت، وه کوره که ت سه د دار و دوورخسته وه ی سالیکی که وتوته سهر، ته ی تونه یس (ناوی یه کیک له تاماده بووانه) به یانی بچو بو لای ژنی ته و پیاوه، جا ته گهر دانی پیدانا ته وه ره جمی بکه، هیشام گوتی: تونه یس به یانیبه که چوو، نافرته که ش دانی پیدانا و ره جمی کرد.

تیبینی: دیاره که لیره ناوی یه ک له هاوه لان هاتوه، مه به ست پینی ههر ته و نیه، به لکو کومه لیک له هاوه لانی له گه لدا بوون، بو جیبه جی کردنی ته و حوکمه شه رعیه.

۲۵۵۰- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «خُذُوا عَنِّي، خُذُوا عَنِّي، قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَهَنَّ سَبِيلًا. الْبُكْرُ بِالْبُكْرِ جَلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِيْبُ سَنَةٍ، وَالثَّيْبُ بِالثَّيْبِ جَلْدُ مِائَةٍ وَالرَّجْمُ»^(۱).

واته: عوباده ی کوری صامیت رضی الله عنه ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ دوو جار فهرمووی: بریاره که له من وه ربگرن، به دلنیایی خوی گه و ره ریگا چاره ی بو نافرته تان داناوه: کچ له گه ل کور (زینا بکه ن) سه د دار و، دوور خسته وه ی سالیکیان ده که ویته سهر، پیاو له گه ل ژن سه د دار و به ردبارانکردنیان ده که ویته سهر.

بابه ت: که سیک بجیته لای که نیزه کی خیزانه که ی

۲۵۵۱- عَنْ حَبِيبِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: أَتَى النُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ رضی الله عنه بِرَجُلٍ عَشِيٍّ جَارِيَةٍ أَمْرَاتِهِ، فَقَالَ: لَا أَقْضِي فِيهَا إِلَّا بِقَضَاءِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: «إِنْ كَانَتْ أَحَلَّتْهَا لَهُ، جَلَدْتُهُ مِائَةً، وَإِنْ لَمْ تَكُنْ أَدْنَتْ لَهُ، رَجَمْتُهُ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۶۹۰، وأبو داود: ۴۴۱۵ و ۴۴۱۶، والترمذي: ۱۴۳۴.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۴۵۸ و ۴۴۵۹، والترمذي: ۱۴۵۱، والنسائي: ۳۳۶۰-۳۳۶۲.

واته: حه بیبی کوری سلیم ده لئی: پیاوونکیان هینا بو لای نوعمانی کوری به شیر ﷺ له گه ل که نیزه کی ژنه که ی جوتیبوو، ئه ویش گوتی: دادوه ریتان له نتواندا ناکم ته نها به بریاره که ی پیغه مبهری خوا ﷺ نه بی، گوتی: ئه گهر ژنه که ی رپی پی دابیت و بوی حه لال کرد بی، ئه وه سهد داری لئی ده ده م، خو ئه گهر ژنه که ی بوی حه لال نه کرد بی، ئه وه به ردبارانی ده که م.

۲۵۵۲- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْمُحَبِّبِ ﷺ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَفَعَ إِلَيْهِ رَجُلٌ وَطِئَ جَارِيَةَ امْرَأَتِهِ، فَلَمْ يَحْدُهُ»^(۱).

واته: سه له مه ی کوری موحه بیق ﷺ ده گپرتته وه، داوا یه کیان له سهر پیاوونک بو لای پیغه مبهری خوا ﷺ به رز کرده وه که (پیاوه که) سه رجی له گه ل که نیزه کی ژنه که ی کرد بو، جا (پیغه مبهری ﷺ) حه دی لئی ده رنه کرد.

بابهت: رهجم (بهرد باران کردن)

۲۵۵۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ يَطُولَ بِالنَّاسِ زَمَانٌ حَتَّى يَقُولَ قَائِلٌ: مَا أَجِدُ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ، فَيَضُلُّوا بِتَرْكِ فَرِيضَةٍ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ، أَلَا وَإِنَّ الرَّجْمَ حَقٌّ، إِذَا أُحْصِنَ الرَّجُلُ وَقَامَتِ الْبَيْتَةُ، أَوْ كَانَ حَمْلًا أَوْ اغْتِرَافًا، وَقَدْ قَرَأْتُهَا الشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ إِذَا زَنِيًا فَارْجُمُوهُمَا الْبَيْتَةَ «رَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَرَجَمْنَا بَعْدَهُ»^(۲).

واته: ئیبنو عبباس ﷺ ده لئی: عومه ری کوری خه تتاب ﷺ گوتی: به راستی ترسم هه یه که رۆژگار نیکی در ژ به سهر خه لکیدا تیپه ری، هه تا یه کیک ده لئی: هه یج شتیک ده رباره ی رهجم له قورئاندا ناییم، جا به هوی وازهینان له یه کیک له فه رزه کانی خوا، گومرا ده بی، ئاگادار بن به راستی رهجم حوکه مه که ی هه قه، ئه گهر پیاو ژنی هه بوو (زینای کرد) و شایه دیش هه بوو له سهری، یان ئا فره ته که دوو گیان بوو، یان دانپیدا هینان هه بوو، وه بیگومان من خویندوومه ته وه که ده لئی: پیاو و ژن (ی هاوسه ردار) ئه گهر زینایان کرد به یه کجاری به رد بارانیان بکه ن، جا پیغه مبهری خوا ﷺ ره جمی کارپیکردوه و ئیمه ش دوای ئه وه ره جممان کارمان پیکردوه.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۴۴۶۰ و ۴۴۶۱، والنسائي: ۳۳۶۳ و ۳۳۶۴.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۶۸۲۹، ومسلم: ۱۶۹۱، وأبو داود: ۴۴۱۸، والترمذي: ۱۴۳۲.

٢٥٥٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: جَاءَ مَاعِزُ بْنُ مَالِكٍ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: إِنِّي زَنَيْتُ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ قَالَ: إِنِّي قَدْ زَنَيْتُ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ قَالَ: إِنِّي زَنَيْتُ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ قَالَ: قَدْ زَنَيْتُ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، حَتَّى أَقْرَأَ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ، فَأَمَرَ بِهِ أَنْ يُرْجَمَ، فَلَمَّا أَصَابَتْهُ الْحِجَارَةُ أَذْبَرَ يَشْتَدُّ، فَلَقِيَهُ رَجُلٌ بِيَدِهِ لَحْيَ جَمَلٍ، فَضْرَبَهُ فَصْرَعَهُ، فَذَكَرَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِرَارَهُ حِينَ مَسَّتُهُ الْحِجَارَةُ، فَقَالَ: «فَهَلَّا تَرَكَتُمُوهُ»^(١).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لئى: ماعيزى كورى ماليك هات بو خزمهت پيغه مبه صلى الله عليه وسلم، گوتى: من زينام كرده، (پيغه مبه ريش صلى الله عليه وسلم) پرووى لى وه رگيڤرا، پاشان گوتى: بينگومان من زينام كرده، (بو جارى دووهم پيغه مبه صلى الله عليه وسلم) پرووى لى وه رگيڤرا، پاشان گوتى: زينام كرده، (نهو جارىش پيغه مبه صلى الله عليه وسلم) پرووى لى وه رگيڤرا، پاشان گوتى: به دلنيايى زينام كرده، هه تا چوار جار داني پيدا هينا پيغه مبه صلى الله عليه وسلم هه ر پرووى لى وه رده گيڤرا، نجا فه رمانى كرد كه ره جم بگري، جا كاتيك به رده كاني به ركوت نازارى پيگه يشت و رايكرد، نيتر پياوئيك پيى گه يشت كه نيسكيكى چه ناگه ي و شترى پييو، جا پيى كيشا و خستى به زويدا، جا هه لاتنه كه يان بو پيغه مبه صلى الله عليه وسلم گيڤرايه وه كه به رده كه ي به ركوتبو و رايكردبو، فه رموى: نه ي بو وازتان لى نه هينا؟

٢٥٥٥- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَضِرِ رضي الله عنه، أَنَّ امْرَأَةً أَتَتْ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَأَعْتَرَفَتْ بِالزَّانَا، «فَأَمَرَ بِهَا فَشَكَّتْ عَلَيْهَا تِيَابَهَا، ثُمَّ رَجَمَهَا، ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهَا»^(٢).

واته: عيمراني كورى حوصه ين رضي الله عنه ده گيڤرته وه، نافرته تيك هات بو خزمهت پيغه مبه صلى الله عليه وسلم و داني نا به وه ي كه زيناي كرده، جا فه رمانى كرد كه به پوشاكه كه ي خوى بيپيچنه وه (تاكو لاشه ي دهرنه كه وي)، پاشان (فه رمانى) ره جمى كرد، پاشان نوئزى له سه ر كرد.

بابهت: ره جم كردنى زن و پياوى جووله كه

٢٥٥٦- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم رَجَمَ يَهُودِيَيْنِ» أَنَا فِيمَنْ رَجَمَهُمَا، فَلَقَدْ رَأَيْتُهُ وَإِنَّهُ يَسْتُرُهَا مِنَ الْحِجَارَةِ^(٣).

(١) صحيح. أخرجه الترمذي: ١٤٢٨. ونحوه دون قصة فراره: البخاري: ٥٢٧١، ومسلم: ١٦٩١/١٦، وأبو داود: ٤٤٢٨.

(٢) صحيح. أخرجه مطولاً عند مسلم: ١٦٩٦، وأبو داود: ٤٤٤٠، والترمذي: ١٤٣٥، والنسائي: ١٩٥٧.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ١٣٢٩، ومسلم: ١٦٩٩، وأبو داود: ٤٤٤٦ و ٤٤٤٩، والترمذي: ١٤٣٦.

واته: ئيبنو عومەر ﷺ ده گيرڀته وه، پڻغه مبهەر ﷺ دوو جووله كهى په جم كردن، منيش له ناو نه واندها بووم كه په جميان ده كردن، وه بيگومان چاوم لڼ بوو، كه پياوه كه خوى به بهر بهرده كانه وه ددها تاكو به ئافره ته كه نه كه ون.

٢٥٥٧- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَجَمَ يَهُودِيًّا وَيَهُودِيَّةً»^(١).

واته: جابيري كورى سه مورپه ﷺ ده گيرڀته وه، پڻغه مبهەر ﷺ ژن و پياونكى جووله كهى په جم كردوه.

٢٥٥٨- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِيَهُودِيٍّ مُحَمَّمٍ مَجْلُودٍ. فَدَعَاهُمْ فَقَالَ: «هَكَذَا تَجِدُونَ فِي كِتَابِكُمْ حَدَّ الرَّأْيِي؟» قَالُوا: نَعَمْ. فَدَعَا رَجُلًا مِنْ عُلَمَائِهِمْ فَقَالَ: «أَنْشُدْكَ بِاللَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ التَّوْرَةَ عَلَى مُوسَى، أَمْ هَكَذَا تَجِدُونَ حَدَّ الرَّأْيِي؟» قَالَ: لَا. وَلَوْلَا أَنَّكَ نَشَدْتَنِي لَمْ أُخْبِرْكَ. نَجِدُ حَدَّ الرَّأْيِي فِي كِتَابِنَا الرَّجْمَ، وَلَكِنَّهُ كَثُرَ فِي أَشْرَافِنَا. فَكُنَّا إِذَا أَخَذْنَا الشَّرِيفَ تَرَكْنَاهُ، وَكُنَّا إِذَا أَخَذْنَا الضَّعِيفَ أَقْمَنَّا عَلَيْهِ الْحَدَّ. فَفَلْنَا: تَعَالَوْا فَلْنَجْتَمِعْ عَلَى شَيْءٍ نُقِيمُهُ عَلَى الشَّرِيفِ وَالْوَضِيعِ، فَاجْتَمَعْنَا عَلَى التَّحْمِيمِ وَالْجَلْدِ مَكَانَ الرَّجْمِ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَحْيَا أَمْرَكَ، إِذْ أَمَّا تُوهُ». وَأَمَرَ بِهِ فَرَجِمَ^(٢).

واته: به پرائى كورى عازيب ﷺ ده لڼى: پڻغه مبهرى خوا ﷺ به لاي جووله كه يه كدا تپه پرى كه دم و چاويان په ش كردبو و دارى حه ديان لڼ دابوو، بانگى كردن و فهرموى: حه دى زينا له كتيبه كهى ئيوه بهو شيوه يه؟ گوتيان: به لڼى، جا پياونكى له زانا كانيان بانگ كرد و فهرموى: سوښدنت ددهم بهو خوايه ي كه ته وپراتى بو موسى ناردوو، ئايا حه دى زينا لاي ئيوه بهو شيوه يه؟ گوتى: نه خير، خو ئه گهر سوښدنت نه دابام پيم نه ده گوتى، حه دى زينا له كتيبه كهى ئيمه دا په جمه، به لام له ناو گه وره و خانه دانه كاندا زور په رهى سه ندوو، بو يه ئيمه نه گهر گه وره و بنه مال ه كان بيان كربايه وازمان لڼ ده هينان، وه ئه گهر لاواز و بڼ ده سه لات ه كان بيان كربايه حه دمان لڼ دهرده كردن، نجا گوتمان: (پريارماندا) با هه موومان له سه ر شتيك كوښينه وه كه بكرى له سه ر به هيز و بڼ هيز جيبه جى بكرى، رڼكه و تين له سه ر پوو په شكردن و دار

(١) صحيح لغيره.

(٢) صحيح. أخرجه مسلم: ١٧٠٠، وأبو داود: ٤٤٤٧ و ٤٤٤٨.

لیدان له جینگای ره جم کردن، بویه پیغه مبه‌ر ﷺ فهرمووی: خودایه من به کهم کهس ده‌بم که فهرمان و بریاری تو زیندوو ده که مه‌وه، پاش ته‌وهی که ته‌وان مراندوو یانه، تنجا فهرمانی ده‌ر کرد ره جمیان کرد.

بابه‌ت: که‌سیک که به ناشکرا گونا‌هو تاوان ده‌کات

۲۵۵۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْ كُنْتُ رَاجِمًا أَحَدًا بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ لَرَجَمْتُ فَلَانَةَ. فَقَدْ ظَهَرَ مِنْهَا الرِّبِيَّةُ فِي مَنْطِقِهَا وَهَيْئَتِهَا وَمَنْ يَدْخُلُ عَلَيْهَا»^(۱).

واته: ئیبنو عه‌بیاس رضی الله عنه ده‌لی: پیغه مبه‌ری خوا ﷺ فهرموویه‌تی: نه‌گه‌ر هیچ که‌سیکم به بی‌ به‌لگه‌ ره‌جم بکردایه‌ ته‌وه‌ فلانه‌ ئافره‌تم ره‌جم ده‌ کرد، چونکه‌ به‌راستی گومانه‌ کانی له‌سه‌ر دیارن له‌ قسه‌وه‌ له‌سوکه‌وتی و ته‌وانه‌شی سه‌ردانی ده‌ کهن.

۲۵۶۰- عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ رضی الله عنه قَالَ: ذَكَرَ ابْنُ عَبَّاسٍ الْمُتْلَاعِيْنَ، فَقَالَ لَهُ ابْنُ شَدَّادٍ: هِيَ الَّتِي قَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْ كُنْتُ رَاجِمًا أَحَدًا بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ لَرَجَمْتُهَا»؟ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: تِلْكَ امْرَأَةٌ أُغْلِنْتُ^(۲).

واته: قاسمی کوری موحه‌مه‌د رضی الله عنه ده‌لی: ئیبنو عه‌بیاس باسی ته‌وانه‌ی کرد که لیعانیان کرد، تنجا ئیبنو شه‌داد پیتی گوت: ئایا ته‌وه‌ ته‌وه‌ ئافره‌ته‌یه‌ که پیغه مبه‌ری خوا ﷺ له‌باره‌یه‌وه‌ فهرمووی: نه‌گه‌ر هیچ که‌سیکم به‌ بی‌ به‌لگه‌ ره‌جم بکردایه‌، ته‌وه‌ ئافره‌ته‌م ره‌جم ده‌ کرد؟ تنجا ئیبنو عه‌بیاس گوتی: ته‌وه‌ ئافره‌ته‌ به‌ ناشکرا (ناسرابوو که گونا‌هو تاوانی) ده‌ کرد.

بابه‌ت: ته‌وانه‌ی کرده‌وه‌ی گه‌لی لوط ده‌کهن

۲۵۶۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ وَجَدَ مَوَهُ يَعْمَلُ عَمَلِ قَوْمِ لُوطٍ، فَافْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۸۵۵، ومسلم: ۱۴۹۷ المرفوع منه.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۸۵۵، ومسلم: ۱۴۹۷، والنسائي: ۳۴۷۰ و ۳۴۷۱.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۴۴۶۲، والترمذي: ۱۴۵۶.

واته: ئینو عه بیاس ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه ر که سیکتان بیینی که کرده وهی گه لی لوط ده کات (واته: تیربازی ده کات)، هه ردوویکیان بکوژن.

۲۵۶۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الَّذِي يَعْمَلُ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ قَالَ: «ارْجُمُوا الْأَعْلَى وَالْأَسْفَلَ، ارْجُمُوهُمَا جَمِيعًا»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره ﷺ له پیغه مبهروه وه ﷺ ده گپریته وه، که ده رباره ی نه وانه ی که کرده وهی گه لی لوط نه نجامده دن فهرموویه تی: ره جمیان بکه ن نه وهی له سه ره وهیه و نه وهشی که له خواره وهیه، هه ردوویکیان ره جم بکه ن.

۲۵۶۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي عَمَلُ قَوْمِ لُوطٍ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه بدوللا ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه و شته ی که زور لئی ده ترسم له ناو ئوممه ته که م بلاویته وه، کرده وه که ی گه لی لوطه.

بابه ت: نه وانه ی که ده چنه لای مه حرهم و نازه ل

۲۵۶۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ وَقَعَ عَلَى ذَاتِ مَخْرَمٍ فَاقْتُلُوهُ، وَمَنْ وَقَعَ عَلَى بَهِيمَةٍ فَاقْتُلُوهُ، وَاقْتُلُوا الْبَهِيمَةَ»^(۳).

واته: ئینو عه بیاس ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه ر که سیک زینای له گه ل مه حره میکی خوی کرد، بیکوژن، وه هه ر که سیک چوو بو لای نازه لیک، که سه که و نازه له که ش بکوژن.

(۱) حسن صحیح. أخرجه الترمذي بإثر: ۱۴۵۶ تعليقا معناه.

(۲) حسن.

(۳) حسن لغیره. أخرجه أبو داود: ۴۴۶۴، والترمذي: ۱۴۵۵.

بابهت: جیه جت کردنی حده کان له سر که نیه که

۲۵۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ، وَشِبْلٍ رضی اللہ عنہم قَالُوا: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم فَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنِ الْأُمَّةِ تَزْنِي قَبْلَ أَنْ تُحْصَنَ، فَقَالَ: «اجْلِدْهَا، فَإِنْ زَنَتْ فَاجْلِدْهَا» ثُمَّ قَالَ: فِي الثَّلَاثَةِ أَوْ فِي الرَّابِعَةِ «قَبِعْهَا وَلَوْ بِحَبْلٍ مِنْ شَعْرٍ»^(۱).

واته: له نه بو هوره پره و زهیدی کوری خالیدو شبیله وه رضی اللہ عنہم ده گیرنه وه، گوتویانه: له خزمهت پیغه مبهری خوادا رضی اللہ عنہم بووین، پیاویک پرساری لیکرد دهر باره ی که نیه کیک که پیش نه وه ی شوو بکات زینا بکات، نه ویش فهرمووی: داری حده ی لی بده، نجا نه گهر زینای کرده وه داری حده ی لی بده، پاشان له سییه م جار یان چوارم جار فهرمووی: جا بیفرؤشه نه گهر به په تیکی (گوریسیکی) له موو دروستکراویش بی.

۲۵۶۶- عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ رضی اللہ عنہا حَدَّثَتْهُ، أَنَّ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا حَدَّثَتْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «إِذَا زَنَّتِ الْأُمَّةُ فَاجْلِدُوهَا، فَإِنْ زَنَّتْ فَاجْلِدُوهَا، فَإِنْ زَنَّتْ فَاجْلِدُوهَا، ثُمَّ بِيَعُوهَا وَلَوْ بِضَفِيرٍ» وَالضَّفِيرُ: الْحَبْلُ^(۲).

واته: عه مپه ته ی کچی عه بدورپره حمان رضی اللہ عنہا ده گیرته وه، عایشه رضی اللہ عنہا بوی گیراوه ته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہا فهرموویه تی: نه گهر که نیه که زینای کرد، داری حده ی لی بدهن، جا نه گهر زینای کرده وه داری حده ی لی بدهن، جا نه گهر زینای کرده وه داری حده ی لی بدهن، پاشان بیفرؤشن نه گهر به په تیکیش بیت.

بابهت: حده ی بوهتان (به زینا تومه تبار کردن)

۲۵۶۷- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا قَالَتْ: «لَمَّا نَزَلَ عُدْرِي قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَلَى الْمِنْبَرِ فَذَكَرَ ذَلِكَ وَتَلَا الْقُرْآنَ، فَلَمَّا نَزَلَ أَمَرَ بِرَجُلَيْنِ وَامْرَأَةٍ فَضْرَبُوا حَدَّهُمْ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۱۵۲، ومسلم: ۱۷۰۳ و ۱۷۰۴، وأبو داود: ۴۴۶۹_۴۴۷۱، والترمذي: ۱۴۵۵.

(۲) صحیح.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۴۷۴، والترمذي: ۳۱۸۱. وانظر أبو داود: ۴۰۰۸ و ۵۲۱۹.

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئی: کاتیک که بهری بوون و پاکی من ئایه تی له سه ر دابه زی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ هه لسا له سه ر مینه ر ئه وه ی باس کرد و قورئانه که ی خوینده وه، پاشان دابه زی و فه رمانی کرد که دوو پیاو و ژنیک حه ده که بان لئی بدری.

٢٥٦٨- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «إِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ: يَا مُحَمَّدُ فَاجْلِدُوهُ عَشْرِينَ، وَإِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ: يَا لَطِيطِي فَاجْلِدُوهُ عَشْرِينَ»^(١).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم فه رموویه تی: ئه گه ر پیاوینک به پیاوینکی گوت: ئه ی ژنانی بیست داری لئی بده ن، وه ئه گه ر پیاوینک به پیاوینکی گوت: ئه ی نیرباز، بیست داری لئی بده ن.

بابه ت: حه ده ی سه رخوش

٢٥٦٩- عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعِيدٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: «مَا كُنْتُ أَدِي مَنْ أَقَمْتُ عَلَيْهِ الْحَدَّ، إِلَّا شَارَبَ الْخَمْرَ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم لَمْ يَسْنُ فِيهِ شَيْئًا، إِنَّمَا هُوَ شَيْءٌ جَعَلْنَاهُ نَحْنُ»^(٢).

واته: عومه یری کوری سه عید رضی اللہ عنہ ده لئی: عه لی ئه بو تالیب رضی اللہ عنہ گوتوویه تی: بو هیچ که سیک که داری حه دم لئی داوه و مردووه خوینم نه داوه، ته نها ئه و که سه نه بی که عاره ق خو ره، چونکه به راستی پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم (له چل جه لڈ زیاتر) هیچ بریارینکی حه دی ده رباره ی نه فه رمووه، به لکو ته نها خو مان شتیکان بو دیاری کردوه.

٢٥٧٠- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَضْرِبُ فِي الْخَمْرِ بِالنَّعَالِ وَالْجَرِيدِ»^(٣).

واته: ئه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم به گه لای دارخورما و به نه عل له عاره ق خو ری ده دا.

(١) ضعیف. أخرجه الترمذي: ١٤٦٢.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٧٧٨، ومسلم: ١٧٠٧، وأبو داود: ٤٤٨٦.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٧٧٣، ومسلم: ١٧٠٦، وأبو داود: ٤٤٧٩، والترمذي: ١٤٤٣.

۲۵۷۱- عَنْ حُضَيْنِ بْنِ الْمُنْذِرِ رضی اللہ عنہ قَالَ: لَمَّا جِيءَ بِالْوَلِيدِ بْنِ عُقْبَةَ إِلَى عُثْمَانَ قَدْ شَهِدُوا عَلَيْهِ، قَالَ لِعَلِيٍّ: دُونَكَ ابْنُ عَمِّكَ، فَأَقِمَّ عَلَيْهِ الْحَدَّ، فَجَلَدَهُ عَلِيٌّ وَقَالَ: «جَلَدَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَرْبَعِينَ، وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ، وَجَلَدَ عُمَرُ مَائِينَ، وَكُلُّ سَنَةٍ»^(۱).

واته: حوزہ بنی کوری مونزیر رضی اللہ عنہ ده لی: کاتیک که وه لیدی کوری عوقبه یان هینا بو لای عوسمان، که بیگومان شایه دیان له سهردا (که عاره قی خواردبووه)، به علی گوت: کوره مامه که ت بگره و هدی لی دهریکه، تنجا علی داری هدی لیدا، وه گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ چل داری له عاره ق خور داوه، وه نه بو به کریش چل داری لیداوه، عومر ههشتا داری لیداوه، نه وانهش هه موویان سوننه تن (واته: راستن).

بابهت: نه وانه ی که چند جار عاره ق خواردنه وه دووباره ده که نه وه

۲۵۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا سَكَرَ فَاجْلِدُوهُ، فَإِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ، فَإِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ»^(۲).

واته: نه بو هورهیره رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه گهر (که سییک) سه رخوش بوو داری لیبدن، نه گهر دووباره ی کرده وه دیسان داری لیبدن، نه گهر دووباره ی کرده وه دیسان داری لیبدن، پاشان له چواره م جاردا فهرمووی: نه گهر دووباره ی کرده وه له گهر دنی بدهن.

۲۵۷۳- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا شَرِبُوا الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُمْ، ثُمَّ إِذَا شَرِبُوا فَاجْلِدُوهُمْ، ثُمَّ إِذَا شَرِبُوا فَاجْلِدُوهُمْ»^(۳).

واته: موعاویه ی کوری نه بو سو فیان رضی اللہ عنہ ده گهریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: نه گهر عاره قیان خوارده وه داری هدیان لیبدن، پاشان نه گهر خواردیانه وه داری هدیان لیبدن، پاشان نه گهر خواردیانه وه داری هدیان لیبدن، پاشان نه گهر (بو جاری چواره م) خواردیانه وه بیانکوژن.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۷۰۷، وأبو داود: ۴۴۸۰ و ۴۴۸۱.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۴۸۴، والنسائي: ۵۶۶۲.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۴۸۴، والنسائي: ۱۴۴۴.

بابهت: کهسی به تهمهن و نهخوش حهدهی لهسهر واجبه

٢٥٧٤- عَنْ سَعِيدِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عَبَادَةَ رضی اللہ عنہ قَالَ: كَانَ بَيْنَ أُنْيَاتِنَا رَجُلٌ مُخَدَّجٌ ضَعِيفٌ، فَلَمْ يَرَعْ إِلَّا وَهُوَ عَلَى أُمَّةٍ مِنْ إِمَاءِ الدَّارِ يَخْبُثُ بِهَا، فَرَفَعَ شَأْنَهُ سَعْدُ بْنُ عَبَادَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «اجْلِدُوهُ ضَرْبَ مِائَةِ سَوْطٍ» قَالُوا: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، هُوَ أضعفُ مِنْ ذَلِكَ، لَوْ ضَرَبْتَاهُ مِائَةَ سَوْطٍ مَاتَ، قَالَ «فَحُدُّوا لَهُ عُنْكَالًا فِيهِ مِائَةُ شِمْرَاحٍ فَأَضْرِبُوهُ ضَرْبَةً وَاحِدَةً»^(١).

واته: سه عیدی کوری سه عدی کوری عوباده رضی اللہ عنہ دهلی: پیاویکی ناته واوی لاواز له ناوماندا بوو، به خوی نه زانی تاکو له گهل که نیزه کیکی نه و ماله زینای کرد، جا سه عدی کوری عوباده نه و باسهی بو لای پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ به رز کرده وه، نه ویش فهرموی: لئی بدهن به لیدانی سه د قامچی، گوتیان: نهی پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ نه و پیاوه له وه لاواز تره که بهرگهی سه د قامچی بگری، خو نه گهر سه د شیلای لئی بدهین ده مرئ، فهرموی: لقیکی دارخورما بینن سه د لاسکی تیدابن و به یه کجار به یه ک لیدان لئی بدهن.

٢٥٧٤م- حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكَيْعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُحَارِبِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ رضی اللہ عنہ، عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبَادَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(٢).
واته: بهم سه نه ده ش نه م فهرموده گپ در او ده ته وه.

بابهت: کهسیک که به چهک راستی

٢٥٧٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السَّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا»^(٣).
واته: نه بو هورهیره رضی اللہ عنہ ده گپ رته وه، پیغه مبهر رضی اللہ عنہ فهرموویه تی: ههر که سیک چهک له رووماندا هه لگری، له نیمه نیه.

(١) صحیح.

(٢) صحیح.

(٣) صحیح. أخرجه مسلم: ١٠١.

۲۵۷۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السَّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا»^(۱).

واته: ئینو عومر رضی اللہ عنہما ده لی: پیغهمبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: ہەر که سیک چه ک له دزمان هه لبرگی، له ئیمه نیه.

۲۵۷۷- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ شَهَرَ عَلَيْنَا السَّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا»^(۲).

واته: ئه بو موسای ئه شعهری رضی اللہ عنہ ده لی: پیغهمبهری خوا ﷺ فہرموویہ تی: ہەر که سیک چه ک بهرانبه ر ئیمه هه لکیشی، له ئیمه نیه.

بابهت: که سانیک که شهرانگیزبن و خراپه بلاوبکه نه وه

۲۵۷۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ أَنَسًا مِنْ عَرَبِيَّةٍ قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَاجْتَوَوْا الْمَدِينَةَ، فَقَالَ: «لَوْ خَرَجْتُمْ إِلَى دُوْدٍ لَنَا، فَشَرِبْتُمْ مِنَ الْبَانِهَا وَأَبْوَالِهَا» فَفَعَلُوا. فَارْتَدُّوا عَنِ الْإِسْلَامِ، وَقَتَلُوا رَاعِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَاسْتَأْفَوْا دُوْدَهُ، فَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ فِي طَلَبِهِمْ، فَجِيءَ بِهِمْ، فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَّرَ أَعْيُنَهُمْ وَتَرَكَهُمْ بِالْحَرَّةِ حَتَّى مَاتُوا^(۳).

واته: ئه نه سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده گبریتته وه، کومه ئیک خه لکی له هۆزی عورهینه هاتن بو خزمهت پیغهمبهری خوا ﷺ که ئاو و هه وای مه دینه یان یخ نه ده کهوت و چه زیان لئی نه بوو (نه خووش کهوتن)، (پیغهمبه ریش ﷺ) پئی فہرموون: ئه گەر چووبانایه لای وشتره کانمان (له دهره وهی مه دینه) له شیر و میزه که یانتان خوارد بایه وه (تا کو چاک بوونایه وه)، ئه وانیش ئه وه یان کرد، ئنجا له ئیسلام هه لگه پرانه وه و شوانه که ی پیغهمبهری خویان ﷺ کوشت، وه وشتره کانیان پیش خویاندا و بردیان، ئنجا پیغهمبهری خوا ﷺ ناردی به شوئنیاندا و هینایان، جا دهست و قاچی برین و چاوی به بزمار پشتن (داخ کردن) و له بهرده لانی دهره وهی مه دینه به جیی هیشتن هه تا کو مردن.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۸۷۴ و ۷۰۷۰، ومسلم: ۹۸، والنسائي: ۴۱۰۰.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۰۷۱، ومسلم: ۱۰۰، والترمذي: ۱۴۵۹.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۳، ومسلم: ۱۶۷۱، وأبو داود: ۴۳۶۴_۴۳۶۸، والترمذي: ۷۲ و ۱۸۴۵ مختصراً، والنسائي: ۳۰۶.

۲۵۷۹- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ قَوْمًا أَغَارُوا عَلَى لِقَاحِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، «فَقَطَعَ النَّبِيُّ ﷺ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَلَ أَعْيُنَهُمْ»^(۱).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده گپریته وه، کومه له خه لکیک غه دریان کرد و وشتره کانی پیغه مبهری خویان ﷺ برد، پیغه مبه ریش ﷺ ده ست و قاچی برین و چاوی ده رهیتان (یان چاوی داخ کردن).

بابهت: نهو که سهی له پیناو پاراستنی ماله کهیدا بکوژری شهیده

۲۵۸۰- عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ نُفَيْلٍ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ»^(۲).

واته: سه عیدی کوری زیدی کوری عمپی کوری نوفیل رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبه ﷺ فه رموویه تی: هه که سیک له پیناو ماله کهیدا بکوژری، نه وه شهیده.

۲۵۸۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أُتِيَ عِنْدَ مَالِهِ، فَقُوتِلَ فَقَاتَلَ فَقُتِلَ، فَهُوَ شَهِيدٌ»^(۳).

واته: ئیبنو عومه رضی اللہ عنہما ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: هه که سیک بیت و پاریزگاری له ماله کهی بکات و بجه نگیت و بکوژری، نه وه شهیده.

۲۵۸۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أُرِيدَ مَالُهُ ظُلْمًا فَقُتِلَ، فَهُوَ شَهِيدٌ»^(۴).

واته: نه بو هورهیره رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: هه که سیک ده ستریزی بکریته سه ماله کهی و به سته م بکوژری، نه وه شهیده.

(۱) صحیح. أخرجه النسائي: ۴۰۳۸ و ۴۰۳۹ و ۴۰۴۰.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۷۷۲، والترمذي: ۱۴۱۸ و ۱۴۲۱، والنسائي: ۴۰۹۰ و ۴۰۹۱ و ۴۰۹۴ و ۴۰۹۵.

(۳) صحیح.

(۴) حسن صحیح. أخرجه مسلم: ۱۴۰ بنحوه.

بابهت: حدی دز

۲۵۸۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَعَنَ اللَّهُ السَّارِقَ، يَسْرِقُ الْبَيْضَةَ فَتُقَطَّعُ يَدُهُ، وَيَسْرِقُ الْحَبْلَ فَتُقَطَّعُ يَدُهُ»^(۱).

واته: نه بو هوړه پره ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: نه فره تی خوا له و دزه ی که هیلکه یه ک ده دزی و به هو یه وه دهستی ده پردی، وه په تکیک ده دزی و به هو یه وه دهستی ده پردی.

۲۵۸۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما قَالَ: «قَطَعَ النَّبِيُّ ﷺ فِي مِجَنٍّ قِيمَتُهُ ثَلَاثَةُ دَرَاهِمَ»^(۲).

واته: نینو عومر رضی اللہ عنہما ده لئ: پیغه مبهر ﷺ دهستی دزی یرپوه له سهر قه لغاتیک که نرخه که ی سی درهم بوو.

۲۵۸۵- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تُقَطَّعُ الْيَدُ إِلَّا فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا»^(۳).

واته: عائشه رضی اللہ عنہا ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: دهستی دز نابردی مه گهر له سهر چواریه کی دینارنک و زیاتر (واته: یه ک له سهر چواری دینارنک و زیاتر).

۲۵۸۶- عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہما، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «تُقَطَّعُ يَدُ السَّارِقِ فِي ثَمَنِ الْمِجَنِّ»^(۴).

واته: عامری کوری سه عد له باوکیه وه ﷺ ده گیرتته وه: که پیغه مبهر ﷺ فه رموویه تی: دهستی دز له سهر نرخ ی قه لغاتیک ده پردی.

بابهت: هه لواسینی ده ست به گهر دنه وه

۲۵۸۷- عَنِ ابْنِ مُحَيْرِيزٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: سَأَلْتُ فَصَالَهَ بْنَ عُبَيْدٍ، عَنْ تَعْلِيْقِ الْيَدِ فِي الْعُنُقِ؟ فَقَالَ: «السُّنَّةُ، قَطَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَ رَجُلٍ، ثُمَّ عَلَّقَهَا فِي عُنُقِهِ»^(۵).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۷۸۳، ومسلم: ۱۶۸۷، والنسائي: ۴۸۷۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۷۹۵، ومسلم: ۱۶۸۶، وأبو داود: ۴۳۸۵ و ۴۳۸۶، والترمذي: ۱۴۴۶، والنسائي: ۴۹۰۶-۴۹۱۰.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۷۸۹، ومسلم: ۱۶۸۴ و ۱۶۸۵، وأبو داود: ۴۳۸۳ و ۸۳۸۴، والترمذي: ۱۴۴۵، والنسائي: ۴۹۱۴-۴۹۲۳ و ۴۹۲۸ و ۴۹۳۱-۴۹۳۹.

(۴) ضعيف.

(۵) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۴۱۱، والترمذي: ۱۴۴۷، والنسائي: ۴۹۸۲ و ۴۹۸۳.

واته: ئیبنو موحه‌یریز رضی اللہ عنہ ده‌لی: پرسیارم له فه‌زاله‌ی کورپی عوبه‌ید کرد ده‌رباره‌ی هه‌لواسینی ده‌ست (ده‌ستی دز) به‌ نه‌ستویه‌وه، نه‌ویش گوتی: به‌شیکه له‌ سوننه‌ت، پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ ده‌ستی پیاوئیکی بری، پاشان به‌ نه‌ستویه‌وه هه‌لواسی.

بابه‌ت: دانپێدانانی دز

۲۵۸۸- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ تَعْلَبَةَ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ عَمْرَو بْنَ سَمُرَةَ بْنَ حَبِيبِ بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي سَرَقْتُ جَمَلًا لِبَنِي فُلَانٍ، فَطَهَّرَنِي، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمُ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالُوا: إِنَّا افْتَقَدْنَا جَمَلًا لَنَا، «فَأَمَرَ بِهِ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَطِيعَتْ يَدُهُ» قَالَ تَعْلَبَةُ: «أَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ حِينَ وَقَعَتْ يَدُهُ وَهُوَ يَقُولُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي طَهَّرَنِي مِنْكَ أَرَدْتِ أَنْ تُدْخِلِي جَسَدِي النَّارَ»^(۱).

واته: عه‌بدوپه‌رحمانی کورپی سه‌عله‌به‌ی نه‌نصارپی له‌ باوکیه‌وه ده‌گیریتته‌وه، عه‌مپی کورپی سه‌موپه‌ی کورپی حه‌بیبی کورپی عه‌بدوشه‌مس هات بو خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ، گوتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ من وشترئیکی فلانه‌ هوزم دزیوه، جا هاتوم پاکم بکه‌یتته‌وه، پیغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ به‌دوایدا ناردن و نه‌وانیش گوتیان: بئگومان ئیمه‌ وشترئیکان لی ون بووه، جا پیغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ فه‌رمانی کرد ده‌ستیان بری. سه‌عله‌به‌ گوتی: من ته‌ماشام ده‌کرد کاتئ ده‌ستی لی بووه ده‌بگوت: سوپاس بو خوا که منی پاک کرده‌وه له‌ تو، ویستت جه‌سته‌م بخه‌یته‌ ناو ناگره‌وه.

بابه‌ت: دزی کردنی کویله

۲۵۸۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِذَا سَرَقَ الْعَبْدُ فَبِيعُوهُ وَلَوْ بِنَشْ»^(۲).

واته: نه‌بو هورپه‌په‌ رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: نه‌گه‌ر کویله‌یه‌ک دزی کرد، بیفرۆشن نه‌گه‌ر به‌ نیو ئوقیه‌ش بی، (واته: با به‌ نرخیکی زور که‌میش بی، که ده‌کاته‌ بیست دره‌م).

(۱) ضعیف.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۴۴۱۲، والنسائي: ۴۹۸۰.

۲۵۹۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ عَبْدًا مِنْ رَقِيقِ الْخُمْسِ سَرَقَ مِنَ الْخُمْسِ، فَرَفَعَ ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَلَمْ يَقْطَعْهُ وَقَالَ: «مَالَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، سَرَقَ بَعْضُهُ بَعْضًا»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، کویله یه ک که به شیک بوو له پینجیه کی غه نیمه ت دزی کردبوو له پینجیه که که، جا نه و داوایه بهر زکرایه وه بو لای پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم، نه ویش دهستی نه پری، وه فهرمووی: ههردووکیان مولکی خوان صلی اللہ علیہ وسلم، به شیکی دزی له به شه که ی دیکه یدا کردوه (واته: کویله که ش هه به شیک بووه له پینجیه که که).

بابه ت: ناپاک و تالانکهر و مال رفین

۲۵۹۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا يُقْطَعُ الْخَائِنُ، وَلَا الْمُتْنَهَبُ، وَلَا الْمُخْتَلَسُ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیغه مبهه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی ته تی: دهستی ناپاک و تالانکهر و مال رفین نابردری.

خائین: نه و که سه ی دزی بکات له و شته ی که به نه مانه ت له لای دانراوه و ناپاکی تیدا کردوه.

تالانکهر: نه وه که سه ی به ناشکرا شته که بیات.

رفینه ره: نه و که سه ی به ناشکرا و به خیرایی شت بر فینتی.

۲۵۹۲- عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، عَنْ أَبِيهِ رضی اللہ عنہما قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «لَيْسَ عَلَى الْمُخْتَلِسِ قَطْعٌ»^(۳).

واته: ئیبراهیمی کوری عه بدوره حمانی کوری عه و ف له باوکییه وه رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، ده لی: گویم له پیغه مبهه ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بوو ده یفه رموو: نه و که سه ی شت ده رفینتی دهستی نابردری.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۳۹۱ و ۴۳۹۲، والترمذي: ۱۴۴۸، والنسائي: ۴۹۷۱-۴۹۷۵.

(۳) صحیح.

بابهت: بهروبوم به دارهوهو کړوکی دارخورما دهستیان لهسهر نابردرت

٢٥٩٣- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا قَطْعَ فِي مَمْرٍ وَلَا كَثْرٍ»^(١).

واته: رافعی کوری خدیج رضی الله عنه دهلی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فرموویه تی: نه و بهروبوم می که به دارهوهیه و لی نه کراوه تهوه و کړوکی دارخورماش دهست برینی لهسهر نیه.

کثر: شتیکی سپیبه له ناو قهدی دار خورما دپته دهر و ده خوری.

٢٥٩٤- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا قَطْعَ فِي مَمْرٍ وَلَا كَثْرٍ»^(٢).

واته: نه بو هورپه رضی الله عنه دهلی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فرموویه تی: بهروبوم به دارهوه و کړوکی دار خورما دهست برینیان لهسهر نیه.

بابهت: نهو کهسه می شت

له شونینې پاریزراوی شایهن ده دزرت

٢٥٩٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَفْوَانَ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ تَمَّ فِي الْمَسْجِدِ وَتَوَسَّدَ رِدَاءَهُ، فَأَخَذَ مِنْ تَحْتِ رَأْسِهِ، فَجَاءَ بِسَارِقِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَأَمَرَ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُقَطَّعَ، فَقَالَ صَفْوَانُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ أُرِدُّ هَذَا، رِدَائِي عَلَيْهِ صَدَقَةٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَهَلَّا قَبْلَ أَنْ تَأْتِيَنِي بِهِ»^(٣).

واته: عه بدوللای کوری صفوان له باوکیهوه رضی الله عنه ده گپریتهوه، له مزگهوت نوستوه و سهری به عه باکه می کردوه و یه کییک له بن سهری دهری هیناوه (دزراوه)، ئنجا دزه که می هینا بو خزمهت پیغه مبهری رضی الله عنه، جا پیغه مبهری رضی الله عنه فرمانی کرد به دهست برینی، صفوانیش گوتی: نه می پیغه مبهری خوا رضی الله عنه من نهوه م نه ده ویست! عه باکه م ده به خشم به نهو، ئنجا پیغه مبهری خوا رضی الله عنه فرمووی: نه ده کرا پیش نهوه می بیهینی بو لای من بیبه خشی؟ (واته: کاتیک که هیناته لای من نهوه حوکمی شهرع پیش ده خری).

(١) صحیح. أخرجه أبو داود: ٤٣٨٨، والترمذي: ١٤٤٩، والنسائي: ٤٩٦٠-٤٩٧٠.

(٢) صحیح لغیره.

(٣) صحیح. أخرجه أبو داود: ٤٣٩٤، والنسائي: ٤٨٧٨ و ٤٨٧٩ و ٤٨٨٠ و ٤٨٨١ و ٤٨٨٣ و ٤٨٨٤.

۲۵۹۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَجُلًا مِنْ مُزَيْنَةَ سَأَلَ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم عَنِ الثَّمَارِ، فَقَالَ: «مَا أَخَذَ فِي أَكْمَامِهِ فَاحْتَمِلْ، فَتَمَنَّهُ وَمِثْلُهُ مَعَهُ، وَمَا كَانَ مِنَ الْجِرَانِ، فَفِيهِ الْقَطْعُ إِذَا بَلَغَ ذَلِكَ مَمَّنَ الْمِجَنُّ، وَإِنْ أَكَلَ وَلَمْ يَأْخُذْ، فَلَيْسَ عَلَيْهِ» قَالَ: الشَّاهُ الْحَرِيْسَةُ مِنْهُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «مَثَلُهَا وَمِثْلُهُ مَعَهُ وَالنَّكَالُ، وَمَا كَانَ فِي الْمُرَاحِ، فَفِيهِ الْقَطْعُ، إِذَا كَانَ مَا يَأْخُذُ مِنْ ذَلِكَ مَمَّنَ الْمِجَنُّ»^(۱).

واته: عه مری کوری شوعیب له باوکیهوه له باپیریوه رضی اللہ عنہ ده گپریتهوه، پیاونک له هوزی موزهینه پرسپاری له پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم کرد دهر باره ی (دزینی) میوه، نهویش فهرمووی: نهوهی که له ناو توپکله که یدايه، یان پاک نه کراوه (نه گهر که سیک دزیتی) نهوه به ملی داده درئ و نرخ میوه که ی لی وهرده گیری، ههروه ها له گهل نه اندازه ی نرخ میوه که ش (وه کو ته می کردن)، وه ههر که سیک له شوینی خورما وشک کردن خورما که بدزی، دهستی دهر پردی نه گهر نرخ دزراوه که بگاته نرخ قه لغاتیک، نه لام نه گهر ته نها بخوات و لئی هه لنه گری، هیچی له سهر نیه، پیاوه که گوتی: نهی دهر باره ی نهو مه رهی کهوا له له وه پرگا ده دزری نهی پیغه مبه ری خوا؟ فهرمووی: نرخ که ی و به نه اندازه ی نرخ که شی لی وهرده گیری له گهل سزادان، نهوه شی که له تاغل یان مؤلی شه وانه ی مه ر (نهو شوینه ی که شه وانه مه ری لی داده کری) دزی بکات، دهست برینی ده که وپته سهر، نه گهر نهو شته ی که ده بیات نرخ که ی بگاته نرخ قه لغاتیک.

بابهت: فیرکردنی دز بو شتیک به لکو حده که ی له سهر لاجبت

۲۵۹۷- عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْمُنْذِرِ، مَوْلَى أَبِي ذَرٍّ رضی اللہ عنہ يَذْكُرُ أَنَّ أَبَا أُمِيَّةَ حَدَّثَهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم أَنْبَى بِلِصٍّ فَاعْتَرَفَ اعْتِرَافًا، وَلَمْ يُوجَدْ مَعَهُ الْمَتَاعُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَا إِخَالِكَ سَرَقْتَ» قَالَ: بَلَى. ثُمَّ قَالَ: «مَا إِخَالِكَ سَرَقْتَ» قَالَ: بَلَى. فَأَمَرَ بِهِ فَقَطَعَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «قُلْ: أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ» قَالَ: أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ. قَالَ: «اللَّهُمَّ تُبْ عَلَيْهِ» مَرَّتَيْنِ^(۲).

(۱) حسن. أخرجه النسائي: ۴۹۵۹. وانظر: أبو داود: ۱۷۱۰ و ۴۳۹۰، والترمذي: ۱۲۸۸، والنسائي: ۴۹۵۸.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۳۸۰، والنسائي: ۴۸۷۷.

واته: ئیسحاقی کوری ئەبو تەلحە ﷺ دەلی: گویم له ئەبولونزیری خزمەتکاری ئەبو زەر بوو ﷺ باسی ئەوهی ده کرد که ئەبو ئومەییە بۆی گیراوه تەوه، دزیکیان هیناوه بۆ خزمەت پیغەمبەری خوا ﷺ و دانی به دزییه کهیدا هینا و هیچ کەل و پەلێکیشی له گەلدا نەبوو، ئنجا پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: پیموانییە دزیت کردییت، گوتی: بەلی کردوومه، پاشان فەرمووی: پیموانییە دزیت کردییت، گوتی: بەلی کردوومه، ئنجا فەرمانی کرد دەستی بردرا، ئنجا پیغەمبەر ﷺ پێی فەرموو: بلی: داوای لیخۆشبوون له خوا ده کهم و بۆ لای ئەو ده گەرتمهوه، گوتی: داوای لیخۆشبوون له خوا ده کهم و بۆ لای ئەو ده گەرتمهوه، دوو جار فەرمووی: خودایه تۆبه کهی قبوول بکه.

بابەت: زۆر کردن له کهسێک بۆ ئەوهی گوناھو تاوان بکات

٢٥٩٨- عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ وَاثِلٍ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ قَالَ: «اسْتُكْرِهَتْ امْرَأَةٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَدَرَأَ عَنْهَا الْحَدَّ وَأَقَامَهُ عَلَى الَّذِي أَصَابَهَا، وَلَمْ يَذْكَرْ أَنَّهُ جَعَلَ لَهَا مَهْرًا»^(١).

واته: عەبدولجەببەری کوری وائیل له باوکییهوه ﷺ ده گیریتەوه دەلی: له سهردهمی پیغەمبەری خوادا ﷺ ئافرهتیک زۆری لیکرا بۆ زینا له گەل کردن، جا سزای هه ده کهی له سهر لادرا (چونکه ژنه که ناچار کرابوو)، وه سزای هه ده که له سهر ئەو کهسه جییه جی کرا که چوو بوو بۆ لای، باسی ئەوهشی نه کرد ئایا مارهیی له سهر دانا، یان نا.

بابەت: رێگری کردن له جیبه جی کردنی هه ده کان له مزگه وته کاند

٢٥٩٩- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا تُقَامُ الْحُدُودُ فِي الْمَسَاجِدِ»^(٢).
واته: ئیننو عەبباس ﷺ ده گیریتەوه، پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویه تی: هه ده کان له مزگه وته کاند جیبه جی ناکرین.

(١) ضعیف. أخرجه الترمذي: ١٤٥٣.

(٢) حسن. أخرجه الترمذي: ١٤٠١.

۲۶۰۰- عَنْ عَمْرٍو بْنِ شُعَيْبٍ رضی اللہ عنہ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، «نَهَى عَنْ جَلْدِ الْحَدِّ فِي الْمَسَاجِدِ»^(۱).

واته: عمیری کوری شوعیب له باوکیه وه له باپیری وه رضی اللہ عنہ ده گیریتته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ نهی کرده له جیبه جی کردنی حده کان له مزگه وته کاندا.

بابهت: ته می کردن

۲۶۰۱- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ نِيَارٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ: «لَا يُجْلَدُ أَحَدٌ فَوْقَ عَشْرِ جَلْدَاتٍ، إِلَّا فِي حَدِّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ»^(۲).

واته: نه بو بورده ی کوری نیار رضی اللہ عنہ ده گیریتته وه، پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ ده یفه رموو: هیچ که سیک له ده دار زیاتری لی نادرئ، مه گهر له حد دیک نه بی له حده کانی خوا.

۲۶۰۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تُعْزَرُوا فَوْقَ عَشْرَةِ أَسْوَاطٍ»^(۳).

واته: نه بو هوریه ره رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رموو یه تی: به زیاتر له ده قامچی کهس ته می مه کن (مادام حد دیک نیه له حده کان).

بابهت: حد ده رکردن پاکبونه وهی گونا هباره

۲۶۰۳- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَصَابَ مِنْكُمْ حَدًّا فَعَجَلَتْ لَهُ عُقُوبَتُهُ، فَهُوَ كَفَّارَتُهُ، وَإِلَّا فَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ»^(۴).

واته: عوباده ی کوری صامیت رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا رضی اللہ عنہ فه رموو یه تی: هه ریه کیک له تیوه تووشی حد دیک بوو، جا سزاکه ی پیش خرا، نه وه بوی ده بیته که فارهت، نه گهرنا نه وه له ژیر ویستی خوادایه.

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۶۴۸، ومسلم: ۱۷۰۸، وأبو داود: ۴۴۹۱، والترمذي: ۱۴۶۳.

(۳) حسن لغیره.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۸، ومسلم: ۱۷۰۹، والترمذي: ۱۴۳۹، والنسائي: ۴۱۶۱ و ۴۱۶۲ و ۴۱۷۸ و ۵۰۰۲.

٢٦٠٤- عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَصَابَ فِي الدُّنْيَا دَنْبًا فَعُوقِبَ بِهِ، قَالَهُ أَعْدَلُ مِنْ أَنْ يُثَنِّيَ عُقُوبَتُهُ عَلَى عَبْدِهِ، وَمَنْ أَذْنَبَ دَنْبًا فِي الدُّنْيَا فَسَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ، قَالَهُ أَكْرَمُ مِنْ أَنْ يَعُودَ فِي شَيْءٍ قَدْ عَفَا عَنْهُ»^(١).

واته: عهلی رضي الله عنه دهلی: پیغهمبهری خوا رضي الله عنه فهرموویه تی: ههر که سیک له دونیادا تووشی گوناھیک بوو جا سزاکه ی وهرگرت، نهوه خوا زور له وه دادگه رتره که دوو جار سزای بهنده که ی بدات، وه ههر که سیک تاوانیکی کرد له دونیادا و خوا بو ی داپوشی، نهوه خوا زور له وه شکومه ندره که بگه ریته وه سهر شتیک که چاوپوشی لیکردوه.

بابهت: پیاویک که سیک له گهل ژنه که ی بینت

٢٦٠٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ الْأَنْصَارِيَّ رضي الله عنه قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الرَّجُلُ يَجِدُ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، أَيْقُنْتُهُ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا». قَالَ سَعْدٌ: بَلَى، وَالَّذِي أَكْرَمَكَ بِالْحَقِّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اسْمَعُوا مَا يَقُولُ سَيِّدُكُمْ»^(٢).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده گپ ریته وه، سه عدی کوری عوباده ی نه نصاری رضي الله عنه گوتی: نه ی پیغهمبهری خوا رضي الله عنه پیاویک له گهل ژنه که ی خوی پیاویک ده بینت، نایا بو ی هه یه بیکوژی؟ پیغهمبهری خوا رضي الله عنه فهرمووی: نه خیر، سه عد گوتی: به لی، ده بی بیکوژی سویند به و زاته ی که به هه ق ریژی لیگرتووی، پیغهمبهری خوا رضي الله عنه فهرمووی: گوی بگرن له وه ی که گه وره که تان ده یلی.

تیبینی: مه به ست له قسه که ی سه عد ره تکر دنه وه ی قسه و حوکی پیغهمبه ر نییه، به لو مه به ستی په روشی و غیرهت و عزیزهت و توره بوون وا له پیاوه که ده کات که نه و کار بکات.

(١) حسن. أخرجه الترمذي: ٢٦٢٦.

(٢) صحيح. أخرجه مسلم: ١٤٩٨/١٤، وأبو داود: ٤٥٣٢.

٢٦٠٦- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْمُحَبَّبِ رضي الله عنه قَالَ: قِيلَ لِأَبِي ثَابِتٍ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ حِينَ نَزَلَتْ آيَةُ الْحُدُودِ، وَكَانَ رَجُلًا غَيُورًا: أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّكَ وَجَدْتَ مَعَ امْرَأَتِكَ رَجُلًا، أَيَّ شَيْءٍ كُنْتَ تَصْنَعُ؟ قَالَ: كُنْتُ صَارِبَهُمَا بِالسَّيْفِ، أَنْتَظِرُ حَتَّى أَجِيءَ بِأَرْبَعَةٍ إِلَى مَا ذَاكَ قَدْ قَضَى حَاجَتَهُ وَذَهَبَ، أَوْ أَقُولُ: رَأَيْتُ كَذَا وَكَذَا، فَتَضْرِبُونِي الْحَدَّ وَلَا تَقْبَلُوا لِي شَهَادَةً أَبَدًا، قَالَ: فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «كَفَى بِالسَّيْفِ شَاهِدًا» ثُمَّ قَالَ: «لَا، إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَتَّبَعَ فِي ذَلِكَ السَّكْرَانُ وَالْغَيْرَانُ» قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ يَعْزِي ابْنَ مَاجَهَ: سَمِعْتُ أَبَا زُرْعَةَ يَقُولُ: «هَذَا حَدِيثُ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الطَّنَافِسِيِّ وَقَاتَنِي مِنْهُ»^(١).

واته: سه له مهی کوری موحه ببق رضي الله عنه ده لئی: کاتیک ئایه تی حهده کان دابه زی به نه بو سابیت واته سه عدی کوری عوباده گوترا که پیاوینکی خاوهن غیرهت بوو: نه گهر پیاوینکت له گهل ژنه کهت بینی چی ده که ی؟ گوتی: ههردووکیان به شمشیر ده کوژم، نه دی چاوه ری بیه ههتا چوار شایه د بینم؟ بوچی نه وه که کابرا لئی بووه و پویشت یان بلیم: نه وه و نه وه م دیتوه جا حه دی بوختانم لئی ده ربکه ن و هه رگیز شایه دیشم لئی وه رنه گرنه وه، راوی گوتی: جا نه وه یان بو پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم گپراهه وه، نه ویش فه رمووی: شایه دیدانی شمشیره که ته واوه، پاشان فه رمووی: نه خیر، ده ترسیم سه رخوش و نه وانه شی که خاوه نی غیره تن هه لسن به و کوشتنه. ئینو ماجه گوتی: گویم لیوو نه بو زه رعه ده یگوت: نه وه فه رمووده که ی علی کوری موحه ممه دی ته نافیسیه وه له دهستم چوو.

بابهت: که سیک ژنی باوکی خوئی دواى نه واره بکاته وه

٢٦٠٧- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي الله عنه قَالَ: مَرَّ بِي خَالِي - سَمَاءُ هُشَيْمٌ فِي حَدِيثِهِ الْحَارِثُ بْنُ عَمْرٍو - وَقَدْ عَقَدَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم لَوَاءً، فَقُلْتُ لَهُ: أَيْنَ تُرِيدُ؟ فَقَالَ: «بِعَنِّي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِلَى رَجُلٍ نَزَّوَجَ امْرَأَةً أَبِيهِ مِنْ بَعْدِهِ، فَأَمَرَنِي أَنْ أَضْرِبَ عُنُقَهُ»^(٢).

(١) ضعيف.

(٢) صحيح. أخرجه أبو داود: ٤٤٥٧، والترمذي: ١٣٦٢، والنسائي: ٣٣٣١ و ٣٣٣٢.

واته: به پرائی کورپی عزیز ﷺ ده لئی: خالم به لامدا تیپه پری که پیغه مبهری ﷺ ئالایه کی پیدابوو، پیم گوت: بو کوی ده پوی؟ گوتی: پیغه مبهری خوا ﷺ ناردوومی بو لای پیاونیک که ژنی باوکی خوی له دوای باوکی ماره کردوته وه، جا فرمانی پیکردووم که له گهردنی بدهم.

٢٦٠٨- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: «بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى رَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً أَبِيهِ، أَنْ أَضْرِبَ عُنُقَهُ وَأَصْفِيَ مَالَهُ»^(١).

واته: موعاویه ی کورپی قورپه ﷺ له باوکیه وه ده گنریتته وه، گوتوو یه تی: پیغه مبهری خوا ﷺ ناردمی بو لای پیاونیک که ژنی باوکی خوی ماره کردبووه وه، بو ئه وه ی له گهردنی بدهم و هه موو ماله که شی بینم.

بابهت: که سیک خوی بکات به کورپی که سیکتر یان ئه و کویله ی پشت بکات له گه وره که یی و خوی بکات به کویله ی که سیکتر

٢٦٠٩- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ انْتَسَبَ إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ أَوْ تَوَلَّى غَيْرَ مَوَالِيهِ، فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ»^(٢).

واته: ئینو عه بیاس ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه موویه تی: هه ر که سیک خوی بکات به کورپی که سیکتر، یان خوی بکات به کویله ی که سیکتر و پشت له گه وره ی خوی بکات، ئه وه نه فره تی خوا و فریشته کان و هه موو خه لکی له سه ره.

٢٦١٠- عَنْ أَبِي عُمَانَ الثُّهَيْدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ سَعْدًا، وَأَبَا بَكْرَةَ، وَكُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا يَقُولُ: سَمِعْتُ أَدْنَايَ وَوَعَى قَلْبِي مُحَمَّدًا ﷺ يَقُولُ: «مَنْ ادَّعَى إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ غَيْرُ أَبِيهِ فَالْجَنَّةُ عَلَيْهِ حَرَامٌ»^(٣).

(١) حسن صحیح.

(٢) صحیح.

(٣) صحیح. أخرجه البخاري: ٤٣٢٦، ومسلم: ٦٣، وأبو داود: ٥١١٣.

واته: نه بو عوسمانی نه هدی ۷ ده گپریته وه، ده لی: گویم له سه عد و نه بو به کره بوو، که ههر یه ک له وانه ده یگوت: به دوو گوئی خویمان و به ناگاداری دل بیستان له موحه ممه د ۷ که ده یفه رموو: ههر که سیک که سیکتر بکاته باوکی خوئی، که بشزانی نه و که سه باوکی نیه، نه وه به هه شتی له سه ره حه رامه. (تا سزای خوئی وه رنه گری ناچپته به هه شت)

۲۶۱۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ۷، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ۷: «مَنْ ادَّعَى إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ لَمْ يَرْحُ رِيحَ الْجَنَّةِ، وَإِنْ رِيحَهَا لِيُوجَدَ مِنْ مَسِيرَةِ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ»^(۱).

واته: عه بدوللای کوری عه مر ۷ ده لی: پیغه مبه ری خوا ۷ فه رموو یه تی: ههر که سیک جگه له باوکی خوئی که سیکتر بکاته باوکی خوئی، نه وه بوئی به هه شت ناکات، له کاتی کدا که به هه شت پینج سه د سال رینگا بوئی ده پروات.

بابه ت: که سیک که پیاویک له هۆزه که ی نه فی بکات

۲۶۱۲- عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ ۷، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ۷ فِي وَفْدِ كِنْدَةَ، وَلَا يَرُونِي إِلَّا أَفْضَلَهُمْ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَسْتُمْ مِنَّا؟ فَقَالَ: «نَحْنُ بَنُو النَّضْرِ بْنِ كِنَانَةَ، لَا نَقْفُو أُمَّنَا، وَلَا نَنْتَفِي مِنْ أَبِيئِنَّا» قَالَ: فَكَانَ الْأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ يَقُولُ: «لَا أُوْتِي بِرَجُلٍ نَفَى رَجُلًا مِنْ قُرَيْشٍ مِنَ النَّضْرِ بْنِ كِنَانَةَ إِلَّا جَلَدْتُهُ الْحَدَّ»^(۲).

واته: نه شهه سی کوری قه یس ۷ ده لی: له گهل وه فدی کینده دا هاتمه خزمه ت پیغه مبه ری خوا ۷ وه بیگومان منیان له خویمان به باشر ده بینی، بویه گوتم: نه ی پیغه مبه ری خوا ۷ نایا تیوه له تیمه نین؟ نه ویش فه رموو ی: تیمه له «بنو النضر بن کنانه» ین، تیمه دایکانمان تومه تبار ناکه ین و نکولی له باوانمان ناکه ین، راوی گوئی: نه شهه سی کوری قه یس ده یگوت: هیچ پیاویک ناهینریته لای من که نکولی له پیاویکی قوره یس بکات که له «النضر بن کنانه» یه، نه وه بیگومان داری حه ددی لیده ده م.

(۱) ضعیف.

(۲) حسن.

بابهت: نهو پياوانهه خويان به ئافرهت ده چوئينن (سهرژنانی)

٢٦١٣- عَنْ صَفْوَانَ بْنِ أُمَيَّةَ رضي الله عنه قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَجَاءَهُ عَمْرُو بْنُ قُرَّةَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ قَدْ كَتَبَ عَلَيَّ الشَّقْوَةَ، فَمَا أُرَانِي أُرْزُقُ إِلَّا مِنْ دُفْيِ بِكَمِّي، فَأَدْنُ لِي فِي الْغِنَاءِ فِي غَيْرِ فَاحِشَةٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا آدُنُ لَكَ، وَلَا كِرَامَةً، وَلَا نِعْمَةً عَيْنٍ، كَذَبْتَ، أَيُّ عَدُوِّ اللَّهِ، لَقَدْ رَزَقَكَ اللَّهُ طَيِّبًا حَلَالًا، فَاخْتَرْتَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْكَ مِنْ رِزْقِهِ مَكَانَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ صلى الله عليه وسلم لَكَ مِنْ حَلَالِهِ، وَلَوْ كُنْتَ تَقَدَّمْتُ إِلَيْكَ لَفَعَلْتُ بِكَ وَفَعَلْتُ. فَمَنْ عَنِّي، وَتُبْتُ إِلَى اللَّهِ. أَمَا إِنَّكَ إِنْ فَعَلْتَ بَعْدَ التَّقَدُّمَةِ إِلَيْكَ، صَرَبْتُكَ صَرْبًا وَجِيعًا، وَحَلَقْتُ رَأْسَكَ مِثْلَهُ، وَنَفَيْتُكَ مِنْ أَهْلِكَ، وَأَحْلَلْتُ سَلْبَكَ نُهْبَةً لِفِتْيَانِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ». فَقَامَ عَمْرُو، وَبِهِ مِنَ الشَّرِّ وَالْخِزْيِ مَا لَا يَعْلَمُهُ إِلَّا اللَّهُ فَلَمَّا وُلِّيَ، قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «هَؤُلَاءِ الْعَصَاةُ، مَنْ مَاتَ مِنْهُمْ بِغَيْرِ تَوْبَةٍ حَشَرَهُ اللَّهُ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَمَا كَانَ فِي الدُّنْيَا مُحْنًا عُرْيَانًا لَا يَسْتَتِرُ مِنَ النَّاسِ بِهَيْذِيَّةٍ، كُلَّمَا قَامَ صِرَعًا»^(١).

واته: له سه فوانی کوری ئومه بیه وه رضي الله عنه ده لئی: ئیمه له خزمهت پیغه مبهری خوادا صلى الله عليه وسلم بووین، له وکاته دا عه مری کوری قورپه هات، گوتی: نهی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم به راستی خوا به دبه ختی له سه ر من نوسیوه (رزق و پوزیم که مه)، جا من پرزی خوم ته نها له ده ست و په نهجه و ده فه لیدانه که مدا ده بینم، بویه مؤله تم بده که گورانی بلیم بی نه وهی له خه راپه کاریدا گورانی بلیم، پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رمووی: مؤله تت پیناده م و نهو کاره پرزی تیدانیه و چا ورونی تیدانیه، دروت کرد نهی دوژمنی خوا، چونکه بیگومان خوا پرزی حه لال و پاکی پیداویت، که چی بوخوت له جینی نهو پرزه ی که خوا بو ی حه لال کردووی نه وهت هه لبراردووه که خوا له سه ری حه رام کردووی، خو نه گهر نه وهی ئیستا ده بلیم پیشر پیت گه یشتبا، نه وه کارنکم بی ده کردی (سزام ده دای)، هه لسه له لام و ته و به بکه، خو نه گهر نهو کاره بکه ی له دوا ی نه وهی که پیم راگه یاندی (که نابیی بیکه ی) لیدانیک ی به نازارت لیده ده م، وه سه ریشته ده تاشم وه کو سزا، وه له خانه واده که شت دوورم ده خسته وه وه شته که سییه کانیشتم ده کرد به مولکی گه نجانی مه دینه، جا عه مر هه لسا له کاتیکدا که ریسوایی و شه رمه زاری پیوه دیار بوو، جگه له خوا که س نه یده زانی (چه ند شه رمه زاره)، جا کاتیک رویشته

پێغه مبهەر ﷺ فەرمووی: ئەوانه ئەو كەسانه ن كه سەرپێچی كارن، جا ئەگەر هەر یه كێك له وانه بمریت و تهوبه نهكات، خوای به توانا له پۆژی قیامه تدا به جۆرنك ههشریان دهكات كه چۆن له دونیادا ژنانی بوون و پروت بوون، خۆیان له خهلكی نه ده پاراست به پۆشاكێك، جا ههركات راست ده بێته وه ده كهوێته وه سەر زهوی.

۲۶۱۴- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَيْهَا فَسَمِعَ مُخَنَّنًا وَهُوَ يَقُولُ: لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أُمِيَّةٍ، إِنْ يَفْتَحِ اللَّهُ الطَّائِفَ غَدًا، دَلَلْتُكَ عَلَى امْرَأَةٍ تُقْبَلُ بِأَرْبَعٍ وَتُدْبِرُ بِثَمَانٍ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَخْرِجُوهُمْ مِنْ بَيْوتِكُمْ»^(۱).

واته: ئوممو سه له مه رضی اللہ عنہا ده گێڕیته وه: پێغه مبهەر ﷺ ته شریفی هینا بۆ لام، گونیی لی بوو پیاوێکی سه رژنانی به عه بدوللای کوری ئەبو ئومه بیهی ده گوت: ئەگەر سه به ینی خوا کردی و تائیف ئازادکرا، ئەوه ئافره تیکت نیشان ده ده م که ئەگەر له پێشه وه پرا بیینی چوار لویه، وه ئەگەر له دوا وه ش بیینی هه شت لویه (واته: وه سفی قه له وی و خر و پری ئەو ئافره ته ی بۆ ده کرد)، ئنجا پێغه مبه ری خوا ﷺ فەرمووی: ئەو جۆره که سانه له ماله کانتان ده ربکه ن (مه هیلن بینه مالتان).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۳۲۴، ومسلم: ۲۱۸۰، وأبو داود: ۴۹۲۹.

پہرتووکی

خوینباییه کان

بابهت: ههره شهى توند له كوشتنى مسولمان به ستهم

٢٦١٥- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدَّمَاءِ»^(١).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرمويه تى: به كه م شتيك كه له نيوان خه لكيدا دادوهرى له سهر ده كريت له روژى قيامه تدا ده بارهى خوينه كانه.

٢٦١٦- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا، إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دِمِهَا، لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ»^(٢).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرمويه تى: ههر كه ستيك كه به ناهه قى بكوزرى، به شيكى تاوانه كهى بو كورى ئاده مى به كه م ده گه پريته وه، چونكه نه و به كه م كه س بوو كه كوشتنى داهينا.

٢٦١٧- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدَّمَاءِ»^(٣).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرمويه تى: به كه م شتيك كه دادوهرى له سهر ده كرى له روژى قيامه تدا، ده بارهى خوينه كانه.

٢٦١٨- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا لَمْ يَتَنَدَّ بِدَمٍ حَرَامٍ دَخَلَ الْجَنَّةَ»^(٤).

واته: عوقبهى كورى عاميرى جوهه نى ﷺ ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرمويه تى: ههر كه ستيك (له قيامه تدا) به خوا بگات و، هيچ هاوه لىكى بو خوا بريار نه دابى و، خوینی كه سيشى له نه ستودا نه بى، ده چيته به هه شته وه.

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٥٣٣، ومسلم: ١٦٧٨، والترمذي: ١٣٩٦ و ١٣٩٧، والنسائي: ٣٩٩١-٣٩٩٢.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٣٣٣٥، ومسلم: ١٦٧٧، والترمذي: ٢٦٧٣، والنسائي: ٣٩٨٥.

(٣) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٥٣٣، ومسلم: ١٦٧٨، والترمذي: ١٣٩٦ و ١٣٩٧، والنسائي: ٣٩٩١-٣٩٩٢.

(٤) صحيح.

٢٦١٩- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَزَوَالِ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَيَّ مِنَ قَتْلِ مُؤْمِنٍ بِغَيْرِ حَقٍّ»^(١).

واته: به پرائی کوری عازیب رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فهرموویه تی: بیگومان له ناوچوونی دونیا ساده و ئاسانتره له لای خوا، له کوشتنی پرواداریک به ناههق.
٢٦٢٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَعَانَ عَلَيَّ قَتْلَ مُؤْمِنٍ وَلَوْ بِشَطْرِ كَلِمَةٍ، لَقِيَّ اللَّهُ ﷻ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ: آيسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ»^(٢).

واته: نه بو هورپه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئ: پیغه مبهری خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فهرموویه تی: هه ر که سیک نه گه ر به نیو وشه یارمه تی که سیک بدات بو کوشتنی پرواداریک، کاتی ده گاته وه به خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ له نیو چاوانی نووسراوه بئ به شه له به زهیی خوا.

بابهت: بکوژی پروادار که ئایا توبه ی بو هه یه؟

٢٦٢١- عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سُئِلَ ابْنُ عَبَّاسٍ عَمَّنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا ثُمَّ تَابَ وَأَمَرَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى، قَالَ: وَيْحَهُ، وَأَنَّى لَهُ الْهُدَى؟ سَمِعْتُ نَبِيَّكُمْ ﷺ يَقُولُ: «يَجِيءُ الْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُتَعَلِّقَ بِرَأْسِ صَاحِبِهِ يَقُولُ: رَبِّ سَلْ هَذَا لِمَ قَتَلْتَنِي؟» وَاللَّهُ لَقَدْ أَنْزَلَهَا اللَّهُ ﷻ عَلَيَّ نَبِيِّكُمْ، ثُمَّ مَا نَسَخَهَا بَعْدَمَا أَنْزَلَهَا»^(٣).

واته: سالیمی کوری نه بو جه عد رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لئ: پرسیار له ئینو عه بیاس کرا ده رباره ی که سیک که به نه نقه ست پرواداریکی کوشتووه، پاشان ته و به ی کردوه و پروای هیناوه و کرده وه ی باشی کردوه، پاشان رینگای راستی گرتووه، نه ویش گوتی: به لای لئیدا، چون رینگای راستی گرتووه؟! بوخۆم گویم له پیغه مبهره که تان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بوو ده یفه رموو: له رۆزی قیامه تدا بکوژ و کوژراو دینن که کوژراوه که به سه ری بکوژه که به ستراره و ده لئ: پهروه رددگارا پرسیار ی لئبکه بوچی منی کوشتووه؟ سویند به خوا بیگومان خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (حوکه که ی) دابه زاندوته سه ر پیغه مبهره که تان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ پاشان نه سخیش نه بوته وه پاش دابه زینی.

(١) صحیح لغيره.

(٢) ضعيف جداً.

(٣) صحیح. أخرجه النسائي: ٣٩٩٩ و ٤٠٠٥. وانظر البخاري: ٤٥٩٠، ومسلم: ٢٠٢٣.

٢٦٢٢- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا سَمِعْتُ مِنْ فِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ سَمِعْتُهُ أُذُنَايَ، وَوَعَاهُ قَلْبِي «إِنَّ عَبْدًا قَتَلَ تِسْعَةَ وَتِسْعِينَ نَفْسًا ثُمَّ عَرَضَتْ لَهُ التَّوْبَةُ، فَسَأَلَ عَنْ أَعْلَمِ أَهْلِ الْأَرْضِ، فَدُلَّ عَلَى رَجُلٍ فَأَتَاهُ، فَقَالَ: إِنِّي قَتَلْتُ تِسْعَةَ وَتِسْعِينَ نَفْسًا، فَهَلْ لِي مِنْ تَوْبَةٍ؟ قَالَ: بَعْدَ تِسْعَةِ وَتِسْعِينَ نَفْسًا قَالَ: فَانْتَضَى سَيْفَهُ فَقَتَلَهُ، فَأَكْمَلَ بِهِ الْمِائَةَ، ثُمَّ عَرَضَتْ لَهُ التَّوْبَةُ، فَسَأَلَ عَنْ أَعْلَمِ أَهْلِ الْأَرْضِ، فَدُلَّ عَلَى رَجُلٍ فَأَتَاهُ فَقَالَ: إِنِّي قَتَلْتُ مِائَةَ نَفْسٍ، فَهَلْ لِي مِنْ تَوْبَةٍ؟ قَالَ: فَقَالَ: وَمَنْ يَحُولُ بَيْنَكَ وَبَيْنَ التَّوْبَةِ؟ أَخْرَجَ مِنَ الْقَرْيَةِ الْخَبِيثَةَ الَّتِي أَنْتَ فِيهَا إِلَى الْقَرْيَةِ الصَّالِحَةِ قَرْيَةً كَذَا وَكَذَا، فَأَعْبُدْ رَبَّكَ فِيهَا، فَخَرَجَ يُرِيدُ الْقَرْيَةَ الصَّالِحَةَ، فَعَرَضَ لَهُ أَجَلُهُ فِي الطَّرِيقِ، فَاخْتَصَمَتْ فِيهِ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلَائِكَةُ الْعَذَابِ، قَالَ إِبْلِيسُ: أَنَا أَوْلَى بِهِ، إِنَّهُ لَمْ يَعْصِنِي سَاعَةً قَطُّ، قَالَ: فَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ: إِنَّهُ خَرَجَ تَائِبًا» قَالَ هَمَامٌ: فَحَدَّثَنِي حُمَيْدُ الطَّوِيلُ، عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ قَالَ: فَبِعَثَّ اللَّهُ ﷻ مَلَكًا، فَاخْتَصَمُوا إِلَيْهِ ثُمَّ رَجَعُوا، فَقَالَ: انظُرُوا، أَيُّ الْقَرْيَتَيْنِ كَانَتْ أَقْرَبَ، فَأَلْحَقُوهُ بِأَهْلِهَا، قَالَ قَتَادَةُ: فَحَدَّثَنَا الْحَسَنُ، قَالَ: لَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ احْتَفَزَ بِنَفْسِهِ فَقَرَّبَ مِنَ الْقَرْيَةِ الصَّالِحَةِ، وَبَاعَدَ مِنْهُ الْقَرْيَةَ الْخَبِيثَةَ، فَأَلْحَقُوهُ بِأَهْلِ الْقَرْيَةِ الصَّالِحَةِ ^(١).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده لئ: ثایا شتیکتان بی بلیم که بو خووم له ده می پیغه مبهری خوام رضي الله عنه بیستوه، دوو گوئیه کانم لیان بیست و دلیشم ناگادار بوو، (فه رمووی): به راستی که سیک نه وه د و نو که سی کوشت، پاشان ویستی تهوبه بکات، بویه پرساری که سیک کی کرد که له هه موو خه لکی سهر زهوی زانتر بی، پیاوکیان نیشاندا و نهویش چوو بو لای و گوتی: بیگومان نه وه د و نو که سم کوشتووه، جا ثایا بوم هه یه تهوبه بکه م؟ گوتی: له دواي نه وه د و نو که س؟! نهویش شمشیره که ی دهرهینا و کردی به سهد که س (نهویشی کوشت)، پاشان ویستی توبه بکات، نجا پرساری دهرباره ی زانترین که سی سهر زهوی کرد، پیاوکیان نیشاندا و نهویش چوو بو لای نهو پیاوه و گوتی: سهد که سم کوشتووه، ثایا بوم هه یه تهوبه بکه م؟ گوتی: مالویران کی هه یه ریگریت له نیوان تو و تهوبه کردندا؟ له و گونده خراپی که تیدای لئی دهریچو و بو گوندیک که خه لکه که ی چاک بیت که فلان و فلان

(١) صحیح دون قوله الحسن: «لَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ...» وأخرجه البخاري: ٣٤٧٠ بأخصر من هذا دون قصة إبليس، وسياق آخر. وأخرجه مسلم: ٢٧٦٦ بطولٍ مختلفاً دون قصة إبليس. بل أخرجه بأن المخاصمة بين ملائكة الرحمة وملائكة العذاب.

گونده، لهو گونده‌دا خواپهرستی بکه، ئه‌ویش پویشت به‌ره‌و ئه‌و گونده‌ی خه‌لکه‌که‌ی باش بوو، ئنجا له‌ ریگادا مردن به‌ری پیگرت و فریشته‌کانی په‌حمه‌ت و فریشته‌کانی غه‌زه‌ب که‌وته‌ن کیشه، شه‌یتانیش گوتی: من شایه‌نترم به‌ ئه‌و، چونکه‌ هه‌رگیز یه‌ک ساتیش سه‌رپیچی منی نه‌کردوه، ئنجا فریشته‌کانی په‌حمه‌ت گوتیان: به‌ ته‌وبه‌کاری ده‌رچووه (له‌ گونده‌که‌). ئه‌بو رافیع ده‌گپرتته‌وه و ده‌لی: خ‌وای ﷺ فریشته‌کانی نارد و ئه‌وانیش لییان بوو به‌ کیشه و گه‌پانه‌وه، خ‌وای گه‌وره‌ فه‌رمووی: ته‌ماشای بکه‌ن کامه‌ گوند نزیکتر بوو، ئه‌وه‌ له‌ گه‌ل خه‌لکی ئه‌و گونده‌ ئه‌ژماری بکه‌ن. قه‌تاده‌ ده‌لی: هه‌سه‌ن گوتی: کاتێ که‌ مردنی نزیک بوویه‌وه، پالی به‌ خ‌ویه‌وه‌ ده‌نا و له‌ گونده‌ باشه‌که‌ نزیک ده‌بووه‌ و له‌ گونده‌ خ‌راپه‌که‌ دوور ده‌که‌وته‌وه، ئنجا به‌ خه‌لکی گونده‌ باشه‌که‌ یان گه‌یاند.

بابه‌ت: ئه‌و که‌سه‌ی که‌سیکی لی کوژراوه،

له‌ سه‌ت شت سه‌رپشکه‌

۲۶۲۳- عَنْ أَبِي شُرَيْحِ الْخَزَاعِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أُصِيبَ بِدَمٍ أَوْ خَبَلٍ - وَالْخَبَلُ: الْجُرْحُ - فَهُوَ بِالْخِيَارِ بَيْنَ إِحْدَى ثَلَاثٍ، فَإِنْ أَرَادَ الرَّابِعَةَ فَخَذُوا عَلَى يَدَيْهِ: أَنْ يَقْتُلَ، أَوْ يَعْفُو، أَوْ يَأْخُذَ الدِّيَةَ، فَمَنْ فَعَلَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَعَادَ، فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا»^(۱).

واته: ئه‌بو شوهریحی خوزاعیی ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک بوو به‌ خاوه‌ن خوین (که‌سیکی لی کوژرا) یان توشی بریندار بوونی ئه‌ندامیکی بوو، ئه‌وه‌ له‌ سه‌ت سه‌رپشکه‌، جا ئه‌گه‌ر هه‌لبژارده‌ی چواره‌می هه‌بوو پینگه‌ی مه‌ده‌ن و ده‌ستی بگرن: یان بکوژه‌که‌ بکوژیتته‌وه، یان لیی خو‌ش بیت، یان خوینبایی وه‌رگری، جا هه‌ر که‌سیک یه‌کین له‌وانه‌ی هه‌لبژارد و (دواتر) زنده‌پرویی کرد (وه‌ک ئه‌وه‌ی خوینبایی وه‌رگری و دواتر بشیکوژیتته‌وه)، ئه‌وه‌ بیگومان ده‌چیتته‌ ناو ئاگر و به‌ هه‌میشه‌یی له‌ ناویدا ده‌مینیتته‌وه.

۲۶۲۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ: إِمَّا أَنْ يَتَّقِلَ، وَإِمَّا أَنْ يُفْدَى»^(۱).

واته: نه بو هوړه پړه رضي الله عنه ده لئ: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: هه ركه سيك كه سيكي لئ كوژرا، نه وه سه رپشكه له نيوان دوو شتدا: يان بكوژ بكوژ تته وه، يان خونبایي وه ربگري.

بابه ت: كه سيك كه سيكي تر به نه نقه ست بكوژ ته، به خونبایي رازي بن

۲۶۲۵- عَنْ زَيْدِ بْنِ صُمَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي وَعَمِّي، وَكَانَا شَهِدَا حُنَيْنًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ الظُّهْرَ، ثُمَّ جَلَسَ تَحْتَ شَجَرَةٍ، فَقَامَ إِلَيْهِ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ وَهُوَ سَيْدُ خَنْدِفٍ، يَزُدُّ عَنْ دَمٍ مُحَلَّمٍ بِنِ جَنَامَةَ، وَقَامَ عَيْنِنَهُ بِنِ حِضْنٍ يَطْلُبُ بَدَمَ عَامِرِ بْنِ الْأَضْبَطِ، وَكَانَ أَشْجَعِيًّا. فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ: «تَقْبَلُونَ الدِّيَةَ؟» فَأَبَوْا، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي لَيْثٍ، يُقَالُ مُكَيْتِلٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَاللَّهِ مَا سَبَّهْتُ هَذَا الْقَتِيلَ فِي عُرَّةِ الْإِسْلَامِ، إِلَّا كَعَنِمٍ وَرَدَّتْ فَرَمِيثٌ فَتَفَرَّ آخِرُهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَكُمْ خَمْسُونَ فِي سَفَرِنَا، وَخَمْسُونَ إِذَا رَجَعْنَا» فَقَبِلُوا الدِّيَةَ^(۲).

واته: زه يدي كوري زومه پړه رضي الله عنه ده لئ: باوكم ومامم كه ناماده ي جهنگي حونه ين بوون له گهل پيغه مبهري خوا ﷺ بو يان گيرامه وه و گوتيان: پيغه مبهري ﷺ نويزي نيوه پړوي كرد، پاشان له ژير دارنيك دانيشت، جا نه قړه عي كوري حابيس له لاي پيغه مبهري ﷺ وه ستا كه گه وره ي هوزي خينديف بوو، به رگري له خويني موحه ليمي كوري جه سامه ده كرد، عويه ينه ي كوري حيصنيش هه لسا داواي خويني عاميري كوري نه زبه تي ده كرد كه نه شجه عي بوو، جا پيغه مبهري ﷺ پي فهرموون: خونبایي وه رده گرن؟ نه وانيش په تيان كرده وه، نجا پياوړي له هوزي «بنو ليث» كه پيان ده گوت موكه يتيل هه لساو، گوتي: نه ي پيغه مبهري خوا ﷺ سويند به خوا نه و كوشتنه ي نه و كه سه كړدي له سه رته اي نيسلامدا ويني نيه، مه گهر وه كو نه وه وابه ي كه رانه مه رنيك بيته

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۱۲، ومسلم: ۱۳۵۵، وأبو داود: ۲۰۱۷ و ۳۶۴۹ و ۴۵۰۵، والترمذي: ۱۴۰۵، والنسائي:

۴۷۸۵ و ۴۷۸۶.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۵۰۳.

سہر ٹاو بو ٹاو خوارندنہ و ہو، بہردیچک لہ مہرہ کہ بگری و ئیتر مہرہ کہ ی یہ کہم پروات و ئەوانیتریش ہہموو بہدوای ئەودا پرون (واتہ: ئەگەر تۆلہ ی لئی نہ کہ یہوہ خەلکی وەک نمونہ ی مہرہ کان کہ لہ ٹاو خوارنہوہ کہ رایان کرد بہ ہوی بہرد تیگرتنیکہوہ، بہو جوہرش خەلکی لہ ئیسلام پەشیان دەبیتەوہ)، ئنجا پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: لہو گەشتەدا پەنجا وشتریان پی دەدەین کہ گەپاینەوہ پەنجای تریشیان پی دەدەین، ئەوانیش بہو جوہرە خوینبایہہ پازی بوون.

۲۶۲۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قَتَلَ عَمَدًا، دَفَعَ إِلَى أَوْلِيَاءِ الْقَتِيلِ، فَإِنْ شَاءُوا قَتَلُوا، وَإِنْ شَاءُوا أَخَذُوا الدِّيَةَ، وَذَلِكَ ثَلَاثُونَ حِقَّةً وَثَلَاثُونَ جَدَعَةً وَأَرْبَعُونَ خَلْفَةً، وَذَلِكَ عَقْلُ الْعَمَدِ، وَمَا صَوْلِحُوا عَلَيْهِ، فَهُوَ لَهُمْ، وَذَلِكَ تَشْدِيدُ الْعَقْلِ»^(۱).

واتہ: عہمپی کوری شو عیب لہ باوکیہوہ لہ باپیریہوہ ﷺ دەگپرتتہوہ، دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموویہتی: ہەر کہ سیچ کہ سیکیتر بہ ئەنقەست بکوژی، ئەوہ دەدریتە دەست کہس وکاری خاوەن کوژراوہ کہ، جا ئەوانیش ئەگەر پییان خۆش بوو دەیکوژنەوہ، ئەگەر پیشیان خۆش بوو خوینبایی لئی وەر دەگرن، خوینبایہہ کہس بہو جوہرہیہ: سی وشتری میی سی سألہو، سی وشتری میی چوار سألہو، چل وشتری ئاوس، ئا ئەوہ خوینبایی کوشتنی بہ ئەنقەستہ، وە ہەرچی لەسەری ریک بکہون دروستہ، وە ئەوہش بو ئەوہیہ خوینبایی گران و قورس بی (تاکو کہس بہ ئارەزووی خۆی بیر لہ کوشتن نہ کاتەوہ).

بابەت: خوینبایی کوشتنی وەکو بہ ئەنقەست (نیمچە ئەنقەست)

۲۶۲۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «قَتِيلُ الْخَطَا شِبْهُ الْعَمَدِ، قَتِيلُ السُّوْطِ وَالْعَصَا، مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ، أَرْبَعُونَ مِنْهَا خَلْفَةً، فِي بَطُونِهَا أَوْلَادُهَا»^(۲).

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۵۰۶، والترمذي: ۱۳۸۷.

(۲) صحيح. أخرجه النسائي: ۴۷۹۱ و ۴۷۹۲ مرسلًا.

واته: عه‌بدوللای کورپی عمر رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبهر رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: خونبایی کوشتنی هه‌له‌ی نیمچه‌قهستی به‌قامچی و گۆچان سه‌د و شتره، چل دانه‌له‌و سه‌ده و شتری ئاوسن (به‌چکه‌که‌یان له‌سکیان دایه).

۲۶۲۷م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ خَالِدِ الْحَدَّاءِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ أَوْسٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(۱).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش ئه‌م فه‌رمووده‌گیردراوه‌ته‌وه.

۲۶۲۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَامَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وَهُوَ عَلَى دَرَجِ الْكَعْبَةِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ فَقَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَخَدَّهُ، أَلَا إِنَّ قَتِيلَ الْخَطَا، قَتِيلَ السَّوْطِ وَالْعَصَا فِيهِ مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ، مِنْهَا أَرْبَعُونَ خَلِيفَةً، فِي بُطُونِهَا أَوْلَادُهَا، أَلَا إِنَّ كُلَّ مَأْتَرَةٍ كَانَتْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَدَمٍ تَحْتَ قَدَمَيَّ هَاتَيْنِ، إِلَّا مَا كَانَ مِنْ سِدَانَةِ الْبَيْتِ وَسِقَايَةِ الْحَاجِّ، أَلَا إِنِّي قَدْ أَمْضَيْتُهُمَا لِأَهْلِهِمَا كَمَا كَانَا»^(۲).

واته: ئیبنو عومر رضی اللہ عنہما ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبهری خوا رضی اللہ عنہ له‌رۆژی نازادکردنی مه‌ککه‌دا که له‌سه‌ر پلیکانه‌کانی که‌عبه‌بوو، هه‌لسا و سوپاس و ستایشی خوا‌ی کرد، ئنجا فه‌رمووی: سوپاس بو‌ئو و خوا‌یه‌ی که‌به‌لینه‌کانی راستن و به‌نده‌ی خوی سه‌رخست و هه‌موو لایه‌نه‌کانی تری به‌ته‌نیا تیکشکاند، ئاگادارین خونبایی کوشتنی به‌هه‌له‌به‌ قامچی و گۆچان سه‌د و شتره که‌چل دانه‌یان ئاوسن، ئاگادارین هه‌موو تو‌له‌کردنه‌وه و کیشه‌یه‌کی سه‌رده‌می نه‌فامی و خونیتیک له‌ژیر ئه‌و دوو پییهم دایه، جگه‌له‌ خزمه‌ت کردنی مالی خوا و ئاو دان به‌حاجیان ئه‌و دووه‌وه‌کو خوی لی‌ده‌گه‌پریم و ده‌یگیرمه‌وه بو‌خواه‌نه‌کانیان وه‌کو پیشوو.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۵۴۷ و ۴۵۴۸ مطولاً، النسائي: ۴۷۹۳_ ۴۷۹۴ و ۴۷۹۵ مرسلًا. ۴۷۹۶_ ۴۷۹۸ و ۴۸۰۰ مرسلًا.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۵۴۹ مطولاً، والنسائي: ۴۷۹۹.

بابهت: خوینبایی کوشتنی به ههله

۲۶۲۹- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم أَنَّهُ «جَعَلَ الدِّيَةَ اثْنِي عَشَرَ أَلْفًا»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس رضی اللہ عنہ ده گپریتته وه، پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم دوازده هه زار دره می دانا وه بۆ خوینبایی.

۲۶۳۰- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «مَنْ قُتِلَ خَطَأً قَدَيْتُهُ مِنَ الْإِبِلِ ثَلَاثُونَ بِنْتِ مَخَاضٍ وَثَلَاثُونَ ابْنَةَ لُبُونٍ وَثَلَاثُونَ حِقَّةً وَعَشْرَةَ بَنِي لُبُونٍ». وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يُقَوِّمُهَا عَلَى أَهْلِ الْفُرَى أَرْبَعِمِائَةَ دِينَارٍ، أَوْ عَدْلَهَا مِنَ الْوَرِقِ، وَيُقَوِّمُهَا عَلَى أَرْزَامِ الْإِبِلِ إِذَا عَلَتْ رَعَفَ فِي مَمْنَاهَا وَإِذَا هَانَتْ نَقَصَ مِنْ مَمْنَاهَا، عَلَى نَحْوِ الزَّمَانِ مَا كَانَ. فَبَلَغَ قِيَمَتُهَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم مَا بَيْنَ الْأَرْبَعِمِائَةِ دِينَارٍ إِلَى ثَمَانِمِائَةِ دِينَارٍ، أَوْ عَدْلَهَا مِنَ الْوَرِقِ ثَمَانِيَةَ آلَافٍ دِرْهَمٍ، وَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، أَنَّ مَنْ كَانَ عَقْلُهُ فِي الْبَقْرِ، عَلَى أَهْلِ الْبَقْرِ مِائَتِي بَقْرَةٍ، وَمَنْ كَانَ عَقْلُهُ فِي الشَّاءِ، عَلَى أَهْلِ الشَّاءِ أَلْفِي شَاةٍ»^(۲).

واته: عه مری کوری شو عه یب له باوکیه وه له باپیره وه صلی اللہ علیہ وسلم ده گپریتته وه، ده لی: پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه رموویه تی: هه که سیک به ههله کوژرا، خوینباییه که ی به وشر (بریتیه له): سی وشرتی می یه ک سآله و، سی وشرتی می دوو سآله و، سی وشرتی می سئ سآله و، ده وشرتی نیری دوو سآله، وه پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم خوا صلی اللہ علیہ وسلم بۆ خه لکی شاری به چوار سه دینار ده یخه ملاند، یان بای چوار سه دیناره که به زیو ده یخه ملاند، وه وشره کانی به پینی نرخی کات ده خه ملاند، جا نه گه نرخیان زیاتر بووایه، نرخی به رزده کردنه وه، وه نه گه نرخیان که م بووایه، له نرخه که ی داده به زانندن به گویره ی کاتی خه ملاندنه که، جا له سه رده می پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم خوادا صلی اللہ علیہ وسلم نرخیان گه یشته نیوان چوار سه د تا ههشت سه د دینار یان به رانه به زیو گه یشته ههشت هه زار دره م، وه پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم خوا صلی اللہ علیہ وسلم بۆ نه وانه ی خوینه که به مانگا ده دهن بریاری دا به دوو سه د مانگا، نه وانه شی که مه ر بدهن بریاریدا به دوو هه زار سه ر مه ر.

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۴۵۴۶، والترمذي: ۱۳۸۸، والنسائي: ۴۸۰۳ و ۴۸۰۴.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۵۴۱ مختصراً. ۴۵۴۶ مطوّلًا. والنسائي: ۴۸۰۱.

۲۶۳۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضی الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فِي دِيَةِ الْخَطَا عِشْرُونَ حِقَّةً وَعِشْرُونَ جَذَعَةً وَعِشْرُونَ بِنْتٍ مَخَاضٍ وَعِشْرُونَ بِنْتٍ لَبُونٍ وَعِشْرُونَ بِنْتِي مَخَاضٍ ذُكُورٌ»^(۱).

واته: عه‌بدو‌للاى كورى مه‌سعوود رضی الله عنه ده‌لئ: پيغه‌مبه‌رى خوا رضی الله عنه فه‌رموويه‌تى: خونبایى كوشتنى به‌هه‌له‌ بيست و شترى مئى سئى سآله‌ و، بيست و شترى مئى چوار سآله‌ و، بيست و شترى مئى يه‌ك سآله‌ و، بيست و شترى مئى دوو سآله‌ و، بيست و شترى ئيرى يه‌ك سآله‌يه‌.

۲۶۳۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ «جَعَلَ الدِّيَةَ اثْنِي عَشَرَ أَلْفًا». قَالَ: وَذَلِكَ قَوْلُهُ: ﴿وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمْ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾^(۲) التَّوْبَةَ، قَالَ: بِأَخْذِهِمُ الدِّيَةَ^(۳).

واته: ئيبنو عه‌بباس رضی الله عنه ده‌گيرئته‌وه، پيغه‌مبه‌ر رضی الله عنه دوازده‌هه‌زارى داناوه‌ بو خونبایى، گوتى: فه‌رمايشتى خوا كه‌ ده‌فه‌رموى: ﴿وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمْ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾^(۲) التَّوْبَةَ، واته: وه‌ هيچ‌ په‌خنه‌ و رقيكيان نه‌بوو ته‌نها له‌به‌ر ئه‌وه‌ نه‌بيت كه‌ خواو پيغه‌مبه‌ره‌كه‌ى و (پروادارانيان) ده‌وله‌مه‌ند كرده‌ له‌ فه‌زل و به‌هره‌ى خوى، گوتى: واته: به‌ وه‌رگرتنى خونبایى.

بابه‌ت: خونبایى له‌ ئه‌ستوى خزمه‌كانه‌،

ئه‌گه‌ر خزم و كه‌سى نه‌بوو، له‌ خه‌زئنه‌ى ده‌وله‌ت ده‌درئ

۲۶۳۳- عَنِ الْمُغْبِرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رضی الله عنه، قَالَ: «قَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْدِّيَةِ عَلَى الْعَاقِلَةِ»^(۴).

واته: موغيره‌ى كورى شوعه‌به‌ رضی الله عنه ده‌لئ: پيغه‌مبه‌رى خوا رضی الله عنه پريارىداوه‌ كه‌ خونبایى له‌سه‌ر كه‌س و كاره‌ بیده‌ن.

۲۶۳۴- عَنِ الْمُقْدَامِ الشَّامِيِّ رضی الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَنَا وَارِثٌ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ، أَعْقِلُ عَنْهُ وَارِثُهُ، وَالْخَالَ وَارِثٌ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ، يَعْقِلُ عَنْهُ وَارِثُهُ»^(۴).

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۵۴۵، والترمذي: ۱۲۸۶، والنسائي: ۴۸۰۲.

(۲) ضعيف.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۶۸۲، وأبو داود: ۴۵۶۸ و ۴۵۶۹، والترمذي: ۱۴۱۱ مختصراً. والنسائي: ۴۸۲۱_۴۸۲۶.

(۴) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۸۹۹ و ۲۹۰۰.

واته: میقدامی شامی ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: من میراتگری که سیکم که میراتگری نه بی، خونبایی بو ده دم و میراتیشی لیده گرم، وه خالیس میراتگری که سیکه که میراتگری نه بی، خونبایی بو ده دات و میراتیشی لیده گری.

بابهت: نهو که سیه ده بیته ریگر

له نیوان خزم و که سیه کوژراوو تو له کردنه وه یان خونبایی

۲۶۳۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ قَتَلَ فِي عَمِيَّةٍ أَوْ عَصِيَّةٍ بِحَجَرٍ أَوْ سَوْطٍ أَوْ عَصَا فَعَلَيْهِ عَقْلُ الْخَطَا، وَمَنْ قَتَلَ عَمْدًا فَهُوَ قَوْدٌ، وَمَنْ حَالَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، لَا يُقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ»^(۱).

واته: ئینو عه بیاس ﷺ ده گپریته وه، (نهو فهرمووده یه) بهرز کردوته وه بو لای پیغه مبهر ﷺ که فهرموویه تی: ههر که سیک که سیکتر به نادیا ری یان به کویرانه له سهر ده مارگیری بکوژی، به بهرد، یان قامچی، یان گوچان، خوینی کوشتنی به هه له ی ده که ویتته سهر، ههر که سیکیش به نه نقهست که سیک بکوژی، تو له ی کوشتنه وه ی له سهره، وه ههر که سیک ریگر بی له و بریاره نه فرینی خوا و فریشته کان و هه موو خه لکی له سهره، نه تهوبه و نه فیدیه ی لی وه رناگیری، (یان نه فهرز و سوننه تی لی وه رناگیری).

بابهت: نهوه ی که تو له ی تیدانیه

۲۶۳۶- عَنْ دَهْتَمِ بْنِ قُرَّانٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مُرَّانُ بْنُ جَارِيَةَ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَجُلًا ضَرَبَ رَجُلًا عَلَى سَاعِدِهِ بِالسَّيْفِ فَقَطَّعَهَا مِنْ عَيْرٍ مَفْصِلٍ، فَاسْتَعْدَى عَلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ، فَأَمَرَ لَهُ بِالذِّيَةِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أُرِيدُ الْقِصَاصَ فَقَالَ: «خُذِ الذِّيَةَ بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِيهَا» وَلَمْ يَقْضِ لَهُ بِالْقِصَاصِ^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۵۴۰ و ۴۵۹۱، والنسائي: ۴۷۸۹ و ۴۷۹۰.

(۲) ضعيف.

واته: دههسمی کوری قورپان دهلی: نیمرانی کوری جاریه له باوکیهوه ﷺ بوی گپرامهوه که پیاونک به شمشیر له باسکی پیاونکی تری دابو و باسکی پیراندبوو، بهلام له جومگهوه نا، بویه هانای بوی پیغمبر ﷺ برد تاکو تولی بوی بکاتهوه، پیغمبریش ﷺ فرمانی کرد خوینبایی بداتی، نهویش گوتی: ئهی پیغمبری خوا ﷺ من تولم دهوت، پیغمبر ﷺ فرمووی: خوینباییه کهت وهر بگره و خوا بهره کهتی بخاته ناوی بوت، بریاری تولی بونه دا.

۲۶۳۷- عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا قَوْدَ فِي الْمَأْمُومَةِ، وَلَا الْجَائِفَةِ وَلَا الْمُتَقَلَّةِ»^(۱).

واته: عه بیاسی کوری عه بدولموته لیب ﷺ دهلی: پیغمبری خوا ﷺ فرمووی: برینی سهر که ناگاته دهماغ و برینی سک که بگاته ناو بوشایی و برینتیک که دهگاته ئیسقان توله یان له سهر نیه (تهنها خوینبایی له سهره و کوشتنه وهی له سهر نیه).

بابهت: کهسی بریندار کهر که لهجی توله فیدییه بدات

۲۶۳۸- عَنْ عَائِشَةَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، بَعَثَ أَبَا جَهْمَ بْنَ حُدَيْفَةَ مُصَدِّقًا فَلَاجَهُ رَجُلٌ فِي صَدَقَتِهِ فَضَرَبَهُ أَبُو جَهْمٍ فَشَجَّهُ، فَأَتَا النَّبِيَّ ﷺ فَقَالُوا: الْقَوْدَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَكُمْ كَذَا وَكَذَا» فَلَمْ يَرْضُوا، فَقَالَ: «لَكُمْ كَذَا وَكَذَا» فَرَضُوا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنِّي خَاطَبٌ عَلَى النَّاسِ وَمُخْبِرُهُمْ بِرِضَاكُمْ؟» قَالُوا: نَعَمْ، فَخَطَبَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: «إِنَّ هَؤُلَاءِ اللَّئِيْنِ اتُّوْنِي يُرِيدُونَ الْقَوْدَ، فَعَرَضْتُ عَلَيْهِمْ كَذَا وَكَذَا، أَرْضَيْتُمْ؟» قَالُوا: لَا، فَهَمَّ بِهِمُ الْمُهَاجِرُونَ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَكْفُوا، فَكَفُوا، ثُمَّ دَعَاهُمْ فَرَادَهُمْ، فَقَالَ: «أَرْضَيْتُمْ؟» قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: «إِنِّي خَاطَبٌ عَلَى النَّاسِ وَمُخْبِرُهُمْ بِرِضَاكُمْ» قَالُوا: نَعَمْ. فَخَطَبَ النَّبِيُّ ﷺ، ثُمَّ قَالَ: «أَرْضَيْتُمْ؟» قَالُوا: نَعَمْ^(۲).

واته: عائشه ﷺ ده گپریتهوه، پیغمبری خوا ﷺ نه بو جهمی کوری حوزه یفه ی نارد بوی زه کات کور دنهوه، کهسی له سهر زه کاته کهی دهمه قالی له گهل کرد، نهویش سهری شکاند، جا هاتن بوی خزمهت پیغمبر ﷺ، گوتیان: ئهی پیغمبری خوا ﷺ توله مان بوی بکهوه، پیغمبر ﷺ فرمووی: واز له توله سهندنهوه بینن نهوهنده و

(۱) حسن.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۵۳۴، والنسائی: ۴۷۷۸.

ئەوئەندە مالتان دەدەمى، بەلام رازى نەبوون، ئنجا فەرمووى: ئەوئەندە و ئەوئەندە تان دەدەينى، ئنجا رازى بوون، پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: من وتار بۆ خەلکى دەدەم و پىيان رادەگەيەنم كە ئىو رازى بوون، گوتيان: بەلى باشە، پىغەمبەرىش ﷺ وتارى دا و فەرمووى: ئەوانە «الليثي» يەكانن هاتون بۆ لاي من و داواى تۆلە سەندەوئە دەكەن، منيش ئەوئەندە و ئەوئەندە مالم بۆ پىشنيار كەدوون، «الليثي» يەكان ئايا ئىو رازين؟ گوتيان: نەخىر رازى نين، كۆچەران نيازبان بوو ئازاريان بەدەن و لىيان بەدەن، پىغەمبەر ﷺ فەرمانيدا كە وازيان لى بينن، ئەوانيش وازيان لى هينان، پاشان بانگى كەردن و بۆى زياد كەردن، وە فەرمووى: ئايا رازين؟ گوتيان: بەلى، فەرمووى: منيش قسە بۆ خەلکە كە دەكەم هەوالى رازى بوونى ئىوئەيان پىدەدەم، گوتيان: بەلى، پىغەمبەر ﷺ قسەى بۆ كەردن، پاشان فەرمووى: ئايا رازين؟ گوتيان: بەلى.

بابەت: خوینبایی كۆرپەلە (منالى ناسك)

٢٦٣٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي الْجَنِينِ بِعُرَّةٍ: عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ. فَقَالَ الَّذِي قَضَى عَلَيْهِ: أَنْعَقِلْ مَنْ لَا شَرِبَ وَلَا أَكَلَ، وَلَا صَاحَ وَلَا اسْتَهَلَ، وَمِثْلُ ذَلِكَ يُطَلُّ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ هَذَا لَيَقُولُ بِقَوْلِ شَاعِرٍ، فِيهِ عُرَّةٌ عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ»^(١).

واتە: ئەبو ھورەيرە رەزى اللہ عنہ: پىغەمبەرى خوا ﷺ بۆ خوینبایی كۆرپەلە بپرياريدا كەوا سەرىك بەدري: بەندەيەك يان كەنيزە كىك، جا ئەو كەسەى كە خوینە كەى كەوتە سەر گوتى: ئايا خوینبایی كەسەىك بەدەين كە نە خواردووئە تىهەو، نە خواردووئە تى، نە ھاواری كەدو، نە دەنگى لىھاتو، نمونەى ئەوانە خوینباییان نى، پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووى: بەراستى ئا ئەو وەكو شاعیرەكان قسە دەكات، خوینباییە كەى سەرىكە بەندەيە كە يان كەنيزە كىكە.

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٥٧٥٨، ومسلم: ١٦٨١، وأبو داود: ٤٥٧٦ و ٤٥٧٩، والترمذي: ١٤١٩، والنسائي:

٢٦٤٠- عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ رضي الله عنه، قَالَ: اسْتَشَارَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ النَّاسَ فِي إِمْلَاصِ الْمَرْأَةِ - يَعْنِي سَقَطَهَا - فَقَالَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ: شَهِدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «فَقَضَى فِيهِ بَغْرَةً، عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ»، فَقَالَ عُمَرُ: ائْتِنِي مِمَّنْ يَشْهَدُ مَعَكَ، فَشَهِدَ مَعَهُ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ^(١).

واته: میسوه‌ری کوری مه‌خرمه رضي الله عنه ده‌لئ: عومه‌ری کوری خه‌تتاب ده‌رباره‌ی خوئنی مندالی له‌بارچوو‌راوئزی کرد، جا موعیره‌ی کوری شوعبه‌گوتی: ناماده‌بووم که پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم بریاریدا (خوئنبایی کورپه‌له) به‌نده‌یه‌ک یان که‌نیزه‌کیکه، ئنجا عومه‌ر گوتی: که‌سیک بینه‌که له‌گه‌ل خوت شایه‌دی بدات، ئنجا موحه‌ممه‌دی کوری مه‌سله‌مه‌ش له‌گه‌لیدا شایه‌دیدا.

٢٦٤١- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ز، أَنَّهُ نَشَدَ النَّاسَ قَضَاءَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي ذَلِكَ - يَعْنِي فِي الْجَنِينِ - فَقَامَ حَمَلُ بِنْتِ مَالِكِ بْنِ النَّبَيْغَةِ فَقَالَ: كُنْتُ بَيْنَ امْرَأَتَيْنِ لِي فَضَرَبَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِمِسْطَحٍ فَقَتَلَتْهَا، وَقَتَلْتُ جَنِينَهَا، «فَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي الْجَنِينِ بَغْرَةً عَبْدٌ وَأَنْ تُقْتَلَ بِهَا»^(٢).

واته: ئیبنو‌عه‌عباس ده‌گپرئته‌وه، عومه‌ری کوری خه‌تتاب رضي الله عنه داوا‌ی بریار‌ی پیغه‌مبه‌ری صلى الله عليه وسلم کرد له‌وباره‌وه - واته: خوئنبایی کورپه‌له-، جا حه‌مه‌لی کوری مالیکی کوری نابیغه‌هه‌لسا، گوتی: من له‌توانی دوو‌ژنه‌کانم بووم، جا‌یه‌کیکیان به‌دار له‌ویتری داو‌کوشتی، منداله‌که‌ی ناو‌سکیشی کوشت، جا پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم ده‌رباره‌ی کورپه‌له‌که بریاریدا به‌سه‌ری به‌نده‌یه‌ک و بریاریدا که‌ژنه‌که‌ش له‌توله‌ی ژنه‌که‌یتردا بکوژرئته‌وه.

بابه‌ت: میراتی خوئنبایی

٢٦٤٢- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ رضي الله عنه، أَنَّ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ: الدِّيَةُ لِلْعَاقِلَةِ وَلَا تَرِثُ الْمَرْأَةُ مِنْ دِيَةِ زَوْجِهَا شَيْئًا، حَتَّى كَتَبَ إِلَيْهِ الصَّحَّاحُ بْنُ سَفْيَانَ «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم وَرَثَ امْرَأَةً أَشِيمَ الصَّبَائِيِّ مِنْ دِيَةِ زَوْجِهَا»^(٣).

(١) صحيح. أخرجه البخاري: ٦٩٠٥ و ٦٩٠٦، وانظر مسلم: ١٦٨٢ و ١٦٨٣، وأبو داود: ٤٥٦٨ و ٤٥٧٠، والترمذي:

١٤١١، والنسائي: ٤٨٢١-٤٨٢٦.

(٢) صحيح. أخرجه أبو داود: ٤٥٧٢، والنسائي: ٤٧٣٩.

(٣) صحيح. أخرجه أبو داود: ٢٩٢٧، والترمذي: ١٤١٥ و ٢١١٠.

واته: سه عیدی کوری موسه ییب ﷺ ده گیریتته وه، عومهر ﷺ ده یگوت: خوینبایی میراتی خزمی لای باوکه و ژن هیچ میرات له خوینبایی میرده که ی ناگری، هه تا کو زه حاکمی کوری سوفیان نامه یه کی بو نووسی که پیغه مبهر ﷺ میراتی ژنه که ی نه شیه می زه بایی دا له خوینبایی میرده که ی.

۲۶۴۳- عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ ﷺ «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَضَى لِحَمَلِ بْنِ مَالِكِ الْهُذَلِيِّ اللَّحْيَانِيِّ مِيرَاثَهُ مِنْ امْرَأَتِهِ الَّتِي قَتَلَتْهَا امْرَأَتُهُ الْأُخْرَى»^(۱).

واته: عوباده ی کوری صامیت ﷺ ده گیریتته وه، پیغه مبهر ﷺ بریاریدا به میراتگرتنی حه مه لی کوری مالیکی هوزه لی لیحیانی له خوینبایی نه و ژنه ی که ژنه که بتری کوشتبووی.

بابه ت: خوینبایی کافر

۲۶۴۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَضَى أَنْ عَقَلَ أَهْلُ الْكِتَابَيْنِ نِصْفَ عَقْلِ الْمُسْلِمِينَ، وَهُمْ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى»^(۲).

واته: عه مری کوری شو عیب له باوکییه وه له باپیرییه وه ﷺ ده گیریتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ بریاریدا وه خوینبایی نه هلی کیتاب که جووله که و نه صرانی نیوه ی خوینبایی مسولانانه.

بابه ت: بکوژ میرات ناگری له کوژراو

۲۶۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «الْقَاتِلُ لَا يَرِثُ»^(۳).

واته: نه بو هوره یره ﷺ ده گیریتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: بکوژ میرات ناگری (له کوژراو).

(۱) صحیح بما قبله.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۵۸۳، والترمذي بإثر: ۱۴۱۳، والنسائي: ۴۸۰۶ و ۴۸۰۷.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۲۱۰۹.

۲۶۴۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ أَبَا قَتَادَةَ - رَجُلٌ مِنْ بَنِي مُدَلِجٍ - قَتَلَ ابْنَهُ، فَأَخَذَ مِنْهُ عُمُرُ مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ ثَلَاثِينَ حِقَّةً وَثَلَاثِينَ جَذَعَةً وَأَرْبَعِينَ خَلْفَةً، فَقَالَ: أَيُّنَ أَخُو الْمَقْتُولِ؟ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَيْسَ لِقَاتِلٍ مِيرَاثٌ»^(۱).

واته: عه‌م‌ری کور‌ی شو‌عه‌یب رضی اللہ عنہ ده‌گیر‌یت‌ه‌وه، نه‌بو‌قه‌تاده رضی اللہ عنہ - که‌ پی‌او‌یک‌ بو‌و‌ له‌ هو‌زی‌ به‌نو‌ مو‌دلیج‌ - کور‌ه‌که‌ی‌ خو‌ی‌ کوش‌تب‌وو،‌ جا‌ عوم‌هر‌ سه‌د‌ وش‌تری‌ لی‌وه‌ر‌گرت‌: سی‌ وش‌تری‌ سئ‌ سال‌ه‌ و،‌ سی‌ وش‌تری‌ چوار‌ سال‌ه‌ و،‌ چ‌ل‌ وش‌تری‌ ئاوس‌،‌ ئن‌جا‌ گو‌تی‌: برای‌ کو‌ژراوه‌ که‌ له‌ کو‌ی‌ه‌؟ گو‌یم‌ له‌ پی‌غه‌مبه‌ری‌ خوا رضی اللہ عنہ بو‌و‌ ده‌یفه‌رموو‌: بکو‌ژ‌ هیج‌ میرات‌ ناگ‌ری‌ (هیج‌ی‌ به‌ باو‌که‌ بکو‌ژه‌ که‌ نه‌دا).

بابه‌ت: خو‌ینبای‌ی‌ ژن‌ ده‌که‌و‌یت‌ه‌ سه‌ر‌ خزمه‌کان‌ی، میرات‌ه‌که‌ش‌ بو‌ مند‌آله‌کان‌ییه‌تی

۲۶۴۷- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «قَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَعْقَلَ الْمَرْأَةَ عَصَبَتُهَا مَنْ كَانُوا، وَلَا يَرْتُوا مِنْهَا شَيْئًا، إِلَّا مَا فَضَلَ عَنْ وَرَثَتِهَا. وَإِنْ قُتِلَتْ فَعَقَلُهَا بَيْنَ وَرَثَتِهَا فَهُمْ يَقْتُلُونَ قَاتِلَهَا»^(۲).

واته: عه‌م‌ری‌ کور‌ی‌ شو‌عه‌یب‌ له‌ باو‌کیه‌وه‌ له‌ با‌پیره‌وه رضی اللہ عنہ ده‌گیر‌یت‌ه‌وه،‌ ده‌لی‌: پی‌غه‌مبه‌ری‌ خوا رضی اللہ عنہ بر‌یار‌یداوه‌ (که‌ نه‌گه‌ر‌ ژن‌ تاوان‌ی‌ کوش‌تن‌ی‌ نه‌ن‌جام‌دا) خو‌ینبای‌یه‌ که‌ خزمه‌کان‌ی‌ هه‌ر‌ که‌س‌ بن‌ بو‌ی‌ بده‌ن‌،‌ وه‌ میرات‌یش‌ی‌ لی‌ ناگ‌رن‌ مه‌گه‌ر‌ میرات‌یک‌ که‌ له‌به‌ر‌ میرات‌گره‌کان‌ی‌ بمین‌یت‌ه‌وه،‌ جا‌ نه‌گه‌ر‌ ژنه‌ که‌ خو‌ی‌ کو‌ژرا،‌ نه‌وه‌ خو‌ینبای‌یه‌ که‌ی‌ له‌ نیوان‌ میرات‌گره‌کان‌ی‌ دابه‌ش‌ ده‌ک‌ری‌ و نه‌وان‌ بکو‌ژه‌ که‌ ده‌کو‌ژنه‌وه.

۲۶۴۸- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الدِّيَةَ عَلَى عَاقِلَةِ الْقَاتِلَةِ، فَقَالَتْ عَاقِلَةُ الْمَقْتُولَةِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مِيرَاثُهَا لَنَا، قَالَ: «لَا مِيرَاثُهَا لِزَوْجِهَا وَوَلَدِهَا»^(۳).

(۱) حسن لغیره.

(۲) حسن.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۷۷۰ مطولاً.

واته: جابیر رضی اللہ عنہ ده لئی: پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم ئاوا بریاریداوه که ژن بکوژ بوو، خوینباییه که له سهر خزمه کانیه تی بوی بدهن، جا کهس وکاری ژنه کوژراوه که گوتیان: ئەه پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم میراته کهی بۆ ئیمه یه؟ فهرمووی: نه خیر، میراته کهی بۆ میرده کهی و منداله کانیه تی.

بابهت: تۆله کردنه وهی ددان

۲۶۴۹- عَنْ أَنَسٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: كَسَرَتِ الرَّبِيعُ عَمَّهُ أَنَسِ ثَنِيَّةَ جَارِيَةٍ، فَطَلَبُوا الْعَفْوَ، فَأَبَوْا، فَعَرَضُوا عَلَيْهِمُ الْأَرْضَ، فَأَبَوْا، فَأَتَوْا النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ و آله و سلم، فَأَمَرَ بِالْقِصَاصِ، فَقَالَ: أَنَسُ بْنُ النَّضْرِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَكْسَرُ ثَنِيَّةَ الرَّبِيعِ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا تَكْسَرُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ و آله و سلم: «يَا أَنَسُ كِتَابُ اللَّهِ الْقِصَاصُ». قَالَ: فَرَضِي الْقَوْمَ فَعَفَوْا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم: «إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَأَبْرَهُ»^(۱).

واته: ئەه نهس رضی اللہ عنہ ده لئی: روبه یعی پوری ئەه نهس ددانی دووانه ی کچیککی شکاند، جا داوا ی لیخوشبوونیان کرد، ئەوانیش لئی خوش نه بوون و داوا ی خوینباییان کرد، ئەوانیش په تیان کرده وه، ئنجا هاتن بۆ خزمهت پیغهمبهر صلی اللہ علیہ و آله و سلم، ئەویش فهرمانی کرد که تۆله یان لیبکریته وه، ئنجا ئەه نهسی کوپی نه زر گوتی: ئەه پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم ددانی دووانه ی روبه یعی ده شکینری، سویند به و زاته ی توی به ههق ناردوه ددانی ناشکینری، ئنجا پیغهمبهر صلی اللہ علیہ و آله و سلم فهرمووی: ئەه ئەه نهس تۆله کردنه وه له قورئاندا هاتوه، راوی گوتی: جا خه لکه که رازی بوون و لئی خوش بوون، پیغهمبهری خوا صلی اللہ علیہ و آله و سلم فهرمووی: به راستی هه ندی له بهنده کانی خوا هه ن ئەگه ر سویندی له سهر بخوات (کاریکی بۆ بکات) خوا سوینده کهی بۆ جیبه جی ده کات.

بابهت: خوینبایی ددان

۲۶۵۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم قَالَ: «الْأَسْتَانُ سَوَاءٌ الثَّنِيَّةُ وَالضَّرْسُ سَوَاءٌ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۶۱۱، ومسلم: ۱۶۷۵ باختلاف.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۵۵۹ وأخرجه بالفاظ متقاربة أبو داود: ۴۵۶۰ و ۴۵۶۱، والترمذي: ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲، والنسائي: ۴۸۴۹.

واته: ئینو عه‌بیاس رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: ددانه‌کان وه‌کو یه‌ک یه‌کسانن دووانه‌و خرینه‌ یه‌کسانن (واته: نه‌گه‌ر ناویشیان جیابی، هه‌ر وه‌کو یه‌ک یه‌کسانن و ددان هه‌ر ددانه).

۲۶۵۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم أَنَّهُ «قَضَى فِي السَّنِّ حَمْسًا مِنَ الْإِبِلِ»^(۱).

واته: ئینو عه‌بیاس رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ بو‌خوینبايي ددان پینج وشتري بریارداوه (بو‌هه‌ر دداتیک پینج وستر).

بابه‌ت: خوینبايي په‌نجه‌کان

۲۶۵۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «هَذِهِ وَهَذِهِ سَوَاءٌ» - يَعْني الْخِنْصَرَ وَالْإِبْهَامَ^(۲).

واته: ئینو عه‌بیاس رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: نه‌وه و نه‌وه وه‌کو یه‌کن و یه‌کسانن، واته: په‌نجه‌تووته و په‌نجه‌که‌له (یه‌ک حوکمیان هه‌یه).

۲۶۵۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ شَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «الْأَصَابِعُ سَوَاءٌ كُلُّهُنَّ فِيهِنَّ عَشْرٌ عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ»^(۳).

واته: عه‌مری کوری شو‌عه‌یب له‌باوکیه‌وه له‌باپیره‌وه رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: په‌نجه‌کان هه‌موویان یه‌کسانن (بو‌خوینبايي)، بو‌هه‌ر په‌نجه‌یه‌ک ده‌وستر ده‌وستر خوینبايي.

۲۶۵۴- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «الْأَصَابِعُ سَوَاءٌ»^(۴).

واته: نه‌بو موسای شه‌عیری رضی اللہ عنہ ده‌گیریتته‌وه له‌پیغه‌مبه‌ره‌وه رضی اللہ عنہ فه‌رموویه‌تی: په‌نجه‌کان هه‌موویان یه‌کسانن.

(۱) صحیح بشواهد. أخرجه أبو داود: ۴۵۵۹ وأخرجه بألفاظ متقاربة أبو داود: ۴۵۶۰ و ۴۵۶۱، والترمذي: ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲، والنسائي: ۴۸۴۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۸۹۵، وأبو داود: ۴۵۵۸-۴۵۶۱، والترمذي: ۱۳۹۲، والنسائي: ۴۸۴۷ و ۴۸۴۸.

(۳) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۵۶۲، والنسائي: ۴۸۵۰ و ۴۸۵۱.

(۴) صحیح. أخرجه أبو داود: ۴۵۵۶ و ۴۵۵۷، والنسائي: ۴۸۴۳-۴۸۴۵.

بابه‌ت: برینیک که ده‌گاته سهر ئیسقان

۲۶۵۵- عَنْ عَمْرٍو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عليه السلام، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله قَالَ: «فِي الْمَوَاضِحِ خَمْسٌ خَمْسٌ مِنَ الْإِبِلِ»^(۱).

واته: عه‌مری کورپی شوعه‌یب له باوکییه‌وه له باپیرییه‌وه عليه السلام ده‌گیریتته‌وه، پیغه‌مبه‌ری صلى الله عليه وآله فه‌رموویه‌تی: نه‌و برینانه‌ی که ئیسقانیان تیدا ده‌رده‌که‌وئی (برینی قول) پینج وشر پینج وشر خوینباییه‌که‌یه‌تی.

بابه‌ت: نه‌و که‌سه‌می ده‌ستی که‌سێک ده‌گه‌زته‌،

نه‌ویش ده‌ستی له ده‌می راپسکانه‌ و ددانی پێشه‌وه‌می بشکته‌

۲۶۵۶- عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، عَنْ عَمِّيهِ يَعْلَى وَسَلَمَةَ ابْنَتِي أُمِّيَةَ قَالَا: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ وَمَعَنَا صَاحِبٌ لَنَا، فَافْتَتَلَ هُوَ وَرَجُلٌ آخَرُ وَنَحْنُ بِالطَّرِيقِ، قَالَ: فَعَضَّ الرَّجُلُ يَدَ صَاحِبِهِ، فَجَدَبَ صَاحِبُهُ يَدَهُ مِنْ فِيهِ، فَطَرَحَ ثَنِيَّتَهُ، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَلْتَمِسُ عَقْلَ ثَنِيَّتِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ إِلَى أَخِيهِ فَيَعَضُّهُ كَعِضَاضِ الْفَحْلِ، ثُمَّ يَأْتِي يَلْتَمِسُ الْعَقْلَ لَا عَقْلَ لَهَا». قَالَ: فَأَبْطَلَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله^(۲).

واته: سه‌فوانی کورپی عه‌بدوڵلا رضي الله عنه له مامه‌کانی خۆی یه‌علا و سه‌له‌مه‌ی کورانی ئومه‌یییه‌وه‌ گپراویه‌ته‌وه‌ که‌ گوتووینانه‌: له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وآله بۆ غه‌زای ته‌بووک ده‌رچووین، وه‌ هاوړپیه‌کی خۆشمان له‌گه‌لدا بوو، جا که‌ له‌ رینگادا بووین نه‌و هاوړپیه‌مان له‌گه‌ل پیاوړیکه‌ی تر کردیانه‌ شهر، پیاوه‌که‌ ده‌ستی هاوړپیکه‌ی گه‌ست، هاوړپیکه‌ش ده‌ستی راپسکانه‌ و له‌ ده‌می ده‌ریه‌تینا، ئیتر دووانه‌ی ددانی هه‌لوه‌ری، جا هاته‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وآله داوای خوینبایی ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وآله فه‌رمووی: یه‌کیک له‌ ئیوه‌ گاز له‌ براکه‌ی ده‌گرئ، وه‌ک چۆن وشر گاز ده‌گرئ، پاشانیش دیت داوای خوینبایی ده‌کات؟! نه‌و که‌سه‌ مافی خوینبایی نیه‌، پاوی گوتی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وآله نه‌و داوایه‌ی هه‌لوه‌شانه‌وه‌.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۴۵۶۶، والترمذي: ۱۳۹۰، والنسائي: ۴۸۵۲.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۳۶۵، ومسلم: ۱۶۷۴، وأبو داود: ۴۵۸۴ و ۴۵۸۵، والنسائي: ۴۷۶۵.

۲۶۵۷- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا عَصَّ رَجُلًا عَلَى ذِرَاعِهِ فَنَزَعَ يَدَهُ فَوَقَعَتْ ثَنِيَّتَاهُ، فَرَفَعَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَبْطَلَهُمَا وَقَالَ: «يَقْضَمُ أَحَدُكُمْ كَمَا يَقْضَمُ الْفَحْلُ»^(۱).

واته: عیمرانی کورپی حوصهین رضي الله عنه ده گڼرپښته وه، پیاوونک باسکی پیاوونکی تری گهست، نهویش دهستی (له ده می) راده پسخیوی، نهویش ددانی پیښه وهی هه لده وه ری و داواکه ی (بو خوښبایی) بو خزمهت پیښه مبه ر ﷺ بهرز کرده وه، پیښه مبه ریش ﷺ داواکه ی هه لوه شانده وه، فهرمووی: به کیکتان نه ویرتر وه کو تیره وشتر ده گهزی (دواتریش داوای ماف ده کهن).

بابهت: مسولمان له بری کافر ناکوژرپته وه

۲۶۵۸- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قُلْتُ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ مِنَ الْعِلْمِ لَيْسَ عِنْدَ النَّاسِ؟ قَالَ: لَا وَاللَّهِ مَا عِنْدَنَا إِلَّا مَا عِنْدَ النَّاسِ، إِلَّا أَنْ يَرْزُقَ اللَّهُ رَجُلًا فَهَمَّا فِي الْقُرْآنِ، أَوْ مَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ «فِيهَا الدِّيَاتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَنْ لَا يُقْتَلَ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ»^(۲).

واته: نه بو جوچه یفه رضي الله عنه ده لی: به عه لی کورپی نه بو تالییم گوت: نایا هیچ زانیاریه کهت لایه که لای خه لکی دیکه نه بی؟ گوتی: نه خیر، سویند به خوا شتیکان لایه، جگه له وهی که له لای خه لکی هه یه، مه گهر نه وه نه بی که تیگه پشنتیک له قورناتن خوا بیبه خشی به پیاوونک، یان نه وشته ی که له ناو نه و پهراوه دایه، باسی نه و خوښباییانه که پیښه مبه ری خوا ﷺ باسی کردوون، ههروه ها نه وهش که مسولمان له بری کافر ناکوژرپته وه.

۲۶۵۹- عَنْ عَمْرِو بْنِ شَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يُقْتَلَ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ»^(۳).

واته: عمه ری کورپی شوعه یب له باوکیه وه له باپریه وه رضي الله عنه ده گڼرپښته وه ده لی: پیښه مبه ری خوا ﷺ فهرموویه تی: مسولمان له بری کافر ناکوژرپته وه.

(۱) صحیح البخاری: ۸۹۲، ومسلم: ۱۶۷۳، والترمذی: ۱۴۱۶، والنسائی: ۴۷۵۸-۴۷۶۲.

(۲) صحیح البخاری: ۱۱۱، ومسلم: ۱۳۷۰، وأبو داود: ۴۵۳۰، والترمذی: ۱۴۱۲، والنسائی: ۴۷۳۴ و ۴۷۳۵.

(۳) صحیح أبو داود: ۴۵۰۶، والترمذی: ۱۴۱۳.

۲۶۶۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا يُقْتَلُ مُؤْمِنٌ بِكَافِرٍ، وَلَا ذُو عَهْدٍ فِي عَهْدِهِ»^(۱).
 واته: ئینو عه عباس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: پروادار له بری کافر
 ناکوژریته وه، کافر یک که له ژیر په یانی مسولماناندا بی له بری کافر یک که په یانی
 له گهل مسولماناندا نه بی ناکوژریته وه.

بابهت: ئه وهی که باوک له تولهی کوره کهی ناکوژریته وه؟

۲۶۶۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا يُقْتَلُ بِالْوَالِدِ»^(۲).
 واته: ئینو عه عباس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه: که پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: له تولهی
 مندال باوک که ناکوژریته وه. (نه گهر باوک کوری خوئی کوشت ناکوژری)
 ۲۶۶۲- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «لَا يُقْتَلُ الْوَالِدُ بِالْوَالِدِ»^(۳).
 واته: عومه ری کوری خه تباب صلی اللہ علیہ وسلم ده لی: گویم له پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بوو ده یفه رموو:
 باوک له تولهی منداله که ی ناکوژریته وه.

بابهت: ئایا مروفتی نازاد له بری کویله ده کوژریته وه؟

۲۶۶۳- عَنْ سَمْرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «مَنْ قَتَلَ عَبْدَهُ قَتَلْتَاهُ، وَمَنْ جَدَعَهُ جَدَعْتَاهُ»^(۴).
 واته: سه مورهی کوری جونده ب صلی اللہ علیہ وسلم ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: هر
 که سیک کویله که ی خوئی بکوژی ده یکوژینه وه، وه هر که سیک لووت و گوئی
 بیرئ لووت و گوئی ده برینه وه.

(۱) صحیح.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۱۴۰۱.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۴۰۰.

(۴) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۴۵۱۵_۴۵۱۷، والترمذي: ۱۴۱۴، والنسائي: ۴۷۳۶_۴۷۳۸.

۲۶۶۴- عَنْ عَلِيٍّ، وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عليه السلام، قَالَ: «قَتَلَ رَجُلٌ عَبْدَهُ عَمْدًا مَتَعَمَّدًا، فَجَلَدَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِائَةً، وَنَقَاهُ سَنَةً، وَمَحَا سَهْمَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ»^(۱).

واته: عهلی و عهمری کوری شوعهیب له باوکیهوه له باپیرهوه عليه السلام ده گیرنهوه، گوتوویهتی: پیاویک به نهقهست کویله کهی خوئی کوشت، جا پیغهمبهری خوا صلى الله عليه وسلم سه داری لیدا و سالتیکیش دووری خستهوه، به شه کهشی له نیو مسولماناندا سپریهوه.

بابهت: تۆله کردنهوه له بکوژ

بهو شیوهی کوشتنه کهی نهجامداوه

۲۶۶۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه «أَنَّ يَهُودِيًّا رَضَخَ رَأْسَ امْرَأَةٍ بَيْنَ حَجْرَيْنِ فَقَتَلَهَا، فَرَضَخَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَأْسَهُ بَيْنَ حَجْرَيْنِ»^(۲).

واته: نههسی کوری مالیک رضي الله عنه ده گیریتتهوه، جووله کهیهک سهری ژنیکی له نیوانی دوو بهرددا شکاند و کوشتی، ئنجا پیغهمبهری خوا صلى الله عليه وسلم (له تۆلهدا) سهری جووله کهیهک له نیوان دوو بهرددا شکاندهوه (کوشتییهوه به هه مان شیوه که ژنه کهی کوشتبوو).

۲۶۶۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ يَهُودِيًّا قَتَلَ جَارِيَةً عَلَى أَوْضَاحٍ لَهَا، فَقَالَ لَهَا: «أَقْتَلِكِ فُلَانٌ؟» فَأَشَارَتْ بِرَأْسِهَا: أَنْ لَا، ثُمَّ سَأَلَهَا الثَّانِيَةَ، فَأَشَارَتْ بِرَأْسِهَا: أَنْ لَا، ثُمَّ سَأَلَهَا الثَّلَاثَةَ، فَأَشَارَتْ بِرَأْسِهَا: أَنْ نَعَمْ، فَقَتَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بَيْنَ حَجْرَيْنِ^(۳).

واته: نههسی کوری مالیک رضي الله عنه ده گیریتتهوه، جووله کهیهک که نیزهیهکی، یان کیژۆلهیهکی کوشتبوو بۆ هه ندئی خشلی زیو که به کچه کهوه بوو، (پیش نهوهی گیانی ده ریجی) پیغهمبهر صلى الله عليه وسلم پیتی فهرموو: فلان کهس توی کوشت؟ به سهری ئاماژهی کرد، نه خیر، پاشان دووهم جار لیتی پرسی، نهویش به سهری ئاماژهی کرد، نه خیر، ئنجا بۆ

(۱) ضعیف جداً.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۱۳، ومسلم: ۱۶۷۲، وأبو داود: ۴۵۲۷_۴۵۲۹ و ۴۵۳۵، والترمذي: ۱۳۹۴، والنسائي: ۴۷۴۱ و ۴۷۴۲.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۴۱۳، ومسلم: ۱۶۷۲، وأبو داود: ۴۵۲۷_۴۵۲۹ و ۴۵۳۵، والترمذي: ۱۳۹۴، والنسائي: ۴۷۴۱ و ۴۷۴۲.

سینه‌م جار (بو سینه‌م که‌س) لئی پرسى، ئه‌ویش به‌سهرى ئاماژه‌ی کرد، به‌لئی، ئنجا پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ له‌توانی دوو به‌رددا کوشتییه‌وه (واته: هه‌مان سزای دایه‌وه‌و به‌هه‌مان شیوه‌ بکوژه‌که‌ی کوشته‌وه).

بابه‌ت: تۆله‌کردنه‌وه‌ ته‌ن‌ها به‌ شمشیر ده‌ب‌ت

- ۲۶۶۷- عَنِ الثُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا قَوْلَ إِلَّا بِالسِّيفِ»^(۱).
واته: نوه‌مانی کوری به‌شیر رضي الله عنه ده‌گیرته‌وه، پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: تۆله‌
(ئه‌گه‌ر کوشتن بیت) ناکریته‌وه‌ ته‌ن‌ها به‌ شمشیر نه‌ب‌ی.
- ۲۶۶۸- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا قَوْلَ إِلَّا بِالسِّيفِ»^(۲).
واته: نه‌بو به‌کره رضي الله عنه ده‌لئی: پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: تۆله‌ی (کوشتن)
ناکریته‌وه‌ ته‌ن‌ها به‌ شمشیر نه‌ب‌ی.

بابه‌ت: که‌س تاوانی که‌س هه‌ئناگرئ

- ۲۶۶۹- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْأَخْوَصِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ: «أَلَا لَا يَجْنِي جَانٍ إِلَّا عَلَى نَفْسِهِ. لَا يَجْنِي وَالِدٌ عَلَى وَدَيْهِ، وَلَا مَوْلُودٌ عَلَى وَالِدِهِ»^(۳).
واته: له‌سوله‌بیانی کوری عه‌م‌ری کوری ئه‌حوه‌سه‌وه‌ له‌باوکیه‌وه رضي الله عنه ده‌گیرنه‌وه
که‌گوتوویه‌تی: له‌حه‌جی مالتاواایدا گویم له‌پیغه‌مبه‌رى خوا ﷺ بوو ده‌یفه‌رموو:
ئاگاداربن تاوانبار تاوانه‌که‌ی ته‌ن‌ها له‌سه‌ر خویه‌تی، باوک له‌سه‌ر منداله‌که‌ی
تاوانبار ناکرئ، وه‌مندالیش له‌سه‌ر باوکی تاوانبار ناکرئ.
- ۲۶۷۰- عَنْ طَارِقِ الْمُحَارِبِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْتُ بَيَاضَ إِنْطِئِهِ، يَقُولُ: «أَلَا لَا تَجْنِي أُمٌّ عَلَى وَدَيْ، أَلَا لَا تَجْنِي أُمٌّ عَلَى وَدَيْ»^(۴).

(۱) ضعیف جداً.

(۲) ضعیف.

(۳) صحیح.

(۴) صحیح. أخرجه النسائي: ۴۸۳۹ بذكر القصة.

واته: تاریقی موحاریبی ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوام ﷺ بینی ده سته کانی بهر زکرده وه
 هه تا کو سپیه تی بن بالیم بینی، ده یفه رموو: ناگادارین دایک تاوانی مندال هه لئاگری،
 ناگادارین دایک تاوانی مندال هه لئاگری.

۲۶۷۱- عَنِ الْخَشَّاشِ الْعَنْبَرِيِّ ﷺ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَمَعِيَ ابْنِي، فَقَالَ: «لَا تَجْنِي عَلَيْهِ، وَلَا يَجْنِي عَلَيْكَ»^(۱).

واته: خه شخاشی عه نبه ری ﷺ ده لئی: هاتم بو خزمهت پیغه مبهر ﷺ کوره که شم
 له گه لم بوو، جا فه رموی: تو تاوانی نه وه لئاگری و، نه ویش تاوانی تو هه لئاگری.

۲۶۷۲- عَنْ أَسَامَةَ بْنِ شَرِيكٍ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَجْنِي نَفْسٌ عَلَىٰ أُخْرَىٰ»^(۲).

واته: ئوسامه ی کوری شه ریک ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمویه تی: که س
 تاوانی که سیکی تر هه لئاگری.

بابهت: بهه دهه رچوونی زیان

۲۶۷۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْعَجْمَاءُ جَرَحُهَا جُبَارٌ، وَالْمَعْدِنُ جُبَارٌ، وَالْبَيْزُ جُبَارٌ»^(۳).

واته: نه بو هو ره پره ﷺ ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمویه تی: نازه لی به ره لدا نه گه ر
 که سیکی بریندار کرد خوینی له سه ر نیه، نه گه ر کائیک بروخی به سه ر که سیکدا یان
 زیان بگه یه نی پیژاردنی له سه ر نیه، نه گه ر که سیک بکه ویته بیره وه خوینی له خاوه ن
 بیره که وه رئاگیر یته وه (مادام نه و شتانه به ده سته نه نقه ست نه کریت و بیره که شی له
 شوینی شار اوه نه بی و له سه ر ریگاش نه بی).

۲۶۷۴- عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَوْفٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ
 اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «الْعَجْمَاءُ جَرَحُهَا جُبَارٌ، وَالْمَعْدِنُ جُبَارٌ»^(۴).

(۱) صحیح.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۴۹۹، ومسلم: ۱۷۱۰، وأبو داود: ۳۰۸۵، والترمذي: ۶۴۲ و ۱۳۷۷، والنسائي: ۲۴۹۷ و ۲۴۹۷.

(۴) صحیح لغیره.

واته: له که سیری کوری عه بدوللای کوری عه مری کوری عه وفه وه له باوکیه وه له باپیره وه ﷺ ده گپرنه وه که گوتوویه تی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: نازه ل که سیک بریندار بکات خوینی له سهر نیه و به خاوه نازه له که نابزیردری، که سیک له کانیکدا (کانگه دا) ئیش بو که سیک بکات و به سهریدا پروخی خوینی ناکه ویته سهر.

۲۶۷۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «قَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنَّ الْمَعْدِنَ جُبَارًا، وَالْبَيْزُ جُبَارٌ، وَالْعَجْمَاءُ جَرْحُهَا جُبَارٌ» وَالْعَجْمَاءُ: الْبَهِيمَةُ مِنَ الْأَنْعَامِ وَغَيْرِهَا، وَالْجُبَارُ: هُوَ الْهَذْرُ الَّذِي لَا يُعْرَمُ^(۱).

واته: عوباده ی کوری صامیت ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ ئاوا بریاریدا وه که کانگه توله و خوینی له سهر نیه، وه بیریش توله و خوینی له سهر نیه، وه نازه لیش که سیک بریندار بکات توله و خوینی له سهر نیه. وه «العجماء»: نازه لی چوار پهل و هی دیکه ش، وه «الجبار» واته: نه و شته ی که به هه دهر ده پروات و خوینی له سهر نیه.

۲۶۷۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «النَّارُ جُبَارٌ»^(۲).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموو یه تی: زهره و زیانی ناگریک که دا که ویت پیبژاردنی نیه. (نه گهر که مته رخه م و به نه نقه ست نه بیت)

بابهت: پاکانه کردن

۲۶۷۷- عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ عَنْ رِجَالٍ مِنْ كُتُبَاءِ قَوْمِهِ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَهْلِ وَمُحَيِّصَةَ خَرَجَا إِلَى خَيْبَرَ مِنْ جَهْدِ أَصَابِهِمْ، فَأَتِي مُحَيِّصَةُ فَأُخْبِرَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَهْلِ قَدْ قُتِلَ وَأُلْقِيَ فِي فِقِيرٍ أَوْ عَيْنٍ بِخَيْبَرَ، فَأَتَى يَهُودَ فَقَالَ: أَنْتُمْ وَاللَّهِ قَتَلْتُمُوهُ، فَقَالُوا: وَاللَّهِ مَا قَتَلْنَا، ثُمَّ أَقْبَلَ حَتَّى قَدِمَ عَلَى قَوْمِهِ، فَذَكَرَ لَهُمْ ذَلِكَ، ثُمَّ أَقْبَلَ هُوَ وَأَخُوهُ حُوَيْصَةُ - وَهُوَ أَكْبَرُ مِنْهُ - وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَهْلِ، فَذَهَبَ مُحَيِّصَةُ يَتَكَلَّمُ، وَهُوَ الَّذِي كَانَ بِخَيْبَرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِمُحَيِّصَةَ: «كَبْرٌ، كَبْرٌ» يُرِيدُ السُّنَّ، فَتَكَلَّمَ حُوَيْصَةُ، ثُمَّ تَكَلَّمَ مُحَيِّصَةُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِمَّا

(۱) صحیح لغیره.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱، ۱۴۹۹، ومسلم: ۱۷۱۰، فيهما «الْبَيْزُ جُبَارٌ» وأبو داود: ۴۵۹۴ وفيه «النَّارُ جُبَارٌ».

أَنْ يَدُوا صَاحِبِكُمْ، وَإِمَّا أَنْ يُؤَدُّنَا بِحَرْبٍ». فَكَتَبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَيْهِمْ فِي ذَلِكَ، فَكَتَبُوا: إِنَّا وَاللَّهِ مَا قَتَلْنَاهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِحُوَيْصَةَ وَمُحَيِّصَةَ وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ: «تَخْلِفُونَ وَتَسْتَحِقُّونَ دَمَ صَاحِبِكُمْ؟» قَالُوا: لَا. قَالَ: «فَتَخْلِفُ لَكُمْ يَهُودٌ؟» قَالُوا: نَيْسُوا مُسْلِمِينَ. فَوَدَّاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ عِنْدِهِ، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِائَةَ نَاقَةٍ، حَتَّى أُدْخِلَتْ عَلَيْهِمُ الدَّارَ. قَالَ سَهْلٌ: فَلَقَدْ رَكَّضْتَنِي مِنْهَا نَاقَةٌ حَمْرَاءُ^(۱).

واته: سه هلی کوری ئەبو حەسمە ﷺ دە گێرێتەوه، له کۆمه ئێک له گەوره پیاوانی هۆزه کهی، که عەبدوڵلای کوری سههل و موحه یسه رۆیشتن بۆ خەبەر له تینی برسێهه تیبهک که تووشیان هاتبوو، جا موحه یسه هات و ههوالیدا که عەبدوڵلای کوری سههل کوزراوه و فرێدراوه ته ناو بیریک یان کانیهک له خەبەر، ئنجا هات بۆ لای جووله که کان گوتی: سویند به خوا ئیوه کوشتوتانه، ئەوانیش گوتیان: سویند به خوا ئیمه نه مانکوشتوو، پاشان هاتهوه ناو خزمه کانی و باسه کهی بۆ گێرانهوه، پاشان به خۆی و براکهی که ناوی حوه یسه بو و له خۆی گه وره تر بوو له گه ل عەبدوورپه حمانی کوری سههل هاتن و موحه یسه رۆیشت قسه بکات که ئەو له خەبەر بوو (ئاگاداری به سه رهاته که بوو)، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ به موحه یسه ی فرموو: کامه تان گه وره تره ئەوه قسه بکات، جا حوه یسه قسه ی خۆی کرد، ئنجا موحه یسه ش قسه ی کرد، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ فرمووی: یان ده بی جووله که کان خوینی هاوړیکه تان بدن، یان ده رگای شه ر له سه ر خۆیان ده که نه وه، ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ نامه یه کی له و باره وه بۆ نووسین و ئەوانیش بۆیان نووسییه وه که سویند به خوا ئیمه نه مانکوشتوو، پیغه مبهری خوا ﷺ به حوه یسه و موحه یسه و عەبدوورپه حمانی فرموو: سویند ده خۆن هه تاکو خوینی هاوړیکه تان وه ر بگره وه؟ گوتیان: نه خیر، فرمووی: جا جووله که کان سویند تان بۆ ده خۆن، گوتیان: جا ئەوان مسوڵمان نین! ئنجا پیغه مبهری خوا ﷺ له لای خۆیه وه خوینباییه کهی دا و پیغه مبهری خوا ﷺ سه د وشتی تاکو ماله وه بۆ ناردن، سه هل گوتی: وشتریکی سوور له و وشترا نه له قه یه کی لێدام.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۱۷۳، ومسلم: ۱۶۶۹، وأبو داود: ۴۵۲۰ و ۴۵۲۱ و ۴۵۲۳، والترمذي: ۱۴۲۲، والنسائي:

۲۶۷۸- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ حُوَيْصَةَ وَمُحَيِّصَةَ ابْنَتَيْ مَسْعُودٍ، وَعَبْدَ اللَّهِ وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ ابْنَتَيْ سَهْلٍ، خَرَجُوا يَمْتَارُونَ بِخَيْبَرَ، فَعُدِيَ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ، فَقُتِلَ. فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «نُقْسِمُونَ وَتَسْتَحْفُونَ» فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ نُقْسِمُ وَلَمْ نَشْهَدْ؟ قَالَ: «فَتَبَرُّكُمْ يَهُودُ؟» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِذَا تَقَمَّلْنَا، قَالَ: فَوَدَاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ عِنْدِهِ^(۱).

واتہ: لہ عمری کوری شو عہیبہ وہ لہ باوکیہ وہ لہ باپیریہ وہ رضی اللہ عنہ دہ گپرنہ وہ، دوو کورہ کہی مہ سعود حوہ بصرہ و موہ بصرہ، وہ دوو کورہ کہی سہل عہ بدوللاو عہ بدورہ حمان بو پیداکردنی خواردن و خوراک پویشتن بو خہبہر، نجا عہ بدوللا دہ ستریزی کرایہ سہر و کوژرا، جا ئہ وہ یان بو پیغہ مہری خوا ﷺ گپرایہ وہ، ئہ ویش فہرموی: سویند دہ خون ہہ تاکو مافی و ہریگر نہ وہ؟ گوتیان: ئہی پیغہ مہری خوا ﷺ چون سویند بخوین لہ کاتیکدا کہ بہ چاوی خو مان نہ مان دیتوہ؟ فہرموی: جوولہ کہ کان پاکانہ تان بو دہ کہن (خویان بہری دہ کہن)، گوتیان: ئہی پیغہ مہری خوا ﷺ کہ واتہ دہ مانکوژی، راوی دہ لی: پیغہ مہری خوا ﷺ لہ لای خوہ وہ خوینبایہ کہی پیدان.

باب ۵: ئوہی کہ ہر کہس جہستہی کویلہ کہی

بشویوننئ ئوہا ئوہ کویلہیہ نازادہ

۲۶۷۹- عَنْ سَلَمَةَ بِنِ رَوْحِ بْنِ زَيْبَاعٍ، رضی اللہ عنہ عَنْ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، «أَنَّهُ قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَقَدْ أَخْصَى غَلَامًا لَهُ، فَأَعْتَقَهُ النَّبِيُّ ﷺ بِالْمَثَلَةِ»^(۲).

واتہ: سہلہ مہی کوری پوہی کوری زینباع لہ باپیریہ وہ رضی اللہ عنہ دہ گپرنہ وہ کہ ہاتوہ بو خزمہت پیغہ مہر ﷺ لہ کاتیکدا کہ کویلہ کہی ہہ بوہو، خہ ساندوویہ تی، نجا پیغہ مہر ﷺ بہ ہوئی ئوہی کہ ئوہ پیاوہ جہستہی کویلہ کہی شیواندبوو کویلہ کہی نازادکرد.

(۱) صحیح لغیرہ.

(۲) حسن بما بعدہ.

۲۶۸۰- عَنْ عَمْرُو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عليه السلام قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله صَارِحًا، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «مَا لَكَ؟» قَالَ: سَيِّدِي رَأَيْتُ أَقْبَلَ جَارِيَتَهُ لَهَا فَجَبَّ مَذَاكِرِي، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله: «عَلَيَّ بِالرَّجُلِ» فَطَلِبَ فَلَمْ يَفْذَرْ عَلَيْهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «ادْهَبْ، فَأَنْتَ حُرٌّ». قَالَ: عَلَيَّ مَنْ نُصِرْتِي يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ يَقُولُ: أَرَأَيْتَ إِنْ اسْتَرْقَيْتَنِي مَوْلَايَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «عَلَيَّ كُلُّ مُؤْمِنٍ أَوْ مُسْلِمٍ»^(۱).

واته: عه مری کوری شو عیب له باو کییه وه له با پیره وه عليه السلام ده گپریته وه ده لی: پیاوینک به هات و هاوار هاته خزمهت پیغه مبه صلى الله عليه وآله، پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وآله پیی فهرموو: نه وه چیه؟ گوتی: گه وره کم منی بینوه له کاتیکدا که که نیزه که که یم ماچ کردوه، ئنجا نه ندایم تیرینه ی بریوم! جا پیغه مبه صلى الله عليه وآله فهرمووی: نه و پیاویم بو بینن، به دوایدا رویشتن، به لام نه یانتوانی به ردهستی بکن (له ترسان هه له اتبوو)، ئنجا پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وآله فهرمووی: پرؤ تو نازادی، گوتی: نه ی پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وآله کی دالده و په نام ده دات، پراوی ده لی: مه بهستی نه وه بوو که گه وره که ی ده لی: کی نازادی کردوی؟ (واته: ده مکاتوه به کویله)، پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وآله فهرمووی: دالده دانت له سهر هه موو پروادار و مسولمانیکه.

بابهت: پرواداران له هه موو کس به به زه بیترن له کوشته وه دا

۲۶۸۱- عَنْ عَلْقَمَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ رضي الله عنه قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «إِنَّ أَعْفَّ النَّاسِ قِتْلَةُ أَهْلِ الْإِيمَانِ»^(۲).

واته: عه لقه مه عليه السلام ده لی: عه بدوللا عليه السلام گوتویه تی: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وآله فهرموویه تی: به به زه بیترن کس له کاتی توله کردنه وه ی کوشته وه دا خه لکی پرواداره.

۲۶۸۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: «إِنَّ أَعْفَّ النَّاسِ قِتْلَةُ أَهْلِ الْإِيمَانِ»^(۳).

واته: عه بدوللا عليه السلام ده لی: پیغه مبه ری خوا صلى الله عليه وآله فهرموویه تی: به به زه بیترنی خه لکی له کاتی توله کردنه وه ی کوشته وه دا خه لکی پرواداره.

(۱) حسن، أخرجه أبو داود: ۴۵۱۹.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۶۶۶.

(۳) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۶۶۶.

بابهت: مسولمانان یه کسانن له تۆله و خوئندا

۲۶۸۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «الْمُسْلِمُونَ تَتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ وَهُمْ يَدُّ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ، يَسْعَى بِذِمَّتِهِمْ أَذْنَاهُمْ، وَيَرُدُّ عَلَى أَقْصَاهُمْ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویه تی: مسولمانان خوئنه کانیان یه کسانه (گه وره و گچکه و پله و پایه به هیز و لاواز هه موویان یه کسانن له تۆله و خوئنباییدا)، له گه ل یه کتردا یه کدهستن و هاوکاری یه کترن له به رانبهر خه لکیتردا، کامه یان له هه مووان له خواره وه تره، نه گهر که سیکی په نادا په نادانه که ده که ویته نه ستوی هه مووان، وه نزیک و دوور و لاواز و به هیز له غه نیمه تدا یه کسانن.

۲۶۸۴- عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «الْمُسْلِمُونَ يَدُّ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ، وَتَتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ»^(۲).

واته: مه عقیلی کوری یه سار رضی اللہ عنہ ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویه تی: مسولمانان هه موویان یه کدهست و یه کبازوون له گه ل یه کتری به رانبهر به غهیری خوئان و خوئنه کانیان یه کسانن.

۲۶۸۵- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنِ أَبِيهِ، عَنِ جَدِّهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «يَدُّ الْمُسْلِمِينَ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ تَتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ وَأَمْوَالُهُمْ، وَيَجِيرُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ أَذْنَاهُمْ، وَيَرُدُّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ أَقْصَاهُمْ»^(۳).

واته: عمیری شوعیب له باوکیه وه له باپیری وه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه ده لی: پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویه تی: مسولمانان به رانبهر به غهیری خوئان هه موویان خۆبه خۆ یه کدهستن، خوئین و مالیان یه کسانه، په نادراوی خواری خواره وه یان په نادهدن (واته: نه گهر یه کیکتان په بیانی بهست له گه ل کافر یکدا په بیانه که ی جیبه جی ده کری)، وه له دهستکه وتی جه نگیدا دوورترین و نزیکترین یه کسانن.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح لغیره. أخرجه أبو داود: ۲۷۵۱ و ۴۵۳۱ مطولاً.

بابهت: کهسیک خاوهن پهیمانیک بکوژن

۲۶۸۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قَتَلَ مُعَاهِدًا لَمْ يَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ، وَإِنْ رِيحَهَا لِيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ عَامًا»^(۱).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کوری عه‌مر رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هر که‌سیک کافرئکی خاوهن په‌یمان (کافرئک که په‌یانی پاراستنی پیدرابئ) بکوژئ، بوئی به‌هشت ناکات، له کاتیکدا بیگومان بوئی به‌هشت له دووری چل ساله ریگا بوئ ده‌کری.

۲۶۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ قَتَلَ مُعَاهِدًا لَهُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ فَلَا يَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ، وَإِنْ رِيحَهَا لِيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ سَبْعِينَ عَامًا»^(۲).

واته: نه‌بو هوړه‌پړه رضی اللہ عنہ ده‌گپړته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: هر که‌سیک کافرئکی په‌یمان له‌گه‌ل به‌ستراو بکوژئ، که په‌یانی له‌گه‌ل خوا و پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌یه، بوئی به‌هشت ناکات، له کاتیکدا بوئی به‌هشت چل ساله ریگا دوور بوئ ده‌کری.

بابهت: کهسیک دنلیایی بداته پیاویک و بیکوژن

۲۶۸۸- عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ شَدَّادِ الْفَيْثَانِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَوْلَا كَلِمَةُ سَمِعْتُهَا مِنْ عَمْرٍو بْنِ الْحَمِقِ الْخُرَاعِيِّ، لَمَشَيْتُ فِيمَا بَيْنَ رَأْسِ الْمُخْتَارِ وَجَسَدِهِ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَمِنَ رَجُلًا عَلَى دَمِهِ، فَقَتَلَهُ، فَإِنَّهُ يَحْمِلُ لَوَاءَ غَدْرِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۳).

واته: ریفاعه‌ی کوری شه‌دادی فیتیانی رضی اللہ عنہ ده‌لی: نه‌گه‌ر نه‌و قسه‌یه نه‌بایه که له عه‌مری کوری حه‌میقی خوزاعییه‌وه بیستومه، سه‌ری موختارم له لاشه‌ی جیاده‌کرده‌وه، به‌نیوانی سه‌ری و لاشه‌یدا هاتووچوم ده‌کرد، (به‌لام) گوئم لیبوو ده‌یگوت: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هر که‌سیک دنلیایی بداته که‌سیک که گیانی پاریزراو بیت و دواتریش بیکوژئ، نه‌وه نه‌و که‌سه له روژئ قیامه‌تدا نالای ناپاکی سته‌مکاری هه‌لده‌گری.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۱۶۶ و ۶۹۱۴، والنسائي: ۴۷۵۰.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۴۰۳.

(۳) صحیح.

۲۶۸۹- عَنْ رِفَاعَةَ رضي الله عنه، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى الْمُخْتَارِ فِي قَصْرِهِ فَقَالَ: قَامَ جِبْرَائِيلُ مِنْ عِنْدِي السَّاعَةَ. فَمَا مَنَعَنِي مِنْ ضَرْبِ عُنُقِهِ إِلَّا حَدِيثُ سَمِعْتُهُ مِنْ سُلَيْمَانَ بْنِ صُرَدٍ، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، أَنَّهُ قَالَ: «إِذَا أَمِنَكَ الرَّجُلُ عَلَى دَمِهِ فَلَا تَقْتُلْهُ» فَذَاكَ الَّذِي مَنَعَنِي مِنْهُ^(۱).

واته: ريفاعه رضي الله عنه ده لئى: چوومه لای موختار له کوشکه کهیدا، جا گوتى: جبيريل ئیستا له لای من هه لسا رۆیشت، له وکاته دا نه وهى که رینگر بوو له بهرده ممددا که له گهر دنم نه دا تنها نه و فهرمووده یه بوو که له سوله یمانی کورى صورده وه گویم لیبوو، له پیغه مبه ر صلى الله عليه وسلم ده یگپرایه وه، فهرموویه تی: نه گهر که سییک به ئه مینداری زانی به رانبهر به خوینی خوی، مه یکوژه، ئیتر نه وه بوو که رینگری لیکردم له کوشتنی.

بابهت: چاوپۆشکردن و لیخۆشبوون له بکوژ

۲۶۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَتَلَ رَجُلٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَرَفَعَ ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَدَفَعَهُ إِلَى وَلِيِّ الْمَقْتُولِ، فَقَالَ الْقَاتِلُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَاللَّهِ مَا أَرَدْتُ قَتْلَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لِلْوَلِيِّ: «أَمَا إِنَّهُ إِنْ كَانَ صَادِقًا ثُمَّ قَتَلْتَهُ دَخَلْتَ النَّارَ». قَالَ: فَخَلَى سَبِيلَهُ، قَالَ: وَكَانَ مَكْنُوفًا بِنِسْعَةٍ، فَخَرَجَ يَجْرُ نِسْعَتَهُ، فَسَمِيَ ذَا النُّسْعَةِ^(۲).

واته: نه بو هوره پره رضي الله عنه ده لئى: له سهرده می پیغه مبه رى خوادا صلى الله عليه وسلم پیاوئیک که سیکی کوشت، جا داواکه یان بهرز کرده وه بو لای پیغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم، نه ویش دای به دهستی خزم و کهسی کوژراوه که، بکوژه کهش گوتى: نه ی پیغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم سویند به خوا نیازی کوشتنیم نه بوو، ئنجا پیغه مبه رى خوا صلى الله عليه وسلم به خزم و کهسی کوژراوه که ی فهرموو: به لام نه گهر راست بکات (که مه بهستی کوشتن نه بووه) و توش بیکوژیته وه، تو ده چیه دۆزهخ، راوی ده لئى: نه ویش وازی لیهینا، ده لئى: بکوژه که دهسته کانی به قایشیک به سترابوو، جا که هاته دهروهه قایشه که ی بهدوای خۆیدا پاده کیشا، له وکاته وه ناویان لئنا خاوه ن قایش.

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۴۴۹۸، والترمذي: ۱۴۰۷، والنسائي: ۴۷۲۲.

۲۶۹۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: أتى رجلٌ بقاتلٍ وليه إلى رسولِ الله صلى الله عليه وسلم، فقالَ له النبيُّ صلى الله عليه وسلم: «اغف» فأبى. فقالَ: «خذْ أَرْشَكَ» فأبى. قَالَ: «أذْهَبْ فَأَقْتُلْهُ فَإِنَّكَ مِثْلُهُ» قَالَ: فَلَحِقَ بِهِ فَقِيلَ لَهُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَدْ قَالَ: «أَقْتُلْهُ فَإِنَّكَ مِثْلُهُ» فَخَلَّى سَبِيلَهُ. قَالَ: فَرُبِّي يَجْرُ نِسْعَتَهُ ذَاهِبًا إِلَى أَهْلِهِ، قَالَ: كَأَنَّهُ قَدْ كَانَ أَوْثَقَهُ. قَالَ أَبُو عُمَيْرٍ فِي حَدِيثِهِ: قَالَ: ابْنُ شَوَدْبٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ: فَلَيْسَ لِأَحَدٍ بَعْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَنْ يَقُولَ: «أَقْتُلْهُ فَإِنَّكَ مِثْلُهُ» قَالَ ابْنُ مَاجَةَ: «هَذَا حَدِيثٌ مِنَ الرَّمْلِيِّينَ لَيْسَ إِلَّا عِنْدَهُمْ»^(۱).

واتە: ئەنەسى كۆرى مالىك رضي الله عنه دەلى: پياوئىك بكوژى خزمىكى خوى هينا بو خزمەت پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم، پىغەمبەرىش صلى الله عليه وسلم فەرمووى: لىي خوئشە، ئەوئش رازى نەبوو، فەرمووى: خوئنبايى وەرگرە، ئەوئش رازى نەبوو، ئنجا فەرمووى: برؤ بيكوژە ئەوكات توش وەكو ئەوى، راوى دەلى: خەلكى بە كابرا گەشتن پىي گوترا: پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم فەرموويه تى: بيكوژە و توش وەكو ئەوى، ئنجا وازى لىهيتنا. راوى دەلى: بينرا كە قايشىك لەسەر ئەو پىستەى دەكرىتە رىشمەى وشتەر بە دواى خوئيدا رايده كىشا، وەك بلىي پىي بەسترا بوو. عەبدوپرەحمانى كۆرى قاسم دەلى: هىچ كەسىك دواى پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم بوى نىه كە بلىي: بيكوژە توش وەكو ئەوى. ئىينو ماجە دەلى: ئەو گىرانهوى رەملىيە كانه، ئەو فەرمووده بە تەنها لاي ئەوان هەيە.

بابەت: لىخوش بوون لە تۆلە كردنەو دەدا

۲۶۹۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: «مَا رُفِعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم شَيْءٌ فِيهِ الْقِصَاصُ، إِلَّا أَمَرَ فِيهِ بِالْعَفْوِ»^(۲).

واتە: ئەنەسى كۆرى مالىك رضي الله عنه دەلى: ھەر داوايە كى تۆلە كردنەو بەرزكرايىتەو بە لاي پىغەمبەرى خوا صلى الله عليه وسلم، ھەر فەرمانى بەوە كردووە كە لىي خوئش بىي.

(۱) صحيح. أخرجه النسائي: ۴۷۳۰.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۴۴۹۷، والنسائي: ۴۷۸۳ و ۴۷۸۴.

۲۶۹۳- عَنْ أَبِي السَّفَرِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَا مِنْ رَجُلٍ يُصَابُ بِشَيْءٍ مِنْ جَسَدِهِ فَيَتَصَدَّقُ بِهِ، إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهِ دَرَجَةً، أَوْ حَطَّ عَنْهُ بِهِ خَطِيئَةٌ» سَمِعْتُهُ أُذُنَايَ وَوَعَاهُ قَلْبِي ^(۱).

واته: ئەبو سەفەر رضی اللہ عنہ دەلێ: ئەبو دەرداء گوتی: گویم لە پیغەمبەری خوا ﷺ بوو، دەیفەرموو: هەر کەسێک لاشە ی تووشی زیانێک ببێ و چاویۆشی بکات لە تۆلە، مسۆگەر خوا بە ھۆیەو پلەیک بەرزێ دەکاتەو، یان گوناھێکی لێ دەسپێتەو، دەلێ: دوو گوێھەکانم ئاویان بیست و دلێشم ئاگای لیبوو.

بابەت: ئافرەتی دووگیان تۆلە لێ دەکریتەو

۲۶۹۴- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَنَمٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ، وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ، وَعَبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ، وَشَدَّادُ بْنُ أَوْسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «الْمَرْأَةُ إِذَا قَتَلَتْ عَمْدًا لَا تُقْتَلُ حَتَّى تَضَعَ مَا فِي بَطْنِهَا إِنْ كَانَتْ حَامِلًا، وَحَتَّى يُكْفَلَ وَلَدُهَا، وَإِنْ زَنَتْ لَمْ تُرْجَمْ حَتَّى تَضَعَ مَا فِي بَطْنِهَا، وَحَتَّى يُكْفَلَ وَلَدُهَا» ^(۲).

واته: عەبدوپرەحمانی کورێ غەنم رضی اللہ عنہ دەلێ: موغازی کورێ جەبەل و ئەبو عوبەیدە جەرّاح و عوبادە ی کورێ صامیت و شەددادی کورێ ئەوس بۆیان گێراپنەو، پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموو یەتی: ئەگەر ئافرەتێکی دوو گیان بە ئەنقەست کەسێکی کۆشت، ناکوژریتەو هەتا کو مندالە کە ی دەبێ، وە تا کو مندالە کەشی دەستەبەری ژیا نی بۆ دەکرێ، وە ئەگەر زینای کرد، بەردباران ناکرێ، هەتا مندالە کە ی ناو سکی دادەنێ و دەستەبەری ژیا نی مندالە کەش دەکرێ.

(۱) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۱۳۹۳.

(۲) ضعیف.

پہرتووکى

وہ سیہ تہ کان
وہ اسپیریہ کان

بابه‌ت: ئایا پیغمبه‌ری خوا ﷺ وهسپه‌تی کرده؟

۲۶۹۵- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَا تَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا، وَلَا شَاةً وَلَا بَعِيرًا، وَلَا أَوْصَى بِشَيْءٍ^(۱).

واته: عائشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: پیغمبه‌ری خوا ﷺ نه دره‌م و، نه دینارو، نه مهر و، نه وشتری (وه‌ک میرات) له دوای خو‌ی به‌جینه‌هیش‌ت، وه (له باره‌ی سه‌روه‌ت و سامان) وهسپه‌تی به‌هیچ شتیک نه‌کرد.

۲۶۹۶- عَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصْرَفٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى أَوْصَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِشَيْءٍ؟ قَالَ: لَا، قُلْتُ: فَكَيْفَ أَمَرَ الْمُسْلِمِينَ بِالْوَصِيَّةِ، قَالَ: «أَوْصَى بِكِتَابِ اللَّهِ». قَالَ مَالِكٌ: وَقَالَ طَلْحَةُ بْنُ مُصْرَفٍ: قَالَ الْهُزَيْلُ بْنُ شُرْحَبِيلٍ: «أَبُو بَكْرٍ كَانَ يَتَأَمَّرُ عَلَى وَصِيِّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ وَدَّ أَبُو بَكْرٍ أَنَّهُ وَجَدَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَهْدًا، فَخَزَمَ أَنْفَهُ بِخِزَامٍ»^(۲).

واته: ته‌لحه‌ی کوری موصه‌پرریف ده‌لی: به‌عه‌بدوللای کوری نه‌بو نه‌وفام رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ گوت: ئایا پیغمبه‌ری خوا ﷺ وهسپه‌تی به‌هیچ شتیک کرد؟ گوتی: نه‌خیر، گوتم: نه‌ی چو‌نه‌فرمانی کرده به‌مسولمانان که وهسپه‌ت بکه‌ن؟ گوتی: (پیغمبه‌ری خوا ﷺ) وهسپه‌تی به‌کتیبی خوا کرده (که رسولمانان ده‌ستی پیوه‌بگرن)، مالیک ده‌لی: ته‌لحه‌ی کوری موصه‌پرریف گوتی: هوزه‌یلی کوری شو‌ره‌حبیل گوتی: ئایا نه‌بو به‌کر فرمانزه‌واپیه‌که‌ی به‌سه‌ر وهسپه‌تی پیغمبه‌ردا ﷺ تپه‌پرانده (که هه‌ندیک پیمان واپه وهسپه‌تی بو‌عه‌لی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ کرده)؟ نه‌بو به‌کر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ پنی خوش بوو که‌سینک دیاری کراباپه له‌لایه‌ن پیغمبه‌ری خواوه ﷺ نه‌ویش به‌دوای که‌وتبا.

سه‌رنج: (فَخَزَمَ أَنْفَهُ بِخِزَامٍ) واته: هه‌روه‌کو چو‌ن وشتر په‌شمه‌ده‌کری، جا بو‌کوی بته‌وی راپیده‌کیشی، واته: نه‌بو به‌کریش رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ئاوا گو‌پراپه‌لی ده‌کرد، نه‌گه‌ر پیغمبه‌ر ﷺ وهسپه‌تی بو‌عه‌لی رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بکردباپه.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۶۳۵، وأبو داود: ۲۸۶۳، والنسائي: ۳۶۲۱ و ۳۶۲۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۴۰، ومسلم: ۱۶۳۴، والترمذي: ۲۱۱۹، والنسائي: ۳۶۲۰.

۲۶۹۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَتْ عَامَّةُ وَصِيَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حِينَ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ، وَهُوَ يُعْرَغُرُ بِنَفْسِهِ «الصَّلَاةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئ: به گستی وه سیه ته که ی پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم له سه ره مهرگ خه ریک بوو، پرووحی پاکی ده سپارد، نه وه بوو: ناگاداری نویره کانتان بن و ناگاتان له وانهش بیت که له ژیر ده ستانن (واته: کویله و که نيزه که کان).

۲۶۹۸- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ آخِرُ كَلَامِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم: «الصَّلَاةَ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ»^(۲).

واته: عهلی کوری نه بو تالیب رضي الله عنه ده لئ: کوتا فه رمایستی پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم نه وه بوو: ناگاداری نویره کانتان بن و ناگاتان له وانهش بیت که له ژیر ده ستانن (واته: کویله و که نيزه که کان).

بابهت: هاندان له سر وه سیهت کردن

۲۶۹۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَنْ يَبِيَّتَ لَيْلَتَيْنِ وَلَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ، إِلَّا وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ»^(۳).

واته: ئینو عومهر رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: مروقی مسولمان نه گهر شتیکی هه بی و شایه نی وه سیهت کردن بی، هه ق نیه که دوو شهو نهو شته ی له لا بمینیتته وه و وه سیهتی نوو سراویشی نه بیت له لای خوئی.

۲۷۰۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الْمَخْرُومُ مَنْ حَرَّمَ وَصِيَّتَهُ»^(۴).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: بییه ش له خیر و چاکه نهو که سه یه که بییه ش بی له وه سیهت کردن.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۵۱۵۶.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۳۸، ومسلم: ۱۶۲۷، وأبو داود: ۲۸۶۲، والترمذي: ۹۷۴ و ۲۱۱۸، والنسائي: ۳۶۱۵ و

۳۶۱۶ و ۳۶۱۸ و ۳۶۱۹.

(۴) ضعيف.

۲۷۰۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ مَاتَ عَلَى وَصِيَّةٍ مَاتَ عَلَى سَبِيلٍ وَسُنَّةٍ، وَمَاتَ عَلَى تَقَى وَشَهَادَةٍ، وَمَاتَ مَغْفُورًا لَهُ»^(۱).

واته: جابری کوری عهبدوللا رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: هر که سیک بمریت و وهسیه تی کردبی، له سهر ینگا و ریازی راست مردووه، وه له سهر ینگای پارنکاران و شهیدان مردووه، وه به جورنک مردووه که خوا لئی خوش بووه.

۲۷۰۲- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَبِيتُ لَيْلَتَيْنِ وَلَهُ شَيْءٌ يُوصِي بِهِ، إِلَّا وَوَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ»^(۲).

واته: ئینو عومهر رضي الله عنه ده گپرتیه وه، پیغه مبهر صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: که سیک موسلمان شتیکی هه بی و پیوست بی وهسیه تی پی بکات، هه ق نیه دوو شهو له سهر یه ک بمینیتیه وه، که چی وهسیه تنامه که ی به نووسراوی لای نه بی.

بابهت: سته مکردن له وهسیه تدا

۲۷۰۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ فَرَ مِنْ مِيرَاثٍ وَارِثِهِ، قَطَعَ اللَّهُ مِيرَاثَهُ مِنَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^(۳).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموویه تی: هر که سیک میراتگره کانی له میرات بیبهش بکات، له رۆژی دوایدا خوا میراتی لی ده بری له به هه شتدا.

۲۷۰۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْخَيْرِ سَبْعِينَ سَنَةً، فَإِذَا أَوْصَى حَافٍ فِي وَصِيَّتِهِ، فَيُخْتَمُ لَهُ بِشَرِّ عَمَلِهِ فَيَدْخُلُ النَّارَ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الشَّرِّ سَبْعِينَ سَنَةً، فَيُعَدِلُ فِي وَصِيَّتِهِ، فَيُخْتَمُ لَهُ بِخَيْرِ عَمَلِهِ فَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ» قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: «وَاقْرَأُوا إِنَّ شِئْنَكُمْ: ﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ﴾ (النساء - إِلَى قَوْلِهِ - ﴿عَذَابٌ مُهِينٌ﴾ (النساء)^(۴).

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۳۸، ومسلم: ۱۶۲۷.

(۳) ضعیف.

(۴) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۸۶۷، والترمذي: ۲۱۱۷.

واته: نه بو هوړه پره ﷺ ده لى: پينغه مبهرى خوا ﷺ فرموويه تى: پياو هه يه كار وكړده وهى چا كه ده كات له ماوهى حه فتا سالدا، جا نه گهر وه سيه تى كرد له وه سيه ت كړدنه كه يدا سته م و ناداد گهرى ده كات و كو تايى كړده وه كاني به خراپه كارى ديت و ده چيته ناو ناگر، وه پياو هه يه حه فتا سال كار وكړده وهى خراب ده كات به لام له وه سيه ت كړدنه كه يدا داد گهرى ده كات و كو تايى كړده وه كاني به چا كه و خيړ ده بيت، نجا به و هو يه وه ده چيته به هه شت. نه بو هوړه پره گوتى: نه گهر بيتان خو ش بوو نه و نايه ته بخو يننه وه: ﴿يَلِكُ حُدُودُ اللَّهِ﴾ (۱۳) النساء، واته: نه و (ياسا يانه) سنوره كاني خودان، ده بى ئيوه ش به باشى ناگاتان لى بى، هه تا وه كو ده فرموى: ﴿عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ (۱۴) النساء، واته: سزايه كى ريسوا كهر، كه و ابو وه رگيز سپارده و وه سيه ته كاني خوا مه شكينن.

۲۷۰۵- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ حَضَرْتَهُ الْوَفَاءَ فَأَوْصَى، فَكَانَتْ وَصِيَّتُهُ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ، كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا تَرَكَ مِنْ زَكَاتِهِ فِي حَيَاتِهِ»^(۱).

واته: مو عاويهى كورى قورپه له باوكيه وه ﷺ ده گيرپه وه، گوتوويه تى: پينغه مبهرى خوا ﷺ فرموويه تى: ههر كه سيك مردنى نزيك بوو يه خه ي پيگرت و وه سيه تى كرد، وه وه سيه ته كه ي به پيى فرمانى كتيبي خوا بوو، نه وه بوى ده بيته كه فاره تى نه و به شه زه كاته ي كه له ژيانيدا نه يدا وه.

بابه ت: نه هي كړدن له چرووكى له كاتى

ژياندا و ده ستبلاوى له كاتى سره مه رگدا

۲۷۰۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، نَبِّئْنِي بِأَحَقِّ النَّاسِ مِنِّي بِحُسْنِ الصُّحْبَةِ؟ فَقَالَ: «نَعَمْ، وَأَبْيَكَ لَتُنْبَأَنَّ أُمَّكَ». قَالَ: تُمْ مَنْ؟ قَالَ: «تُمْ أُمَّكَ». قَالَ: تُمْ مَنْ؟ قَالَ: «تُمْ أُمَّكَ». قَالَ: تُمْ مَنْ؟ قَالَ: «تُمْ أَبُوكَ». قَالَ: نَبِّئْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ، عَنْ مَالِي كَيْفَ أَتَصَدَّقُ فِيهِ؟ قَالَ: «نَعَمْ، وَاللَّهِ لَتُنْبَأَنَّ، أَنْ تَصَدَّقَ وَأَنْتَ صَحِيحٌ شَحِيحٌ تَأْمُلُ الْعَيْشَ وَتَخَافُ الْفَقْرَ، وَلَا تَمْهَلُ، حَتَّى إِذَا بَلَغَتْ نَفْسُكَ هَاهُنَا، قُلْتَ: مَالِي لِفُلَانٍ، وَمَالِي لِفُلَانٍ، وَهُوَ لَهُمْ، وَإِنْ كَرِهْتَ»^(۲).

(۱) ضعيف.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۹۷۱، ومسلم: ۲۵۴۸، قسمه الأول.

واته: ئەبو هوریره رضی اللہ عنہ دەلی: پیاویک هاته خزمەت پیغمبەر صلی اللہ علیہ وسلم، گوتی: ئەوی پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم پیم بلئی کئی شایسته‌ترین که سه که من به جوانی هاوه‌لیه‌تی بکه‌م؟ پیغمبەریش صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: بەلئی سویند بیت پیتی راده‌گه‌یه‌نم: دایکت، گوتی: پاشان کئی؟ فەرمووی: پاشانیش دایکت، گوتی: پاشان کئی؟ فەرمووی: پاشانیش دایکت، گوتی: پاشان کئی؟ فەرمووی: پاشان باوکت، گوتی: ئەوی پیغمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم تیم بگه‌یه‌نه که چۆن خیر و چاکه به سامانه‌که‌م بکه‌م؟ فەرمووی: بەلئی سویند به خوا پیتی راده‌گه‌یه‌نم، کاتیک خیر و چاکه بکه که تو ساغی و ره‌زیل و چروکی و هیوات هه‌یه به ژیان و له هه‌ژاری ده‌ترسیت، وه مؤله‌ت مه‌ده هه‌تا پرووحت ده‌گاته ئیره (واته: مردنت نزیک ده‌بیته‌وه)، جا ئه‌وجار بلئی: مال و سامانه‌که‌م بو فلان و فلان، خو (دوای خۆت) هه‌ر هی ئه‌وانه ئه‌گه‌ر پێشت ناخۆش بی.

۲۷۰۷- عَنْ بُسْرِ بْنِ جَعْفَرِ الْقُرَشِيِّ رضی اللہ عنہ قَالَ: بَرَقَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم فِي كَفِّهِ، ثُمَّ وَصَعَ أَضْبَعَهُ السَّبَابَةَ وَقَالَ: «يَقُولُ اللَّهُ صلی اللہ علیہ وسلم: أُنِّي تُعْجِزُنِي ابْنُ آدَمَ وَقَدْ خَلَقْتَنِي مِنْ مِثْلِ هَذِهِ، فَإِذَا بَلَغْتَ نَفْسُكَ هَذِهِ - وَأَشَارَ إِلَى حَلْفِهِ - قُلْتُ: أَتَصَدَّقُ، وَأُنِّي أَوَانُ الصَّدَقَةِ؟»^(۱).

واته: بوسری کوری جه‌حاشی قوره‌شی رضی اللہ عنہ دەلی: پیغمبەر صلی اللہ علیہ وسلم تفی کرده له‌پی ده‌ستی و، به‌په‌نجه‌ی شایه‌تمان په‌نجه‌ی لی‌دا و، فەرمووی: خوا ده‌فەرمووی: ئەوه بو وه‌چه‌ی ئاده‌م به‌ره‌ره‌کانیم ده‌که‌ی له‌کاتیکدا له‌شتیکی ئاوا دروستم کردووی، جا کاتیک گیانت ده‌گاته‌گه‌رووت ده‌لی: ئیتر چاکه و خیر ده‌که‌م! ده‌ی که‌ی ئەوه کاتی خیر و چاکه‌یه!!

بابه‌ت: وه‌سیه‌ت کردن به‌سیه‌کی مال

۲۷۰۸- عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ رضی اللہ عنہ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: مَرَضْتُ عَامَ الْفَتْحِ حَتَّى أَشْفَيْتُ عَلَى الْمَوْتِ، فَعَادَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، فَقُلْتُ: أَيُّ رَسُولِ اللَّهِ، إِنَّ لِي مَالًا كَثِيرًا وَلَيْسَ يَرِيئِي إِلَّا ابْنَتُهُ لِي، أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثِي مَالِي؟ قَالَ: «لَا». قُلْتُ: فَالْشَّطْرُ؟ قَالَ: «لَا». قُلْتُ: فَالْثُلُثُ؟ قَالَ: «الْثُلُثُ، وَالْثُلُثُ كَثِيرٌ إِنَّكَ أَنْ تَتْرَكَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ، خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَتْرَكَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ»^(۲).

(۱) حسن.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۲۹۵، ومسلم: ۱۶۲۸، وأبو داود: ۲۸۶۴، والترمذي: ۹۷۵ و ۲۱۱۶، والنسائي:

واته: عامیری کوری سه عده له باوکییه وه ﷺ ده گیر پته وه، گوتوویه تی: له سالی فه تحی مه ککه دا نه خویش که وتم به جورنیک هه ستم کرد مردنم نزدیک بوته وه، جا پیغه مبهری خوا ﷺ سهردانی کردم، گوتم: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ من مال و سامانیتکی زورم هه یه و، ته نها یه ک کچیشم هه یه میراتم لی بگری، نایا دوو له سهر سنی ماله کهم بکه م به خیر؟ فه رمووی: نه خیر، گوتم: مادام نیوه که ی، فه رمووی: نه خیر، گوتم: دهی مادام یه ک له سهر سنی (سینه ک)، فه رمووی: سینه ک باشه، وه سینه کیش زوره، چونکه نه گهر میراتگره کانت به ده وله مه ندی به جی بیلی باشتره له وه ی که به هه ژاری جیان بیلی و، ده ست له بهر خه لکی پان بکه نه وه. (سوال بکه ن)

۲۷۰۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ تَصَدَّقَ عَلَيْكُمْ، عِنْدَ وَقَاتِكُمْ، بِثُلُثِ أَمْوَالِكُمْ، زِيَادَةً لَكُمْ فِي أَعْمَالِكُمْ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: بیگومان خوا چاکه ی له گه ل ئیوه دا کرده که له کاتی مردن تاندا ده توان سینه کی مالتان بکه نه خیر و بیه خشن، نه وه ش ده بیته مایه ی زیاد بوونی کرده وه باشه کانتان.

۲۷۱۰- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ ﷻ يَقُولُ: «يَا ابْنَ آدَمَ، ائْتِنَانِ لَمْ تَكُنْ لَكَ وَاحِدَةً مِنْهُمَا، جَعَلْتُ لَكَ نَصِيبًا مِنْ مَالِكَ حِينَ أَخَذْتُ بِكَطْمِكَ، لِأَطَهَّرَكَ بِهِ وَأَزْكِيكَ، وَصَلَاةَ عِبَادِي عَلَيْكَ بَعْدَ انْقِضَاءِ أَجَلِكَ»^(۲).

واته: ئینو عومر ﷺ ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: خوا ﷻ ده فه رمووی: نهی وه چه ی ئادم، دوو شتم پیداوی هی خوت نه بوون: به شیک له و ماله ی هه ته کاتیک نزیکى مردن ده بی به شی تووم تیخستوو هه که بیکه ی به خیر هه تاکو به هویه وه پاکت بکه مه وه و کرده وه ت زیاد بکه م، ههروه ها نوژی به نده کانیشم کاتیک که ده مری و نوژی مردووت له سهر ده که ن.

(۱) حسن.

(۲) ضعیف.

۲۷۱۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما قَالَ: وَدِدْتُ أَنَّ النَّاسَ غَضُّوا مِنْ الثُّلُثِ إِلَى الرُّبْعِ، لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «الثُّلُثُ كَبِيرٌ - أَوْ كَثِيرٌ»^(۱).

واته: ئیبنو عه عباس رضی اللہ عنہما ده لئی: پیم خوش بوو که خه لکی (له کاتی وهسیه ت کردندا) له سییه ک کهم بکه نه وه و (که متر له سییه ک بکه نه وهسیه ت) بیکه نه چواریه ک، چونکه پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه رموویه تی: سییه ک به شیکی گه ورهیه، یان زوره.

بابهت: وهسیه ت کردن بو میراتگر دروست نیه

۲۷۱۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ حَارِجَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم خَطَبَهُمْ وَهُوَ عَلَى رَاحِلَتِهِ، وَإِنَّ رَاحِلَتَهُ لَتَقْصَعُ بِحِرَّتِهَا، وَإِنَّ لُغَامَهَا لَيْسِيلٌ بَيْنَ كَتِفَيْ، قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ قَسَمَ لِكُلِّ وَارِثٍ نَصِيبَهُ مِنَ الْمِيرَاثِ، فَلَا تَجُوزُ لَوَارِثٍ وَصِيَّةٌ. الْوَلَدُ لِلْفَرَّاشِ وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ، وَمَنْ ادَّعَى إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ، أَوْ تَوَلَّى غَيْرَ مَوْلَاهِ، فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، لَا يُقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ - أَوْ قَالَ: عَدْلٌ وَلَا صَرْفٌ»^(۲).

واته: عه مری کوری خارجه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم له سهر پشتی وشتره که ی وتاری بو داون و له وکاته دا وشتره که ی کاوژی کردوه و (ده لئی): لیکی وشتره که به ناو شاندا ده هاته خواری، (پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم) فه رمووی: بیگومان خوا بو هه میراتگریک به شیکی بو جیا کردوته وه، بویه وهسیه ت کردن بو میراتگر دروست نیه، وه مندال هی خاوه نوتنه و داوئنیس لئی بیبه شه، وه هه که سیک بانگه شه بکات که کوری که سیکتیره جگه له باوکی خوئی، یان هه کویله یه ک بانگه شه بو که سیکتیر بکات، که خاوه نیه تی جگه له گه وره که ی خوئی، نه و که سه نه فرینی خوا و فریسته کان و هه موو خه لکی له سه ره، وه نه فه رز و نه سوننه تی لی وه رناگیری.

۲۷۱۳- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رضی اللہ عنہ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ عَامَ حِجَّةِ الْوُدَّاعِ: «إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ، فَلَا وَصِيَّةَ لَوَارِثٍ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۴۳، ومسلم: ۱۶۲۹، والنسائي: ۳۶۳۴.

(۲) صحیح لغیره. أخرجه الترمذي: ۲۱۲۱، والنسائي: ۳۶۴۱-۳۶۴۳.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۷۰ و ۳۵۶۵، والترمذي: ۲۱۲۰.

واته: ئەبو ئوما مە ی باهیلی ﷺ دە لئ: گویم له پینغه مبهری خوا ﷺ بوو له وتاره که ی سالی چه جی مالتا واییدا ده یفه رموو: بینگومان خوا مافی هه موو خاوه ن مافیکی داوه، بویه وه سیه ت کردن بو میراتگر دروست نیه.

۲۷۱۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: إِنِّي لَتَحْتَ نَاقَةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَسِيلُ عَلَيَّ لُعَابُهَا فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ، أَلَا وَصِيَّةَ لَوَارِثٍ»^(۱).

واته: ئەنەسی کوری مالیک ﷺ دە لئ: من له خواره وه ی وشتره که ی پینغه مبهری خوا ﷺ بووم و لیکه که ی به سهر مندا ده رزا، گویم لئبوو (پینغه مبهری ﷺ) ده یفه رموو: بینگومان خوا مافی هه موو خاوه ن مافیکی داوه، ناگادار بن وه سیه ت کردن بو میراتگر دروست نیه.

بابه ت: قهرز دانوه پیش (جیبه جیکردنی) وه سیه ته

۲۷۱۵- عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «فَصَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالذَّيْنِ قَبْلَ الْوَصِيَّةِ، وَأَنْتُمْ تَقْرَأُونَهَا: ﴿مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِي يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ﴾ (۱۱) النساء، وَإِنَّ أَعْيَانَ بَنِي الْأُمِّ لَيَتَوَارِثُونَ دُونَ بَنِي الْعَلَاتِ»^(۲).

واته: عەلی ﷺ دە لئ: پینغه مبهری خوا ﷺ بریاریداوه که پیش جیبه جی کردنی وه سیه ت قهرز ده دریتته وه، وه ئیوه ش ئەو ئایه ته تان خویندۆته وه که ده فهرموئ: ﴿مِنْ بَعْدِ وَصِيَّتِي يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ﴾ (۱۱) النساء، واته: له پاش (دهرکردنی) وه سیه تیک وه سیتی پی کرابی (له لایه ن مردوو ه که وه) یان دانه وه ی قهرزیک (که له سهری بیت)، وه ئەو برا و خوشکانه ی دایک و باوکیان یه که میرات له یه ک ده گرن، نه ک ئەوانه ی باوکیان یه که و دایکیان جیاوازه.

(۱) صحیح لغیره.

(۲) حسن. أخرجه الترمذي: ۲۰۹۴ و ۲۰۹۵ و ۲۱۲۲.

بابه‌ت: که‌س‌یک که مردب‌ت و وه‌سپه‌تی نه‌کردب‌ت نایا خیر و چاکه‌ی بو ده‌کرت‌؟

۲۷۱۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: إِنَّ أَبِي قَدْ مَاتَ وَتَرَكَ مَالًا وَلَمْ يُوصِ، فَهَلْ يَكْفُرُ عَنْهُ أَنْ تَصَدَّقْتُ عَنْهُ؟ قَالَ: «نَعَمْ»^(۱).

واته: نه‌بو هوره‌پره رضی الله عنه ده‌گیریت‌ه‌وه، پیاوینک پرسپاری له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کرد، گوتی: باوکم مردووه و سامانی له دواى خوئ جیه‌پشتووه و وه‌سپه‌تیشی نه‌کردوه، جا نایا نه‌گهر من خیر و چاکه‌ی بو بکه‌م ده‌بیته هوی سپرینه‌وه‌ی گونا‌هه‌کانی؟ فه‌رمووی: به‌لی.

۲۷۱۷- عَنْ عَائِشَةَ رضی الله عنها أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: إِنَّ أُمَّي افْتُلِتَتْ نَفْسَهَا وَلَمْ تُوصِ، وَإِنِّي أَظُنُّهَا لَوْ تَكَلَّمْتُ لَتَصَدَّقْتُ، فَلَهَا أَجْرٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ عَنْهَا وَلي أَجْرٌ؟ فَقَالَ: «نَعَمْ»^(۲).

واته: عایشه رضی الله عنها ده‌گیریت‌ه‌وه، پیاوینک هات بو خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ، گوتی: له‌راستیدا دایکم له ناکاو مرد و وه‌سپه‌تی نه‌کرد، وه من گومانم وایه نه‌گهر پیرا‌گه‌یشتبا قسه بکات، خیر و چاکه‌ی ده‌کرد، جا نه‌گهر من خیر و چاکه له بری نه‌و بکه‌م پادا‌شته‌که‌ی بو ده‌چیت و منیش خیرم پی ده‌گات؟ (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) فه‌رمووی: به‌لی.

۲۷۱۸- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضی الله عنه، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: لَا أَجِدُ شَيْئًا وَلَيْسَ لِي مَالٌ، وَلي يَتِيمٌ لَهُ مَالٌ، قَالَ ﷺ: «كُلُّ مَنْ مَالٍ يَتِيمِكَ، غَيْرَ مُسْرِفٍ وَلَا مُتَأَثِّلٍ مَالًا - قَالَ: وَأَحْسِبُهُ قَالَ: - وَلَا تَقِي مَالِكَ مَالِهِ»^(۳).

واته: عه‌مری کوری شو‌عه‌یب له باوکیه‌وه له باپیری‌ه‌وه رضی الله عنه ده‌گیریت‌ه‌وه ده‌لی: پیاوینک هات بو خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ و گوتی: هیچ شتیک شک نابه‌م و مال و سامانیشم نیه، وه هه‌تیوم به‌سه‌ره‌وه‌ن و (سه‌ره‌په‌رشتیان ده‌که‌م) مالیان هه‌یه، فه‌رمووی: له مالی هه‌تیوه‌کانت بخو به‌لام به‌بی زیاده‌په‌وی کردن و له ده‌سپاهی‌ی مال و سامانه‌که‌یان

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۶۳۰، والنسائي: ۳۶۵۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲۸۸، ومسلم: ۱۰۰۴، وأبو داود: ۲۸۸۱، والنسائي: ۳۶۴۹.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۷۲، والنسائي: ۳۶۶۸.

پاشەكەوت مەكە (بەلكو لە قازانجەكەى كەوا تو ئىشى پىدەكەى بۆ ئەوان)، راوى
گوتى: وابزانم فەرمووى: پارىزگارى مالى و سامانى خۆت بە ھى ئەوان مەكە (واتە:
سامانى ئەوان بە قوربانى مالى و سامانى خۆت مەكە).

پہرتووکی

زانستی میرات

بابهت: هاندان له سمر فیربوونی زانستی میرات

۲۷۱۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلَّمُوهَا، فَإِنَّهُ نِصْفُ الْعِلْمِ وَهُوَ يُنْسَى، وَهُوَ أَوَّلُ شَيْءٍ يُنْزَعُ مِنْ أُمَّتِي»^(۱).

واته: نه بو هوپه پره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تي: نه ي نه بو هوپه پره زانستی میرات فیربن و خه لکیش فیربکهن، چونکه بیگومان (زانستی میرات) نیوهی زانسته، وه نهو زانسته له بیر ده چیته وه و له بیر ده کری، یه کهم شتیشه که له ناو نوممه ته که مدا هه لده گیریته وه

بابهت: میراتی پشت (باوک و کچ و کور و نهوه)

۲۷۲۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ بِابْنَتَيْ سَعْدٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَاتَانِ ابْنَتَا سَعْدٍ قُتِلَ مَعَكَ يَوْمَ أُحُدٍ، وَإِنَّ عَمَّهُمَا أَخَذَ جَمِيعَ مَا تَرَكَ أَبُوهُمَا، وَإِنَّ الْمَرْأَةَ لَا تُنْكَحُ إِلَّا عَلَى مَالِهَا، فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى أَنْزَلَتْ آيَةُ الْمِيرَاثِ، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَخَا سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ فَقَالَ: «أَعْطِ ابْنَتَيْ سَعْدٍ ثُلُثِي مَالِهِ، وَأَعْطِ امْرَأَتَهُ الثُّمْنَ، وَخُذْ أَنْتَ مَا بَقِيَ»^(۲).

واته: جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه ده لى: خیزانی سه عدی کوری په بیع دوو کچه که ی سه عدی هینا بو خزمهت پيغه مبهري ﷺ، گوتی: نه ی پيغه مبهري خوا ﷺ نه وانه دوو کچه که ی سه عدن که له ئوحد له گه ل تو بو و کوژراوه، وه مامه که شیان هه موو نهو مال و سامانه ی که باوکیان به جتی هیشته بوو بردوو به تی بو خو ی، له کاتیکدا که ئافرهت هیچ مالیکي نه بی شووی بو ناکری، ئنجا پيغه مبهري خوا ﷺ بیده نگ بوو هه تا تايه تی میرات دابهزی، جا پيغه مبهري خوا ﷺ بانگی براکه ی سه عدی کوری په بیعی کرد، فهرمووی: دوو له سنی مال و سامانه که ی سه عد بده به کچه کانی و هه شت یه ک بده به خیزانه که ی، نه ویتیش که مایه وه هه لیگره بو خو ت.

(۱) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۲۰۹۱.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۸۹۱ و ۲۸۹۲، والترمذي: ۲۰۹۲.

۲۷۲۱- عَنِ الْهُزَيْلِ بْنِ شَرْحِبِيلٍ رضي الله عنه قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ وَسَلْمَانَ بْنِ رَبِيعَةَ الْبَاهِلِيِّ فَسَأَلَهُمَا عَنِ ابْنَتِهِ، وَابْنَةِ ابْنِ، وَأَخْتِ لِأَبٍ وَأُمٍّ، فَقَالَا: لِلْإِبْنَةِ النَّصْفُ، وَمَا بَقِيَ فَلِلْأَخْتِ، وَابْنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، فَسَيِّئَابِعُنَا، فَأَتَى الرَّجُلُ ابْنَ مَسْعُودٍ فَسَأَلَهُ، وَأَخْبَرَهُ مِمَّا قَالَا: فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: قَدْ ضَلَلْتُ إِذَا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ، وَلَكِنِّي سَأَفْضِي مِمَّا قَضَى بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، «لِلْإِبْنَةِ النَّصْفُ، وَلِلْإِبْنَةِ الْإِبْنِ السُّدُسُ، تَكْمِلَةَ الثَّلَاثِينَ، وَمَا بَقِيَ فَلِلْأَخْتِ»^(۱).

واته: هوزه یلی کوری شوره حبیل رضي الله عنه ده لی: پیاویک هات بو لای نه بو موسای نه شعهری و سهلمانی کوری په بیعه ی باهیلی و پرساری لیگردن دهر باره ی میراتی کچیک و کچیکی کور و خوشکیکی له دایک و باوکی، نه وانیش گوتیان: کچه که نیوه ی هیه و نه وه ی مایه وه بو خوشکه که یه، وه بچو بولای ئینو مه سعود نه ویش وه کو ئیمه بریار ده دات، ئنجا پیاوه که هاته لای ئینو مه سعود و پرسیاره که ی لیگرد و هه والی بریاری نه وانیشی پیدا، عه بدوللاش گوتی: نه گهر وه کو نه وان بلیم و بریار بدهم که واته گومرا و سهر لیشیواو بم (چونکه ناگاداری بریاره که ی پیغه مبهر رضي الله عنه نین)، به لام من به بریاری پیغه مبهری خوا رضي الله عنه بریار ده دهم: کچه که نیوه ی ده که وی، کچی کوره که ش شه شیبه کی ده که وی، که به هه ردووکی ده بیته دوو له سهر سی، جا نه وه ی مایه وه بو خوشکه که یه.

بابهت: میراتی باپیره

۲۷۲۲- عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ الْمُرَزِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: «سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ أُتِيَ بِفَرِيضَةٍ فِيهَا جَدٌّ، فَأَعْطَاهُ ثَلَاثًا، أَوْ سُدَسًا»^(۲).

واته: مه عقیلی کوری یه ساری موزه نبی رضي الله عنه ده لی: میراتی باپیره یه کیان هینا بو خزمهت پیغه مبهری خوا رضي الله عنه، گویم لیبوو که سیبه ک یان شه شیبه کی پیدا.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۷۳۶، وأبو داود: ۲۸۹۰، والترمذي: ۲۰۹۳.

(۲) صحیح لغیره.

۲۷۲۳- عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي جَدِّ كَانَ فِينَا بِالسُّدُسِ ^(۱).

واته: مه عقیلی کوری یه سار رضي الله عنه ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ بو میراتی باییره یه ک له ناوماندا بریاری شه شیه کی بؤدا.

بابه ت: میراتی داپیره (نه نک)

۲۷۲۴- عَنْ قَبِيصَةَ بِنِ دُوَيْبِ رضي الله عنه قَالَ: جَاءَتِ الْجَدَّةُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رضي الله عنه تَسْأَلُهُ مِيرَاتَهَا، فَقَالَ لَهَا: أَبُو بَكْرٍ مَا لَكَ فِي كِتَابِ اللَّهِ شَيْءٌ، وَمَا عَلِمْتُ لَكَ فِي سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ شَيْئًا، فَارْجِعِي حَتَّى أَسْأَلَ النَّاسَ، فَسَأَلَ النَّاسَ، فَقَالَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ: «حَضَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَعْطَاهَا السُّدُسَ». فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: هَلْ مَعَكَ عَيْرٌ؟ فَقَامَ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ الْأَنْصَارِيُّ فَقَالَ مِثْلَ مَا قَالَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ، فَأَنْفَذَهُ لَهَا أَبُو بَكْرٍ، ثُمَّ جَاءَتِ الْجَدَّةُ الْأُخْرَى مِنْ قِبَلِ الْأَبِ إِلَى عَمْرٍو تَسْأَلُهُ مِيرَاتَهَا، فَقَالَ: مَا لَكَ فِي كِتَابِ اللَّهِ شَيْءٌ، وَمَا كَانَ الْقَضَاءُ الَّذِي قُضِيَ بِهِ إِلَّا لِعَيْرِكَ، وَمَا أَنَا بِرَأِيْدٍ فِي الْفَرَائِضِ شَيْئًا، وَلَكِنْ هُوَ ذَاكَ السُّدُسُ، فَإِنْ اجْتَمَعْتُمْ فِيهِ، فَهُوَ بَيْنَكُمْ، وَأَيْتُكُمْ خَلَّتْ بِهِ فَهُوَ لَهَا ^(۲).

واته: قه بیصه ی کوری زوئیب رضي الله عنه ده لئ: داپیره یه ک (نه نک) هات بو لای نه بو به کری صیددیق رضي الله عنه برسیاری لیکرد ده براره ی به شه میراته که ی خوی، جا نه بو به کر رضي الله عنه پنی گوت: له کتیبه که ی خوادا هیچ به شیکت بو دیاری نه کراوه، وه له سوننه تی پیغه مبهری خوادا ﷺ هیچ شتیکم له وباره وه ناگا لی نیه، بویه بچوه هه تا کو برسیار له خه لکه که ده که م، نجا برسیاری له خه لک کرد، جا موغیره ی کوری شوعبه گوتی: ناگادارم و ناماده بووم که پیغه مبهری خوا ﷺ شه شیه کی (به نه نک) داوه، نه بو به کریش گوتی: جگه له خوت که سیترت له گه لدایه (بو نه و شایه دییه)؟ نجا موحه ممه دی کوری مه سله مه ی نه نصاری هه لساو هه مان نه و شته ی گوت که موغیره ی کوری شوعبه گوتبووی، نجا نه بو به کر بریاره که ی بو نه نکه جیبه جی کرد، پاشان نه نکیکتر که له لایه ن باوکه وه ده بوو به نه نک هات بو لای عومه ر برسیاری میراته که ی لیکرد، نه ویش گوتی: له قورثاندا هیچ به شت بو دیاری نه کراوه، نه و

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۹۷.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۸۹۴، والترمذي: ۲۱۰۰ و ۲۱۰۱.

برپاره‌ی که دراویشه (له لایهن نه بو به کره وه) بو که سیکیتر بوو جگه له تو، وه منیش هیچ شتیک له پشکه میراته کان زیاد ناکهم، به لام ههر نهو شه‌شیه که ت بو هه‌یه، جا نه‌گهر دوو نه‌نک کو بوونه وه نه وه شه‌شیه که که له نیوان خو تاندا دابه‌ش بکه‌ن، کامه‌شتان به ته‌نیا بوون بو نه وه.

۲۷۲۵- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَرَثَ جَدَّةَ سُدَّاءَ»^(۱).

واته: ئینو عه‌بیاس رضی اللہ عنہ ده‌گیریته وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ شه‌شیه کی به میرات بو نه‌نک داناوه.

بابه‌ت: که‌لاله

۲۷۲۶- عَنْ مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْيَعْمُرِيِّ رضی اللہ عنہ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رضی اللہ عنہ، قَامَ خَطِيبًا يَوْمَ الْجُمُعَةِ - أَوْ خَطَبَهُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ - فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ: إِنِّي وَاللَّهِ مَا أَدْعُ بَعْدِي شَيْئًا هُوَ أَهَمُّ إِلَيَّ مِنْ أَمْرِ الْكَلَالَةِ، وَقَدْ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَمَا أَعْلَظُ لِي فِي شَيْءٍ مَا أَعْلَظُ لِي فِيهَا، حَتَّى طَعَنَ بِإِضْبَعِهِ فِي جَنْبِي - أَوْ فِي صَدْرِي - ثُمَّ قَالَ: «يَا عُمَرُ، تَكْفِيكَ آيَةُ الصِّيفِ الَّتِي نَزَلَتْ فِي آخِرِ سُورَةِ النَّسَاءِ»^(۲).

واته: مه‌عدانی کوری نه بو ته‌لحه‌ی یه‌عموری رضی اللہ عنہ ده‌گیریته وه که عومه‌ری کوری خه‌تتاب رضی اللہ عنہ روژی جومعه وتاریدا یان تاری بو دان، جا سوپاس و ستایشی خوا‌ی کرد و گوتی: بیگومان سویند به خوا من شتیک له دوا‌ی خو م به‌جی ناهیل م که له مه‌سه‌له‌ی که‌لاله پیم‌گرنگتر بیت، وه بیگومان پرسیارم له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کرد ده‌رباره‌ی، له هیچ نه‌وه‌نده پیدا‌گری لی‌نه‌کردم وه کو له و باسه‌دا توند‌گیری لی‌کردم، هه‌تا وایلپه‌تات به په‌نجه‌ی نفورچی له که‌له‌که‌م یان له سینگم دا، پاشان فه‌رمووی: نه‌ی عومه‌ر نه‌و ئایه‌ته‌ی کو تایی سووره‌تی (النساء) که له هاویندا دابه‌زی له و باره‌وه به‌سه بو تو.

(۱) ضعيف الإسناد.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۵۶۷، والنسائي: ۷۰۸.

تیبینی: وشه ی (کلالة) ناوه بو جیا له مندال و دایک و باوک، واته: نهوانه ی که میرات ده گرن، نه گهر باوک و دایک نه بن و، مندالی مردووه که نه بن، خوشک بن، یان برا بن، یان مام و خال بن، نهوا پییان ده گوتری: (کلالة). یان نهو مردووه یه که میراتی لیده گیری، نه باوک و دایکی هه یه نه مندالی هه یه، به لکو خوشک و برا و مام و خال و نهوانه میراتی لیده گرن.

۲۷۲۷- عَنْ مُرَّةَ بْنِ شَرَّاحِيلَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: «ثَلَاثٌ لَأَنْ يَكُونَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بَيْنَهُنَّ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا: الْكَلَالَةُ، وَالرِّبَا، وَالْخِلَافَةُ»^(۱).

واته: موریه کوری شهرا حیل رضي الله عنه ده لی: عومهری کوری خه تباب رضي الله عنه گوتی: سی شت هه یه نه گهر پیغه مبهری خوا رضي الله عنه پروونی کرد بایه وه بوم له لام خو شه ویستتر بوو له دنیا و نهو هشی که تیدایه: که لاله و ربا و جینشینی (هیچ شتیک نه ماوه که پیغه مبهری رضي الله عنه پروونی نه کرد بیته وه، به لام پی شهوا عومهر مه بهستی له ورده کاری نهو سی شته بوو!!).

۲۷۲۸- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ رضي الله عنه، سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: مَرِضْتُ فَأَتَانِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَعُودُنِي هُوَ وَأَبُو بَكْرٍ مَعَهُ وَهُمَا مَاشِيَانِ، وَقَدْ أُغْمِيَ عَلَيَّ، فَتَوَضَّأَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَصَبَّ عَلَيَّ مِنْ وَضُوئِهِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ أَصْنَعُ، كَيْفَ أَقْضِي فِي مَالِي؟ حَتَّى نَزَلَتْ آيَةُ الْمِيرَاثِ فِي آخِرِ النَّسَاءِ: ﴿وَإِنْ كَانَتْ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً﴾ (النساء، الآية ۱۲) وَ﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ﴾ (النساء، الآية ۱۳)^(۲).

واته: موحه ممه دی کوری مونکه دیر رضي الله عنه ده گپریته وه، گوئی له جابیری کوری عه بدوللا رضي الله عنه بوو، ده یگوت: نه خو ش بووم، پیغه مبهری خوا رضي الله عنه و نه بو به کر به یه که وه به پیاده سهر دانیان کردم، له وکاته دا من بیهوش ببووم، پیغه مبهری خوا رضي الله عنه ده ستنویژی شوست و له ناوی ده ستنویژه که ی ناوی پیدا کردم، منیش گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا رضي الله عنه من چی بکه م چی له مال و سامانه که م بکه م و چون بریاری لیده م؟ هه تا تابه تی میراتی کوتای سووره تی (النساء) دابه زی: ﴿وَإِنْ كَانَتْ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً﴾ (النساء، الآية ۱۲) واته: وه نه گهر پیاویک یان ئافره تیک که میراتی لی نه گیرا (مردبوو)

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۹۶، ومسلم: ۱۶۱۶، وأبو داود: ۲۸۸۶ و ۲۸۸۷، والترمذي: ۲۰۹۷.

نه باوان (دایک و باوکی) هه بوو نه مندال، وه: ﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلِمَةِ﴾ (۱۳۶) النساء، واته: (ئه ی موحه ممه د ﷺ) داوای فتوات لی ده کهن و لیت ده پرسن بلی خوا فتواتان بو ده دات ده رباره ی که لاله (که سیکه نه وه و کورو باوک و باپیری نه بیت).

بابهت: میراتگرتنی مسولمانان له هاوبه شدانهران

۲۷۲۹- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ»^(۱).

واته: ئوسامه ی کوری زهید ﷺ ده گپریته وه له پیغه مبه ره وه ﷺ فهرموویه تی: مسولمان میرات له کافر ناگری و کافریش میرات له مسولمان ناگری.

۲۷۳۰- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنْزَلَ فِي دَارِكِ مَكَّةَ؟ قَالَ: «وَهَلْ تَرَكَ لَنَا عَقِيلٌ مِنْ رِبَاعٍ أَوْ دُورٍ؟»^(۲). وَكَانَ عَقِيلٌ وَرَثٌ أَبَا طَالِبٍ هُوَ وَطَالِبٌ، وَلَمْ يَرِثْ جَعْفَرٌ وَلَا عَلِيٌّ شَيْئًا، لِأَنَّهُمَا كَانَا مُسْلِمِينَ، وَكَانَ عَقِيلٌ وَطَالِبٌ كَافِرَيْنِ. فَكَانَ عَمْرٌ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ يَقُولُ: لَا يَرِثُ الْمُؤْمِنُ الْكَافِرَ. وَقَالَ أُسَامَةُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ»^(۳).

واته: ئوسامه ی کوری زهید ﷺ ده لی گوتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ ئایا له مه که که دا ده چیه ناو خانوو که ت؟ ئه ویش فهرمووی: ئایا مه گه ره عقیل هیچ شتیکی له خانوبه ره و زهوی بو ئیمه جیهیشتوو؟ بوئه ئاوا ی فهرموو چونکه عقیل و تالیب میراتیان له ئه بو تالیب گرتوو، به لام جه عفه ره و عه لی هیجیان وه رنه گرتوو، چونکه ئه وان مسولمان بوون و عه قیل و تالیب کافر بوون، جا عومه ره له بهر ئه وه بوو ده یگوت: پروادار میرات له کافر ناگری، وه ئوسامه ش گوتی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرموویه تی: مسولمان میرات له کافر ناگری، وه کافریش میرات له مسولمان ناگری.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۷۶۴، ومسلم: ۱۶۱۴، وأبو داود: ۲۹۰۹، والترمذي: ۲۱۰۷.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۵۸۸ و ۳۰۵۸ و ۴۲۸۲، ومسلم: ۱۳۵۱، وأبو داود: ۲۰۱۰ و ۲۹۱۰.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۷۶۴، ومسلم: ۱۶۱۴، وأبو داود: ۲۹۰۹، والترمذي: ۲۱۰۷.

۲۷۳۱- عَنْ عَمْرِو بْنِ شَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عليه السلام، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا يَتَوَارَثُ أَهْلُ مِلَّتَيْنِ»^(۱).

واته: عهپرى كوپرى شوعهيب له باوكيهوه له باپيرهوه عليه السلام ده گيرپيتهوه، پيغه مبهرى خوا عليه السلام فهرمويه تى: په پيره وانى دوو تاین ميراث له يه كترى ناگرن.

بابت: ميراثى وه لاء (كويله و كه نيزه ك)

۲۷۳۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ شَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عليه السلام، قَالَ: تَزَوَّجَ رَبَّابُ بْنُ حُدَيْفَةَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ سَهْمٍ أُمَّ وَأَيْلِ بِنْتِ مَعْمَرِ الْجُمَحِيَّةِ، فَوَلَدَتْ لَهُ ثَلَاثَةً، فَتَوَفَّيْتُ أُمَّهُمْ، فَوَرَّثَهَا بَنُوهَا، رَبَاعًا وَوَلَدًا مَوَالِيهَا، فَخَرَجَ بِهِمْ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ إِلَى الشَّامِ، فَمَاتُوا فِي طَاعُونِ عَمَوَاسٍ، فَوَرَّثَهُمْ عَمْرُو، وَكَانَ عَصَبَتُهُمْ، فَلَمَّا رَجَعَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ جَاءَ بَنُو مَعْمَرٍ، يُخَاصِمُونَهُ فِي وِلَاةٍ أُخْتِهِمْ إِلَى عُمَرَ، فَقَالَ عُمَرُ: أَقْضِي بَيْنَكُمْ مِمَّا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، سَمِعْتُهُ يَقُولُ: «مَا أَحْرَزَ الْوَالِدُ وَالْوَالِدُ فَهُوَ لِعَصْبَتِهِ، مَنْ كَانَ». قَالَ: فَقَضَى لَنَا بِهِ، وَكَتَبَ لَنَا بِهِ، كِتَابًا فِيهِ شَهَادَةُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَزَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ وَآخَرَ، حَتَّى إِذَا اسْتُخْلِفَ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مَرْوَانَ، تُوِّفِيَ مَوْتَى لَهَا، وَتَرَكَ أَلْفِي دِينَارٍ، فَبَلَغَنِي أَنَّ ذَلِكَ الْقَضَاءَ قَدْ غُيِّرَ، فَخَاصَمُوا إِلَى هِشَامِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ، فَرَفَعْنَا إِلَى عَبْدِ الْمَلِكِ فَأَتَيْنَاهُ بِكِتَابِ عُمَرَ، فَقَالَ: إِنْ كُنْتُ لَأَرَى أَنَّ هَذَا مِنَ الْقَضَاءِ الَّذِي لَا يُشَكُّ فِيهِ، وَمَا كُنْتُ أَرَى أَنَّ أَمْرَ أَهْلِ الْمَدِينَةِ بَلَغَ هَذَا، أَنْ يُشَكُّوا فِي هَذَا الْقَضَاءِ، فَقَضَى لَنَا فِيهِ فَلَمْ نَزَلْ فِيهِ بَعْدُ^(۲).

واته: عهپرى كوپرى شوعهيب له باوكيهوه له باپيرهوه عليه السلام ده گيرپيتهوه ده لى: ريئابى كوپرى حوزه يفهى كوپرى سه عيدى كوپرى سه هم، نوممو وائيلى كچى مه عمه رى جومه حيهى ماره برى، ئنجا سى مندالى لئى بوو، جا منداله كان دايكيان مرد، كوپره كانيشى هم خانوبه ره وه هم وه لائى به نده نازاد كراوه كه دايكيان به ميراث برد، جا عهپرى كوپرى عاص بردنى بو شام، له ویش به نه خووشى تاعونى عه مواس مردن، بويه عهپر كه خزمى پشتيان بوو ميراثى لى گرتن، جا كاتيك عهپرى كوپرى عاص (له شام) گه پرايه وه خزمى ژنه كه به نو مه عمه ر هاتن داواى وه لائى خوشكه كه يان كردو، كرديانه كيشه له گه ل عهپر، جا چوون بو لاي عومه ر، عومه ريش

(۱) حسن صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۹۱۱.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۹۱۷.

گوتى: بە بريارىك كيشە كەتان بۇ چارەسەر دە كەم كە لە پىغەمبەرى خوا ﷺ بىستومە، گويم لىبوو دەيفەرموو: ئەوھى كە مندال لە داىك و باوكى بە ميرات بە دەستى دىنى بۇ خزمى پشتىيە جا ھەر كەسىك بن، ەمپر گوتى: جا بريارى لە نىوانماندا داو نووسراونكى بۇ نوسىن كە شاىھدى ەبدوپرەھمانى كورى ەھوف و زەيدى كورى ساىبىت و كەسىكى ترى تىدا بوو، ەھتاكو سەردەمى خەلافەتى ەھولەلىكى كورى مەپوان ھات، جا بەندە نازادكراوھ كەى ژنە كەش مرد، دوو ھەزار دىنارىشى لە دوای خۆى بەجى ھىشتبوو، جا پىيان راگەياندم كە بريارە كە گوراوھ (ئەوھى كە عومەر كاتى خۆى بريارى لى دابوو كە ئەوھى مندال بە دەستى دىنى بۇ خزمى پشتىيە)، بۇيە كيشە كەيان بردە لای ھىشامى كورى ئىساعىل، ئىمەش بەرزمان كەردەوھ بۇ لای ەھدولەلىك و نووسراوھ كەى عومەرمان ھىنا، ئەویش گوتى: من وای دەبىنم كە ئەو بريارە ھىچ گوماتىكى تىدانىھ، وھ منىش وای نابىنم و پىم سەپرە خەلكى مەدىنە وای لى ھاتبى كە گومان لەو بريارە بكەن، ئىتر بريارى بۇ داین بەو بريارەى كە لە پەراوھ كەدا بوو، جا تا ئىستاش ھەر لەسەر ئەو بريارە دەپوین.

۲۷۳۳- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ مَوْلَى النَّبِيِّ ﷺ وَقَعَ مِنْ نَخْلَةٍ، فَمَاتَ وَتَرَكَ مَالًا وَلَمْ يَتْرُكْ وَكَلًّا وَلَا حَمِيمًا. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَعْطُوا مِيرَاثَهُ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ قَرَيْبَتِهِ»^(۱).

واتە: عائىشە رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دەگىرپتەوھ، پىغەمبەر ﷺ بەندەيەكى ھەبوو، جا لەسەر دار خورمايەك كەوتە خواریوھو مرد، مال و سامانىكىشى لەدوا بەجىا، نە مندالىشى ھەبوو نە خزم، ئنجا پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: ميراتە كەى بەدەنە كەسىك (لە مسولمانان) لە گوندە كەى خۆى.

۲۷۳۴- عَنْ أُخْتِ ابْنِ شَدَّادٍ لِأُمِّهِ - قَالَتْ: «مَاتَ مَوْلَايَ وَتَرَكَ ابْنَتَهُ فَقَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَالَهُ بَيْنِي وَبَيْنَ ابْنَتِي، فَجَعَلَ لِي النُّصْفَ، وَلَهَا النُّصْفَ»^(۲).

واتە: خوشكى ئىبنو شەدداد لە داىكەيوھ، دەلى: بەندەيەكم مرد و كچىكى لە دوا بەجىا، ئنجا پىغەمبەرى خوا ﷺ مال و سامانى بەندەكەمى بەشكرد لە نىوان من و كچى بەندەكەمدا، جا نيوھى ميراتە كەى بۇ من دانا و نيوھىشى بۇ كچەكە.

(۱) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۹۰۲، والترمذي: ۲۱۰۵.

(۲) حسن.

بابهت: میراثی بکوژ

۲۷۳۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم أَنَّهُ قَالَ: «الْقَاتِلُ لَا يَرِثُ»^(۱).

واته: نه بو هوره پره رضی اللہ عنہ له پیغه مبهری خواوه صلی اللہ علیہ وسلم گپراویه ته وه که فهرموویه تی: بکوژ میراث ناگری.

۲۷۳۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، قَامَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ فَقَالَ: «الْمَرْأَةُ تَرِثُ مِنْ دِيَةِ زَوْجِهَا وَمَالِهِ، وَهُوَ يَرِثُ مِنْ دِيَّتِهَا وَمَالِهَا، مَا لَمْ يَقْتُلْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ، فَإِذَا قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ عَمْدًا لَمْ يَرِثْ مِنْ دِيَّتِهِ وَمَالِهِ شَيْئًا، وَإِنْ قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ خَطَأً وَرِثَ مِنْ مَالِهِ وَلَمْ يَرِثْ مِنْ دِيَّتِهِ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری عه مر رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له پوژی نازادکردنی مه که که دا هه لساو فهرمووی: ژن میراث له خوینبایی و سامانی میرده که ی ده گری، وه پیاویش میراث له خوینبایی و سامانی ژنه که ی ده گری، مادام یه کیکیان نه ویتری نه کوشتبی، جا نه گهر یه کیک له و دووانه نه ویتری کوشت به نه نقه ست، نه له خوینبایی و نه له سامانه که ی میراث ناگری، وه نه گهر یه کیکیان نه ویتری به هه له کوشت، له سامانه که ی میراث ده گری و له خوینباییه که ی میراث ناگری.

بابهت: نه و خزمه نزیکانه ی، بهشیان نیه له میراثدا

۲۷۳۷- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ بْنِ حُنَيْفٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَجُلًا رَمَى رَجُلًا بِسَهْمٍ فَقَتَلَهُ، وَلَيْسَ لَهُ وَاْرِثٌ إِلَّا خَالٌ، فَكَتَبَ فِي ذَلِكَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ إِلَى عُمَرَ، فَكَتَبَ إِلَيْهِ عُمَرُ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «اللَّهُ وَرَسُولُهُ مَوْلَى مَنْ لَا مَوْلَى لَهُ، وَالْخَالُ وَاْرِثٌ مَنْ لَا وَاْرِثَ لَهُ»^(۳).

واته: نه بو نومامه ی کوری سه هلی کوری حونه یف رضی اللہ عنہ ده گپریته وه، پیاوینک تیرینکی هاوینژته پیاوینکی تر و کوشتی، وه (کوژراوه که) هیچ میراتگریشی نه بوو جگه له خالی، نجا نه بو عوبه یده ی کوری جه پراح له وباره وه نامه یه ک ده نووسی بو عومه ر،

(۱) صحیح، أخرجه الترمذي: ۲۱۰۹.

(۲) موضوع.

(۳) صحیح، أخرجه الترمذي: ۲۱۰۳.

عومه ریش بوی دهنوسی که پیغمبر ﷺ فرموده‌تی: خواو پیغمبره که ی ﷺ سهرپه‌رشتیاری و پشتیوانی که سینکن که سهرپه‌رشتیاری نه‌بی، وه خالیس (برای دایک) میراتگری که سینکه که میراتگری نه‌بی.

۲۷۳۸- عَنِ الْمُقَدَّامِ أَبِي كَرِيمَةَ رضي الله عنه، - رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ -: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِوَرَثَتِهِ، وَمَنْ تَرَكَ كَلًّا فَلِإِنْتَانَا - وَرُبَّمَا قَالَ: فَإِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ - وَأَنَا وَارِثٌ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ أَعْقَلُ عَنْهُ وَارِثُهُ، وَالْخَالُ وَارِثٌ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ يَعْقِلُ عَنْهُ وَيَرِثُهُ»^(۱).

واته: میقدامی نه‌بو که ریم رضي الله عنه ده‌گیریتته‌وه - پیاوونک له خه‌لکی شام له هاوه‌لانی پیغمبره‌ری خوا ﷺ گوتی -: پیغمبره‌ری خوا ﷺ فرموده‌تی: ههر که سینک مال و سامان به میرات به‌جی بیلی، بو میراتگره‌کانیه‌تی، وه ههر که سینک قهرز و خیزانی به‌ه‌زاری به‌جی بیلی له‌سهر ئیمه‌یه و ئیمه‌لی به‌رپرسیارین - پیشم وایی فرمودی: بو خواو پیغمبره‌که‌ی-، وه من میراتگری که سینکم که میراتگری نه‌بی، خوئنبایی له بری دده‌م و میراتیشی لیده‌گرم، وه خالیس میراتگری که سینکه که میراتگری نه‌بی، خوئنبایی له بری دده‌ات و میراتیشی لیده‌گری.

بابه‌ت: میراتی نه‌و که‌سانه‌ی به‌شیان دیری نه‌کراوه

۲۷۳۹- عَنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ «أَعْيَانَ بَنِي الْأُمِّ يَتَوَارَثُونَ دُونَ بَنِي الْعَلَاتِ، يَرِثُ الرَّجُلُ أَخَاهُ لِأَبِيهِ وَأُمَّهُ، دُونَ إِخْوَتِهِ لِأَبِيهِ»^(۲).

واته: علی کوری نه‌بو تالیب رضي الله عنه ده‌لی: پیغمبره‌ری خوا ﷺ بریاری داوه که خوشک و بریه‌ک له‌یه‌ک دایک و باوک بن میرات له‌یه‌کتری ده‌گرن، به‌لام نه‌وانه‌ی باوکیان یان دایکیان جیا به‌میرات له‌یه‌کتری ناگرن، پیاو میرات له‌برای دایک و باوکی ده‌گری، جگه له‌و برایانه‌ی که ته‌نها له‌باوکه‌وه بران.

۲۷۴۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَفْسِمُوا الْمَالَ بَيْنَ أَهْلِ الْفَرَائِضِ، عَلَى كِتَابِ اللَّهِ، فَمَا تَرَكَتِ الْفَرَائِضُ، فَلَأُولَى رَجُلٍ ذَكَرٌ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۸۹۹ و ۲۹۰۰.

(۲) حسن لیغره. أخرجه الترمذی: ۲۰۹۴ و ۲۰۹۵ و ۲۱۲۲.

(۳) صحیح. أخرجه البخاری: ۶۷۳۲، ومسلم: ۱۶۱۵، وأبو داود: ۲۸۹۸، والترمذی: ۲۰۹۸.

واتە: ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہ دەلێ: پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یەتی: مآل و میرات لە تیوان خاوەن بەشە دیاریکراوەکان دابەش بکەن، بە گوێرە ی ئەوەی کە قورئان دیاری کردووە، جا ئەوەی لەبەر خاوەن بەشەکان مایەووە بۆ نزیکترین ئیرینە یە لە خزمەکانی.

بابەت: ئەو کەسە ی میراتگری نیە

۲۷۴۱- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: مَاتَ رَجُلٌ عَلَىٰ عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم، وَلَمْ يَدَعْ لَهُ وَاثِرًا إِلَّا عَبْدًا هُوَ أَعْتَقَهُ، «فَدَفَعَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم مِيرَاثَهُ إِلَيْهِ»^(۱).

واتە: ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہ دەلێ: لە سەر دەمی پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم پیاویک مرد و هیچ میراتگریکی لە پاش بەجی نەما بوو، جگە لە بەندە یە ک کە ئازادی کرد بوو، ئنجا پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم میراتە کە ی بۆ بەندە ی کابرا گیرایەووە.

بابەت: ئا فرەت سێ جۆر میراتگری نیە

۲۷۴۲- عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْقَعِ رضی اللہ عنہا، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «الْمَرْأَةُ تَحْرِزُ ثَلَاثَ مَوَارِيثَ: عَتِيقَهَا، وَلَقِيطَهَا، وَوَلَدَهَا الَّذِي لَاعَنَتْ عَلَيْهِ»^(۲).

واتە: واسیلە ی کوری ئەسقەع رضی اللہ عنہا دە گیریتەووە پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرموو یەتی: ئا فرەت میراتی سێ کەس کۆدە کاتەووە: ئەو کۆیلە یە ی کە ئازادی کردووە، وە ئەو مندالە ی کە دۆزیو یە تیەووە و پەرور دە ی کردووە، وە ئەو مندالە شە ی کە لیعانی لەسەر کراووە و بۆتە هی خۆ ی.

بابەت: ئەو کەسە ی نکوکی لە مندالە کە ی بکات

۲۷۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ آيَةُ اللَّعَانِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «أَيُّهَا امْرَأَةُ الْوَالِدِ الْوَالِدِ بَقَوْمٍ مَن لَيْسَ مِنْهُمْ، فَلَيْسَتْ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ، وَلَنْ يَدْخُلَهَا جَنَّتُهُ، وَأَيُّهَا رَجُلٌ أَنْكَرَ وَلَدَهُ وَقَدْ عَرَفَهُ، احْتَجَبَ اللَّهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَفَضَحَهُ عَلَىٰ رُءُوسِ الْأَشْهَادِ»^(۳).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۹۰۵، والترمذي: ۲۱۰۶.

(۲) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۹۰۶، والترمذي: ۲۱۱۵.

(۳) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۲۶۳، والنسائي: ۳۴۸۱.

واته: نه بو هوره پره ﷺ ده لئ: کاتیک ئایه تی لیعان دابهزی پیغهمبهری خوا ﷺ
 فهرمووی: ههر ئافره تیک بههوی داوین پیسییه وه مندالی یه کیکی تر بکاته هی
 هوزیکی تر، هیچ بهشی به رهحمه تی خواوه نیه، وه نایبته ناو بههشته که ی خویه وه،
 وه ههر پیاونکیش نکولی له منداله که ی خوی بکات له کاتیکدا که ده شیناسیته وه،
 خوا له قیامه تدا په رده یه ک ده خاته نیوان خوی و نه و کهسه و بیبهشی ده کات له
 بینینی خوی، وه له پیش چاوی ئاماده بووانی (قیامهت) ئابروی ده بات.

۲۷۴۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «كُفِّرَ بِأَمْرِي ادْعَاءُ
 نَسَبٍ لَا يَعْرِفُهُ، أَوْ جَحْدُهُ، وَإِنْ دَقَّ»^(۱).

واته: عه مری کوری شوعه یب له باوکیه وه له باپیره وه ﷺ ده گپریته وه، پیغهمبه
 ﷺ فهرموویه تی: بانگه شه ی که سینک بو ره چه له کیک که نایناسی و خوی له نه وان
 بزانی، کوفری نیعمه تی ره چه له کی کردوه، یان نکولی له ره چه له کی خوی بکات، به
 هه مان شیوه یه هه رچه ند گومانیشی هه بیت و له لای پروون نه بی.

بابهت: بانگه شه کردن بو مندال

۲۷۴۵- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ ﷺ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «مَنْ عَاهَرَ أُمَّةً
 أَوْ حُرَّةً، فَوَلَدَهُ وَوَلَدَ زَيْناً لَا يَرِثُ وَلَا يُورَثُ»^(۲).

واته: عه مری کوری شوعه یب ﷺ له باوکیه وه له باپیره وه ده گپریته وه، ده لئ:
 پیغهمبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: هه رکهس زینا له گهل که نیه ک، یان ئافره تی ئازاددا
 بکات، نه و منداله ی ده بی مندالی زینایه، نه میرات ده گری و نه میراتی لئ ده گری.

۲۷۴۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ ﷺ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «كُلُّ مُسْتَلْحِقٍ
 اسْتَلْحِقَ بَعْدَ أَبِيهِ الَّذِي يُدْعَى لَهُ، ادْعَاهُ وَرَثَتُهُ مِنْ بَعْدِهِ، فَقَضَى أَنْ مَنْ كَانَ مِنْ أُمَّةٍ يَمْلِكُهَا يَوْمَ
 أَصَابَهَا، فَقَدْ لِحِقَ بِمَنْ اسْتَلْحَقَهُ. وَلَيْسَ لَهُ فِيهَا قِسْمٌ قَبْلَهُ مِنَ الْمِيرَاثِ شَيْءٌ، وَمَا أَدْرَكَ مِنْ مِيرَاثٍ
 لَمْ يُقْسَمْ، فَلَهُ نَصِيبُهُ، وَلَا يَلْحِقُ إِذَا كَانَ أَبُوهُ الَّذِي يُدْعَى لَهُ أَنْكَرَهُ، وَإِنْ كَانَ مِنْ أُمَّةٍ لَا يَمْلِكُهَا أَوْ

(۱) حسن صحیح.

(۲) حسن. أخرجه الترمذی: ۲۱۱۳.

مِنْ حُرَّةٍ عَاهَرَ بِهَا، فَإِنَّهُ لَا يَلْحَقُ وَلَا يُرْتُّ، وَإِنْ كَانَ الَّذِي يُدْعَى لَهُ هُوَ ادَّعَاهُ، فَهُوَ وَلَدُ زَيْنًا، لِأَهْلِ أُمَّهِ مَنْ كَانُوا، حُرَّةً أَوْ أُمَّةً» قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ رَاشِدٍ: يَعْنِي بِذَلِكَ مَا قُسِمَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ قَبْلَ الْإِسْلَامِ^(۱).

واته: عەمپرى كۆپى شو عەيب لە باوكىيەو لە باپىرىەو ﷺ دە گىرپتەو، پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى: ھەموو ئەوانەى پال دەدرىتە لای باوكيان و مىراتگرەكانىش داواى ئەو بەكەن كە لە باوكيانە، ئەو مندالە پال دەدرىتە لای ئەو باوكەى كە مىراتگرەكان بانگەشەى بۆ دەكەن، جا بپارىەكەى بەوجۆرەدا كە ئەگەر ئەو كە نىزەكەى پياوھە كە چووھتە لای لەوكاتەدا خۆى خواوھنى كە نىزەكەى بووبى، مندالەكە دەدرىتە پالى و لەو مىراتەى كە پىشتەر دابەشكراوھ بەشى نى، و لەو مىراتەى كە دواتر پى دەگات بەشى ھەيە، خۆ ئەگەر ئەو باوكەى دەدرىتە پالى بە زىندووبى خۆى نكولى بكات نادرىتە پالى و پالداھە كە دروست نى، و ئەگەر مندالەكە لە كە نىزەيەك بوو كە پياوھە كە خواوھنى نەبووھ و ھى كە سىكى دىكە بووبى، يان لەگەل ئافرەتتىكى ئازاددا زىناى كرديى، ئەو مندالە نە دەدرىتە لای كابرانە مىراتىشى لى دەگرى (چونكە مندالى زىنايە)، خۆ ئەگەر بانگەشەى ئەوھش بكات كە مندالەكە لە خۆيەتى، ھەر بە مندالى زىنا ھەژمار دەكرى و پال دەدرىتە لای دايكەكە، جا دايكەكە كە نىزەكە بى، يان ئازاد بى. موھەممەدى كۆپى راشىد دەلى: مەبەستى لەوھى كە دەفەرمووى: «فېما قىسم قبلە» واتە: ئەوھى كە لە پىش ئىسلامداو لە سەردەمى نەفامىدا دابەشكراوھ.

بابەت: نەھى كەردن لە فرۆشتنى سەرپەرشتىارى (وھلە) وھ لە بەخشىنى

۲۷۴۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ بَيْعِ الْوَلَاءِ وَعَنْ هَبْتِهِ»^(۲).

واتە: ئىبنو عومەر ﷺ دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ نەھى كەردوھ لە فرۆشتنى سەرپەرشتىارى (وھلە) و لە بەخشىنى.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۲۶۵ و ۲۲۶۶.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۲۳۵، ومسلم: ۱۵۰۶، وأبو داود: ۲۹۱۹، والترمذي: ۱۲۳۶ و ۲۱۲۶، والنسائي:

۲۷۴۸- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ بَيْعِ الْوَلَاءِ وَعَنْ هِبَتِهِ»^(۱).

واته: ئیبنو عومر رضي الله عنه ده‌لئ: پیغه‌مبهری خوا ﷺ نه‌هی کردوه له فرۆشتنی سه‌ره‌رشتیاری و ههم له به‌خشینی.

بابه‌ت: دابه‌شکردنی میرات

۲۷۴۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَا كَانَ مِنْ مِيرَاثٍ فُسِمَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَهُوَ عَلَى قِسْمَةِ الْجَاهِلِيَّةِ، وَمَا كَانَ مِنْ مِيرَاثٍ أَدْرَكَهُ الْإِسْلَامُ فَهُوَ عَلَى قِسْمَةِ الْإِسْلَامِ»^(۲).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کوری عومر رضي الله عنه ده‌لئ پیغه‌مبهری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ههر میراتیکی له سه‌رده‌می نه‌فامیدا دابه‌شکرا‌بی، له‌سه‌ر هه‌مان دابه‌شکردن ده‌مینیته‌وه، وه ههر میراتیکیش له سه‌رده‌می ئیسلامدا بی، به‌گویره‌ی بریاره‌کانی ئیسلام دابه‌ش ده‌کری.

بابه‌ت: میراتی مندالیک که به‌زیندوویی له‌دایک بی

۲۷۵۰- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا اسْتَهْلَّ الصَّبِيُّ صُلِّيَ عَلَيْهِ وَوَرِثَ»^(۳).

واته: جابیر رضي الله عنه ده‌لئ: پیغه‌مبهری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: مندال که له‌دایک ده‌بی ته‌نها ده‌نگی لئوه‌ بی، ههم نوئزی له‌سه‌ر ده‌کری (که‌مرد) ههم میراتیش ده‌گری.

۲۷۵۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، وَالْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ ز، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَرِثُ الصَّبِيُّ حَتَّى يَسْتَهْلَّ صَارِحًا» قَالَ: وَاسْتَهْلَأُهُ أَنْ يَبْكِيَ وَيَصِيحَ أَوْ يَعْطَسَ»^(۴).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۱۲۳۵، ومسلم: ۱۵۰۶، وأبو داود: ۲۹۱۹، والترمذي: ۱۲۳۶ و ۲۱۲۶، والنسائي: ۴۶۵۹_۴۶۵۷.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۰۳۲.

(۴) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۰۳۲.

واته: جابیری کوری عهدوللا و میسوهری کوری مه خپه مه ﷺ ده لاین: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: مندال میرات ناگری تاکو دهنگی لیوه نه یهت و هاوار نه کات (له کاتی له دایک بووندا)، راوی گوتی: «استهلال» واته: بگریهت یان هاوار بکات، یان بیژمی.

بابهت: نهومی پیاو له سهر دهستی پیاویک مسولمان بییت

۲۷۵۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ مَيْمَةَ الدَّارِيَّ يَقُولُ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا السُّنَّةُ فِي الرَّجُلِ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ يُسَلِّمُ عَلَيَّ يَدَيِ الرَّجُلِ؟ قَالَ: «هُوَ أَوْلَى النَّاسِ بِمَحْيَاةِ وَمَمَاتِهِ»^(۱).

واته: عهدوللای کوری مه وهه ب ﷺ ده لی: گویم له ته میمی داری بوو ده یگوت: گوتم: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ نه گهر پیاویک (که سیک) له نه هلی کیتاب له سهر دهستی پیاویکیتر مسولمان بیی، چ هه قتیکی به سه ری هوه هه یه؟ فهرمووی: نهو که سه له پیشتینه بو نهو له ژیان و مردنیدا.

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۹۱۸، والترمذي: ۲۱۱۲.

پہرتووکى

جیہاد و تیکووشان

بابه‌ت: گه‌وره‌یی جهاد و تیکووشان له‌پیناوی خوا‌ی گه‌وره

۲۷۵۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَعَدَّ اللَّهُ لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا جِهَادٌ فِي سَبِيلِي، وَإِيمَانٌ بِي، وَتَصَدِيقٌ بِرُسُلِي، فَهُوَ عَلَيَّ ضَامِنٌ أَنْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ أَرْجِعَهُ إِلَيَّ مَسْكِنَهُ الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ، نَائِلًا مَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ» ثُمَّ قَالَ «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَوْلَا أَنْ أَشَقُّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ مَا قَعَدْتُ خِلَافَ سَرِيَّةٍ تَخْرُجُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَبَدًا، وَلَكِنْ لَا أَجِدُ سَعَةً فَأَحْمِلُهُمْ، وَلَا يَجِدُونَ سَعَةً فَيَتَّبِعُونِي، وَلَا تَطِيبُ أَنْفُسُهُمْ فَيَتَخَلَّفُونَ بَعْدِي، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوَدِدْتُ أَنْ أَغْزَوْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأَقْتَلَ، ثُمَّ أَغْزَوْ فَأَقْتَلَ ثُمَّ أَغْزَوْ فَأَقْتَلَ»^(۱).

واته: نه‌بو هوره‌یره رضي الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: خوا ناماده‌سازی کردوه بو‌ئه‌وانه‌ی که له‌پیناوی تاینه‌که‌یدا ده‌رده‌چن، (خوا ده‌فه‌رموی): له‌به‌ر خاتری هیچ شتیکتر ده‌رنه‌چووه جگه له‌وه‌ی که له‌پیناو تاین و په‌زامه‌ندی مندایه، وه له‌پیناو برواکه‌ی به‌من و به‌راستدانانی پیغه‌مبه‌ره‌کانی من، نه‌و که‌سه من ده‌سته‌به‌ری چوونه به‌هه‌شتی بو‌ده‌که‌م، یان ده‌یگه‌رینمه‌وه ناو‌ئه‌و مال و منداله‌ی که لئی ده‌رچووه بو‌جهاد به‌پاداشت و ده‌ستکه‌وتیکی زوره‌وه، پاشان (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) فه‌رمووی: سویند به‌و زاته‌ی گیانی منی به‌ده‌سته، نه‌گه‌ر له‌سه‌ر مسولمانان قورس نه‌بووایه، هه‌رگیز له‌هیچ سوپایه‌ک دوانه‌ده‌که‌وتم که له‌پیناو خوا‌دا ده‌رده‌چی بو‌جهاد، به‌لام که‌ل وپه‌لی ته‌واوم بو‌هه‌موویان ده‌ست ناکه‌وی تا‌کو پینان بده‌م و نه‌وانیش بو‌خویان ناتوانن که‌ل وپه‌لی ته‌واو به‌ده‌ست بینن و پیشیان خوش نیه که من پرۆم و نه‌وان به‌جی بمینن، وه سویند به‌و زاته‌ی که گیانی منی به‌ده‌سته‌ه‌زم ده‌کرد که جهاد و تیکووشان بکه‌م له‌پیناو خوا‌دا و شه‌هید بووبام، پاشان جهادام کردبایه و شه‌هید بووبام و دیسان جهادام کردبایه و شه‌هید بوومایه.

۲۷۵۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَضْمُونٌ عَلَى اللَّهِ، إِمَّا أَنْ يَكْفِتَهُ إِلَى مَغْفِرَتِهِ وَرَحْمَتِهِ، وَإِمَّا أَنْ يَرْجِعَهُ بِأَجْرٍ وَغَنِيمَةٍ، وَمَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ، الَّذِي لَا يَفْتُرُ حَتَّى يَرْجِعَ»^(۲).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۶، ومسلم: ۱۸۷۶، والنسائي: ۳۰۹۸ و ۳۱۲۲_۳۱۲۴ و ۳۱۵۱ و ۵۰۲۹ و ۵۰۳۰.

(۲) صحیح.

واته: نه بو سه عیدی خودریی ﷺ ده گپرېته وه پېغه مبهري ﷺ فهرموويه تی: موجهی دیک که له پیناو خوا ده جهنگی له زه مانه تی خوا به یان له ناو سۆز و به زه یی و لیخو شبوونی خوی ده گری یان به پاداشت و ده سکه و ته وه ده یگپرېته وه (بو ناو مال و خیزانی)، وه نمونه ی موجهی که ده جهنگی له پیناو خوا دا وه کو نمونه ی که سیک وایه به پوژ به پوژوو بیت و به شه و بیداری، به جوړیک که هیچ ماندوو بوو تیکی به سهردا نه یه ت، هه تا کو نه و کاته ی که ده گپرېته وه.

بابه ت: گوره یی ساتیک ده رچوون بو جيهاد له پیناو خوا له به یانی و ئیواردا

۲۷۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عَدْوَةٌ أَوْ رَوْحَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا»^(۱).

واته: نه بو هورپه ره ﷺ ده لی: پېغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تی: ساتیک ده رچوون له پیناو خوا چ له به یانی، یان له ئیواردا، له دنیا و نه وه شی که تیدایه باشره بو نه و که سه.

۲۷۵۶- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عَدْوَةٌ أَوْ رَوْحَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا»^(۲).

واته: سه هلی کوری سه عدی ساعیدی ﷺ ده لی: پېغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تی: ساتیک ده رچوون چ له به ره به یاندا یان ئیواراندا له پیناو خوا باشره له دنیا و نه وه شی که له دنیا دایه.

۲۷۵۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَعَدْوَةٌ أَوْ رَوْحَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۹۳، ومسلم: ۱۸۸۲، والترمذي: ۱۶۴۹.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۹۴، ومسلم: ۱۸۸۱، والترمذي: ۱۶۴۸ و ۱۶۶۴، والنسائي: ۳۱۱۸.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۹۲، ومسلم: ۱۸۸۰، والترمذي: ۱۶۵۱.

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده گیریتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: پیگومان ساتیک ده رچوون له پیناو خوا باشتره له دنیا و ئه وهی که له دونیاش دایه.

بابهت: که سیک که ئاماده باشی بکات بو مواهیدیک

۲۷۵۸- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى يَسْتَقِيلَ، كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ حَتَّى يَمُوتَ أَوْ يَرْجِعَ»^(۱).

واته: عومهری کوری خه تباب ﷺ ده لئ: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: ههر که سیک ئاماده کاری بو مواهیدیک بکات له پیناو خوا دا بجه نگي، تا ئه وکاته ی ده پروات، به وینه ی مواهیده که خیر و پاداشتی هه یه تا ده مرئ، یان ده گه ریتته وه.

۲۷۵۹- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِ الْعَازِي شَيْئًا»^(۲).

واته: زیدی کوری خالیدی جو هه نیی ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: ههر که سیک پیداویستی مواهیدیکی جه نگاوه ر له پیناو خوا دا ئاماده بکات، وه کو ئه مواهیده پاداشتی هه یه بی ئه وهی هیچ له پاداشتی مواهیده که کم بیته وه.

بابهت: گه وره یی به خشین له پیناو خوا ی بهر زدا

۲۷۶۰- عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَفْضَلُ دِينَارٍ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ دِينَارًا يُنْفِقُهُ عَلَى عِيَالِهِ، وَدِينَارًا يُنْفِقُهُ عَلَى فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَدِينَارًا يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»^(۳).

واته: سهوبان ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: باشترین دیناریک که پیاو خه رچی بکات ئه و دیناره یه که بو مال و مندالی خوی خه رچی ده کات، وه ئه و دیناره یه که بو ئه سپیک خه رچی ده کات له پیناو خوا دا، وه ئه و دیناره ییش که پیاو بو هاوړیکانی له پیناو خوا دا خه رچی ده کات.

(۱) صحیح.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۸۴۳، ومسلم: ۱۸۹۵، وأبو داود: ۲۵۰۹، والترمذي: ۱۶۲۸ و ۱۶۳۱، والنسائي: ۳۱۸۰ و ۳۱۸۱.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۹۹۴، والترمذي: ۱۹۶۶.

۲۷۶۱- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، وَأَبِي الدَّرْدَاءِ، وَأَبِي هُرَيْرَةَ، وَأَبِي أَمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍ، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، وَجَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، وَعَمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رضي الله عنهم كُلُّهُمْ يُحَدِّثُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ أَرْسَلَ بِنَفَقَةٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَقَامَ فِي بَيْتِهِ، فَلَهُ بِكُلِّ دِرْهَمٍ سَبْعُمِائَةِ دِرْهَمٍ، وَمَنْ غَزَا بِنَفْسِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَأَنْفَقَ فِي وَجْهِ ذَلِكَ، فَلَهُ بِكُلِّ دِرْهَمٍ سَبْعُمِائَةِ أَلْفِ دِرْهَمٍ»، ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿وَاللَّهُ يُضْعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (البقرة: ۲۱۷).

واته: له على كوری نه بو تالیب و نه بو دهرداء و نه بو هویرهیره و نه بو نومامه ی باهیلی و عهبدوللای کوری عومهر و عهبدوللای کوری عهمر و جابیری کوری عهبدوللا و عیمپرانی کوری حوصهینهوه رضي الله عنهم ده گیرنهوه که هه موویان له پیغه مبهری خواوه صلى الله عليه وآله ده گیرنهوه، فهرموویه تی: ههر که سیک مال و به خشین له پیناو خوادا بنیری و خوی له مالوه بیت (عوزری هه بی)، بو ههر درهه میک بو ی به حه وسه درهه م هه ژمار ده کری، وه ههر کهس بو خوی بجی بو غهزا له پیناو خوادا و لهو پیناوه شدا مال بیه خشین، ههر درهه میکی بو به حهوت سه درهه زار درهه م هه ژمار ده کری، پاشان نهو نایه تهی خوینده وه: ﴿وَاللَّهُ يُضْعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (البقرة: ۲۱۷) واته: وه خوا له مهش زیاتری ده کات بو ههر که سیک که خوی بیه ویت.

بابهت: ههره شهکردن له وازهینان له جهاد

۲۷۶۲- عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله قَالَ: «مَنْ لَمْ يَغْزُ أَوْ يُجَهَّزْ غَازِيًا أَوْ يَخْلُفَ غَازِيًا فِي أَهْلِهِ بِحَيْرٍ، أَصَابَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ بِقَارِعَةٍ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ» (۱).

واته: نه بو نومامه رضي الله عنه ده گیرته وه، پیغه مبهر صلى الله عليه وآله فهرموویه تی: ههر که سیک جهاد نه کات، یان ناماده سازی بو جه نگاوه ریک نه کات، یان جیگای جه نگاوه ریک بو مال و مندالی جه نگاوه ره که به باشی نه گریته وه، خوا تووشی به لاو چاره رشی ده کات پیش نه وهی قیامت بی.

(۱) ضعیف.

(۲) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۵۰۳.

۲۷۶۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ لَقِيَ اللَّهَ وَلَيْسَ لَهُ أَثَرٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، لَقِيَ اللَّهَ وَفِيهِ ثَلَمَةٌ»^(۱).

واته: ئەبو ھورەپرە رضي الله عنه دەلی: پینغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ھەر کەسێک بچیتەو ھەر دەرداری خوا، ھێچ شوینەواری جیھادی پێو نەبێ، بە نوقسانی و کەم و کوری دەگاتەو بە خوا.

بابەت: ئەو کەسە بێ پاساوی شەرعی ناتوانێ بچێ بۆ جیھاد

۲۷۶۴- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: لَمَّا رَجَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ غَزْوَةِ تَبُوكَ فَدَنَا مِنَ الْمَدِينَةِ قَالَ: «إِنَّ بِالْمَدِينَةِ لَقَوْمًا مَا سِرْتُمْ مِنْ مَسِيرٍ وَلَا قَطَعْتُمْ وَاذِيًا، إِلَّا كَانُوا مَعَكُمْ فِيهِ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَهُمْ بِالْمَدِينَةِ؟ قَالَ: «وَهُمْ بِالْمَدِينَةِ حَبَسَهُمُ الْعُدْرُ»^(۲).

واته: ئەنەسی کوری مالیک رضي الله عنه دەلی: کاتیک پینغەمبەری خوا ﷺ لە غەزای تەبوک گەڕایەو ھەر لە مەدینە نزیک بوو ھەر فەرمووی: بێگومان لە ناو مەدینەدا کەسانێک ھەن ھەر پێگایە کتان پریو ھەر شیو و دۆلیکتان پریو، مسوگەر ئەوانیش لە گەل ئێو بوون، گوئیان: ئەو پینغەمبەری خوا ئەوان لە مەدینەن؟ فەرمووی: ئەوان لە مەدینەن، بەلام پاساوی شەرعی پێگەیی لێگرتوون (کە لە گەل ئێمە بێن، واته: لە پاداشت لە گەلتان).

۲۷۶۵- عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ بِالْمَدِينَةِ رِجَالًا مَا قَطَعْتُمْ وَاذِيًا، وَلَا سَلَكْتُمْ طَرِيقًا، إِلَّا شَرِكُوكُمْ فِي الْأَجْرِ، حَبَسَهُمُ الْعُدْرُ» قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ابْنُ مَاجَةَ: «أَوْ كَمَا قَالَ كَتَبْتُهُ لَفْظًا»^(۳).

واته: جابیر رضي الله عنه دەلی: پینغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: بێگومان لە ناو مەدینەدا پیاوانێک ھەن کە ھەر شیوکتان تێپەراندوو ھەر پێگایە کتان پریو بە دنیایی ئەوانیش لە گەل ئێو (لە پاداشتە کە) ھاوبەشن، پاساوی شەرعی پێی لە ھاتنیان گرتوو. ئێبنا ماجە گوئی: یان ھەر کۆئەوھی فەرموو کە بەو دەرپرینە نوسیومە.

(۱) ضعیف. أخرجه الترمذي: ۱۶۶۶.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۴۲۳، وأبو داود: ۲۵۰۸.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۹۱۱.

بابهت: گهورهیی ئیشکگرتن و پاسهوانی له پیناوی خوا

۲۷۶۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: خَطَبَ عُمَانُ بْنُ عَفَانَ النَّاسَ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنِّي سَمِعْتُ حَدِيثًا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَمْ يَمْتَعْنِي أَنْ أُحَدِّثَكُمْ بِهِ إِلَّا الضَّنُّ بِكُمْ وَبِصَحَابَتِكُمْ، فَلِيخْتَرْتُ مُخْتَارًا لِنَفْسِي أَوْ لِيَدَعُ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ رَابَطَ لَيْلَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ، كَانَتْ كَأَلْفِ لَيْلَةٍ صِيَامَهَا وَقِيَامَهَا»^(۱).

واته: عهبدووللای کوری زوبهیر رضی اللہ عنہ ده لئ: عوسهانی کوری عه ففان وتاری بو خه لکیدا، گوتی: ئەهی خه لکینه فهرمووده یه کم له پیغه مبهری خوا ﷺ گوی لیبوو، بویه بوم باس نه کردوون له ترسی نه وهی له من دوور بکه ونه وه (تاکو بچن نه وه فهرمووده یه جیه جی بکه ن)، به لام کئ چی پیخوشه بو خوی هه لیتریری، یان وازی لیبینی، گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: ههر که سیک یه ک شه و له پیناوی خوا ی پاک و بیگه رددا بچی پاسهوانی (سه ر سنوو ره کان) بکات، به نه ندازه ی پوژو و شه ونوژی هه زار شه و (پاداستی) هه یه.

۲۷۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ مَاتَ مُرَابِطًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَجْرِي عَلَيْهِ أَجْرَ عَمَلِهِ الصَّالِحِ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُ، وَأَجْرِي عَلَيْهِ رِزْقُهُ، وَأَمِنْ مِنَ الْفَتَانِ، وَبَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ آمِنًا مِنَ الْفُرْعِ»^(۲).

واته: نه بو هورهیره رضی اللہ عنہ ده گپرته وه پیغه مبهری خوا ﷺ، فهرموویه تی: ههر که سیک له کاتی پاسهوانی کردندا له پیناوی خوا بمری، نه و کرده وانهی که ده یکردن دوا ی مردنی ههر بوی هه ژمار ده کرین و رزق و پوزیه که شی پی ده دری و له فیتنه ی سزای گوریش پاریزرا و ده بی و له پوژی قیامه تیشدا که زیندوو ده کرته وه، تووشی ناخوشی و ناره حه تی نه و پوژه نابی.

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۱۶۶۷، والنسائي: ۳۱۶۹ و ۳۱۷۰ كلاهما عن أبي صالح مولى عثمان.

(۲) صحيح.

۲۷۶۸- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لِرِبَاطِ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مِنْ وَرَاءِ عَوْرَةِ الْمُسْلِمِينَ، مُحْتَسِبًا مِنْ غَيْرِ شَهْرِ رَمَضَانَ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنْ عِبَادَةِ مِائَةِ سَنَةٍ صِيَامِهَا وَقِيَامِهَا، وَرِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مِنْ وَرَاءِ عَوْرَةِ الْمُسْلِمِينَ، مُحْتَسِبًا مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَعْظَمُ أَجْرًا - أَرَاهُ قَالَ - مِنْ عِبَادَةِ أَلْفِ سَنَةٍ صِيَامِهَا وَقِيَامِهَا، فَإِنْ رَدَّهُ اللَّهُ إِلَى أَهْلِهِ سَالِمًا، لَمْ تُكْتَبْ عَلَيْهِ سِنِيَّةُ أَلْفِ سَنَةٍ، وَتُكْتَبُ لَهُ الْحَسَنَاتُ، وَيُجْرَى لَهُ أَجْرُ الرِّبَاطِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: ثوبه‌ی کوری که عب رضي الله عنه ده‌لی: پیغمبهری خوا رضي الله عنه فهرموویه‌تی: نیشکگرتنی یهک پوژ له پیناوی خوا له سه‌نگهر و که‌لینه‌کانی گه‌ل مسولمانان ته‌گهر بو خوا بیکات و له مانگی ره‌مه‌زاندان نه‌بی، پاداشته‌که‌ی له په‌رستشی پوژو و شه‌ونوژی‌سه‌د سأل گه‌وره‌تره، وه پاسه‌وانی کردنی پوژیک له دواوه‌ی مسولمانان و سه‌نگهره‌کانیان که بو خوا بیت و له مانگی ره‌مه‌زانشدا بی، پاداشته‌که‌ی باشر و گه‌وره‌تره - پاوی ده‌لی: و ایزانم فهرمووی:- له په‌رستشی هه‌زار سأل به‌پوژوو بوون و شه‌ونوژی‌شیه‌وه، جا ته‌گهر گه‌راندیه‌وه بو ناو مال و منداله‌که‌ی به سه‌لامه‌تی ته‌وه تا هه‌زار سأل خراپه‌ی له‌سه‌ر نانوسری، وه چاکه‌ی بو ده‌نوسری، وه تا پوژی دواپی پاداشتی پاسه‌وانیکردنی بو ده‌نوسری.

بابه‌ت: گه‌وره‌ی نیشکگرتن و ته‌کبیر لیدان له جیهاددا

۲۷۶۹- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرِ الْجُهَنِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «رَجِمَ اللَّهُ حَارِسَ الْحَرَسِ»^(۲).

واته: عوقبه‌ی کوری عامیری جوه‌نی رضي الله عنه ده‌لی: پیغمبهری خوا رضي الله عنه فهرموویه‌تی: ره‌حمه‌تی خوا له نیشکگره سه‌ربازه‌کان.

۲۷۷۰- عَنْ سَعِيدِ بْنِ خَالِدِ بْنِ أَبِي الطَّوِيلِ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «حَرَسُ لَيْلَةٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَفْضَلُ مِنْ صِيَامِ رَجُلٍ وَقِيَامِهِ فِي أَهْلِهِ أَلْفِ سَنَةٍ: السَّنَةُ ثَلَاثُمِائَةٍ وَسِتُّونَ يَوْمًا، وَالْيَوْمُ كَأَلْفِ سَنَةٍ»^(۳).

(۱) موضوع.

(۲) ضعيف.

(۳) موضوع.

واته: سه عیدی کوری خالیدی کوری نه بو ته ویل ﷺ ده لئی: گویم له نه نه سی کوری مالیک ﷺ بوو ده یگوت: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: پاسه وانی کردنی یهک شهو له پیناوی خوا باشتر و گه وره تره له پوژو و گرتن و شه و نوپژ کردنی هه زار سالی که سیک له ناو مال و مندالی خوئی، یهک سال سی سه د و شه ست پوژه وه پوژنکیش وه کو هه زار سال وایه.

۲۷۷۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لِرَجُلٍ: «أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَالتَّكْبِيرِ عَلَى كُلِّ شَرَفٍ»^(۱).

واته: نه بو هوره یهه ﷺ ده گپرتته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ به پیاوئکی فه رموو: وه سیه تت بو ده که م به پارنیکاری کردنی خوا و ته کبیر لیدان له سه ر هه ر جیهه کی بهرز (که بوی سه رکه وتی).

بابهت: ده رچوون بو جهنگ و جهاد

۲۷۷۲- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: ذَكَرَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: «كَانَ أَحْسَنَ النَّاسِ، وَكَانَ أَجْوَدَ النَّاسِ، وَكَانَ أَشْجَعَ النَّاسِ. وَلَقَدْ فَرَعَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ لَيْلَةً، فَأَنْطَلَقُوا قِبَلَ الصَّوْتِ، فَتَلَقَاهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَقَدْ سَبَقَهُمْ إِلَى الصَّوْتِ، وَهُوَ عَلَى فَرَسٍ لِأَبِي طَلْحَةَ عُرِيٍّ، مَا عَلَيْهِ سَرْجٌ فِي عُنُقِهِ السِّنْفِ، وَهُوَ يَقُولُ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، لَنْ تُرَاعُوا» يَرُدُّهُمْ، ثُمَّ قَالَ: لِلْفَرَسِ «وَجَدْنَاكَ بَحْرًا» أَوْ «إِنَّهُ لَبَحْرٌ» قَالَ حَمَادٌ: وَحَدَّثَنِي ثَابِتٌ أَوْ غَيْرُهُ قَالَ: «كَانَ فَرَسًا لِأَبِي طَلْحَةَ يُبَطِّأُ فَمَا سُبِقَ بَعْدَ ذَلِكَ الْيَوْمِ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئی: باسی پیغه مبهر کرا ﷺ، جا (نه نه س) گوتی: (پیغه مبهر ﷺ) جواتترینی خه لکی بوو، سه خیتترینی خه لکی بوو، وه نازاترینی خه لکیش بوو، شه و نکیان خه لکی مه دینه ترسیکیان لی نیش (به هوئی ده نگیک)، ئنجا به ره و شوینی ده نگه که روشتن، جا له رینگادا پیغه مبهری خوا ﷺ پینان گه یشت (نه و ده گه رایه وه)، پیش نه وان چوو بوو بو شوینی ده نگه که، وه له سه ر نه سپه که ی نه بو ته لحه بوو که نه سپه که پروت بوو زین نه کرا بوو، (پیغه مبهر ﷺ) شمشیره که ی

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۴۴۵.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۶۲۷، ومسلم: ۲۳۰۷، وأبو داود: ۴۹۸۸، والترمذي: ۱۶۸۵ و ۱۶۸۶ و ۱۶۸۷.

له ملدا بوو، ده يفهرموو: ئەى خەلکينه مه شله ژين (مه ترستين) دووباره ی ده کرده وه، پاشان ده رباره ی ئەسپه که فهرمووی: وه کو ده ریا وایه، یان به راستی ده لئی ده ریا به (له رۆشتندا). حەماد گوئی: ساييت یان یه کيکی تر بۆی گيپرامه وه و گوئی: ئەسپه که ی ئەبو ته لحه سست و شل ده بوو، به لام له و رۆژه به دواوه هيچ ئەسپيک پيی نه ده گه یشت.

۲۷۷۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا اسْتَنْفَرْتُمْ فَأَنْفِرُوا»^(۱).

واته: ئيبينو عه عباس رضي الله عنه ده گيپرته وه، پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فهرموويه تی: ئە گهر داواتان ليکرا که بۆ جيهاد ده ر بچن، پرۆن.

۲۷۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا يَجْتَمِعُ غُبَّارٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَدُخَانُ جَهَنَّمَ فِي جَوْفِ عَبْدٍ مُسْلِمٍ»^(۲).

واته: ئەبو هوره پره رضي الله عنه ده گيپرته وه، پيغه مبه ر صلى الله عليه وسلم فهرموويه تی: ته پوتوز و خوئی ريگای جيهاد له پيناوی خوادا له گه ل دوکه لی ئاگری دۆزه خ به يه که وه له ناو ناخ و ده روونی به نده يه کی مسولاندا کو نابنه وه.

۲۷۷۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ رَاحَ رَوْحَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ، كَانَ لَهُ مِثْلُ مَا أَصَابَهُ مِنَ الْغُبَّارِ مِنْ يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^(۳).

واته: ئەنه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لی: پيغه مبه ری خوا صلى الله عليه وسلم فهرموويه تی: ههر که سبيک ساتيک له ئيواره يه کدا پروات له پيناوی خوادا، به ئەندازه ی ئەو خوئ و توزه ی ليی ده نيشی بۆی ده بيته ميسک له قيامه تدا. (پيی ده به خشریت)

بابهت: گه وره یی جيهاد کردن له ده ریادا و به ده ریادا

۲۷۷۶- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، عَنْ خَالَتِهِ أُمِّ حَرَامٍ بِنْتِ مِلْحَانَ، أَنَّهَا قَالَتْ: نَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا قَرِيْبًا مِنِّي ثُمَّ اسْتَيْقَظَ يَبْتَسُّمٌ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَضْحَكَكَ؟ قَالَ: «نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۸۳۴، ومسلم: ۱۳۵۳، وأبو داود: ۲۴۸۰، والترمذي: ۱۵۹۰، والنسائي: ۴۱۷۰.

(۲) صحيح. أخرجه الترمذي: ۱۶۲۳ و ۲۳۱۱، والنسائي: ۳۱۰۷_۳۱۱۵.

(۳) حسن.

عُرِضُوا عَلَيَّ يَرْكَبُونَ ظَهَرَ هَذَا الْبَحْرِ كَالْمَلُوكِ عَلَى الْأَسِرَّةِ». قَالَتْ: فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ مِنِّي مِنْهُمْ، قَالَ: فَدَعَا لَهَا، ثُمَّ نَامَ الثَّانِيَةَ، فَفَعَلَ مِثْلَهَا، ثُمَّ قَالَتْ مِثْلَ قَوْلِهَا، فَأَجَابَهَا مِثْلَ جَوَابِهِ الْأَوَّلِ، قَالَتْ: فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ مِنِّي مِنْهُمْ، قَالَ: «أَنْتِ مِنَ الْأَوَّلِينَ». قَالَ: فَخَرَجَتْ مَعَ زَوْجِهَا عِبَادَةَ بِنِ الصَّامِتِ غَازِيَةً أَوَّلَ مَا رَكِبَ الْمُسْلِمُونَ الْبَحْرَ مَعَ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ، فَلَمَّا انْصَرَفُوا مِنْ غَزَاتِهِمْ قَافِلِينَ، فَتَزَلُّوا الشَّامَ، فَفَرَّبَتْ إِلَيْهَا دَابَّةً لِرَكَبٍ فَصَرَعَتْهَا فَمَاتَتْ»^(۱).

واته: نه نه سی کوپی مالیک ﷺ له نوممو چه پرامی کچی میلحانی پوریه وه ده گپریته وه، گوتوویه تی: پوژتیکیان پیغه مبهری خوا ﷺ له نزیکی من خه وتبوو، پاشان خه بهری بووه زهرده خه نه ی ده کرد، منیش گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ به چ پیده که نی؟ فه رمووی: کومه له خه لکینکم نیشاندره له نوممه ته که م که وه کو پاشاکان له سهر تهخت سواری نه وه ده ریایه بیوون، نه ویش گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ دو عام بو بکه منیش یه کیک بم له وان، راوی ده لی: نجا دو عای بو کرد، پاشان بو دووم جار خه وته وه، وه ک جاری پیشووی کرده وه وه همان قسه ی پیشووشی فه رموو، نه ویش وه کو پیشوو پرساری لیکرد، نجا پیغه مبهر ﷺ وه لامی دایه وه وه کو وه لامی یه که م جار، نجا گوتی: دو عام بو بکه یه کیک بم له وان، پیغه مبهر ﷺ فه رمووی: تو له ده سته ی یه که میانی، راوی ده لی: (نوممو چه پرام) له گهل عوباده ی کوپی صامیتی میردی ده رچوو بو غزا، له گهل یه که م ده سته ی مسولمانان به سهر ده ریادا له گهل مو عاویه ی کوپی نه بو سو فیان، جا کاتیک به کاروانه وه له غزاکه گه پانه وه له شام دابه زین، جا نه سپیکیان (بو نوممو چه پرام) هینا بو نه وه ی که سواری بیت، نه سپه کهش به ری دایه وه وه مرد.

۲۷۷۷- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «غَزْوَةٌ فِي الْبَحْرِ مِثْلَ عَشْرِ غَزَوَاتٍ فِي الْبَرِّ، وَالَّذِي يَسْدُرُ فِي الْبَحْرِ كَالْمُتَشَحِّطِ فِي دَمِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ»^(۲).

واته: نه بو ده پراء ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: یه ک جار غه زاکردن و جهنگ له پیناوی خوادا له ناو ده ریادا، یان به ناو ده ریادا پاداشتی وه کو ده جار جهنگان هه یه له وشکانیدا، وه نه وه که سه ی که سهری گپژ ده خوات له

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۷۸۹ و ۲۷۹۹ و ۲۸۰۰، ومسلم: ۱۹۱۲، وأبو داود: ۲۴۹۰، والنسائي: ۳۱۷۱ و ۳۱۷۲.

(۲) ضعيف.

ناو دهریادا وه کو ئه و کسه وایه که له پیناوی خوادا له خوینی خویدا پیچ ده خوات دیت و ده چیت و ده تلیته وه.

۲۷۷۸- عَنْ سُلَيْمِ بْنِ عَامِرٍ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أَمَامَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «شَهِدَ الْبَحْرُ مِثْلَ شَهِيدِ الْبَرِّ، وَالْمَائِدُ فِي الْبَحْرِ كَالْمُتَشَحِّطِ فِي دَمِهِ فِي الْبَرِّ، وَمَا بَيْنَ الْمَوْجَتَيْنِ كَقَاطِعِ الدُّنْيَا فِي طَاعَةِ اللَّهِ، وَإِنَّ اللَّهَ صلى الله عليه وسلم وَكَلَّ مَلَكَ الْمَوْتِ بِقَبْضِ الْأَزْوَاجِ إِلَّا شَهِيدَ الْبَحْرِ، فَإِنَّهُ يَتَوَلَّى قَبْضَ أَرْوَاحِهِمْ وَيَغْفِرُ لِشَهِيدِ الْبَرِّ الذُّنُوبَ كُلَّهَا، إِلَّا الدَّيْنَ وَالشَّهِيدَ الْبَحْرِ الذُّنُوبَ وَالدَّيْنَ»^(۱).

واته: سولهیمی کوری عامیر رضي الله عنه ده لی: گویم له ئه بو ئومامه بوو ده یگوت: گویم له پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم بوو ده یفه رموو: یاداستی شه هیدیکی دهریا به ئه ندازه ی دوو شه هیدی وشکانییه، ئه و کسه ی که له ناو دهریادا سه ری پیچ ده خوات، وه کو ئه و کسه وایه که له ناو خوینی خو ی ده تلیته وه له وشکانیدا، وه ئه و کسه ی که ده که ویته نیوان دوو شه بۆله وه (ده یانبری) وه کو که سیک وایه که ته واوی ژیا نی دویای له فرمانبهرداری خوادا به سه بریدی، وه بیگومان خوا صلى الله عليه وسلم بۆ کیشانی گیانی ههر که سیک فریشته ی پاسپاردوه ته نها شه هیدی دهریا نه بی، چونکه بۆخوی روو حیا ن وه رده گریته وه، وه له هه موو گونا هه کانی شه هیدی وشکانی خوش ده بی ته نها قهرز نه بیته، وه بۆ شه هیدی دهریا له گونا هه کانیشی و له قهرزه کهیشی خوش ده بی.

بابهت: باسی ده یلهم و گه وره یی قه زوین

۲۷۷۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَوْ لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ لَطَوَّلَهُ اللَّهُ صلى الله عليه وسلم حَتَّى يَمْلِكَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي، يَمْلِكُ جَبَلَ الدَّيْلَمِ وَالْقُسْطَنْطِينِيَّةَ»^(۲).

واته: ئه بو هوره پره رضي الله عنه ده لی: پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموو یه تی: ئه گه ر دنیا ته نها یه ک پوژی ما بی، خوا صلى الله عليه وسلم ئه و پوژه دریز ده کاته وه هه تا کو پیاو یک له ئال و به یتی من ده بیته خا وه ن و ده سه لاتداری کیوی ده یلهم و شاری قوسته نتینییه.

(۱) ضعیف جداً.

(۲) ضعیف. أخرجه الترمذي بإثر: ۲۲۳۱.

۲۷۸۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «سَتَفْتَحَ عَلَيْكُمُ الْأَقَاقِ، وَسَتَفْتَحَ عَلَيْكُمُ مَدِينَةً يُقَالُ لَهَا قَزْوِينُ، مَنْ رَابَطَ فِيهَا أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، كَانَ لَهُ فِي الْجَنَّةِ عَمُودٌ مِنْ دَهَبٍ، عَلَيْهِ زَبْرَجَدَةٌ خَضْرَاءُ، عَلَيْهَا قُبَّةٌ مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ، لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ مِصْرَاعٍ مِنْ دَهَبٍ، عَلَى كُلِّ مِصْرَاعٍ زَوْجَةٌ مِنَ الْخُورِ الْعَيْنِ»^(۱).

واته: نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه ده لئی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: به چوار دهوری دونیادا شوینه کان پرگار ده کهن، وه شاریک پرگار ده کهن پئی ده لئین: قهزوین، ههر که سیک چل پوژ یان چل شهو لهو شارهدا پاریزگاری و پاسهوانی بکات، له به هشتدا شوینیکی پی ددری که پایه که ی له زیړه، بهردی گرانبه های سهوزی به سه ره وه یه و گومه تیکی له سه ره که له یاقووتی سووره و حه فتا هه زار ده رجه ی نالتونی هه یه، که له سه ره ههر ده رجه یه ک خوړیبه ک هه یه.

بابه ت: نهو پیاوهی ده چت

بو جیهادو دایک و باوکى له ژیان ماون

۲۷۸۱- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ جَاهِمَةَ السُّلَمِيِّ رضي الله عنه قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي كُنْتُ أَرَدْتُ الْجِهَادَ مَعَكَ أَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجَهَ اللَّهِ وَالِدَارَ الْآخِرَةَ، قَالَ: «وَيْحَكَ، أَحْيَيْتَهُ أُمَّكَ؟» قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: «ارْجِعْ فَبَرِّهَا» ثُمَّ أَتَيْتُهُ مِنَ الْجَانِبِ الْآخِرِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي كُنْتُ أَرَدْتُ الْجِهَادَ مَعَكَ، أَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجَهَ اللَّهِ وَالِدَارَ الْآخِرَةَ، قَالَ: «وَيْحَكَ، أَحْيَيْتَهُ أُمَّكَ؟» قُلْتُ: نَعَمْ، يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَارْجِعْ إِلَيْهَا فَبَرِّهَا» ثُمَّ أَتَيْتُهُ مِنْ أَمَامِي، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي كُنْتُ أَرَدْتُ الْجِهَادَ مَعَكَ، أَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجَهَ اللَّهِ وَالِدَارَ الْآخِرَةَ، قَالَ: «وَيْحَكَ، أَحْيَيْتَهُ أُمَّكَ؟» قُلْتُ: نَعَمْ، يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «وَيْحَكَ، الرَّمَّ رَجَلَهَا، فَتَمَّ الْجَنَّةُ»^(۲).

واته: موعاویه ی کوری جاهیمه ی سوله می رضي الله عنه ده لئی: هاتم بو خزمه ت پیغه مبهری خوا ﷺ گوتم: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ دهمووی جیهاد بکه م له گه ل تودا، مه به ستم ته نها په زامه ندی خواو پوژی دواپیه، فهرمووی: هاوار بو تو دایکت زیندووه؟ گوتم: به لئی، فهرمووی: بکه پړوه خزمه تی نهو بکه، پاشان له لایه کی تره وه هاتمه وه و

(۱) موضوع.

(۲) صحیح. أخرجه النسائي: ۳۱۰۴.

گوتم: ئەی پیغمبەری خوا ﷺ دەمهوی جیهاد بکەم له گەڵ تۆدا که مه بهستم تهنه‌ها په زامه ندی خواو پوژی دوایه، فەرمووی: هاوار بو تۆ! ئەدی دایکت زیندوو؟ گوتم: بەلێ، فەرمووی: بگەرێوه خزمه‌تی ئەو بکه، پاشان له پیشیه‌وه هاتم و گوتم: ئەی پیغمبەری خوا ﷺ دەمهوی جیهاد بکەم له گەڵ تۆدا که مه بهستم تهنه‌ها په زامه ندی خواو به ده‌سته‌ینانی پوژی دوایه، فەرمووی: هاوار بو تۆ! ئەی دایکت ماوه؟ گوتم: بەلێ، فەرمووی: له‌بەر پیتی دایکت به (خزمه‌تی بکه)، چونکه به‌هه‌شت له‌وییه.

۲۷۸۱م- حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْحَمَّالُ قَالَ: حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ الصَّدِيقِ، عَنْ أَبِيهِ طَلْحَةَ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ جَاهِمَةَ السُّلَمِيِّ، أَنَّ جَاهِمَةَ أُمَّ النَّبِيِّ ﷺ فَذَكَرَ نَحْوَهُ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ بْنُ مَاجَةَ: «هَذَا جَاهِمَةُ بْنُ عَبَّاسِ بْنِ مِرْدَاسِ السُّلَمِيِّ الَّذِي عَاتَبَ النَّبِيَّ ﷺ يَوْمَ حُنَيْنٍ»^(۱).

واته: به‌م سه‌نه‌ده‌ش ئەم فەرمووده گیردراوه‌ته‌وه.

۲۷۸۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ: أَنِّي رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي جِئْتُ أُرِيدُ الْجِهَادَ مَعَكَ، أَبْتَغِي وَجْهَ اللَّهِ وَالْدَارَ الْآخِرَةَ، وَلَقَدْ أَتَيْتُ وَإِنَّ وَالِدِي لَيَبْكِيَانِ، قَالَ: «فَارْجِعْ إِلَيْهِمَا، فَأُضْحِكُهُمَا كَمَا أَبْكَيْتَهُمَا»^(۲).

واته: عه‌بدو‌ل‌لای کوری عه‌مر ﷺ ده‌لێ: پیاویک هاته خزمه‌ت پیغمبەری خوا ﷺ، گوتم: ئەی پیغمبەری خوا ﷺ هاتووم له‌گەڵ تۆدا بێم بو جیهاد له‌پیناوی خواو به‌ده‌سته‌ینانی دواپوژ، له‌کاتی‌کدا که هاتووم دایک و باوکم ده‌گریان، فەرمووی: بگەرێوه بو لایان و پیکه‌نینیان بو بگێره‌وه، هه‌روه‌ک چۆن گریان‌دووتن.

بابه‌ت: نیه‌ت له‌جه‌نگ و جیهاددا

۲۷۸۳- عَنْ أَبِي مُوسَى، قَالَ: قَالَ: سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الرَّجُلِ يُقَاتِلُ شَجَاعَةً، وَيُقَاتِلُ حَمِيَّةً، وَيُقَاتِلُ رِيَاءً، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»^(۳).

(۱) حسن. أخرجه النسائي: ۳۱۰۴.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۰۰۴، ومسلم: ۲۵۴۹، وأبو داود: ۲۵۲۹، والترمذي: ۱۶۷۱، والنسائي: ۳۱۰۳.

(۳) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۲۳، ومسلم: ۱۹۰۴، وأبو داود: ۲۵۱۷ و ۲۵۱۸، والترمذي: ۱۶۶۱، والنسائي: ۳۱۳۶.

واته: نه بو موسا عليه السلام ده لئی: پرسیار کرا له پیغه مبه ر عليه السلام ده باره ی پیاوینک که بو نه وه ی پینی بگوترئی نازایه شهر ده کات، وه که سینک له بهر ده مارگیری خزمایه تی شهر ده کات و که سینک به روپامایی (ریا) شهر ده کات، نجا پیغه مبه ری خوا عليه السلام فه رمووی: ههر که سینک بو نه وه بجه نگی که بهرنامه ی خوا سهر که وی، (نه و جه نگانه) له پیناو خواجه.

۲۷۸۴- عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ رضي الله عنه، وَكَانَ مَوْلَى لِأَهْلِ فَارِسَ، قَالَ: شَهِدْتُ مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ أُحُدٍ فَضَرَبْتُ رَجُلًا مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَقُلْتُ: خُذْهَا مِنِّي وَأَنَا الْعُلَامُ الْفَارِسِيُّ، فَبَلَّغَتِ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «أَلَا قُلْتُ: خُذْهَا مِنِّي وَأَنَا الْعُلَامُ الْأَنْصَارِيُّ»^(۱).

واته: نه بو عوقبه رضي الله عنه که لاوینکی خه لکی فارس بوو، ده لئی: له جه نگی ئو حوددا له گه ل پیغه مبه ر عليه السلام ئاماده بووم، منیش له گه ردنی موشریکیم دا و گوتم: بگره له دهستم که من لاوینکی فارسیم، نجا نه وه وه واله به پیغه مبه ر عليه السلام گه یشته وه، نه ویش فه رمووی: بو نه تگوت: بگره له دهستم که من غولامینکی نه نصاریم!!

۲۷۸۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنه، يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَا مِنْ غَازِيَةٍ تَعْرُو فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُصِيبُوا غَنِيمَةً، إِلَّا تَعَجَّلُوا ثَلَاثِي أَجْرِهِمْ. فَإِنْ لَمْ يُصِيبُوا غَنِيمَةً تَمَّ لَهُمْ أَجْرُهُمْ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری عه مر رضي الله عنه ده لئی: گویم له پیغه مبه ر عليه السلام بوو ده یفه رموو: ههر کومه له جه نگاوه ریک بچه نه غزا، نجا غه نیمه ت به دهست بینن نه وای بیگومان دوو له سه ر سئی پاداشتیان وهرگرتوو (پیش قیامه ت)، خو نه گه ر هیچ غه نیمه تیان دهست نه که وت (له قیامه تدا) هه موو پاداشته که یان به ته وای پیده دریتته وه.

بابه ت: به ختیوکردن و ئاماده کردنی نه سپ بو جهاد له پیناو خوا

۲۷۸۶- عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «الْخَيْرُ مَعْقُودٌ بِنَوَاصِي الْخَيْلِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^(۳).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۵۱۲۳.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۰۶، وأبو داود: ۲۴۹۷، والنسائي: ۳۱۲۵.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۸۵۰، ومسلم: ۱۸۷۳، والترمذي: ۱۶۹۴، والنسائي: ۳۵۷۴_۳۵۷۷.

واته: عوروهى باريقىي ﷺ ده لى: پيغهمبهرى خوا ﷺ فەرموويه تى: خيىر و چاكه به پيشه سەر (يال)سى ئەسپه وه پيوهسته تاكو رۆژى دوايى (مه به ستى ئەوهيه كه هۆكاره بۆ ده ستخستى خيىر و پاداشت).

۲۷۸۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: «الْخَيْلُ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^(۱).

واته: عەبدوللای کوری عومەر رضي الله عنه دەگێڕێتە وه پيغهمبهرى خوا ﷺ فەرموويه تى: ئەسپ خيىر و چاكه ي به نيوچاوانه وهيه تاكو رۆژى دوايى.

۲۷۸۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْخَيْلُ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ - أَوْ قَالَ: الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ، قَالَ سُهَيْلٌ: أَنَا أَشْكُ الْخَيْرُ - إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. الْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ: فَهِيَ لِرَجُلٍ أَجْرٌ، وَلِرَجُلٍ سِتْرٌ، وَعَلَى رَجُلٍ وَرْزٌ. فَأَمَّا الَّذِي هِيَ لَهُ أَجْرٌ فَالرَّجُلُ يَتَّخِذُهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَيُعِدُّهَا، فَلَا تُغَيَّبُ شَيْئًا فِي بَطُونِهَا إِلَّا كُتِبَ لَهُ أَجْرٌ، وَلَوْ رَعَاها فِي مَرْجٍ، مَا أَكَلَتْ شَيْئًا إِلَّا كُتِبَ لَهُ بِهَا أَجْرٌ، وَلَوْ سَقَاها مِنْ نَهْرٍ جَارٍ كَانَ لَهُ بِكُلِّ قَطْرَةٍ تُغَيَّبُهَا فِي بَطُونِهَا أَجْرٌ، - حَتَّى ذَكَرَ الْأَجْرَ فِي أَبْوَالِهَا وَأَرْوَاتِهَا - وَلَوْ اسْتَنْتَّ شَرَفًا أَوْ شَرَفَيْنِ، كُتِبَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ تَخْطُوهَا أَجْرٌ. وَأَمَّا الَّذِي هِيَ لَهُ سِتْرٌ، فَالرَّجُلُ يَتَّخِذُهَا تَكْرَمًا وَتَجَمُّلاً وَلَا يَنْسَى حَقَّ ظَهْرِهَا وَبَطُونِهَا فِي عُسْرِهَا وَيُسْرِهَا. وَأَمَّا الَّذِي هِيَ عَلَيْهِ وَرْزٌ، فَالَّذِي يَتَّخِذُهَا أَشْرًا وَبَطْرًا وَبَدْحًا وَرِبَاءَ النَّاسِ، فَذَلِكَ الَّذِي هِيَ عَلَيْهِ وَرْزٌ»^(۲).

واته: ئەبو هورەپرە رضي الله عنه ده لى: پيغهمبهرى خوا ﷺ فەرموويه تى: ئەسپ خيىر و پاداشتى به نيوچاوانه وهيه، يان فەرمووى: ولاخه به رزه خيىر و پاداشتى به پيشه سەر وه به ستراره تاكو رۆژى قيامەت، ولاخه به رزه سى جوړه: يان خيىر و بیره بۆ پياو، يان داپوشهرى حالييه تى، يان دەبیتە مايهى شەر و تاوان بۆى، جا ئەو كه سهى كه بۆى دەبیتە مايهى خيىر ئەو پياوهيه كه له پيناوى خوادا راپده گرى و نامادهى ده كات بۆ جهنگ و جيهاد، ئنجا هەرچى بيخوات بۆ خاوه نه كهى به پاداشت هەژمار ده كرى، خو ئەگەر له له وه پرگهيه ك بيله وه رينى به خواردنى هەر شتيك پاداشتى بۆ ده نووسرى، ئەگەر ناوى بدات له روباړىك، به خواردنه وهى هەر دلۆپه ناوېك پاداشتى بۆ ده نووسرى،

(۱) صحيح البخاري: ۲۸۴۹، ومسلم: ۱۸۷۱، والنسائي: ۳۵۷۳.

(۲) صحيح البخاري: ۲۳۷۱، ومسلم: ۹۸۷، والترمذي: ۱۶۳۱، والنسائي: ۳۵۶۲ و ۳۵۶۳ و ۳۵۸۲.

هه تا باسى پاداشتى ميزو پاشه پړويه كەشى كرد، خو ته گهر غارىك بكات به ههر هه نگاويك چا كه يه كى بو ده نووسرى، نه و كه سه ش كه بوى وه كو داپوشه ريك وايه نه و پياويه كه بو خوى رايده گرى و سودى لى ده بينى بو شكۆ و جوانى و به پى تواناش نه و مافى له سه ريه تى، له بىرى ناچى و ده يدات له سواربوون و ئاليك پيدانى له خوشى و ناخوشيدا، نه وه شى كه بوى ده بيته مايه شەر نه و كه سه يه كه بو فيز و خو به زل زانين و شانازى و پيايى كردن به سه ر خه لكدا رايده گرى، بو نه و كه سه مايه شەر و تاوانه.

۲۷۸۹- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «خَيْرُ الْخَيْلِ الْأَذْهَمُ، الْأَفْرَحُ، الْمُحَجَّلُ، الْأَرْثَمُ طَلْقُ الْيَدِ الْيُمْنَى، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ أَذْهَمَ فَكُمَيْتٌ عَلَى هَذِهِ الشَّيَةِ»^(۱).

واته: نه بو قه تاده ي نه نصارى رضي الله عنه ده گيرته وه، پيغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم فه رمويه تى: باشترين نه سپ نه وه يه كه ره شى تير بيت و قه شان بيت (نيوچاوانى كه ميك سپى بيت) چوار په لى سپى بيت و لمبوزى سپى بيت، په لى راستى سپى نه بى، نه گهر ره شى تير نه بوو، با ره نكيك بى كه له نيوان ره ش و سوردابى.

۲۷۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: «كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، يَكْرَهُ الشَّكَالَ مِنَ الْخَيْلِ»^(۲).

واته: نه بو هور په ره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري صلى الله عليه وسلم خوشى له نه سپى شيكال نه ده هات.

الشيكال: واته پى راستى و ده ستى چه پى سپيه تى تيدابى، يان ده ستى راستى و پى چه پى سپيه تى تيدابى.

۲۷۹۱- عَنْ تَمِيمِ الدَّارِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَنْ ارْتَبَطَ فَرَسًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، ثُمَّ عَالَجَ عَافَهُ بِيَدِهِ، كَانَ لَهُ بِكُلِّ حَبَّةٍ حَسَنَةٌ»^(۳).

(۱) صحيح. أخرجه الترمذي: ۱۶۹۶ و ۱۶۹۷.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۸۷۵، وأبو داود: ۲۵۴۷، والترمذي: ۱۶۹۸، والنسائي: ۳۵۶۶.

(۳) حسن.

واته: ته میمی داری ﷺ ده لئ: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: هر هر کس یک نه سپیک (ولاخه به رزه یه ک) به ختو بکات و ناماده ی بکات له پیناوی خوا دا، پاشان بو خوی له وهر و په لخوری به دهستی خوی پیدات، بو هر ده نکه دانه و نله یه ک که پیی ده دات چا که یه کی بو ده نووسری.

بابه ت: جهنگردن له پیناوی خوا ی پاک و بیگهردو بهرز

۲۷۹۲- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ﷻ مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ فُوقَ نَاقَةٍ، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ»^(۱).

واته: موعازی کوری جه بهل ﷺ ده گیزیته وه، گوئی له پیغه مبهر ﷺ بووه، ده یفه رموو: هر هر مسولانیک به نه ندازه ی دوشینی و شتریک له پیناوی خوا بجه نگی، به هه شتی بو پیویست ده بی.

۲۷۹۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: حَضَرْتُ حَرْبًا فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ:

«يَا نَفْسِ أَلَا أَرَاكَ تَكْرَهِينَ الْجَنَّةَ، أَخْلِفَ بِاللَّهِ لَتَنْزِلَنَّهُ طَائِعَةً أَوْ تَكْرَهِنَّهُ»^(۲).

واته: نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئ: له جه نگی کدا له گه ل عه بدوللای کوری ره و احه ناماده بووم، جا (عه بدوللا) گوتی:

ئه ی نه فسه که م ده تبینم به هه شتی پی خوش نیه ... سویند به خوا ده بی بچیتی به خوشی یان ناخوشی.

(مه بهستی هوکاری چوونه به هه شته، که بریتیه له جه نگان له پیناوی خوا و شهید بوون له و ریگه یه دا).

۲۷۹۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الْجِهَادِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «مَنْ أَهْرَيْقَ دَمَهُ وَعَقِرَ جَوَادُهُ»^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۵۴۱، والترمذي: ۱۶۵۷، والنسائي: ۳۱۴۱.

(۲) حسن.

(۳) صحیح لغیره.

واته: عه‌م‌ری کور‌ی عه‌به‌سه ﷺ ده‌لی: هاتم بو خزمهت پیغه‌مبه‌ر ﷺ، گوت‌م: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ باشت‌رین جیهاد کامه‌یه؟ فه‌رمووی: نه‌وه‌یه که که‌سیک خوینی برژی و نه‌سپه‌که‌ی بریندار بی.

۲۷۹۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ مَجْرُوحٍ يُجْرَحُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يُجْرَحُ فِي سَبِيلِهِ، إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَجْرَحُهُ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ جُرْحِ، اللَّوْنُ لَوْنُ دَمٍ، وَالرَّيْحُ رِيحُ مِسْكِ»^(۱).

واته: نه‌بو هور‌په‌ره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر برینداریک که له پیناوی خوادا بریندار بووی، که هه‌ر خوا خوی ده‌زانن کن له پیناویدا بریندار ده‌بی، بیگومان نه‌و که‌سه‌ر ژوی قیامهت دی له حالیکدا که شیوه‌ی برینه‌که‌ی وه‌و که‌و نه‌و ژویه‌یه که تیدا بریندار بووه، په‌نگی په‌نگی خوینه و بو‌نیشی بو‌نی میسه‌که.

۲۷۹۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: دَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى الْأَحْزَابِ فَقَالَ: «اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ، سَرِيعِ الْحِسَابِ، اهْزِمِ الْأَحْزَابَ، اللَّهُمَّ اهْزِمْهُمْ وَزَلْزِلْهُمْ»^(۲).

واته: عه‌بدوللای کور‌ی نه‌بو ته‌وفا ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ دو‌عی کرد له کومه‌لی بی‌پروایان و فه‌رمووی: خودایه نه‌ی نه‌و زاته‌ی دابه‌زینه‌ری قور‌ثانیت و حساب و لی پیچینه‌وه‌ت ده‌ست به‌جیه، تیکشکینه‌ری چین و کومه‌له‌کان، خودایه تیکیان بشکینه و له‌رزه و ترس بخه ناویان.

۲۷۹۷- عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، حَدَّثَهُ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ مِنْ قَلْبِهِ، بَلَّغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ، وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ»^(۳).

واته: سه‌هلی کور‌ی نه‌بو نومامه‌ی کور‌ی سه‌هلی کور‌ی حونه‌یفه‌وه له باوکیه‌وه له باپیره‌وه ﷺ ده‌گیرنه‌وه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سیک به‌راستی له دلپه‌وه داوای شهید بوون له خوا بکات، خوا ده‌یگه‌یه‌نی به‌پله‌ی شهیده‌کان، نه‌گه‌ر له‌سه‌ر جیگاکه‌شی (له‌مالی خوی) بمری.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۷، ومسلم: ۱۸۷۶، والترمذي: ۱۶۵۷، والنسائي: ۳۱۴۶ و ۳۱۵۱.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۹۳۳، ومسلم: ۱۷۴۲، وأبو داود: ۲۶۳۱، والترمذي: ۱۶۷۸.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۰۹، وأبو داود: ۱۵۲۰، والترمذي: ۱۶۵۳، والنسائي: ۳۱۶۲.

بابەت: گەورەيى شەھيد بوون لە پىناوى خوادا

۲۷۹۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: ذُكِرَ الشُّهَدَاءُ عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «لَا تَحِفُّ الْأَرْضُ مِنْ دَمِ الشَّهِيدِ حَتَّى تَبْتَدِرَهُ زَوْجَتَاهُ، كَأَنَّهُمَا ظَنُرَانِ أَصَلَّتَا فَصِيلَيْهِمَا فِي بَرَاخٍ مِنَ الْأَرْضِ، وَفِي يَدِ كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا حُلَّةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا»^(۱).

واتە: ئەبو ھورەيرە رضي الله عنه دەگىرپىتەوھ لە پىغەمبەرەوھ صلى الله عليه وسلم و دەلى: لە خزمەت پىغەمبەرەدا صلى الله عليه وسلم باسى شەھيدەكان كرا، ئەوئىش فەرمووى: خويى شەھيد لەسەر زەوى وشك نايىتەوھ ھەتاكو دوو ھاوسەرى خورى بەلە دەكەن بۆ لاى ھەر وەكو ئەو شىردەرەى كە شىرەخۆرەكەى لە دەشتىكى چۆل لى ون بوو، وە ھەر بەكىكان خشلىكى لە دەستدايە كە لە دونيا و ئەوھشى لە دونياداىە باشتەرە.

۲۷۹۹- عَنِ الْمُقَدَّامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبٍ رضي الله عنه، عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لِلشَّهِيدِ عِنْدَ اللَّهِ سِتُّ خِصَالٍ: يَغْفِرُ لَهُ فِي أَوَّلِ دُفْعَةٍ مِنْ دَمِهِ، وَيُرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ، وَيَجَارُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَيَأْمُنُ مِنَ الْفَرْعِ الْأَكْبَرِ، وَيَحْلَى حُلَّةَ الْإِيمَانِ، وَيَزُوجُ مِنَ الْخُورِ الْعَيْنِ، وَيُسْفَعُ فِي سَبْعِينَ إِنْسَانًا مِنْ أَقَارِبِهِ»^(۲).

واتە: ميقدامى كورى مەعدىكەرىب رضي الله عنه دەگىرپىتەوھ پىغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرموويەتى: شەھيد شەش تەبەتمەندى لەلاى خوا ھەيە، لەگەل يەكەم دلۆپى خويى كە لى دەپژى خوا لى خۆش دەبى، وە شوئى خوى لە بەھەشتدا پيشان دەدرى، وە لە سزاي گۆر دەپارىزرى، وە لە ترس و لەرزى گەورەى پۆزى قىامەت دەپارىزرى، وە دەپازنرپتەوھ بە نيشانە پازاوەكانى ئيمان، وە خورى بەھەشتى لى مارە دەكرى، وە تكا و شەفاعەت بۆ ھەفتا كەس لە خزمەكانى پىدەدرى.

۲۸۰۰- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، يَقُولُ: لَمَّا قُتِلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو بْنِ حَرَامٍ يَوْمَ أُحُدٍ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «يَا جَابِرُ، أَلَا أُخْبِرُكَ مَا قَالَ اللَّهُ صلى الله عليه وسلم لِأَبِيكَ؟» قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: «مَا كَلَّمَ اللَّهُ أَحَدًا إِلَّا مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ، وَكَلَّمَ أَبَاكَ كِفَاحًا فَقَالَ: يَا عَبْدِي، مَنَّنَّ عَلَيَّ أُعْطِكَ، قَالَ: يَا رَبِّ، تُحْسِنِي فَأَقْتُلْ فِيكَ ثَانِيَةً، قَالَ: إِنَّهُ سَبَقَ مِنِّي أَنَّهُمْ إِلَّا يَرْجَعُونَ. قَالَ: يَا رَبِّ، فَأَبْلُغْ مَنْ وَرَائِي، فَأَنْزَلَ اللَّهُ صلى الله عليه وسلم هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا﴾ (۳) آل عمران» الْآيَةَ كُلَّهَا»^(۳).

(۱) ضعيف جداً.

(۲) صحيح. أخرجه الترمذي: ۱۶۶۳.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۰۱۰.

واته: جابیری کوری عبدوللا ﷺ ده لئ: کاتیک که عبدوللای کوری عه مری کوری حه رام کوژرا له غه زای نوحود، پیغه مبهری خوا ﷺ فرمووی: نه ی جابیر پی، نه لیم خوا ﷺ چی به باوکت فرموو؟ گوتم: به لئ پیم بلئ، فرمووی: بیگومان خوا له گه ل هیچ که سیک به بی پرده قسه ی نه کردوه، به لام له گه ل باوکتدا پروو به پروو قسه ی کرد و پی فرموو: به نده که م داوا بکه و خوژگه بخوازه تاکو پیتی بده م، (باوکیشت) گوتی: نه ی پهروه ردگارا زیندووم بکه وه تاکو بو دووم جار له پیناوی تودا بکوژریمه وه، (خوا) پی فرموو: من بریارم داوه که کهس بو دنیا ناگه پرته وه دوا ی مردن، گوتی: نه ی پهروه ردگارا هه وال بده به وانه ی له دوا ی من ماون له دنیا، نجا خوا نه و نایه ته ی دابه زاند تا کوتایی: ﴿ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا ﴾ آل عمران، واته: هه رگیز وا گومان مه بن نه وانه ی که کوژران له پئی خوا دا مردوون (نه خیر وانیه). تاکو کوتایی نایه ته که.

۲۸۰۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، فِي قَوْلِهِ: ﴿ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْفَعُونَ ﴾ آل عمران، قَالَ: أَمَا إِنَّا سَأَلْنَا عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: «أَرَأَوْهُمْ كَطَيْرٍ خَضِرٍ تَسْرُحُ فِي الْجَنَّةِ فِي أَيَّهَا شَاءَتْ، ثُمَّ تَأْوِي إِلَى قَنَادِيلٍ مُعَلَّقَةٍ بِالْعَرْشِ، فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ، إِذِ اطَّلَعَ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ أَطْلَاعَةً، فَيَقُولُ: سَلُونِي مَا شِئْتُمْ، قَالُوا: رَبَّنَا، مَاذَا نَسْأَلُكَ وَتَحْنُ تَسْرُحُ فِي الْجَنَّةِ فِي أَيَّهَا شِئْنَا؟ فَلَمَّا رَأَوْا أَنَّهُمْ لَا يُتْرَكُونَ مِنْ أَنْ يَسْأَلُوا، قَالُوا: نَسْأَلُكَ أَنْ تَرُدَّ أَرْوَاحَنَا فِي أَجْسَادِنَا إِلَى الدُّنْيَا حَتَّى نُقْتَلَ فِي سَبِيلِكَ، فَلَمَّا رَأَى أَنَّهُمْ لَا يَسْأَلُونَ إِلَّا ذَلِكَ، تُرِكُوا»^(۱).

واته: عه عبدوللا ﷺ ده رباره ی نه و نایه ته: ﴿ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْفَعُونَ ﴾ آل عمران، واته: هه رگیز وا گومان مه بن نه وانه ی که کوژران له پئی خوا دا مردوون (نه خیر وانیه) به لکو نه وانه زیندوون لای پهروه ردگاریان رۆزی ده درین، گوتی: به لام بو رافه ی نه و نایه ته پرسیارمان کرد (له پیغه مبهر ﷺ)، نه ویش فرمووی: پروو حی شه هیده کان وه کو بالنده یه کی سهوز له ناو به هه شتدا دین و ده چن به ناسوده یی، پاشان ده گه پرته وه بو چرا خانیک که به عه رشه وه هه لو اسراوه، جا له و کاته دا که نه وان له و حاله دان پهروه ردگارت ته ماشایان ده کات و ده فرموی: چیتان

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۸۸۷، والترمذی: ۳۰۱۱.

پښ خوښه ليم داوا بکهن، نه وائيش ده لئين: نهى پهروهردگارا جا داواى چى بکهن له کاتیکدا که ټيمه له ناو بهه شتدا به ټاره زووى خو مان ديين و ده چين؟ جا کاتیک ده بينن که وازيان لى ناهينرى تا داوا نه کهن، ده لئين: داوات لى ده که ين که واپو و حمان به بهر لاشه ماندا بکه يته وه و بمانگيريه وه بو دونيا تا کو بجه نگين له پيناوتدا، جا کاتیک خوا ده بينى که تنها داواى نه وه ده کهن وازيان لى ده هينرى (له پرسيار ليکردن).

۲۸۰۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا يَجِدُ الشَّهِيدُ مَسَّ الْقَتْلِ، إِلَّا كَمَا يَجِدُ أَحَدُكُمْ مِنَ الْقَرْصَةِ»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تى: کاتیک که سينک شه هيد ده بى نازارى کوشته که ي تنها نه وه نده يه که يه کيک له ټيوه ميرووله يه ک بيگه زى.

بابه ت: نه وانه ي نوميد ده کرى به شهيد هه ژمار بکرى

۲۸۰۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَابِرِ بْنِ عَتِيكٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، أَنَّهُ مَرِضَ فَأَتَاهُ النَّبِيُّ ﷺ يَعُوذُ، فَقَالَ قَائِلٌ مِنْ أَهْلِهِ: إِنْ كُنَّا لَتَرْجُو أَنْ تَكُونَ وَقَاتُهُ قَتْلَ شَهَادَةٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنْ شَهِدَاءَ أُمَّتِي إِذَا لَقَلِيلٌ، الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ شَهَادَةٌ، وَالْمَطْعُونُ شَهَادَةٌ، وَالْمَرَأَةُ مَمُوتٌ بِجُمُعِ شَهَادَةٍ - يَعْنِي الْحَامِلَ -، وَالْعَرْفُ وَالْحَرْقُ وَالْمَجْنُوبُ، - يَعْنِي ذَاتَ الْجَنْبِ - شَهَادَةٌ»^(۲).

واته: عه بدوللاى كورى عه بدوللاى كورى جابري كورى عه تيك له باوكيه وه له باپيريه وه رضي الله عنه ده گيرپته وه که نه خوښ که وتووه، ټنجا پيغه مبهري ﷺ به سهردان هاتوته لاي، يه کيک له بنه ماله که ي گوتى: ټيمه نوميدمان واپو که مردنه که ي بو به شه هيدى هه ژمار بکرى، وه ک نه و که سه ي که له پيناو خوادا ده کوژرى، پيغه مبهري خوا ﷺ فه رموى: نه گهر واپى (تنها که سينک له ريگه ي خوادا بکوژرى به شهيد هه ژمار بکرى)، شه هيدى نوممه تى من که م ده بن، (به لام) نه وه ي له ريگه ي خوا بکوژرى شه هیده، نه وه ي به نه خوښى تاعون بمرى شه هیده، نه و نافرته تى له سهر مندال ده مرى شه هیده، نه وه ي بخنکيت و بسوتيت و به نه خوښى سيل بمرى شه هیده.

(۱) حسن لغیره. أخرجه الترمذي: ۱۶۶۸، والنسائي: ۳۱۶۱.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۱۱۱، والنسائي: ۱۸۴۶.

۲۸۰۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ قَالَ: «مَا تَقُولُونَ فِي الشَّهِيدِ فِيكُمْ؟» قَالُوا: الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. قَالَ: «إِنَّ شُهَدَاءَ أُمَّتِي إِذَا لَقِيلُوا، مَنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ مَاتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَالْمَبْطُونُ شَهِيدٌ، وَالْمَطْعُونُ شَهِيدٌ» قَالَ سُهَيْلٌ: وَأَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مِقْسَمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، وَزَادَ فِيهِ: «وَالْغَرِقُ شَهِيدٌ»^(۱).

واته: نهبو هورپه بره رضي الله عنه ده گيرپته وه پيغهمبر صلى الله عليه وسلم فهرموويه تي: ئيوه له ناو خو تاندا ده رياره ي شهيد ي چي ده لين؟ گوتيان: نهو كه سه يه كه له پيناوي خوا بكوژري، فهرمووي: نه گهر ناوا بي، كه واته شهيد هه كاني نوممه تي من كه من، ههر كه سيك له پيناوي خوادا بكوژري شهيد هه، نه وه شي له پيناوي خوادا بمرئ شهيد هه، نه وه ي به سكه ئيشه ش بمرئ شهيد هه، نه وه شي به تا عون بمرئ شهيد هه، سوه يله گوتي: عوبه يدوللاي كوري مي قسه م له نهبو صالحه وه بوي گيرامه وه و نه وه شي زياد كرد: نه وه ي كه بخنكي نه ويش شهيد هه.

بابه ت: چهك

۲۸۰۵- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم دَخَلَ مَكَّةَ يَوْمَ الْفَتْحِ وَعَلَى رَأْسِهِ الْمِغْفَرُ»^(۲).

واته: نه نه سي كوري ماليك رضي الله عنه ده گيرپته وه، پيغهمبر صلى الله عليه وسلم هاته ناو شاري مه ككه له پوژي رزگار كردني مه ككه دا كلاويكي زري له سهر بوو.

۲۸۰۶- عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ رضي الله عنه، «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ أُحُدٍ أَخَذَ دِرْعَيْنِ، كَأَنَّهُ ظَاهَرَ بَيْنَهُمَا»^(۳).

واته: سايب ي كوري به زيد رضي الله عنه ده گيرپته وه پيغهمبر صلى الله عليه وسلم له پوژي جهنگي نو حوددا دوو زري له سهر بهك له بهر كرد بوو.

۲۸۰۷- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَبِيبٍ رضي الله عنه قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى أَبِي أَمَامَةَ، فَرَأَى فِي سُيُوفِنَا شَيْئًا مِنْ حَلِيَّةِ فِضَّةٍ فَغَضِبَ وَقَالَ: «لَقَدْ فَتَحَ الْفَتْوحَ قَوْمٌ مَا كَانَ حَلِيَّةُ سُيُوفِهِمْ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَكِنْ الْأَثْكُ وَالْحَدِيدُ وَالْعَلَابِيُّ» قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الْقَطَّانُ: الْعَلَابِيُّ: الْعَصَبُ^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۹۱۵.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۱۸۴۶، ومسلم: ۱۳۵۷، وأبو داود: ۲۶۸۵، والترمذي: ۱۶۹۳، والنسائي: ۲۸۱۷ و ۲۸۶۸.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۵۹۰ بنحوه.

(۴) صحيح. أخرجه البخاري: ۲۹۰۹.

واته: سوله یانی کوری حبیب ﷺ ده لئی: چووینه لای ئەبو ئومامه، ئەویش بینی که هه ندیک له شمشیره کانمان به زیو پرووکەش کرابوو، جا توپه بو و گوتی: له پراستیدا خه لکانیک چه ند شوینیان نازاد کرد، که شمشیره کانیان هیچ به زیر و زیو پرووکەش نه کرابوو، به لکو ته نها پرووکەشی شمشیره کانیان قورقوشم و ئاسن و شاره گی ملی و شتر و سیرمه بوو. ئەبو حه سه نی قه تانی گوتی: (العلائی): شاده مار و شاره گه.

۲۸۰۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَنَقَّلَ سَيْفَهُ ذَا الْفَقَارِ يَوْمَ بَدْرٍ»^(۱).

واته: ئیبنو عبباس ﷺ ده گپریته وه، پیغه مبهری خوا ﷺ له پوژی جهنگی به دردا شمشیره که ی که «ذو الفقار» بوو به سه ره به ش وهرگرت.

۲۸۰۹- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ الْمُغِيرَةُ بْنُ سُعْبَةَ إِذَا غَزَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ حَمَلَ مَعَهُ رُمْحًا، فَإِذَا رَجَعَ طَرَحَ رُمْحَهُ حَتَّى يُحْمَلَ لَهُ، فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ: لِأَذْكَرَنَّ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «لَا تَفْعَلْ، فَإِنَّكَ إِنْ فَعَلْتَ لَمْ تُرْفَعْ صَالَةً»^(۲).

واته: علی کوری ئەبو تالیب ﷺ ده لئی: موغیره ی کوری شوعبه کاتیک ده چوو بو غهزا له گه ل پیغه مبهر ﷺ پمه که ی له گه ل خوی هه لده گرت، جا کاتیک ده گه پراهه وه پمه که ی فریده دا هه تا بوی هه لبگرن و دو اتر بیده نه وه، ئنجا علی پئی گوت: نه و شته بو پیغه مبهری خوا ﷺ باس ده که م، ئنجا پیغه مبهر ﷺ (به موغیره ی) فرموو: نه و کاره مه که، چونکه نه گه ر هه لیانگرت ه وه، وه کو ونبوو هه ژمار ناکری و بو ت ناگه رینریته وه (چونکه به نه نقه ست فرنی داوه).

۲۸۱۰- عَنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَتْ بِيَدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَوْسٌ عَرَبِيَّةٌ، فَرَأَى رَجُلًا بِيَدِهِ قَوْسٌ فَارِسِيَّةٌ، فَقَالَ: «مَا هَذِهِ؟ أَلِقَهَا، وَعَلَيْنَا بِهَذِهِ وَأَشْبَاهِهَا، وَرِمَاحِ الْقَنَا، فَإِنَّهُمَا يَزِيدُ اللَّهُ لَكُمْ بِهِمَا فِي الدِّينِ، وَمُمْكِنٌ لَكُمْ فِي الْبِلَادِ»^(۳).

(۱) حسن. أخرجه الترمذي بإثر: ۱۵۶۱.

(۲) حسن.

(۳) ضعيف الإسناد.

واته: عهلی علیه السلام ده لئی: پیغهمبهری خوا علیه السلام که وانئیکی عهره بی به دهسته وه بوو، ئنجا پیاونئیکی بینی که که وانئیکی فارسی به دهسته وه بوو (دیاره جوړه که ی جیاواز بووه)، جا پیغهمبهر علیه السلام فرمووی: نه وه چییه؟ فرئی بده، نه وه وینه ی نه و جوړه به کاربین له گه ل رمی قینا (جوړنکه له چه کی نه وکات)، چونکه به دلنیا ییه وه به و دووانه خوا هیزی زیاده تان پیده دات بو دین، وه دامه زراوتان ده کات له ولاتاندا.

بابه ت: تیر هاویشن له ریگه ی خوا دا

۲۸۱۱- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرِ الْجُهَنِيِّ رضی الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ لَيُدْخِلُ بِالسَّهْمِ الْوَاحِدِ الثَّلَاثَةَ الْجَنَّةَ: صَانِعَهُ يَحْتَسِبُ فِي صَنْعَتِهِ الْخَيْرَ، وَالرَّامِيَ بِهِ، وَالْمُمِدَّ بِهِ» وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «ارْمُوا وَارْكَبُوا، وَأَنْ تَرْمُوا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ تَرْكَبُوا، وَكُلُّ مَا يَلْهُو بِهِ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ بَاطِلٌ، إِلَّا رَمِيَهُ بِقَوْسِهِ، وَتَأْدِيْبُهُ فَرَسُهُ، وَمَلَاعِبَتُهُ امْرَأَتُهُ، فَإِنَّهُمْ مِنَ الْحَقِّ»^(۱).

واته: عوقبه ی کوری عامیری جوهره نیی علیه السلام ده گپریته وه، پیغهمبهر علیه السلام فرموویته تی: به یه ک تیر که که سیک ده بهاوئیزی له جهنگدا خوا سی که س ده باته به ههشت: نه وه ی که له بهر خاتری خوا دروستی کردوه و نیه تی خیری هه بووه، نه وه شی که ده بهاوئیزی، نه وه شی که تیر ده داته هاوړنکه ی بو هاویشن، وه پیغهمبهری خوا صلی الله علیه و آله فرمووی: فیری په می و تیرهاویشن و سواری بین، خو نه گهر تیرهاوئیزی بکه ن من له لام خو شه ویستتره له سواری، وه هه ر گالته و یاریه ک مروف بیکات به گالته و هیچ هه ژمار ده کری ته نها تیرهاوئیزی و راهینانی نه سپه که ی و گالته کردن له گه ل خیزانه که ی نه بی، چونکه بیگومان نه وانه له هه ق و مافه کانن.

۲۸۱۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ رضی الله عنه، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله يَقُولُ: «مَنْ رَمَى الْعَدُوَّ بِسَهْمٍ، قَبَلَخَ سَهْمُهُ الْعَدُوَّ، أَصَابَ أَوْ أَخْطَأَ، فَعَدُلُ رَقَبَةٍ»^(۲).

(۱) ضعیف. أخرجه أبو داود: ۲۵۱۳، والترمذي: ۱۶۳۷، والنسائي: ۳۱۴۶ و ۳۵۷۸.

(۲) صحيح. أخرجه أبو داود: ۳۹۶۵، والترمذي: ۱۶۳۸، والنسائي: ۳۱۴۴.

واته: عه‌م‌ری کور‌ی عه‌به‌سه ﷺ ده‌لی: گویم له ینغه‌م‌بری خوا ﷺ بوو، ده‌یفه‌رموو: ههر که‌سیک تیریک بگریته دوژمن و بگاته دوژمنه‌که‌ی، بیپیک‌ی، یان نه‌بیپیک‌ی، وه‌کو نه‌وه وایه کویله‌یه‌کی نازاد کردب‌ی.

۲۸۱۳- عَنْ أَبِي عَالِيٍّ الْهَمْدَانِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقْرَأُ عَلَى الْمِنْبَرِ: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ﴾ (١٠) ﴿الْأَنْفَالِ، «أَلَا وَإِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمِيَّ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ»^(۱).

واته: نه‌بو عه‌لی هه‌مه‌دان‌یی ﷺ ده‌گریته‌وه گوئی له عوقبه‌ی کور‌ی عام‌یری جو‌هه‌نی بووه، ده‌یگوت: گویم له ینغه‌م‌بری خوا ﷺ بوو، له‌سه‌ر مین‌به‌ر نه‌و نایه‌ته‌ی ده‌خوینده‌وه: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ﴾ (١٠) ﴿الْأَنْفَالِ، واته: (نه‌ی نیمان‌داران) ناماده‌ی بکه‌ن بو‌یان نه‌وه‌ی له‌تواناتاندا هه‌یه له‌هیز. ئنجا سی جار فه‌رموو: ناگاداربن هیز که له نایه‌ته‌که‌دا هاتووه، مه‌به‌ستی یی له تیرهاو‌یژی‌یه.

۲۸۱۴- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ تَعَلَّمَ الرَّمِيَّ ثُمَّ تَرَكَهُ فَقَدْ عَصَانِي»^(۲).

واته: عوقبه‌ی کور‌ی عام‌یری جو‌هه‌نی ﷺ ده‌لی: گویم له ینغه‌م‌بری خوا ﷺ بوو، ده‌یفه‌رموو: ههر که‌سیک خو‌ی فیری تیرهاو‌یژی بکات، پاشان له بیر خو‌ی بباته‌وه، نه‌وه سه‌ریپنجی منی کردوه.

۲۸۱۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ بِنَقْرٍ يَزْمُونَ فَقَالَ: «رَمِيًّا بَنِي إِسْمَاعِيلَ فَإِنَّ أَبَاكُمْ كَانَ رَامِيًّا»^(۳).

واته: ئیبنو عه‌باس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده‌لی: ینغه‌م‌به‌ر ﷺ به لای چه‌ند که‌سیک‌دا تیپه‌ری تیرهاو‌یژی‌یان ده‌کرد، جا فه‌رموو: تیرهاو‌یژی بکه‌ن نه‌ی نه‌وه‌ی ئیسماعیل، چونکه به‌راستی باوانتان تیرهاو‌یژ بوو.

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۹۱۷، وأبو داود: ۲۵۱۴، والترمذي: ۳۰۸۳.

(۲) صحیح بلفظ: «فَلَيْسَ مِنِّي».

(۳) صحیح.

بابهت: ئالا و بهيداخ

۲۸۱۶- عَنِ الْحَارِثِ بْنِ حَسَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: «قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ قَائِمًا عَلَى الْمِنْبَرِ، وَيَلَالُ قَائِمٌ بَيْنَ يَدَيْهِ مَتَقَلَّدٌ سَيْفًا، وَإِذَا رَأَيْتَهُ سَوْدَاءً» فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذَا عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ، قَدِمَ مِنْ غَزَاةٍ»^(۱).

واته: له حاريسى كورى حسانه وه ﷺ ده گيرنه وه كه گوتويه تى: هاتمه مهدينه بينيم پيغهمبر ﷺ له سهر دوانگه وه ستاوه بيلاليش له بهرده ميدا پراوه ستاوه و شمشيره كه ي بهمليه وه بوو، له وكاته دا ئالايه كى رهش دهركه وت، منيش گوتم: نه وه كييه؟ گوتيان: نه وه عه مري كورى عاصه له غهزا هاتوته وه.

۲۸۱۷- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ مَكَّةَ، يَوْمَ الْفَتْحِ وَلِوَاؤُهُ أَبْيَضُ»^(۲).

واته: جابيري كورى عه بدوللا ﷺ ده گيريته وه، پيغهمبر ﷺ كاتيک چوو بو شارى مه ككه له رۆژى رزگار كردنى مه ككه دا، بهيداخه كه ي سبى بوو.

۲۸۱۸- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ «رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَتْ سَوْدَاءَ وَلِوَاؤُهُ أَبْيَضُ»^(۳).

واته: ئينو عه عباس ﷺ ده گيريته وه، پيغهمبرى خوا ﷺ ئالايه كه ي رهش بوو، وه بهيداخه كه ي سبى بوو.

بابهت: پۆشيني پۆشاكى ئاوريشم له جهنگدا

۲۸۱۹- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّهَا أَخْرَجَتْ جُبَّةً مَزْرَرَةً بِالذَّبِيحِ فَقَالَتْ: «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَلْبَسُ هَذِهِ إِذَا لَقِيَ الْعَدُوَّ»^(۴).

(۱) حسن. أخرجه الترمذي: ۳۲۷۳ و ۳۲۷۴.

(۲) حسن لغيره. أخرجه أبو داود: ۲۵۹۲، والترمذي: ۱۶۷۹، والنسائي: ۲۸۶۶.

(۳) حسن. أخرجه الترمذي: ۱۶۸۱.

(۴) ضعيف. أخرجه مسلم: ۲۰۶۹/۱۰، وأبو داود: ۴۰۴۵.

واته: نه سمانى کچى نه بو به کر ﷺ ده گيرېته وه که جوبه يه کى (عه بايه کى) هيتا نه خشه کانى به ناو ريشم دروست کرابوو، نجا گوتى: پينغه مبه ر ﷺ کاتيک به ره ورووى دوزمن ده بووه نا نه وهى ده پو شى.

۲۸۲۰- عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ كَانَ يَنْهَى عَنِ الْحَرِيرِ وَالذَّبْيَاغِ إِلَّا مَا كَانَ هَكَذَا، ثُمَّ أَشَارَ بِإِصْبَعِهِ ثُمَّ الثَّانِيَةَ ثُمَّ الثَّالِثَةَ ثُمَّ الرَّابِعَةَ، وَقَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْهَانَا عَنْهُ»^(۱).

واته: عومر ﷺ ده گيرېته وه که نه هى ده کرد له پو شينى ناو ريشمى ته نک و نه ستور، مه گه ر نه وه نده نه بى که به په نجه کانى تاما زه ي کرد تا چوار په نجه و گوتى: پينغه مبه رى خوا ﷺ نه هى کردوه له پو شينى ناو ريشم.

بابه ت: له سه رنانى ميزه ر له جه نگدا

۲۸۲۱- عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ حُرَيْثٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ «وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءٌ، قَدْ أَرَخَى طَرْفَيْهَا بَيْنَ كَتِفَيْهِ»^(۲).

واته: جه عفهرى كورى عه مپرى كورى حوره يس له باوكيه وه ﷺ ده گيرېته وه که گوتوويه تى: وه كو ئيس تا پينغه مبه رى خوا ﷺ له بهر چاوم بيت و ته ماشاى بکه م، ميزه ر نكى ره شى له سه ر بوو که لکه کانى به نيوان شانه کانيدا به رده دايه وه.

۲۸۲۲- عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ مَكَّةَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءٌ»^(۳).

واته: جابير ﷺ ده گيرېته وه، پينغه مبه ر ﷺ کاتى چوو بو ناو شارى مه که که ميزه ر نكى ره شى له سه ر بوو.

بابه ت: کرين و فروشتن له جه نگ و غه زادا

۲۸۲۳- عَنْ حَارِجَةَ بِنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: رَأَيْتُ رَجُلًا يَسْأَلُ أَبِي عَنِ الرَّجُلِ يَغْزُو فَيَشْتَرِي وَيَبِيعُ وَيَتَّجِرُ فِي غَزْوِهِ؟ فَقَالَ لَهُ أَبِي: «كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِتَبُوكَ نَشْتَرِي وَنَبِيعُ، وَهُوَ يَرَانَا وَلَا يَنْهَانَا»^(۴).

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۵۸۲۸، ومسلم: ۲۰۶۹، وأبو داود: ۴۰۴۲، والترمذي: ۱۷۲۱، والنسائي: ۵۳۱۲.

(۲) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۲۵۹، وأبو داود: ۴۰۷۷، مطولاً، والنسائي: ۵۳۴۳ و ۵۳۴۶.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۲۵۸، وأبو داود: ۴۰۷۶، والترمذي: ۱۷۳۵، والنسائي: ۲۸۶۹ و ۵۳۴۴ و ۵۳۴۵.

(۴) ضعيف جداً.

واته: خاريجه‌ی کورپی زهید ﷺ ده‌لئ: پياوئکم بينی پرسياری له باوکم ده‌کرد
 ده‌رباره‌ی پياوئک که له غه‌زاکردندا بیټ و کرپن و فروشتن و بازرگانی بکات؟ باوکم
 پنی گوت: ئیمه له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ بووین له غه‌زای ته‌بووک، جا شتمان
 ده‌کری و ده‌فروشت و پیغه‌مبه‌ریش ﷺ ئیمه‌ی ده‌بینی و پئنگریشی لئ نه‌ده‌کردین.

بابه‌ت: ئاماده‌سازی کردن بۆ موجهیدان و به‌پئکردنیان

۲۸۲۴- عَنْ سَهْلِ بْنِ مَعَاذِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَأَنْ أُشَيِّعَ مُجَاهِدًا
 فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأَكْفُهُ عَلَى رَحْلِهِ غَدَوَةٌ أَوْ رَوْحَةٌ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا»^(۱).

واته: سه‌هلی کورپی موعازی کورپی نه‌نه‌س له باوکیه‌وه ﷺ ده‌گپه‌ته‌وه، پیغه‌مبه‌ری
 خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ئه‌گه‌ر یارمه‌تی موجهیدئک بده‌م و به‌پنی بکه‌م له پیناو خوا،
 وه پاسه‌وانی که‌لوپه‌له‌که‌ی بکه‌م له به‌ره‌به‌یانئک یان له ئیواره‌به‌کدا، خوشه‌ویستره
 له‌لام له دونیا و نه‌وه‌شی که له دونیادا هه‌یه.

۲۸۲۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: وَدَعَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «أَسْتَوْدِعُكَ اللَّهُ الَّذِي لَا تَضِيعُ
 وَدَائِعُهُ»^(۲).

واته: ئه‌بو هوره‌یره ﷺ ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ جارئکیان به‌پئکردم و فه‌رمووی:
 به‌و خوايه‌ت ده‌سپئرم که هه‌رگیز سپارده‌کان زایه‌ناکات.

۲۸۲۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ ﷺ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَشْخَصَ السَّرَايَا يَقُولُ لِلشَّخْصِ: «أَسْتَوْدِعُ
 اللَّهُ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ»^(۳).

واته: ئیبنو عومه‌ر ﷺ ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کاتیک سوپاکانی به‌پئده‌کرد، به
 ئه‌وانه‌ی که ده‌چوون له‌گه‌ل سوپاکه پنی ده‌فه‌رموون: دین و ئه‌مانه‌ت و کۆتایی
 کرده‌وه‌ت به خوا ده‌سپئرم.

(۱) ضعیف جداً.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۶۰۰، والترمذي: ۳۴۴۲ و ۳۴۴۳.

بابہت: سوپاکان

۲۸۲۷- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لِأَكْتَمَ بْنِ الْجَوْنِ الْخُزَاعِيِّ: «يَا أَكْتَمُ، اغْزُ مَعَ غَيْرِ قَوْمِكَ يَحْسُنْ خُلُقُكَ وَتَكْرُمَ عَلَى رُفَقَائِكَ، يَا أَكْتَمُ، خَيْرُ الرُّفَقَاءِ أَرْبَعَةٌ، وَخَيْرُ السَّرَايَا أَرْبَعِمَائَةٌ، وَخَيْرُ الْجُيُوشِ أَرْبَعَةُ آلَافٍ، وَلَنْ يُغْلَبَ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا مِنْ قَلِيلَةٍ»^(۱).

واتہ: نہنہسی کوری مالیک رضی اللہ عنہ دہ گپرتہوہ، پیغہمبہری خوا ﷺ بہ نہ کسہمی کوری جہونی خوزاعی فہرموو: نہی نہ کسہم تو لہ گہل غہیری ہوزہ کہی خوت بچو بو غہزا، نہوکات پھوشت جوانیت دہردہ کہوی، وہ ریز بگرہ لہ ہاوپرکانت، نہی نہ کسہم ہاشترینی ہاوپرئیہتی نہوہیہ کہ چوار ہاوپری بن (لہ گہشتدا)، وہ ہاشترین سوپا نہوہیہ چوار سہد کہس بی، وہ ہاشترین لہشکر نہوہیہ کہ چوار ہزار کہس بی، وہ نہ گہر بوو بہ دوازده ہزار کہس لہ بہر کہمی لہشکر، نہو لہشکرہ دوازده ہزار کہسیہ تیناشکی و دوژمن بہسہریدا زال نابی.

۲۸۲۸- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «كُنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَانُوا يَوْمَ بَدْرٍ ثَلَاثِمِائَةٍ وَبِضْعَةَ عَشْرٍ، عَلَى عِدَّةِ أَصْحَابِ طَالُوتَ، مَنْ جَاَزَ مَعَهُ النَّهْرَ وَمَا جَاَزَ مَعَهُ إِلَّا مُؤْمِنٌ»^(۲).

واتہ: بہرائی کوری عازیب رضی اللہ عنہ دہلی: تیمہ ہاسی ہاوہلانی پیغہمبہری خوامان ﷺ دہ کرد کہ لہ روژی بہدردا سیسہد و سیزدہ کہس بوون (وہک لہ شوینی دیکہدا ہاتوہ)، بہ نہدازہی ژمارہی ہاوپرکانی «طالوت» بوون، نہوانہی کہ لہ رووبارہ کہ لہ گہلی رت بوون، کہ تہنہا پروادارہ کانیش لہ گہلیدا لہ رووبارہ کہ رت بوون.

۲۸۲۹- عَنْ لَهَيْعَةَ بْنِ عُقْبَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا نُزَيْدٍ صَاحِبَ النَّبِيِّ ﷺ يَقُولُ: «إِيَّاكُمْ وَالسَّرِيَّةَ الَّتِي إِنْ لَقِيتَ فَرَّتْ، وَإِنْ غَنِمْتَ غَلَّتْ»^(۳).

واتہ: لہہیعہی کوری عوقبہ رضی اللہ عنہ دہلی: گویم لہ نہبو وہردی ہاوہلی پیغہمبہر ﷺ بوو، دہیگوت: خوتان بہدووربگرن لہ سوپایہک کہ ترسنوک بی و لہ کاتی رووبہروو بوونہوہدا پشت ہلبکات، یان نہ گہر غہنیمہتی دہستکہوت خیانہتی پیبکات.

(۱) ضعیف جداً. لكن شطره الثاني: «(خَيْرُ الرُّفَقَاءِ...)» صحيح من وجه آخر.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۹۵۷، والترمذي: ۱۵۹۸.

(۳) ضعیف.

بابهت: خواردن له قاپ و قاچاخی هاوبه‌شدانه‌راندا

۲۸۳۰- عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنْ طَعَامِ النَّصَارَى فَقَالَ: «لَا يَخْتَلِجَنَّ فِي صَدْرِكَ طَعَامٌ صَارَعَتْ فِيهِ نَصْرَانِيَّةٌ»^(۱).

واته: قه‌ببصه‌ی کوری هولب له باوکییه‌وه رضي الله عنه ده‌گپرتته‌وه، گوتوویه‌تی: ده‌رباره‌ی خواردنی نه‌صرانییه‌کان پرسیارم له پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم کرد، ئه‌ویش فه‌رمووی: با هیچ‌گومان له دلتدا دروست نه‌بی له خواردنیکدا که به‌هی نه‌صرانییه‌کان ده‌چی.

۲۸۳۱- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ رُوَيْمٍ اللَّخْمِيِّ، عَنْ أَبِي تَعْلَبَةَ الْخَشِنِيِّ رضي الله عنه - قَالَ وَلَقِيَهُ وَكَلَّمَهُ - قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَسَأَلْتُهُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قُدُورُ الْمُشْرِكِينَ نَطْبُخٌ فِيهَا؟ قَالَ «لَا تَطْبُخُوا فِيهَا». قُلْتُ: فَإِنْ احْتَجْنَا إِلَيْهَا فَلَمْ نَجِدْ مِنْهَا بُدًّا؟ قَالَ: «فَارْحَضُوهَا رَحْضًا حَسَنًا، ثُمَّ اطْبُخُوا وَكُلُوا»^(۲).

واته: عوروه‌ی کوری روه‌یمی له‌خمیی ده‌گپرتته‌وه له‌ئبو سه‌عله‌به‌ی خوشه‌نبی صلى الله عليه وسلم: که پتی‌گه‌یشتوووه‌ قسه‌ی له‌گه‌لدا کردوه و گوتوویه‌تی: هاتمه‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم پرسیارم لئی کرد گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم ئایا له‌مه‌نجه‌ل و قاپ و قاچاخی هاوبه‌شدانه‌ران چیش‌ت دروست بکه‌ین؟ فه‌رمووی: نه‌خیر چیش‌تی تیدا دروست مه‌که‌ن، گوتم: ئه‌ی ئه‌گه‌ر پیویستان بو و هیچی ترمان ده‌ستنه‌که‌وت؟ فه‌رمووی: به‌جوانترین شیوه‌بیشون، پاشان شیوی تیرا لی بنین و بینخون.

بابهت: داوا‌ی هاوکاریکردن له‌هاوبه‌شدانه‌ران

۲۸۳۲- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّا لَا نَسْتَعِينُ مُشْرِكًا»^(۳).

واته: عایشه رضي الله عنها ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموویه‌تی: ئیمه‌داوا‌ی یارمه‌تی له‌که‌سی هاوبه‌شدانه‌ر ناکه‌ین.

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۳۷۸۴، والترمذي: ۱۵۶۵.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۸۱۷، وأبو داود: ۲۷۳۲، والترمذي: ۱۵۵۸.

بابهت: فیل و پیلان له جهنگدا

۲۸۳۳- عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «الْحَرْبُ خَدَعَةٌ»^(۱).

واته: عائیشه رضی اللہ عنہا ده گپریته وه، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: جهنگ بریتیه له فیل و پیلانی جهنگی.

۲۸۳۴- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «الْحَرْبُ خَدَعَةٌ»^(۲).

واته: ئینو عبباس رضی اللہ عنہما ده گپریته وه، پیغه مبهر صلی اللہ علیہ وسلم فهرموویه تی: جهنگ بریتیه له فیل و پیلانی جهنگی.

بابهت: جهنگاوهری و بهرخودان و دوکمی

کهل و پهلی کوزراو بو مواهید

۲۸۳۵- عَنْ قَيْسِ بْنِ عُبَادٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا ذَرٍّ يُقْسِمُ: «لَنْزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي هَوْلَاءِ الرَّهْطِ السُّتَةِ يَوْمَ بَدْرٍ» ﴿هَذَا خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَيْبِهِمْ﴾^(۱) الْحَجَّ، إِلَى قَوْلِهِ ﴿الْحَرْبُ خَدَعَةٌ﴾^(۲) الْحَجَّ «فِي حَمْرَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَعَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، وَعُبَيْدَةَ بْنِ الْحَارِثِ، وَعُتْبَةَ بْنَ رَبِيعَةَ، وَشَيْبَةَ بْنَ رَبِيعَةَ، وَالْوَلِيدَ بْنَ عُتْبَةَ اخْتَصَمُوا فِي الْحُجَجِ يَوْمَ بَدْرٍ»^(۳).

واته: قهسی کوری عوباد رضی اللہ عنہ ده لی: گویم له نه بو زهر بوو سویندی ده خوارد نه و نایه ته له سه ره نه و کومه له شه ش که سییه دابهزی له رۆژی به دردا: ﴿هَذَا خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَيْبِهِمْ﴾^(۱) الْحَجَّ، واته: نه مانه دوو کومه لی دژ به یه کن ده مه قالی و کیشه یانه ده رباره ی پهروه ردگاریان، تاوه کو گه یشته: ﴿الْحَرْبُ خَدَعَةٌ﴾^(۲) الْحَجَّ، واته: سو تینه ره. له سه ره حه مزه ی کوری عه بدولوته لیب و عه لی کوری نه بو تالیب و عوبه یده ی کوری حاریس و عوتبه ی کوری په بیعه و شه بیه ی کوری په بیعه و وه لیدی کوری عوتبه دابهزی که له رۆژی به دردا له گه ل بیروایان به کیشه هاتن بو بهرگری کردن له ئیسلام.

(۱) صحیح متواتر.

(۲) صحیح.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۹۶۶، ومسلم: ۳۰۳۳.

۲۸۳۶- عَنْ إِيَّاسِ بْنِ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه قَالَ: «بَارَزْتُ رَجُلًا فَفَقَلْتُهُ، فَنَفَّلَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم سَلْبَهُ»^(۱).

واته: ئیاسی کوری سه له مهی کوری نه کوه له باوکیه وه رضي الله عنه ده گپریته وه، گوتویه تی: له گه ل پیاویک به رانه بر بووم له جه نگدا و کوشتم، بویه پیغمبه ری خوا صلى الله عليه وسلم کهل و په لی کوژراوه که ی دا به من.

۲۸۳۷- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رضي الله عنه، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم نَفَّلَهُ سَلْبَ قَتِيلٍ قَتَلَهُ يَوْمَ حُنَيْنٍ»^(۲).

واته: نه بو قه تاده رضي الله عنه ده گپریته وه، پیغمبه ری خوا صلى الله عليه وسلم کهل و په لی نه و کوژراوه ی پیداوه که له غه زای حونه یں کوشتویه تی.

۲۸۳۸- عَنْ ابْنِ سَمْرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ قَتَلَ فَلَهُ السَّلْبُ»^(۳).

واته: ئینو سه موریه ی کوری چونده ب له باوکیه وه رضي الله عنه ده گپریته وه، گوتویه تی: پیغمبه ری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموویه تی: هه ر که سیک (له جه نگدا) که سیک بکوژی، نه وه کهل و په لی نه و کوژراوه بو خویه تی.

بابهت: هیرشکردن به شو له جه نگدا و کوژرانی ژن و مندال

۲۸۳۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، قَالَ: حَدَّثَنَا الصَّعْبُ بْنُ جَنَامَةَ، قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، عَنْ أَهْلِ الدَّارِ مِنَ الْمُشْرِكِينَ يُبَيِّتُونَ، فَيَصَابُ النِّسَاءُ وَالصَّبِيَّانُ قَالَ: «هُم مِّنْهُمْ»^(۴).

واته: ئینو عه بیاس رضي الله عنه ده لی: سه عبی کوری جه سامه بوی گپراینه وه و، گوتی: پرسیار له پیغمبه ر صلى الله عليه وسلم کرا ده رباره ی شوینی نه و موشریکانه ی که شه و له جه نگدا به سه ریان داده ریت و ژن و مندالیان به رده که ون (به هه له نه ک به نه نقه ست)، فه رمووی: ژن و منداله کانیشیان له وانن.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۰۵۱، ومسلم: ۱۷۵۴، وأبو داود: ۲۶۵۲.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۱۴۲، ومسلم: ۱۷۵۱، وأبو داود: ۲۷۱۷، والترمذي: ۱۵۶۲.

(۳) صحیح.

(۴) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۰۱۲ و ۳۰۱۳، ومسلم: ۱۷۴۵، وأبو داود: ۲۶۷۲، والترمذي: ۱۵۷۰.

۲۸۴۰- عَنْ إِيَّاسِ بْنِ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه قَالَ: «عَزَوْنَا مَعَ أَبِي بَكْرٍ هَوَازِنَ، عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَأَتَيْنَا مَاءَ لَبْنِي فَرَزَارَةَ فَعَرَسْنَا حَتَّى إِذَا كَانَ عِنْدَ الصُّبْحِ شَنَّاهَا عَلَيْهِمْ غَارَةً، فَأَتَيْنَا أَهْلَ مَاءٍ فَبَيَّئْتَنَاهُمْ، فَقَتَلْنَاهُمْ تِسْعَةً أَوْ سَبْعَةَ أُنْيَاتٍ»^(۱).

واته: نيباسى كورى سه له مهى كورى نه كوه له باوكيهوه رضي الله عنه ده گيرنهوه كه گوتويه تي: له سهرده مى پيغه مبهردا صلى الله عليه وسلم له شهريكدا له گهل نه بو به كر رويشتين بو غهزاي، ههوازين جا هاتينه سهر تاو و كانياوه كانى به نوفه زاره و شهو له وى بارگه مان خست، هه تا كاتى به ره به يان، نجا له ناکاو له هه موو لايه كه وه به سه رماندادان و كه وتينه سهريان، هاتينه سهر خه لكى كه به شهو به سه رماندادان و شهو و كوشتارمان له گه لياندا كرد كه نو يان ههوت مال بوون.

۲۸۴۱- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، رَأَى امْرَأَةً مَقْتُولَةً فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ «فَنَهَى عَنْ قَتْلِ النِّسَاءِ، وَالصَّبِيَّانِ»^(۲).

واته: نيبنو عومهر رضي الله عنهما ده گيرنهوه، پيغه مبهردا صلى الله عليه وسلم بينى كه ژنيك له سهر ريگابه كدا كوژراوه، بويه ريگري كرد له كوشتنى ژن و مندال (له جهنگدا مادام جهنگاوه نه بن).

۲۸۴۲- عَنْ حَنْظَلَةَ الْكَاتِبِ رضي الله عنه، قَالَ: عَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَمَرَرْنَا عَلَى امْرَأَةٍ مَقْتُولَةٍ، قَدِ اجْتَمَعَ عَلَيْهَا النَّاسُ، فَأَفْرَجُوا لَهُ، فَقَالَ: «مَا كَانَتْ هَذِهِ تُقَاتِلُ فِيمَنْ يُقَاتِلُ» ثُمَّ قَالَ لِرَجُلٍ: «انْطَلِقْ إِلَى خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ، فَقُلْ لَهُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَأْمُرُكَ، يَقُولُ: «لَا تَقْتُلَنَّ ذُرِّيَّةً، وَلَا عَسِيقًا»^(۳).

واته: هه نزه لهى كاتيب رضي الله عنه ده لى: له گهل پيغه مبهردا خوا صلى الله عليه وسلم له غهزا بووين، جا به لاي نافرته تيكي كوژراودا تيهپر بووين كه خه لك له دهورى كو بيوونه وه، جا ريگايان چول كرد بو پيغه مبهردا صلى الله عليه وسلم، نجا فهرمووى: نه وه نه ده بوو له گهل نه وانه بكوژري كه ده بن بكوژرين (واته: نه ده بوو بكوژرابايه مادام جهنگاوه نه)، پاشان

(۱) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۵۹۶ و ۲۶۳۸، وانظر مسلم: ۱۷۵۵.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۰۱۴، ومسلم: ۱۷۴۴، وأبو داود: ۲۶۶۸، والترمذي: ۱۵۶۹.

(۳) صحيح لغيره. أخرجه البخاري: ۳۰۱۴، ومسلم: ۱۷۴۴، وأبو داود: ۲۶۶۸، والترمذي: ۱۵۶۹.

به پیاوئکى فهرموو: بچؤ بؤلاى خالیدی کورى وه لید و پئی بلی: پیغه مبهرى خوا
 ﷺ فهرمانت پیده کات که ژن و مندال و کریگرته نه کوژى (مادام جه نگاهور نه بن
 و تنها خزمه تکاربن).

۲۸۴۲- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ
 أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْمُرْقَعِ، عَنْ جَدِّهِ رَبَاحِ بْنِ الرَّبِيعِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ قَالَ أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ:
 يُخَطِّبُ النَّوْرِيُّ فِيهِ ^(۱).

واته: بهم سه نه ده ش ئەم فهرمووده گپردراوه ته وه.

بابهت: سوتاندنى خاکى دوژمن

۲۸۴۳- عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى قَرْيَةٍ يُقَالُ لَهَا أُبْنَى فَقَالَ: «اِنَّ
 أُبْنَى صَبَاحًا، ثُمَّ حَرَقُ» ^(۲).

واته: ئوسامه ی کورى زهید رضي الله عنه ده لى: پیغه مبهرى خوا رضي الله عنه منى نارد بو گوندیک که
 پئی ده لىن: ئوبنا، ئنجا فهرمووی: به ره به بیان به سهر ئوبنادا بده و پاشان گونده که
 بسوتینه.

تیبینی: ئەم فهرمووده لاواز (ضعیف) هه، راست نیه له پیغه مبهرى خواوه رضي الله عنه گوترا بى.
 ۲۸۴۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ «حَرَقَ نَخْلَ بَنِي النَّضِيرِ، وَقَطَعَ، وَهِيَ الْبُوَيْرَةُ، فَأَنْزَلَ
 اللَّهُ ﷻ: ﴿ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْسَةٍ أَوْ نَرَكْتُمْ هَا فَاقِمْهَا ۖ ﴾ الحشر» الآية ^(۳).

واته: ئیبنو عومەر رضي الله عنه ده گپرتیه وه، پیغه مبهرى خوا رضي الله عنه خورماکانی «بنو النضیر» ی
 بریه وه و سوتاندنى، ئەو شوئنه ی که دارخورماکانی لیبون بیان ده گوت: «البویره»،
 ئنجا خوا رضي الله عنه ئەو ئایه ته ی دابه زاند: ﴿ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْسَةٍ أَوْ نَرَكْتُمْ هَا فَاقِمْهَا ۖ ﴾ الحشر،
 واته: ئەوه ی بریتان له دارخورما یا لئی گه پان به وه ستاوی.

(۱) صحیح لغيره. أخرجه أبو داود: ۲۶۶۹.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۶۱۶.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۰۳۱، ومسلم: ۱۷۴۶، وأبو داود: ۲۶۱۵، والترمذي: ۱۵۵۲ و ۳۳۰۰.

۲۸۴۵- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «حَرَّقَ نَخْلَ بَنِي النَّضِيرِ وَقَطَعَ» وَفِيهِ يَقُولُ شَاعِرُهُمْ:

فَهَانَ عَلَى سَرَاةِ بَنِي لُؤَيٍّ، ... حَرِيقٌ بِالْبُؤَيْرَةِ مُسْتَطِيرٌ^(۱).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنه ده گىرپىته وه، پىغهمبەر صلى الله عليه وسلم دارخورماکانى «بنو النضير» ى بریه وه و سوتاندنى، له وباره وه یه شاعیر ده لى:

سهرانى بهنى لوئهى تووشى سه رشوړى هاتن ... به هوئى ئه و ئاگره ى له «البؤیره»
که و ته وه و پرش و بلاو بوو

بابهت: فیدیه دانى دىل (گورینه وه ى دىل به دىل)

۲۸۴۶- عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه، قَالَ: عَزَوْنَا مَعَ أَبِي بَكْرٍ هَوَازِنَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَتَقَلَّنِي جَارِيَةً مِنْ بَنِي فَرَازَةَ مِنْ أَجْمَلِ الْعَرَبِ، عَلَيْهَا قَشْعٌ لَهَا، فَمَا كَشَفْتُ لَهَا عَنْ نَوْبٍ، حَتَّى أَتَيْتُ الْمَدِينَةَ، فَلَقَيْتَنِي النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي السُّوقِ، فَقَالَ: «لِلَّهِ أَبُوكَ هَبَهَا لِي» فَوَهَبْتُهَا لَهُ، فَبَعَثَ بِهَا، فَقَادَى بِهَا أُسَارَى مِنْ أُسَارَى الْمُسْلِمِينَ كَانُوا مِمَّكَ^(۲).

واته: ئىياسى كورپى سه له مه ى كورپى ئه كوه ع له باوكيه وه صلى الله عليه وسلم ده لى: له سه رده مى پىغهمبهرى خوادا صلى الله عليه وسلم له گه ل ئه بو به كر رو شتم بو غه زای هه وازىن، جا كچىكى پىدام له كچه كانى به نو فه زاړه كه له جوائترىنى عه رب بوو، كه وله يه كى كوئى له به ردا بوو، منىش پو شاكم له بهر دانه نا تاكو هينامه وه مه دینه، ئنجا به پىغهمبهرى خوا صلى الله عليه وسلم گه يشتم له بازار، ئه وىش فه رمووى: په حمهت له باوكت ئه و كچه بده به من، منىش به خشيمه پىغهمبهر صلى الله عليه وسلم، ئه وىش ناردى دىل به دىلى پىكرد له گه ل ئه و ديله مسولمانانه ى كه له مه ككه بوون.

(۱) صحيح. أخرجه مسلم: ۱۷۴۶/۳۱. وانظر الحديث (۲۸۴۴).

(۲) حسن. أخرجه مسلم: ۱۷۵۵، وأبو داود: ۳۶۹۷.

بابهت: شتیك بکهویته لای دوزمن دواتر بهردهستی مسولمانان بکهویت

۲۸۴۷- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، قَالَ: «ذَهَبَتْ فَرَسٌ لَهُ، فَأَخَذَهَا الْعَدُوُّ، فَظَهَرَ عَلَيْهِمُ الْمُسْلِمُونَ، فَرَدَّ عَلَيْهِ فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: وَأَبَقَ عَبْدٌ لَهُ، فَلَحِقَ بِالرُّومِ، فَظَهَرَ عَلَيْهِمُ الْمُسْلِمُونَ، فَرَدَّهُ عَلَيْهِ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ بَعْدَ وَقَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما ده‌لئ: ئەسپێکی هەبوو و ئەسپەکە ی پۆشتوو و دوزمن گرتوو یەتیو، دواتر به‌ردهستی مسولمانان کهوتوو، ئنجا بۆی گەڕێنراو ته‌وه که ئەوه له‌سه‌ردهمی پێغه‌مبەری خوادا ﷺ بو، راوی ده‌لئ: کۆیله‌یه‌کی هە‌لاتبو و پۆشتبوو بۆ رۆم ئنجا مسولمانان دیتیان‌وه و بۆیان گیرایه‌وه له‌سه‌ردهمی خالیدی کوری وه‌لیدا له‌دوای وه‌فاتی پێغه‌مبەری خوا ﷺ.

بابهت: خیانه‌تکردن له‌ده‌ستکه‌وتی جه‌نگی

۲۸۴۸- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رضی اللہ عنہ، قَالَ تُوِّفِيَ رَجُلٌ مِنْ أَشْجَعٍ بِخَيْبَرَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ» فَأَنْكَرَ النَّاسُ ذَلِكَ، وَتَغَيَّرَتْ لَهُ وُجُوهُهُمْ، فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ قَالَ: «إِنَّ صَاحِبَكُمْ غَلَّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» قَالَ زَيْدٌ: «فَالْتَمَسُوا فِي مَتَاعِهِ، فَإِذَا خَرَزَاتٌ مِنْ خَرَزِ يَهُودَ، مَا تُسَاوِي دِرْهَمَيْنِ»^(۲).

واته: زه‌یدی کوری خالیدی جو‌هه‌نی رضی اللہ عنہ ده‌لئ: پیاویک له‌ ئەشجه‌عییه‌کان له‌ خه‌بیهر مرد، ئنجا پێغه‌مبەر ﷺ فه‌رمووی: نوێژ له‌سه‌ر هاوه‌له‌ که‌تان بکه‌ن، خه‌لکه‌ که‌ش سه‌ریان سوپما و په‌نگی روخساریان گۆرا، جا کاتیك پێغه‌مبەر ﷺ ئەوه‌ی بینی فه‌رمووی: هاو‌پێکه‌تان خیانه‌تی له‌ غه‌نیمه‌ت کردوه له‌ جیهاددا، زه‌ید گوتی: ئەوانیش که‌ل و په‌له‌که‌یان پشکنی له‌ پر دیتیان چه‌ند مروویه‌کی له‌ مرووه‌کانی جووله‌که‌ تیدا بو، که به‌های دوو دره‌م نه‌ده‌بوو.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۰۶۷ و ۳۰۶۸ و ۳۰۶۹، وأبو داود: ۲۶۹۸ و ۲۶۹۹.

(۲) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۷۱۰ مطولاً، والنسائي: ۱۹۵۹.

۲۸۴۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ عَلَى ثَقَلِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ كِرْكِرَةٌ فَمَاتَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «هُوَ فِي النَّارِ» فَذَهَبُوا يَنْظُرُونَ، فَوَجَدُوا عَلَيْهِ كِسَاءً أَوْ عَبَاءَةً، قَدْ غَلَّهَا^(۱).

واته: عه‌دوللای کوری عه‌مر رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیاوئک که ناوی کیرکیره بوو له‌سه‌ر که‌ل و په‌له‌کانی پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم بوو، ئنجا نه‌و کابرایه‌ مرد، پیغه‌مبه‌ریش صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رمووی: نه‌و که‌سه‌له‌ناو ئاگر‌دایه، جا روئیشن ته‌ماشایان کرد بینیان کراسئک یان عه‌بایه‌کی دزی بوو.

۲۸۵۰- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَوْمَ حُنَيْنٍ، إِلَى جَنْبِ بَعِيرٍ مِنَ الْمَقَاسِمِ، ثُمَّ تَنَاوَلَ شَيْئًا مِنَ الْبَعِيرِ، فَأَخَذَ مِنْهُ قَرْدَةً، يَعْنِي وَبْرَةً، فَجَعَلَ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ هَذَا مِنْ غَنَائِكُمْ، أَدُّوا الْخَيْطَ، وَالْمِخِيطَ، فَمَا فَوْقَ ذَلِكَ، وَمَا دُونَ ذَلِكَ، فَإِنَّ الْغُلُولَ عَارٌ، عَلَى أَهْلِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَسَنَارٌ وَنَارٌ»^(۲).

واته: عوباده‌ی کوری صامیت رضی اللہ عنہ ده‌لی: له‌غه‌زای حونه‌ین پیغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نوئزی بو کردین له‌ته‌نیشته‌ یان له‌لای وشترئکی غه‌نیمه‌ته‌، پاشان هه‌ندئ تووکی له‌ وشتره‌که‌ کرده‌وه و هئینای و له‌ناو په‌نجه‌کانی دانا و پاشان فه‌رمووی: نه‌ی خه‌لکینه‌ ئا نه‌وه به‌شئکه‌ له‌ غه‌نیمه‌ته‌که‌تان، داو و ده‌رزیش و که‌متر یان زیاتریش له‌ داو و ده‌رزئی له‌گه‌ل غه‌نیمه‌ته‌ بخره‌نه‌وه، چونکه‌ خیانه‌ته‌ کردن به‌ غه‌نیمه‌ته‌ عه‌بیه‌ و نه‌نگیه‌ بو‌ خواوه‌نه‌که‌ی و له‌ روئزی دواایدا عه‌بیه‌یه‌ و هوئی سزا دان و ئاگره‌.

بابه‌ته‌: زیاده‌ به‌ش

۲۸۵۱- عَنْ حَبِيبِ بْنِ مَسْلَمَةَ رضی اللہ عنہ، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «نَفَلَ الثُّلُثَ بَعْدَ الْخُمْسِ»^(۳).

واته: حه‌بیبی کوری مه‌سه‌لمه‌ رضی اللہ عنہ ده‌گپرئته‌وه، پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم دوا‌ی جیا‌کردنه‌وه‌ی پینجیه‌ک، سئیه‌کی به‌شه‌ زیاده‌کانی له‌ ده‌سته‌که‌وتدا دابه‌ش ده‌کرد.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۰۷۴.

(۲) صحیح لغیره.

(۳) صحیح. أخرجه أبو داود: ۲۷۴۸.

۲۸۵۲- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «نَقَلَ فِي الْبُدْأَةِ الرَّبْعَ، وَفِي الرَّجْعَةِ الثَّلَاثَ»^(۱).

واته: عوبادهى كورى صاميت رضي الله عنه ده گيرتتهوه، پىغه مبهى صلى الله عليه وسلم زياده بهشى له دهستكهوته كانى بهو جوړه دابهش ده كرد: نه گهر له سهره تاوه پيش گه پرانه وه دابهشى بكردايه، چواريه كى پى دهدان، نه گهر له گه پرانه وشدا دابهشى بكردايه، سىيه كى پى دهدان.

۲۸۵۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رضي الله عنه، قَالَ: «لَا نَقَلَ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يَرُدُّ الْمُسْلِمُونَ، قَوِيَهُمْ عَلَى ضَعِيفِهِمْ»^(۲).

قَالَ رَجَاءُ: فَسَمِعْتُ سُلَيْمَانَ بْنَ مُوسَى، يَقُولُ لَهُ: حَدِّثْنِي مَكْحُولٌ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ مَسْلَمَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم «نَقَلَ فِي الْبُدْأَةِ، الرَّبْعَ، وَحِينَ قَفَلَ الثَّلَاثَ» فَقَالَ عَمْرُو: أُحَدِّثُكَ عَنْ أَبِي عَنْ جَدِّي، وَتَحَدَّثْنِي عَنْ مَكْحُولٍ»^(۳).

واته: عه مېرى كورى شوعهيب له باوكيه وه له باپيري وه رضي الله عنه ده لى: له دواى پىغه مبهى خوا صلى الله عليه وسلم هيج زياده به شىك له دهستكهوته كان نه ماوه، به لكو نه وهى مسولانه به هيزه كان به دهستى دىن بؤ لاوازه كانيش ده گيرد رتته وه، (واته: نه گهر سوپايه ك ده رچوو پيش سوپايه كى ديكه، هه ردوو كيان له دهستكهوتى سوپايى يه كه م به شدارن).

(په جاء) گوتى: گويم له سوله يانى كورى موسا بوو پى ده گوت: مه كحول له حه بيبى كورى مه سله مه وه بوى گيرامه وه كه پىغه مبهى صلى الله عليه وسلم له سهره تاى غهزا چواريه كى به زياده بهش دابهش ده كرد، وه نه گهر له گه پرانه وه دابهش بكرديه، سىيه كى به زياده بهش دابهش ده كرد، تنجا عه مېر گوتى: من له باوكم و باپيرمه وه بؤت ده گيرمه وه كه چى تو له مه كحوله وه بؤم ده گيريه وه؟

(۱) ضعيف. أخرجه الترمذي: ۱۵۶۱.

(۲) صحيح.

(۳) صحيح. أخرجه أبو داود: ۲۷۴۸.

بابهت: چۆنیهتی دابهشکردنی غهنیمهت

۲۸۵۴- عَن ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما، أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم «أَسْهَمَ يَوْمَ خَيْبَرَ لِلْفَارِسِ ثَلَاثَةَ أَسْهُمٍ: لِلْفَرَسِ سَهْمَانٍ، وَلِلرَّجُلِ سَهْمٌ»^(۱).

واته: ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہما ده گنپریته وه، پیغه مبهەر صلی اللہ علیہ وسلم غهنیمهتی دابهش کرد له غهزای خه بیهر، بو سوار سی بهشی پیده دا، بو نه سپ دوو بهش، بو پیاو بهشیک.

بابهت: کۆیلو ئافرهت که بهشدارنی ده کهن له گهل مسولمانان

۲۸۵۵- عَن مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ مُهَاجِرِ بْنِ قُنْفُذٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَيْرًا، مَوْلَى أَبِي اللَّحْمِ، - قَالَ وَكَيْعٌ: كَانَ لَا يَأْكُلُ اللَّحْمَ - قَالَ: «عَزَوْتُ مَعَ مَوْلَايَ، يَوْمَ خَيْبَرَ، وَأَنَا مَمْلُوكٌ، فَلَمْ يَقْسِمْ لِي مِنَ الْغَنِيمَةِ، وَأَعْطَيْتُ، مِنْ حُرِّيِّ الْمَتَاعِ سِنْفًا، وَكُنْتُ أَجْرُهُ إِذَا تَقَلَّدْتُهُ»^(۲).

واته: موحه ممه دی کوری زهیدی کوری موهاجیری کوری قونفوز رضی اللہ عنہ ده لی: گویم له عومهیری کۆیله ی ئابی له حم بوو - وه کیع گوئی: گوشتی نه ده خوارد - که گوئی: له گهل گه وه که م روشتم بو غهزای خه بیهر، منیش کۆیله بووم، بویه هیچ بهشیکیان له غهنیمهت بو دانه نام و هه ندیک کهل و په لی ناو مالیان پیدام، شمشیریکیشیان پیدام که (له بهر بچووکی ته مهن یان کورتی قهد و بالام) کاتیک له شان، یان له ملم ده کرد به دوای خویدا رامده کیشا.

۲۸۵۶- عَن أُمِّ عَطِيَّةَ الْأَنْصَارِيَّةِ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: «عَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم سَبْعَ عَزَوَاتٍ، أَخْلَفَهُمْ فِي رَحَالِهِمْ، وَأَصْنَعُ لَهُمُ الطَّعَامَ، وَأَدَاوِي الْجَرْحَى، وَأَقُومُ عَلَى الْمَرْضَى»^(۳).

واته: ئوممو عه تیه ی ئه نصاری رضی اللہ عنہا ده لی: له حهوت غهزا له گهل پیغه مبهیری خوا صلی اللہ علیہ وسلم ناماده ی غهزا بووم، له لای بارگه و بنه که یان ده مامه وه و خواردنم بو دروست ده کردن و برینداره کانم تیار ده کردن و ناگام له نه خو شه کان ده بوو.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۸۶۳ و ۴۲۲۸، ومسلم: ۱۷۶۲، وأبو داود: ۲۷۳۳، والترمذي: ۱۵۵۴.

(۲) حسن. أخرجه أبو داود: ۲۷۳۰، والترمذي: ۱۵۵۷.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۸۱۲.

بابہت: وہ سہیت و راسپاردهکانی پيشہوا

۲۸۵۷- عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَالٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي سَرِيَّةٍ فَقَالَ: «سِيرُوا بِاسْمِ اللَّهِ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ، قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ، وَلَا تَمْتَلُوا، وَلَا تَغْدِرُوا، وَلَا تَغْلُوا، وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا»^(۱).

واتہ: صہ فوانی کوری عہ سسال رضی اللہ عنہ دہ لئی: پیغہ مہبری خوا ﷺ لہ گہل سو پایہ کدا ناردینی، جا فہرمووی: بہ ناوی خوا و لہ پیناوی خوا بہ پری بکہون، جہنگ لہ گہل تہوانہ بکہن کہ بیبروان، وہ جہستہی کوزراوہ کانیان مہ شیونین، وہ پہ بیان ہہ لمہ وہ شیئہ وہ و غدر مہ کہن و خیانت بہ دہستکہ وتی جہنگی مہ کہن و مندال مہ کوژن.

۲۸۵۸- عَنِ ابْنِ بَرِيْدَةَ، عَنِ أَبِيهِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، إِذَا أَمَرَ رَجُلًا عَلَى سَرِيَّةٍ، أَوْصَاهُ فِي خَاصَّةِ نَفْسِهِ، بِتَقْوَى اللَّهِ، وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ خَيْرًا، فَقَالَ: «اغْزُوا بِاسْمِ اللَّهِ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ، قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ، اغْزُوا وَلَا تَغْدِرُوا، وَلَا تَغْلُوا، وَلَا تَمْتَلُوا، وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا، وَإِذَا أَنْتَ لَقَيْتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَأَدْعُهُمْ إِلَى إِحْدَى ثَلَاثِ خِلَالٍ: أَوْ خِصَالٍ، فَأَيَّتَهُنَّ أَجَابُوكَ إِلَيْهَا، فَأَقْبَلْ مِنْهُمْ، وَكُفَّ عَنْهُمْ، اذْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ، فَإِنْ أَجَابُوكَ، فَأَقْبَلْ مِنْهُمْ، وَكُفَّ عَنْهُمْ، ثُمَّ اذْعُهُمْ إِلَى التَّحْوِيلِ، مِنْ دَارِهِمْ إِلَى دَارِ الْمُهَاجِرِينَ، وَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ إِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ، أَنَّ لَهُمْ مَا لِلْمُهَاجِرِينَ، وَأَنَّ عَلَيْهِمْ مَا عَلَى الْمُهَاجِرِينَ، وَإِنْ أَبَوْا، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ يَكُونُونَ كَأَعْرَابِ الْمُسْلِمِينَ، يَجْرِي عَلَيْهِمْ حُكْمُ اللَّهِ، الَّذِي يَجْرِي عَلَى الْمُؤْمِنِينَ، وَلَا يَكُونُ لَهُمْ فِي الْفِيءِ، وَالْغَنِيمَةِ شَيْءٌ، إِلَّا أَنْ يُجَاهِدُوا مَعَ الْمُسْلِمِينَ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا، أَنْ يَدْخُلُوا فِي الْإِسْلَامِ، فَسَلِّمْهُمْ إِعْطَاءَ الْجِزْيَةِ، فَإِنْ فَعَلُوا، فَأَقْبَلْ مِنْهُمْ، وَكُفَّ عَنْهُمْ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا، فَاسْتَعِنَ بِاللَّهِ عَلَيْهِمْ، وَقَاتِلْهُمْ، وَإِنْ حَاصَرْتَ حِصْنًا، فَأَرَادُوكَ أَنْ تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللَّهِ، وَذِمَّةَ نَبِيِّكَ، فَلَا تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللَّهِ، وَلَا ذِمَّةَ نَبِيِّكَ، وَلَكِنْ اجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّتَكَ، وَذِمَّةَ أَبِيكَ، وَذِمَّةَ أَصْحَابِكَ، فَإِنَّكُمْ إِنْ تُخْفِرُوا ذِمَّتَكُمْ، وَذِمَّةَ آبَائِكُمْ، أَهْوَنُ عَلَيْكُمْ مِنْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَّةَ اللَّهِ، وَذِمَّةَ رَسُولِهِ، وَإِنْ حَاصَرْتَ حِصْنًا، فَأَرَادُوكَ أَنْ يَنْزِلُوا عَلَى حُكْمِ اللَّهِ، فَلَا تَنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِ اللَّهِ، وَلَكِنْ أَنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِكَ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي أَتُصِيبُ فِيهِمْ حُكْمَ اللَّهِ، أَمْ لَا» قَالَ عَلْقَمَةُ: فَحَدَّثْتُ بِهِ مُقَاتِلَ بْنَ حَيَّانَ، فَقَالَ: حَدَّثَنِي مُسْلِمٌ بْنُ هَيْصَمٍ، عَنِ النُّعْمَانَ بْنِ مَقْرِنٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَ ذَلِكَ^(۲).

(۱) صحیح لغیرہ.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۷۳۱، وأبو داود: ۳۶۱۲ و ۳۶۱۳، والترمذي: ۱۴۰۸ و ۱۶۱۷.

واتە: ئىبنو بۇرەيدە لە باوكىيەو ۋە ۋە دەگىرپىتەو، دەلى: پىغەمبەرى خوا ﷺ ئەگەر كەسىكى بىر دىبايە فەرماندە بەسەر سوپايە كەو، ۋە سىيەتى لى دە كەرد كە خودى خۆى پارىزكار بىت و لە گەل مسولماندا باش بى، ئنجا دە يەرموو: بە ناوى خواو لە پىناوى خوادا بىجەنگن و غەزا بىكەن، بىجەنگن لە گەل ئەوانەى كە بىپروان، غەزا بىكەن و پەيمان مەشكىنن و خىانەت مەكەن لە غەنمەت و جەستەى كوژراوان مەشپوئىن و مندال مەكوژن، ۋە ھەركات بە دوژمنە كەت گەشتى لە ھاو بە شدانەرە كان، سى خالىان بىخە بەردەم يە كىان ھەلبىزىر جا كامىان ھەلبىزارد وازيان لى بىنە و لىيان ۋە رگرە: بانگىان بىكە بۇ ئىسلام، جا ئەگەر ۋە لامىان دا يەو، لىيان ۋە رىگرە و وازيان لى بىنە، پاشان داوايان لىبىكە كە بىنە ۋە لاتى كوچەران و ۋە لاتى خۆيان بە جى بىلن، ھەوالىشىان پىبىدە ئەگەر ئەو بەكەن، ھەرچى بۇ كوچەران ھەيە بۇ ئەوانىش ھەيە و ھەرچى لەسەر كوچەرىيانىشە لەسەر ئەوانىش دەبى، خۇ ئەگەر ئەو ھەيان قىبوول نە كەرد، پىيان بلى كە ئەوانىش ۋە كو مسولمانە دەشتە كىيە كانن ھەمان ئەو بىرپارەى خوايان بەسەردا جىبە جى دە كرى كە بەسەر بىرپاداراندا جىبە جى دە كرى، ۋە لە دەستكەوتى جەنگى ھىچ بەشكىيان نابى مەگەر بىن و لە گەل مۇجائىدە مسولمانە كان بىچنە جەنگ، جا ئەگەر ئىسلامىان ۋە رنەگرت داواى سەرئەيان لىبىكە، جا ئەگەر كەردىان لىيان ۋە رگرە و وازيان لى بىنە، جا ئەگەر نەيان كەرد، پىشت بە خوا بىستە و داواى يارمەتى لىبىكە و لە گەلىاندا بىجەنگە، جا ئەگەر قەلەيەكت گەماروڧا و داوايان لى كەردى كە بىيانخەيە ژىر پەيئانى خواو پىغەمبەرە كەت ﷺ، مەيانخە ژىر پەيئانى خواو پىغەمبەرە كەت ﷺ بەلكو بىيانخە ژىر پەيئانى خۆت و باوانت و ھاو ۋە لەكانت چوئە ئەگەر پەيئانى خۆتان بىشكىنن لەسەرتان ئاسانتر و سوكتەرە لەو ھى كە پەيئانى خواو پىغەمبەرە كەى ﷺ بىشكىنن، ۋە ئەگەر قەلەيەكىشت گەماروڧا و داوايان لى كەردى كە خۆيان تەسلىم دەكەن لەسەر بىرپارى خوا، ئەوا لەسەر بىرپارى خوا تەسلىم بوونە كەيان ۋە رمەگرە بەلكو لەسەر حوكم و بىرپاردانى خۆت تەسلىم بوونە كەيان ۋە رىگرە، چوئە تۆ نازانى كە ئەو بىرپارەى دەرى دەكەى ئاخۇ پىكاوتە و ۋە كو بىرپارى خوايە دەربارەيان يان نا. عەلقەمە گوتى: (ئەو فەرموودەبەم) بۇ موقاتىلى كورى حەيئانم گىرپايەو، ئەوئىش گوتى: موسلىمى كورى ھەبىسەم لە نوعمانى كورى موقەرىنەو لە پىغەمبەرەو ﷺ بە ھەمان شىو ۋە ئەو فەرموودەيە بۇى گىراومەو.

بابه‌ت: گوپراه‌لى پيشوا (ئيمام)

۲۸۵۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَطَاعَنِي، فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ، وَمَنْ عَصَانِي، فَقَدْ عَصَى اللَّهَ، وَمَنْ أَطَاعَ الْإِمَامَ، فَقَدْ أَطَاعَنِي، وَمَنْ عَصَى الْإِمَامَ، فَقَدْ عَصَانِي»^(۱).

واته: ئەبو ھورەپرە رضي الله عنه دەلى: پيغەمبەرى خوا ﷺ ھەرموویەتی: ھەر کەسێک گوپراه‌لى من بکات، ھەرمانبەردارى خواى کردو، ھەر کەسێکیش سەرپيچی ھەرمانەکانم بکات، سەرپيچی خواى کردو، وە ھەر کەسێک گوپراه‌لى پيشه‌وايە کەى بکات ئەوا گوپراه‌لى منى کردو، ھەر کەسێکیش سەرپيچی پيشه‌وايە کەى بکات، ئەو ھەر پيچی منى کردو.

۲۸۶۰- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا، وَإِنْ اسْتَعْمَلَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ، كَانَ رَأْسَهُ زَبِيئَةً»^(۲).

واته: ئەنەسى كورى مالیک رضي الله عنه دەلى: پيغەمبەرى خوا ﷺ ھەرموویەتی: گوپراه‌لى و ھەرمانبەردارى پيشه‌واکەتان بکەن، ئەگەر پيشه‌واکەتان بەندەيە کى حەبەشیش بێت و سەريشى وە کو ميوز گچکە و پەش بێت.

۲۸۶۱- عَنْ يَحْيَى بْنِ الْحَصَنِ، عَنْ جَدَّتِهِ أُمِّ الْحَصَنِ، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنْ أَمَرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ مُجَدَّعٌ، فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا، مَا قَادَكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ»^(۳).

واته: یەحیای كورى حوصەین لە ئوممو حوصەینی داپیریەو ھە گپریتەو، گوتووویەتی: گویم لە پيغەمبەرى خوا ﷺ بوو دەیفەرموو: ئەگەر بەندەيە کى حەبەشى کرا بە ھەرمانزەواتان، گوپراه‌لى و ھەرمانبەردارى بکەن مادام بە پینی کتیبی خوا ھەرمانزەوايیتان بەسەردا دەکات، جا با ئەو بەندەيە ئەندامی لوت، یان گوپچکەشى برايیت.

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۳۹۵۷، ومسلم: ۱۸۳۵، والنسائي: ۴۱۹۳.

(۲) صحیح. أخرجه البخاري: ۶۹۳ و ۶۹۶ و ۷۱۴۲.

(۳) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۲۹۸، والترمذي: ۱۷۰۶، والنسائي: ۴۱۹۲.

۲۸۶۲- عَنْ أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه «أَنَّهُ انْتَهَى إِلَى الرَّبِذَةِ، وَقَدْ أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَإِذَا عَبْدٌ يُؤْمُهُمْ، فَقِيلَ هَذَا أَبُو ذَرٍّ، فَذَهَبَ يَتَأَخَّرُ، فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ: أَوْصَانِي خَلِيلِي رضي الله عنه أَنْ أَسْمَعَ وَأَطِيعَ، وَإِنْ كَانَ عَبْدًا حَبَشِيًّا مُجَدِّعَ الْأَطْرَافِ»^(۱).

واته: له نه بو زهروه رضي الله عنه ده گيرنه وه كه كاتيك چووته «الربذة» (شوينيکه له نزيک مهدينه) لهو ده مهدا قامت کراوه بو نويز، له وکاته شدا بهنده يه ک پيشنويزی بو کردوون، جا گوترا: ته وه نه بو زه ره، (بهنده کهش) ويستی بيته دواوه تاكو نه بو زه پيش بکه وي، نه بو زه پيش گوتی: خوشه ويستترين که سم (که پيغه مبه ره رضي الله عنه) وه سيه تی پي کردووم که گوپرايه لی و فرمانبرداري بکه م، نه گهر فرمانبره واکه م بهنده يه کی حبه شی چوار پهل پراویش بی.

بابهت: گوپرايه لی نه له سرپيچي کردنی خوادا

۲۸۶۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بَعَثَ عَلْقَمَةَ بْنَ مُجَرِّزٍ عَلَى بَعْثٍ، وَأَنَا فِيهِمْ، فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى رَأْسِ غَزَاتِهِ، أَوْ كَانَ يَبْعُضَ الطَّرِيقِ، اسْتَأْذَنَتْهُ طَائِفَةٌ مِنَ الْجَيْشِ، فَأَذِنَ لَهُمْ، وَأَمَرَ عَلَيْهِمْ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ حَذَافَةَ بْنَ قَيْسِ السَّهْمِيِّ، فَكُنْتُ فِيمَنْ غَزَا مَعَهُ، فَلَمَّا كَانَ يَبْعُضَ الطَّرِيقِ، أَوْقَدَ الْقَوْمُ نَارًا لِيَضْطَلُّوا، أَوْ لِيَضْنَعُوا عَلَيْهَا صَنِيعًا، فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: وَكَأَنْتَ فِيهِ دُعَابَةٌ: أَلَيْسَ لِي عَلَيْكُمْ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ؟ قَالُوا: بَلَى، قَالَ: فَمَا أَنَا بِأَمْرِكُمْ بِشَيْءٍ، إِلَّا صَنَعْتُمُوهُ؟ قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: فَإِنِّي أَعَزُّمُ عَلَيْكُمْ، إِلَّا تَوَاتَبْتُمْ فِي هَذِهِ النَّارِ، فَقَامَ نَاسٌ، فَتَحَجَّرُوا، فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّهُمْ وَائِبُونَ، قَالَ: أُمْسِكُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، فَإِنَّمَا كُنْتُ أَمْرُحُ مَعَكُمْ، فَلَمَّا قَدِمْنَا ذَكَرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَنْ أَمَرَكَ مِنْهُمْ بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ، فَلَا تُطِيعُوهُ»^(۲).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده گيرنه وه، پيغه مبه ری خوا رضي الله عنه عه لقه مه ی کوری موجه یزی وه کو وه زیر نارد، منيشيان له گه لدا بووم، جا کاتیک گه يشته کوتایي جهنگه که ی، یان له ریگادا بو وه ندیک له له شکره که ی مؤله تیان لی خواست، نجا مؤله تی دان و عه بدوللای کوری حوزافه ی کوری قه یسی سه همی کرد به فرمانده یان، من یه کیک بووم له وانهی که له گه لدا غه زیان کردوه، جا کاتیک که

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۸۳۷.

(۲) حسن.

هەر له ڕینگادا بوون، خه لکه که ئاگرێکیان کردهوه بۆ ئهوهی خۆی پێ گهرم بکه نهوه، یان خواردنێکی پێ ساز بکهن، جا عه بدوللا که کهمێک سوعبهت چی بوو، گوتی: ئایا له سهرتان نیه که گوپراهی و فهرمانبهرداریم بکهن؟ گوتیان: به لێ له سهرمان پێویسته، گوتی: که واته هه رچی فهرمانتان پێبکهم ده یکهن؟ گوتیان: به لێ، گوتی: من فهرمانتان پێده کهم که ده بێ خۆتان هه لده نه ناو ئه و ئاگره، جا هه ندیکیان هه لسان و خۆیان ئاماده کرد که خۆیان فریاده نه ناو ئاگره که، جا کاتیک گومانی کرد که ده چنه ناوی گوتی: ئاگاتان له خۆتان بێ، وا نه کهن، ته نها سوعبهتیک بوو له گه لتانم کرد، جا کاتیک هاتینه وه ئه وه یان بۆ پێغه مبه ر ﷺ گپراه وه، پێغه مبه ری خوا ﷺ فه رمووی: هه ر یه کیک له فه رمانده کانتان ئه گه ر فه رمانی پێکردن به شتیک که سه رپێچی خوای تیدا بوو، ئه وه فه رمانبه رداری مه کهن.

۲۸۶۴- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ الطَّاعَةَ، فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ، إِلَّا أَنْ يُؤْمَرَ بِمَعْصِيَةٍ، فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ، فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ»^(۱).

واته: ئیبنو عومه ر رضي الله عنه ده گپریته وه، پێغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: مرؤفی مسولمان له سه ری واجبه که فه رمانبه رداری بێ له هه ر شتیک پێی خۆش بێ، یان پێی ناخۆش بێ، مه گه ر ئه وه نه بێ که فه رمانی پێ بکری به تاوانکردن، جا ئه گه ر فه رمانی سه رپێچی و تاوانی پیکرا، ئه وه گوپراهی و فه رمانبه رداری دروست نیه و نامینی.

۲۸۶۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «سَيَلِي أُمُورَكُمْ بَعْدِي، رِجَالٌ يُطْفِئُونَ السُّنَّةَ، وَيَعْمَلُونَ بِالْبِدْعَةِ، وَيُؤَخَّرُونَ الصَّلَاةَ عَنْ مَوَاقِفِهَا» فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ أَدْرَكْتَهُمْ، كَيْفَ أَفْعَلُ؟ قَالَ: «تَسْأَلُنِي يَا ابْنَ أُمِّ عَبْدِ كَيْفَ تَفْعَلُ؟ لَا طَاعَةَ، لِمَنْ عَصَى اللَّهَ»^(۲).

واته: عه بدوللای کوری مه سهوود رضي الله عنه ده گپریته وه، پێغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: له دوای من کاروبارتان ده که ویته ده ست که ساتیک که رپیزی من ده کوژی تیته وه (کاری پیناکه ن)، کار به بیدعه و رپچکه ی ناشه رعی ده که ن و نوێزه کان دوا ده خات و له کاتی خۆیاندا نایانکات، (ده لێ): منیش گوتم: ئه ی پێغه مبه ری خوا ﷺ ئه گه ر

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۹۵۵، ومسلم: ۱۸۳۹، وأبو داود: ۲۶۲۶، والترمذي: ۱۷۰۷، والنسائي: ۴۲۰۶.

(۲) صحیح.

گه شتمه نه و که سانه چی بکه م؟ فرمووی: نهی کوری دایکی عه بد لیم ده پرسی چی بکه ی؟! هیچ فرمانبهرداریه کت له نه ستودا نیه بو که سیک که سه ریچی خوی گه وره بکات.

بابه ت: په یمان و به لاین دان

۲۸۶۶- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضی اللہ عنہ، قَالَ: «بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ، فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ، وَالْمَنْشِطِ وَالْمَكْرَهِ، وَالْأَثَرَةِ عَلَيْنَا، وَأَنْ لَا نَتَّازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ، وَأَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ حَيْثُمَا كُنَّا، لَا نَخَافُ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَائِمَةً»^(۱).

واته: عوباده ی کوری صامیت رضی اللہ عنہ ده لی: به لیناندا به پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم له سهر گو پرایه لی و فرمانبهردار ی له ناخوشی و خوشیدا و له ناسانی و گرانیدا و له سهر نه وه شی که نه گهر که سیک به سه زمانه وه هه لبر تدری، وه له سهر نه وه ش که کیشه له گهل که سی شایسته نه که ین له کار و باردا، وه هه میشه راست و هه ق بلین له ههر کو یبه ک بین و له پیناوی خوادا له لومه ی لومه کاران نه تر سین.

۲۸۶۷- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكِ الْأَشْجَعِيِّ رضی اللہ عنہ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم سَبَعَةً أَوْ ثَمَانِيَةً أَوْ تِسْعَةً، فَقَالَ: «أَلَا تُبَايِعُونَ رَسُولَ اللَّهِ» فَبَسَطْنَا أَيْدِيَنَا، فَقَالَ قَائِلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا قَدْ بَايَعْنَاكَ، فَعَلَّامَ تُبَايِعُكَ؟ فَقَالَ: «أَنْ تَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَتَقِيمُوا الصَّلَاةَ الْخَمْسَ، وَتَسْمَعُوا وَتَطِيعُوا، وَأَسْرَ كَلِمَةً حُفِيَّةً، وَلَا تَسْأَلُوا النَّاسَ شَيْئًا» قَالَ: فَلَقَدْ رَأَيْتُ بَعْضَ أَوْلِيَّكَ النَّفَرِ، يَسْقُطُ سَوْطُهُ، فَلَا يَسْأَلُ أَحَدًا، يُتَاوَلُهُ لِإِيَّاهُ»^(۲).

واته: عوفی کوری مالیکی نه شجه عیبی رضی اللہ عنہ ده لی: تیمه حهوت یان هه شت یان نو که س له خزمهت پیغه مبهردا صلی اللہ علیہ وسلم بووین، نه ویش فرمووی: تایا به یعت و به لین نادهن به پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم؟ تیمه ش ده ستمان دریز کرد (بو به یعت دان)، یه کیک گوتی: نهی پیغه مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بیگومان تیمه به یعتمان پیتداوه جا له سهر چی به یعتت پی بدهین؟ نه ویش فرمووی: له سهر نه وه که ته نها خودا بپه رستن و هاوبه شی بو پریار

(۱) صحیح. أخرجه البخاري: ۷۰۵۶ و ۷۱۹۹، ومسلم بإثر: ۱۸۴۰، والنسائي: ۴۱۴۹-۴۱۵۳.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۰۴۳، وأبو داود: ۱۶۴۲، والنسائي: ۴۶۰.

نہ دهن، وه پینج نویژه فہرزه که بکن، وه گوپرایہ لی و فہرمانبہرداری بکن و داوای هیچ شتیک له خہ لک مه کهن، راوی دہ لی: هہ ندیک له و نامادہ بووانہم بینی دواتر کہ نہ گہر قہ مچیہ کی لی کہ وتبایہ خوارہ وه به هیچ کہ سی نہ دہ گوت پی بداتہ وه.

۲۸۶۸- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ، يَقُولُ: بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فَقَالَ: «فِيمَا اسْتَطَعْتُمْ»^(۱).

واتہ: نہ نہ سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ دہ لی: تیمہ به یعہ تمان به پیغہ مبرہری خوادا صلی اللہ علیہ وسلم له سہر گوپرایہ لی و فہرمانبہرداری، ئنجا فہرمووی: به گوپریہ تواناتان (بییانہ وه پابہ ندبن).

۲۸۶۹- عَنْ جَابِرٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: جَاءَ عَبْدُ، فَبَايَعَ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم عَلَى الْهِجْرَةِ، وَلَمْ يَشْعُرِ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم أَنَّهُ عَبْدٌ، فَجَاءَ سَيِّدُهُ يُرِيدُهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «بِعْنِيهِ» فَأَشْرَاهُ بِعَبْدَيْنِ أَسْوَدَيْنِ، ثُمَّ لَمْ يُبَايِعْ أَحَدًا بَعْدَ ذَلِكَ، حَتَّى يَسْأَلَهُ أَعْبُدُ هُوَ؟^(۲).

واتہ: جابیر رضی اللہ عنہ دہ لی: کویلہ یہ ک ہاتہ خزمہت پیغہ مبرہ صلی اللہ علیہ وسلم به یعہ تی پیدا له سہر کوج کردن، پیغہ مبرہ صلی اللہ علیہ وسلم ہستی پیئہ کرد کہ کویلہ یہ، ئنجا گہ ورہی کویلہ کہ ہات و داوای کردہ وه، پیغہ مبرہ ریش صلی اللہ علیہ وسلم فہرمووی: پیمی بفروشه، جا به دوو کویلہ ی پەش کپی، پاش ئہ وه به یعہ تی له کہ س و ہرنہ دہ گرت تا کو لئی نہ پرسبیا تاخو کویلہ یہ، یان نا؟

۲۸۷۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «ثَلَاثَةٌ لَا يَكَلِّمُهُمُ اللَّهُ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يُزَكِّيهِمْ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: رَجُلٌ عَلَى فَضْلِ مَاءٍ بِالْفَلَاةِ، يَمْتَنِعُهُ مِنْ ابْنِ السَّبِيلِ، وَرَجُلٌ بَايَعَ رَجُلًا، بَسَلَعَهُ بَعْدَ الْعَصْرِ، فَخَلَفَ بِاللَّهِ، لِأَخَذَهَا بِكَذَا وَكَذَا، فَصَدَّقَهُ، وَهُوَ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ، وَرَجُلٌ بَايَعَ إِمَامًا، لَا يُبَايِعُهُ، إِلَّا لِدُنْيَا، فَإِنْ أَعْطَاهُ مِنْهَا، وَقِيَ لَهُ، وَإِنْ لَمْ يُعْطِهِ مِنْهَا، لَمْ يَفِ لَهُ»^(۳).

واتہ: ئہ بو ہورہ پرہ رضی اللہ عنہ دہ لی: پیغہ مبرہری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فہرموویہ تی: سچ کومہ ل ہن له رۆزی دوایدا خوا قسہ یان له گہ لدا ناکات و پرویان تیناکات و له تاوان پاکیان ناکاتہ وه و سزایہ کی به ئیشیشیان بو ہہ یہ: پیاونک کہ له بیاباتیکی خاوه نی تاوی زیادہ یہ و

(۱) صحیح لغیرہ.

(۲) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۶۰۲، وأبو داود: ۳۳۵۸، والترمذي: ۱۲۳۹ و ۱۵۹۶، والنسائي: ۴۱۸۴ و ۴۶۲۱.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۲۳۵۸، ومسلم: ۱۰۸، وأبو داود: ۳۴۷۴ و ۳۴۷۵، والترمذي: ۱۵۹۵، والنسائي مختصراً:

رېبوارانى لى بى بهش ده کات، وه پياوئک که شتومه ک دواى ئیواره به که سیک ده فرۆش و سوئندی له سهر ده خوات به نه وه نده و نه وه نده کړیویه تی و نه ویش بر وای پیده کات و راستیش ناکات، وه که سیکیش که په میان به پیشه وایه ک بدات که ته نها له بهر بهرزه و ندى دونیایی په میانى پیده دات، جا نه گهر دنیای بو مسوگر کرد، وه فا به په یانه که ده کات، خو نه گهر دونیای پینه دا، وه فادار نابى به په یانه که.

۲۸۷۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَتْ تَسُوسُهُمْ أَنْبِيَاؤُهُمْ، كُلَّمَا ذَهَبَ نَبِيٌّ، خَلَفَهُ نَبِيٌّ، وَأَنْتَ لَيْسَ كَائِنٌ بَعْدِي، نَبِيٌّ فِيكُمْ» قَالُوا: فَمَا يَكُونُ؟ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ «تَكُونُ خُلَفَاءُ، فَتَكْتُمُونَ» قَالُوا: فَكَيْفَ نَنْصَحُ؟ قَالَ: «أَوْفُوا بِبَيْعَةِ الْأَوَّلِ، فَلِأَوَّلِ، أَدُوا الَّذِي عَلَيْكُمْ، فَسَيَسْأَلَهُمُ اللَّهُ ﷻ عَنِ الَّذِي عَلَيْهِمْ»^(۱).

واته: نه بو هورپه پره ﷺ ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: بيگومان جووله که له سهرده مى خویندا پيغه مبهره کانیان سهرپه رشتیان ده کردن و کار و باریان به پرتوه ده بردن، جا هر پيغه مبهرىک وه فاتى بکردبايه به کسه ر پيغه مبهرىکى تر جيگای ده گرتوه، به لام بيگومان له دواى من هيچ پيغه مبهرىکى تر نايه ت بو ناوتان، گو تیان: نهى چون و چى ده بى نهى پيغه مبهرى خوا ﷺ؟ فهرمووى: جينشینی (خه ليفه) زور له دواى من ده بن، گو تیان: چون هه لسوکوت بکه ين؟ فهرمووى: به يعه تى به ک له دواى به کيان جييه جى بکه ن (کامه شيان به که م جار بوو به خه ليفه نه وه به يعه تى نه و بيه نه سهر)، وه نه وهى له سهرتانه جييه جى بکه ن، نجا خوا له وان ده پرسیتته وه به رانبه ر به بهر پرسياريه تيه که يان.

۲۸۷۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يُنْصَبُ لِكُلِّ غَادِرٍ لَوَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَقَالُ: هَذِهِ غَدْرَةُ فُلَانٍ»^(۲).

واته: عه بدوللا ﷺ ده لى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فهرموويه تى: هر که سیک غه در و په میان شکينى بکات، له رۆزى دوايدا ئالایه کى بو هه لده درى و ده گوترى: نه وه په میانى فلانهى شکاندووه.

(۱) صحيح. أخرجه البخاري: ۳۴۵۵، ومسلم: ۱۸۴۲.

(۲) صحيح متواتر. أخرجه البخاري: ۳۱۸۶ و ۳۱۸۷، ومسلم: ۱۷۳۶ و ۱۷۳۷.

۲۸۷۳- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا إِنَّهُ يُنْصَبُ، لِكُلِّ غَادِرٍ لَوْاءٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، بِقَدْرِ غَدْرَتِهِ»^(۱).

واته: نه بو سه عیدی خودری رضي الله عنه ده‌لی: پیغه مبه‌ری خوا ﷺ فہرموویہ تی: بیگومان له پوژی دوایدا هر که سیک په بیان شکینی کردبی به نه ندازه‌ی په بیان شکینیہ که‌ی نالای بو هه لده‌دری.

بابه‌ت: به‌یعت و په‌یمان به‌ستنی ژنان

۲۸۷۴- عَنْ أُمِّمَةَ بِنْتِ رُقَيْقَةَ رضي الله عنها، تَقُولُ: جِئْتُ النَّبِيَّ ﷺ فِي نِسْوَةٍ يُبَاعِعُهُ، فَقَالَ لَنَا: «فِيمَا اسْتَطَعْتُنَّ وَأَطَقْتُنَّ، إِيَّيَ لَا أَصَافِحُ النِّسَاءَ»^(۲).

واته: نومه‌یمه‌ی کچی روفه‌یقه رضي الله عنها ده‌لی: له‌گه‌ل کومه‌لیک ثافره‌ت هاتم بو خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ بو نه‌وه‌ی به‌یعتی پیبده‌ین، جا فہرمووی: به‌یعتان لی وهرده‌گرم به پیی توانا و هیزی خو‌تان، وه بیگومان من له‌گه‌ل ثافره‌ت (ی بیگانه) ده‌ست ناخه‌مه‌ ناو ده‌ست (واته: ته‌نہا به‌ قسه‌کردن به‌یعتی لی وهرگرتوون).

۲۸۷۵- عُرْوَةُ بِنْتُ الزُّبَيْرِ، أَنَّ عَائِشَةَ، زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: كَانَتِ الْمُؤْمِنَاتُ إِذَا هَاجَرْنَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، يُمْتَحَنَنَّ بِقَوْلِ اللَّهِ: ﴿يَتَأْتِيهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَاعِعُكَ﴾ (الممتحنة، آية ۱۲) إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَمَنْ أَقَرَّ بِهَا مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ، فَقَدْ أَقَرَّ بِالْمِحْنَةِ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، إِذَا أَقَرَّرَنَ بِذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِنَّ، قَالَ لِهِنَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «انْطَلِقْنَ، فَقَدْ بَاعِعْتُنَّ» لَا وَاللَّهِ مَا مَسَّتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَدَ امْرَأَةٍ قَطُّ، غَيْرَ أَنَّهُ، يُبَاعِعُهُنَّ بِالْكَلَامِ، قَالَتْ عَائِشَةُ: وَاللَّهِ مَا أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى النِّسَاءِ إِلَّا مَا أَمَرَهُ اللَّهُ، وَلَا مَسَّتْ كَفَّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَفَّ امْرَأَةٍ قَطُّ، وَكَانَ يَقُولُ لِهِنَّ، إِذَا أَخَذَ عَلَيْهِنَّ قَدْ بَاعِعْتُنَّ، كَلَامًا^(۳).

(۱) صحیح. أخرجه مسلم: ۱۷۳۸، والترمذي: ۲۱۹۱ ضمن حدیث طویل.

(۲) صحیح. أخرجه الترمذي: ۱۵۹۷، والنسائي: ۴۱۸۱.

(۳) صحیح. أخرجه البخاري: ۴۸۹۱، ومسلم: ۱۸۶۶، وأبو داود: ۲۹۴۱، والترمذي: ۳۳۰۶.

واته: عوروهى كورى زوبه ير ده گيرېته وه، عائيشه ي خيزانى پيغه مبهري ﷺ گوتويه تى: نه گهر ئافره ته پرواداره كان كوچيان بكر دبايه بو خرمه ت پيغه مبهري خوا ﷺ، به و ثايه ته تاقي ده كرده وه: ﴿يَأْتِيهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبَايَعَنَّكَ﴾ (۱۲) الممتحنه، واته: نه ي پيغه مبهري ﷺ ههر كاتيك ئافره تانى ئيماندار هاتن بولات كه په بيانته له گه ل بيه ستن. تا كو تايبى ثايه ته كه، عائيشه گوتى: جا ههر ئافره تيكى پروادار دانى نابايه به و تاقي كرده وه، بيوگومان داننانى بوو به تاقي كرده وه له سهر ههر به لينيكي، جا پيغه مبهري خوا ﷺ كاتى كه نه وان به قسه و گوفتار دانياننا به و په يانه، پيغه مبهري خوا ﷺ پياني ده فهرموو: پرؤن (به دهم كارتانه وه) نه وه به يعه تم ليتان وهر گرت، نه خير سوئند به خوا ده ستي پيغه مبهري خوا ﷺ بهر ده ستي هيچ ئافره تيك نه كه وتووه هيچ كات (ئافره تى بنگانه) جگه له وهى كه به قسه كردن په ياني لى وهر ده گرتن، عائيشه گوتى: سوئند به خوا پيغه مبهري خوا ﷺ هيچيترى له ئافره تان وهر نه ده گرت له په بيان جگه له وهى كه خوا فرمانى پيكر دبوو، وه ههر گيز ده ستي پيغه مبهري خوا ﷺ بهر ده ستي هيچ ئافره تيك نه كه وتووه، وه كاتيك به يعه تى لى وهر ده گرتن پياني ده فهرموو: نه وه په يانم ليتان وهر گرت به قسه كردن (نه ك به ته ووقه كردن).

بابه ت: گره وكردن له سهر پيشبركى

۲۸۷۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَدْخَلَ فَرْسًا بَيْنَ فَرَسَيْنِ، وَهُوَ لَا يَأْمَنُ أَنْ يَسْبِقَ، فَلَيْسَ بِقِمَارٍ، وَمَنْ أَدْخَلَ فَرْسًا بَيْنَ فَرَسَيْنِ، وَهُوَ يَأْمَنُ أَنْ يَسْبِقَ، فَهُوَ قِمَارٌ»^(۱).

واته: نه بو هورپه رپه رضي الله عنه ده لى: پيغه مبهري خوا ﷺ فهرموويه تى: ههر كه سېك نه سپه كه ي بخاته نيوانى دوو نه سپ و دلنيا نه بى له وهى كه س پيشى ناكه وېته وه، نه وه دروسته و قومار نيه، به لام نه گهر كه سى سنيهم نه سپه كه ي خسته نيوان دوو نه سپه وه و دلنياش بوو كه س پيشى ناكه وېته وه نه وه قوماره (دروست نيه).

۲۸۷۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، قَالَ: «صَمَّرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْخَيْلَ، فَكَانَ يُرْسِلُ الَّتِي صُمِّرَتْ مِنَ الْحَفَيَاءِ إِلَى تَنْبَةِ الْوَدَاعِ، وَالَّتِي لَمْ تُصَمَّرْ مِنْ تَنْبَةِ الْوَدَاعِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ»^(۲).

(۱) ضعيف. أخرجه أبو داود: ۲۵۷۹ و ۲۵۸۰.

(۲) صحيح. أخرجه البخاري: ۴۲۰، ومسلم: ۱۸۷۰، وأبو داود: ۲۵۷۵-۲۵۷۷، والترمذي: ۱۶۹۹، والنسائي: ۳۵۸۳ و ۳۵۸۴.

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنه ده‌لى: بىغه‌مبه‌رى خوا عليه السلام پىشبركى كرد به‌و ئه‌سپانه‌ى كه له «الحفيا» دابه‌سته كرابوون تاكو «ثنية الوداع»، وه ئه‌وانه‌شى كه دابه‌سته نه‌كرابوون له «ثنية الوداع» هه‌تاكو مزگه‌وتى «بنو زريق».

٢٨٧٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَا سَبَقَ، إِلَّا فِي خُفٍّ أَوْ حَافِرٍ»^(١).

واته: ئه‌بو هوريره رضي الله عنه ده‌لى: بىغه‌مبه‌رى خوا عليه السلام فرموويه‌تى: پىشبركى ته‌نها به‌وانه ده‌كرى كه خوفيان هه‌يه (وه‌كو: وشتر) يان سميان هه‌يه (وه‌كو: ئه‌سپ).

بابه‌ت: قه‌ده‌غه‌كردنى قورئان بردن بو و لاتى دوزمان

٢٨٧٩- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، نَهَى أَنْ يُسَافَرَ بِالْقُرْآنِ إِلَى أَرْضِ الْعَدُوِّ، مَخَافَةَ أَنْ يَنَالَهُ الْعَدُوُّ»^(٢).

واته: ئىبن عومەر رضي الله عنه ده‌گيرتته‌وه، بىغه‌مبه‌رى خوا عليه السلام قه‌ده‌غه‌ى كردوه له كاتى گه‌شتكردندا قورئان بېرى بو خاكى دوزمن، له ترسى ئه‌وه‌ى بكه‌ويتته ده‌ستى دوزمن (ئه‌وانيش سووكايه‌تى بى بكه‌ن).

٢٨٨٠- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، أَنَّهُ كَانَ «يَنْهَى أَنْ يُسَافَرَ بِالْقُرْآنِ، إِلَى أَرْضِ الْعَدُوِّ، مَخَافَةَ أَنْ يَنَالَهُ الْعَدُوُّ»^(٣).

واته: ئىبنو عومەر رضي الله عنه ده‌گيرتته‌وه له بىغه‌مبه‌رى خواوه عليه السلام كه نه‌هى كردوه له كاتى گه‌شتكردندا قورئان بېرى بو خاكى دوزمن له ترسى ئه‌وه‌ى كه بكه‌ويتته ده‌ستى دوزمن (و سووكايه‌تى بى بكه‌ن).

(١) صحيح. أخرجه أبو داود: ٢٥٧٤، والترمذي: ١٦٩٩، والنسائي: ٣٥٨٥_٣٥٨٧ و ٣٥٨٩.

(٢) صحيح. أخرجه البخاري: ٢٩٩٠، ومسلم: ١٨٦٩، وأبو داود: ٣٦١٠.

(٣) صحيح. أخرجه مسلم: ١٨٦٩/٩٣.

بابهت: دابهشکردنی پینج یهک

٢٨٨١- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، أَنَّ جُبَيْرَ بْنَ مُطْعِمٍ رضي الله عنه، أَخْبَرَهُ أَنَّهُ جَاءَهُ هُوَ وَعُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، يُكَلِّمَانِهِ فِيمَا قَسَمَ مِنْ خُمْسِ خَيْبَرَ، لِبَنِي هَاشِمٍ، وَبَنِي الْمُطَّلِبِ، فَقَالَا: قَسَمْتَ لِإِخْوَانِنَا بَنِي هَاشِمٍ، وَبَنِي الْمُطَّلِبِ، وَقَرَابَتِنَا وَاحِدَةً فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّمَا أَرَى بَنِي هَاشِمٍ، وَبَنِي الْمُطَّلِبِ شَيْئًا وَاحِدًا»^(١).

واته: سه عیدی کوری موسه ییب ده گپرتته وه، جوبه یری کوری موتعیم رضي الله عنه بوی گپراوه ته وه که نه وه له گه ل عوسمانی کوری عه ففان چوونه خزمهت پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم که قسه ی له گه ل بکه ن ده رباره ی به شه پینجیه کی خه یبه ر که به شی بۆ به نو هاشم و به نو موته لیب دانا بوو، جا گوتیان: به شت بۆ براکانمان دانا وه له به نو هاشم و به نو موته لیب له کاتیکدا وه کو ئیمه لیتته وه نزیکن، ئنجا پیغه مبهری خوا صلى الله عليه وسلم فه رموی: من وای ده بینم که به نو هاشم و به نو موته لیب هه ردووکیان یه کن.

***

(١) صحیح. أخرجه البخاري: ٣١٤٠ و ٣٥٠٢ و ٤٢٢٩، وأبو داود: ٢٩٧٨-٢٩٨٠، والنسائي: ٤١٣٦.

ناوه‌ڕۆک

- ٥..... په‌رتووکی به‌رێکردنی مردوو.
- ٧..... بابه‌ت: سه‌ردانکردنی نه‌خۆش
- ٩..... بابه‌ت: پاداشتی سه‌ردان کردنی نه‌خۆش
- ١٠..... بابه‌ت: ته‌لقینی مردوو به‌ وته‌ی: «لا إله إلا الله»
- ١١..... بابه‌ت: ئه‌وه‌ی که له‌لای نه‌خۆش ده‌بێ بگوترێ کاتی گیان کیشانی
- ١٢..... بابه‌ت: ئه‌وه‌ی که پر وادار له‌سه‌ر نار په‌حه‌تی روح کیشان پاداشت وه‌رده‌گرێ
- ١٣..... بابه‌ت: چاو داخستنی مردوو
- ١٤..... بابه‌ت: ماچکردنی مردوو
- ١٤..... بابه‌ت: شوشتنی مردوو
- ١٦..... بابه‌ت: شوشتنی ژن له‌لایه‌ن مێرده‌که‌یه‌وه‌ وه‌ شوشتنی پیاو له‌لایه‌ن ژنه‌که‌یه‌وه‌
- ١٧..... بابه‌ت: شوشتنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ
- ١٨..... بابه‌ت: کفنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ
- ١٩..... بابه‌ت: ئه‌و شتانه‌ی که بۆ کفن کردن سوننه‌تن
- ١٩..... بابه‌ت: ته‌ماشاکردنی مردوو کاتی ده‌خریته‌ ناو کفن
- ٢٠..... بابه‌ت: قه‌ده‌غه‌کردنی بلاوکردنه‌وه‌ی هه‌والی مردوو
- ٢٠..... بابه‌ت: ئاماده‌ بوون له‌سه‌ر جه‌نازه
- ٢١..... بابه‌ت: رۆیشتن له‌پیش جه‌نازه‌وه‌
- بابه‌ت: قه‌ده‌غه‌کردنی جل له‌خۆ دارنێن له‌ کاتی بردنی جه‌نازه‌دا (یاخود له‌به‌رکردنی پۆشاک
- ٢٢..... ماتهم و لابردنی پۆشاکێ ئاسایی)
- ٢٣..... بابه‌ت: ئه‌وه‌ی که ئه‌گه‌ر جه‌نازه‌ ئاماده‌بوو دوانه‌خری وه‌ به‌ ئاگره‌وه‌ شوینی نه‌که‌وی
- ٢٣..... بابه‌ت: ئه‌و که‌سه‌ی کۆمه‌لێک له‌ مسوڵمانان نوێژی له‌سه‌ر ده‌که‌ن
- ٢٥..... بابه‌ت: باسکردنی مردوو به‌ چاکه‌
- ٢٥..... بابه‌ت: شوینی وه‌ستانی پیشنوێژ له‌ کاتی نوێژکردنی له‌سه‌ر جه‌نازه

- ۲۶..... بابەت: خویندنی قورئان له نوژی جه نازهدا
- ۲۷..... بابەت: دو عاکردنی ناو نوژی مردوو
- ۲۹..... بابەت: ئەو هی که چوار (الله اکبر) ههیه له نوژی جه نازهدا
- ۳۰..... بابەت: ئەو هی که پینج (الله اکبر) ی کردوه
- ۳۰..... بابەت: نوژی کردن له سەر جه نازهی مندال
- ۳۱..... بابەت: وه فاتی کوری پیغه مبهری خوا ﷺ و، نوژی له سەر کردنی
- ۳۳..... بابەت: نوژی کردن له سەر شهیدان و کفن کردنیان
- ۳۴..... بابەت: نوژی مردوو له ناو مزگهوتدا
- ۳۵..... بابەت: ئەو کاتان هی که مردوو نوژی له سەر ناکری و تیدا نانیژی
- ۳۶..... بابەت: نوژی کردن له سەر ئەهلی قبیله
- ۳۷..... بابەت: نوژی کردن له سەر گۆر
- ۴۰..... بابەت: نوژی کردن له سەر نه جاشی
- ۴۱..... بابەت: پاداشتی ئەو که سهی نوژی جه نازه ده کات و چاوه پیری ناشتی ده کات
- ۴۲..... بابەت: هه لسان له بهر جه نازه
- ۴۳..... بابەت: ئەو هی ده گوتری له کاتی چوونه ناو گۆرستان
- ۴۴..... بابەت: چۆنیهتی دانیشن له ناو گۆرستان
- ۴۴..... بابەت: مردوو خستنه ناو گۆر
- ۴۶..... بابەت: سوننهتی لاگۆر
- ۴۶..... بابەت: ئەو هی هاتوه دهر باره ی چالکردن
- ۴۷..... بابەت: چالی گۆر (واته: چالکردنی ناوه راستی گۆره که به ئەندازه ی مردوو هه که)
- ۴۸..... بابەت: نیشانه کردنی گۆر
- ۴۸..... بابەت: قه دهغه کردنی دروست کردنی خانو له سەر گۆر و گه چکاری و له سەر نووسینی
- ۴۹..... بابەت: پرژاندنی گل (خۆل) به سەر گۆردا
- ۴۹..... بابەت: قه دهغه کردنی رۆیشن به سەر گۆر و دانیشن له سهری
- ۵۰..... بابەت: دانانی پیلای له سەر گۆرستان

- بابەت: سەردانی کردنی گۆرستان..... ٥١
- بابەت: سەردانی کردنی گۆرستانی هاوبەشدانەران..... ٥١
- بابەت: قەدەغە کردنی ئاڤرەتان لە سەردانی کردنی گۆرستان..... ٥٢
- بابەت: شوێنکەوتنی جەنازە بۆ ئاڤرەتان..... ٥٣
- بابەت: قەدەغە کردنی شین و پۆ پۆکردن بۆ مردوو..... ٥٤
- بابەت: قەدەغە کردنی لە دەم و چاوی خۆدان و یەخە دادپین..... ٥٥
- بابەت: گریان لەسەر مردوو..... ٥٦
- بابەت: سزای مردوو بەهۆی گریان و پۆ پۆیی نزیکەکانی..... ٥٩
- بابەت: ئارامگرتن لەسەر کۆست و ناخۆشی..... ٦٠
- بابەت: پاداشتی ئەو کەسە کە دڵنەوایی خاوەن موسیبهت دەکات..... ٦٣
- بابەت: پاداشتی ئەو کەسە کە مندالی دەمری..... ٦٣
- بابەت: منالی کە پیش تەواوبوون و کامل بوون لە دایک دەبی و لەبار دەچی..... ٦٥
- بابەت: ناردنی خواردن بۆ خاوەن مردوو..... ٦٦
- بابەت: قەدەغە کردنی کۆبونەوه لە مالی خاوەن مردوو وە خواردن پێ سازکردنیان..... ٦٦
- بابەت: کەسیک کە لە ئاوارەیی دەمری..... ٦٧
- بابەت: مردن بە نەخۆشی..... ٦٧
- بابەت: قەدەغە کردنی شکاندنی ئیسکی مردوو..... ٦٨
- بابەت: نەخۆشکەوتنی پێغەمبەری خوا ﷺ..... ٦٨
- بابەت: مردن و ناشتنی پێغەمبەری خوا ﷺ..... ٧٢
- پەرتووکی پۆژوو..... ٨١
- بابەت: ئەوهی هاتوه دەربارەى گەورەیی پۆژوو..... ٨٣
- بابەت: ئەوهی هاتوه دەربارەى گەورەیی مانگی رەمەزان..... ٨٤
- بابەت: ئەوهی هاتوه دەربارەى پۆژی گومان (یوم الشک)..... ٨٥
- بابەت: ئەوهی هاتوه دەربارەى پەيوهستکردنی پۆژوو بە رەمەزان..... ٨٦

- بابهت: نه هی کردن له پوژووگرتنی پیش په مه زمان، مه گهر که سیک پیستر له و پوژه پوژووی
 ۸۷..... گرتبئ
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی شایه دی دان له سهر بینینی مانگی نوئ (هیلالی په مه زمان).. ۸۷
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی که مانگتان بینی به پوژوو بن و، مانگتان بینی بیشکینن... ۸۸
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی مانگ بیست و نو پوژه..... ۸۹
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی نه و دوو مانگهی جه ژنیان تیدایه..... ۹۰
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی به پوژوو بوون له گه شتدا..... ۹۱
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی پوژوو شکانندن له گه شتدا..... ۹۱
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی پوژوونه گرتنی ئافره تی دووگیان و شیردهر..... ۹۲
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی گپړانه وهی پوژووی په مه زمان..... ۹۳
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی که فاره تی نه و که سه ی پوژوووه کی په مه زانی شکاندوه. ۹۴
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی نه و که سه ی به له بیرچوون پوژی شکاندوه..... ۹۵
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی پشانه وهی پوژووه وان..... ۹۶
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی سیواک کردن و چاورشتنی پوژوووه وان..... ۹۶
- بابهت: که له شاخ گرتنی پوژوووه وان..... ۹۷
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی ماچکردن بو پوژوووه وان..... ۹۸
- بابهت: ده ستبازی کردنی که سی پووه وان له گه ل خیزانیدا..... ۹۸
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی غه بیهت و قسه ی نه شیواو بو پوژوووه وان..... ۹۹
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی پارشیو کردن..... ۱۰۰
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی دواخستنی پارشیو..... ۱۰۰
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی په له کردن له به ربانگ کردن..... ۱۰۱
- بابهت: سوننه تی پوژوو شکانندن..... ۱۰۲
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی نیه تی پوژوو سه رپشکبوون تیدیدا..... ۱۰۲
- بابهت: له شگرانی بو که سی پوژوووه وان که ده یه وی به پوژوو بی..... ۱۰۳
- بابهت: نه وهی هاتوه دهرباره ی به پوژوو بوون به درئیایی سال..... ۱۰۴

- بابەت: ئەوەی هاتووە دەربارەى بەرپۆزوو بوونی سى پۆژ لە ھەر مانگىکدا ۱۰۴
- بابەت: ئەوەی هاتووە دەربارەى بەرپۆزوو بوونی پىغەمبەر ﷺ ۱۰۶
- بابەت: ئەوەی هاتووە دەربارەى بەرپۆزوو بوونی پىغەمبەر داود ﷺ ۱۰۷
- بابەت: ئەوەی هاتووە دەربارەى بەرپۆزوو بوونی نوح ﷺ ۱۰۸
- بابەت: بەرپۆزوو بوونی شەش پۆژ لە مانگی شەوالدا ۱۰۸
- بابەت: بەرپۆزوو بوونی يەك پۆژ لە پىناوى خوادا ۱۰۹
- بابەت: پىنگرى کردنى بەرپۆزوو بوون لە پۆژانى جەژنى قورباندا «أيام التشریق» ۱۰۹
- بابەت: پىنگرى کردن لە بەرپۆزوو بوونی پۆژانى جەژنى پەمەزان و قوربان ۱۱۰
- بابەت: بەرپۆزوو بوون لە پۆژى جومعهدا ۱۱۰
- بابەت: بەرپۆزوو بوون لە پۆژى شەممەدا ۱۱۱
- بابەت: بەرپۆزوو بوون لە دە پۆژى «ذی الحجە»دا ۱۱۲
- بابەت: پۆژووگرتنى پۆژى عەرەفە ۱۱۳
- بابەت: پۆژووگرتنى پۆژى عاشورا ۱۱۳
- بابەت: بەرپۆزوو بوون لە پۆژانى دوو شەممە و پىنج شەممەدا ۱۱۵
- بابەت: بەرپۆزوو بوونی مانگە حەرەمەکان ۱۱۶
- بابەت: پۆژوو زەکاتى (پاکبوونەوهى) جەستەيە ۱۱۷
- بابەت: پاداشتى کەسىک کە پۆژەوانىک لە لای پۆژوو دەشکىنئى ۱۱۸
- بابەت: پۆژەوان کاتى خواردنى لە لا دەخورى ۱۱۸
- بابەت: ئەو کەسەى بانگهيشت دەکرى بۆ خواردن و بەرپۆژوو ۱۱۹
- بابەت: پۆژەوان نزاو پارانەوهى پەت ناکریتەوه ۱۲۰
- بابەت: خواردن لە پۆژى جەژندا پيش پۆيشتن بۆ نوێژى جەژن ۱۲۱
- بابەت: کەسىک مردبى و پۆژوو پەمەزانى قەرزار بى، بە کەمتەرخەمى نەيگرتبى ۱۲۱
- بابەت: کەسىک کە لە مانگى پەمەزاندا مسولمان بووبى ۱۲۲
- بابەت: بەرپۆزوو بوونی ئافەرت بە بى مۆلەتى مێردەکەى ۱۲۳
- بابەت: کەسىک کە لە شوپىک ميوانە نابى بە بى مۆلەتى ئەوان بەرپۆژوو بىت ۱۲۳

- ١٢٤.....بابهت: شه‌وى قه‌در .....
- ١٢٤.....بابهت: گه‌وره‌بى ده شه‌وى كوٲايبى مانگى رهمه‌زان.....
- ١٢٥.....بابهت: ئه‌وهى هاتوه ده‌رباره‌ى ئيعتیکاف .....
- ١٢٦.....بابهت: ده‌ستپيكردنئى ئيعتیکاف و گپرانه‌وهى ئيعتیکاف.....
- ١٢٦.....بابهت: ئيعتیکاف كردن به شه‌و و روژيک .....
- ١٢٧.....بابهت: ئيعتیکاف كردن له شوئيكي دياريكراوى مزگه‌وت .....
- ١٢٧.....بابهت: ئيعتیکاف كردن له چادري مزگه‌وتدا.....
- بابهت: ئه‌وهى كه ئه‌و كه‌سه‌ى له ئيعتیکاف دايه سه‌ردانى نه‌خوش ده‌كات و ئاماده‌ى ناشتنئى
جه‌نازه ده‌بيت.....
- ١٢٨.....
- ١٢٨.....بابهت: ئه‌وهى هاتوه ده‌رباره‌ى سه‌ر شوڤردن و شانە كردنى ئه‌وهى ئيعتیکافى كردوه.....
- ١٢٩.....بابهت: ئه‌و كه‌سه‌ى له ئيعتیکافه ده‌كرئ خيزانه‌كه‌ى له مزگه‌وتدا سه‌ردانى بكات .....
- ١٣٠.....بابهت: ئافره‌ت كه‌ خوئيچرکه‌ى بي ئيعتیکاف بكات.....
- ١٣٠.....بابهت: پاداشتئى ئيعتیکاف .....
- ١٣٠.....بابهت: كه‌سيك كه‌ له شه‌وه‌كانى جه‌ژن بيدار بي.....
- ١٣١.....په‌رتووكى زه‌كات.....
- ١٣٣.....بابهت: فه‌رزي زه‌كات .....
- ١٣٣.....بابهت: ئه‌وهى هاتوه ده‌رباره‌ى زه‌كات نه‌دان.....
- ١٣٥.....بابهت: ئه‌و ماله‌ى كه‌ زه‌كاتئى لئى بدرئ به‌و گه‌نجينه‌يه ئه‌ژمار ناكري كه‌ هه‌ره‌شه‌ى له‌سه‌ره.....
- ١٣٦.....بابهت: زه‌كاتئى زيڤ و زيو.....
- ١٣٧.....بابهت: قازانجئى مال.....
- ١٣٧.....بابهت: ئه‌و مال و سامانه‌ى زه‌كاتيان تي‌دايه .....
- ١٣٨.....بابهت: زه‌كات ده‌ركردن، پيش كاتئى خوئى.....
- ١٣٨.....بابهت: ئه‌وهى ده‌گوترئى له كاتئى ده‌ركردنى زه‌كات له مال.....
- ١٣٩.....بابهت: زه‌كاتئى وشتر.....
- ١٤١.....بابهت: ئه‌گه‌ر زه‌كات كو‌كه‌ره‌وه له ته‌مه‌ن بچوكتر، يان گه‌وره‌ترئى وه‌رگرت.....

- ۱۴۲..... بابەت: ئەو شتانەى كە لە برى زەكاتى وشتر وەر دە گىر ئىن
- ۱۴۳..... بابەت: زەكاتى مانگا و گامىش
- ۱۴۳..... بابەت: زەكاتى مەپ و بزىن
- ۱۴۵..... بابەت: ئەو هاتو دەربارەى كۆكەرەوھى زەكات
- ۱۴۶..... بابەت: زەكاتى ئەسپ و كۆيلە
- ۱۴۷..... بابەت: ئەو مالىھى كە زەكاتى تىدا پىويست دەبىن
- ۱۴۷..... بابەت: زەكاتى كشتوكال و ميوە
- ۱۴۹..... بابەت: خەملاندنى خورما و ترى
- ۱۵۰..... بابەت: نەھىكردن لە بەخشىنى خراپترىنى مال بۆ زەكات
- ۱۵۱..... بابەت: زەكاتى ھەنگوين
- ۱۵۲..... بابەت: سەرفىترە
- ۱۵۴..... بابەت: دەيەك و باج
- ۱۵۴..... بابەت: وەسق شەست صاعە
- ۱۵۵..... بابەت: زەكات دان بە خزم و كەسى نزيك
- ۱۵۶..... بابەت: ناپەسندى داواكردن لە خەلك (سوال كرددن)
- ۱۵۶..... بابەت: كەسەىك كە دەولەمەند بىن و داواش لە خەلك بكات
- ۱۵۷..... بابەت: ئەو كەسەى شايستەى زەكات پىدانە
- ۱۵۸..... بابەت: گەورەى بەخشىن
- ۱۶۱..... **پەرتووگى مارەبىرىن**
- ۱۶۳..... بابەت: ئەوھى هاتو دەربارەى گەورەى ھاوسەرگىرى
- ۱۶۰..... بابەت: قەدەغەكردنى پەبەنى و وازھىتان لە ھاوسەرگىرى
- ۱۶۰..... بابەت: مافى ژن لەسەر مەترد
- ۱۶۶..... بابەت: مافى پياو لەسەر ژنەكەى
- ۱۶۷..... بابەت: باشترىنى ئافرەتان
- ۱۶۸..... بابەت: مارەبىرىن و ھاوسەرگىرى ئافرەتى دىنار

- ١٦٩..... بابەت: ماره کردن و هینانی کچ
- ١٧٠..... بابەت: ماره کردنی ئافره تی ئازاد که زۆر مندال ده خاته وه
- ١٧٠..... بابەت: روانین بو ئافره ت نه گهر مه به ست هاوسه گیری له گه ل کردنی بی
- ١٧٢..... بابەت: ئه وه ی که نابی برای مسولمان داخوازی له سه ر داخوازی برای مسولمانی بکات
- ١٧٣..... بابەت: راویژ و پرسکردن به کچ و بیوه ژن
- ١٧٤..... بابەت: ئه وه ی که هه ی که به شوو بدات و که هه که ش پی ناخوش بی
- ١٧٥..... بابەت: به شوودانی کچی بچووک له لایه ن باوکیانه وه
- ١٧٧..... بابەت: به شوودانی کچی گچکه له لایه ن جگه له باوکیانه وه
- ١٧٧..... بابەت: هاوسه رگیری دروست نیه به بی سه ره رشتیار
- ١٧٨..... بابەت: قه ده غه کردنی ژن به ژنه
- ١٧٩..... بابەت: ماره یی ئافره تان
- ١٨١..... بابەت: پیاو ئافره تیک ماره بکات، ماره یی بو دیاری نه کات و پیاوه که بمری
- ١٨٢..... بابەت: وتاردانی کاتی ماره برین
- ١٨٣..... بابەت: ئاشکرا کردنی ماره برین
- ١٨٤..... بابەت: گۆرانی گوتن و ده ف لیدان
- ١٨٦..... بابەت: ئه وانیه ی خو یان به ژن ده چوینن (پیاوی سه ر ژنانی)
- ١٨٧..... بابەت: پیرو زبایی هاوسه رگیری کردن
- ١٨٨..... بابەت: خواردنی شایی (هاوسه رگیری)
- ١٩٠..... بابەت: به ده مه وه چوونی ده عوه ت کردن
- ١٩١..... بابەت: شه ومانه وه له لای کچ و بیوه ژن
- ١٩١..... بابەت: ئه و قسه ی پیاو ده یلی کاتیک ده چی بو لای هاوسه ره که ی
- ١٩٢..... بابەت: خو دا پۆشین له کاتی جووتبووندا
- ١٩٣..... بابەت: قه ده غه کردنی چوونه لای ئافره تان له دواوه
- ١٩٤..... بابەت: ریگری کردن له مندال بوون
- ١٩٥..... بابەت: ئافره ت ماره بر نا کرئ به سه ر پوو رو پلکی (خوشکی باوک و دایکی)

- بابەت: پیاویک سێ بە سێ ژنەکەى تەلّاق داووە و شو دەکاتەووە، تەلّاق دەدرێتەووە
 پێش ئەوێ مێردى دووێمى لەگەڵى جووتبێ، ئایا دروستە بگەرێتەووە بۆ لای مێردى
 یەكەمى؟..... ١٩٦
- بابەت: كەسێك ئافەرەتى تەلّاقداو ماره بكات، بە مەبەستى تەلّاقدانەووە تاكو بۆ مێردى
 یەكەمى حەلّال بێتەووە (ماره بە جاش)..... ١٩٧
- بابەت: هەر شتێك بەهۆى رەچەلەكەووە حەرام بێ، بەهۆى شیرپێدانیشەووە حەرام
 دەبێ..... ١٩٨
- بابەت: ئەوێ كە مژێك یان دوو مژ شیرخواردن نابێتە هۆى حەرام بوون لەیەكتر..... ١٩٩
- بابەت: شیرپێدان بە كەسى گەورە..... ٢٠٠
- دواى گەورەبوون شیرپێدان كاریگەرى نیە..... ٢٠١
- بابەت: ئەوێ كە شیرپێدان پەيوەندى بە پیاویشەووە هەیه..... ٢٠٢
- بابەت: ئەو پیاوێ مسوڵمان دەبێ و، دوو خوشك پێكەووە هاوسەرىن..... ٢٠٣
- بابەت: ئەو پیاوێ مسوڵمان دەبێ و زیاتر لە چوار هاوسەرى هەیه..... ٢٠٣
- بابەت: مەرجدانان لە هاوسەرگیری..... ٢٠٤
- بابەت: پیاویك كەنیزەكەكەى خۆى ئازاد بكاو پاشان مارهى بكات لە خۆى..... ٢٠٥
- بابەت: ژنھێنانى بەندە بەبێ مۆلەتى گەورەكەى..... ٢٠٦
- بابەت: قەدەغەکردنى هاوسەرگیری كاتى..... ٢٠٦
- بابەت: ئەو كەسەى لە ئیحرامدا یە و ئافەرەت ماره دەكات..... ٢٠٨
- بابەت: هاوشانى و هاوئاستى..... ٢٠٩
- بابەت: دابەشکردنى كاتى مانەووە لە نێوان هاوسەراندا..... ٢٠٩
- بابەت: ژن دەتوانى نۆرە رۆژەكەى خۆى بداتە هەوێیەكەى..... ٢١٠
- بابەت: تەكاردن بۆ ماره برینى دوو كەس..... ٢١١
- بابەت: جوان مامەلەكەردن لەگەڵ هاوسەرەكاندا..... ٢١٢
- بابەت: لێدانى ئافەرەتان..... ٢١٤
- بابەت: قژ لكاندن بە قژەووە و خال كوتان..... ٢١٥

- بابهت: چ کاتیک به باش دهزانری بو چوونه لای ئافرهت..... ۲۱۷
- بابهت: ئهوهی که پیاو دهچپته لای ژنهکهی پیش ئهوهی مارهیشی بداتی..... ۲۱۸
- بابهت: ئه و شتانهی گه شبینی و په شبینی یان تیدایه..... ۲۱۸
- بابهت: ئیرهیی و غیره کردن..... ۲۱۹
- بابهت: ئه و ئافرهتهی خوئی پیشکەشی پیغه مبهر ﷺ کرد..... ۲۲۱
- بابهت: پیاو که له منداله کهی ده که وپته گومانه وه (ئایا له خو په تی، یان نا)..... ۲۲۲
- بابهت: مندال پالده درپته لای شوینی له دایک بوونی، داوین پیسیش به ردی به زاری..... ۲۲۳
- بابهت: ژن و میرد که یه کیکیان له پیش ئه و پتر مسولمان ده بی..... ۲۲۴
- بابهت: جووتبوون له گه ل هاوسه ره کهی کاتیک شیر بدات به مندال..... ۲۲۵
- بابهت: ئه و ژنه ی که میرده کهی ئه زیهت ده دات..... ۲۲۶
- بابهت: ئه وهی که چه رام شتی چه لال چه رام ناکات..... ۲۲۷
- ۲۲۹..... **په رتووی ته لاق**
- بابهت: سوهیدی کوری سه عید بوئی گپراپنه وه..... ۲۳۱
- بابهت: ته لاقدان له سه ر سوننه تی (پیغه مبهر ﷺ)..... ۲۳۱
- بابهت: ئافره تی دووگیان چون ته لاق ده درپت..... ۲۳۳
- بابهت: که سیک که له دانیشتنیکدا ژنه کهی سی به سی ته لاق ده دات..... ۲۳۳
- بابهت: گه پراندنه وه (ی ژن، دوا ی ته لاقدان)..... ۲۳۴
- بابهت: ئافره تی ته لاق دراوی دووگیان کاتی منداله کهی بوو ده بیته ته لاقی جیا بوونه وه..... ۲۳۴
- بابهت: ئافره تی دووگیانی میرد مردوو، هه رکات منداله کهی بوو بوئی هه یه شوو بکاته وه..... ۲۳۵
- بابهت: ئه گه ر ئافره تیک میردی مرد عیدده کهی له کوئی به سه ر ده بات..... ۲۳۶
- بابهت: ئافره تی عیدده دار ئایا له مال ده چپته ده ر؟..... ۲۳۷
- بابهت: ئافره تیک سی جار ته لاق درا بیته ئایا جیی مانه وه و خه رچی له سه ر پیاوه که یه؟..... ۲۳۹
- بابهت: به خشش پیدان له کاتی ته لاقداندا..... ۲۳۹
- بابهت: که سیک که نکوولی بکات له ته لاق..... ۲۴۰
- بابهت: که سیک که گالته به ته لاق و نیکاح و گه پراندنه وهی دوا ی ته لاقدان بکات..... ۲۴۰

- بابهت: کهسیک که له دل و ناخیدا ژنی ته لاق بدات به لام به زمان نه یلی. ۲۴۰.....
- بابهت: ته لاقی شیتته لوکه و گچکه و خه وتوو..... ۲۴۱.....
- بابهت: ته لاقی به زورو ئه و کهسه ی که له بیرى چوته وه..... ۲۴۱.....
- بابهت: پیش ماره کردن، ته لاق نیه..... ۲۴۲.....
- بابهت: ئه و قسه و وشانه ی که ته لاقیان پی ده که وی..... ۲۴۳.....
- بابهت: ته لاقیک که ته لاقی یه کجاری بیت..... ۲۴۴.....
- بابهت: کهسیک که ژنه که ی سه رپشک بکات..... ۲۴۴.....
- بابهت: ناپه سندی خولع بو ئافرهت..... ۲۴۵.....
- بابهت: ئه و ئافره ته ی داوای خولع ده کات، چی وه رگرتوه، دهیداته وه..... ۲۴۶.....
- بابهت: عیدده ی ئافره تیک که خولعی کرد بی..... ۲۴۷.....
- بابهت: سویند خواردنی میرد بو نه چوونه لای خیزانی..... ۲۴۸.....
- بابهت: زیهار (که سی خیزانی به دایک و خوشکی خو ی بچوینتی)..... ۲۴۹.....
- بابهت: ئه و کهسه ی زیهارى کردوه و پیش که فارهت دانه که له گه ل خیزانی جووت ده بی. ۲۵۱.....
- بابهت: لیعان (کهسیک ژنه که ی خو ی به زینا تومه تبار بکات)..... ۲۵۲.....
- بابهت: کهسی شتیک له خو ی حه رام بکات..... ۲۵۶.....
- بابهت: سه رپشک کردنى که نیزه ک کاتیک ئازاد ده کری..... ۲۵۷.....
- بابهت: ته لاق و عیدده ی که نیزه ک..... ۲۵۸.....
- بابهت: ته لاقی کو یله (به نده)..... ۲۵۹.....
- بابهت: ئه و کهسه ی که که نیزه ک ته لاق بدات دوو جار پاشان بیکریتته وه..... ۲۵۹.....
- بابهت: عیدده ی ئه و که نیزه که ی، گه وره که ی ده چیتته لای و مندالی لیتی ده بی..... ۲۶۰.....
- بابهت: ناپه سندی خو پازاندنه وه ی ئافره تی میرد مردوو..... ۲۶۰.....
- بابهت: ئایا ئافرهت ده توانی تازه بار بی بو غه بیرى میرده که ی؟..... ۲۶۰.....
- بابهت: پیاویک که باوکی فه رمانی پیده کات به ته لاقدانى ژنه که ی..... ۲۶۱.....
- په رتووکی که فاره ته کان..... ۲۶۳.....
- بابهت: ئه وانه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ سویندی پی خواردوون..... ۲۶۵.....

- بابهت: نههی کردن له سویند خواردن به جگه له خوا ۲۶۵
- بابهت: نهه و کهسهی که سویند بخوات به ئاینیکی جگه له ئیسلام ۲۶۷
- بابهت: نهه و کهسهی سویندی به خوا بو ده خوری با رازی بئ ۲۶۸
- بابهت: سویند خواردن تاوانه یان په شیمانیه ۲۶۸
- بابهت: هه لاواردن له سویند خواردندا ۲۶۹
- بابهت: نهه و کهسهی سویند ده خوات له سه ر شتیک، دواتر بینئ خیر له غهیری نهه و شته دایه ۲۶۹
- بابهت: نههوی که گو توویه تی که فاره ته کهی واز لئ هینانیه تی ۲۷۱
- بابهت: له که فاره تی سویند خواردندا چه ند خواردن ده درئ؟ ۲۷۲
- بابهت: پروونکردنه وهی ئایه تی: ﴿ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ ﴾ ۲۷۲
- بابهت: قه ده غه کردنی نههوی که پیاو پیداگری بکات له سه ر سوینده کهی و که فاره تیش نه دا ۲۷۲
- بابهت: جیبه جئ کردنی سویندی سویند خور ۲۷۳
- بابهت: قه ده غه کردن له وه بگو ترئ: نهه گه ر خوا بیه وی و توش بته وی ۲۷۴
- بابهت: نهه و کهسهی له سویند خواردندا نیه تی ده شارپته وه ۲۷۵
- بابهت: قه ده غه کردنی نه زر کردن ۲۷۶
- بابهت: نه زر کردن له تاوانباریدا ۲۷۷
- بابهت: که سیک که نه زریک بکات و دیاری نه کات ۲۷۸
- بابهت: جیبه جئ کردنی نه زر ۲۷۸
- بابهت: نهه و کهسهی که وه فات ده کات و نه زریشی له سه ره ۲۸۰
- بابهت: نهه و کهسهی نه زری کردوه به پئ پروات بو چه ج کردن ۲۸۰
- بابهت: نههوی که له نه زره کهیدا فه رمانبه رداری و سه ریچی تیکه ل ده کات ۲۸۱
- په رتووکی بازرگانی ۲۸۳
- بابهت: هاندان له سه ر کار کردن ۲۸۵
- بابهت: مامناوه ندی له به ده سه پنهانی بژیوی ژیاندا ۲۸۶

- بابهت: خو بواردن و خو پاراستن له بازرگانیدا ۲۸۷
- بابهت: که سیک که هوکاری رزق و پروزی دهستخستنی دهستکهوت با پابه ند بی پییه وه .. ۲۸۸
- بابهت: پیشه سازی ۲۸۹
- بابهت: پوانکاری و بازرگانی ۲۹۰
- بابهت: کرئی وهرگرتن له سهر دوعاکردن (روقیه)..... ۲۹۱
- بابهت: کرئی وهرگرتن له سهر فیرکردنی قورئان ۲۹۲
- بابهت: قه دهغه کردنی وهرگرتنی کرئی و نرخى سهگ و زینای ئافرهت و کوله نانی فال گره وه و که لگرتن..... ۲۹۳
- بابهت: پیشه ی که له شاخ گرتن..... ۲۹۴
- بابهت: ئه و شتانه ی فروشتیان حه لال نیه ۲۹۵
- بابهت: قه دهغه کردنی فروشتنی به فریدان یان به دهست لیدان ۲۹۶
- بابهت: دروست نیه پیاو کرین و فروشتن بکات به سهر براکه یدا..... ۲۹۷
- بابهت: رینگری کردنی زیادکردنی نرخ له سهر شت بو ته فره دانی کپیار..... ۲۹۷
- بابهت: رینگری کردن له فروشتنی شارنشین به خه لکی لادی ۲۹۸
- بابهت: رینگری کردن له به ده مه وه چوونی ئه وانیه کالآ دینن بو بازار..... ۲۹۹
- بابهت: کپیار و فروشیار هه لی په شیمان بوونه وه یان هه یه هه تا له یه کتر جیا ده بنه وه..... ۲۹۹
- بابهت: کرین و فروشتن به ره زامه ندیه ۳۰۰
- بابهت: تیکگیران و ناکوکی کپیار و فروشیار ۳۰۱
- بابهت: رینگری کردن له فروشتنی شتیک له لات نه بی و قازانجیک که مسوگهر نه بی ۳۰۲
- بابهت: کاتیک دوو که س مامه له یان به شتیک کرد، بو یه که میانه..... ۳۰۲
- بابهت: مامه له ی عوربان ۳۰۳
- بابهت: قه دهغه کردنی ئه و جوړه مامه لانه ی که خه له تاندنیان تیدایه ۳۰۴
- بابهت: رینگری کردن له فروشتنی به چکه ی ناو سکی ئاژهل و ئه وه ی له گوانی دایه، ئه وه ی مه له وان ده یدووزیته وه له ده ریادا..... ۳۰۴
- بابهت: زیادکردنی نرخى شتومهک..... ۳۰۵

- ٣٠٦.....بابەت: قبوولکردنی پەشیمان بوونەوه له مامەڵە.....
- ٣٠٧.....بابەت: ئەوهی نرخ دانانی لەلا ناپەسندە.....
- ٣٠٨.....بابەت: ئاسانکاری و چاوپۆشی له کرین و فرۆشتن.....
- ٣٠٨.....بابەت: زیاد تێبەستن له مامەڵەدا (هەڵدا و پێدا).....
- ٣١٠.....بابەت: ناپەسەندی سویند خواردن له کرین و فرۆشتندا.....
- ٣١١.....بابەت: ئەو کەسە خورمای چاککراو و بەندەى خاوەن مآل دەفرۆشێ.....
- ٣١٣.....بابەت: پێگەری کردن له فرۆشتنی میوه‌جات پێش ئەوهی پێگە‌یشتنی لێ به دیاربکەوی.....
- ٣١٤.....بابەت: فرۆشتنی بە‌روبووم و باخ بۆ چەند سالتیک و، ئەوهی تووشی لەناوچوون بووه.....
- ٣١٤.....بابەت: کێشانه کردن به سەنگەوه.....
- ٣١٥.....بابەت: پارێزکردن له پێوانه و کێشانه‌دا.....
- ٣١٥.....بابەت: قەدەغە کردنی فیل و گزی کردن.....
- ٣١٦.....بابەت: ناپه‌وایی فرۆشتنی خواردەمەنی پێش ئەوهی دەست به دەست وه‌ربگیرێ.....
- ٣١٧.....بابەت: فرۆشتنی بێ پێوانه و کێشانه (له گۆتەر).....
- ٣١٨.....بابەت: ئومیدی پیت و بەره‌کەت له پێوانه و کێشانی خۆراکدا.....
- ٣١٨.....بابەت: بازار و چوونه بازار.....
- ٣٢٠.....بابەت: بەره‌کەت و پێزی به‌یانیان زوو.....
- بابەت: فرۆشتنی مآلاتی شیردەر که شیرە‌کە‌ی له گوانیدا رابگیرێ و نه‌دۆشرێ بۆ هە‌خه‌له‌تان‌دنی
- ٣٢١.....کریار.....
- بابەت: ئەوهی که سود و قازانجی فرۆشراو بۆ کریاره پێش پەشیمان بوونەوه چونکه کریار
- ٣٢٢.....پێش پەشیمان بوونەوه زامنه.....
- ٣٢٢.....بابەت: دەرکەوتنی عەیی به‌نده (کۆیله).....
- ٣٢٣.....بابەت: هەر کەسێک شتێکی عەبیداری فرۆشت پێویسته عەبیه‌که باس ده‌کات.....
- بابەت: ئەوهی که ئەو کەسانه‌ی که له جه‌نگ ده‌گیرێن و ده‌بنه کۆیله نابێ له یه‌ک جیا‌بکری‌نه‌وه
- ٣٢٣.....ئە‌گەر خزمایه‌تی نزیکیان هه‌بوو.....
- ٣٢٤.....بابەت: کرینی به‌نده.....

- بابهت: پاره گوږينه‌وه و نه‌وهی که دروست نيه زياده‌ی بخريته سهر و ده‌بی ده‌ست به
 ۳۲۵.....
- بابهت: نه‌وه که‌سه‌ی ده‌لئ: ريبا ته‌نھا له قهرزدايه!.....
 ۳۲۷.....
- بابهت: گوږينه‌وه‌ی زير به زيو .....
 ۳۲۸.....
- بابهت: وه‌رگرتنی زير له‌بری زيو، وه وه‌رگرتنی زيو له‌بری زير .....
 ۳۲۹.....
- بابهت: پريگري کردن له شکاندنی دره‌م و دينار .....
 ۳۳۰.....
- بابهت: فروشتنی خورمای تهر به خورمای وشک.....
 ۳۳۰.....
- بابهت: فروشتنی خورما به‌داره‌وه‌و، په‌له گه‌نم به گه‌نم.....
 ۳۳۱.....
- بابهت: به‌ری دارخورما به خه‌م‌لاندن به دارخورماوه.....
 ۳۳۲.....
- بابهت: فروشتنی ناژه‌ل به ناژه‌ل به قهرز.....
 ۳۳۲.....
- بابهت: فروشتنی ناژه‌ل به ناژه‌ل و به زياده‌وه ده‌ست به ده‌ست .....
 ۳۳۳.....
- بابهت: توندگیری له سوو خوړی (ريبا).....
 ۳۳۳.....
- بابهت: فروشتنی به سه‌له‌م ده‌بی پيوانه و کيشانه و کاتی دیاری کراو بی.....
 ۳۳۵.....
- بابهت: نه‌وه‌ی که شتيک سه‌له‌م کرا نابن شته‌که بگوړی يان نابن بدریته که‌سيکی تر تا وه‌ری
 نه‌گریټ .....
 ۳۳۶.....
- بابهت: سه‌له‌م کردن له به‌ری دارخورمای دیاری کراو که به‌روبوومه‌که‌ی ده‌رنه‌که‌وتبی..
 ۳۳۷.....
- بابهت: سه‌له‌م‌کردن له ناژه‌لدا.....
 ۳۳۸.....
- بابهت: هاوبه‌شی له ئيش و کاردا.....
 ۳۳۸.....
- بابهت: نه‌وه شته‌ی که له مال و مولکی منال ده‌بیته هی باوکی.....
 ۳۳۹.....
- بابهت: مافی ژن له مالی می‌رده‌که‌ی.....
 ۳۴۰.....
- بابهت: نه‌وه‌ی ده‌دری (به به‌نده) و ده‌یبه‌خشی و ده‌یکات به خیر.....
 ۳۴۱.....
- بابهت: که‌سيک که به‌لای مهر و مالات و باغ و باغاتی خه‌لکینکدا تیده‌په‌ری ئايا به‌شی پيوه
 هه‌یه؟.....
 ۳۴۲.....
- بابهت: نابن بی پرسى خاوه‌نه‌که‌ی هيچ شتيک بخوی.....
 ۳۴۴.....
- بابهت: پراگرتنی مهر و مالات.....
 ۳۴۵.....

- ٣٤٧.....په‌رتووکی ئه‌حکام
- ٣٤٩.....بابه‌ت: باسی دادوه‌ره‌کان
- ٣٥٠.....بابه‌ت: هه‌ره‌شه و توندگیری له‌ سته‌م و ریشه‌ خواردندا
- ٣٥٠.....بابه‌ت: دادوه‌ریک که ئیجتیهاد ده‌کات و ده‌بپیکیکیت
- ٣٥١.....بابه‌ت: نابیی دادوه‌ر له‌ کاتی توپه‌بیدا بپریار بدات
- ٣٥٢.....بابه‌ت: به‌ بپریاری دادوه‌ر هه‌لآل هه‌رام نابیی و هه‌رام هه‌لآل نابیی
- ٣٥٢.....بابه‌ت: که‌سه‌ی داوای شتیکی بکات که‌ هی ئه‌و نه‌بئ و کیشه‌ی له‌سه‌ر بکات
- ٣٥٣.....بابه‌ت: شایه‌د هه‌ینان له‌سه‌ر داواکاره‌و سویند خواردن له‌سه‌ر داواییکراوه‌
- ٣٥٤.....بابه‌ت: ئه‌و که‌سه‌ی سویندی به‌ درۆ ده‌خوات تاکو مائی که‌سیکیتر داپریی
- ٣٥٥.....بابه‌ت: سویند خواردن بۆ داپرینی مافی خه‌لکی (به‌ ناهه‌ق)
- ٣٥٥.....بابه‌ت: به‌ چی سویندی خاوه‌ن کیتابه‌کان ده‌دری (جووله‌که‌ و مه‌سیحی)
- ٣٥٦.....بابه‌ت: ئه‌وه‌ی دوو پیاو له‌سه‌ر که‌ل و په‌لیک کیشه‌یان بی‌ت و شایه‌دیان نه‌بئ
- ٣٥٦.....بابه‌ت: ئه‌و که‌سه‌ی شتیکی لی بدزری و به‌ ده‌ست پیاویکی تر بییینه‌وه‌ که‌ کریویه‌تی
- ٣٥٧.....بابه‌ت: ئه‌و زیانانه‌ی که‌ ئاژه‌ل ده‌یدات
- ٣٥٧.....بابه‌ت: حوکمی ئه‌و که‌سه‌ی شتیکی ده‌شکینئ
- ٣٥٩.....بابه‌ت: دار خسته‌نه‌ سه‌ر دیواری دراوسی له‌ کاتی داره‌پری خانوودا
- ٣٦٠.....بابه‌ت: کیشه‌ و ده‌مه‌قالن له‌سه‌ر ئه‌ندازه‌ی ریگا
- ٣٦١.....بابه‌ت: که‌سیک له‌ مافی خۆیدا خانوو دروست بکات، به‌لام زه‌ره‌ری هه‌بئ بۆ دراوسیکه‌ی
- ٣٦٢.....بابه‌ت: دوو که‌س که‌ له‌سه‌ر کۆخ (خانوچه‌که‌) بکه‌ونه‌ کیشه‌
- ٣٦٢.....بابه‌ت: که‌سیک که‌ ته‌سلیم کردن به‌ مه‌رج دابنئ
- ٣٦٢.....بابه‌ت: بپریاردان به‌ تیر و پشک
- ٣٦٤.....بابه‌ت: ره‌چه‌له‌کناسی (سه‌رناسی)
- ٣٦٥.....بابه‌ت: سه‌رپشک کردنی مندال له‌ نیتوان دایک و باوکیدا
- ٣٦٦.....بابه‌ت: ئاشته‌وایی و ریکه‌کوئن
- ٣٦٦.....بابه‌ت: ریگری کردنی که‌سیک که‌ زیان به‌ ماله‌که‌ی خوی ده‌گه‌یه‌نئ

- بابهت: مایه پووچ بوونی که سی نه بوو، فروشتنی که ل و په له کانی بو خاوه ن قهرزه کان... ۳۶۷
- بابهت: که سیک که ل و په لی خوئی له لای پیاوئکی مایه پووچ ببینته وه ۳۶۸
- بابهت: ناپه سندی شایه دی دانی که سیک پیش ئه وه ی داوای شایه دی دانی لی بکری ... ۳۶۹
- بابهت: پیاوئک که شایه دیبه کی له لایه و هاوه له که ی نایزانی ۳۷۰
- بابهت: شایه دی گرتن له سهر قهرز ۳۷۰
- بابهت: ئه و که سه ی شایه دی دروست نیه ۳۷۱
- بابهت: حوکم کردن به شایه د و سوئند خواردن ۳۷۱
- بابهت: شایه دی دانی به درو ۳۷۲
- بابهت: شایه دی دانی خاوه ن کتیبی ئاسمانی له سهر یه کتری ۳۷۳
- ۳۷۵ ..... **په رتووکی به خشین**
- بابهت: پیاو شتیک وه ک دیاری ده دات به منداله که ی ۳۷۷
- بابهت: ئه و که سه ی شتیک به منداله که ی ده به خشئ و پاشان په شیمان ده بیتته وه ۳۷۸
- بابهت: به خشین به درئژیایی ته من ۳۷۸
- بابهت: به خشین به چاوه پروانی ۳۷۹
- بابهت: په شیمان بوونه وه له دیاری به خشین ۳۸۰
- بابهت: ئه و که سه ی که شتیک ده به خشئ و چاوه پری پاداشته ۳۸۱
- بابهت: به خشینی ئافرهت به بی مؤله تدانی هاوسه ره که ی ۳۸۱
- ۳۸۳ ..... **په رتووکی خیرکردن**
- بابهت: په شیمان بوونه وه له خیرکردن ۳۸۵
- بابهت: ئه و که سه ی که شتیک ده کاته خیر، پاشان ده بینئ ئه و شته ده فروشرئته وه، ئایا ده توانئ
- ۳۸۵ ..... **بیکرئته وه**
- بابهت: ئه و که سه ی که شتیک ده کاته خیر و دواتر ده بیتته میرات بوئ ۳۸۶
- بابهت: ئه و که سه ی که وه قف ده کات ۳۸۷
- بابهت: خواستن ۳۸۸
- بابهت: پی سپاردن ۳۸۹

- بابهت: كه سى ده سټپاك كه مامه له بهو شته ده كات كه به ئه مانه ت لاي دانراوه و قازانجى
 ٣٨٩..... تيدا ده كات
- بابهت: چه واله (ناردن).....
 ٣٩٠.....
- بابهت: كه قالهت.....
 ٣٩٠.....
- بابهت: نهو كه سهى قهرز و هرده گري و نيازي دانه وهى ههيه.....
 ٣٩٢.....
- بابهت: كه سيك كه قهرز و هرده گري و نيه تي دانه وهى نيه.....
 ٣٩٣.....
- بابهت: هه ره شه و تونديگري له قهرز كردندا.....
 ٣٩٣.....
- بابهت: كه سيك بمرئ و قهرزو خيزانتيكي كه م ده رامهت جي بهي لن، قهرز دانه وه كه ل له سهر
 خوا و پيغه مبه ره كه يه تي ﷺ.....
 ٣٩٤.....
- بابهت: مؤله تدانى كه سى ده ست كورت.....
 ٣٩٥.....
- بابهت: جوان داوا كردن و وه رگرتنه وهى ماف به پاكي.....
 ٣٩٦.....
- بابهت: قهرز دانه وه به شيوازيكي جوان و باش.....
 ٣٩٧.....
- بابهت: نهو وهى كه خاوه ن قهرز مافي ههيه.....
 ٣٩٨.....
- بابهت: به ندي كردنى قهرزار و له لاي خو هيشتنه وهى.....
 ٣٩٩.....
- بابهت: قهرز.....
 ٤٠٠.....
- بابهت: دانه وهى قهرز دانه وه بو مردوو.....
 ٤٠٢.....
- بابهت: سئ جوړه كه س هه ن قهرز بكن، خوا قهرزه كه يان بو ده داته وه.....
 ٤٠٣.....
- ٤٠٥..... **په رتووكى بارمه كان**
- بابهت: نهو فه رمووده يه ي كه نه بو به كرى كورى شه يه ده يگير ته وه.....
 ٤٠٧.....
- بابهت: بارمه تى ولاخى سوارى و مالآتى دوشراو.....
 ٤٠٨.....
- بابهت: بارمه كراو قه ده غه ناكري له بارمه ده ره كه.....
 ٤٠٨.....
- بابهت: كرى كرى كار.....
 ٤٠٨.....
- بابهت: گرتى كرى كار له سهر نان پيدان.....
 ٤٠٩.....
- بابهت: ئاودانى دارى خورما به ده نكه خورما و به مهرجى خورماي چاك.....
 ٤١٠.....
- بابهت: كشتوكال كردن به سييه ك و چواريه ك.....
 ٤١١.....

- بابەت: بە کرێدانی زهوی ٤١٣
- بابەت: رێپێدان بۆ بە کرێدانی زهوی سێی بە زێر و زیو ٤١٤
- بابەت: ئەو جوۆرە کشتوکاڵ کردنە ی که ناپه‌سندە ٤١٥
- بابەت: مۆلەتدان بە بە کرێدانی زهوی بە سێهەک و چواریهەک ٤١٦
- بابەت: بە کرێی دانی زهوی بە خواردن و خۆراک ٤١٧
- بابەت: ئەو که سه‌ی زهوی خه‌لکانێکی چاندوه‌و مۆلەتی لێ وه‌رنه‌گرتوون ٤١٨
- بابەت: مامه‌له‌کردن بە باخی خورما و تریوه ٤١٨
- بابەت: پیتاندنی خورما (نیره‌و مێیه‌ پێکردن) ٤١٩
- بابەت: مسوڵمانان له‌ سێ شتدا هاوبه‌شن ٤٢٠
- بابەت: دابڕین و پێدانی رووبارو سه‌رچاوه‌کان ٤٢١
- بابەت: رێگری کردن له‌ فرۆشتنی ئاو ٤٢٢
- بابەت: رێگری کردن له‌ به‌کارهێنانی ئاوی زیاد بۆ پاراستنی له‌ وه‌ر (گژو گیا) ٤٢٣
- بابەت: ئاودانی باخ بە ئاوی شیو و سه‌رچاوه‌کان و گلداناوه‌ی ئاو ٤٢٣
- بابەت: دابه‌شکردنی ئاو ٤٢٦
- بابەت: سنووری بیری ئاو ٤٢٦
- بابەت: سنووری دارو دره‌خت ٤٢٧
- بابەت: که‌سێک که‌ خانوو ده‌فرۆشی نرخی به‌ شتێکی وه‌ک خۆی نه‌داته‌وه ٤٢٧
- په‌رتووکی شوفعه‌ (مافی هه‌لگرتنه‌وه‌و کپینه‌وه) ٤٢٩
- بابەت: فرۆشتنی خانوو یان زهوی و پرسکردن بە هاوبه‌ش ٤٣١
- بابەت: کپینه‌وه‌و هه‌لگرتنه‌وه‌ی مالی دراوسی ٤٣١
- بابەت: هه‌ر شتێک ئە‌گه‌ر سنووره‌کانی دیاری نه‌کرا بێ مافی شوفعه‌ی تیدا نامێنێ ٤٣٢
- بابەت: داواکردنی مافی شوفعه ٤٣٣
- په‌رتووکی (شتی) دۆزراوه ٤٣٥
- بابەت: وشتر و مانگاو مه‌ری ونبوو ٤٣٧
- بابەت: شتی دۆزراوه ٤٣٨

- بابەت: دۆزینەووی ونبووێهک که جرح له کوتیک دەریهتێناوه..... ٤٣٩
- بابەت: کهسیک گهنجینهیهکی شاراوهی ژیر زهوی بدۆزیتتهوه..... ٤٤٠
- په‌رتووکی ئازادکردنی کۆیله..... ٤٤٣
- بابەت: ئازادکردنی کۆیله له دواي مردنی خاوه‌نه‌که‌ی (خاوه‌نه‌که‌ی بلی: که من مردم تۆ ئازاد بێ)..... ٤٤٥
- بابەت: ئەو که‌نیزه‌کانه‌ی ده‌بنه‌ دایک له پیاوی ئازاد..... ٤٤٦
- بابەت: ریککه‌وتن له‌نیوان کۆیله و خاوه‌نه‌که‌ی له‌سه‌ر خۆ کرپنه‌وه‌ی کۆیله‌که‌ و ئازادبوونی..... ٤٤٦
- بابەت: ئازادکردنی کۆیله..... ٤٤٨
- بابەت: هه‌ر که‌س بپیتته‌ خاوه‌ن به‌نده‌یه‌ک که مه‌حره‌می خۆی بێ، ئازاد ده‌بێ..... ٤٤٩
- بابەت: ئەو که‌سه‌ی به‌نده‌یه‌ک ئازاد ده‌کات و مه‌رجی له‌سه‌ر داده‌نی خزمه‌تی بکات. ٤٤٩
- بابەت: ئەو که‌سه‌ی به‌شی خۆی له به‌نده‌یه‌کدا ئازاد بکات..... ٤٥٠
- بابەت: ئەو که‌سه‌ی کۆیله‌یه‌ک ئازاد ده‌کات که مائی هه‌بێ..... ٤٥٠
- بابەت: ئازادکردنی مندالی زینا..... ٤٥١
- بابەت: ئەو که‌سه‌ی ده‌یه‌وی ژن و می‌ردیک ئازاد بکات با سه‌ره‌تا پیاوه‌که ئازاد بکات.. ٤٥٢
- په‌رتووکی هه‌ده‌کان (سزا شه‌رعیه‌کان)..... ٤٥٣
- بابەت: پرشتنی خوینی مسو‌لمان دروست نیه جگه له سی‌ی حاله‌ت..... ٤٥٥
- بابەت: که‌سیک له دین هه‌لگه‌پریتته‌وه..... ٤٥٦
- بابەت: جپیه‌جێ کردنی سزا (شه‌رعیه‌کان)..... ٤٥٦
- بابەت: ئەو که‌سه‌ی سزا و تۆله‌ی له‌سه‌ر پیتویست نابێ..... ٤٥٨
- بابەت: داپۆشینی که‌م و کوپری پروادار و لابردنی سزاو تۆله به‌ هۆی گومانه‌وه..... ٤٥٩
- بابەت: تکارکردن له سنور و سزاکاندا..... ٤٥٩
- بابەت: سزای زینا..... ٤٦١
- بابەت: که‌سیک بچپیتته‌ لای که‌نیزه‌کی خیزانه‌که‌ی..... ٤٦٢
- بابەت: په‌جم (به‌رد باران کردن)..... ٤٦٣

- ٤٦٤..... بابەت: ڕەجمکردنی ژن و پیاوی جووله که
- ٤٦٦..... بابەت: که سێک که به ئاشکرا گوناھو تاوان دەکات
- ٤٦٦..... بابەت: ئەوانە ی کردەوہ ی گەلی لووط دەکەن
- ٤٦٧..... بابەت: ئەوانە ی که دەچنە لای مەحرەم و ئاژەڵ
- ٤٦٨..... بابەت: جیبەجێ کردنی حەدەکان لەسەر که نێزەک
- ٤٦٨..... بابەت: حەدی بوھتان (بەزینا تۆمەتبارکردن)
- ٤٦٩..... بابەت: حەدی سەرخۆش
- ٤٧٠..... بابەت: ئەوانە ی که چەند جار عارەق خواردنە دووبارە دەکەنەوہ
- ٤٧١..... بابەت: که سی بە تەمەن و نەخۆش حەدی لەسەر واجبە
- ٤٧١..... بابەت: که سێک که بە چەک راست
- ٤٧٢..... بابەت: که سانیک که شەپانگیزین و خراپە بلابکەنەوہ
- ٤٧٣..... بابەت: ئەو که سە ی لەپینا و پاراستنی مآلە که یدا بکوژرێ شەھیدە
- ٤٧٤..... بابەت: حەدی دز
- ٤٧٤..... بابەت: ھەلۆاسینی دەست بە گەردنەوہ
- ٤٧٥..... بابەت: دانپێدانانی دز
- ٤٧٥..... بابەت: دزی کردنی کۆیلە
- ٤٧٦..... بابەت: ناپاک و تالانکەر و مآل پفین
- ٤٧٧..... بابەت: بەروبوم بە دارەوہ و کپۆکی دارخورما دەستیان لەسەر نابردرێ
- ٤٧٧..... بابەت: ئەو که سە ی شت لە شوئینی پارێزراوی شایەن دەدزێ
- ٤٧٨..... بابەت: فێرکردنی دز بۆ شتیک بە لکو حەدەکە ی لەسەر لاجچی
- ٤٧٩..... بابەت: زۆر کردن لە که سێک بۆ ئەوہ ی گوناھو تاوان بکات
- ٤٧٩..... بابەت: پێگری کردن لە جیبەجێ کردنی حەدەکان لە مزگەوتەکاندا
- ٤٨٠..... بابەت: تەمێکردن
- ٤٨٠..... بابەت: حەد دەرکردن پاکبوونەوہ ی گوناھبارە
- ٤٨١..... بابەت: پیاویک که سێک لە گەل ژنەکە ی بینی

- بابەت: كەسێك ژنی باوكی خۆی دوای ئەو ماره بكا ته وه ٤٨٢
- بابەت: كەسێك خۆی بكا ت به كورپی كەسێكیتر یان ئەو كۆیلە ی پشت بكا ت له گه وه كە یی و خۆی بكا ت به كۆیلە ی كەسێكیتر ٤٨٣
- بابەت: كەسێك كە پیاوێك له هۆزه كە ی نه فی بكا ت ٤٨٤
- بابەت: ئەو پیاوانه ی خۆیان به ئافره ت ده چوینن (سه رژنانی) ٤٨٥
- ٤٨٧ ..... په رتووکی خوینبایه كان
- بابەت: هه ره شه ی توند له كوشتنی مسولمان به سته م ٤٨٩
- بابەت: بكوژی بروادار كە ئایا تۆ به ی بۆ هه یه ؟ ٤٩٠
- بابەت: ئەو كە سه ی كە سێكی لێ كوژراوه، له سێ شت سه ره پشكه ٤٩٢
- بابەت: كەسێك كە سێكیتر به ئەنقه سه ت بكوژی، به خوینبایی رازی بن ٤٩٣
- بابەت: خوینبایی كوشتنی وه كو به ئەنقه سه ت (نیمچه ئەنقه سه ت) ٤٩٤
- بابەت: خوینبایی كوشتنی به هه له ٤٩٦
- بابەت: خوینبایی له ئەسه تۆی خزمه كانه، ئەگه ر خزم و كە سی نه بوو، له خه زینه ی ده وه لته ده درێ ٤٩٧
- بابەت: ئەو كە سه ی ده بیته ریگر له نیوان خزم و كە سی كوژراوو تۆ له كرده وه یان خوینبایی ٤٩٨
- بابەت: ئەوه ی كە تۆ له ی تیدانیه ٤٩٨
- بابەت: كە سی برینداركه ر كە له جیی تۆ له فیدیه بدات ٤٩٩
- بابەت: خوینبایی كۆرپه له (منالی ناوسك) ٥٠٠
- بابەت: میراتی خوینبایی ٥٠١
- بابەت: خوینبایی كافر ٥٠٢
- بابەت: بكوژ میرات ناگرێ له كوژراو ٥٠٢
- بابەت: خوینبایی ژن ده كه ویته سه ر خزمه كانی، میراته كە ش بۆ مندا له كانییه تی ٥٠٣
- بابەت: تۆ له كرده وه ی ددان ٥٠٤
- بابەت: خوینبایی ددان ٥٠٤
- بابەت: خوینبایی په نجه كان ٥٠٥

- بابهت: برينيك كه ده گاته سهر ئيسقان..... ۵۰۶
- بابهت: ئه و كه سه ي ده ستي كه سيك ده گه زى، ئه و يش ده ستي له ده مي راپسكى و دداني
پيشه وه ي بشكى..... ۵۰۶
- بابهت: مسولمان له برى كافر ناكوررته وه ۵۰۷
- بابهت: ئه وه ي كه باوك له تۆله ي كوره كه ي ناكوررته وه ۵۰۸
- بابهت: ئايا مروقى نازاد له برى كۆيله ده كوررته وه؟ ۵۰۸
- بابهت: تۆله كردنه وه له بكور به و شيوه ي كوشتنه كه ي ئه نجامدا وه ۵۰۹
- بابهت: تۆله كردنه وه ته نها به شمشير ده ي ۵۱۰
- بابهت: كه س تاواني كه س هه لئاگرى ۵۱۰
- بابهت: به هه ده رچووني زيان ۵۱۱
- بابهت: پاكانه كردن ۵۱۲
- بابهت: ئه وه ي كه هه ر كه س جه سته ي كۆيله كه ي بشيوتنى ئه وا ئه و كۆيله به نازاده ۵۱۴
- بابهت: برواداران له هه موو كه س به به زه بيترن له كوشتنه وه دا ۵۱۵
- بابهت: مسولمانان به كسانن له تۆله و خويندا ۵۱۶
- بابهت: كه سيك خاوه ن په يمانيك بكورنى ۵۱۷
- بابهت: كه سيك دنيايى بداته پياويك و بيكورنى ۵۱۷
- بابهت: چاوپوشى و ليخوشبووني بكورنى ۵۱۸
- بابهت: ليخوش بوون له تۆله كردنه وه دا ۵۱۹
- بابهت: ئافره تى دووگيان تۆله ي لى ده كرينته وه ۵۲۰
- ۵۲۱ ..... **به رتووكى وه سيه ته كان و راسپيريه كان**
- بابهت: ئايا پيغه مبه رى خوا ﷺ وه سيه تى كردوه؟ ۵۲۳
- بابهت: هانندان له سهر وه سيه ت كردن ۵۲۴
- بابهت: سته مكدن له وه سيه تدا ۵۲۵
- بابهت: نه هيكدن له چرووكى له كاتى ژياندا و ده سته بلاوى له كاتى سه ره مه رگدا ۵۲۶
- بابهت: وه سيه ت كردن به سيه كى مأل ۵۲۷

- ٥٢٩.....بابهت: وه‌سیهت کردن بۆ میراتگر دروست نیه
 ٥٣٠.....بابهت: قه‌رز دانه‌وه پیش (جێبه‌جێکردنی) وه‌سیه‌ته
 ٥٣١.....بابهت: که‌سێک که‌ مردبێ و وه‌سیه‌تی نه‌کردبێ ئایا خێر و چاکه‌ی بۆ ده‌کری؟
 ٥٣٣.....په‌رتووکی زانستی میرات
 ٥٣٥.....بابهت: هاندان له‌سه‌ر فێربوونی زانستی میرات
 ٥٣٥.....بابهت: میراتی پشت (باوک و کچ و کو‌ر و نه‌وه)
 ٥٣٩.....بابهت: میراتی باپیره
 ٥٢٧.....بابهت: میراتی داپیره (نه‌نک)
 ٥٣٨.....بابهت: که‌لاله
 ٥٤٠.....بابهت: میراتگرتنی مسو‌لمانان له‌ هاوبه‌شدانه‌ران
 ٥٤١.....بابهت: میراتی وه‌لاء (کو‌یله و که‌نیزه‌ک)
 ٥٤٣.....بابهت: میراتی بکو‌ژ
 ٥٤٣.....بابهت: ئه‌و خزمه‌ نزیکانه‌ی، به‌شیان نیه له‌ میراتدا
 ٥٤٤.....بابهت: میراتی ئه‌و که‌سانه‌ی به‌شیان دیاری نه‌کراوه
 ٥٤٥.....بابهت: ئه‌و که‌سه‌ی میراتگری نیه
 ٥٤٥.....بابهت: ئافره‌ت سی جو‌ر میراتگرتنی هه‌یه
 ٥٤٥.....بابهت: ئه‌و که‌سه‌ی نکو‌لی له‌ منداله‌که‌ی بکات
 ٥٤٦.....بابهت: بانگه‌شه‌ کردن بۆ مندال
 ٥٤٧.....بابهت: نه‌هی کردن له‌ فرۆشتنی سه‌ره‌پرشتیاری (وه‌لاء) وه‌ له‌ به‌خشینی
 ٥٤٨.....بابهت: دابه‌شکردنی میرات
 ٥٤٨.....بابهت: میراتی مندالێک که‌ به‌ زیندووپی له‌ دایک بیی
 ٥٤٩.....بابهت: ئه‌وه‌ی پیاو له‌سه‌ر ده‌ستی پیاویک مسو‌لمان بییت
 ٥٥١.....په‌رتووکی جیهاد و تیکۆشان
 ٥٥٣.....بابهت: گه‌وره‌یی جیهاد و تیکۆشان له‌پیناو‌ی خوای گه‌وره
 ٥٥٤.....بابهت: گه‌وره‌یی ساتیک ده‌رچوون بۆ جیهاد له‌پیناو‌ی خوا له‌ به‌یانی و ئیواره‌دا

- ٥٥٥.....بابەت: کەسێک کە ئامادەباشی بکات بۆ موحاهیدێک
- ٥٥٥.....بابەت: گەورەیی بەخشین لە پێناو خوای بەرزدا
- ٥٥٦.....بابەت: ھەرەشەکردن لە وازھێنان لە جیھاد
- ٥٥٧.....بابەت: ئەو کەسە بێ پاساوی شەرعی ناتوانی بچێ بۆ جیھاد
- ٥٥٨.....بابەت: گەورەیی ئێشکگرتن و پاسەوانی لە پێناوی خوا
- ٥٥٩.....بابەت: گەورەیی ئێشکگرتن و تەکبیر لێدان لە جیھاددا
- ٥٦٠.....بابەت: دەرچوون بۆ جەنگ و جیھاد
- ٥٦١.....بابەت: گەورەیی جیھاد کردن لە دەریادا و بە دەریادا
- ٥٦٣.....بابەت: باسی دەیلەم و گەورەیی قەزوین
- ٥٦٤.....بابەت: ئەو پیاوێ دەچێ بۆ جیھاد و دایک و باوکی لە ژیان ماون
- ٥٦٥.....بابەت: نیهت لە جەنگ و جیھاددا
- ٥٦٦.....بابەت: بەختوکردن و ئامادەکردنی ئەسپ بۆ جیھاد لە پێناو خوا
- ٥٦٩.....بابەت: جەنگان لە پێناوی خوای پاک و بێگەردو بەرز
- ٥٧١.....بابەت: گەورەیی شەھید بوون لە پێناوی خوا
- ٥٧٣.....بابەت: ئەوانە ئومێد دەکۆ بە شەھید ھەژمار بکری
- ٥٧٤.....بابەت: چەک
- ٥٧٦.....بابەت: تیر ھاوێشتن لە رێگە خوادا
- ٥٧٨.....بابەت: ئالا و بەیداخ
- ٥٧٨.....بابەت: پۆشینی پۆشاک ئاوریشم لە جەنگدا
- ٥٧٩.....بابەت: لەسەرنانی مێزەر لە جەنگدا
- ٥٧٩.....بابەت: کرپن و فرۆشتن لە جەنگ و غەزادا
- ٥٨٠.....بابەت: ئامادەسازی کردن بۆ موحاهیدان و بەرێکردنیان
- ٥٨١.....بابەت: سوپاکان
- ٥٨٢.....بابەت: خواردن لە قاپ و قاچاخی ھاوبەشدانەراند
- ٥٨٢.....بابەت: داوای ھاوکاریکردن لە ھاوبەشدانەراند

- ٥٨٣.....بابهت: فێل و پیلان له جه‌نگدا.....
 ٥٨٣.....بابهت: جه‌نگاوهری و به‌رخۆدان و هوکمی که‌ل و په‌لی کوژراو بۆ مو‌جاهید.....
 ٥٨٤.....بابهت: هه‌ترشکردن به‌شه‌و له جه‌نگداو کوژرانی ژن و مندال.....
 ٥٨٦.....بابهت: سوتاندنی خاکی دوژمن.....
 ٥٨٧.....بابهت: فیدیه‌ دانی دیل (گو‌ڕینه‌وه‌ی دیل به‌ دیل).....
 ٥٨٨.....بابهت: شتیک بکه‌وتنه‌ لای دوژمن دواتر به‌رده‌ستی مسو‌لمانان بکه‌وت.....
 ٥٨٨.....بابهت: خیانه‌تکردن له ده‌ستکه‌وتی جه‌نگی.....
 ٥٨٩.....بابهت: زیاده‌ به‌ش.....
 ٥٩١.....بابهت: چۆنیه‌تی دابه‌شکردنی غه‌نیمه‌ت.....
 ٥٩١.....بابهت: کو‌پله‌و ئافه‌هت که به‌شداری ده‌که‌ن له‌گه‌ڵ مسو‌لمانان.....
 ٥٩٢.....بابهت: وه‌سیه‌ت و راسپارده‌کانی پێشه‌وا.....
 ٥٩٤.....بابهت: گو‌پرایه‌لی پێشه‌وا (ئیمام).....
 ٥٩٥.....بابهت: گو‌پرایه‌لی نیه‌ له سه‌رپێچی کردنی خوادا.....
 ٥٩٧.....بابهت: په‌یمان و به‌لێن دان.....
 ٦٠٠.....بابهت: به‌یعه‌ت و په‌یمان به‌ستنی ژنان.....
 ٦٠١.....بابهت: گره‌وکردن له‌سه‌ر پێشبرکی.....
 ٦٠٢.....بابهت: قه‌ده‌غه‌کردنی قورئان بردن بۆ ولاتی دوژمنان.....
 ٦٠٣.....بابهت: دابه‌شکردنی پینج یه‌ک.....
 ٦٠٥.....ناوه‌ڕۆک